597 48589/C
B10

J. xxv. Sme

A37b
XV

AA 31153
3 vols.

3 vols.

26 pp. without the first blank leaf; 266 pp.; 1 leaf; 42 pp.; 1 leaf (or half-title)
20 engraved folding plates.

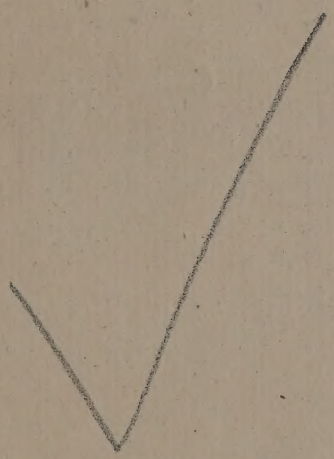

51305

VERHANDELING

OVER HET

BESPIEGELEND EN BEWERKEND DEEL

DER

VROEDKUNDE;

IN 'T ENGELS GESCHREVEN

DOOR

WILLIAM SMELLIE,

MEDICINÆ DOCTOR,

Na de derde Druk in 't Hollandſch gebragt, en met eenige weinige aanmerkingen en zaaken vermeerderd

DOOR

MATTHYS VAN DER HAAGE,

HEEL EN VROEDMEESTER TE AMSTERDAM.

TE AMSTERDAM,

By JAN MORTERRE, Boekhandelaar.

MDCCLXV.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

NAAMLYST

DER GEENEN DOOR WELKER INTEEKENING HET ALOM BEKENDE EN BEROEMDE VROEDKUNDIG WERK VAN DEN HEER WILLIAM SMELLIE, M. D., TEN ALGEMENEN NUTTE DER NEDERLANDEREN, IN HET NEDERDUITSCH VERSCHYNT.

A.

Aarden (Cornelis van Dam van) Dr. Raad in de Vroedſchap, en Oud Burgermeeſter der Stad Briell.
Acronius M. D. te Leuwarden.
Americanus (J. G.) J. & Stud.
Andrau (G.) Chirurgyn-Major in 't éérſte Bataillon van Rumpſch.
Angwarda (Nico.) Chirurgyn te Dockum.
Appel (Willem den) M. D. Veertig Raad der Stad Delft.
Arrenberg (R.) Boekhandelaar te Rotterdam, voor 3 Werken.

B.

Baart (Paſchier) Schepen der Stad Vliſſingen, 's Lands en Stads Doctor.
B. A.
Bachiene (H. A.) Med. Stud.
Bak (S.) Chirurgyn en Breukmeeſter te Rotterdam.
Bakker (A.) Med. Stads Doctor te St. Maartensdyk, in Zeeland.
Baroen (Cornelis) Chirurgyn en Vroedmeeſter op Dreiſchor.
Baſter (Job) M. D. te Zierkzee.
Baſter (Nicolaas) M. D. te Zierkzee.
Bax (Jan) Predikant der Gereformeerde Gemeente in de Ryp.
Becius (Johannes) M. D. te Dordrecht.
Beelaarts (Joan Cornel.) Licent.
Beek (Elbartus) Med. & Phil. Stud.
Beer (Mr. François Bernard de) M. L. te Gent.
Beetz (A.) Chir. Stud.
Belkmeer (N.) Stads Med. Doctor te Bolsward.
Berg, Stads Doctor te Alkmaar.
Berg (Joh. v. d.) Chirurgyn te Leuwarden.
Berghuis (Henderik) Med. & Phil. Stud.
Bergmeier (Hendericus) Apothecar, te Amſterdam.
Bergman (Cornelis) Boekhandelaar te Amſterdam.
Berkelaar (Leendert van) Chirurgyn in de Stede Beverwyk.
Berkman (Martinus) Chirurgyn en Stadsvroedmeeſter in Amſterdam.
Bernard (Joannes Stephanus) Medicinæ Doctor.
Beugeling (H.) Chir. Stud.

Beukelaar (F.) Mr. Chirurgyn in den Nieuwenhoorn.
B. F.
Beye (Pieter) Chirurgyn te Zierkzee.
Blanckx (Petrus) Licent.
Blankenhagen (Pieter Henrik) te Riga.
Blekkingh (Jan Henderik) Mr. Chirurgyn te Amſterdam.
Bluſſé (Abraham) Boekhandelaar te Dordrecht, voor 3 Werken.
Bodde (Gerard) Medicinæ Doctor en Gemeensman te Zwolle.
Bochaute (Cornelus van) Licent.
Boerregter (Barent) Mr. Chirurgyn te Amſterdam.
Bohemer (C.) Boekhandelaar te Middelburg, voor 2 Werken.
Bolt (J.) Boekhandelaar te Groningen, voor 2 Werken.
Bonket (J.) Boekhandelaar te Dordrecht, voor 7 Werken.
Boogert (Dr. François) Veertig Raad der Stad Delft.
Boom (Leendert) Mr. Chirurgyn te Middelburg.
Boon (A.) Chirurgyn in de oude Tonge.
Bon (Johannes) 's Lands en Stads Geneesheer, Hoogleeraar in de Geneeskonſt, Oud Scheepen en Raad der Hoofdſtad 's Hertogenboſch.
Borrendamme (G. van) Med. Doctor, Schepen en Raad der Stad Zierkzee.
Borſtelman (Willem) Boekhandelaar te Amſterdam.
Boſch (J. C. ten) Boekhandelaar te Utrecht, voor 2 Werken.
Boſch (J. de) Jeronimusz.
Both (J. Henderikſen) M. D.
Both (J.) Henderiksz., Med. Stads Doctor te Amersfoort.
Bothall (Abraham) Boekhandelaar te Rotterdam, voor 5 Werken.
Bouman (Fredericus) Med. Doctor & Practicus te Amſterdam.
Bouquet (E.) Boekhandelaar in 's Hage.
Braam (de Erv. P. van) Boekhandelaaren te Dordrecht, voor 4 Werken.
Brill (Abraham) Medicinæ Doctor.
Broer (Cornelis) Mr. Chirurgyn te Zoetermeer.
Broer (Pieter) Chirurg. Stud.
Brugge (Matthys van) Mr. Chirurgyn te Schiedam.
Buchem (Albertus Hendricus Engelbert) Med. Stud.
Buchner (Jan) Mr. Chirurgyn te Amſterdam.
Bruine (Johannes de)
Bulderen (Henderik van) Boekhandelaar te Zutphen, voor 2 Werken.
Burger (Ahaſueros Philip) Chirurgyn en Vroedmeeſter te Hoorn.
Burmannus (Joh.) Med. Doct. en Profeſſor Botanie te Amſterdam.
Buuren (Nicolaas van) Apothecar te Amſterdam.
Buysman (Abraham) Stads Chirurgyn te Enkhuyſen.

C.

Campen (J. van) Boekhandelaar te Nymegen.
Cant (J.) Med. Doctor te Rotterdam.

Car-

Carman (Pieter).
Cats (U.) M. D. te Leuwarden.
Cats (Leendert) Mr. Chirurgyn te Middelburg.
Catz (J.) Medicinæ Doctor te Utrecht.
C. B.
Chalmot (H. A. de) Boekhandelaar te Leuwarden, voor 16 Werken.
Clercy (Ludovicus de) Boekhandelaar te Ieperen, voor 3 Werken.
Clevering (Bernardus) Vroedmeester te Amsterdam.
Cluwen (Hermanus) Chirurgyn te Amsterdam.
Coelee (Bernardus) Chirurgyn te Werdum.
Coets (J. W.) M. Doctor en Chirurgyn te 'S. Capel.
Coevenhoven (Pieter van) Junior.
Collegium Medicum.
Colonius.
Coopmans (Gatse) Med. Stud.
Cooth (M. S. van) Stads Medicus te Harderwyk.
Corbelyn (Thomas) Boekhandelaar te Vlissingen, voor 4 Werken.
Cornelisſen (Abraham) voor 6 Werken.
Cornie (Willem) Mr. Chirurgyn te Leyden.
Correvond (Johan Hendrik) Stads Operateur, Vroedmeester en 's Lands Chirurgyn te Vlissingen.
Coulon (Amil.) Stad M. D. te Leuwarden.
Courcellus (Matthias Hofkens) Dr. Regerend Schepen der Stad Alkmaar.
Craay (Dirk) Apothecar te Munnikendam.

D.

Dam (Nicolaas van) Stads en Gasthuis Doctor te Delft.
Dame (H.) Stads Chirurgyn in 's Hage.
Dankaarts (Hdr.)
Dane (J.) Boekhandelaar te Middelburg, voor 2 Werken.
Deknatel (Jan).
Delphos (K.) Boekhandelaar te Leyden.
D. G.
Depen (Cornelis van) Med. Stud.
Dieterich (Rudolph) Chirurgyn te Rinsmageest.
Doesburg (Jacobus).
Doeveren (G. van) Med. Doct. Theoret. & Pract. Chimiæ & Artes Obstitr. Prof. te Groningen.
Dominé (J. J.)
Domsma (Martinus).
Dorsman (Cornelis).
Draveman (Melchior).
Drosaart (P.) Mr. Chirurgyn.

Eleveld

E.

Eleveld (Willem) Boekhandelaar te Amſterdam.
Eller (P. C. L.) Chirurgyn Major in het tweede Batailjon van den Prins van Holſtein Gottorp.
Emmelot (L.) Chirurgyn en Breukmeeſter te Rotterdam.
Entrop (P. J.) Mr. Chirurgyn.
Erleman (Dirk).
Erve Hend. Sligtenhorſt en Pieter van Rees, Boekhandelaars.
Eſſen (Chriſtiaan van) Boekhandelaar te Amſterdam, voor 2 Werken.
Esveld (Steeve van) Boekhandelaar te Amſterdam.
Eykelhardt (Chriſtiaan) Mr. Chirurgyn.
Eyk (Daniel van) Med. Doctor.

F.

Fey (J. W.) Chir. Stud.
Findeſcheen (Pieter) Oud Burgermeeſter op Vlieland.
Flebbe (C. D.) Med. Doctor en Chirurgyn Major ten dienſt van den Staat.
Flietner (Jan Nicolaas).
Fontein (Fedderik) Med. Doctor te Harlingen.

G.

Gaine (J.) Medicinæ Doctor.
Gallandat (David Henry) Lector Anatomicæ te Vliſſingen.
G. E. v. R.
Geſcher (David van).
Gerlsma (J.) Secretaris der Stad Slooten.
Gevers (W.) Stads Drukker te Oudewater, voor 4 Werken.
Gibert (B.) Boekhandelaar in 's Hage.
Gillis (Lammert) Chirurgyn te Franeker.
Gilliſſen (Pieter) Boekhandelaar te Middelburg, voor 3 Werken.
G. K.
Golls (J.)
Gongryp (Joh.) Landſchaps Med. Doct. te Leuwarden.
Graeuwen (P. J.'s) Med. Doct. en Profeſſor in de Medicynen, Anatomie, Bothanie en Chemie, op de Provintiale Gelderſche Academie te Harderwyk.
Greeber (Pieter Theodorus) Medicinæ Studioſis te Harderwyk.
Greeve (Gerard) Chirurgyn te Utrecht.
Greidanus (J.) M. D. te Bolsward.
Groenenberg (Cornelis van) Mr. Chirurgyn.
Grol (L.) Med. Doct.
Gronden (G. van den) Med. Studioſis te Harderwyk.
Groot (Gerrit de) en Zoon, voor 13 Werken.
Groot (Maria de)
Grouw (Jodocus) Mr. Chirurgyn te Zeevenbergen.
Guilod (Bernardus)

Gut

Gutteling (H. C.) Boekhandelaar in 's Hage.
G^e. (W^R.)
Gysperti (A. Hodenpyl) Med. Doctor in Schiedam.

H.

Haage (A. C.) Mr. Chirurgyn in 's Hage.
Haar (Jacob van der) Heel en Hand Arts van de Stad, en het Hoſpitaal der Hoofdſtad 's Hertogenboſch.
Halbetsma (F.) Med. Doctor te Dokkum.
Ham (Anthony van den)
Harger (Johannes) Medicinæ Doctor te Rotterdam.
Haſenhoek (H. J. van) Chirurgyn te Harlingen.
Haſſelman (Jacobus) Med. Doct. in 's Hage.
Haverkamp (Klaas) Mr. Chirurgyn in Amſterdam.
H. E.
Heek (Jacob) Mr. Chirurgyn.
Heemskerk (den Hoog Welgebooren Heer Mr. Cornelis van).
Hegenhuizen (W. J.) Mr. Chirurgyn te Oud Alblas.
Helmont (Klaas van) Stud. Chirurg.
Herveld (M. S.) Med. Stud.
Heſſelmeier (Philip Coenraad) Chirurgyn te Amſterdam.
Heymans (Adolp) Mr. Chirurgyn en Apothecar.
Hilkes (Johannes).
Hoepeling (Catrina) Vroedvrouw in 's Hage.
Hoetin (J. A.) Apothecar, Chimiſt en Practiſyn in de Medicynen te Vlierlinxbeek.
Hoey (Cornelis van) Med. en Stads Doctor en Vroedſchap in 's Hage.
Hoff (Willem).
Hof (Frederik Henderik Chriſtiaan) Med. Doct. te Arnhem.
Hofhoud (Jacobus) Boekhandelaar te Rotterdam.
Hoffman (Jan Chriſtiaan Fredrik).
Homberg (D.) Chirurgyn te Utrecht.
Honing (Jan) Jacobz. a Zaandyk.
Hoogendyk (M.) Med. Doct. te Thiel.
Hoolewerf (Iſaak du Bois) Med. Doctor te Alkmaar.
Hondius (Simon)
Houttuin (Marten) Chirurgyn te Hoorn.
Huibers (D.) Med. Doctor in 's Hage.
Hurgonje (Adriaan Iſaac) Raad en Penſionaris der Stad Vliſſingen.
Hurgonje (Iſaac) Raad der Stad Vliſſingen en wegens dezelve Gecommiteert ter Provintiale Rekenkamer van Zeeland.
Huisman (Bregetta Maria) Vroedvrouw in Amſterdam.
Hulſt (Hermanus Pieter).

I.

Idema (P.) Med. Doctor te Sneek.

J.

Jans (Rienk) Chirurgyn op de Leie.
Jans (Roeltje) Stads Vroedvrouw te Gronigen.
Janſon (Joh. Robb.) Med. Doctor te Breukelen.
Jantjes in de Ryp.
Japin (Jacob)
J. A. S. P. Phicicus en Chimicus.
Joffroy Licent.
Johannes (Johannis)
J. J. K.
Jonge (Chriſtiaan de) Med. Doct. en Vroedſchap te Schoonhove.
Jonge (Pieter Abraham de) Med. Doct. te Zierkzee.
Jooſten (Johannes) Chirurgyn by de EE. O. I. C.
Jordaan (P.) Boekhandelaar te Purmerende, voor 2 Werken.
Joſee (B.) Stads Chirurgyn te Haarlem.
J. O. T., Stads Chirurgyn te Haarlem.
J. P.
J. V. W.

K.

Kanter (J. de) Boekhandelaar te Zierkzee voor 2 Werken.
Kappelhof (Abraham) Med. Doctor te Amſterdam.
Keuchenius (W. M.) Med. Doctor te Rotterdam.
Keuchenius (W.) Med. Doct. te Workum.
Kempe (Jacob) Chirurgyn te Zierkzee.
Keuls (Henricus) Mr. Chirurgyn te Amſterdam.
Kneppelhoud (J.) Med. Doct. in Schiedam.
Knoppert (Willem) Mr. Chirurgyn te Eemenes Binnensdyks.
Klemmen (Hermanus van) Mr. Chirurgyn.
Klenck (R. Callenbach) Boekhandelaar te Enkhuyſen.
Klos (Joh. van der) Boekhandelaar te Gouda.
Kolk (Jacobus van der) J. U. Doctor te Wommels.
Kraa (Willem) Mr. Chirurgyn.
Kraan (G.) Vroedmeeſter te Amersfoort.
Kramer (Suffridus) Med. Doct. te Workum.
Kroe (A. van der) Boekhandelaar te Amſterdam, voor 4 Werken.
Kroon (Cornelis) Mr. Chirurgyn tot zwarte Waal.

L.

Laar (Arnoldus van de) Med. Doct. in 's Hage.
Lakeman (Nicolaas) Mr. Chirurgyn te Amſterdam.
Lanckom (Paulus van) Chirurgyn te Utrecht.
Landmeeter (Adriaantje) Vroedvrouw te Zierkzee.
Leefers (Frederik) Chirurgyn te Borkeloo.
Ledeboer (Abraham) Med. Doctor.

Leeuwen

Leeuwen (Theodorus) Med. Doctor te Delft.
Lelyveld (L. E. van) Med. Stud.
Lenſius (Pieter) Chirurgyn te Harlingen.
Lequin (Gerardus) Junior, Boekhandelaar te Amſterdam, voor 4 Werken.
Libert (Johannes) Chirurgyn te Middelburg.
Lienen (Pieter van)
Linden (Johannes van der) Chirurgyn te Ryswyk.
Lis (W. van) Med. Doct. te Bergen op den Zoom.
Lobry (Jacobus)
Loenen (H. van) Stads Chirurgyn te Utrecht.
Loenen (L. E. van) Mr. Chirurgyn.
Loo (Maria de) Vroedvrouw te Munſter.
Loof (Jan)
Loof (P. H. J.) Medicinæ Doctor in de Wildervanck.
Looyen (A. Y.) Stads Apothekar. te Nymegen.
Lotichichius Med. Doctor.
Luchtmans (S. J.) Boekhandelaars te Leiden, voor 2 Werken.
L'Spine (Jacobus) Mr. Chirurgyn te Pynaeken.
Lutterot (Adrianus) voor 2 Werken.
Lutœnberg (C. G.) Chirurgyn te Purmerende.
Lycklama (J. P. A. Nicholt) J. U. Cand. A. Med. Stud. te Franeker.

M.

Maanen (Arie van) Hovenier te Monnikendam.
Maarſeveen (Corn.)
Maas (J.) Med. Doct. te Utrecht.
Maronier (Henderik) voor 2 Werken.
Maſee (A.) Stads Chirurgyn te Purmerende.
Maquet (Jan) Med. Doct. te Zierkzee.
Masker (Albert) Chir. Stud. te Amſterdam.
Masſis (Daniel Anthon.) Med. Doct. Penſionaris Honor. der Stad Zierkzee.
Maurik (Anthony van) a Sloterdyk.
Mee (J. Du) Boekhandelaar in s'Hage, voor 2 Werken.
Meer (Cornelis van der) Chirurgyn te Amſterdam.
Melmer (J. H.) Regiments Doctor onder 't éérſte Batailjon van Holſtein Gottorf in Garniſoen te Zwolle.
Meulen (Pieter van der) Junior, Chirurgyn in 's Hage.
Mey (Johannes de)
Meyer (Henricus) Med. Doct.
Meyer (Jan) Boekhandelaar te Gent, voor 6 Werken.
Meyer (A. L.) Med. Doct. te Deventer.
Meys (Johannes Theodorus) Chirurgyn en Vroedmeeſter tot Koog, aan de Zaan.
Mol (Hermanus de) Chirurgyn te Gouda.
Molenaar (Menſo) Chirurgyn te Dromryp.

Moreau (Alexander) Licent.
Morrees (Hubertus) Med. Doctor te Nymegen.
Moſtert (Henderik) Boekhandelaar te Leyden.
M. V. M. V. D. M.
Muller (Abraham) Medicinæ Doctor.
Muller (Jer. Louïs) M. L. te Gent.
Mysberg (Ambroſius) Mr. Chirurgyn in de Klundert.

N.

Naigere (De Heer en Mr. Joſeph François de) M. L. te Gent.
Nettis (Johan) Med. Doct. en Oogärts te Middelburg.
Nicolay (F. A.) Chir. Stud.
Neufville (Jan de)
Niggly (Chriſtiaan) Chirurgyn te Leuwarden.
Niel (Martinus Adrianus van) Chirurgyn en Stads Vroedmeeſter in s'Hage.
Nieuwenhuis (G.) Med. Stud.
Noëmer (P. van) Med. Doct. te Zierkzee.
Nokken (H. v.) Med. Doct. te Utrecht.
Noordhoek (G.) Med. Stud.
Noortbergh (Mr. J.) Raad in de Vroedſchap en Schepen der Stad Gouda.
Noppen (Pieter)
Nuys (J. G.)

O.

Oortman (A.) Med. Doct. te Utrecht.
Ooſterdyk (N. G.) Med. Doct.
Opden Hoof (Nicolaas Willem) Chirurgyn te Amſterdam.
Oſſelaar (Barent ten)
Ottink (Adriaan) Mr. Chirurgyn.
Overgoor (M. F.) Med. Doctor binnen de Stad Briell.

P.

Paddenburg (Abraham van) Boekhandelaar te Utrecht, voor 3 Werken.
Paayenaar (J. de) Boekhandelaar te Vliſſingen, voor 2 Werken.
Palier (J.) Boekhandelaar te s'Hertogenboſch.
Pallas (P. S.) Med. Doctor in 's Hage.
Pars (Dirk) Stads Chirurgyn te Leuwarden.
Peſenecker (C. E.) Boekhandelaar te Amſterdam, voor 2 Werken.
P. G.
Phelſum (M. van) Stads Med. Doctor te Sneek.
Phyffer (Caſparus) Med. Doctor te Nymegen.
Phyffer (C. M.) Chirurgyn Major te Nymegen.
Pisbergen (F.) Chir. Stud.
Plaats (Volkert van der) Boekhandelaar te Harlingen, voor 3 Werken.
Poolſum (de Weduwe J. J. van) Boekhandelares 't Utrecht, voor 2 Werken.

Poort

Poort (Klaas) Chirurgyn te Harlingen.
Potgieter (Hermanus) Chirurgyn te Amſterdam.
Potgieter (Pieter) Mr. Chirurgyn te Amſterdam.
Pothoff (Abraham Lambertus)
Prätorius (J. D.) Chirurgyn te Amſterdam.

Q.

Quaeſtius, Heelmeeſter te Groningen.

R.

Raffhaek (Everwyn) Med. Doctor.
Raveſtein (Jan Willem) Mr. Chirurgyn te Delft.
Reemts (Johan Hendrik) Mr. Chirurgyn te Amſterdam.
Relyk (B.) Chirurgyn te Charlois.
Renard (G. L.) Med. Doct. te Leuwarden.
Renſing (Caſparus)
Reinders (Maria) Stads Vroedvrouw te Zierkzee.
Reitz (F. T.) Med. Doctor te Middelburg.
Repelius (Johannes) Apothecar te Nymegen.
Reus (Jan de) Chirurgyn en Stads Vroedmeeſter te Harlingen.
Reytenbach (B.) Vroedvrouw in s'Hage.
Rhyn (D. van) Med. Stud.
Rog-aar (J.) Med. Doctor te Zaandam.
Romer (E. J.) Med. Doctor.
Roon (P. van) Mr. Chirurgyn te Vlaardingen.
Roos (Jan)
Rooſe (Judocus de) Heelmeeſter tot Lebbcho.
Roſelt (F. A.) Chirur. Jurat. tot Mechelen in Vlaanderen.
Roſendaal (J. van) Med. Doctor.
Roskam, Advocaat.
Roy (Iſaac Le) Stads Steenſnyder en Vroedmeeſter te Middelburg.
Royaards (J. C.) Boekhandelaar te Zwolle, voor 4 Werken.
R. R. Apothecar te Vliſſingen.
Rydt (Corn. Guill. de)
Ryger (G. W.) Chir. Stud.
Rynders (Henderik) Mr. Chirurgyn te Tame aan den Uithoorn.
Ryſel (N. v.) Chirurgyn en Vroedmeeſter te Meerkerk.

S.

Salvey (J. J.)
Schellings (Pieter)
Schenk (Joſeph) Chirurgyn te Zaandyk.
Schroeff (E. van der) Med. Doct. te Utrecht.
Schuurman (B.) te Hoorn.
Schmidt (L.) Boekhandelaar te Schiedam, voor 3 Werken.

Scholl (Dirk) Stads en Gaſthuis Chirurgyn te Delft.
Schoneveld (Johannis) Boekhandelaar te Zaandam.
Schouten (Gualterus) Medicinæ Doctor.
Schreuder (Johannis) Boekhandelaar te Amſterdam.
Schult (J. B.).
Schut (G. J.) Med. Doct.
Schutte (Casper) Mr. Chirurgyn.
Schwencke (Thomas) Med. Doct. Profeſſor in de Anatomie en Chirurgie, mitsgaders Vroedſchap van 's Hage.
Servranckx (Lucas) Chirurgyn.
Slingerland (C.) Med. Doct. in 's Hage.
Silvius (G.) Stads Vroedvrouw te Amſterdam.
Sinaren (Jacobus) Med. Doct. te Leyden.
Sinderam (Willem).
Silo (Johannes).
Smit (Gysbert).
Somers (Servaas) Boekhandelaar te Gend, voor 6 Werken.
Somers (Mr. Johan Joſeph) M. L. te Gend.
Sonsbeek (R. v.) Medicinæ Doctor en Burgermeeſter te Zwolle.
Spaan (Johannis) Medicinæ Doctor.
Specman (Leonart) te Leyden.
Spierings (Bernard S.) Mr. Chirurgyn en Oogmeeſter.
Spruyt (Henrikus) Boekhandelaar te Utrecht, voor 2 Werken.
Staal (Leendert van de) Apothecar.
Star (H. van der) Med. Doct. te Dordrecht.
Stavel (Jan van) M. Chirurgyn van 't Leprooshuis, Aalemoeſeniershuis en van 't Tuchthuis, en Stads Breukbanden Maaker enz. te Gouda.
Stathouer (Cornelis) Med. Doctor te Nymegen.
Steeg (L. van der) Med. Stud.
Steeg (N. van der) te Leuwarden.
Steenhof, Chirurgyn.
Steenſtra (Hylke Jans) Chirurgyn en Vroedmeeſter te Sneek.
Steffens (Mynardus) Med. Doctor te Amſterdam.
Stephan (Jan Godvried) Chirurgyn te Monnikendam.
Stinſtra (Simon) Med. Doctor te Harlingen.
Stochius (A.) Med. Doct. te Enkhuyſen.
Stolk (Jan van) Architect van Zyn D. H. den Prins Erfſtadhouder.
Stook (J.) Med. Doctor te Rotterdam.
Styger (Cornelis) Chirurgyn.
Styl (Simon) Med. Doctor te Harlingen.
Stuyveſant (J. P. van) Med. Doctor te Utrecht.
Swaarebacker (H.) Chirurgyn te Hoorn.

T.

Tamé (Tieleman) Junior, Med. Doctor in 's Hage.
Theeſing (Henderik)

Thier-

Thierry (Joh.) Boekhandelaar in 's Hage, voor 2 Werken.
Thol (de Weduw. Otto van) en Zoon, Boekhandelaar in 's Hage, voor 6 Werken.
Thol (Pieter van) Boekhandelaar in 's Hage, voor 4 Werken.
Thoorn (P. O. van den) Boekhandelaar te Zierkzee, voor 7 Werken.
Toll (Wouter van) Chirurgyn en Apothecar te Weſtzaandam.
Tielleman (Lambertus) Chirurgyn en Apothecar te Crommenie.
Titſingh (Albertus) Chirurgyn en Stads Vroedmeeſter te Amſterdam.
Tjalingius (T.) Boekhandelaar te Hoorn, voor 2 Werken.
T. (J.O.) Stads Chirurgyn te Haarlem.
Trakrane (J.) Junior.
Tronchet (Daniel) Mr. Chirurgyn te Delft.
Trouillart (Gerardus)
Truntza (C. R.) Med. Doct. te Zaandam.
Tuinninga (Menno) Chirurgyn te Harlingen, voor 2 Werken.

V.

Valkenier (Gillis) de Jonge.
Vauvarcq (Gerard) Med. Stud.
Veer (G. van der) Boekhandelaar te Utrecht.
Veirac (Johannes) Med. Doct. te Gouda.
Velt (Johannis) Mr. Chirurgyn in 's Hage.
Veltkamp (J.) Mr. Chirurgyn te Zwolle.
Ven (Henderik van der) Chirurgyn en Vroedmeeſter.
Verbruggen (Willem) Med. Dr. en Veertig Raad der Stad Delft.
Verboom (Matthys) Heelmeeſter te Wattingsveen.
Verhell (de Weduw.) Boekhandelares in den Briell, voor 2 Werken.
Verheul (Cornelis) op de Koog.
Verhoef (Lambertus) Chirurgyn en Vroedmeeſter te Purmerland.
Verlinde (Cornelis).
Vermeulen (Coenraad) Chirurgyn.
Vermeulen (Jacob Ant.) Licent.
Vierhouten (L. van) Chirurgyn te Purmerende.
Villars (Jan Jacob Col) Dr.
Vis (Dirk) Junior, Boekhandelaar te Rotterdam.
Vollenhoven (J. van) Cornelis Zoon.
Vonck (Jan) Mr. Chirurgyn te Middelburg.
Vries (E. de) Med. Doct.
Vries (J. de) Anatomiæ Chirurgicæ Lector en Landſchaps Operateur te Leeuwarden.
Vries (P. de)
V. T., voor 2 Werken.

W.

Waal (Samuel de) Boekhandelaar te Utrecht, voor 3 Werken.
Waarts (Hermanus)
Waert (Jan van)
Wagt (F. van der) Chirurgyn te Utrecht.
Wal (T. V. D.) te Leuwarden.
Walraven (A.) Stads Doctor te s'Hertogenbosch.
Watson (Robbertus) Chirurgyn en Vroedmeester te Rynsburg.
Wedding (D. B. Paringet) Med. Doct. te Utrecht.
Werth (H. V. de) Med. Doct.
Westenberg (Gerhardus) Med. Doct.
Westerhof (Abraham) Med. Doct. in 's Hage.
Weyde (Kier van der) Chirurgyn te Campen.
Wiems (Jan) Chirurgyn te Amsterdam.
Wildboer (Henderikje) Stads Vroedvrouw te Arnhem.
Winkelman (Isaac) Raad en Burgermeester der Stad Vlissingen, Commies Generaal van de Convoyen en Licenten.
Winter (F. U.) Med. Doct. Medicinæ & Chemiæ Professor Ordinarius te Franeker.
Wit (Hermanus de) Boekhandelaar te Amsterdam.
Wolff (Franciscus de)
Wolff (L. J. de) Med. Doctor.
Wolff (P. L.) Med. Doctor en Chirurgyn te Middelburg.
Wyde (Albertus van der) Chirurgyn te Meppelt.
Wynants (G. J.) Heelmeester in 's Hage.
W. H. Z. (J.)

Y.

Ypei (Adolphus) L. H. Studiosus.
Ynthma en Tiboel Boekhandelaars te Amsterdam.
Yserman (Cornelis) Med. Doctor.

Z.

Zegeling (Judith) Stads Vroedvrouw te Deventer.
Zelder (Ignatius van) Med. Doct. te Gouda.
Zyll (R. Vos van) Med. Doctor te Oudewater.

BERICHT

BERICHT
VAN DEN VERTAALER
AAN DE
INGETEEKENDE
VAN DIT WERK.

Hoog. Welgeboor. WelE. Grootächtb. WelE. Geſtreng. WelEd. Hoog Gel. WelEerw. Heeren, Geneesheeren, Heelmeeſteren, Wyzevrouwen, Leerlingen *in alle* Weetenſchappen, Konſtminnaaren en Konſtminnareſſen, *door* Ulied. *toedoen, mag ik met recht zeggen, is het, dat het* zo nuttig Vroedkundige Werk van den Heer WILLIAM SMELLIE, *in 't* Hollandſch *zal verſchynen; want had het Getal der* Ingeteekende *niet toereikende geweeſt, dan had misſchien hetzelven niet voor den Dag gekomen. Dus komt* Ulied. *de Eer daarvan toe.* Gylied. *hebt dien Grondſteun op enkele Beloften, van den* Boekhandelaar J. MORTERRE, *gelegt, dezen heeft op de* Plaatſnyders *en op my geſteund, en zich vaſt verbeeld, dat wy, het geen dat tot dit Werk behoorde, voldoen zoude. Wat aanbelangt, het geen de* Boekhandelaar *en de* Plaatſnyders *tot dit Werk moeſten toe brengen, twyffele ik niet of* Ulied. *zult, daar over, in dit* éérſte gedeelte *voldaan zyn, en in de volgende* gedeeltens, *voldaan worden.*

Het zoude my aangenaam zyn te hooren, dat Gylied: *ook over mynen Arbeid, die ik aan 't* Werk *beſteed heb, zo voldaan waart, als* Gylied. *over den* Boekhandelaar *en* Plaatſnyders *voldaan zult zyn: dan zoude myne Ziele zich verheugen, en aangeſpoord worden, om het verdere, dat tot dezen Arbeid behoord, met geen minder vlyt dan dit eerſte te volbrengen. Doch zo ik hier in mocht komen te misſchen, denkt dan* geächte Ingeteekende, *dat ik een Menſch ben, die zich verbeeld heeft, door zynen ondernomen Arbeid, voldoening te kunnen geven, maar daarmede door onkunde, gemiſt heeft.*

Maar eér Gylied: *dit* gedeelte *van mynen Arbeid* Uwlied: *voorſtelt, beoordeelt en beſluit, zó gelieft vooráf te weeten, dat het maar alleen ons oogmerk is, over het geheel genomen, een* koſtbaar Vroedkundig Werk, *voor*

* * *

de

de Leerlingen, tot een geringen prys, in 't Hollandſch *te brengen, waar over geen beter, in die Taal, bekend is. Hoe verre wy hier in geſlaagt hebben, ſtaat aan Ulied: te beoordeelen en te beſluiten. Dus verzoek ik, als* Vertaaler, *de verdere beoordeeling over mynen Arbeid op te ſchortten, tot dat het laatſte gedeelte van 't beloofde Ulied: terhand geſteld is; alzo ik daarin, by wyze van een* Voorrede, *zal aantoonen dat* ik *dit Werk vertaalt heb, de wyze* hoe *en de rede* waarom *hetzelven in 't* Hollandſch *verſcheint. Waardoor misſchien veele valſche beſluiten, die op myn Arbeid gemaakt zoude kunnnen worden, uit den weg zullen geruimd worden. Tot deeze twe zaaken, vind ik my verpligt over te moeten gaan, alzo my reeds verſcheiden nadeelige gerugten van onkundigen, die door Nyd beſtierd worden, over mynen Arbeid ontmoet zyn, welke niet misſen zullen Ulied: ter oore te komen.*

Beoordeelt dezen mynen eerſteling, zo het Ulied: gelieft niet te ſtraf, op dat myn poogingen, om de Vroedkunde, *ten nutte der Leerlingen, en van myn zelfs, verder onder het oog te zien, niet vermindert worde. Het geene ik wel gedaan mocht hebben, pryſt dat aan, en welk ik kwaalyk gedaan mocht hebben, verächt dat vryëlyk, maar verbeetert hetzelve; op dat wy* Neederlanderen, *door tyd en vlyt een* Vroedkundig Werk *voor de Leerlingen in onze Taal mogen verkrygen, waar op dezelve hunne Kunſt veilig kunnen bouwen, om tot Heul en Trooſt van de* Noodlydende Moeders *en* Kinderen *te kunnen verſtrekken.*

Ontfang dan, hooggeächte Ingeteekende, *dezen Arbeid van my, die niet anders beoogt heeft, dan de beſte* Vroedkunde *voor de* Hollandſche Leerlingen, *in hunnen Taal, in 't dagligt te ſtellen, om daar mede voordeel aan 't Menſchelyk Geſlacht te kunnen toe brengen. Ik ben met grooten eerbied*

HOOGGEACHTE INGETEEKENDE,

Ulied: Onderdaanige
Dienaar

AMSTERDAM
den 29. Octob. 1765.

MATTHYS VANDER HAAGE.

VOORREDE.

Ik was in den beginne van gedachten, deze *Verhandeling* by wyze van *Lesſen* uit te geven, gelyk ik die in een doorgaande *Verhandeling*, over de *Vroedkunde* gehouden heb; maar ik bevond, dat zich zulk eene handelwyze, in een Werk van dezen aart, niet zo gevoeglyk, als by de onderwyzing wilde ſchikken; dewyl ik my, by ieder *Waarneeming*, altoos onder myne voorleezing, op myne *Werktuigen* beroep, welke ik zodanig heb uitgedagt, dat zy werkelyk Vrouwen en Kinderen afbeelden, en daardoor alle ſoorten van verſchillende Arbeiden aangetoond, ja door een iegelyk *Leerling* zelf gemaakt kunnen worden.

Om die rede heb ik het geheele Werk, in eene *Inleiding* en in vier *Boeken* verdeeld; de laatſten, door *Hoofddeelen*, *Afdeelingen* en *Nommers* onderſcheiden; en heb met voordacht alle *beſpiegelingen* vermyd, behalven dat ik 'er zo veel als dienen konde, om het verſtand van *eerſt-beginnende* op te ſcherpen; en hen tot gewichtiger ontdekkingen in de Konſt aanleiding te geven, heb opgeteekend.

De *Inleiding* bevat een *korte Schets* der *Vroedkundige bewerking*, zó wel van de *Oude* als *Nieuwere* Schryvers; als ook der verbeteringen, welke, tot hier toe, in dezelve gemaakt zyn. Dit is geſchied tot onderrichting der genen, welken noch tyd noch gelegenheid hebben om de Schriften, waaruit dit bericht verzaameld is, van derzelver begin tot het einde door te zien, en op dat zy de geheele uitgeſtrektheid der Konſt, in éénen opſlag ziende, beter in ſtaat geſteld zouden worden, om over

dezelve te kunnen oordeelen, en hunne Bewerking naar die Schryveren, welke het beſt over de Zaak geſchreeven hebben, te kunnen verrichten. De kennis dezer dingen zal ook eene pryzenswaardige begeerte ter naaſpooring, helpen verwekken, waar door alle nuttige onderzoekingen, die dikwils, zo wel tot eêr der Konſt, als tot nut der menſchelyke zamenleving verſtrekken, bevorderd worden.

Schoon ik alles, op de duidelykſte en kortſte wyze, getragt heb af te handelen, kunnen 'er echter, veele onderrichtingen in het *derde Boek* voorkomen, die by hén, welke reeds het voordeel eener uitgeſtrekte Bewerking genieten, voor al te gering, en al te bekend zullen aangezien worden. Maar ik heb dit Werk hoofdzaaklyk geſchreeven, met inzicht om het geheugen der genen, die myne *Toehoorders* geweeſt zyn, te hulp te komen, en *jonge Vroedmeeſters* in 't algemeen tot onrichting te dienen. Om die rede oordeelde ik het noodig, al wat tot nut in de *Bewerking* konde wezen, daar by te voegen.

In den beginne was myn voorneemen, tot opheldering eenige *Waarneemingen*, naar de LA MOTTE's handelwyze, daar tusſchen te voegen; maar, by nader overleg, dacht ik, dat zulk een tusſchen-voeging, den *Leerling*, in den loop zyner Leering te hinderlyk zoude zyn. Daarom heb ik beſlooten MAURICEAU te volgen, en een *twééde Deel* van *Waarneemingen*, die, in een zeeker aantal van *Verzamelingen* tezaam gevoegd zyn, en waaröp ik my in de byzondere deelen dezer Verhandeling

ling beroepe, in 't licht te geven (†); zo dat de Leezer opheldering begeerende, ſlechts het *twééde Deel* heeft naar te zien, en dezelve, volgens de onderrichtingen, dáárin gegeven, gemakkelyk vinden kan.

Deze *Verzamelingen* beſtaan uit de nutſte *Gevallen* en *Waarneemingen*, ten deele uit de beſte SCHRYVERS ontleend, maar voornamentlyk uit myn eigen *Bewerking*, of uit die myner *Correſpondenten*, en voorige *Leerlingen*, door welken ik over dezelven geraadpleegd ben, byeen verzaameld.

Ik hoop niet dat de *Leezer* vermoeden zal, dat zulk eene Verzaameling, tot myn oogmerk niet toereikende, en deze Verhandeling in aller-yl is afgearbeid: zo dra ik hem zegge dat ik meêr dan *zes jaaren* geleden, myne *Leſſen*, om dezelve in *druk* uit te geven, ten papiere geſteld, en zedert van tyd tot tyd naar mate ik door myne *Bewerking* meerder licht, en ondervinding bekome hadde, veranderd, verbeeterd en in order gebragt hebbe. Ook heb ik niet eêrder ondernomen de *Vroedkunde* te onderwyzen, dan na dat ik eerſt dezelve eenen geruimen tyd, met goeden uitſlag op het *Land* gehanteerd hadde. Ja de *Waarneemingen*, die ik nu uitgeef, zyn niet alleen de Vrugten dezer gelegentheid, maar voornamentlyk myner *tienjaarige Bewerking* in *Londen*, in welken tyd, ik over de *twee honderd* en *tachtig* doorgaande *Verhandelingen* over de *Vroedkunde* voorgelezen, en

(†) Hier houd deze § in de *Hoogduitſche Vertaaling* op; en wat daar in volgt verſchild met de *Franſche Vertaaling*.

en daarby meêr dan *negenhonderd Leerlingen* (de *Vroedvrouwen* uitgeſlooten) onderrigt hebbe: in deze reije van Voorlezingen zyn *elf honderd* en *vyftig* (*) arme Vrouwen, in de tegenwoordigheid myner opwachteren, door my verloſt, en geduurende haare Kraam, uit de geldverzaamelingen myner *Leerlingen*, bezorgt geworden; om niet te ſpreeken van de zwaare gevallen, tot welken wy dikwils om armen by te ſtaan, door de *Vroedvrouwen* zyn geroepen geworden.

Deze overwegingen, gevoegt, by myne eigene afgezonderde *Bewerking*, welke tamentlyk groot was, zullen my, hoop ik, ten opzigte van de taak die ik my opgelegt hebbe, voor den naam van vermetel beſchermen, en ik vly my, dat derzelver volbrenging, niet ondienſtig voor het menſchelyk geſlacht zal zyn.

Ook was myn inzicht *kopere Plaaten* der nuttigſte ter *Vroedkunde* behoorende *Werktuigen*, in dit kort begrip te voegen; maar om dat zich *groote Plaaten* niet wel in een Boek, van zulk een klyn maat, laaten verbinden, heb ik dezelve benevens *zes en dertig kopere Plaaten* op *groot Folio*, met derzelver uitlegging doen uitgeven, en in dezen *Druk* de behoorlyke aanwyzingen tot derzelver *afbeelding* gedaan (†).

(*) In de *Franſche Vertaaling* ſtaat *twaalf honderd vyftig*.

(†) Deze § verſchild met de *Hoogduitſche Vertaaling*; maar in die der *Franſche* niet te vinden.

IN-

INHOUD WYZER.

INLEIDING. Pag. 1

EERSTE BOEK.

1. Hoofd. over de tezamenſtelling en gedaante des *Bekkens*, voor zo verre deze kennis, in de bewerking der Vroedkunde, noodzaaklyk is.
   1. *Afdeeling*, over de Beenderen. 43
   2. *Afdeel.* over den Rand des *Bekkens.* 45
   3. *Afdeel.* over de Wydte, Diepte en den Doorgang eens *Bekkens.* 46
   4. *Afdeel.* over het mismaakt *Bekken.* 49
   5. *Afdeel.* over het *Bekken* en over des Kinds *Hoofd.* 50
2. Hoofd. over de uit en inwendige *Vrouwelyke Teeldeelen.*
   1. *Afdeel.* over de uitwendige Deelen, en over de *Schede.* 54
   2. *Afdeel.* over de *Baarmoeder.* 56
   3. *Afdeel.* over de *Eyerſtokken*, *Vaten*, *Banden*, en de *Trompetten* van *Falloppius.* 61
3. Hoofd.
   1. *Afdeel.* over de *Maandſtonden*, en den *Witten-Vloed*, des bevrugten ſtaats. 62
      Over den *Witten-Vloed.* 64
   2. *Afdeel.* over de *Bevrugting.* 65
   3. *Afdeel.* over den Aanwas der *Baarmoeder*, na de bevrugting, en over de *Weden.* 69
   4. *Afdeel.* over de grootte, zwaarte en verſchillende benamingen, welken aan het *Ey*, en aan het *Kind* gegeven worden. 71
   5. *Afdeel.* over de *Tweelingen.* 72
   6. *Afdeel.* over de Overbevrugting. 72
   7. *Afdeel.* over de Miskraamen in 't algemeen. 73
   8. *Afdeel.* over de valſche Bevrugting in de *Mola.* 75
   9. *Afdeel.* over de *Nageboorte.* 77

TWEEDE BOEK.

1. Hoofd. over de Ziektens die Zwangere Vrouwen overvallen kunnen; het zy dezelven, onmiddelyk, dóór de Bevrugting ontſtaan, of zich op andere tyden openbaaren; en, indien zy niet zorgvuldig verhoed of uit den weg geruimt worden, van gevaarlyke gevolgen, voor Moeder en Kind, kunnen zyn.
   1. *Afdeel.* over de *Walging* en over de *Braaking.* 83
   2. *Afdeel.* over de moeijelykheid in 't Wateren, de opſtopping des Stoelgangs, de opzwelling der *Speenvaten*, der *Deijen* en der *Schaamlippen*; van gelyken over de moeijelyke Ademhaaling, en de Braaking op het einde der Bezwangering. 84

2. Hoofd.

2. Hoofd. over de Ziektens waaräan Bevrugte Vrouwen onderheevig zyn.
1. *Afdeel.* over den Steen in de *Nieren* en in de *Blaas.* *Pag.* 89
2. *Afdeel.* over de Breuken of Scheurſels. 90
3. *Afdeel.* over de Waterzugt. 91
4. *Afdeel.* over de tegenwillige afloop der Pis, als ook over het moeijelyk Wateren op het einde der Dragt en ten tyde der Baaring. 92
5. *Afdeel.* over den *Witten-Vloed* der Zwangere Vrouwen. 94
6. *Afdeel.* over de *Gonorrhea*, en Venus Ziekte. 94
3. Hoofd.
1. *Afdeel.* over de Miskraamen in 't byzonder. 96
2. *Afdeel.* over de Dood des Kinds, en over de Miskraam daardoor ontſtaan. 96
3. *Afdeel.* over de Affcheiding des *Moederkoeks*, in en de daarüit ontſtaande Miskraamen. 98
4. *Afdeel.* over de al te ſterke uitzetting des Hals en des Monds der *Baarmoeder*, ten tyde der Dragt, en over de daarüit ontſtaande Miskraamen. 101
5. *Afdeel.* over de beluſtheid, en de daarüit ontſtaande Miskraamen. 101

DERDE BOEK.

1. Hoofd. over des Kinds legging in de *Baarmoeder;* over de Onderſlaaning, de Tekenen van Bevrugting, de waare en valſche Baaring, en over derzelver Verdeelingen.
1. *Afdeel.* over des Kinds legging in de *Baarmoeder.* 103
2. *Afdeel.* over de Onderſlaaning. 106
3. *Afdeel.* over de waare en twyfelächtige Tekenen van Bevrugting, welken, zo wel by eene Zwangere Vrouw, als by eene wier Maandſtonden verſtopt zyn, kunnen plaats vinden. 109
4. *Afdeel.* hoe de valſche Arbeid van de waare te onderſcheiden is, en wat middelen, by deze gelegendheid, moeten gebruikt worden. 111
5. *Afdeel.* over de verdeeling des Arbeids. 112
2. Hoofd. over de natuurlyke Baaringen.
1. *Afdeel.* over de verſcheiden leggingen der Vrouw, by de Baaring. 115
2. *Afdeel.* hoe men de Vrouw, by een natuurlyke Baaring hulp zal bieden. 128
3. *Afdeel.*
No. 1. Hoe en wanneer men de *Vliezen* breeken moet. 122
No. 2. Wat verricht moet worden als 'er weinig, of geen Water, by de Baaring, ontlaſt word. 123
No. 3. Wat men verrichten moet als het Hoofd, met het Vóórhoofd, zydewaards naar beneden, tot in het *Bekken* gezakt is. 125

No. 4. Hoe men, by eenen langwyligen Arbeid, als de deelen te ſtyf zyn, de Baarende byſtand zal bieden. *Pag.* 126
No. 5. Wat men verrichten moet als de Baaring, door de *Navelſtreng*, of door de Schouderen des Kinds word tegen gehouden. 127
4. *Afdeel.*
No. 1. Hoe het Kind, na de Verloſſing moet behandeld worden. 130
No. 2. Hoe men de Toevallen, door een drukking van des Kinds Herſenen ontſtaan, zal herſtellen enz. 131
No. 3. Hoe men de *Navelſtreng* moet afbinden. 132
5. *Afdeel.* over de Verlosſing des *Moederkoeks.* 133
3. Hoofd. over de *moeijelyke Baaringen.*
1. *Afdeel.* over de oorzaaken der *moeijelyke Baaringen.* 138
2. *Afdeel.* over de *Slingers* en *Tangen.* 141
3. *Afdeel.* over de algemeene Regelen in het gebruiken der *Tang.* 148
4. *Afdeel.* over het gebruiken der *Tang* op verſcheidene wyzen.
No. 1. over het gebruik der *Tang*, wanneer het Hoofd tot beneden aan den *Schedenmond* is gezakt. 150
No. 2. over het gebruik der *Tang*, als het Vóórhoofd naar de *Schaambeenderen* gekeerd ſtaat. 154
No. 3. over het gebruik der *Tang*, als het Hoofd wel aan den Rand des *Bekkens* vóórkomt. 155
No. 4. over het gebruik der *Tang*, als het *Aangezicht* vóórkomt. 157
No. 5. korte Regelen om de *Tang* te gebruiken.
5. *Afdeel.* op wat tyd, en wanneer de *Haak* moet gebruikt worden, en, voornamelyk.
N. 1. over de Tekenen eens doode Kinds. 164
No. 2. bepaaling wanneer men den *Haak* moet gebruiken. 165
6. *Afdeel.* over de oude handelwyze om het Hoofd uit te haalen. 166
7. *Afdeel.* over de wyze om de *Schaar*, den *Stompen*, en *Scherpe Haak* te gebruiken. 167
No. 1. over de legging der Vrouw, onder het gebruik der voornoemde Werktuigen. 168
No. 2. over de wyze van des Kinds Hoofd met de *Schaar* te openen. 168
No. 3. over de wyze hoe men zich moet gedraagen als het geöpend Hoofd een *Water-Hoofd* is. 170
No. 4. over de wyze hoe men zich moet gedraagen by een geöpend Hoofd, als het *Bekken* te eng is. 170
„ *Overweeging*, of de Werktuigen die onze Schryver ter redding eens „ Kinderen Hoofds dat in 't Vrouwen *Bekken* word opgehouden, heeft „ voorgeſteld, genoeg zyn. 173
4. Hoofd. over de tegennatuurlyke Baaringen.
1. *Afdeel.* over de tegennatuurlyke Baaringen in 't algemeen. 181
2. *Afdeel.*

* * *

Eerſte Verdeeling over de tegennatuurlyke Baaringen, als de Voeten, de Stuit, of de Schaamdeelen der Vrugt vóórkomen, en het Hoofd en de Schouderen, of de bovendeelen naar den bodem der *Baarmoeder* gekeerd zyn. *Pag.* 183

3. *Afdeel.*

Tweede Verdeeling over de tegennatuurlyke Baaringen, waarin de Vliezen gebrooken zyn: doch weinig Water ontlaſt is: en, die, waarin de Vliezen noch niet gebrooken zyn: verder, over zulken, welken wy om geweldige Bloedſtorting, moeten veroorzaaken. 192

No. 1. Wat verricht moet worden, als de Vliezen gebrooken zyn, het Aangezicht de Schouder, of eenig ánder deel des Kinds vóórkomt, waardoor de Wateren worden opgeſtopt. 193

No. 2. Wat verricht moet worden, als de Vliezen ongebrooken zyn, en wy het Kind door dezelven heen, in eenen verkeerden ſtand voelen leggen. 194

No. 3. Wat verricht moet worden, als de Vrouw in de vier laatſte Maanden, een Bloedſtorting ondergaat. 194

4. *Afdeel.* over derde Verdeeling der tegennatuurlyke Baaringen, als de vóór en achterdeelen, de Buik, de Rug, de zyde; de Borſt, de Schouderen, de Hals, de Ooren, het Aangezicht en het Hoofd, benevens den *Navelſtreng* vóórkomen enz. 198

No. 1. Wat men verrichten moet als de vóórdeelen des Kinds vóórkomen. 201

No. 2. Wat men verrichten moet, als de Buik, de Rug en de zyde zyn vóórgekomen. 204

No. 3. Wat men verrichten moet als de Borſt, de Schouderen, de Hals, de Ooren, of het Aangezicht zich vóórdoen. 205

No. 4. Wat men verrichten moet, als de *Navelſtreng* vóór het Hoofd des Kinds uitkomt. 208

No. 5. Overweeging of men in al'e gevallen, waarin de bovendeelen des Kinds vóórkomen den Stand des Hoofds, als in eene natuurlyke Baaring behoord te brengen. 209

5. *Afdeel.* over de voornaamſte hinderpaalen die men, by de uithaaling eens gekeerden Kinds ontmoet.

No. 1. Wat men verrichten moet, als de gezwolle Buik eens gekeerde Kinds, deszelfs Billen gebooren zynde, de verdere uithaaling belet. 212

No. 2. Wat men verrichten moet, als het Kind tot aan de Schouderen gebooren is, en, door een te groot Hoofd, of door een eng *Bekken* word opgehouden. 213

No. 3. Wat men verrichten moet, indien alle de Middelen van No. 2. kwaamen te misſen; als ook hoe men moet handelen als het Hoofd van den Romp, in de *Baarmoeder* nablyſt. *Pag.* 215

5. Hoofd. over de Tweelingen, de Wanſchepzelen en de Keizerlyke Snede.

1. *Afdeel.* over de Tweelingen. 219

2. *Afdeel.* over de Wanſchepzelen. 222

3. *Afdeel.* over de Keizerlyke Snede. 223

VIERDE BOEK.

1. Hoofd. over de bezorging der Vrouwen, van den tyd haarer Verlosſing, tot zy een Maand oud Kraams zyn: van gelyken over de verſcheiden gebreeken aan welken zy, geduurende dien tyd onderworpen blyven.

1. *Afdeel.* over de uitwendige bezorging der Kraamvrouwen. 227

No. 1. Wat men verrichten moet, als 'er eene *ontſteeking* aan de *Schaamlippen*, aan den *rechtendarm* aan de *Pisbuis* en aan de *Baarmoeder* is. 229

No. 2. Wat verricht moet worden, als de Vrouw Lek is. 230

No. 3. Wat men verrichten moet, als de *Bilnaad*, voor een gedeelte, of geheel geſcheurd is. 231

2. *Afdeel.* over de ſchikking van Lugt, Levensregel, ſlaapen en waken, beweging en Rus, opſtopping en afſcheiding; als ook over de ſchikking der gemoedsbewegingen. 233

3. *Afdeel.* over de geweldige Bloedſtortingen ná het verlosſen des *Moederkoeks.* 236

4. *Afdeel.* over de Naweden. 238

5. *Afdeel.* over de Kraamzuivering. 239

6. *Afdeel.* over de Zog of Melkkoorts. 241

7. *Afdeel.* over de uitzakking der *Schede*, des *rechtendarms* en der *Baarmoeder.* 245

8. *Afdeel.* over de nodige ontlaſtingen op het einde der Maand ná de verlosſing. 249

2. Hoofd. over de bezorging der éérſt gebooren Kinderen, als ook over de Ziektens, waaräan dezelven onderworpen zyn.

1. *Afdeel.* over het wasſen en kleeden des Kinds, en 't geen verder nodig is. 250

2. *Afdeel.* Wat men verrichten moet, als een der gewoone uitgangen verſtopt is, en de Tong vaſt zit. 252

3. *Afdeel.* nopens de over elkander ſchuiving der Herſenpanbeenderen, mitsgaders de beſchaadiging en afſchaaving des Huids. *Pag.* 254
4. *Afdeel.* over de Spru. 257
5. *Afdeel.* over het krygen der Tanden. 259
3. Hoofd. over de verëiſchte bekwaamheden der Vroedmeeſters, Vroedvrouwen Kraambewaartſters, Natte en Drooge Minnen. 261
1. *Afdeel.* over de Vroedmeeſters. 260
2. *Afdeel.* over de Vroedvrouwen. 261
3. *Afdeel.* over de Baakers, Natte en Drooge Minnen in 't algemeen. 261
No. 1. over de Baakers in 't byzonder. 263
No. 2. over de Natte Minnen in 't algemeen. 264
No. 3. over de Drooge Minnen in 't byzonder. 265

INLEIDING.

Wie zich op eene Konſt of Weetenſchap begind toe te leggen, moet het een groot genoegen geven, indien hy, wegens de opkomſt en den voortgang derzelve, onderrigting bekomt. Ik zal, om die rede, als door eene Inleiding, een kort Berigt der Vroedkundige Bewerking, en der verbeeteringen, van tyd tot tyd daar in gemaakt, óptekenenen, wyl ik gelegendheid gehad hebbe, zo wel de omſtandigheden der Ouden, als die der Nieuwe Schryveren, over deze Stoffe geſchreeven hebbende, te kunnen verzaamelen. (*)

Volgens hunne berigten ſchynt het dat de Bewerking dezer Konſt, in de eerſte tyden, geheel en al onder de handen der Vrouwen beruſt heeft, en dat de Mannen niet eerder dan in den uiterſten nood tot hulp geroepen zyn. Het is, inderdaad, geheel natuurlyk te geloven, dat de Vrouwen, uit eene haarer jeugd noch nageblevene bloôheid, by ongemakken welken alleen haare kunne eigen waaren, tot gene anderen dan dézen haare toevlugt genomen hebben; dienvolgens vinden wy dat ook in *Egypte* (†), de Vroedkonſt door Vrouwen geöeffend wierd.

Hygenius berigt ons dat in *Athene* eene wet gegeven wierd, welke aan Vrouwen en Slaaven de Bewerking der Artſenykunde, op alle wyzen, verbood: maar een dwaalende ſchaamägtigheid des vrouwelyken geſlachts, veröorzaakte, vervolgens, eene volſtrekte noodzaakelykheid, vryë Vrouwen verlof te verleenen in deze Konſt, benevens de Mannen, te deelen.

In de *Harmonia Gynæciorum* zyn verſcheidene regelen en voorſchriften der Vroedkunde voorhanden, verzameld uit de geſchriften eener zeekere Cleopatra, die met des Moschions en Pricians geſchriften vermengt zyn geweeſt: eenige lieden beelden zich in dat deze geene andere geweeſt zy, dan de befaamde Cleopatra, *Koninginne van Egypte*, zekerlyk om dat in de Voorrede zodanig van Arsinoë als van der Schryvereſſe Zuſter geſproken word.

Ga-

(*) Tot dit oogmerk kan mede dienen van Solingen, *Embryulcia vera.* Platner *progr. de arte obſtetricia veterum.* Davaux, *Diſſ. ſur l'Origine & les Progrès de Chirurgie des Accouchemens à Paris.* Bose, *Diſſert. de obſtetricium erroribus a medico clinico perveſtigandis. Præſide* Walthero. *Lipſ.* 1729. Knolling, *Diſſert. de artis Obſtetriciæ biſtoria. Argent.* Burton, *Letter to* William Smellie, *containing critical and Practicat Remarks upon bis Tr. on the Theory and Practice of Midwefery*, 8. *Lond.* 1753. Levrets *waarneemingen over de toevallen veeller zwaare Verloſſingen met de aanteekeningen van* Walbaum, *in 't Hoogduitſch.*

(†) Zie Exod. 1 vs. 15—21.

GALEN, die twee honderd jaaren na deze *Egyptiſche Koninginne* leefde, raad den Lezer, de ſchriften eener Vrouwe van dezen naam naar te zien: maar hy berigt ons niet, of het dezelfde berugte Vorſtinne geweeſt zy. Daar moet dan, naar alle waarſchynelykheid, noch eene andere van dien naam geweeſt zyn, wyl de leeringe en de bewerking eener Konſt van dien aart, in 't geheel geene gevoeglyke zaaken voor zulk eene welluſtige Vrouw, gelyk de *Koninginne* CLEOPATRA beſchreeven word, ſchynen te wezen.

AETIUS, heeft eenige Hoofd-deelen uit de werken eener zekere ASPASIA, betreffende de werkwyze van vrouwen te verloſſen, en dezelven by de baaring te hulp te komen, uitgeſchreeven: maar hy meld niets van haare verblyfplaats, noch van den tyd in welken zy geſchreven heeft.

Van verſcheidene Vroedvrouwen word in de Geſchiedkundige Schryvers van verſchillende tyden gewaagd; maar om dat 'er niets van haare ſchriften voorhanden is, en de daar van gegevene berigten meerendeels verçierſelen zyn, tot ons tegenwoordig oogmerk niet behoorende, ga ik deze dingen voorby, wyzende den weetgierigen Lezer tot LE CLERCS *Geſchiedkunde der Geneeskunde*, en zal met HIPPOCRATES beginnen. Hy is de oudſte en bekendſte Schryver die, over ons onderwerp, gehandeld heeft; en die men, te recht, zo wel den *Vader* der *Vroed-* als der *Arſeny-kunde* noemen mag; wyl alle de na hun gevolgde Schryvers, tot aan de zeſtiende Eeuw toe, de meeſte weezenlyke dingen, welken der Vrouwen en der Kinderen Ziektens betreffen, als ook álles wat tot de Vroedkunde behoord, uit zyne werken nageſchreven hebben. Ik zal, om die rede, zyne werkwyze kortelyk verhalen, en in het beſchryven der andere Schryvers, de verbeeteringen, welken zy gemaakt hebben, en de omſtandigheden waar door zy van zyne werkwyze afgeweeken zyn, enkelyk aanmerken.

HIPPOCRATES heeft de Artſeny-kunde in Griekenland, omtrent 460 Jaaren voor *Chriſti* geboorte, geöeffend, bedienende zich, zonder twyffel, van de waarneemingen zyner voorgangeren, in de bewerking dezer Konſt. Hy verwierf zich, door zyne gelukkige herſtellingen, den grootſten roem, en verbeeterde de Heelkonſt door zyne ongemeene kundigheid en wyze voorzeggingen.

In zyn Boek, *de Natura Muliebri*, en in de anderen *de Mulierum Morbis*, beſchryft hy veelen den Vrouwelyken geſlachte eigene ziektens, naar de Beſpiegeling dier tyden, en ordonneerde meêr Artſenyën voor de ziektens, der Vrouwen, dan voor eenige andere ziektens.

Veelen dezer hulpmiddelen zyn wel, inderdaad, vreemd en onbekend: maar veelen derzelven worden noch in de tegenwoordige bewerking goed bevonden; ongeächt men de namen derzelven niet recht verſtaat, en andere Artſenyën daar voor

voor gebruikt heeft. Ja, ſchoon zyne beſpiegelingen, dikwils, zeldzaam en gebrekkelyk bevonden worden, zyn, echter, zyne bepaalingen der ziektens, zyne voorzeggingen en zyne wyze van herſtelling, meenigmaal, recht en verſtandig.

In de *Verſtoppingen* der *Maand-Stonden* ordonneert hy *Braak-* en *Purgeer-middelen;* daar na *Scherpe Stopzels*, in de *vorm* van *zet-Pillen*, die uit *Lynwaat*, of *Wolle* gemaakt, en, met verſcheidene ſoorten van *oopenende Poejers*, *Waſch* en *Olie* beſtreeken, in de *Scheede* geſtooken wierden: deſgelyks ſchryft hy ook *Rookingen*, *Stovingen* en *heete Baaden* voor, beneffens *inwendige Artſenyën*. Hy merktäan, dat diergelyke verſtoppingen een pyn, en eene zwaarte in de onderdeelen des Buiks, welken zich tot aan de *Lenden* en *Heupen* uitſtrekken, ook met een beurtwyze braaking en beluſtheid, gelyk die der zwangere vrouwen verzeld gaan. Wanneer deze toevallen van pyn en drukking de *Hypochondria* aangrypen, en dáárdoor opſtygingen en pyn in 't Hoofd, en aan den Hals veröorzaakt word, zal men de Lydereſſe *ſtinkende dingen* onder den neus houden, en *Bevergeil* met *Vloonzaad* en *Wyn* laaten inneemen, enz.

Wanneer de *Maand-Stonden* in een te groote hoeveelheid vloeijen, ſlaat hy een tegengeſtelde handelwyze voor, en raad ons van de *afgang-verwekkende-middelen*, *Baaden* en *Pisdryvende* dingen af te zien. Hy ordonneert *tezamentrekkende Stopzels* in de *Scheede*, en *koude omſlaagen* op de onderſte deelen te gebruiken. Inwendig ſchryft hy verſcheidene ſoorten van *zaamentrekkende Artſenyën* voor, beneffens *Maan-zaad*, als ook *Koppen* op de *Borſt* te zetten. Is de heftigheid der vloed geſtild, dan ſlaat hy *Purgeer-* en *Braak-middelen* voor; daar na *Ezelinne-melk*, een *voedzaame leevens-regel*, ook verſcheidene ſoorten van *inwendige* en *uitwendige Artſenyën*.

By den *witten Vloed*, zegt hy, is de Pis die des Ezels gelyk, de Lydereſſe lyd pyn in de onderdeelen des Buiks, in de Lenden en Heupen, de handen en voeten zwellen op; haare oogen traanen, zy word bleek, geel en kortädemig. In deze gevallen ordonneert hy *Braak-* en *Purgeermiddelen*, *Ezelinne-melk*, *Hui*, *Stoovingen* en verſcheidene ſoorten van Artſenyën om de beſchaadigde deelen te reinigen en te verſterken.

Hy teld veele ongemakken op, welken, (naar zyn gedachten,) uit de verſchillende beweegingen en leggingen der *Baarmoeder* ontſtaan, en ſlaat veele Artſenyën ter herſtelling voor. Zyne Beſpiegelingen over de ontvanging, en zyne meeningen wegens de geboorte in de zevende of achtſte Maand der Bezwangering, zyn van alle de Arſenykundige Schryvers, tot in de laatſte Eeuw werkelyk aangenomen.

In zyn *eerſte Boek* over de *ziektens* der *vrouwen*, handeld hy van zwaare geboortens, en merkt dáárby áán, dat, wanneer een vrouw, den gewoonen tyd voldragen hebbende, met Weeden aangetaſt word, en noch in láng niet verloſſen kan, het Kind, of, overdwars legt, of, met de voeten voorüit moet komen; want indien 't met het Hoofd vóórkwam waare het een voordeelige omſtandigheid: daar, integendeel, wanneer het Kind overdwars legt, eene zwaare geboorte volgt. Deze mening helderd hy op door het voorbeeld eenes *Olyfs*, leggende tegen eene enge opening, en, dus, niet zo ligt by deszelfs midden kan uitgehaald worden, dan of denzelven zich met eene zyner einden aanbood. Van gelyken, zegt hy, dat de arbeid zwaar worden zal, indien het Kind met de voeten voorgekomen is. In welk geval, of de Moeder of het Kind, en ook wel, beiden, meeſtentyds omkomen; ook zal de verloſſing niet zonder zwaarigheid zyn, indien de vrugt dood, van eene beroerte aangedaan is, of dubbel te zaamen legt. Hy leerd ons noch, hoe eene Vrouw van verſcheidene ongemakken, aan welken zy ná de verloſſing onderhevig is, bevryd zal worden; hy beſchryft de handelwyze om de vrouw van de vrugt te verloſſen, en haar, in zwaare Arbeiden, by te ſtaan. Wanneer het Kind zich wel vóórdoet, en de geboorte niet ligt van de hand wil gaan, ordonneert hy de Lydereſſe *Nies-middelen* te nemen, en haar' mond en neus te laaten ſtoppen, om des te ſterker Arbeid te kunnen doen. Men zal haar ook, op de volgende wyze, ſchudden en bewegen; men veſtigt haar met eenen breeden, aan het Bedde vaſtgemaakten, en dwars over de borſt gaanden band; men laat haare beenen over het einde des Beds hangen: het boven-einde des Beds zal, door twee Helpers, in de hoogte opgerigt worden, en op zulk een wyze zal men, tot verſcheidene maalen toe, haar zagt ſchudden, tot dat haar Weeden het Kind uitdryven. De deelen zullen met Zalven beſtreeken, en voorzichtig van malkander afgezonderd worden; men zal ook bezorgt zyn dat de *Moeder-koek* het Kind onmiddelyk volge. Wanneer de *Vrugt* dwars voor den *Moeder-mond* legt, ordonneert hy dat men dezelve (levend of dood zynde) zal te rug dryven, en zodaanig ſchikken dat het hoofd in de natuurlyke legging gebragt worde: om dit te doen zal de Kraamende op den rug te Bedde gelegt worden, zoodaanig, dat haare heupen hooger dan haar hoofd komen te leggen. Is het Kind noch in leven, en met één' arm of been vóórüit, dan raad hy ons, zo ſchielyk als mogelyk is, het Kind te keeren, en het hoofd nederwaards te brengen: legt het overdwars, zodanig dat deszelfs eene zyde of heup voor den *Moeder-mond* ſtaat, dan zal men zich van dezelve handelwyze bedienen; vervolgens de Vrouw over den damp van water laaten zitten, op dat zy dáárdoor weder verfriſt worde. Wanneer het Kind dood, en met éénen voet of arm, of ook met beiden de armen voorgekomen is, zal op gelyke wyze gehandeld worden. Wanneer de Vrugt, weegens een' gezwollen Buik, niet verloſt kan worden, leerd hy ons, het Kind by ſtukken aftehaalen: en wél op de volgende wyze. Wanneer 't met het hoofd vóórkomt, zal het hoofd, met een klein Mes geöpend worden; en wanneer de *Beenderen* des

Her-

Herſenpans (*) verbrooken zyn, zal het hoofd met een Tang zodanig uitgehaald worden dat de Vrouw daar door niet beſchadigt zy, of, men zal een' Haak vaſt aan de Sleutelbeenderen veſtigen, en het Kind by graaden uithaalen. Wanneer nu het hoofd op zulk eene wyze verloſt is, en het Kind met den ſchouder blyft zitten, leerd hy ons, de armen in 't lid aftezetten; wanneer dezen dan uit den weg genomen zyn, zal het overige lighaam in 't gemeen gemakkelyk volgen; maar dit noch niet gelukkende, moet de geheele borſt uit malkander gewerkt, en groote zorgvuldigheid gebruikt worden, op dat men niets van de *Ingewanden* ontbloote, of kwetſe; want indien de *Darmen*, of de zich dáárin onthoudende ſtoffen uitvielen, dan kon de werking vertraagd worden: doch als dan zullen de *Ribben* verbrooken, en de *Schouderblaaden* uitgehaald worden, op dat het overige des lighaams ligt volge, ongeácht de *Buik* gezwollen waare; in welk geval denzelven doorboort, en na den uitgang der Lucht, het Kind uitgehaald moeten worden. Wanneer een deel des Kinds bereids verloſt waare, en de reſt niet wilde volgen, noch het gedeelte dat buiten was niet ingebragt konde worden, ſteld hy den werkenden dezen Regel voor; hy raad hem, zo veel hy kan, daar van weg te neemen, de reſt opwaards te brengen, en het hoofd benedewaards te wenden: maar voor het doen dezer werking raad hy hem zyne nagels te korten (†), en zich van een krom-Mes te bedienen, welks punt en rug hy, by de inbrenging, met zynen voorſten vinger bedekken zal, op dat hy de Baarmoeder niet kwetze.

In zyn Boek *de Superfœtatione*, leerd hy ons, indien des kinds-hoofd zich buiten den *Moedermond* bevind, en de overige deelen des lighaams niet volgen willen, de vrugt dood zynde, onze vingers met water vochtig te maken, en dezelven, tuſſchen den *Moedermond* en 't Hoofd, in te dringen; dáárna eenen derzelven in den mond des kinds te ſteeken, het zelve daar by te vatten, en uittehaalen. Wanneer het Lighaam verloſt is, en het Hoofd náblyft, (in gevalle het Kind met de voeten vóórkomt) raad hy den werkenden beiden zyne handen in water te ſteeken, en die tuſſchen den *Moedermond* en des Kinds-Hoofd binnen te brengen, het Hoofd met de vingeren te vatten, en uittehaalen. Indien het Hoofd in de *Scheede* is, kan het op dezelfde wyze verloſt worden. Blyft de Vrugt (dood zynde) in de *Baarmoeder* te rug, en kan dezelve, noch door kragt der Natuur, noch door Artſenyën verloſt worden, dan leerd hy ons, de hand, wanneer die met eene *waſch-zalve* beſtreeken is, binnen te brengen, de deelen met eenen aan den grooten vinger geveſtigden *Nagel* van malkander te ſcheuren, en de Vrugt, als vóór gemeld is, uittehaalen.

In zyn *eerſte Boek* over de Ziektens der Vrouwen, geeft hy onderwyzingen hoe

(*) *In de Hoogd. Vert. ſtaat.* Schulterbeine.

(†) *In de Hoogd. Vert. ſtaat* „ Maar om deze werking te verkorten raad hy hem „ zyne Nagels te korten.

hoe de *Nageboorte* uittehaalen zy, wanneer dezelve door geenen natuurlyken weg uitgedreeven word. Hy zegt indien de *Nageboorte* niet onmiddelyk op de geboorte des Kinds volgt, dan lyd de Vrouw pynen in den Buik en in de zyden, welken met huiveringen en koorts vergezeld gaan, en ophouden zo dra zy van de *Nageboorte* verloft is; en hoewel de *Nageboorte* meeftentyds verrot, en den zesden of zeevenden dag, ja, zomtyds, wel laater weggaat, ordoneert hy de Lydereffe haaren adem in te houden: en, tot inwendigen Artfenyën fchryft hy *Byvoet*, *Kretifchen Diptam*, *witte viool Bloemen*, *Agnus caftus blaaden*, benevens gekookte of gebraade *Knoflook*, *kleine Uijen*; *Bevergeil*, *Spica Nardi*, *Wynruit* en (*blackwine*) voor. (*)

In zyn Boek *de Superfætatione*, zegt hy, (na de handelwyze van een dood Kind te verloffen, befchreeven te hebben), dat men, indien de *Nageboorte* niet gemakkelyk wil volgen, het Kind aan dezelve moet laaten hangen, en de Vrouw op een hoogen ftoel gezet worden, zodanig dat zy het Kind door zyne zwaarte na zich kan haalen: en op dat zulks niet te fnel gefchiede, zal men het Kind op nieuwgekamde wolle, of op twee met water gevulde en met wol gedekte Blaafen leggen, welken, wanneer zy doorftooken worden, het water zullen laaten vlieten, en tezaamen vallen; waar door het Kind by graaden zal zakken, en de *Nageboorte* zagtelyk uitgehaald kan worden. Maar indien de *Navelftreng* mogt gebrooken zyn, moet men een ten dezen opzichte dienftelyk gewigte aan denzelven hangen; dit zal, zegt hy, de ligtfte en minft-fchaadelykfte handelwyze zyn om den *Moederkoek* uittehaalen.

Hy merkt vérder noch aan, dat, indien de Vrouw een' zwaaren Arbeid gehad, en niet zonder hulp van werktuigen verloft heeft kunnen worden, het Kind in 't gemeen zwak is, en, om die rede, de *Navelftreng* niet eerder doorfneeden mag worden voor het gewatert, genieft of ftérk gehuild heeft, en, daar en boven, moet het Kind zeer naby de Moeder gehouden worden; want fchoon hetzelve niet aanftonds ademt, noch eenig ander leevensteeken van zich fchynt te geven, kan de *Navelftreng*, wanneer zy ondoorfneeden blyft, in een' korten tyd opzwellen, en het Kind in 't leeven behouden worden.

By de *Kraamzuiveringen* (*Lochia*) merkt hy dán, dat, wanneer ze geheel ophouden, of niet genoeg ontlaften, en de *Lyfmoeder* verhard is, de Lyderesfe door pyn in de *Lenden*, *Liesfchen*, *Zyden*, *Dyën* en *Voeten* aangetaft word, waar by fcherpe, en met angft verzelde koortfen komen. Wanneer zich de pyn zonder koorts openbaard, ordonneert hy de *Baaden*, en het Hoofd met *Dil-Olie* te beftryken; ook een afkookzel van *Malva* met *Cypreffe-Olie*, uitterlyk, tegebruiken

(*) *In de Hoogd. Vertaal. ftaat* zwarte Wyn, *en* in de *Franfche*, *is daar voor*, *enz. geftelt.*

ken om de pyn te ſtillen. Hy zegt, dat, in alle omſtandigheden daar *Stovingen* nodig zyn, de deelen met *Olie* beſtreeken zullen worden: maar wanneer 'er koorts by is, zal men het *Baden* nalaten, en warme *Stovingen* gebruiken; *Lyfmoeders Artſenyën* met *Knoflook*, *Bevergeil*, of *Wynruit* met *Haver-meel* gekookt vóórſchryven. Van gelyken neemd hy wáár, dat, by eene *Ontſteeking* der *Baarmoeder* ná de verloſſing, de Lydereſſe in groot gevaar van haar leven is, indien haar geen *Stoelgang* bezorgt word, of de toevallen door aderlaaten geholpen kunnen worden; van gelyken beſchryft hy, verſcheidene ongemakken en ziektens der Vrouwen, veröorzaakt door verſcheidene leggingen en beweegingen der *Baarmoeder*, van welke laatſten PLATO, die onmiddelyk na HIPPOCRATES geleefd heeft, in zynen *Timuæus* ons eene zeer wonderbaare en Romanniſche beſchryving geeft (*); naardien hy verzekerd, dat in de *Mannelyke Teeldeelen* eene heerſchende, halſterrige en ongehoorzaame magt, welken aan zyne woedende luſten alles tracht te onderwerpen, ingeplant is: zo zegt hy mede, dat het *Schaamdeel* en de *Baarmoeder* eener Vrouwe, een woedend dier is, het welk, insgelyks, driftig naar de Voortteeling haakt, en, wanneer deszelfs begeerte na geruimen tyd niet geſtild word, zo verwoed over het gemis van voldoening en derzelver uitſtel word, dat het door 't geheele Lighaam omzwerft, den omloop der ſappen verſtopt, den adem belemmert, verſtikkingen en alle ſoorte van ziektens voortbrengt.

Schoon wy een geſchrift in 't Engelſch hebben, 't welk ARISTOTELES *Vroedkunde* genaamt word, vind ik toch weinig, of geheel niets van deze bewerking in zyne ſchriften. Hy heeft over de *Voortteeling der Dieren* geſchreeven, en wy vinden zelfs verſcheidene gedachten by den zelven die, waarlyk, aardig genoeg zyn, zelfs voor ons onderwerp. Hy zegt, dat een Vrouw meêr dan andere Dieren, onder de Bezwangering en het Baaren lyd; dat zodanige Vrouwen, welken de meeſte lighaams beweeging hebben, het ligtſt en gemakkelykſt Baaren; en dat de Vrugt, by alle dieren, natuurlyker wyze, met het Hoofd vóórüit komt, wyl 'er meêr ſtoffen bóven dan ónder den *Navel* te vinden zyn; waar door, noodwendig, het hoofd onderwaards hellen moet; daarom zegt hy, is ieder Baaring, daar het hoofd voorüitkomt, natuurlyk; en als 'er een voet of ander deel des Lighaams te voorſchyn komt, onnatuurlyk.

Van dezen tyd af, tot op CELSUS tyden toe, die onder de *Regeering* des *Keizers* TIBERIUS zou geleeft hebben, vinden wy geene ſchriften over de Vroedkunde. Men heeft van dezen Schryver een Hoofd-deel over de Verloſſing van doode Kinderen, en van den *Moeder-koek*, het welk hy uit HIPPOCRATES nageſchreeven heeft; hoewel hy zich meerder dan zyn Meeſter uitbreid, en zyne werking in veele opzichten verbeterd. Na hy eerſt den ſtand der Vrouw ge-

(*) In de Franſche Vertaal. houd hier deze § op.

geſchikt heeft, raad hy den Werkenden zyn' eenen vinger na den anderen binnen te brengen, tot, eindelyk, de geheele hand volgen kan. Verder zegt hy, dat de wydte der *Baarmoeder*, als ook de kragt en den moed der Lydereſſe, groot voordeel by de Verloſſing doen; dat de *Buik* en de ledematen der Vrouw zo warm, als mogelyk is, gehouden moeten worden; dat men niet mag wachten tot 'er eene ontſteeking ontſtaan is; maar de Vrouw zonder tydverzuim byſtaan; wyl men, wanneer haar Lighaam gezwollen is, zonder de grootſte zwaarigheid, noch de handen inbrengen, noch het Kind verloſſen kan; wyl 'er dikwils Braking, Beeving der leeden en Stuiptrekkingen op volgen. Wanneer de *Haaken* in 't Hoofd geveſtigt worden, ſtelt hy ons dezen regel; te weeten, voorzigtig te trekken, en zorg te draagen dat de Werktuigen niet afglippen, noch den *Moedermond* ſcheure, waar door de Vrouw in Stuiptrekkingen en groot Leevens-gevaar ſtorten zoude. Wanneer de voeten vóórkomen, kan, zegt hy, het Kind ligt verloſt worden, indien men de voeten met de handen vat, en het Kind, in die geſtalte, by dezelven uithaalt. Wanneer de Vrugt overdwars ligt, en niet uitgehaald kan worden, ordonneert hy den Haak in eenen der *Oxelen* te hechten, en by graaden het Kind uit te haalen. Op zulk eene wyze werkende, zal zich de hals zekerlyk dubbel over elkanderen voegen, en het hoofd achterwaards te rug keeren; in welk geval hetzelve van 't Lighaam geſcheiden, en het Kind ſtuksgewyze uitgehaald moet worden. De werking, zegt hy, moet met een' Haak geſchieden, welks binnenzyde ſcherp is, en het hoofd moet, eerder dan het Lighaam, uitgehaald worden; want het is een zwaare en gevaarlyke zaak, als deszelfs grootſte gedeelte eerſt uitgehaald word, en het hoofd alleen in de *Baarmoeder* náblyft. Zo dit toeval intuſſchen gebeurde, leerd hy ons, dat men een' dubbelen Doek op het lighaam der Vrouw zal leggen, en een ervaren Helper of Helpſter, zich aan haar linker-zyde ſtellen, beiden de handen op den Buik leggen, van d'eene tot d'andere zyde drukken, en het hoofd naar de *Baarmoeder* dryven: wanneer dit gedaan is, moet de Haak in de *Herſenpan* geveſtigd, en het Kind op die wyze uitgehaald worden. Wat de *Moeder-koek* betreft, hy leerd ons dezelve op de volgende wyze te verloſſen: het Kind verloſt zynde, zal men het aan iemand geven die 't op de vlakte der handen houd; de Werkende trekt, intuſſchen, aan den *Navelſtreng* met zulk een voorzorge dat dezelve niet breekt; en als hy met zyn rechterhand daar langs heen, tot aan den *Moeder-koek* gekomen is, zonderd hy dezelve, met zyne vingers, van de *Baarmoeder* af, en haald de *Nageboorte* met het geronnen Bloed geheel uit. Wanneer nu de Deien der Vrouw tezamen gebragt zyn, zal zy in eene warme plaats, die vry van togt is, geplaatſt, en een' Doek, in *Oxyrrhodon* of *Rozen Azyn* gedoopt, op haar' *Buik* gelegt worden: Het overige der herſtelling beſtaat in dingen waar van men zich by de *ontſteekingen* in *Wonden* der *Peezen* bediend.

Moschion, welken men meend te Rome, onder Nero's Regering, geleeft te hebben, zegt, dat, by zwaare Baaringen, de deelen éérſt met *Olie* ſlap gemaakt moe-

moeten worden. Wanneer de *Pis* in den *hals* der *Blaas*, door een' *ſteen* verſtopt is, raad hy ons, het water met een *Cathéter* áf te tappen; als de *Fæces* verhard is, ordonneert hy *Lavementen*, en beveelt de *Vliezen* met een *Lancet* te openen. Hy zegt, de beſte legging te zyn, als het hoofd vóórkomt, de handen en voeten aan de zyden en récht uitgeſtrekt leggen. Wanneer het Kind geen rechte legging heeft, en deze, door de Vrouw in een bekwame geſtalte te brengen, niet verbeterd kan worden, raad hy áán, zo de *Moedermond* geöpend is, dat men de hand zal inbrengen en het Kind keeren. Wanneer zich één voet vóórdoet, brengt hem, zegt hy, weder te rugge en haalt de vrugt by beiden de voeten uit: zorgdragende dat de armen by de zyden aangedrukt worden. Vertoond zich een knie, of een heup, die moet mede te rug gebragt, en het Kind by de voeten gehaald worden. Vertoond zich de rug, dan zal men de hand inbrengen, en de legging veränderen, door den voet, of het hoofd, welks deel het naaſte by de hand is, óm te wenden; en wanneer het hoofd te groot is, moet hetzelve geöpend worden enz.

Rufus Ephesus, die onder de Regering van Trajanus geleeft heeft, geeft een kort berigt over de *Lyfmoeder* en de daar toe behoorende deelen; hy beſchryft de geringe buizen die, tegenwoordig, de *Fallopiaanſchen* genaamt worden, en zich in de holte der *Baarmoeder* openen: hoewel Galen deze ontdekking zich-zelf toeſchryft, zodaanig dat hy zegt verſtomt geſtaan te hebben dat dezelve den gemeenen hoop der *Ontleeders* ontſnapt ware: inzonderheid had hy zich verwonderd, dat zulks eenen Man als Herophilus, die in álles zo nauwkeurig was, onbekent konde gebleeven zyn. En Rufus heeft, evenwel, de gevoelens van Herophilus, over deze zaaken, uitdrukkelyk vermeld.

Galen, die ten tyde des *Keizers* Adrianus, in 't *Jaar Chriſti* 131, en omtrend 600 jaaren na Hippocrates gebooren is, heeft op de werken dezes laaſtgenoemden eenige *uitleggingen* en *kortbondige Spreuken*, Vrouwen en Kinderen betreffende, gemaakt. Wy hebben twee *Boeken* van zyne Schriften *de Semine*; (het derde word voor onëcht gehouden:) het eene *de Uteri Diſſectione de Fœtuum Formatione*, *de Septimeſtri Partu*, Lib. 14 & 15 *de Uſu Partium*. Hy heeft ook verſcheiden Boeken over de *Ondleedkunde* en *Phyſiologia*: maar niets over de *Morbus Mulierum* geſchreeven. In zyne *Phyſiologia* is hy wydloopig, en niet naauwkeurig: zyne *Ondleedkunde* is, in veele ſtukken, tamelyk oplettende: doch, álles tezamengenomen, bevat dezelve weinig, of in 't geheel niets, tot ons oogmerk dienende.

Van Oribasius, Lyfärts des *Keizers* Julianus, hebben wy eene beſchryving der *Teeldeelen*, en, op verſcheidene plaatzen zyner werken, een berigt van Artſenyën door de Ouden in ziektens van Vrouwen en Kinderen gebruikt. Hy heeft ook een *Hoofddeel* over de keur eener Minne, en noch een ander over de Melk nagelaaten: maar zegt niets van de *konſtbewerking*.

AETIUS, die, naar LE CLERCS getuigenisse, op het einde der vierde: doch naar den Heer DR. FREINDS mening, op het einde der vyfde Eeuwe leefde, bragt, van gelyken, de schriften der Ouden tezamen; want hy, noch ORIBASIUS kunnen geene echte Schryvers genaamt worden. De laatste schreef (ten minsten voor 't grootste gedeelte) niemand dan GALENS Schriften na, en werd, om die rede, *Semia* GALENI, of *Aap van* GALEN genoemt: de andere, in tegendeel, alle de voor hém geleefd hebbende Schryvers, van welken veelen, indien hy dezelven niet in zyne werken verzaameld hadde, in vergetelheid geraakt zouden zyn. Hy handeld over de ziektens der Vrouwen en haare bezorging, zeer omstandig; zyn vierde *Sermo* van de vierde *Titrad*, is, over deze stoffe, heel uitdrukkelyk geschreeven, en bevat in 't geheel alle die dingen, welken vóór hém gezegt waaren.

In zyn eerste *Hoofddeel*, *de utere situ magnitudine ac forma*, onderscheid hy de Baarmoeder, duidelyk, in den *Bodem*, en in den *Hals*, hy schryft dat de *Moedermond* in de *sinus muliebris*, *sive pudendum*, eindigt; welke, klaarelyk, niets anders is dan 't geene wy, tegenwoordig, de *Scheede* noemen; want hy zegt, datze omtrent 6 duimen lang is. Maar zyne beschryving over de gestalte der *Baarmoeder* is onvolkomen. In 't zevende *Hoofddeel* handeld hy over de ontvanging uit SORANUS. Het 10de *Hoofddeel* handeld over de *beluftheid*, *Pica*, en is uit eenige van GALENS Werken, die verlooren zyn gegaan, ontleend. Zyne beschryving dezer ziekte is, als volgt. Eenige zwangere Vrouwen hebben een verdorven Appetyt en trek tot *Aarde*, *Asch*, *Koolen*, *Schelpen* enz. Die ziekte gaat voort tot de tweede, of derde maand der bezwangering: gemeenlyk vermindert dezelve in de vierde. Tot herstelling der walging en braaking ordonneert hy *Aloës*, *gedroogde Munt* en andere *Maag-middelen*.

In zyn 12de en 15de *Hoofddeel* geeft hy eene omstandige beschryving van ASPASIAAS *Bewerking* in de bezorging der Vrouwen, geduurende haare bezwangering en ten tyde harer baaring; maar het grootste getal dezer, en andere *Hoofddeelen* is uit HIPPOCRATES ontleend; by welken hy eenige weinige vermeerderingen, die niet veel zeggen, gevoegt heeft; tot wy in het 22ste komen, alwaar wy eene zeer volstandige en duidelyke onderrigting van zwaare geboortens vinden.

Onder de oorzaaken welken het Baaren zwaar maaken, teld hy de zwakheid des gemoeds of des lighaams, of, beiden te gelyk, eene tezaamgetrokkene *Baarmoeder*, en een' engen *doorgang*; als ook dat de deelen van natuure te klein zyn; dat de *Baarmoeder* dwars legt, of eene vleeschachtige zelfstandigheid aan derzelver *hals*, of aan den *Moedermond* hangt; van gelyken eene ontsteeking, een *Ettergezwel*, of een verharding der deelen; onbuigzaamheid der vliezen, te vroegtydige aflooping des waters, het welk blyven moet om de deelen te bevochtigen en glad te maaken; een op den hals der blaas persende steen; eene buitengewoone vetheid; eene *aanëengroeijing* der *Schaambeenderen* in haare verbinding, waar door zy, ten tyde der verlossing, verhinderd worden van malkander te wyken; eene al te groote persling der *Baarmoe-*

moeder op de holte der lenden; eene al te groote meenigte van *Fæces*, of *Pis*, die in den *Rechten-darm*, of in de *Blaas* opgehouden worden; een zwakke lighaamsgeſteltenis; insgelyks dat de Vrouw, of te veel jaaren heeft, of te teeder en al te jong is, verzeld met zwakheid, zonder ondervinding.

Desgelyks merkt hy áán, dat zwaare baaringen door de omſtandigheden des te verloſſen ſtaande kinds zyde ontſtaan kunnen; door de buitengewoone legging des lighaams, of een deel van 't zelve; door deszelfs onvermogen (uit zwakheid); hoe de verloſſing door ſpringen en beweegen te verligten zy; de persſing van twee of drie vrugten; van tweelingen, wanneer zy zich te gelyk aanbieden; van de dood des Kinds, om dat het dáárdoor tot bevordering der verloſſing geen hulp kan bieden; door deszelfs opzwelling ná den dood, en, eindelyk, van de verkeerde vóórkoming.

De natuurlyke legging, zegt hy, is, als het hoofd zich aanbied, vóórwaards komt, en de handen overlángs, naar de dyën uitgeſtrekt zyn; de tegennatuurlyke, is, wanneer het hoofd of naar de rechter, of naar de linker zyde der *Baarmoeder* gekeerd, en één, of beiden de handen vóórkomen, of dat de beenen, in de *Baarmoeder*, van malkander geſchreid ſtaan. Verder zegt hy, dat het gevaar niet zo groot is, indien zich de voet vertoond, voornamelyk, als het Kind vóórwaards, met de handen overlángs naar de dyën liggende, voorkomt. En, zo zich de eene voet vertoond: maar de andere opgehouden word, of in de *Scheede* hangen blyft, moet deze laatſte na beneden gebragt worden. Ook is de moeijelykheid niet groot, zegt hy, wanneer het Kind overdwárs legt; eene omſtandigheid die zich op drie verſcheidene wyzen openbaard, namelyk, wanneer zich het Kind met de eene, of de andere zyde, of met den buik vertoond. Intusſchen merkt hy áán, dat het geval op het ligtſte is, wanneer zich de zyde vóórdoet: wyl 'er dán meêr plaats voor den werkenden, om zyn hand in te brengen en het Kind te keeren, is, op dat het, of met het hoofd, of met de voeten vóórkome. De ſlimſte legging, zegt hy, is, als het Kind dubbel vóórkomt; hoofdzaakelyk als de Heupen voorkomen. Deze dubbele vóórkoming, geſchied, of met de Heupen, of met het hoofd en de beenen, of met den Buik; in welk laaſt geval, hy aanmerkt, dat, zo de Buik geöpend wierd, en men de *Ingewanden* daar uit haalde, de deelen tezaamen zouden vallen, en de legging ligt verände rd kunnen worden.

Buiten de voornoemde oorzaaken eener zwaare geboorte, geeft hy, als een hinderpaal óp, dat de vliezen, of te dik, of te dun zyn; te vroeg, of te laat breeken; ook uitwendige oorzaaken, als koud wêder, waar door de zweetgaaten en doorgangen des lighaams tezaamgetrokken zyn; of zeer heet wêder, waar door ze al te ſlap en wyd worden. Alle deze omſtandigheden, zegt hy, moeten door de Artſen, die het opzicht over de Vroedvrouwen hebben, van de kleinſte tot de grootſte, onderzogt en gade geſlagen worden. Ook zal de Vroed-

vrouw niet toegelaten worden de deelen met geweld te verwyden en te verſcheuren. Wanneer de zwaarigheid door de gedaante des *Bekkens* ontſtaat, beveeld hy, de vrouw op een ſtoel te zitten, haar knieën te buigen en vanëen te houden, waardoor het *Schaamdeel* uit malkander gezet, en de *Hals* der *Baarmoeder* in een rechte lyn uitgeſpannen wordt. Die dik en vet zyn, kunnen op gelyke wyze geplaatſt worden. Wanneer de zwarigheid ontſtaat, om dat de deelen eng, verſtorven, of tezaamgetrokken zyn, zoude het, zegt hy, dienſtig wezen, de Lydereſſe over *warme dampen* en *rookingen*, in eene daar toe bekwaame warme plaats te ſtellen; gewarmde *Olie* in de *Scheede* te ſpuiten, en ómdezelve *verweekende zalven* en *Pappen* te leggen; tot het zelfde oogmerk, pryſt hy het *warme bad* áán als 'er geen koorts of andere ziektens voorhanden zyn die zulks ondienſtig maken. Zommigen, neemt hy waar, worden langs een warme plaats, in een draagſtoel ómgedragen, en anderen hevig geſchud: maar die, welken zwak en ſlap van geſteltenis zyn, en al te magteloos om den arbeid te kunnen ondergaan, moeten *genezende*, *verſterkende* en *tezaamentrekkende middelen* voorgeſchreeven worden: zy zullen met welriekende wateren en *Azyn* beſproeit, met verkoelende zalven van *wyn* en *rozen-olie* beſtreeken, en over Afkookzels van *Rozen*, *Myrthen*, *Granaat-Appelen* en *wyngaards-ranken*, gezet worden. Wanneer de zwaarigheid wegens de tegen natuurlyke legging der vrugt ontſtaat, zal deze, zo veel mogelyk is, in eene natuurlyke gebragt worden. Wanneer één voet of éene hand vóórkomt, zal het kind daarby niet getrokken: maar dezelve ingebragt, afgedraaid, afgezet, en de ſchouder of heup, met de vingeren in een bekwame legging gebragt worden. Wanneer het geheele lighaam der vrugt ſterk naar beneden geperſt, en dáárdoor in een kwade legging gebragt is, raad hy ons, hetzelve tot aan het bovenſte deel der *Baarmoeder* óp te brengen, en weder onderwaards in eene rechte legging te keren: Deze werking, zal, zagt, gemakkelyk en zonder geweld ondernomen worden; men zal, dikwils, *Olie* in de deelen ſpuiten, op dat dáárdoor de Moeder, of het Kind gene ſchaade geſchiede. Wanneer de *Moedermond*, ongeácht dit álles, by aanhoudenheid, geſlooten blyft, zal hy met *olieächtige Artſenyën* verweekt en ſlap gemaakt worden. Bevind zich een ſteen in den hals der Blaas, dan zal hy met een *Cathéter* in de hoogte gebragt, en den *Urin* (wanneer die in groote meenigte tegenwoordig is) áfgetapt worden. Is de rechte-darm met *Fæces* vervuld, dan zal dezelve door *Lavementen* geledigt worden: Wanneer de verlosſing door ontſteeking, verzweering, weeke- of harde gezwellen, en andere ſoortgelykende dingen verhinderd word, moet men, daar omtrent, op eene behoorlyke wyze te werk gaan.

Wanneer de zwarigheid van een aan den hals der *Baarmoeder* hangend vleeſchgewas, of van een dik vlies, dat wel by vrouwen die men ondoorboord noemd gevonden word, zal, in beiden gevallen, de hindernis met een Mes uit den weg geruimt worden; en als de vliezen, die het kind omvangen, zo ſterk zyn, dat dezelven de vrugt op den behoorlyken tyd niet dóórlaaten, zullen zy, zonder tyd verzuim, doorſneeden worden: wanneer, daar en tegen, de wateren al te vroeg ontlaſten,

laſten, zódanig dat de deelen, daarná, droog gelaten worden, zal dat gebrek met ſmeuligmaakende inſpuitzels, uit *Eyer-wit*, Afkookzels van *Malva*, *Fænu græcium* en room van *Garſten-water*, vergoed worden.

Indien de zwaarigheid ontſtaat, door dat de *Baarmoeder* te klein, of te ſterk tezaamgetrokken is, zullen de deelen, van gelyken, met ſmeuligmakende zalven en ſtovingen week en rekbaar gemaakt worden; de *Moedermond* zal door de vingers verwyd, en het Kind met geweld uitgehaald worden: maar kan het op deze wyze niet gelukken, dan moet de vrugt in ſtukken verbrooken, en by gedeeltens uitgehaald worden; dit is, zegt hy, het eenigſte middel, indien de vrugt te groot, en de beſte handelwyze, als het kind dood is. Nu kan, zeekerlyk, beſlooten worden dat het kind dood is, als de vóórkomende deelen koud en zonder beweeging zyn. Indien 'er twee of drie kinderen in den hals der *Baarmoeder* voorkomen, zal het hoogſte tot aan derzelver bodem opgebragt worden, terwyl men het onderſte verloſt.

Ontſtaat de zwaarigheid uit een bovenmatige grootte des hoofds, der borſt of des buiks, dan is het volſtrekt nodig, zegt hy, deze holtens te openen; hy teekend ook verder áán, dat de beſte tyd om de Vrouw in haar' arbeid op de den ſtoel te brengen, is, als de vliezen gelyk een ronde uitgeſpannen zak gevoeld worden.

Het 23ſte *Hoofddeel* houdin, de wyze van uithaaling en uitſnyding der vrugt volgens PHILUMENUS, en is eene nauwkeurige beſchryving der hiervóór aangeprezene bewerking. Eer de werkende, zegt hy, door uitſnyding de verloſsing begind, moet hy de kragt der Lydereſſe wel waarneemen en by zichzelf overwegen, of 'er eene waarſchynlykheid voorhanden is dat het leeven der vrouw behouden kan worden, of niet; want indien de vrouw van alle krachten ontbloot, ſlaapzugtig, met ſtuiptrekkingen, *ſubſultus tendinum*, behebt is, en een onördentlyke pols heeft, is het beeter de bewerking na te laaten, dan gevaar te loopen datze onder zyne handen omkome. Maar meent de Bewerker dat haar krachten en moed, by deze geleegendheid, genoegzaam zyn, dan laat hy haar op den rugge, met het hoofd om laag, te bedde leggen, en haar beenen door eene ſterke en ervaarne vrouw van elkander houden; de baarende kan twee of drie monden vol *broods* in *wyn* gedoopt, tot hartſterking, om niet in onmagt te vallen, gebruiken; ten welken einde ook haar aangezicht, geduurende de bewerking, met wyn moet beſproeid worden. Wanneer nu de Wond-Arts het *Schaamdeel* met zyn werktuig geöpend heeft, en onderzogt van wáár de zwaarigheid ontſtaat, en dus bevind dat 'er een gezwel, *callus*, of een van de bereids genoemde oorzaaken voorhanden is, moet hy zulks met de Tang vatten, en met het Mes afſcheiden: Verſtopt een vlies den *Moedermond*, dan moet het doorſneden worden; blyft de verloſsing door de ſterkte der vliezen, welken de vrugt omvangen, verhinderd, dan moeten zy, met eene tang gevat, en met een ſcherp mes doorſneeden worden; alsdan kan men

de gemaakte opening met de vingers verwyden, zodanig, dat zy tot doorgang des kinds genoegzaam vergroot is.

Is de doorgang, wegens het hoofd der vrugt, verſtopt, dan zal het kind gekeerd, en by de voeten verloſt worden: maar als het hoofd zodanig ingeperſt zit, dat het kind onmogelyk gekeerd kan worden, dan zal hy het met een' Haak in de oogen, in den mond, of over de kin váſthaaken, en, op zulk eene wyze, met zyne rechter hand uithaalen. Maar nevens dezen haak, die gewoonlykerwyze ingebragt, en met de vingers der linkerhand bedekt moet worden, zal 'er nóch één, op gelyke wyze, aan de tegenöverſtaande-zyde ingebragt en vaſt gehecht worden; waar door het hoofd, gelykelyk en recht, zonder dat het aan de eene of andere plaats blyft zitten, en zó dat het eene der werktuigen houd, als het andere mogt komen afte glippen, uitgehaald kan worden. By aldien deze Haaken behoorlyk aangehecht zyn, zal de Bewerker, niet ſlechts in een' rechten lyn: maar van de eene tot de andere zyde trekken.

Hy onderrigt ons, verder, de vingeren met ſmeulige middelen te beſtryken, dezelven tuſſchen den *Moedermond* en het geklemde hoofd in te brengen, en hetzelve rondöm ſlibberig te maken. Wanneer de vrugt tot op het midden verloſt is, zal het uithaalend werktuig aan de bovendeelen vaſtgehecht worden: Is het hoofd of van natuure te groot, of waterzugtig, dan zal het met een ſcherp en puntig Mes geöpend worden, waar door het zich ontleedigt, tezaamen valt en verloſt kan worden. Maar kan deze bewerking, evenwel, niet volvoert worden, dan zal men de Herſenpan tezamendrukken, de vingers of een been-Tang gebruiken om de beenderen uit te haalen, den haak veſtigen, en het kind verloſſen. Indien, als het hoofd uitgehaald is, de *Baarmoeder*, om de borſt heen, tezaamenkrimpen wilde, moet men een opening, by de *Sleutelbeenderen*, in de holte der borſt maken, waardoor de omtrek, wegens de ontleediging der daarin bevatten vogtigheeden, kleiner word. Is het kind dood, en de buik, door lucht, of water uitgezet, dan moet dezelve óók geöpend, en, indien het de nood verëiſcht, de ingewanden daar uitgenomen worden.

Als 'er een Arm vóórkwam, moet dezelve in 't lid des ſchouders afgezet worden. Men zal 'er, ten dien einde, een doek omwinden, om de afglipping te beletten, den Arm tot aan den ſchouder na zich haalen, de Schaamlippen openen, dan zal men de geleeding zien, waarby men den Arm wegneemen kan. Als deze afzetting geſchied is, zal het hoofd ópwaards gebragt, en het kind gekeerd worden. Deze zelfde wyze zal men volgen, wanneer zich beiden de Armen vertoonen, als ook, wanneer de Voeten, met geweld uitgehaald wordende, de overige deelen des lighaams niet volgen willen; in welk geval, de Dyën in de lieſchen afgezet moeten worden.

Maar zo de vrugt dubbel is voorgekomen, en niet naar de hoogte gebragt kan wor-

worden, het hoofd láág na beneeden zit, dan zal men de *Herſenpan-beenderen* tezaamendrukken, zonder de bekleedzelen, of *Herſenpan-vliezen* te openen, en, boven dien, de haak, in een van deszelfs deelen hechten, en aan denzelven trekken; zo zal het lighaam in een rechte lyn volgen. Indien, de beenen nader zyn, zullen zy in de heup afgezet, en de heupen in de hoogte gebragt worden, zodanig, dat het hoofd tezaamengedrukt, en tot de uithaaling bereid kan worden. Wanneer zich de vrugt dubbel vertoond, is het, zegt hy, beter, het hoofd van den romp te ſcheiden, dan de borſt óp te brengen en het kind by de voeten te haalen. Maar zullen de overige deelen des lighaams verloſt worden, en het hoofd náblyven, dan zal de linkerhand, bezalft, in de *Baarmoeder* gebragt, en na het hoofd, door de vingers, met den mond benedenwaards gekeerd is, één of twee haaken vaſtgehecht worden, om het dáárby uit te haalen; de bekwaamſte plaatſen aan 't hoofd, alwaar dit werktuig vaſtgehecht kan worden, zyn de oogen, ooren, mond, of de plaats onder de kin. By de uithaaling der borſt, kan het onder den oxzel, aan de Sleutelbeenen, het maagkuiltje, de borſt, rugge en hals-wervelen, vaſt gehecht worden: By de onderſte deelen, laat het zich aan het Schaamdeel, of, by de vrouwelyke vrugten, in de *Pudenda* hechten.

Wanneer de *Moedermond* door eene ontſteeking geſlooten is, waarſchouwd hy ons, geen geweld te doen: maar hy ordonneert, denzelven, door Olieächtige *Artſenyën*, *Rookingen*, *Baden* en *Pappen* te verweeken en ſlap te maken; hier door zal, naar zyn zeggen, de ontſteeking verminderen, of ophouden, en de *Moedermond* zó verwyden, dat de vrugt verloſt kan worden. Wanneer het hoofd en 't lighaam ſtukswyze uitgehaald is, raad hy ons, de deelen tezamen te leggen, waar door men zien kan of het geheele kind verloſt is; en wanneer noch iets nagebleven is, zal men het, zonder verzuim, uithalen.

In zyn 24ſte *Hoofddeel*, (waar van den Inhoud mede uit PHILUMENUS getrokken is) geeft hy, tot uithaling der *Nageboorte*, deze volgende onderrigtingen.

De *Moedermond* (zo de *Nageboorte* náblyft;) is, zomwylen, toegeſlooten, zomwylen, open, en, dikwils, ontſtooken; de *Moederkoek* hangt, zomwylen, aan den bodem váſt en, menigmaal, is hy los. Wanneer de *Moedermond* open is, en de van de *Baarmoeder* afgeſcheidene *Nageboorte* als een bal tezamengerold is, laat zy zich met de linker-hand, die gewarmd en met zalve beſtreeken moet worden, ligt uithaalen; wanneer men dezelve gevat heeft, zal men, zagtelyk, van zyde tot zyde, en niet recht vóórwaards trekken, uit vreeze dat 'er eene uitzakking der *Lyfmoeder* ontſta. Wanneer de *Moedermond* geſlooten is, zal hy, zagtelyk, met de vingers, welken vooráf met *Olie* of *Vet* ſlibberig gemaakt zyn, geöpend worden: Zoude deze werkwyze niet gelukken, dan moet men eene uit *Carſtenmeel* en *Olie* toebereide *Pap*, op den buik leggen, dikwils olieächtige *Inſpuitingen* doen; en wanneer het de krachten der Lyderesſe toelaten, zal zy *Nies-poeijers* van

van *Bevergeil*, *Peper*, en *Dranken* van zulke Artſenyën welken de *Stonden* bevorderen gebruiken; ook terzelver tyd over een rooking zitten.

Alle deze dingen, moeten den eerſten en tweeden dag beproeft worden, en wanneer dáárdoor de *Moedermond* geöpend word, zal de *Nageboorte*, op de vóórnoemde wyze, ligt uitgehaald worden: maar mislukken alle deze werkwyzen, dan zal de vrouw niet langer afgemat worden; want de *Nageboorte* zal in korte dagen tot verrotting overgaan, en zich, in een bloederige ſtoffe, oplosſen en ontlaſten; wanneer de vuile dampen het hoofd en de Maag aangrypen, ordonneert hy zulke Artſenyën als by verſtoppingen der *Stonden* gebruikt worden.

In het dáárop volgende *Hoofddeel*, hetwelk uit ASPASIA ontleend is, handeld hy over de bezorging der vrouwen na de verlosſing, en ſchryft ook noch over verſcheidene andere dingen, betreffende de ziektens welken de vrouwen aangrypen, als *ontſteekingen*, *Ettergezwellen* en *Kankers* aan de *borſten* en *Baarmoeder;* alle het welk uit PHILUMENUS, LEONIDES, ARCHIGENES, PHILAGRIUS, SORANUS, RUFUS, ASPASIA en ASCLEPIADES tezamengebragt is.

De naaſtvolgende Schryver van eenigen naam, over dit onderwerp, is PAULUS ÆGINETA die, volgens LE CLERC, op het einde der vierde Eeuw geleefd zoude hebben; hoewel DR. FREIND hem in de zevende ſteld: Hy was de laatſte der oude *Grieken* die over de Artſenykunde geſchreeven hebben.

Zyne werkwyze is, evenwel, dezelfde als die van AETIUS PHILUMENUS, welkers oeffeningen hier boven beſchreeven zyn; en, ſchoon hy niet zo wydloopig als deze daar over handeld, is hy toch zeer duidelyk en omſtandig. In zyne Voorrede, zegt hy, dat hy de werken van anderen verzameld heeft; en ſchoon hy de eerſte was die den naam eens *Vroedmeeſters* by de *Arabieren* hadde bekomen, toonen, echter, de Schriften van AETIUS volkomen dat 'er veele Mannen vóór hém geweeſt zyn, die de Vroedkunde bewerkt hebben. In het 26ſte *Hoofddeel* zyns derden Boeks, dat over de zwaare baaringen handeld, noemt hy alle zulken Natuurlyk, waarin zich het hoofd of de voeten vertoonen, en alle andere leggingen houd hy voor tegennatuurlyk.

Op een andere plaats merkt hy aan, dat de vrouw op den ſtoel, of zetel gebragt zal worden, wanneer men voeld dat de *Moedermond* open is, en de vliezen vóórüit geperſt worden. Zyne werkwyze om een dood kind, en de *Nageboorte* uit-te-haalen, komt volkomen overëen met die van PHILUMENUS, welken wy in 't vóórgaande reeds beſchreeven hebben.

PAULUS, zoude, naar men váſtſteld, te ALEXANDRIA geleeraard hebben; want láng voor zyn' tyd is het *Roomſche-Ryk* in 't Weſten, door de GOTTHEN en de WANDALEN, ver-

overſtroomt en overheerd geworden. Kort na deze verändering begon de Geleerdheid, in 't Ooſten, tot verval te geraaken; de Schoolen van ALEXANDRIA wierden naar ANTIOCHIE en HARAN door de *Sarazeenen* overgebragt, welken zich Meeſters van EGYPTE maakten, en het *Roomſche-Ryk* in AZIA vernietigden. Toen wierden de Schriften der *Griekſche* Artſen in de *Syriſche* en *Arabiſche* Spraaken overgezet: ten minſten hebben de *Arabieren* die nágeſchreeven. Deze ſtoffe is door DR. FREIND, in zyne *Artſenykundige geſchiedeniſſe*, omſtandig, en ten vollen beſchreeven.

SERAPION, een der eerſte *Arabiſche* Schryvers, heeft, in zyn *Tractatus Quintus*, verſcheiden *Hoofddeelen* over de ziektens der zwangere Vrouwen, benevens de werkwyze haarer herſtelling beſchreeven.

De naadſt volgende Schryver van eenige aanmerking, die over deze ſtoffe gehandeld heeft, is RHAZES; hy leefde te BAGDAT, op het einde der 9de Eeuwe. Hy heeft, als andere grondſtellige Artſenykundige Schryvers, over de ziektens der Vrouwen, en een Boek, uitdrukkelyk, over de ziektens der Kinderen geſchreeven.

In 't laatſte *Hoofddeel* zyns *Liber Diviſionum*, beveeld hy, de vliezen, wanneer zy te taai zyn, met de nagels der vingeren, of met een klein Mesje te doorbooren: en wanneer de wateren langen tyd vóór de verloſing ontſprongen zyn, zodanig dat de deelen droog blyven, leerd hy ons, dezelven met *Olie-zalven* te beſtryken.

AVICENNA leefde omtrent het jaar duizend te ISPAHAN, en was, ten aanzien zyner Schriften, door geheel AZIA en EUROPA zó beroemd, dat zyne leerwyzen by alle Medicynſche Schoolen opgevolgt wierden; ja zélfs tot de Geleerdheids herſtelling toe. Hy is een der omſtandigſte Schryvers over ons onderwerp; alle deelen der Vroedkunde heeft hy verhandeld, voor zo verre dezelven, tot dien tyd toe, bekend waaren; en alle het geene, vóór hém, door ánderen was opgetekend, heeft hy wydloopig beſchreeven. De Bewerking, by een dood Kind, ontleend hy van PAULUS; het uithalen der *Nageboorte*, van PHILUMENUS, en het gebruik der ſnoeren, of banden, van zynen Landsman RHAZES. Hy heeft zeer veel over der vrouwen ziektens geſchreeven: voornamelyk, wat de *Maandſtonden*, de bezwangering en de verloſing aangaat.

By alle tegennatuurlyke gevallen moet, zegt hy, het hoofd in de natuurlyke legging gebragt worden: is dit niet mogelyk, dan raad hy ons het kind by de voeten te haalen. Hy beweerd de eenigſte natuurlyke legging te zyn, als het hoofd vóórkomt; en alle andere leggingen tegennatuurlyk: hoewel, onder dézen, de ligtſte is, als het kind met de voeten vóórüit komt.

Hy pryſt alle de oude wyzen van hulpbieding by een' natuurlyken Arbeid áán; en wanneer de Vrouw dáárdoor niet verloſt kan worden, beveeld hy een' band óver het hoofd te veſtigen. Wanneer dit niet geſchieden kan, zal het kind met de Tang uitgehaald worden: en wil het dáárdoor óók niet gelukken, dan moet de *Herſenpan* geöpend worden, waar door de daarin bevatte deelen ontlaſt, het hoofd kleiner gemaakt, en het kind, ligtelyk, verloſt kan worden.

De naadſt volgende *Arabiſche* Artſenykundige Schryver is, ALBUCASIS, die in de elfde, of twaalfde Eeuw, te CYROPOLIS, eene ſtad in MEDEN, aan de *Caſpiſche Zee* leefde: en het blykt uit een *Arabiſch* handſchrift, in de *Boekverzameling* van BODLEJAAN te vinden, dat hy, juiſt, dezelfde perzoon is, bekend onder den naam van ALSAHARAVIUS.

Hy heeft, op gelyke wyze als zyn voorganger, over de natuurlyke Baaringen geſchreeven. Hy leerd ons, de verloſsing met *Stovingen* en zalven te hulp te komen, en het kind, indien 'er een ánder deel dan het hoofd vóórkomt, in de natuurlyke legging te brengen. Zyne Bewerking om een dood kind uit te haalen, is, van woord tot woord, gelyk, aan die, welke door AETIUS beſchreeven word: maar of hy dit van dézen, of van een' ánderen *Arabiſchen* Schryver uitgeſchreeven heeft, is onzeker.

Het byzonderſt, by dezen Schryver, is, de Uitduiding en Afbeelding der Werktuigen, toen in de Vroedkunde gebruiklyk, als, by voorbeeld, een *vertigo* om de *Baarmoeder* te openen: welke het zelfde ſchynt geweeſt te zyn dat RHAZES *Torculum volvens* noemt. Van gelyken geeft hy ook de Afbeelding van twee ándere Werktuigen die tot het zelfde oogmerk dienſtig zyn: maar gene der drie, gelykt den *Moederſpiegel* die by de latere Schryvers beſchreeven word. Verder, heeft hy een *Impellens* tot ophouding des Lighaams wanneer de Werker het hoofd in de natuurlyke legging tracht te brengen, en twee ſoorten van Tangen (*); de grootſte noemt hy *Almisdach*, en de andere *Misdach*; als mede twee verſchillende ſoorten van Haaken. De *Almisdach* is van een kringswyze gedaante, en ſchynt gemaakt te zyn om het hoofd, in moeijelyke Baaringen, uit te haalen: de *Misdach* is récht, en vol tanden, volgens het Handſchrift in de *Bodleiäanſche Boekverzameling* te OXFORD: maar, in den Latynſchen Druk, zyn zy, beiden, kringswys en vol tanden beſchreeven.

Na de 12de Eeuw begon de Artſenykunde in AZIA tot verval te geraaken: THEODORE GAZA bragt de *Griekſche* Handſchriften uit *Conſtantinopolen*, toen die ſtad, in den jaare 1453, ingenomen was; en vermids de Druk-konſt omtrent dien tyd uitgevonden is, wierd, zeer ſchielyk, de gantſche weetenſchap der ouden door geheel *Europa* uitgebreid.

In

(*) Wat na dit § teeken volgt, verſcheeld, merkelyk, met de *Hoogduitſche* en *Franſche* vertaalingen.

In de naadſtvolgende Eeuw begon de Bewerking der Artſenykunde in ENGELAND geöeffend te worden. LINACRE, die te CANTERBURY gebooren was, en in 't jaar 1484, binnen OXFORD, tot Lid van *Allerzielen* benoemd wierd, was een Man van groote geleerdheid; hy ſtelde te LONDEN de ſtichting der Artſenykundige Byëenkomſten vóór, waartoe hy een vergunning van *Koning* HENDRIK den *Achtſten* verwierf, en is, tot op den dag zyns doods, vóórzittend Lid van dit Gezeldſchap gebleeven.

In 't jaar 1565, gaf zeker DR. RAYNALDE, een Boek over de Vroedkunde in 't licht, hetwelk hy, uit een echt *Latynſch*, in 't *Engelſch* vertaalt had. In zyne *Prologe* (gelyk hy 't noemt) bericht hy den Lezer dat dit Boek, den naam van *De partu hominis* draagende, omtrent 2 of 3 jaaren te vooren, op verzoek eeniger Vrouwen, door eenen geleerden en vlytigen Geeſtelyken is overgezet: maar dat hy (DR. RAYNALDE) dit werk met veel moeiten verbeeterd, en in eene andere overzetting hervormt heeft, alzo de voornoemde Geeſtelyke hetzelve ongezuivert uitgegeven had. Hy merkt ook aan, dat de *Latynſche* uitgave, te vooren, in 't *Duitſch*, *Franſch*, *Spaanſch* en andere Spraaken uitgegeven is (*).

De Schryver van dit werk, zegt, tegen de mening van alle anderen, dat, wanneer het kind langs den natuurlyke weg met het hoofd vóórkomt, het gezicht, benevens de vóórſte deelen der Vrugt, tegen de vóórſte deelen der Moeder moeten gekeerd zyn, en zo zich eenig ander deel vóórdoet, is de legging tegennatuurlyk. Hy neemt wáár dat, in VRANKRYK en in DUITSCHLAND, de Vrouw gemeenelyk op een kruisvormige ſtoel gezet word, en leerd ons het Kind, by alle tegennatuurlyke gevallen, zélfs wanneer de voeten vóórkomen, in de natuurlyke legging te keeren. Maar als dit niet uit te voeren is, zal men het Kind by de voeten uithaalen, en, by de uithaaling, de voeten met een' linnen doek tezamenbinden. Niettemin verklaard hy dit voor eene zeer gevaarlyke verlosſing. Hy raad ons het verlosſen door *rookingen* en *ſtopzels* te doen verwekken en bevorderen; als mede, inwendig, *Duivels-drek*, *Myrrhe*, *Bevergeil*, en *Storax* te ordonneeren, 't welk hy van de oude Schryvers ſchynt uitgeſchreeven te hebben.

In de 16de Eeuw leefden en ſchreeven verſcheiden beroemde Schryvers over de ziektens der zwangere Vrouwen, en over verſcheidene wyzen van Verlosſen. In 't jaar 1586, wierd te BAZEL eene verzaameling van alle de merkwaardigſte Schryvers, die Ouden en Nieuwen genaamt wierden, in *Quarto*, onder den

(*) Deze Schryver was EUCHARIUS RHODION, wiens Boek, door geheel *Duitsland*, in groote waarde gehouden wierd; en toen men het in 't jaar 1532, uit het echte *Hoogduitſche*, in 't *Latyn* en ándere Spraaken vertaalde, wierd het geheel *Europa* dóór algemeen, en, dus, naar *Engeland* overgebragt; alwaar het van dezen DR. RAYNALDE vertaald is, die, echter, omtrent den Schryver, zich groote vryheid aangematigt heeft.

den Tytel, *Gynæciorum Commentaria*, uitgegeven; en dáárná te STRAATSBURG, in 't jaar 1597, in *Folio*, door ISRAËL SPACHIUS, *Hoogleeraar* der *Artſenykonſt*, weder herdrukt; en nóch twee Schryvers, waaráan, in den eerſten druk, niet gedacht word, by dezelven gevoegt. De eerſte, in deze verzameling, is FELIX PLATERUS, geboortig van BAZEL. Hy gaf Plaaten in 't licht waaröp het gebruik en de zamenſtelling der vrouwelyk eigene Teeldeelen verklaard wierden.

Het naadſt volgende is, de *Harmonia Gynæciorum*, uit CLEOPATRA, MOSCHION, THEODORUS, PRICIANUS en andere onzekere Schryvers verzameld, zynde van herhaalingen en overtollige dingen gezuiverd door CASPARUS VULPIUS.

Dan volgt EROS, of TROTULA, alleréerſt, onder de oude Latynſche Schryvers, te VENETIE, door de Zoonen van ALDUS uitgegeven.

De vierde plaats bekleed NICOLAUS ROCHEUS, een *Franſchman*; deszelfs werken zyn te PARYS uitgegeven, en uit de *Grieken* en *Arabieren* ontleend: hoewel hy 'er eenige van zyne eigene waarneemingen bygevoegt heeft. In zyn 28ſte *Hoofddeel* zegt hy, dat de *Moedermond*, als het kind groot is, verwyderd moet worden. Wanneer 'er een hand, of voet vóórkomt, moet men geen van beiden aanvatten: maar de Werker moet zyne hand tot aan de Billen, of tot aan de Schouders binnen, en de Vrugt in de natuurlyke legging brengen; dat is, zodanig dat dezelve met het hoofd vóórkome. Zyn 30ſte *Hoofddeel* bevat regels en voorſchriften ter uithaaling des vaſtzittenden *Moederkoeks*: De *Moedermond* moet verwyderd worden, en de Vroedmeeſter, die de *Navelſtreng* aanvat, zal, voorzigtig, van de eene tot de andere zyde trekken, op dat de *Baarmoeder* niet naar beneden gehaald worde; alsdan zal hy, by graaden, ſterker trekken, tot de *Nageboorte* volgt. Zyn 32ſte *Hoofddeel* handeld over de Monſters.

LUDOVICUS BONACIOLUS van FERRARA, is de 5de; zyne Schriften kwamen te STRAATSBURG uit.

JACOB SILVIUS van AMIENS, in PICARDIE, is de zesde.

JACOB REUFF wiens werken te ZURICH, in *Zwitzerland*, en, dáárná, te FRANKFORT uitgekomen zyn, is de 7de. Hy is de eerſte die een ſchets van den *Moederſpiegel* geeft, om den *Moedermond* te verwyden; welke, naar hy ons leerd, overdwárs: maar vooräl niet in de lengte uitgezet moet worden, op dat de Banden niet verbreeken, en de *Baarmoeder* uitzinke. Wanneer de voeten vóórkomen, en de handen langs de zyde uitgeſtrekt leggen, raad hy ons, het kind by de voeten te haalen: maar zyn de handen over het hoofd, dan zal men, zegt hy, het kind by de voeten niet verlosſen, ten zy het hoofd zeer klein ware. Wanneer zich de knie opdoet, beveeld hy, dezelve ópwaards te brengen, en het kind by de voeten te haalen: maar komt de ſtuit vóór, dan moet hy terug gebragt,

gebragt, en de vrugt by het hoofd uitgehaald worden. Dezelfde bewerking raad hy áán, wanneer zich de handen, ſchouders, of handen en voeten tegelyk vóórdoen.

HIERON MERCURIALIS, die te PADUA, VENETIE, en BOLOGNA leefde, is de 8ſte diè ſterk naar deze handelwyze te werk ging.

JOHANNES BABTISTA MONTANUS van PADUA, is de 9de.

VICTOR TRINCAVILLIUS van VENETIE, is de 10de.

ALBERTUS BOTTONUS van PADUA, is de 11de.

JOHANNIS LE BON, HETEROPOLITANUS, is de 12de.

De 13de in deze verzameling, is, wêgens herſtelling en verbetering der Vroedkunde, de beroemde AMBROSIUS PARÆUS; hy leefde in PARYS, en zyne Schriften wierden door GUILLEMEAU in 't Latyn vertaald.

SPACHIUS ALBUCASIS, een *Arabier*, is de 14de, aan wien ook hier vóórgedacht is.

FRANCISCUS ROUSSETUS, die over de Keizerlyke Sneede geſchreeven heeft, is de 15de. Zyne Schriften wierden door CASPAR BAUHINUS in de *Franſche* Spraak overgezet, en veele van zyne gevallen zyn, in de verhandelingen der heelkundige Hoge-Schoole, door den Heer SIMON bekend gemaakt.

Dáárby vind men noch de Afbeelding eens verſteenden kinds, hetwelk, na deszelfs Moeders dood, uit de *Baarmoeder* gehaald wierd: Het byzonder bericht hier van, ſtaat achter CORDÆUS uitleggingen over HIPPOCRATES.

CASPARUS BAUHINUS, *Profeſſor* te BAZEL, is de 17de.

MAURITIUS CORDÆUS van RHEIMS te PARYS, is de 18de.

MARTINUS AKAKIA te PARYS, is de 19de.

LUDOVICUS MERCATUS, een *Spanjaart* is de laatſte. Deze Schryver zegt, wanneer zich het kind niet met het hoofd, of de voeten vertoond, is het een gevaarlyke en tegennatuurlyke omſtandigheid; ook is het vóórkomen der voeten niet zonder zwaarigheid en gevaar; by moeijelyke Baaringen ordonneert hy, zo de Vrouw noch jong en ſterk is, naar den raad van HIPPOCRATES, eene aderlaating op den voet: maar het gebruik der *Baden* verwerpt hy.

Wanneer de Vrugt dubbel, of verkeerd vóórkomt, beveeld hy, dezelve te rug, en, indien het mogelyk is, het hoofd naar beneden te brengen; 't welk wy méde doen moeten zo zich een hand of voet vóórdoet. Hy beveeld ook de vingers in te brengen, volgens het onderwys van PAULUS, (*digitis in unum conductis*,) dat is, de vingers, nevens den duim, in de gedaante eens Keegels te vormen. Hy merkt de Keizerlyke Sneede als een onchriſtelyke onderneeming áán; verder geeft hy ten regel, dat, als de *Moederkoek* vaſt zit, de hand in de *Baarmoeder* gebragt, en, by de *Navelſtreng*, zagt, van de eene tot de andere zyde moet getrokken worden; hy raad het niezen, als een dienſtig uitdryvend middel, áán.

Daar hy over het uithaalen eens dooden kinds handeld, zegt hy, met AETIUS, wy moeten, eerſtelyk, overwegen of de Vrouw krachten genoeg heeft om de Bewerking uit te ſtaan, of niet: dán geeft hy HIPPOCRATES werkwyze óp, en, op de naadſtvolgende Bladzyde, beſchryft hy AETIUS wyze.

Na nu een kort bericht der Schryvers, door SPACHIUS byëenverzaameld, gegeeven te hebben, keere ik weder te rug tot PARÆUS, die, gelyk reeds aangeroerd is, de eerſte nieuwe was, waar door de Vroedkunde zichtbaarlyk verbeterd wierd, welke, tot aan zynen tyd, niet tegenſtaande de andere takken der Geneeskunde merkelyk gezuiverd waaren, zonder wezendlyke verándering, naar de oude wyze geöeffend was. Wanneer zich, by voorbeeld, het Kind niet volgens den natuurlyken weg vóórdeed, wierd de Vrouw geſchud, waardoor men de Vrugt meende in de rechte legging te brengen, of men zogt dezelve zó te beweegen dat het Kind met het hoofd vóórkomen mogte; wanneer dit niet uitgevoerd konde worden, en de voeten digt by de hand waren, wierd het by de voeten gehaald: maar miſte deze onderneeming, dan wierd het kind voor dood gereekend, en met haaken van onderſcheidene ſoorten uitgehaald. Indien het ook op deze wyze, wyl het een ongewoone legging hadde, of het bekken al te nauw was, niet verloſt konde worden, verbrak men het lighaam met Haaken en rechte Meſſen, en haalde hetzelve by ſtukken uit.

PARÆUS was de eerſte die van deze werkwyze áfzag, uitdrukkelyk ordonneerde het kind te keeren, en, in alle tegennatuurlyk ſtanden, by de voeten te haalen. De Natuurlyke ſtand, zegt hy, is, als het kind met het hoofd vóórkomt, en, onmiddellyk na het ontſpringen des waters, verloſt word; maar zwaarder is het, als het kind met de voeten komt, en, nóch zwaarder, zo zich één Arm, met den Voet tegelyk, de Rug, de Buik of de Arm-alleen vertoond, of dat het Kind eenige andere onnatuurlyke legging heeft. Hy ſonderwyſt ons dat wy de *Nageboorte*, onmiddelyk na de verloſſing des kinds, zullen afhaalen. Wat de ziektens en Artſenyën belangt, daarin blyft hy by de oude begrippen; want de oude beſpiegeling wierd niet eerder veränderd dan na de groote HARVEY den omloop des bloeds ontdekt hadde.

De

De voornoemde JACOB REUFF leefde, met hém, in gelyken tyd, en werkte te FRANKFORT; hy prees, in zyne Schriften, de werkwyze der Ouden áán; eene omſtandigheid, waaruit wy ontdekken dat de verbeeteringen, ten dien tyde, noch niet tot in DUITSCHLAND doorgedrongen waaren; zy wierden, inderdaad, door de kwaalyk begreepene zedigheid der Vrouwen welken, in haaren toeſtand, der Mannen werking ſchuuwde, tegengehouden, en, door de valſche denkbeelden die men, ten dien tyde, over het gebouw der *Baarmoeder* maakte, vertraagd; want alle beſchryvingen waaren, tot op den tydt van VESALIUS, zeer onvolkomen, en men was van meening dat de *Baarmoeder* eener vrouw uit verſcheidene *cellen*, gelyk die der dieren, beſtond.

JACOB GUILLEMEAU was AMBROSIUS PARÆUS Leerling; hy nam zyns Meesters werkwyze áán, en beveſtigde die: ſchryvende met verſtand en goed oordeel.

Omtrent het einde der zeſtiende Eeuw, of ten tyde van PARÆUS wierd de Heelkonſt, in 't algemeen, te PARYS meêr dan in eenige plaats der Waereld verbeterd en uitgebreid; waaráan de van tyd tot tyd opgerichte *God-huizen*, voor namelyk het *Hotel-Dieu*, in 't welk arme zwangere vrouwen die niets tot onderhoud hebben, ingenomen en hulpmiddelen toegediend worden, veel toegebragt hebben.

Door zulke gelegendheden breidde de Heelkonſtenaaren hunne kennis in de Vroedkunde verder uit, en bereikte, by graaden, eene betere werkwyze. Deze gelukkige gevolgen, als ook de groote voortgang in konſten en weetenſchappen, welken, omtrent dezen tyd, in VRANKRYK begonnen te bloeijen, overwonnen de belachlyke vooröordeelen waardoor de ſchoone Kunne plag ingenomen te zyn: Toen begon men, in alle zwaare gevallen der Baring, by Mannen hulp te zoeken. Deze opleiding wierd door de ondervinding gerechtveerdigt, en door de bekwaamheid en kennis der mannelyke werking het leeven veeler Vrouwen en Kinderen behouden.

In 't jaar 1668, gaf FRANCIS MAURICEAU, na een uitgebreide oeffening van veele jaaren in 't *Hotel-Dieu*, en in de ſtad PARYS, eene verhandeling over de Vroedkunde in 't ligt, welke, álles wat te vooren over deze Stoffe uitgekomen was, overtrof Hy beſchryft de *Bekken-beenderen*, en alle de deelen tot de voortteeling dienende; de ziektens welken zwangere vrouwen plagten over te komen, beneffens de wyze van verhoeding en genezing derzelven. Na hy alle de verſcheidene geboortens, en wyzen van verlosſingen, volſtandig, en duidelyk beſchreeven heeft, beſluit hy zyn werk met de ziektens van Vrouwen en Kinderen.

Zyne wyze van werken is, byna, gelyk met die van PARÆUS en GUILLEMEAU: maar uitvoeriger dan deze beiden. By moeijelyke gevallen, wanneer zich het hoofd vóórdoet, en door de weeden niet verloſt kan worden, raad hy ons,

een

een' band, of linnen ſtrook te nemen, denzelven in de midden te ſplyten en over het hooſd te brengen. Deze uitvinding is, naderhand, door boorden (*lacis*) welken váſter om het hoofd tezaamengetrokken worden, verbeeterd. Dezen worden, door middel van drie verſcheidene werktuigen, binnen gebragt, het welk een' zeer moeijelyken arbeid geeft, en, bovendien, zeer weinig dienſt doet.

Hy dacht ook een *Tire-tête*, of hoofd-trekker uit, welken niet anders gebruikt kan worden dan wanneer de *Herſenpan* met een Mes geöpend is: gevolglyk kan dezelve niet tot redding des kinds dienen. Vooronderſteld men dat het kind dood is, dan heeft men ándere werkwyzen waar door meerder uit te voeren is. De Tang was hem niet bekent. Wanneer het hoofd in de *Baarmoeder* terug blyft, raad hy ons, een' breeden, als een ſluijer gemaakten band, óver hetzelve heen te brengen, en het dáárby uittehaalen.

Hy is zó omſtandig in de ziektens, dat BOERHAAVE en MERCATUS hem hunne Leerlingen, over deze ſtoffe, aanpryzen. In zyne Beſpiegelingen over de ontvanging is hy by HIPPOCRATES gedachten gebleeven, en, in zyn tweede deel, geeft hy zeer veele ſcherpzinnige en kortbondige Spreuken óp, die, tegenwoordig, door den Heer JONES, in 't *Engelſch* overgezet zyn. Zyne Schriften vonden, inderdaad, zulk eene algemeene goedkeuring, dat dezelven in verſcheidene Taalen overgezet wierden.

Met MAURICEAU leefde, te gelyk, DR. CHAMBERLAIN en zyne drie Zoonen, welken, te LONDEN, de Vroedkunde, met grooten roem öeffenden. Een dezer Zoonen, Vader des laatſten DR. HUGH CHAMBERLAIN, vertaalde het eerſte deel van MAURICEAU, in 't *Engelſch*, en, in eene aanmerking over des Schryvers wyze van 't kind; met behulp des Haaks, en der *Tire-tête* uit te haalen, geeft hy vóór, dat zyn Vader, zyne Broeders en Hy-zelf, een, ten dezen opzichte veel beter, werktuig bezaten en uitgevonden hadden.

Dit was niet anders dan de Tang, welke zy, als een geheim; voor zich-zelf gehouden hebben, en niet algemeen bekent is geworden, voor den jaare 1733; wanneer CHAPMAN eene beſchryving van dit werktuig in 't licht gaf. Láng vóór dien tyd wierden 'er, inderdaad, verſcheidene ſoorten van Tangen en Uithaalers, welken van die der *Arabieren* verſchilden, uitgedacht, en, in VRANKRYK, DUITSCHLAND en andere plaatſen gebruikt: maar onder dees-allen ontbrak het werktuig door de CHAMBERLAINS gebruikt, en door hunnen Oom uitgevonden.

Schoon 'er voortreffelyke Vroedmeeſters in LONDEN waaren, zelfs voor den tyd der overzetting van MAURICEAU, is, in de laatſte Eeuw, het Boek van GUILLEMEAU, over de Vroedkunde, in 't *Engelſch* vertaald, en van alle ongerymde bevattingen, betoveringen en aanhangzels (*Amuleta*) gezuiverd. Intuſſchen gaf ze-

zekeren N. CULPEPER, die zich-zelven den *Artſeny* en *Sterrekundigen Student* noemde, een Boek, onder den Tytel van *A Directory for Midwirvs*, te LONDEN in 't licht, waarin hy de Beſpiegeling en Bewerking der oudſte Schryvers heeft uitgeſchreeven. Veelen van dezen worden door hem genoemt; als, HIPPOCRATES, GALENUS, AETIUS enz.; dikwils gebied hy den Lezer zyne vertaalingen van SENNERTUS, RIVERIUS, RIOLANUS BARTHOLIN JOHNSTON, VESLINGIUS, RULANDUS, SANCTORIUS, COLE, het *Londiſche Diſpenſatory*, een Boek, dat hy-zelf, onder den Tytel van *The Engliſch Phyſician* heeft uitgegeven, te raadpleegen. Zyne Schriften waaren veele jaaren by de Vroedvrouwen in groote achting, en worden noch, tegenwoordig, by den gemeenen man, als zwak genoeg van zinnen zynde om diergelyke belachgelyke ſtellingen aan te nemen, met iever gelezen.

Deszelfs návolger in deze wyze van Schryven, is DR. SALMON, die méde een groot vertaaler en zaamelaar was. Hy wierd, ten deele, voor den Schryver eens onëchten ſtuks (ARISTOTELES *Midwifery*) gehouden, 't welke dikwils gedrukt is, en veel heeft toegebragt dat men heden nóch aan de wonderbaare werking veeler Artſenyën geloof geeft.

MAURICEAU gaf, in 't jaar 1706, een tweede Deel uit, bevattende omtrent 800 Waarneemingen: maar láng te vooren had hy zich door zyne Schriften zulk een' naam verworven, dat ánderen zyner Landslieden opgewakkerd wierden om mede over deze ſtoffe te ſchryven; dienvolgens hebben wy de Schriften van PORTAL, PEU en DIONIS: maar dees-állen kunnen tegen MAURICEAU niet opwégen. Omtrent onzen tyd heeft ook SAVIARD verſcheidene waarneemingen, deze konſt betreffende, beſchreeven.

HK. VAN DEVENTER woonde te DORDREGT, in HOLLAND, en gaf in 't jaar 1701, een Boek over de Vroedkunde uit. Hy merkt áán, dat, zo men zich een rechte lyn, van den *Navel* nederwaards gaande, vóór oogen ſtelt, déze midden door het Bekken valt. Dit komt zeer naby, indien de Buik niet uitgezet is: maar zal, in de laatſte maand der bezwangering, zulk een lyn door het midden des Bekkens vallen, dan moet dezelve ook uit het midden der ruimte, tuſſchen den Navel en het Maagkuiltje, naar beneden genomen worden. Intuſſchen was dit, voor de bewerking, eene zeer nutte ontdekking.

Hy waand 'er verſcheidene gedaan te hebben; welken ook, voor iemand die gene gelegenheid tot eene zeer uitgeſtrekte oeffening gehad heeft, vry wel gaan kunnen; als, by voorbeeld, dat meenigmaal de *Moedermond* en de *Bodem* der *Baarmoeder* eene zydewaardſche, of, ánders, eene verkeerde legging hebben, die, (volgens zyn zeggen,) de voornaamſte geleegendheid tot langwylige, zwaare en gevaarlyke *Baaringen* geeft: Hy ſchynt in deze dwaling gekomen te zyn, om dat

hy vaſtſteld dat de *Moederkoek* altoos aan den *Bodem* gehecht zit. (*) Wat de zwaarigheid aangaat, uit eene verkeerde legging des *Moedermonds* ontſtaande, deze zoude een' oeffenaar der Vroedkunde doen denken dat VAN DEVENTER de werking der weeden, welken den *Moedermond*, door de uitzetting des waters, of door des kinds hoofd gemeenlyk openen, nooit hadde afgewagt.

Hy wierd zelden geroepen dan in zwaare gevallen, die, dikwils, door eene verkeerde geſtalte des *Bekkens* ontſtaan; dat in HOLLAND zeer gemeen is. Wanneer dit voorkomt word het hoofd des kinds, wyl het *Heiligbeen* vóórüitgezet is, gemeenlyk, vóórwaards óver het *Schaambeen* gedreeven, of de *Moedermond* en de *Bodem* der Baarmoeder worden als het ééne *Darmbeen* hooger dan het ánder is, de één naar déze, en de ánder naar die zyde gekeerd: maar in die gevallen moet men de zwaarigheid aan de zyde des Bekkens zoeken. De *Baarmoeder* is zeer zelden zo zydelings, of achterwaards gekeerd gelyk hy denkt; en ſchoon zulks al waare, heb ik nóóit, als het kind niet te groot, noch de doorgang van 't *Bekken* te klein was, zulke zwaarigheden, als hy ſchynt gevonden te hebben, ontmoet: En wil de Baaring, weegens eenen overhangenden Buik bezwaarlyk worden, dan kan men, gemeenlyk, door de legging der Vrouw te veränderen, deze hinderpaal wegnemen.

Men legt, by voorbeeld, de vrouw met haar' Stuit hóóger dan met haare Schouders, of men laat haar, in een tegennatuurlyk geval, als het kind gekeerd, en by de voeten verloſt moet worden, op zyde leggen. Schoon hy, intuſſchen, ten aanzien van 't ſcheefleggen der *Baarmoeder*, te verre ging, waarïn hy een weinig te ontſchuldigen is, om dat hy deze Beſpiegeling met de oogen eens Vaders aanzag, (want hy noemt dezelve zyne eigene te zyn,) heeft hy, echter, eenige zeer nutte gedachten; voornaamelyk over de vloeden, by welken hy ons ten regel geeft dat wy de vliezen moeten breeken, om den Bloedvloed te ſtuiten; en zyne wyze van den *Scheedenmond* te doen verwyden is wezendlyk goed.

De naadſtvolgende Schryver over deze zaak, is LA MOTTE, die te VALOGNES, digt by CAËN in NORMANDYE leefde, en, in 't jaar 1715, een Boek over de Vroedkonſt uitgaf, dat, zedert MAURICEAU, het beſte dier ſoort ſchynt te wezen; dit is door den HEER TOMKINS in 't *Engelſch* vertaalt. Het behelſt omtrend 400 *Waarneemingen*, van welken het grootſte deel met veele ſcherpzinnige Beſpiegelingen opgehelderd word.

In de beſchryving eens gevals, daar zich het hoofd voordeede, gedenkt hy aan

(*) In de *Hoogduitſche Vertaaling* ſtaat, daſz Mutterkuchen allezeit un der Gebährmutter anhunge.

aan de groote moeiten die hem dit koſtede toen hy het kind keeren, en by de voeten verloſſen wilde; hy hoopt dat 'er een gemakkelyker werkwyze mag uitgedacht worden om het kind, in diergelyke gevallen, uit te haalen. Hy moet, ſchoon hy eerſt onlangs geſchreeven heeft, niets van de Tang geweten hebben. Hy, en ook VAN DEVENTER yveren tegen het gebruik der Werktuigen, en, in de zwaarſte gevallen, willen zy, wanneer het hoofd vóórkomt, dat de Vrugt gekeerd, en by de voeten gehaald zal worden.

Hy verhaald veele diergelyke gevallen: maar ik vrees dat hy, gelyk andere Schryvers, zulken, die jonge Meeſters van dienſt zouden zyn, verzweegen, en, ſlechts, zyne eigene, die van een' goeden uitſlag waaren, omſtandig beſchreeven heeft; want het is zeeker dat des kinds hoofd, dikwils, zó groot, of het Bekken zó eng is, dat de weeden hetzelven onmogelyk uitdryven kunnen; en, dikwils, word 'er, wanneer de vrugt met groote moeiten gekeerd, en het lighaam werkelyk verloſt is, zo veel kragt om het hoofd met de handen-alleen uittehaalen verëiſcht, dat het kind omkomen moet. Meenigmaal is het ook volſtrekt onmoogelyk hetzelve, zonder werktuigen, uit te haalen.

Wat my aangaat, toen ik eerſt begon te werken was myn voorneemen de werkwyze dier Mannen te volgen: maar om dat, door dezen weg, verſcheiden Kinderen, en, zomtyds, ook de Moeders verlooren gingen, begon ik te veränderen van gedachten, en met myn eigen verſtand te raadpleegen. Ingevolge van dien, opende ik, in zulke omſtandigheden, het hoofd der vrugt, om, ten minſte, indien ik het kind niet konde behouden, het leeven der vrouw te bewaaren. Als ik deze zaak verder overdacht, ondernam ik ook de Tang te verbeeteren, welke my een werktuig ſcheen te zyn dat, uitvoerig ingericht zynde, zich ligter dan eenig ander, hiertoe in gebruik en uitgevonden, aanleggen laat. En, waarlyk, de ondervinding rechtvaerdigt het gebruik dezes hulpmiddels, wyl wy dáárdoor in ſtaat zyn veele kinderen welken, buiten dit, zouden moeten omkomen, in 't leeven te houden.

Niet dat ik over deze voornoemde Schryvers, die ik als vyanden aller werktuigen hebbe aangemerkt, wil zegepraalen: neen; zy hebben, over andere zaaken, met goed oordeel geſchreeven, en zyn nergens in te beſtraffen, dan dat zy zodanige ongelukkige gevallen, welken mannen van uitgebreide konſtöefening vooräl moeten vóórkomen, verzweegen hebben.

Ik ſtem oprechtelyk toe, als de Vrouw geen genoegzaame kragten, geen voldoenende weden om het kind uit te perſſen heeft, en de zwaarigheid uit geen groot Hoofd, of eng Bekken ontſtaat, dat de wyze van keering gelukkig van de hand zal gaan: maar wat het tegengeſtelde van 't voorgaande aanbelangt, dan roepe ik alle oprechte Vroedmeeſters tot getuigen, of niet veele kinderen zyn verlooren gegaan, zelfs wanneer het hoofd niet vóórüitkwam, en het lighaam eerſt ver-

loſt is geworden; wyl de vrugt, in dit geval, op geene anderewyze was te behouden.

De naadſtvolgende Schryver over de Vroedkunde, is de HEER AMAND, van PARYS, die de wyze van 't hoofd uit te haalen, als hetzelve in de *Baarmoeder* náblyft, door middel eens *Nets* beſchryft. De vinding is heel geeſtig: maar word niet zonder groote moeiten uitgevoerd; zy kan niet dienen, als het Bekken eng, of het hoofd zó groot is dat het niet door 't zelven heen kan komen.

EDMUND CHAPMAN hanteerde de Vroedkunde veele jaaren op het *Land*, eêr hy zich te LONDEN neder zette, daar hy, in 't jaar 1733, eene korte *Werksverhandeling*, door 57 *gevallen* opgehelderd, in 't licht gaf. Hy is de eerſte geweeſt die eene beſchryving over de Tang, by de CHAMBERLAIN gebruikt, heeft uitgegeven. In 't volgend jaar wierden de *Waarneemingen* van GIFFARD, door DR. HODY uitgegeven. Die veele nutte Aanmerkingen en Geſchiedeniſſen van gevallen, waarin hy zich van den Uittrekker, of Tang bediend had, inhielden.

HEISTER, *Profeſſor* te HELMSTADT, een kleine plaats in 't *Hertogdom* BRUNSWYK, gaf, in 't jaar 1739, te AMSEERDAM, een verhandeling over de Heelkonſt uit; waarin men een zeer korte en duidelyke onderrigting over de bewerking der Vroedkunde, als ook over de Keizerlyke-Sneede vind.

De HEER OULD, Heelmeeſter te DUBLIN, gaf, in 't jaar 1742. eene Verhandeling over de bewerking der Vroedkunde in 't licht; waarin men twee goede waarneemingen vind; de eene betreft een geval waarin des kinds hoofd vóórkomt; en de andere bepaald wat 'er in te doen zy, wanneer de verloſsing door de omſlingering der *Navelſtreng* om den hals des kinds, vertraagt word. Hy ſteld zyne verborgene Boor (*Terebra occulta*) boven de Schaar, vermoedelyk om dat hy zegt van de eigentlyke maate dezes laaſten werktuigs onbewuſt te zyn. Het dáárop volgend jaar, gaf MISNARD, te PARYS, een Boek over dezelfde ſtoffe, beſtaande in vraagen en antwoorden, uit; en is de eerſte geweeſt die, in de plaats van rechte Haaken, krommen uitdacht, het welk eene wezendlyke verbeetering is (*).

„ In

(*) De Heer SMELLIE ſteld hier MISNARD voor den Uitvinder dezer kromme Haaken: maar WALBAUM zegt, in zyne aanmerking op LEVRET, 1 Deel pag. 14. †) dat BALDVINI RONSSEI reeds, in den jaare 1594, dáárvan eene afbeelding in zyne *Tract. de Vitæ humanæ primordiis* te *Leiden* uitgegeven heeft; en dat DENYS eene diergelyke Haak gebruikt heeft; te vinden in zyne *Verhandeling over het Ampt der Vroedmeeſters*, p. 533.

„ In 't jaar 1747, kwam 'er, in de Franſche taal, een werk in 't licht, voor-
„ zien met kopere Plaaten, genaamt *Waarneemingen over zwaare Baaringen: met*
„ *aanmerkingen over de tot hiertoe voorgeſtelde middelen om dezelven meeſter te*
„ *worden; benevens eenige nieuwe middelen om, veel lichter daartoe te geraa-*
„ *ken.* Dit werk beſlaat 2 *Deelen* in 8°.; waar van het *Eerſte* eene uitgebreide
„ geſchiedkundige beſchryving der Tang behelſt, en eene ligter handelwyze om
„ die te gebruiken: maar wyl hy dezelve in alle gevallen niet voldoenend
„ bevind, heeft hy noch eene byzondere tezaamgeſtelde *Hoofd-trekker* uitge-
„ dacht, die, naar ik meen, door den HEER SMELLIE, eenvoudiger, min koſt-
„ baarder, en, niet minder nuttig voor het gebruik gemaakt is; ja, in veele geval-
„ len, de Tang overtreft, ſchoon hy dezelve veel verbeeterd heeft. Bovendien
„ handeld hy, in dit Deel, over de zwaare *Baaringen* welken door ſcheefleg-
„ ging en klemming ontſtaan. De gebreeken zyner voorgangeren onderzoekt
„ hy naauwkeurig, en beöordeeld dezelven ſtraf. Maar, zegt WALBAUM, *om dat*
„ *hy weinig buitenlandſche Schriften geleezen heeft, geeft hy, dikwils, zaaken voor*
„ *zyne uitvinding óp die, lang vóór hém, waaren bekent gemaakt.* Van zyne werk-
„ tuigen geeft hy eene uitgebreide beſchryving, en ontwart de leggingen des
„ hoofds uit malkander.

„ In het *tweede Deel* handeld hy over de afſcheuring des hoofds, en geeft
„ eene beſchryving en afbeelding van zyne nieuwe kromme Tang, als ook van
„ zyn' ſcherpen Haak, benevens de beweeglyke Scheede. Hy bewyſt, verder, de oor-
„ zaaken der ſcheeflegging des kinds in de *Baarmoeder*, uit de ongeſchikte plaat-
„ zing des *Moederkoeks*; geeft eenige Beſpiegelingen over de *Keizerlyke-Sneede*
„ óp, toond de oorzaaken des plotzelyken doods van Kraamvrouwen wel-
„ ken kort na de verloſſing omkomen, en ſtelt middelen vóór om de *Bloedſtor-*
„ *ting*, die een *Mola*, of een nagebleeven *Moederkoek* veröorzaaken tegen
„ te gaan; en, eindelyk, zet hy de geſchiedenisſe der *Engelſche* Tang voort.
„ Tegen zyne tegenſtreevers, byzonder tegen BOEHMER, JANKE en SCHARP,
„ verdeedigt hy zich met een' wonderbaaren iever, waarby hy, zegt WALBAUM,
„ zyn gevoeligheid en groote eigen-liefde doet blyken. Maar desniettegenſtaan-
„ de is het *werk* van dezen HEER een der beſten van dien aart; dewyl het
„ de uitvindingen van andere Mannen, welken over die ſtoffen geſchreeven
„ hebben, tegelyk in-zich bevat.

„ Zo dat de HEER WALBAUM dit werk in *'t Hoogduitſche* ver-
„ taald, en, op hetzelve, Aanmerkingen gemaakt heeft; eensdeels om deszelfs
„ duiſtere plaatſen op te helderen, anderdeels om de nieuwe uitvindingen
„ die, of door den Schryver overgeſlagen, of, ná de uitgave zyns werks, eerſt
„ bekend zyn geworden, daarby te voegen; en, tot beſluit, heeft hy 'er noch een
„ *Aanhang* bygevoegt, in-zich bevattende eenige kleine geſchriften, tot ophel-
„ dering dienende: Als (1) Een *Proefſchrift* van den *Hoogl.* VOIGT, waarin de
„ Werktuigen van FRIED beſchreeven en afgebeeld worden; (2) Waarneemingen

„ over de ſcheuringe der *Baarmoeder*, door HALLER en VAN HOORN; (3) Eene „ beſchryving van nieuwe Werktuigen: eindelyk, het Werk-zélf, met kopere Plaa- „ ten vermeerderd; waaröp men, als ook op die van den HEER LEVRET, „ genoegzaam alle de vroedkundige Werktuigen die in deze Eeuw uitgedacht, „ en overäl verſpreid zyn, in een kort beſtek byëenverzaameld vind; zo dat „ WALBAUMS *vertaaling*, vóórnoemt, voor een der beſte Boeken verſtrekt die „ over zulke onderwerpen handelen.

„ In den jaare 1751. kwam 'er een Werk in 't licht, onder den Naam „ van *gezuiverde Vroedkonſt*, door C. PLEVIER, in zyn leeven *Med. & Chir.* „ *Doctor* in AMSTERDAM; waarïn de Schryver alle laatere verbeeteringen der „ konſt, kortelyk, byëenverzameld heeft.

„ Voor het overige zyn 'er, zo verre ik weet, geene verdere vroedkundige „ Schriften, eene geſchiedkundige opmerking verdienende, voorhanden, dan zul- „ ken die, met opzet, over het *geklemde Hoofd* geſchreeven zyn.

„ Het *Geklemde hoofd* is eene hinderpaal in de verlosſing, waardoor, ouds- „ tyds, het Kind en, dikwils de Moeder daarby, omkwam.

„ Deze hinderpaal, wierd (voor zo verre ik ontdekken kan) het eerſt door „ de CHAMBERLAINS uit den weg geruimt, gelyk in de *Voorrede*, door éénen van hén „ voor den tweeden druk der *Engelſche* vertaaling van MAURICEAUS werk geplaatſt, „ is te zien: doch zy konden alle geklemde hoofden, als blykt in de 26ſte *waar-* „ *neeming* van MAURICEAU, niet redden. Echter maakten zy van deze konſt- „ greep, helaas! een geheim: hetwelk de Heer CHAPMAN, in den jaare 1733, „ ontdekte in een Tang te beſtaan (*); dat de Heer SMELLIE, in den jaare 1752, „ ook beveſtigt (†).

„ Deze hinderpaal in de verlosſing wierd, op het einde der voorige Eeuw, „ ook door den *Hoogl.* RUISCH, benevens R. VAN ROONHUYZEN en C. BOEKEL- „ MAN, *Heelmeeſters* in AMSTERDAM, overheert: maar deze Heeren maakten „ mede een geheim van die zaak. Hoe zy aan deze ontdekking gekomen zyn is, „ met geen zekerheid, te melden.

„ RUISCH, R. VAN ROONHUYSEN en C. BOEKELMAN, ten minſte deze twee „ laaſtgenoemden, deelden hun geheim, voor een' goeden Prys, aan P. PLAATMAN „ en J. DE BRUIN *Amſterdamſche Heelmeeſters* mede J. DE BRUYN, deed hetzelf- „ de

(*) Zie zyn *Tr. of Midwif.* introd. p. 69. 3de *Edit.*
(†) Zie hier voor *pag.* 24.

„ de aan R. Boom, en, voor een gedeelte, aan F. van Rooy, mede *Amſterdam-*
„ *ſche Heelmeeſters*. R. Boom, aan de *gebroeders* de Wind, de een *M. D.* in
„ Middelburg, en de andere *M. D.* in Amsterdam, aan M. Berkman, en, voor
„ een gedeelte, aan F. van Rooy (*). C. Boekelman aan zyn' Zoon A. Boe-
„ kelman. A. Boekelman, of C. Boekelman aan A. Boekelman *den jongen*.
„ A. Boekelman *de jonge*, aan Albertus Titsingh, *Heelmeeſter* in Amsterdam,
„ aan Dr. Tronchen, en B. H. de Moor, *M. D.* te Gouda. Alb. Titsingh
„ aan A. Porjere. P. Plaatman, aan zyn' zoon G. Plaatman, mede *Am-*
„ *ſterdamſche Heelmeeſters*. G. Plaatman aan J. v. Dieden, *Heelmeeſter* in
„ Utrecht.

„ Zie daar de Naamen der geenen welken, meêr dan 70 jaaren, een *Konſtgreep*
„ om het geklemde hoofd te redden, onder malkander geheim hebben gehou-
„ den, waardoor, misſchien, honderdduizend Menſchen hunnen leevensloop zou-
„ den hebben zien verlengen, indien dezelve, by de ontdekking, openbaar was
„ geworden; zonder zelfs omſtandig te denken aan de *Pynen*, *Smerten* en *Ziels-*
„ *ängſten*, welken zulke Lydenden, eer hunnen leevensdraad al te ontydig is
„ afgeknipt, hebben moeten ondergaan. O verkeerde begrippen! waar heene
„ vervoerd gy den Menſch! (†).

„ De Chamberlains, in Engeland, en de Roonhuysiaanen, in Holland,
„ verwierven, door deze hunne Konſtgreep, eenén grooten naam, zodanig dat eenige
„ Vroedvrouwen en ándere lieden, dezen-alléén voor bekwaam, en alle overige
„ Vroedmeeſters voor het tegendeel uitriepen. Wilden zy de eerſten pryſen,
„ voornamelyk, in Amsterdam, was het genoeg gezegt, (*Zy bezitten het geheim*,
„ of *Hy is een Roonhuyſiaans leerling*.) Moeſten de anderen gelaakt worden, (*Zy*
„ *weeten het geheim niet*.) Dus hing de bekwaamheid, naar veeler gedachten,
„ alléén aan het bezitten des geheims áf.

„ Zy bezaten den Naam, dus kon het niet misſen of de Vroedvrouwen
„ moeſten, by gevallen waarin de hulp eens Vroedmeeſters noodzaakelyk wierd,
„ (wilden zy tegen alle opſpraak gewaapend zyn,) áltoos eenen der *Roonhuyſiaa-*
„ *nen* ontbieden; want wierd 'er al eenen ánderen geroepen, en wilde
„ 't geval dat Moeder, of Kind omkwame, wierd, aanſtonds, door een iegelyk,
„ de

(*) Deze Heer zoude door de Bruin het geheim ontdekt hebben: maar de Bruin kwam, intuſſchen, te overlyden, zo dat R. Boom zyns Meeſters geloften volbragt heeft.

(†) Die een affchrik der geheimverberging in de Geneeskunde wil verkrygen, leze de *Redevoering* van den *Hoogl.* O. Schacht, over de onbetamelykheid der geheimhouding.

„ de ſchuld op zynen hals gelaaden; dus konden geene ánderen ooit aan het werk ko-
„ men: daar de *Roonhuyſiaanen*-alleen, om zo te ſpreeken, het hok inhielden.

„ Hun naam wierd, van tyd tot tyd, hoe langer hoe meerder verſpreid;
„ dus verkreegen zy *glorie*, *werk* en *geld*. Dit deed veelen opwekken om hun
„ geheim deelächtig te worden, eenigen met oogmerk om de noodlydende baaren-
„ de Vrouwen en haare Kinderen uit den ramp te verloſſen, en de weenende Man-
„ nen, weegens den nood hunner Vrouwen en Kinderen te kunnen troofien: án-
„ deren om hunnen hoogmoed te koeſteren: wederom ánderen, om hunne geldzugt
„ te boeten: ook gaf het den kundigen leerzieken aanleiding om zélf de mid-
„ delen na te ſpooren, waardoor men het geklemde hoofd, zonder Moeder of
„ Kind eenig leed toe te brengen, konde redden: maar niemand ſlaagde, tot,
„ eindelyk, CHAPMAN en GIFFARD, beiden *Engelſche* Schryvers, hetzelve, dui-
„ delyk, en openhartig, in den jaare 1733, mededeelden; CHAPMAN genoeg-
„ zaam op de *Roonhuyſiaanſche* wyze; want, in zyn 23ſte *geval*, na het geklemde
„ hoofd bepaald te hebben, zegt hy, *Hier ſchoof ik alleen een deel der Tang*
„ *over het hoofd, en gebruik der eerſte weden maakende, verloſte ik haar door*
„ *het hoofd des Kinds nederwaards en tegen het* Heilig-been *te drukken; en wel*
„ *op zulk eene wyze dat ik, zo veel mogelyk waare, vermeidde eenige drukking*
„ *op de Moeder te doen, enz.* Hoe eenvoudig en klaar dit door dien Heer ook
„ mag voorgeſteld zyn, ſchynen 'er geene der laatere Schryvers, (zo verre
„ my bekent is,) buiten SMELLIE, recht acht op gegeven te hebben. ——

„ Echter, kennis van 't geheim te hebben, wierd door de *Examinatores*
„ der *Amſterdamſche* Vroedkundige Proevelingen zó noodzaakelyk geſchat, dat,
„ dáárään, het oordeel over de bekwaam, of onbekwaamheid des Heeren
„ RATLAUW, genoegzaam afhing; gelyk blykt uit een *Rapport*, door de *Exami-*
„ *natores* aan de *Grootächtbaare Heeren Burgermeeſteren* gegeven; (*) hetwelk
„ van die gevolgen was dat *Burgermeeſteren* RATLAUW het oeffenen der Vroed-
„ kunde in hunne ſtad niet wilden toeſtaan.

„ Niemand lag aan de bemagtiging des *Roonhuyſiaanſchen* geheims meerder
„ dan hém gelegen: doch wáár zoude hy zich vervoegen? By hén die het-
„ zelve bezaten, en wel wilden: maar aan niemand mogten bekend maaken?
„ Of by zulken die hetzelve wel konden en vermogten te doen: maar zyne vrin-
„ den niet waaren? Zélf daar na te zoeken, verëiſchte tyd, blind geluk, en op-
„ rechte bekentenis der *Roonhuyſiaanen*; dus was hy genoodzaakt onder zyne Proe-
„ ve te blyven zitten, dat hem ſmertelyk moet hebben gevallen; te meêr, om dat
„ men hem, als onbekwaam in de Vroedkunde, durfde veröordeelen, zo dat
„ hy zich, door de *Examinatores* van 't *Collegium Medicum* der ſtad UITRECHT,
„ liet

(*) Zie zyn geheim ontdekt, pag. 11. enz.

„ liet onderzoeken, die hem, volmaaktelyk, goedkeurden. Na welke goedkeuring
„ hy, by *Requeſt* aan BURGERMEESTEREN, het ongelyk, hem aangedaan, te kennen
„ gaf; alsmede dat de keuren hunner Stad, geenszins, zulken die het geheim
„ niet bezaten van de hand wezen; om *dezc rede* maande hy, by hun Ed. Groot
„ Achtb. tot een nader onderzoek áán. In alle deze bewegingen komt hem, zegt
„ hy, een middel aan de hand, hetwelk, als met éénen ſlag, alle onzekerheden
„ afbreekt. Dit middel was, dat de beroemde Heer VELSEN, M. D. in s' HA-
„ GE, hem verklaarde het *Roonhuyſiäanſch* geheim, grondig, te kennen, en be-
„ reidwillig te wezen hetzelve aan hem mede te deelen, gelyk ook dien Heer,
„ benevens de wyze hoe hy daaräan gekomen was, verricht heeft.

„ Toen RATLAUW dezen ſchat verworven had, vervoegde hy zich, met
„ denzelven, by BURGERMEESTEREN der Stad; waaröp hem wierd toegeſtaan de
„ Vroedkunde, vryëlyk, te mogen oeffenen: maar ook, teffens, op *hooge order*,
„ belaſt, alöm, het geheim bekent te maaken; gelyk hy, in den jaare 1747,
„ onder het opſchrift van, *het berugte geheim enz. ontdekt, en op hooge order uit-*
„ *gegeven*, gedaan heeft.

„ Dit zyn ontdekt geheim beſtaat uit twee ſtaale *veerächtige Stangen*, elk een'
„ kleinen duim breed, omtrent 13 Duimen lang, het eene einde byna als deze Af-
„ beelding ⌣ geboogen, het ander einde van ieder ſtang, tot omtrent op de helft,
„ recht, met zeemleder bekleed, en met een halve Scharnier voorzien, die, door
„ een Pen geveſtigt zynde, het werktuig een ſoort van Tang doet gelyken.

„ De bewerking met hetzelve beſtaat, voornamelyk, hierïn; *eerſtelyk*, dat,
„ ſtang voor ſtang, binnen de *Schede* en den *Moedermond* gebragt word, om die
„ beiden, dáárdoor, te verwyden; *ten anderen*, dat, na de verwyding, de eerſte,
„ aan de ééne, en, de tweede, aan de andere zyde van des kinds hoofd geplaatſt,
„ dán geſcharniert, en, door een Pen, aan malkander geveſtigt word; *ten derden*,
„ dat het buitenblyvend einde des werktuigs met beiden de handen omvat moet
„ worden, gelyk hy, op zyn 3de *plaat*, afbeeld; en, *eindelyk*, dat wy het hoofd
„ moeten uithaalen, gelyk ons, op de voornoemde Plaat, afgebeeld word.

„ Maar, welhäáſt, zag men, hiertegen, een werkje, door 5 *Roonhuyſiäanen*
„ uitgegeven, te voorſchyn komen; waarïn zy, door gemoedelykheid gedreven,
„ op eene zeer ſchersſende, ſtraffe, en zelfs al te verre getrokkene wyze, een ie-
„ gelyk wilde aantoonen dat RATLAUWS ontdekking, indien men, volgens zyne
„ opgave, om een geklemd hoofd te redden, te werke ging, niet alleen valſch:
„ maar, zelfs, voor het kind volſtrekt doodelyk, en voor de Moeder ten uiter-
„ ſte gevaarlyk was.

„ Kórt daaröp gaf RATLAUW een antwoord in 't licht, waarïn eenige ver-
„ änderingen ter verbeetering, en tot nader bewys der echtheid zyner ont-
„ dekking te vinden waren; benevens eene afbeelding, en de waare grootte,

„ des werktuigs, dat, toen, maar 11 duimen, en met ééne bogt minder wierd
„ bevonden: doch álles wat hy bybragt, als in 't vervolg zal blyken, kon niet
„ met allen baaten; derhalven moeft zyne ontdekking onëcht zyn, en blyven.

„ Intuſſchen gaf de Heer J. D. SCHLICHTING M. D. te *Amſterdam*,
„ een werkje uit, genaamt *Embryulcia nova detecta*. Waarïn hy, grootelyks,
„ tegen de Artſenykundige geheimhouders ieverd, en ons wil doen gelooven,
„ dat het echte geheim van ROONHUYSEN door hém ontdekt is. Zyn werk-
„ tuig om het geklemde hoofd te redden, komt, in veele zaaken, met dat van
„ RATLAUW overëen; als uit deszelfs Afbeelding blykt: maar zyne bewerking
„ verſchild met den laatſtgenoemden heel veel; want hy begeert dat men zy-
„ ne geboogene *Veeren*, (die RATLAUW *Stangen* noemt,) één voor één in de
„ *Schede* en in de *Baarmoeder* zal brengen; ja, wél zó diep dat derzelver bog-
„ ten tot in de *holte* der *Baarmoeder* komen; zodanig dat zy, aan de zyde der
„ Moeder, tuſſchen des kinds hoofd en de *Baarmoeder*, met haare holle zyde
„ naar 't kind, en met haare bolle zyde naar de wanden der *Baarmoeder* gekeerd
„ zynde, het Kind omvatten, en hetzelve daar tuſſchen geplaatſt blyft; dat men
„ vervolgens, de *Veeren* ſcharnieren, en, door een *Pen*, aan het buiten de *Sche-*
„ *de* blyvende einde veſtigen; verder, de hand tuſſchen de geſlootene Veeren
„ ſteeken, dáárdoor de *Baarmoeder*, den *Moedermond*, en de *Schede* verwyden,
„ het kind, gelyk een kurk, in de holligheid eener vleſſe beſlooten, omvan-
„ gen, en dán, als met een Tang, zal uithaalen. Maar zyne ontdekking was
„ zo min echt als de voorgaande.

„ In 't jaar 1750, bragt de Heer ABRAHAM TITSINGH een Boek voor den dag,
„ groot 802 pag., genaamt, DIANA; *ontdekkende het geheim der dwaazen die*
„ *zich Vroedmeeſters noemen enz.* Dit Boek is, om den Inhoud, of de daarïn
„ vervatte zaaken (gelyk men, gemeenlyk, in andre Boeken vind,) met éénen op-
„ ſlag te ontdekken, in 't geheel niet, tot gemak des leezers, geſchikt. Hy
„ pleit, in hetzelve, voor de Rechten van 't Chirurgyns Gilde, en, voorname-
„ lyk, tegen eene *wet*, door de *Overheid* gegeven, waarïn het *Collegium Medicum*
„ de magt van Vroedkundige Proevelingen te moeten onderzoeken, ter hand wierd
„ geſteld; hetwelk hy, met een' zonderlingen iever, geveſtigt, op de wetten des
„ Gilds, en op de kennis welke een Chirurgyn moet hebben, aantoond tot het
„ *Collegium Chirurgicum* te behooren. Om dit oogmerk te bereiken, loopt hy
„ de gronden der Heel en Vroedkunde, benevens alle de Gilde-wetten, tot dit zyn
„ oogmerk dienende, dóór. Hy toond (1) Wat een Heelmeeſter is. (2) Wat
„ een goede naam is, en hoe die verkregen word. (3) Een fout van J. DE
„ BRUIN. (4) Een Hiſtorie van J. BROUWER (5) De Natuurkunde, be-
„ trekkelyk tot den Menſch. (6) Hoe de konſten en wetenſchappen aange-
„ kweekt worden. (7) Hoe vreemd het formeren van 't Kind, aan 't verſtand
„ vóórkomt. (8) Het vermogen en aanzien der geſchaapenheid. (9) De Adem-
„ haaling. (10) De deelen des *Bekkens*. (11) De werktuigen ter verloſſing die-

„ nende.

„ nende. (12) *De Veſica urinaria*, en het *Inteſtinum Rectum*. (13) De Maand-
„ ſtonden. (14) Den Misdragt en het Misgewas. (15) Den Arbeid. (16) De
„ Verlosſing door de Natuur. (17) De Verlosſing door konſt. (18) De Nageboor-
„ te. (19) De *Gemini* van ROONHUISEN. (20) Hiſtoriën over de *Pathologia* des
„ vrouwelyken geſlachts. (21) De Keizerlyke ſneede. Alle deze opgetelde zaaken,
„ worden, breedvoerig, door hem verhandeld: maar, intusſchen, laſt hy de ge-
„ breken zyner tegenſtreevers, de *Roonhuyſiaanen* en ánderen, hier tusſchen;
„ ſteld die in vollen dag, en beöordeeld dezelven ſcherp; hy toond, in dit werk,
„ zo wel als in alle zyn ánderen, dat hy een Man van groote ondervinding en
„ vol van invallende gedachten is, die hy, onbeſchroomt, ópteekend.

„ Aangaande het *Roonhuyſiaanſche* werktuig, zegt hy, pag. 113, dat het een
„ Lepel is; want hy tekend daarop áán, (*zyn Lepel moet nu in een Metſelaars*
„ *ſtryk-yſer vervormd worden, zal het zyn verëiſte luiſter ontfangen.* Het blykt
„ dat deze lepel, te vooren, van Metaal is geweeſt: maar ondervonden is door MR.
„ CORNELIS, in de gedwongene verlosſing, pag. 204 en 205, dat hetzelve, van een
„ zagter ſtof gemaakt, zélfs ter verlosſing eens levenden kinds nuttiger bevonden is.
„ Want hy zegt daar, *'t Geen meer occaſie aan Chirurgie gav, om leevende kinderen*
„ *te haalen, was, dat één uit hen geroepen zynde in de oude Looijerſtraat, tegen*
„ *het Vroetwyf zyde het kind leefd. Dat is goed, zeide de Kraamheer, haald gy*
„ *het leevend:* MR. CORNELIS *repliceerde, dat is hier geen Coſtuum, ik weet van*
„ *geen Coſtuum ſprak de Man, en ſloot zyn deur op 't nagtſlot. Hy dwong*
„ MR. CORNELIS *om de Vrouw te verloſen, 't geen hy verrigte door middel*
„ *van 't Balansjet. De vrouw en 't kind bleeven voorſpoedig in 't leven.* Dit
„ ſchynt van Balein te zyn geweeſt, en zal aanleiding gegeven hebben, om de
„ *Gemini* te laaten maaken; gelyk hy, op pag. 754 en 755 optekend; want, daar
„ zegt hy, na van 't gebruik der Moederſpiegels geſprooken te hebben; MR. RO-
„ GIER *gebruikte hier toe twee lepels, gemaakt uit Koeijehoorn, het lepel-einde*
„ *van het agterſte, en 't handvat van 't voorſte 't hardſte of punt van de hoorn.*
„ *Zy hebben het figuur van een Metzelaars panneſtryker, uitgezonderd dat, in*
„ *deszelfs midden, geen dwarsſtanderije is. Deze Lepels plaatſte hy, de ééne*
„ *aan de eene, en de andere aan de andere zyde van 't hoofd, waarmede hy het*
„ *kind zonder te kwetzen verloſte enz. Ook word een lepel gemaakt uit zilver of*
„ *ſtaal, en heeft een houten hantvatzel.* —— Met één, of beiden zulke lepels,
„ verrichten de *Roonhuyſiaanen*, als genoegzaam het geheele werk dóór blykt,
„ hunne konſtgreep. Maar hy-zelf pryſt, om een geklemd hoofd te redden,
„ pag. 749. de handen áán, of daartoe een Balein te gebruiken.

„ In 't jaar 1751, gaf de Heer P. DE WIND, *M. D.* te MIDDDELBURG in ZEE-
„ LAND, een werkje in 't licht, genaamt *Het geklemde hoofd gered;* waarin hy,
„ op eene verſtandige wyze aanteekent, *eerſtelyk*, álles wat hy, door omme-
„ gang en briefwisſeling met *zulken* die, wegens de redding eens geklemden
„ hoofds, iets wiſten, of waanden te weten, heeft kunnen ontdekken, *ten ande-*

„ *ren*, wat hy, daarvan, door *Vroedkundige Boeken*, is deelächtig geworden; en,
„ *ten derden*, wat hy, door eigene *Waarneemingen* en *Proeven*, ondervonden heeft.
„ Alle deze voornoemde zaaken worden, in 't algemeen genomen, op eene kor-
„ te en doordringende wyze, kláár en vátbaar voor oogen gelegt; zodanig dat
„ men, daaruit, ontdekken kan álles wat 'er, in 't openbaar, tot redding eens
„ geklemden hoofds bekent is, en, noodzaakelyk verëïscht word; om, dus, een'
„ weg te baanen ter verbetering van de toen bekende Redding. Maar hoofd-
„ zaakelyk blinken, in 't voornoemde werk, uit, (1) Zyne *bepaaling van 't ge-*
„ *klemde hoofd.* (2) De *Oorzaaken der klemming.* en (3) Zyne twee *Gevallen*
„ *van geklemde hoofden* die hy *gered* heeft.

„ Zyne *redding* des geklemden hoofds wierd verricht door twee *ſtaale Blaa-*
„ *den* 9 en een kwart duim lang, ſchaars drie kwart duim breed: doch, in de mid-
„ den, een weinig ſmaller; 5 en drie achtſte once zwaar; van het ééne einde, tot,
„ byna, op een derde van den afſtand des anderen eindes, flaauwelyk geboogen;
„ zodanig, dat dezelven, leggende, met haare holle zyde tot elkanderen gekeerd,
„ eene langwerpige eironde opening vertoonen, wier middelſte gedeelte 1 en een
„ halve duim, wydte bevat; het overig deel dezer Blaaden is recht.

„ Deze *ſtaale Blaaden* wierden, in het *eerſte geval*, daar het hoofd natuur-
„ lyk, doch geklemt vóórkwam, te wederzyde, áchter des kinds hoofd gebragt;
„ en, na deze inbrenging, in ieder hand een blad, met den ſlip eens doeks ge-
„ vat; dus verloſte hy, al drukkende en ná-zich haalende, in weinige *minuten*,
„ het geklemde hoofd. In het *tweede geval*, daar het kind eenigzins dwars,
„ en geklemt in 't *Bekken* lag, bragt hy de *Blaaden* áchter het hoofd: maar met
„ bepaaling; als, één aan de rechter zyde der Moeder, naar bóven, en, dus,
„ óver des kinds aangezigt: het andere aan de linker zyde, naar ónderen, en,
„ dus, aan des kinds nek; vattende, in ieder hand, eene der Bladen met het ſer-
„ vet, en, ſchuins nederwaards, naar de linker zyde drukkende, verloſte hy het-
„ zelve, zonder, in beiden deze gevallen, noch Moeder noch Kind te beſcha-
„ digen. Waarlyk, zeer ná aan 't *Roonhuyſiäanſch* geheim gedacht, zonder,
„ echter, iets van 't zelve te weten, gelyk in 't vervolg zal blyken.

„ Maar, hoe ſchoon deze vinding ook zy, ſchynt hy, echter, niet over
„ zyne redding te zyn voldaan geweeſt, of hy heeft zich, mogelyk, verbeeld,
„ om dat de *Roonhuyſiäanen* niet tegen hém, als tegen RATLAUW ópkwaamen,
„ dat zyne redding niets anders dan die der *Roonhuyſiäanen* kon zyn, en zulks
„ zélf willen ondervinden; want hy heeft zich in 't *Roonhuyſiäanſch* geheim laa-
„ ten onderwyzen.

„ En dewyl, tot heden, van veelen gedacht word dat de *Roonhuyſiäanen*,
„ ieder in 't byzonder, noch andere dan de in 't openbaar bekende kundighe-
„ den bezitten; waarvan, echter, volgens de opgave van VAN DIEDEN, het te-

„ gen-

„ gendeel blykt (*); is het, nochtans, te wenſchen dat iemand zich op doe,
„ die, openhartig, alle het geene hem, door zynen geheimöntdekker ter hand
„ is geſteld, aan den dag brenge, of dat de *ontdekkers des echten geheims*, hier
„ na te noemen, hunne *Gelofte* volbrengen (†) dan zoude een iegelyk, van 't
„ geene wegens deze zaake zy, overtuigt wezen.

„ In den jaare 1753, wierd de lang geheimgehoudene *Roonhuyſiäanſche*
„ *konſtgreep* door Dr. DE VISSCHER, en nóch een ander bekend Amſterdamſch Ge-
„ neesheer ontdekt, die het geheim van J. DE BRUINS *Erfgenaamen*, mede
„ een *Roonhuyſiäan* geweeſt zynde, gekogt hadden, en hetzelve, op eigen koſten,
„ *gulhartig*, tot nut des Menſchelyken geſlachts, aan de geleerde Waereld,
„ onder den naam van het *Roonhuyſiäanſch geheim ontdekt*, mededeelden. Kort
„ daaröp, te weten, in 't jaar 1753, wierd hetzelve nader *opgeheldert* en *be-*
„ *veſtigt*. In 't jaar 1754, wierd hetzelve *herdrukt*, met een *Tweeledige Ver-*
„ *handeling*, een *Plaat* waaröp de *Roonhuyſiäanſche* Hefboomen van ALB. TIT-
„ SINGH, en R. BOOM afgebeeld ſtonden, benevens de *Voorrede* van H. CHAM-
„ BERLAIN, met *Vroedkundige Aanmerkingen* door WILLOUGBY, en *Bylaagen*
„ vermeerderd.

„ Deze Heeren *Ontdekkers* toonen, in den laatſten druk, hoe J. DE BRUIN het
„ geheim heeft verkreegen, en hoe, zy-beiden, hetzelven van J. DE BRUINS *Erfgena-*
„ *men* verwierven; vervolgens bepaalen zy, naar een *Handſchrift* van J. DE BRUIN,
„ in welke gevallen 't geheim te ſtade komt; en, eindelyk, hoe men hetzelve,
„ wil men zyn oogmerk wegens een geklemt hoofd bereiken, moet gebruiken.

„ Hunne ontdekking beſtaat, voornamelyk, in 't volgende. Zy ſtellen ons
„ een werktuig vóór, 't welk een langwerpig vierkant, aan beiden de einden evenre-
„ dig omgebogen, ruuw, wel geſmeet en gehart ſtuk yſer is, 10 en een vierde
„ duim lang, 1 duim breed: onbekleed zynde, een achſte, en bekleed zynde drie
„ achſte duim dik; het recht middengedeelte 4 en een achſte duim; beide de ein-
„ den flauw geboogen ter lengte van 3 en een half duim, en, byna van de zelfde
„ grootte en een half duim diep zynde; de kanten, voornamelyk aan de vier hoeken,
„ wél afgevyld, en effen gemaakt; de einden met grove linnen Pleiſters, ter leng-
„ te eens duims, als ook het midden, bedekt; vervolgens het geheele werktuig
„ met dun, zagt Hondsleder, glad en effen bekleed, zodaanig, dat de naad op
„ het midden der verheevene zyde komt; in 't kort, het is een bekleede yzere
„ Hefboom van de eerſte ſoort.

„ Deze *Roonhuyſiäanſche Hefboom* moet, in het gebruik, door de réchter,
„ en

(*) Zie *het geklemde hoofd, gered* p. 16.
(†) *Het gebeim ontdekt* 1754. pag. 3.

„ en door de vingeren der linker hand, zodanig beſtierd worden dat dezelve, met
„ de holle zyde van eene zyner einden, op het bloote vóórhoofd des kinds komt:
„ maar men moet zorg dragen dat 'er niets tuſſchen het vóórhoofd of het werk-
„ tuig in den weg blyve; vervolgens moet men het werktuig, links, of rechts,
„ naar eene der zyden des hoofds ſchuiven, en, alsdan, naar den nek voeren, zo-
„ danig dat de holte van 't einde des werktuigs tegen het achterhoofd des kinds
„ kome, en, dit, door het werktuig als omvangen word; dus geplaatſt zynde,
„ ligt men, met de rechterhand, al needertrekkende, het werktuig aan het bui-
„ ten de ſcheede blyvend gedeelte des Hefbooms ópwaards; intuſſchen, onder-
„ ſteunt men, met de linkerhand, den *Bilnaad*, en men doet, op deze wyze, een
„ geklemd hoofd gebooren worden. In 't kort, des Hefbooms *Laſtpunt* word
„ in den *Nek* (*) des kinds; het *Steunpunt* tegen het *Schaambeen*, en het
„ *Magtpunt* in de *Hand* des *Helpers* geplaatſt, dus moet, al *ligtende* en *needer-*
„ *trekkende*, een geklemd hoofd gered worden. In waarheid, eene eenvoudi-
„ ge: maar, teffens, nuttige konſtgreep.

„ Welhaaſt verzon men hier tegen, een werktuig, waarmede hetzelfde verricht
„ konde worden: welks gedaante een leggende Romeinſche ⌒ vertoonde, alsme-
„ de een hetwelk een Metſelaars Panneſtryker geleek; ook wierd, in de Nieuwspa-
„ pieren, bekent gemaakt, dat, by zeekeren J. S. SMIT, het berugte geheim, door
„ den HR. RATLAUW en de voornoemde Heeren ontdekkers ontmaskerd, waarvan
„ het gebruik en gering onderſcheid by voornoemden J. S. SMIT te zien was,
„ verkogt wierd. Ook eene Bekentmaking van wegens de weduwe A. BOEKEL-
„ MAN *den jongen*, voornoemt; waarin deze Vrouw verklaarde dat het werk-
„ tuig, door den Heer RATLAUW en de Heeren *Ontdekkers*, als zynde het
„ *Roonhuyſiäanſche*, in 't licht gebragt, met dát, het welk haar Man, deszelfs
„ Grootvader en Zy-zelf gebruikte, geen de minſte overëenkomſt had.

„ Alle het voornoemde, dat, ten nadeele der echte ontdekking des ge-
„ heims, uitgedacht was, noopte de Heeren Ontdekkers ten ſtryde, om hunne
„ Tegenſtreevers te vellen. Ten dien einde vermeerderde zy hunne laatſte uit-
„ gave met een *Tweeleedige Verhandeling*; waarin het werktuig, dat, als een leg-
„ gende ⌒ gemaakt, voor een uit het *Roonhuyſiäanſche* verzonnen, en het án-
„ dere voor een Metſelaars Panneſtryker verklaard wierd; ook wierd, daarin,
„ aangetoont hoe zy J. S. SMIT van het tegendeel zyner voornoemde bekentmaa-
„ king overtuigt hebben, en wél, zodaanig, dat hy dezelve herriep. Verder
„ toonen zy den grond aan, waaröp de Weduwe A. BOEKELMAN haare bekent-
„ maaking deed ruſten; te weten, dat de Ontdekkers door den Heer AL. TIT-

„ SINGH,

(*) Dit is niet wel bepaald, gelyk, in de vierde Verhandeling door den *Hoogl.* P. CAMPER, p. 45-47. alwaar zyn Ed. bepaald dat men het Laſtpunt aan de zyde des onderkaaks moet plaatſen: als ook in PL. III*. AFB. 3. overtuigend te zien is.

„ SINGH, (die een Leerling haars Man is geweeſt,) en door ánderen, ondervon-
„ den hadde, dat het ontdekt geheim, in gedaante, verſchilde met dát, het welk
„ door A. BOEKELMAN gebruikt wierd, en, zelfs, ook, eenigzins, met dát van
„ R. BOOM; gelyk uit de 1ſte en 2de Plaat van der Ontdekkeren laatſte uitgave klaar
„ te zien is. Maar zy toonden, daarby, overtuigend áán, dat, ſchoon hun
„ werktuig, in uiterlyke gedaante, met de twee voornoemden van TITSINGH en
„ BOOM verſchilde, dit onderſcheid, echter, in de bewerking geene verände-
„ ring te wege bragt. Dus zagen wy, door deze hunne tweeledige Verhan-
„ deling, het *Roonhuyſiáanſch* geheim in vollen dag geſteld.

„ Maar de Heer RATLAUW die, in de tweeledige Verhandeling, als hun
„ grootſte tegenſtrever word aangemerkt, gaf een' Brief aan den Heer van ****
„ in 't licht; waarin eenige Aanmerkingen en Wederleggingen op de tweeledige
„ verhandelingen te vinden zyn, die állen ingericht waaren om de mishandelin-
„ gen, hem door de Heeren ontdekkers aangedaan, in 't daglicht te ſtellen, en,
„ intuſſchen, ons te doen gelooven dat ook zyne ontdekking een *Roonhuyſiáanſch*
„ geheim was. Maar het voornaamſte dat, in dezen Brief, uitblinkt, is te vin-
„ den op pag. 83 — 86. alwaar hy zich voor den bezitter eens ándren geheims
„ verklaard, hetwelk boven álles wat, tot nu toe, tot het geklemde hoofd
„ betrekkelyk, aan den dag wierd gebragt, onëindig verheven is: met één woord,
„ hy verklaard dat hetzelve een wáár geſchenk der Voorzienigheid is. Ik wenſch
„ hem het begeerde voor zyne ontdekking, of eene gulhartigheid, zo groot als
„ die der Heeren Ontdekkers, toen zy ons het lang verhoolen geheim bekend
„ maakten; op dat wy ook zynen verborgen ſchat, waardoor veele aanſtaande
„ baarende Moeders, of noodlydende Kinderen, beter dan tegenwoordig, ge-
„ holpen kunnen worden, verkrygen mogen.

„ Kort ná de ontdekking des *Roonhuyſiáaſchen* geheims, ſchreef de Heer
„ RIGAUDEAUX, te DOUAI in VLAANDEREN, dat hy reeds, zederd den jaare 1738,
„ met een ſpatel van acht en een' halven duim lengte, een duim breedte, krom
„ met een bogt van drie en negentienden duim gebogen, meêr dan 40 klemmingen
„ gered hadde.

„ De Heer MORAN, een vergelyking tuſſchen ROONHUISENS in RIGAUDEAUX
„ werktuigen gemaakt hebbende, keurt het éérſte voor 't beſte. ROEDERER
„ noemt den *Roonhuyſiáanſchen Hefboom* een uitmuntend werktuig.

„ In 't jaar 1759, kwam 'er een tweede druk van MAURICEAU, *over de*
„ *ziektens der zwangere Vrouwen*, in 't Hollandſch te voorſchyn; vermeerderd
„ met eenige verhandelingen door den *Hoogl.* P. CAMPER, in welke verhande-
„ lingen, op eene korte, verſtandige, klaare en vatbaare wyze gehandeld word,
„ (1) Over het *Bekken*, de *Kinderhoofden*, en verdere deelen, betrekking heb-
„ bende op de verloſſing. (2) Over de legging der *Baarmoeder* in 't *Bekken*,
„ en het *Kind* in de *Lyfmoeder*. (3) Over de *Natuurlyke Verloſſingen*, ver-

„ ſchil-

„ ſchillende ſoorten van *geklemde hoofden*, en tekens van *leven* of *dood* by de-
„ zelven. (4) Over ROONHUYSENS werktuig, of *Hefboom*, en de wyze van
„ een *geklemd hoofd* daarmede te redden. (5) Over de *Tang* van SMELLIE, en
„ het gebruik derzelve; en (6) Over de *Uitzakkingen* der *Lyfmoeder*, en een
„ *Peſſarium* tot derzelver herſtelling. In deze Verhandelingen munten, boven
„ veele andere nuttige zaaken, uit; *voorëerſt*, een Tafel der *Maate* des *vrouwen*
„ *Bekkens*, door zyn ED., SMELLIE, BURTON en DE WIND opgegeven; *ten tweeden*,
„ de *Maaten* van des *kinds hoofds*, door zyn ED., BURTON en DE WIND op-
„ gegeven; *ten derden*, de *Maaten* van alle verſchillende *Roonhuyſiäanſche Hef-*
„ *boomen*; als, die van de BRUIN, BOOM en TITSINGH; *ten vierden* een *Lyſt* der
„ *Maaten* van werktuigen die hunnen oorſprong uit den Lepel hebben; als, die
„ van DE BRUIN, BOOM, TITSINGH, RIGAUDEAUX, DE WIND, PALFYN, DE
„ BRUAS, MAURICEAU, ALEX. BUTTER en SMELLIE; *ten vyfden*, eene klaarder
„ bepaaling dan die welke de Heeren *Ontdekkers* des *Roonhuyſiäanſchen geheims*,
„ wegens deszelfs plaatſing, om het geklemd hoofd te redden, medegedeeld heb-
„ ben; want zyn ED. ſteld het *Laſtpunt* des *Hefbooms* aan de zyde, ónder den
„ *Onderkaak*, het *Steunpunt* tegen het *Schaambeen*, en het *Magtpunt* in de *Hand*
„ des *Helpers*; gelyk hetzelve, inderdaad, moet geplaatſt worden; *ten zesden*, 't
„ nut dat de Tang van SMELLIE boven het *Roonhuyſiäanſch* geheim heeft; want hy
„ ſteld, (1) dat de Tang kan dienen daar de Hefboomen en lepels te pas komen;
„ en het éëne Blad der Tang daar de *Roonhuyſiäanſche Hefboom* te pas komt.
„ (2) wanneer het hoofd geheel dwars legt, met het oor naar het *Schaambeen*.
„ (3) wanneer het Aangezigt vóórkomt. (4) wanneer het Aangezigt ónder, en
„ het Achterhoofd bóven 't *Schaambeen* ſtaat: in welke laaſtgenoemde gevallen
„ den *Roonhuyſiäanſchen Hefboom* van geenen dienſt is. *Eyndelyk*, de eerſte
„ Tab. waarop afgebeeld is. (1) Een Vrouwe *Bekken*, van boven in te zien. (2)
„ Een doorſneede *Bekken*. (3) Een kinderen hoofd van boven te zien. (4) Een
„ kinderen hoofd opzyde te zien; (5) De *Schaambeenderen* van vooren te zien.
„ (6) Een doorſneede Rif, waarin de holte der borſt, de lyn van zwaarte, de As
„ van 't *Bekken*, het kind in de natuurlyke legging enz. te zien is. (7) Een geklemd
„ hoofd, benevens de wyze van *Roonhuyſens Hefboom* aan te leggen. (8) Den
„ krommen weg dien het hoofd, onder de verlosſing, door 't *Bekken* neemt. In
„ 't kort, alle deze verhandelingen bevatten Schatten welken, overäl, in den Océaan
„ der Vroedkunde verſpreid lagen, en, nu, in een klein bundeltje, welgepolyſt,
„ byëenverzaameld, en voor een werk, waarin 't nodig is, geplaatſt zyn."

Buiten de Schriften der Schryveren welken ik gemeld hebbe, zyn 'er veele ſchoone en buitengewoone Waarneemingen, tot de bewerking kunnende dienen, in SCHENCKIUS, HILDANUS, BONETUS, de *Philoſophicale Transactiën*, de Schriften der *Akademie* van *Wetenſchappen* en *Heelkonſt*, en de *Medicyniſche proeven van* EDENBURG te vinden: buiten dezen, zyn de beſte nieuwe Schryvers over de ziektens der Vrouwen en Kinderen, SYDENHAM, HARRIS, BOERHAAVE, FREIND HAMILTON, HOFMAN en SCHAW.

Over

Over het geheel genomen, zal het noodzaakelyk zyn, op dat jonge Vroedmeesters niet door nuttelooze Beſpiegelingen, noch onzekere giſſingen, zo van oude als nieuwe Schryvers misleid worden, in 't algemeen aan te merken dat álle de grondſtellingen, tot noch toe aangenomen, aan veele weezendlyke tegenwerpingen onderworpen zyn, en, byna ieder opſtel, door het daaräan volgende, omverre word geworpen.

Dit zal, waarſchynelyker wyze, áltyd zo zyn, en, om dat de Beſpiegeling, tot vaſtſtelling der tegenwoordige Teekens, en tot geneezing der Ziektens, of tot verbeetering der werkende Vroedkunde ſlechts weinig dienſt toebrengt, zyn diergelyke onderzoekingen, inderdaad, van minder waardyë. Het geen HIPPOCRATES, wegens de geſtalte der Baarmoeder, van derzelver beweeging, over de ontvangenis, de vorming des kinds, en de geboorte in de 7de en 8ſte maand geſchreven heeft, wierd, tot in de laatſte Eeuw, als onfeilbaar gehouden; wanneer zyne onderwyzingen over de ontvangenis en de voeding der vrugt omverre geworpen, en veele nieuwe, onzeekere beſpiegelingen over deze zaak wierden ingevoerd.

Eenigen der nieuwe Schryveren zyn van meening dat de Ouden de Kinderen nooit keerden, noch by de voeten verloſten; dewyl ons HIPPOCRATES, in alle gevallen, de onderwyzing geeft dat wy het hoofd in de natuurlyke legging brengen zullen, en, als de verloſſing by de voeten geſchied, beiden, Moeder en Kind in naakend gevaar zyn. CELSUS, en alle Schryvers, tot PARÆUS tyden toe, hebben deze bewerking van het hoofd vóór te brengen aangenomen: maar ten zelven tyde bemerkten veelen dat men, als dit niet te volvoeren waare, de voeten zoeken, en de vrugt op die wyze verloſen moeſt. CELSUS zegt, dat, zo de voeten voor de hand leggen, het kind ligt by dezelven verloſt kan worden. PHILUMENUS gaat noch verder, zeggende, ſchoon zich ook het hoofd al vóórdeede, en het kind, in deze legging niet verloſt konde worden, moet men hetzelve keeren, en by de voeten verloſſen.

Wat de Banden en Tangen belangt, wy zien dat dezelven voor nieuwe vindingen gehouden worden: maar wy onderkennen, tegelyk dat, by, AVICENNA het gebruik van beiden word aangeprezen. [En of wy, uit de door ALBUROSIS gegevene afbeeldingen der Tang, die hy, als lang en ſcherp van tanden vertoond, ons willen inbeelden dat dit werktuig, ter verbreeking der beenderen, en ter uithaaling des kinds, zonder de geringſte oplettendheid voor de behoudenis des leevens bepaald was, is toch] de Tang, door AVICENNA aangepreezen, met inzicht om de vrugt te behouden voorgeſtelt; want hy zegt, zo zy met dit werktuig niet uitgehaald kan worden, dat het hoofd moet geöpend, en de Tang, op gelyke wyze als hy in zyn Hoofddeel over de verloſſing van doode kinderen beſchryft, gebruikt moet worden (*)

Ten

(*) Wat men in deze § tuſſchen [ ] geplaatſt vind, zal men in de *Franſche* en

Ten beſluite wil ik noch zeggen, dat men, by de Ouden veele onſchatbaare juweelen onder de puinhoopen van onweetenheid en bygelove vind leggen; wyl, voor zo verre de Vroedkunſt belangt, de Ouden zelden dan in den uiterſten nood om hulp geroepen wierden. En wanneer men dit gebrek by gelegendheid overweegt, moet men toeſtemmen dat, niet tegenſtaande dit, echter zeer veele voortreffelyke waarneemingen in hunne bewerking te vinden zyn, en wy ons moeten ſchaamen, in zó veele Eeuwen, ongeächt de geleegendheden, ons ontmoet, en de voordeelen uit hunne ondervinding getrokken, zo weinig verbeeteringen voor den dag te hebben gebragt.

Het is waar, wy kennen eene betere Werkwyze om, in zwaare en tegennatuurlyke gevallen, te verloſen, waar door zeer veele kinderen, die naar der Ouden wyze te gronde gingen, zyn gered geworden. Maar, zyn niet verſcheiden nieuwe Vroedmeeſters, wegens hunne ſchandelyke en onmenſchelyke geheimhouding, zedert de grondbeginſelen der kunſtſtukken, zo wel in de Geneeskunde als in de werkwyze van verloſſen, billyk in verächting geraakt? Zo verre zelfs, dat ik een' aanzienlyk' Heer, in eene der Takken van Geneeskunde ervaaren, heb hooren verzeekeren dat hy nóóit iemand van onze konſt gekend hadde, die niet het één of het ánder geheim vóórgaf te bezitten; waarüit hy beſloot dat wy-állen een hoop Kwakzalvers uitmaakten. Zulke opmerkingen moeſten, vooräl by ieder rechtſchaapen Menſch, eenen behoorlyken indruk op den geeſt verwekken, en dezelven aanſpooren, om diergelyke verächtelyke en baatzugtige handelwyze ter zyde te ſtellen, en, in het toekomende, openhartig, en oprecht te leeren handelen. Alle het welk niet misſen kan, of het zoude tot eere der Konſt, tot welzyn der tezaamenleeving, en tot ieders eigen voordeel verſtrekken. (*)

Hoogduitſche Vertaalingen vinden: maar niet in de derde druk: dus, oordeelende dat het, tot beeter volmaaking des zins, daar tuſſchen behoord, ben ik tot deze vryheid van plaatſing overgegaan.

(*) Deze Afdeeling verſchild met de *Hoogduitſche Vertaaling.*

EERSTE BOEK.

EERSTE HOOFDDEEL.

Over de tezamenſtelling en gedaante des BEKKENS, *voor zo verre deze kennis, in de Bewerking der Vroedkunde, noodzaakelyk is.*

EERSTE AFDEELING.

OVER DE BEENDEREN.

§. 1.

HEt *Bekken* beſtaat uit drie *Beenderen;* het *Heiligbeen* met deszelfs *Aanhangzel*, onder den naam van *Staartbeen* bekend, en de twee *Ongenaamde Beenderen.* Het *Heiligbeen* is, by kleine Kinderen, in *vyf onderſcheiden Beenderen*, en het *Staartbeen* in vier *Kraakbeenderen* verdeeld: maar, by Volwasſenen, veränderen deze laatſten in zo veele *beweegelyke Beenderen*; (*) en de verdeelingen des *Heiligbeens* vergroeijen zódanig dat dezelven, door den tyd, maar één Been uitmaaken. *Zie*, PL. 1. *Het* BEKKEN *van boven in te zien*; B, *Het* HEILIGBEEN, C, *Het* STAARTBEEN. DHEF, *Het* ONGENAAMT BEEN.

§. 2.

Ieder *Ongenaamt Been* beſtaat, by Kinderen, uit *drie verſcheiden Beenderen*, onder den naam van *Darm*, *Zit* en *Schaambeen* bekent: Deze voegen zich tezamen in de *Panne*, of *holte* welke het *ronde hoofd* des *Dybeens* omvangt. Deze tezaamenvoeging is, ten aanzien der gedaante, zo onregelmatig, dat, ſchoon deze drie Beenderen, by Volwasſenen, inëenvloeijen, hunne verſchillende naamen, evenwel, gebruikt worden om het één derzelven van het ánder te onderſcheiden. *Zie*, PL. 1. D, *Het* DARMBEEN. HE, *Het* ZITBEEN. H, *De* DYBEENS PAN.

§. 3.

(*) Men vind, heel dikwils, niet meêr dan drie, en, zomwylen, maar twee dezer beenderen beweegelyk.

§. 3.

De *Ongenaamde Beenderen* zyn, te wederzyde, vóór aan de *Schaambeenderen*, door middel eens dikken *Kraakbeens* en ſterke *Banden* tezaamengevoegt. Het achterſte deel van ieder *Darmbeen* is, met de bóvenzydedeelen des *Heiligbeens*, mede, door middel van *Kraakbeenderen* en *Banden* aanëen verbonden. *Zie*, PL. I. NF, *De* VERBINDING *der* SCHAAMBEENDEREN. bb, *De* VERBINDING *der* DARMBEENDEREN *aan de* HEILIGBEENDEREN.

§. 4.

Verſcheiden Schryvers en Bewerkers in deze konſt ſtellen, dat, tegen het einde der *Dragt*, wanneer alle de Deelen des *Buiks*, door de uitgezettene *Lyfmoeder* ſterk gedrukt worden, eene buitengewoone meenigte *Slym*, niet alleen door de klieren des *Moedermonds* en der *Scheede:* maar ook door die welken zich in de *Kraakbeenderen* en *Banden* bevinden, waardoor de *Bekkenbeenderen* met malkander verbonden zyn, afgeſcheiden word; waar door de *Banden* en *Kraakbeenderen* week en ſlap gemaakt, en de *Beenderen*, ten tyde der *Baaring*, van malkander kunnen gedreven worden. Maar ik vertrouw, uit ondervinding en waarneeming, te kunnen verzeekeren dat deze vanëenwyking, in geenen deele, gewoonlyk voorvalt; hoewel zy zich, zomtyds, openbaaren kan. In welke gevallen de Lyderesſen groote ſmerte dragen, en in deze deelen, een' geruimen tyd ná de verlosſing, verlamd blyven.

§. 5.

By eenige Vrouwen kan, inderdaad, een ſoort van onduidelyke beweeging beſpeurt worden, wanneer des kinds hoofd, door ſterke *Weeden*, in het *Bekken* gedrongen word. De tezaamevoegingen des *Heiligbeens* met de *Darmbeenderen*, als ook met de *Schaambeenderen*, ſchynen iets méde te geven, en zich naar de gedaante des hoofds te ſchikken, als hetzelve nedergeperſt word en dóór het *Bekken* gaat: maar de *Beenderen* worden niet door eene merkwaardige vanëenwyking geſcheiden. *Zie*, *DEEL* 2. *VERZAM.* 1. N°. 1.

§. 6.

Het *Staartbeen* is beweegelyk ter plaatſe daar hetzelve met het *Heiligbeen* verbonden is, gelyk ook de vier Beenderen, waaruit hetzelve beſtaat, in hunne geleeding zyn; en deze beweegelykheid blyft aanhouden, zo wel in Kinderen als in Volwasſenen. Wy vinden, by ouden, en ook wel by jonge lieden, welken eene kwetzing, die met groote pyn en ontſteeking verzeld ging, aan deze Deelen gehad hebben, inderdaad, dikwils, dat verſcheiden dier Beenderen aan malkanderen

deren gegroeid zyn: maar deze aanëengroeijing geſchied des te zeldzaamer om dat zy, by ieder ſtoelgang, eene zagte beweeging ondergaan welke hen de beweeglykheid helpt behouden. *Zie het TWEEDE DEEL, VERZAM.* 1. N°. 2.

TWEEDE AFDEELING.

OVER DEN RAND DES BEKKENS.

§. 7.

De *Rand*, of het bovenſte deel eens welgeſchaapen *Bekkens*, vertoond ons een ſoort van onvolmaakt *Eyrond*, of iets dat een *Driehoek* zeer naby komt. Beſchouwen wy denzelven als een *Eyrond*, dan loopt de langſte *As* van de ééne tot de ándere zyde: maar zien wy denzelven aan, als een *Driehoek*, dan maakt het *achterſte deel* eene dêr zyden, en de *Schaambeenderen* den *tegenöverſtaanden Hoek* uit; zo dat dezelve, van achteren, gevormt word door het breede deel des *Heiligbeens*, alwaar het met den *laagſten Wervel* der *Lenden* verbonden is, en, te wederzyde, door de *onderſte deelen der Darmbeenderen*; als mede, van vooren, door *de bovendeelen der Schaambeenderen.* *Zie* Pl. 1. IKOLMN, *De* Rand, IM, *De langſte* As, LOK, *De achterzyde*, N, *De vóórhoek des* Bekkens.

§. 8.

De onderſte omtrek des *Bekkens* word, van achteren, door de onderſte deelen des *Heiligbeens*, benevens deszelfs *Aanhangzel* gevormd, en, aan beiden de zyden, door de *onderdeelen* van ieder *Zitbeen* en een' *breeden Band*, uit een' *ſcherpen Doorn* van dit been beginnende, als ook, door de *Staartbeenſpier*, die aan de zyde des *Staartbeens* en het onderſte deel des *Heiligbeens* ingeplant word, uitgemaakt. Van vooren word dezelve tezaamengeſteld door de *onder deelen* der *Schaambeenderen*, en de twee *Uitſteekzels*, welken, aan ieder zyde, uit deze Beenderen ontſtaande, naar beneden ſchieten en zich met die, welken uit de *Heupbeenderen* ópwaardsloopen, verëenigen. Door deze verëeniging word het groote *Heupbeensgat* gevormd. *Zie* Pl. 1*. dfaeaf. *Den onderſte omtrek des* Bekkens. GG, *De* Heupbeensgaaten. Pl. 11. klk, *De* Heilig *en* Zitbeensband *en* Staartbeenspier.

§. 9.

Wanneer het lighaam eener Vrouw achteröver is hellende, of half zit, en half legt, dan is de *Rand* des *Bekkens* vlak; (*) en wanneer men zich vóórſteld

(*) De Vrouw moet genoegzaam op haar' rug leggen eêr den Rand vlak gereekend kan worden. De geſtipte Lyn Pl. 11. bm. toond hoe veel 'er noch aan ontbreekt eêr dezelve vlak legt.

ſteld of 'er een loodlyn loodrecht van den Navel afging, dan zoude dezelve dóór het midden der *Holte* des *Bekkens* heene gaan: maar, in de laatſte Maand der Bezwangering, moet men zulk een lyn, van het middenſte gedeelte, tuſſchen den *Navel* en het *Maagkuiltje*, laaten vallen indien dezelve lyn dóór één en het zelfde punt des *Bekkens* zoude moeten gaan. *Zie* PL. I. P, *Het* MIDDENPUNT *van des* BEKKENS OPENING. PL. II. en XII. gd, *De* LOODLYN *die door het midden des* DOORGANGS *van het* BEKKEN *gaat.*

DERDE AFDEELING.

OVER DE WYDTE, DIEPTE EN DEN DOORGANG EENS BEKKENS.

§. 10.

By de beſchouwing des *Bekkens* heeft men, hoofdzaakelyk, drie omſtandigheden te overwegen, en in zyn gedachten te prenten; namelyk, de *wydte*, de *diepte* en de *inwendige geſtalte* des *Doorgangs.*

1. De *wydte* des *Rands*, van den rug tot de voorſte deelen, bedraagt, gemeenlyk, vier en een vierde duim; en, van de eene tot de andere zyde, is de *afſtand* vyf en een vierde duim (*). Het verſchil der beiden *Aſſen* bedraagt éénen duim; en dit moet, onder de bewerking der vroedkonſt, zorgvuldig in acht genomen worden, (*Zie* PL. I. ON, *De* LYN *die de* WYDTE van *vóóren tot áchteren uitmaakt.* MI, *Die de* WYDTE *van zyde tot zyde aantoond.*) Maar by de wydte van het onderſte deel des *Bekkens*, wanneer het *Staartbeen* door het hoofd des kinds achterwaards gedrukt word, is het omgekeerd; wyl de *afſtand*, tuſſchen het *Staartbeen* en den onderkant der veréeniging van beiden de *Schaambeenderen*, in dit geval, omtrent vyf duimen bedraagt. (†) Daar tegen, ſtaan de onderſte en achterſte deelen des eenen *Heupbeens* niet verder dan vier en een vierde duim van de gelyke deelen des anderen áf. In natuurlyke geſtaltens is de wydte van 't onderſte deel des Bekkens, inderdaad, éénerlei; zo dat dit verſchil uit de médegeving des *Staartsbeens* onder de Baaring ontſtaat (**). Schoon nu de achteruitwyking des *Staartbeens* al weinig tot de zaak toebragt, bevind men,

(*) In de *Hoogduitſche vertaaling* ſtaat 5½ duim.

(†) De *hoogduitſche en Franſche vertaalingen* ſtellen vyf en één vierde duim; en in den Tafel over de Maaten des Bekkens, door verſcheiden Schryvers opgegeven, en door den *Hoogl.* P. CAMPER, in zyne verhandelingen voor 't werk van MAURICEAU geplaatſt, ſtaat 5¼ duim.

(**) In de *Hoogd. vertaaling* houd hier deze § op: maar het geen in deze § volgt verſchild met de *Franſche vertaaling.*

men, nochtans, de diepte des *Bekkens* meetende, dat het *Heiligbeen*, aan de achterzyde, driemaal dieper dan aan de vóórzyde by de *Schaambeenderen* is; hetwelk dezelfde uitwerking doet als of het wyder van áchteren na vóóren, dan van zyde tot zyde was; om dat, in den tyd als het hoofd des kinds naar beneden tot in het onderſte deel des *Bekkens* gezakt, en het Vóórhoofd, naar achteren, in de holte, door het *Heilig* en *Staartbeen* gemaakt, gedraaid is, een gedeelte van het *áchterhoofd*, van ónder het *Schaambeen* uitkomt. *Zie* PL. I*. *Het* BEKKEN *van ónder in te zien is.* ed, *De wydte van vooren tot achteren.* ff, *Van zyde tot zyde: die even wyd zyn.* PL. II. d, *Het* STAARTBEEN *natuurlyk geplaatſt*, e, *door des kinds Vóórhoofd achterüitgezet: als* PL. XIV. XVII, *duidelyker te zien is.*

§. II.

2. De diepte des *Bekkens*, van 't bovenſte deel des *Heiligbeens*, alwaar hetzelve met den laagſten *wervel* der *Lenden* verbonden is, tot aan het onderſte deel des *Staartbeens*, in een rechte lyn gereekend, is omtrent 5 duimen: maar dit Been, uit en achterwaards gezet zynde, doet den afſtand grooter zyn. (*) *Zie* PL. II. bd, *De natuurlyke diepte van 't achterſte gedeelte des* BEKKENS. be, *Deszelfs diepte, als het* STAARTBEEN *door des kinds hoofd achterüitgezet word.*

§. 12.

De diepte der zyde des *Rands*, van deszelfs bovenſte deelen tot aan de onderſte deelen der *Heupbeenderen* bedraagd 4 Duimen; en, van de bovenſte deelen tot aan de onderſte der *Schaambeenderen*, daar dezelven tezamengevoegt zyn, bedraagd dezelve niet meêr dan twee duimen; zo dat men, in de afmeeting des *Bekkens*, aan de zyde, tweemaalen, en, aan de achterſte deelen, driemaalen de diepte van 't voorſte heeft. *Zie* PL. II. IE, *De diepte des* BEKKENS *aan de zyde.* cf, *Deszelfs diepte van vooren.*

§. 13.

3. Moet ook de vorm en geſtalte der binnenzyde des *Bekkens*, by hén die de Vroedkunde bewerken, niet onbekend zyn.

Het *Heilig* en *Staartbeen*, aan de buitenzyde *bol* zynde, maaken, aan de binnenzyde, eene *holte* uit; en de *kromming* neemt, aan het onderſte einde, zodaanig toe, dat, van het onderſte gedeelte des *Staartbeens* tot aan de midden des *Heiligbeens*, de boog omtrent een' halven ronden kring voorſteld, en, vandáár, wyken die beenderen óp en vóórwaards. *Zie* PL. II. o, *De Bolle zyde* n, *De holle zyde.* no, *De diepte der holte des* HEILIG *en* STAARTBEENS.

§. 14.

(*) De *Hoogduitſche en Franſche vertaalingen* reekenen deze uitzetting, op één Duim.

§. 14.

Van de bovenſtedeelen des *Rands*, aan ieder zyde, (doch nader vóór dan áchterwaards,) tot aan de onderſte deelen des *Heupbeens* daald het *Bekken* loodrecht naar beneden; en de opening aan ieder zyde, tusſchen de onderſte deelen des *Heiligbeens*, en de achterſte deelen van ieder *Heupbeen* is omtrent 3 duimen in de diepte, en 2½ duim in de wydte. Het bovenſte deel dezer opening, aan ieder zyde, geeft doorgang en verblyf aan een Spier, aan Vaten, Zenuwen enz. En aan het onderſte deel dezer opening loopt de *Staartbeenſpier*, benevens voornoemden band, overdwárs, van 't ééne Been tot het ánder; en deze Band word, aan de uitwendige zyde, door eene ſterke *trekkerächtige uitbreiding*, welke van het bultächtige des *Heupbeens* ontſtaat, en aan de kanten des *Heilig* en *Staartbeens* ingeplant word, verſterkt. Alle deze deelen vormen, als zy uitgezet worden en zich médegeven, eene holte die gelyk komt te ſtaan met de holte des *Heiligbeens*, als het vóór, of achterhoofd des kinds, aan de zyde en, achterwaards, naar beneden gedrukt word. *Zie* PL. II. I E, *De loodrechte nederdaaling des* BEKKENS. E G i k d, *De diepte en wydte des openings, tusſchen het* ZIT, HEILIG *en* STAARTBEEN. I k k, *Des* HEILIG *en* STAARTBEENS BAND. E, *Het* BULTACHTIGE *des* ZITBEENS.

§. 15.

Van de bóven tot de ónderdeelen der *Schaambeenderen*, welken den vóórhoek van het *Bekken* vormen, daald hetzelve omtrent loodrecht, (als de vrouw op haar' rug legt,) of, liever, een weinig ſchuins achterwaards naar beneden; zo dat de inwendige zyde des *Bekkens*, van áchteren uitgehold is, en van vóóren, loodrecht naar beneeden daald; waar tegen de *Heupbeenderen*, by hunnen oorſpronk uitwaards gaan, de *lendewervelen* achteröver hellen, en een' ſtompen hoek met het *Heiligbeen* uitmaken. *Zie* PL. II. c f, *De byna loodrechte nederdaaling der* SCHAAMBEENDEREN. b, *De ſtompe hoek die het laatſte* WERVELBEEN *der lenden met het opperſte gedeelte des* HEILIGBEENS *maakt.*

§. 16.

Over het geheel genomen, is het van de grootſte aangeleegendheid dat men weete hoe de *Rand* des *Bekkens*, van de eene tot de andere zyde, wyder dan van vóóren tot áchteren is: maar dat aan de ónderzyde des *Bekkens* deze Maate omgekeerd word, en het áchterſte gedeelte, ten aanzien der diepte, tot de vóórdeelen, als van drie tot één, en de zydeelen als van drie tot twee ſtaat.

§. 17.

Schoon deze afmeetingen by een welgevormd Bekken plaats vinden, zyn dezel-

zelven echter, zomwylen, by verſcheidene vrouwen ook onderſcheiden. De rede waaröm ik deze aanmerking gemaakt hebbe zal uitvoeriger verklaard worden, als wy over de wyze van Verlosſing in verſcheiden ſoorten van Arbeiden zullen handelen. *Zie* PLAAT I. I*. II.

VIERDE AFDEELING.

OVER HET MISMAAKT BEKKEN.

§. 18.

Het *Bekken* is, by Vrouwen die door den tyd krom geworden zyn, niet altoos mismaakt, wyl zich de verdraaijing der *Ruggegraat*, by veelen, niet eerder dan in den ouderdom van 8, 10, 12, of 14 jaaren openbaard; wanneer, in dien tyd, haare geſtalte, lang en ſmal zynde, door eene onächtzame miskleding, door te veel op ééne zyde te leggen, of door andere diergelyke omſtandigheden verörzaakt kan worden, zonder dat het den minſten invloed op het *Bekken* heeft, hetwelk, ten dien tyde, in zynen vorm reeds beveſtigt is.

§. 19.

Maar de meeſten welken, in haare kindſche jaaren, de *Engelſche Ziekte* gehad hebben, blyven, of klein en mismaakt, of worden, evenwel, ſchoon zy de ziekte overwinnen, ja, in de hoogte opgeſchoten zyn, gemeenlyk eng en mismaakt van *Bekken*; gevolglyk zyn zy, daar na, aan langwylige en zwaare Arbeiden onderworpen; want naar maate het Bekken meêr of min mismaakt is, word het Baaren min of meêr gevaarlyk en zwaar.

§. 20.

By Kinderen die de *Engelſche Ziekte* hebben, zyn de Beenderen zagt en buigzaam, en, om dat zy niet wel van de hand loopen, noch zulk eene lighaamsöeffening als die welken ſterk van lighaamsdeelen zyn kunnen verrichten, word het *Bekken*, wanneer zy op den ſtoel, of op den ſchoot der Voedſters zitten, door de zwaarte des Hoofds en des Lighaams, dikwils, op de volgende wyze gebogen, of mismaakt.

§. 21.

Het *Staartbeen* word, binnenwaards, naar de midden der holte des Bekkens gedrukt; het dáaräanleggende onderſte deel des *Heiligbeens* word uitwaards gezet: daar tegen word het bóvendeel van het voornoemde Been, en de laagſte *Wervelbeenen* der *Lenden* vóórwaards gedrukt, en naderen de bóvendeelen

der *Schaambeenderen* al te naby; zo dat, by eenige Vrouwen, de afſtand van den *Rug* tot vóór aan den *Rand*, niet boven drie duimen, by ánderen, niet meêr dan 2 en, zomtyds, hoewel zelden, niet boven 1½ duim bedraagt. *Zie* PL. III, C, *De binnenwaardſche buiging des* STAARTBEENS. O, *Het vóórwaards gedrukte laatſte* WERVELBEEN *der* LENDEN, *en het bovendeel des* HEILIGBEENS. ON, *De Naauwte des* BEKKENS. PL. XXVII. XXVIII. *En, verder, VERZAAM.* I. No. 3.

§. 22.

By ánderen loopt het onderſte *Lendenwervelbeen*, benevens het bóvenſte gedeelte des *Heiligbeens* inwaards en naar de ééne zyde. De *Schaambeenderen* zyn, in de plaats van binnenwaards hol, zomwylen, bolächtig, en de ónderdeelen der *Heupbeenderen* te ná tot malkanderen; het welk den afſtand, in de plaats van 4½ duim, niet meêr dan drie, en, in eenige gevallen, noch minder doet uitmaaken. *Zie VERZAAM.* I. N. 4.

§. 23.

Zomwylen zyn de *Wervelbeenderen*, waarüit het *Heiligbeen* beſtaat, over malkander geſchoven, en geven een groote *bolligheid* aan de deelen die *hol* behoorde te zyn: maar de meeſt vóórkomende mismaaktheid beſtaat dáárin, dat het laagſte *Wervelbeen* der *Lenden*, met het bovenſte gedeelte des *Heiligbeens* vóórwaards loopt, en een' ſcherpen hoek met den Ruggegraat maakt. In dit gedeelte des doorgangs blyft het hoofd des Kinds meeſt ſteeken. *Zie VERZAAM.* I. N. 5.

VYFDE AFDEELING.

OVER HET BEKKEN, EN OVER DES KINDS HOOFD.

§. 24.

By de Vrouwen is het *Bekken* wyder dan by de Mannen; de *Darmbeenderen* ſpreiden zich meêr uitwaards, om grooter ruimte aan de uitzetting der *Baarmoeder* te geven; het *Heiligbeen* is meerder uitgehold, en de *Uitſteekzels* der *Schaambeenderen* ſtaan, by de verbinding, met de *Zitbeenderen* zo digt niet aan malkanderen. *Zie* PL. I. DD, *Den Afſtand der* DARMBEENDEREN.

§. 25.

Om te bewyzen wat voordeel uit het kennen der diepte, wydte en gedaante van de inwendige zyde eens welgeſchaapen *Bekkens* te haalen zy, zal het nodig wezen de maat van des kinds hoofd, benevens den aart en de wyze op welke hetzelve, by eene natuurlyke geboorte, door den *Dóórgang* gaat, te bepaalen.

§. 26.

§. 26.

De *Hoofden* van zulke kinderen die, door een ruim *Bekken* gaande, als ook zulken welken, in de geboorte, door ongewoone omſtandigheden eenige veränderingen, ten aanzien der *Herſenpan* geleden hebbende, gemakkelyk, by de voeten verloſt worden, zulke Hoofden, zeg ik, zyn, gemeenlyk, van 't één tot het ánder oor, omtrent een duim ſmaller dan van het vóór tot het áchterhoofd. *Zie* Pl. III*. *Een* KINDS HOOFD, *van boven te zien.* FE, *De breedte van* OOR *tot* OOR. AB, *De lengte van 't* VÓÓR *tot het* ACHTERHOOFD.

§. 27.

Dát gedeelte des kinds hoofd, het welk zich gemeenlyk vóórdoet, is niet, gelyk men voor dézen geſteld heeft, de *Fontanella:* maar de ruimte, tuſſchen de *Fontanella* en de plaats daar het einde der *Pylnaad* de *Winkelnaad* aanraakt, en het *hoofdhair* naar alle zyden uitſchiet: want als, in de moeijelykſte gevallen, het Hoofd met groot geweld tezamengedrukt word, vind men dat hetzelve in een langwerpige gedaante gewrongen word, welks langſte *As* zich van 't *Aangezicht* tot aan de *Kruin* uitſtrekt. Waarüit blykt dat de *Kruin* het eerſte deel is 't welk nedergedrukt word; wyl, in de algemeene drukking, de *Beenderen* van dit gedeelte der *Herſenpan* de minſte tegenſtand bieden, en het *Aangezicht* áltyd naar boven gekeerd is. (*Zie* PL. XXVII. XXVIII.) Zomtyds word, inderdaad, deze verlenging, of uitzetting, op een weinig afſtands van de *Kruin*, áchter, of vóórwaards gevonden; en, zomtyds, komt ook de *Fontanella*, of het *Vóórhoofd* (hoewel zeer zelden) vóórüit; in welk geval zy eenige uitzetting maken, waar tegen de *Kruin* nedergedrukt en geheel plat blyft: maar deze twee omſtandigheden komen, in moeijelyke gevallen, niet meerder dan ééns in de vyftig, of wél, in de honderdmaalen vóór. *Zie* PL. III*. C, *De* FONTANELLA. H, *De* KRUIN.

§. 28.

Vooronderſtellende dat de *Kruin* het gedeelte des hoofds zy 't welk zich, als men het *Hoofd*, by deszelfs nederdaaling, onderſlaat, zich het éérſt ópdoet, dan vind men, gemeenlyk, de *Fontanella* een weinig ópwaards aan de zyde des *Bekkens;* en is dáráán te kennen, dat de *Kroonnaad*, digt by de *Fontanella*, de *Pylnaad* dóórſnyd; hebbende de *Vóórhoofdsbeenderen*, aan die plaats, ſcherper hoeken dan de *Achterhoofdsbeenderen;* en, als het *Achterhoofd* tot aan het *Zitbeen* der overſtaande zyde nederdaald, kan men de *Winkelnaad*, ter plaatſe daar dezelve het einde der *Pylnaad* doorſnyd, gewaar worden: Zo de *Bekleedzélen* der *Herſenpan* niet al te veel gezwollen zyn, kan men het *Achterhoofd*, aan den hoek dien hetzelve met de *Wandbeenderen* uitmaakt erkennen; welke hoek ſtomper is dan de andere deelen die aan dat gedeelte der *Herſenpan* gevonden

worden. Bovendien, kan, in deze legging, het oor des kinds by 't *Schaambeen* ontdekt worden. Als nu het *Hoofd* verder naar beneeden geperſt word, ryſt het *Achterhoofd*, by graaden, in de opene ruimten beneden het *Schaambeen*; het welk twee duimen hooger is dan het *Zitbeen*; terwyl het *Vóórhoofd*, ten zelven tyde, zich draaid in de holte des *Heiligbeens*. *Zie* Pl. III*. ab, *De* HOEKEN *der* VÓÓRHOOFDSBEENDEREN. dl, *De* HOEKEN *der* ACHTERHOOFDSBEENDEREN.

§. 29.

Dit is dan deszelfs wyze van voortgang. Wanneer het *Hoofd* zich éérſt by den *Rand* des *Bekkens* aanbied, legt het *Vóórhoofd*, aan de ééne, en het *Achterhoofd* aan de ándere zyde: maar, zomtyds, legt het dwars in de *Holte*; dus legt het breedſte deel des hoofds, in het wydſte, en het ſmalſte deel des hoofds, van het eene tot het ander *Oor*, in het ſmalſte deel des *Bekkens*, tusſchen het *Schaam* en *Heiligbeen* in. (*Zie* PL. XIII. XVI.) Wanneer het Hoofd, dus, nedergeperſt word, zakt de *Kruin* tot het onderſte deel des *Zitbeens*, alwaar het *Bekken* aan de zyden nauwer word; zo dat het breede deel des hoofds, in deze rechte lyn, niet verder daalen kan. Maar om dat het *Zitbeen* veel laager dan het *Schaambeen* legt, word het *Achterhoofd* onder dit laatſte Been gedrongen, alwaar de minſte tegenſtand gevonden word; als dan, keert zich het *Vóórhoofd*, tenzelven tyde in de holte, naar het onderſte deel des *Heiligbeens*, en het ſmalſte deel des *Hoofds* word weder naar het naauwſte deel des *Bekkens* gekeerd (*Zie* PL. XIV. XVII.). Om dat het *Schaambeen* maar twee duimen diep is, ryſt de *Kruin* en het *Achterhoofd*, van ónder hetzelve, ópwaards; het *Vóórhoofd* drukt het *Staartbeen* áchterwaards; en het Hoofd, by graaden ryzende, komt, met een' halven ronden draai, van ónder het *Schaambeen* uit, (*Zie* Pl. II. *De* LYN Kh, *Die den weg, welken het hoofd by de verloſſing houd, aantoond.*) Het breedſte des Hoofds, is nu tusſchen het *Schaam* en *Staartbeen*, het welk, om dat het achteruit gedrukt word, ónderwaards, de wydſte opening maakt, waar door het *Vóórhoofd* ook gelegendheid verkrygt om, met een' halven ronden draai, uit de onderdeelen des *Scheedenmonds* te komen. *Zie* PL. XVIII. XIX.

§. 30.

Uit alle deze omſtandigheden, kan een ieder, met voordeel, begrypen wat groot nut het is, zich wél in 't geheugen te prenten dat de *Rand* des *Bekkens*, van zyde tot zyde, wyder dan van vóóren tot áchteren is; terwyl het, benedewaards, andersóm is. Dat het *Bekken*, aan 't *Schaambeen*, veel ondieper dan aan de zyde, of van achteren is. Dat het *Heilig* en *Staartbeen*, naar beneden daalende, een groote holte maaken; waar tegen het *Schaambeen* loodrecht nedergaat: ook is het niet minder noodzaakelyk op de gedaante des hoofds wel acht te geven; want de kennis dezer hiervóór beſchreevene dingen zal ons klaar doen bevatten op welke wyze, in moeijelyke Baaringen, het *Hoofd* uit

te

te haalen zy; by wat geleegendheid de *Tang* gebruikt moet worden, en in hoe verre men de handelwyze veränderen zal, wanneer het zich toedraagd dat de gedaante des *Hoofds*, of des *Bekkens* ánders gevormd is dan wy beſchreeven hebben.

§. 31.

Schoon de legging des Hoofds, by natuurlyke en moeijelyke Baaringen, gemeenelyk, dus is als wy waargenomen hebben, blyft zy, echter, niet altyd dezelfde: maar verſchild, zomtyds, naar het de *gedaante* des *Bekkens*, des *Hoofds* en der *legging* des *Kinds*, in de *Baarmoeder*, met zich brengen. Te weten, wanneer de *Wateren* te min, of de *Vliezen* gebrooken zyn, waardoor des *Kinds lighaam*, in de *Baarmoeder*, zeer naauw bekneld zit; of indien de vóórſte deelen des *Kinds* naar den *Buik* der *Moeder* gekeerd zyn; want dan kan deze legging verhinderen dat het *Hoofd*, als het naar beneden geperſt word, de behoorlyke draaijing niet doet: maar het *Vóórhoofd*, naar de *Lieſch*, of naar het *Schaambeen* gedreeven word. (*Zie* Pl. xx. xxi.) Zomtyds zal, zelfs in een wélgevormd *Bekken*, zo zich de *Fontanella* vóórdoet, het *Vóórhoofd* zich aan de eene, het *Achterhoofd* zich aan de andere zyde des *Rands* bevind, en het *Hoofd*, door de aanwaſſende Weden, naar beneden geperſt word, aan de *Kruin* de minſte tegenſtand zyn; gevolglyk zal de Middenlyn van 't *Vóór* tot het *Achterhoofd* verminderen, en, terwyl het laatſte zich naar de omſtandigheid der drukking ſchikt, het eerſte naar beneden geperſt worden, en ten laatſten, navóóren in den Natuurlyken weg draaijen en uitkomen: of zo de *Ooren* voorkomen, zal, op gelyke wyze, de *Kruin* het éérſt naar beneden gedreven worden. Maar is het *Vóórhoofd*, in het midden van den *Rand* des *Bekkens*, nader dan de *Kruin*, zo zal het, by ieder Wede, verder naar beneeden gedrukt worden; en by de verloſſing, als een ſtompe *Kegel*, of als een Suikerbood uitkomen, en de *Kruin* des Hoofds geheel plat zyn. Maar indien de *Fontanella*, in de plaats van de *Kruin*, of het *Vóórhoofd*, éérſt vóórkomt, zal de ruimte, tuſſchen het *Vóórhoofd* en de *Kruin*, in de gedaante eens varkensrug uitkomen. In alle deze gevallen word het *Hoofd* moeijelyker dan in die alwaar de *Kruin* het eerſt vóórkomt, uitgebragt. In alle moeijelyke Baaringen, is de *Kruin*, zo zy naar beneden komt, in de gedaante eens Suikerbroods verlengt; dit zal men, van de vyftig, negen en veertig maalen ondervinden. Wanneer het *Vóórhoofd* vóórkomt, word het *Aangezigt*, zomtyds vóórwaards geperſt (*Zie* Pl. xxii.). Is het *Bekken*, van achter tot vóór, zo wyd als van de ééne tot de ándere zyde, (hoewel dit zelden gebeurd,) dan kan de *Kruin*, langs de *Schaambeenderen* en het *Vóórhoofd*, tot in de *holte* des *Heiligbeens*, zonder de voornoemde draaijing (§. 28.) te ondergaan, geperſt worden. Wanneer zich de *Vóórdeelen* des *Kinds*, tegen de *Vóórdeelen* der *Moeder* bevinden, kan de *Kruin*, tegen het *Heiligbeen*, en het *Vóórhoofd*, tegen de *Schaambeenderen*, of *Lieſch* ſtaan; zo dat alle deze ongewoone ſtanden het Baaren moeijelyk maaken.

TWEEDE HOOFDDEEL.

OVER DE UIT EN INWENDIGE VROUWELYKE TEELDEELEN.

EERSTE AFDEELING.

OVER DE UITWENDIGE DEELEN, EN OVER DE SCHEEDE.

§. 32.

De *Venusberg* legt aan het boven deel der *Schamelheid*, van waar ook de *Labiæ pudendi* beginnen, die zich, nederwaards, tot aan den *ónderhoek*, alwaar door dezelven het *Frænum labiorum*, of de *Fourchette* gemaakt word, uitſtrekken. *Zie* PL. IV. A, *De* VENUSBERG. BB, *De* LABIÆ PUDENDI. G, *Het* FRÆNUM LABIORUM, *of De* FOURCHETTE.

§. 33.

De *Clitoris*, met zyn *Voorhuid*, vind men tuſſchen de *labiæ pudendi*, op het middenſte en voorſte gedeelte der *Schamelheid*; want aan het óndergedeelte der *Clitoris* beginnen de *Nymphæ*, loopende, vandáár, uit malkanderen, en aan de zyde des *Schedenmonds*, nederwaards; alwaar zy een ſoort van *Sulcus* of *Groef* maaken, die *Foſſa magna*, of *Navicularis* genaamt word; om dat zy, onder den *Byſlaap*, de mannelyke *Roede*, of, by het *onderſlaan*, den vinger in de *Scheede* leiden. *Zie VERZAM.* 2. N. 1. 2. PL. IV. *De* CLITORIS *met zyn* VOORHUID DD, *De* NYMPHÆ. E, *De* FOSSA MAGNA *of* NAVICULARIS G, *De* SCHEEDEMOND.

§. 34.

De *Pisbuis* legt, onmiddelyk, onder den ónderrand der kraakbeenige tezaamenvoeging van beiden de *Schaambeenderen*, aan het bovenſte gedeelte des *Schedenmonds*, welke de opening der *Scheede* is, die, onmiddelyk, onder de voornoemde *Schaambeenderen* legt; de onderhoek dezer voornoemde Beenderen, ſtaat, met den onderhoek van het *Frænum*, of de *Fourchette* gelyk; waaráan het ondergedeelte van 't *Frænum* en de *Schedenmond*, welken daardoor met een dwarsband vaſt gehouden worden, bepaald is. *Zie* PL. IV. F, *De* PISBUIS. PL. I. F, *De Kraakbeenige* TEZAAMENVOEGING *der* SCHAAMBEENDEREN.

§. 35.

§. 35.

De *Bilnaad* ſtrekt zich, van dezen rand, tot den *Anus* uit, en is omtrent een' of een', en een' halven duim lang; het gerimpeld gedeelte des *Anus* is, in de dóórſneede, omtrent drie vierde duim. Van dáár, tot aan het *Staartbeen*, is de afſtand omtrent twee duimen; zo dat de geheele tuſſchenruimte, van het *Frænum* tot deze Beenderen, omtrent vier, of vier en een vierde duim, bedraagd. *Zie* Pl. IV. H, *De* Bilnaad. I, *De* Anus.

§. 36.

Wat van het onderſte deel des *Bekkens* noch overblyft, is, met deszelfs *Bekleedzelen*, *Vetrok*, *Vliezen* en *Spieren*, (*Levatoris Ani* genaamt,) overdekt en vervuld; en in déze laatſten leggen noch de *Spieren* der *Clitoris*, des *Mond* der *Blaas*, des *Schedenmonds* en des *Anus*. *Zie* Pl. IV.

§. 37.

By jonge kinderen is een dun vlies, het *Maagdenvlies* genaamt, over het onderdeel des *Schedenmonds* in de gedaante eener halve Maan geſpannen: de holle en opene zyde is naar de *Pisbuis* gekeerd. By eenigen is de midden dezer holle zyde met het ónderdeel der *Pisbuis* aangegroeid, en maakt twee kleine openingen, ja, by eenigen heeft, in 't aankomen der vrouwelyke jaaren, dit vlies de opening der *Scheede* geheel overdekt; zo dat dezelven ondoorboord zyn: maar zo dra het breekt, krimpt het achterüit, en maakt de *Carunculæ Myrtiformis*. (*) *Zie HALLERS* 1. *Bundel*, 3. *Plaat*, 4 *en* 6 *Afbeeld.* E. *Het* Maagdenvlies. *MAURICEAUS*, v. Figur. II, *De* Carunculæ Myrtiformis. *en verder VERZAM.* 2. N. 3, 4, 5.

§. 38.

Aan ieder zyde der *Pisbuis* zyn twee kleine *Lacunæ*, of openingen, welker buisjes in een ſoort van zakje eindigen, en van de *Glandulæ proſtatæ* ontſtaan: door deze word, in de Bylegging, een dun vocht uitgeworpen, en wél, van eenige vrouwen, met een aanmerkelyk geweld, ja, zomtyds, hoewel zelden, tot de meenigte van verſcheidene drachmaas. *Zie HALLERS eerſte Bundel*, 3 *Plaat*, 1. *Afb.* bb, *De* Lacunæ.

§. 39.

De *Pisbuis* is, in Vrouwen, omtrent anderhalf duim lang. De *Scheede* beſtaat uit een ſterk vlies van ſponsächtig weefzel: in Maagden meêr dan ingetrouwden gerimpeld; en is, wanneer zy geheel uitgerekt word, vyf, zes, of zeeven

(*) Deze § verſchild met de *Hoogduitſche*.

ven duimen lang, en twee duimen wyd, naar de groote des lighaams by onderſcheidene vrouwen medebrengt. Maar, wanneer de *Baarmoeder* in de *Schede* naar beneden hangt, zal de lengte niet meêr dan twee, of drie duimen, bedragen, en zy kan, met de vingeren, tot op drie, of vier duimen uitgezet worden. De binnenzyde derzelven is, by jonge vrouwen, vol rimpels en *plooijen*, welken, by zulken die kinderen gebaard hebben, ten deele verdwynen: het bóveneïnde der *Scheede* is, by den omtrek der *Moedermondslippen*, die den bek eens jongen honds, of eener Zeelt gelykt, vaſtgehecht: en een dunne uitbreiding van dit Huidje, het welk zich naar binnen begeeft, bedekt de inwendige zyde dezes Monds, welke, by Maagden, glad en eyrond van gedaante is. Het gaat ook verder voort, en maakt de binneſte *Rok* des *Hals* en *Bodems* uit; welke, van gelyken, voornamelyk by jonge vrouwen, vol plooijen is. *Zie* PL. XVI. *De* PISBUIS; *doch dáár een weinig uitgerekt.* PL. V. *Afb.* 2. a a, *Het* VASTHECHTZEL *der* SCHEEDE *rondóm den* MOEDERMOND. *Afb.* 3. b, *De* PLOOIJEN *des* HALS *der* BAARMOEDER. *En verder* PL. IV.

§. 40.

Wegens de verſcheidene benaamingen dezer deelen, kan men SCHURIGIUS *Boek*, in 't jaar 1729, te DRESDEN uitgekomen, názien. De *Ingang* der *Scheede* word, gemeenlyk, *Sluiter* der *Scheede* (*ſphincter vaginæ*) en de *Moedermond*, dikwils, den *Zeeltenbek* (*os tincæ*), genaamt: maar om dat, in 't gevolg dezer verhandeling, die deelen, dikwils, vóórkomen, zal ik, om verwarring en dwaaling te meiden, het eerſte *Schedemond*, en het tweede *Moedermond* noemen (*).

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE BAARMOEDER.

§. 41.

De *Baarmoeder* is, van den *Moedermond* tot aan het bovenſte deel des *Bodems*, omtrent drie duimen lang, en van de vóór tot de áchterdeelen, één' duim dik; zy word in *Hals* en *Bodem* verdeeld; de lengte des *Hals* bedraagt omtrent één en drie vierde duimen, en, hier tegen de *Bodem* één en een vierde duim. De breedte der *Baarmoeder* is, aan den *Hals*, omtrent één duim: maar, aan den *Bodem*, tweemaal zo groot. By jonge vrouwen is de *Baarmoeder* veel kleiner. *Zie* PL. V. *Afb.* 1. k, *De* BAARMOEDER *in haar natuurlyke plaats.* *Afb.* 2. M N, *De* BAARMOEDER *in de lengte doorſneeden.* *Afb.* 3.

De

(*) Deze benoeming der deelen heb ik in den beginnen van dit werk al gedaan.

De BAARMOEDER, *óók in de lengte doorſneeden; waarïn een* VRUGTJE *van een Maand bevat word. Afb.* 1. a. *Den* MOEDERMOND. b. *Den* BODEM. I. *Den* HALS.

§. 42.

De uiterlyke gedaante der *Baarmoeder* gelykt, eenigermaten, een platte glaze Kolf, (*Cucurbit*) of dát ſoort van Peeren die eenen langen hals hebben. *Zie* PL. V. *Afb.* 1, *De uitwendige*, *Afb.* 2 *en* 3, *De Inwendige gedaante der* BAARMOEDER.

§. 43.

Door de opening, of ingang des *Moedermonds*, tot in de *holte*, of in den *Bodem* der *Baarmoeder* kan een gewoone *Director* gaan; zy heeft, in haar midden, wat meerder wydte, en is, aan haar bovenëinde, iets meerder tezaamengetrokken. *Zie* PL. V, *Afb.* 3. b, *De* OPENING, *of den* INGANG *der* BAARMOEDER.

§. 44.

De gedaante van 's *Bodems holte* is, eenigzins, tusſchen het Eyrond en den Driehoek in; één der hoeken begind aan het bovenëinde der voornoemde opening; en de andere aan de zyde des *Bodems*, ter plaatſe daar de openingen der *Fallopiäanſche Trompetten* te vinden zyn. Deze Trompetten zyn omtrent drie duimen lang, en haare ingangen tot de *Baarmoeder* zyn zó eng, dat 'er geen verkensborſtel door kan: maar beider holte word, by graaden, wyder, en eindigt in een' ópenmond, of *ſphincter*, van welks rand zich de *Fimbriæ*, of *morſus diaboli* uitſpreiden, die gemeenlyk een getand blad gelyken, of, eenigermaten, een hand met vliezige vingeren, die het *Ey* als omvatten zoude indien het ryp ware en van den *Eyerſtok* wilde áfvallen. *Zie* PL. V, *Afb.* 1. LL, *De* FALLOPIAANSCHE TROMPETTEN, P, *Den* MOND, *of* SPHINCTER *van een der* TROMPETTEN, *om welken de* FIMBRIÆ, *als een* GETAND BLAD *te zien zyn.* L, *De rechter* TROMPET, *afgebeeld in zyn werking om het* EY *van den* EYERSTOK, M, *te grypen.*

§. 45.

De *Baarmoeder* beſtaat, eerſtelyk, uit een inwendig *Bekleedzel*, oorſprongkelyk van de *Schede*, welk bekleedzel alle de inwendige deelen der *Baarmoeder* bedekt; onmiddelyk, onder dit Bekleedzel, volgt de dikke *zelfſtandigheid* der *Baarmoeder*, die uit een *weefzel* van *Slagäderen*, *Watervaten*, *Aderen* en *Zenuwen* beſtaat; de *Vaten* van haare oppervlakte ſchynen, indien zy opgeſpoten worden, in kromme *lynen* te loopen. Deze zelfſtandigheid ſchynt het zelfde klierächtg weefzel als dát der Borſten te zyn: (hoewel zo digt niet in één,) en zonder ſpiervezelen; uitgezonderd die, waarüit de *Rokken* der *Vaten*

beſtaan. Hier bevind zich ook zulk een Spier niet (als RUISCH ontdekt wil hebben,) om den *Moederkoek* te helpen uitdryven; wyl deze *Moederkoek* zo dikwils aan ándere deelen der *Baarmoeder*, als aan den *Bodem* derzelve zit.

§. 46.

De *zelfſtandigheid* der *Baarmoeder* ſchynt digter en bleeker dan die der *Spieren* te zyn, en, indien zy al ſpierächtig is, zyn ten minſten haare vezelen dichter tezamen, en, meêr dan by ándere Spierächtige deelen, in malkander geweeven. De *Bloedvaten* der *Baarmoeder* zyn, by Maagden, of buiten de bezwangering, zeer klein; uitgezondert ter plaatſe daar zy de zyde der *Baarmoeder*, by den oorſprong der *breede Banden* naderen: maar zo haaſt zy tot derzelver zelfſtandigheid ingaan, verdeelen zy zich dóórdezelve in zulk een meenigte kleine takken, dat men, haar doorſnydende, deze Vaten en de zeer kleine openingen derzelven, heel weinig, ja, noch veel minder zulke holtens, die den naam van *Sinuſen* verdienen, waarneemen kan. Dit deel ſchynt, inderdaad, als het word opgeſpooten, niets anders dan een *Bundel* van *Vaten* te zyn; eene omſtandigheid die de *Baarmoeder*, met andere deelen des lighaams gemeen heeft. Ook komen de Ontleeders dáárin overëen, dat, onder de Vaten die, by zulk een fyne inſpuiting, zigtbaar worden, zulken, waar door het *Wei*, of *Waterächtige* des *Bloeds* in een leevendig lighaam vloeid, het grootſte getal uitmaken; daarom word, door de fyne inſpuiting eener geverwde ſtoffe, in de Slagäderen eens dooden lighaams, de *Error loci* in eene ontſteeking der oogen nagemaakt. *Zie* PL. V. *Afb.* 2 *en* 3. *Waaröp de* ZELFSTANDIGHEID *der* BAARMOEDER *Afgebeeld word.*

§. 47.

Wanneer de *Baarmoeder* zich, ten tyde der bevrugting, uitzet, worden ook de Vaten, door den aanwas der daarin bevatwordende vloeiſtoffe, naar mate verwyderd; zodanig, dat, ten tyde der Baaring, eenige derzelven zó wyd zyn dat men daarin de punt des kleinen vingers kan brengen. Nochtans behoud de zelfſtandigheid der *Baarmoeder*, in plaats van dunner, gelyk MAURICEAU, of dikker, als VAN DEVENTER wil, te worden, den geheelen tyd der bezwangering haare natuurlyke dikte; en deze gelykheid word, door een trapsgewyze uitzetting der vaten, waarüit zy beſtaat, onderhouden. Ten tyde der Baaring, wanneer de Wateren vlieten, trekt zich de *Baarmoeder*, inderdaad, tezamen, en word dikker; doch als, ná de verloſsing des Kinds en der Nageboorte, de tegenſtand ophoud, word zy, by aanhoudenheid, kleiner en kleiner, tot zy, ten naaſtenby, haare natuurlyke maate heeft wedergekregen. *Zie VERZAAM.* 3. N. 1, 2, en PL. IX. XII.

§. 48.

§. 48.

Want wanneer de *Baarmoeder*, na de Baaring, weder tezaamenkrimpt, kan het ſlagäderlyke bloed niet meêr in zulk een meenigte door dezelve, dan toen zy uitgezet was, voorvlieten. De *Vaten* ontlaſten zich, trapsgewyze, in de *opklimmende Holäder:* maar, voornamelyk, door de monden dier *Vaten* welken zich in de *holte* der *Baarmoeder* openen; de *Vaten*-zélf, die uitgezet, verlengt waaren, en van malkander ſcheenen aftewyken, worden, by graaden, tezamengetrokken, en wél in zulk een beſtiering dat de *Baarmoeder*, dáárdoor, weder in haare voorige gedaante en legging, die zy voor de *Bezwangering* hadde, hervormd word: ja, de *Vaten* komen weder zó digt aan malkander, dat men dezelven niet van de *Vezelen* onderſcheiden kan.

§. 49.

De *Schede* is, aan haare buitenzyde, met eenen dikken *Vetrok* omkleed; door middel van dézen word dezelve met de vóór en ónderdeelen der *Blaas*, en met de áchter en ónderdeelen des *Rechtendarms*, en des *Anus* verknocht; dus blyven alle deze deelen met het *Buikvlies*, of met de inwendige oppervlakte des *Bekkens*, verbonden.

§. 50.

De *Baarmoeder* legt in de verdubbeling des *Buiksvlies*, waardoor zy, overäl, bedekt en, aan haare zelfſtandigheid, door een heel celächtig vliesje verknocht is. Wat het *Buikvlies* voor zich-zelf belangt, het is een gladde vleezige uitbreiding, die den geheelen inwendigen omtrek des *Buiks* overdekt, en aan alle de Ingewanden, in deze holligheid leggende, het buitenſte bekleedzel geeft. By de vóórdeelen bekleed hetzelve, in 't algemeen, de Spieren des *Buiks* en des *Middelrifs*, en, áchterwaards, de *Ingewanden* des *Buiks*; te weeten, de *Nieren*, de *Pisleiders*, de *Zaadvaten*, de uit en inwendige *vaſa Iliaca*, de *Lendenſpier*, en de *Spieren* welken de inwendige zyde der *Darmbeenderen* bedekken: hier word het verdubbeld en vormd de *breede Banden*, waarmeê de *Eyerſtokken* en de *Moedertrompetten* omvangen zyn. Deze verdubbeling ſluit, op de voorgenoemde wyze, ter plaatſe daar dezelve in de midden tezamen komt, de geheele *Baarmoeder*, en bekleed de *ronde Banden* die van ieder zyde des *Bodems* der *Baarmoeder* beginnen, en zich, óm de bovenſte en uitwendige deelen der *Schaamelheid*, in de *Lieſchen* inplanten, of verliezen. Het *Buikvlies* keerd ook van de voorſte deelen der *Baarmoeder*, over het bovendeel der *Blaas* te rug; en óver het áchterdeel der *Baarmoeder* daald hetzelve, óver de *Schede*, naar beneeden; vanwáár het zich wederom ópwaards, óver den *Rechtendarm* begeeft. Door deze verbinding: maar, voornamelyk, door de *breede* en

ronde Banden, word de *Baarmoeder*, tusschen de *Pisblaas* en den *Rechtendarm*, gehouden, hangende twee of drie duimen van den *Schedenmond*, los, in de *Scheede*. Het *Net*, en de *Darmen* beslaan het opperste en voórste deel des *Bekkens*; waardoor de *Baarmoeder* naar beneden en achterwaards gedrukt word, tot in het beneeden en holle deel des *Heiligbeens*. (*Zie* Pl. v. *Afb.* 2.) Als de *Pisblaas* vol, en door de *Pis* uitgezet is, ryzen de *Ingewanden:* maar, de *Blaas* geledigt zynde, keeren zy weder in haare plaats; en dit is de rede waaröm de *Moedermond*, gemeenlyk, achterwaards, naar het *Staartbeen* gevoeld word. Zomtyds vind men denzelven naar de ééne zyde gekeerd, op ándere tyden, vóórwaards, tegen het *Schaambeen* en den *Bodem*, en, aan de áchterzyde, laag, naar beneeden gedrukt. De *Moedermond* is ook hooger, of laager, naar de Banden meêr of min slap, of gespannen zyn. In den Byslaap laat zich de *Baarmoeder*, drie of vier duimen, door de *Mannelyke Roede* van haar plaats dryven, om dat zy een vryë óp en néderwaardsche beweeging heeft: zo dat, door de beurtverwisselende óp en néderbeweeging, die, in dat geval, geschied, de onderlinge kitteling en lust vermeerderd word. (*) *Zie* Pl. v. *Afb.* 1. NN, *De* Breede Banden. MM, *De* Eyerstokken. dd, *De* Ronde Banden. *Afb.* 2. L, *De* Pisblaas. III, *De* Rechtendarm *en* Anus.

§. 51.

De *Banden* ondergaan, in den tyd der bevrugting, geene buitengewoone uitrekking, wyl zy, buiten den staat van bevrugting, twee duimen met de *Baarmoeder* naar beneeden daalen; en, wanneer zich de *Bodem* verheft, zullen zy, tegelyk, niet slechts deze twee duimen: maar noch ééns zo veel, zonder in 't minst uitgerekt te worden, naar de hoogte kunnen ryzen. Om dat, bovendien, áltoos de *Baarmoeder* ópwaards ryst, naderen de zyden derzelve de *Darmbeenderen*, waar van de *breede Banden* haaren oorsprong nemen; en, door deze omstandigheid kunnen zy wel drie duimen hooger ryzen. Zo dat, over het geheel genomen, deze *Banden*, zelfs in de laatste Maand der Bevrugting, zeer weinig uitgerekt schynen te wezen.

(*) Deze § verschild merkelyk met de *Hoogduitsche* en *Fransche Vertaaling*.

DERDE AFDEELING.

OVER DE EYERSTOKKEN, VATEN, BANDEN, EN DE TROMPETTEN VAN FALLOPIUS.

§. 52.

De *Eyerſtokken* zyn twee *Eyronde* lighaamen, waarvan 'er één áchter ieder *Fallopiäanſche Trompet* legt: die men, tegenwoordig, voor niets anders dan een *bos Eyeren* houd; waarvan zy hunnen tegenwoordigen naam verkregen hebben; want by de Oude Schryvers wierd hen den naam van *vrouwelyke Ballen* gegeven. Ieder *Eyerſtok* is omtrent één duim lang, half zo breed, en een vierdendeel duims dik; bolder aan de vóór dan aan de áchterkant; hebbende eene gladde oppervlakte, en zynde met het *Buikvlies* overdekt. *Zie* Pl. v. MM, *De* Eyerstokken. LL, *De* Trompetten.

§. 53.

De *Bloedvaten* zyn, eerſtelyk, de *Zaadſlagäderen* en *Aderen;* die byna dezelfde oorſprong als by het Mannelyk geſlacht hebben; zy verdeelen zich in de *Eyerſtokken* en in de *Trompetten;* zy loopen, aan het bóvendeel der *Baarmoeder*, met des *Onderbuiks Vaten* tezamen, van welkers takken het lighaam der *Baarmoeder* voorzien word. Alle deze *Slagäderen* loopen tezaamen, en werpen, naar men meent, kleine takjes uit, die in de holte der *Baarmoeder* zouden loopen: De *Aderen* zyn wyd, hebben, zo wel onder malkander, als met de *Speenvaten* en de *Poortäder* gemeenſchap: maar zyn zonder *Klapvliezen.*

§. 54.

De *ronde Banden* zyn twee in getal, beiden van *Vaten* tezamengeſteld; zy beſtaan uit *Slagäderen* en *Aderen*, welken tuſſchen de verdubbeling der *breede Banden* zyn ingeſlooten, en ontſtaan, naar 't oogenſchyn, uit de *Dybeensſlagäderen* en *Aderen;* vanwáár zy zich, aan de zyden des *Bodems* der *Baarmoeder*, uitbreiden. *Zie* Pl. v. *Afb.* 1, d d. *De* Ronde Banden. NN, *De* Breede Banden.

§. 55.

De *Zenuwen* komen uit die der *tuſſchenribbige*, *Lenden* en *Heiligbeenszenuwen*, gelyk in Boerhaavens *Inſtitut.* en in Winslouws *Ondleedkunde* beſchreven word.

DERDE HOOFDDEEL.

EERSTE AFDEELING.

OVER DE MAANDSTONDEN, EN DEN WITTEN VLOED DES BEVRUGTEN STAATS.

§. 56.

De *Baarmoeder*, en alle de deelen ter *Voortteeling* dienſtig, bereiken, naar eenigen willen, haare grootte, byna, met de 15 jaaren. De *Vaten* zyn, in dien tyd, genoegzaam verwyd, en, zulken, die in de holte der *Baarmoeder* eindigen, worden dáár zódanig door 't Bloed uitgezet, dat haare Monden met geweld geöpend worden, en zy, zich by graaden leedigende, op dien tyd, het overtollige bloed uit de *Baarmoeder* en de nabygeleegene deelen ontlaſten.

§. 57.

Daar zyn, tot opheldering der *Maandſtonden*, verſcheidene zinryke *Beſpiegelingen* verzonnen; voornamelyk, door Dr. Freind, Simson en Astruc; welke twee laatſten, benevens veele anderen, beweeren dat 'er *Sinuſen* in de *Baarmoeder* zyn, die met zyvaten welken zich in de holte derzelven openen, voorzien worden; deze *Sinuſen* worden, door het bloed hetwelk haar door de *Slagáders* toegediend word, by graaden uitgezet, tot zy, in de vierde, of in 't begin der vyfde weeke, met geweld geöpend worden, en het opgehoopte bloed in de holte der *Baarmoeder* ontlaſten. Maar, indien zich de zaaken dus toedroegen, moeſt diergelyke werking in ándere deelen des lighaams plaats vinden, waar door zodaanig eene gereegelde ontlaſting geſchied, wanneer de *Baarmoeder* verſtopt is; als, door den *Neus*, het *Pericranium*, de *Longe*, de *Maag*, het *Darmſcheil*, en de *Speenvaten*; ja, zelfs, wel uit den *Huid* der *Beenen*, en andere deelen des lighaams. Daar en boven, zoude zulk eene ophooping in wyde *Sinuſen*, ſchoon het bloed niet geheel verſtikt wierde, een *ſlymigheid* als by de *Rhumatismen* en andere ontſteekene Ziektens voortbrengen.

§. 58.

Zulken, die in heete Geweſten woonen, verkrygen, dikwils, de *Maandſtonden* in eenen ouderdom van twaalf jaaren; en Vrouwen, die warm gehouden

houden worden, en *welluſtig* leeven, verkrygen deze ontlaſting vroeger dan die, welken een tegengeſtelde leevenswyze houden. Wanneer de *Maandſtonden* niet ten gezetten tyde vloeijen, verkrygt de Lyderesſe, zeer ſchielyk daaröp, de *Bleekzugt;* ten zy 'er eenige andere ontlaſting in de plaatſe der *Stonden* kome.

§. 59.

In het vyfenveertigſte jaar, of dáárömtrent, houden zy gemeenlyk van ontlaſten op; uitgezonderd zulken die daarmede in haar twaalfde jaar begonnen hebben; of, by zulken, die heel veel Kinderen gebaard hebben: want, in dit geval, houd zulks omtrent de tweeënveertig jaaren, of noch veel eerder, op.

§. 60.

By jonge Lieden is de aandrang der *omloopende vogten* grooter dan de tegenſtandbiedende kragt der *Vaſte deelen*, zo dat de *Vaten*, by graaden, meerder uitgezet worden, tot derzelver kragt, door haar getal, wydte en lengte, zo verre gebragt word dat zy niet grooter dan de tegenſtand is. Omtrent dien tyd begind den overvloed des Bloeds weg te gaan, en het evenwigt word, op zulk eene wyze, tot in het vyfenveertigſte jaar behouden. Maar wanneer de *Vezelen* ſtyf worden, neemt de aanwas áf, de ontlaſting is niet verder nodig, en het Bloed heeft ook geen kragt genoeg om den gewoonlyken doorgang in de holligheid der *Baarmoeder* te maken. Op dezelfde wyze ontſtaan ook de toevallen des ouderdoms.

§. 61.

De *Maandſtonden* zyn, om die rede, niets anders dan eene gereegelde ontlaſting des overtolligen Bloeds, dat zich in eene Maand opzameld, en waarby zich, tegen den tyd des *Oordeels*, ſmerten in de *Lenden*, *Borſt* en in 't *Hoofd* laaten vinden, die meêr of min ſcherp zyn, naar de omſtandigheid der volbloedigheid ſterker, of geringer is; en, állen, als de *Maandſtonden* beginnen te vloeijen, by trappen verdwynen.

§. 62.

Deze *Ontlaſting* duurd, gemeenlyk, tot den vyfden dag: maar by eenigen ſlechts tot den derden, en, by anderen, tot den zeevenden dag. De meenigte des ontlaſten Bloeds is, volgens HIPPOCRATES rekening, twee *Heminæ*, die, naar eeniger gisſing, zo veel als achtien, of twintig, en, naar de mening van ánderen, vier en twintig Oncen bedraagen maar dit moet, zeekerlyk: een misrekening zyn; wyl die zelden meêr dan vier Oncen wégen; uitgezonderd, indien hét Bloed in al te groote menigte wegvliet.

§. 63.

§. 63.

De vrouwelyke Kunne, die teder opgebragt word, en overvloedig voedzel gebruikt, heeft deze ontlasting menigvuldigermalen, en sterker dan die, welke groote lighaamsbeweegingen onderhevig is, of overvloedig uitwaassemt: nochtans kunnen deze lighaamsgesteltenissen, beiden, gezond zyn, en men behoeft dezelven, derhalven, door middelen die den tyd, of de meenigte dezer ontlasting veränderen, niet in order te brengen. Maar wanneer de *Vloed* te dikwils komt, en zó onmatig is, dat, dáárdoor, de kragten der Lydersse verspild worden, zal het noodzaakelyk zyn; eêr de tyd wederkomt, eene *Aderlating* voor te schryven; haar, verder, *rust*, *verkoelende* en *tezametrekkende middelen*, niet alleen, inwendig, maar ook, uitwendig, toe te dienen, en in de *Schede* te spuiten. *Zie VERZAAM.* 4. No. 1, 2.

§. 64.

Wanneer, daar tegen, de *Maandstonden* al te zelden, te min, of in 't geheel niet ontlast worden, zodanig, dat daardoor eene gevaarlyke *volbloedigheid* ontstaat, moet dezelve door groote *Aderlaatingen* en *Stoelgang* verminderd, en de ontlasting door *warme Baden*, *Rokingen* en *Lighaamsbeweegingen* bevorderd worden. Wanneer de Lyderesse door een taaije, verslymde en vertraagde beweeging der *Vochten* in de *Baarmoeder*, en de daarby leggende deelen, lang verstopt is geweest, moet de volbloedigheid, van gelyken, door de voornoemde ontlastingen weggenomen worden: wanneer de gesteldheid des lighaams bereids verzwakt is, moeten alle dingen die de *Vogten* trapsgewyze verdunnen en ter omloop aandryven, voorgeschreven worden. Diergelyken zyn, byvoorbeeld, *Staal*, *Kwik*, benevens *warme*, *bittere* en *Maagversterkende* middelen; waarby, noch eene matige *leevensregel* en *beweeging*, volgens de voorschriften in HOFMAN en FREINDS *Emmenologia* en SHAWS Bewerking, vóórgeschreeven moeten worden. *Zie VERZAMELING* 4. No. 3, 4.

OVER DEN WITTEN VLOED.

§. 65.

De inwendige *Rok* der *Baarmoeder*, is, volgens ASTRUC, dik, en met kleine *Klieren*, welken hy *Colatura lactea* noemt, bezet. Dezen scheiden, by eene onbezwangerde *Baarmoeder*, een *slym* áf, die de holte en de opening des Hals sneulig maakt; waardoor de *Wanden* belet worden aan malkander te groeijen. De *witte Vloed* is niets anders dan deze *slym*, die in eene al te groote meenigte uit de *Baarmoeder* en de *Schede* ontlast word; en, als deze overmatige afscheiding, door eene volbloedigheid, by zulke perzoonen ontstaat, die, zonder genoeg.

noegzame *lighaamsbeweeging*, overvloedig voedzel gebruiken, word dezelve, dikwils, door algemeene ontlaſtingen, als *Aderlaaten*, *Braaken*, *Afgang verwekkende middelen*, en eene *ſpaarzaamer leevensregel*, benevens meerder *lighaamsbeweeging* gered. Maar de genezing is moeijelyker als deze ziekte door eene langduurige verſtopping en kwaade geſteldheid des lighaams ontſtaat. Is de geſteldheid, door buitengewoone ontlaſting verzwakt; dan zal het nodig zyn, herhaalde *Braakmiddelen*, *zagte beweegingen* en zulke *Medicynen* te gebruiken welken, tot *verſterking* eens verſlapten lighaams, iets toebrengen; of zo de ziekte *kankerachtig* geworden is, moet zy met *ſtreelende middelen* tegengegaan worden. Wegens de vóórſchriften in alle deze gevallen, kan met HOFMAN raadgepleegt worden. *Zie VERZAM.* 4. No. 5, 6.

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE BEVRUGTING.

§. 66.

Om dat de eerſte grond, of het beginſel der dierlyke lighaamen het bereik onzes begrips te boven gaat, weten wy daarvan niets meerder dan het geene wy, door de waarnemingen over deszelfs werking ontdekt hebben. De *aart* en *wyze* hoe de *ontvanging* geſchied, is in 't geheel onzeeker; voornamelyk, by het Menſchelyk geſlacht, om dat de gelegendheden van zwangere Vrouwen te openen zelden voorkomen.

§. 67.

Alhoewel de kennis dezer zaaken, tot de werking der Vroedkunde niet volſtrekt nodig is, kan, echter, eene navorſching derzelven niet ſlechts de nieuwsgierigheid ſtillen: maar ook tot verdere naſpooring behulpzaam zyn; door welke voortgang veele weezendlyke ontdekkingen gedaan kunnen worden: gelyk, op dezelfde wyze, veele uitneemende t'zaamenmengingen in de *Scheikunde* uitgevonden zyn, door zulken die den *Steen* der *Wyzen*, geduurende de voorgaande Eeuw, gezogt hebben.

§. 68.

Van HIPPOCRATES tyd, tot aan de zeſtiende Eeuw, wierd, in 't gemeen, gelooft dat een onvolwaſſen *Vrugt* en *Nageboorte*, door de vermenging des Mannelyken en Vrouwelyken Zaads in de *Baarmoeder* gevormd wierd: maar in de laatſte Eeuw heeft de Ontleedkunde, door het dikwils ontleeden van Menſche-

lyke lighaamen, een grooten aanwas verkregen; want, by eenige vrouwelyke lighaamen, wierd de Vrugt in de eene *Trompet* der *Baarmoeder* gevonden, en, by ánderen, wierd zy in den *Onderbuik* ontdekt, hangende met den *Moederkoek* tegen de oppervlakte der *Ingewanden*. *Zie de* 5de *VERZAMELING.*

§. 69.

MALPHIGHIUS en ánderen hebben, tusschen de jaaren 1650. en 1690, uitdrukkelyk, over het uitbroeijen der Eyeren, hunne gedaante, en den trapsgewyzen aanwas der Dieren die uit Eyeren ter Waereld komen, geschreeven. De groote HARVEY spoorde de voortteeling van zulke Dieren na, welken hunne jonge wérpen; waartoe hy, door een groot getal derzelven te openen, gelegendheid had. DE GRAAF Ontleedde byna honderd Konynen, en is, in de waarneemingen welken hy daaröver gemaakt heeft, zeer byzonder en klaar. RUISCH, ALDIS, NEEDHAM, STENO, KERKRINGIUS, SWAMMERDAM, BARTHOLIN *de zoon* en DRELINCOURT, hebben zich óók op deze onderzoeking toegelegt; en, uithoofde hunner verschillende opmerkingen, veelerlei Bespiegelingen voortgebragt. Maar, tegen die-állen, zyn veelen tegenwerpingen uitgekomen, en, zelfs, is de volgende, schoon zy de waarschynelykste is, nóch onzeker.

§. 70.

Wanneer de vrouwelyke, ter voorteeling dienende deelen, haaren *Acme*, of *vollen wasdom* bereiken, komen één, of meerder *Eyeren* tot rypheid; het deel des *Buikvlies*, het welk den *Eyerstok* bedekt, begint zich uit te zetten; de *Zenuwvezelen* worden, wegens hunne hoedaanigheid, dáárdoor aangedaan, en trekken zich zodanig tezamen dat de *Fimbriæ* der *Fallopiäansche Trompetten*, digt aan het rype *Ey* gebragt worden; hierdoor word het rype Ey, uit zyn *Nest*, of *Zakje*, in de holte dezer *Trompet* geperst; uit welke het, door eene *wormsgewyze*, of *peristaltische* beweeging, in de *Baarmoeder* gebragt word; en wanneer het niet onmiddelyk door een *Diertje* (*Animalcula*) uit het *mannelyke zaad*, bevrugt word, moet het zich oplossen en verlooren gaan, wyl het van de *Vaten* des *Eyërstoks* is afgescheurt, en de *Levenskragt* niet in zich bevat.

§. 71.

De *Buitenrok* des *Eys*, is het *Chorion;* wiens vierde deel den *Moederkoek* uitmaakt, dien men denkt den wortel te zyn door welken het *Ey*, te vooren, met de vaten des *Eyërstoks* verëenigt waaren; en de *Navelstreng* is niets anders dan een vervolg der tot dezen *Moederkoek* behoorende Vaten.

§. 72.

§. 72.

Het *Chorion* is, aan de binnenzyde, met een ander vlies bekleed, genaamt *Amnion;* en dézen worden, beiden, door eene klaare en weiächtige vogtigheid, of dunne *Lympha*, in eene Kegelächtige gedaante uitgezet. *Zie* PL. XI. k, HA, *Het Chorion.* L, *Het* AMNION.

§. 73.

Wat het *Mannelyke zaad* betreft, dit, is, naar de waarneemingen des beroemden LEEUWENHOEKS, vol *Diertjes*, die, als kleine *Kikvorſchen*, in hetzelve omzwemmen; en dézen zyn, hoe langer zich het *Zaad* in de *Zaadblaasjes* opgehouden heeft, ook hoe grooter, hoe ſterker.

§. 74.

Wanneer nu de *Mannelyke* en *Vrouwelyke deelen*, dus, tot rypheid gekomen zyn, ſteld men dat, hoofdzaakelyk, de volgende omſtandigheden, onder den *Byſlaap*, aanſtonds na de *Maandelyke ontlaſting* voorgevallen, gewoonelyk gebeuren. Door het wryven der *Mannelyke Roede* in de naauwe *Scheede*, door de herhaalde drukking en ſtooting aan de uitwendige deelen, door de beurtswyze óp en néderwaardsgaande beweeging der *Baarmoeder*, benevens de dáártoe behoorende deelen, als, de *Eyërſtokken*, de *Fallopiäanſche Trompetten* en de *ronde Banden*, word eene generaale aangenaame aandoening en opzwelling der vrouwelyke deelen veröorzaakt; hieröp trekken zich de *zenuwvezelen* ſtuipächtig tezamen, en dáárdoor word eene vogtigheid uit de *Proſtratæ*, of diergelyke *Klieren*, als ook uit de *Klieren* der *Baarmoeder* en de *Fallopiäanſche* buizen uitgeſpoten. Hieröp omvangt de ééne *Fimbria* der *Trompet* het rype *Ey*, en dit word, in 't zelfde ogenblik, met het *Mannelyke zaad*, dat, in de hitte des *Byſlaaps*, in de *Baarmoeder* geſpoten, en, vandáár, door eene zeekere opſlurping, of ſtuiptrekkende kragt, in de holte der *Fallopiäanſche buis* gevoerd word, bezwangerd. Wanneer deze twee rype grondbeginzelen, indiervoegen, met malkander verëenigt worden, dringt één der *Diertjes*-zelf in 't *Ey*, en word, met zyn' Buik, aan het afgeſcheurde deel deszelven, vanwáár de *Navelſtreng* uitgaat, verëenigt; of, het word, doordien het in een der *Vaten* gaat, aan het einde der *Navelſtreng* gedreven; waardoor een' *omloop* der *Sappen*, uit de *Vrugt*, in den *Moederkoek* en in de vliezen ontſtaat. Het *Ey* word, wanneer het bezwangerd is, uit zyn *Neſt*, of *Zakje*, in de *Fallopiäanſche buis* gedreeven, dóórdien zich de *Fimbriæ* tezamenkrimpen; en, als het, op deze wyze, van de plaats des *Eyërſtoks*, daar het aan vaſt gegroeid was, losgemaakt is, word het van 't *Diertje*, 't welk een *Leevenskragt* in-zich heeft, met eene rondloopende magt begaaft. Mitsdien de *Vaten* aan de oppervlakte des *Eys*, door deszelfs afzondering van den *Eyerſtok*,

ſtok, geöpend worden, zuigen zy de omleggende vloeiſtoffen in, welken in de *holte* der *Trompetten* en *Baarmoeder* door de *Klieren* afgeſcheiden worden, of zy worden, door de beweeging, hitte en verdunning, in-dezelven gedrongen, ja, tot in de *Naveläder* gebragt om den bezwangerden klomp te voeden, en deszelfs wasdom te bevorderen. *Zie* PL. V, AFB. I, MM, *De* EYERSTOKKEN. LL, *De* TROMPETTEN, *waar van de rechter in werking is, om een* EY *te ontvangen.* P, *De* FIMBRIÆ, *en de opening der* TROMPET.

§. 75.

Van het *Zaad*, dat in de *Baarmoeder* geſpoten, of dáárdoor ingeſlurpt, vermengt zich een gedeelte met de vloeiſtof die de *Klieren*, welken zich in derzelver *Hals* bevinden, afſcheiden; dit *Zaad* word, door een kleverige ſtof, die door de vermenging ontſtaat, tegengehouden; zodanig dat dáárdóór word vóórgekomen dat het *Ey* niet te laag naar beneden zinkt, noch 'er geheel uitvalt.

§. 76.

Deze *Beſpiegeling* over de *Bevrugting*, ſchoon zy zeer geeſtig is, en, onder alle ánderen, op de beſte gronden en waarneemingen ſteund; als, by voorbeeld, dat men voldragene en onvoldragene Vrugten, werkelyk, in de holte der *Fallopiäanſche Trompetten*, en in den *Onderbuik*, zonder het minſte ſpoor van uit de *Baarmoeder* gedreven te zyn, gevonden heeft; en, ſchoon dezelve andere vermoedens ten haaren voordeele baart, waaräan ik gedenken wil, als ik over de voeding der Vrugt handel, deze Beſpiegeling, zeg ik, is, ongeächt de waarſchynelykheid der ſtellinge, noch aan omſtandigheden verknocht, welken, tot dit uur, niet verklaard kunnen worden; namelyk, de Aart en wyze hoe het *Zaaddiertje* in 't *Ey* gelaten word, het mag aan den *Eyërſtok* zitten, of zich in de *Trompetten* ophouden, of in den *Bodem* der *Baarmoeder* gebragt worden; van gelyken de *Aart* en wyze hoe de *Vaten* der *Navelſtreng* met de *Vaten* des *Zaaddiertje* tezamengevoegt worden. Deze punten zyn, inderdaad, zeer zwaar in te zien, zo dat ieder verſchillend Beſpiegelaar ook verſchillende meeningen daaröver beweerd heeft; waarvan, zommigen, eerder tot verluſtiging dan tot onderrichting dienen.

DERDE AFDEELING.

OVER DEN AANWAS DER BAARMOEDER, NA DE BEVRUGTING, EN OVER DE WEDEN.

§. 77.

Men gelooft dat het *Ey* in een vloeiſtoffe zwemt, die hetzelve inſlurpt, waardoor het, by graaden, in grootheid toeneemt; dat het de geheele inwendige oppervlakte des *Bodems* der *Baarmoeder* aanraakt; en déze word, alsdan, naar maate het *Ey* toeneemt, uitgezet; gelyk ook het bovenſte gedeelte des *Hals*.

§. 78.

Omtrent de derde maand der *Bezwangering* is het *Ey* zo groot als een *Ganzen Ey;* en dán word, byna, het vierde deel des *Hals*, aan deszelfs bovendeel en den *Bodem* der *Baarmoeder*, evenredig, uitgezet. In de vyfde maand is de *Bodem* der *Baarmoeder* veel grooter geworden, en begeeft zich, ópwaards, naar de middenruimte, tuſschen het bóvendeel der *Schaamelheid* en den *Navel*; ten dien tyde is de helft des *Hals* uitgezet. In de zeevende maand ryſt de *Bodem* der *Baarmoeder* tot áán den *Navel*. In de achtſte maand is hy tot by den midden weg, tuſschen den *Navel* en het *Maagkuiltje*, gekomen. In de neegende maand heeft hy het laatſtgenoemde deel geheel bereikt, en de *Hals* der *Baarmoeder*, is dán geheel uitgezet. *Zie* PL. V, AFB. 3. *Een Bevrugte* BAARMOEDER, *in 't begin der éérſte Maand.* PL. VI, AFB. 1. *Een in de tweede en derde Maand.* AFB. 2. *Een in de vierde, of vyfde Maand.* PL. VII. *Een in de vyfde, of zesde Maand.* PL. VIII. *Een in de zesde, of zeevende Maand.* PL. IX. *Een in de achtſte Maand.* En PL. X. *Een bevrugte* BAARMOEDER, *op het einde der* DRAGT.

§. 79.

Wanneer nu de geheele zelfſtandigheid der *Baarmoeder* uitgezet is, worden de *Hals* en de *inwendige Mond*, die tevooren het ſterkſt waren, de zwakſte deelen der *Baarmoeder;* en doordien derzelver uitzettingen, wegens den aanwas der *Vrugt*, *Nageboorte*, en de in-zich bevatte wateren, een ronde gedaante verkrygt, ja, daarin, by aanhoudendheid, vérder en vérder voortgaat, begind de *Moedermond* zich, by graaden, te openen en eenen weg te baanen. In den beginne van deszelfs verwyding worden de zich aan deze plaats bevindende *Zeenuwvezelen*, welken dáár gevoeliger dan aan andere deelen der *Baarmoeder* zyn, geſpannen;

en, hierdoor, eene bezwaarlyke gewaarwording veröorzaakt; om déze te verligten, perſt de Vrouw haare *Baarmoeder* neder; en doordien zy de *Spieren* des *Onderbuiks* tezamentrekt, de *Long*, ten gelyken tyde, met lugt vervuld, en dáárdoor het *Middelrif* nederdrukt, word de ſmert, welke door deze ſpanning veelmeêr toe dan afneemt, áán álle de omleggende deelen, waaräan de *Banden* en *Vaten* verbonden zyn, te weten, die des *Rugs*, der *Lenden* en der binnenzyde der *Deijen* medegedeeld; door deze tezamenperſsing der *Baarmoeder*, worden de *Wateren* en *Vliezen* naar den *Moedermond* geperſt, welke dáárdoor een weinig meerder geöpend word. *Zie* P. 9, 10, 11, 12.

§. 80.

Wanneer nu de Vrouw deeze pooging, door de lengte van tyd, en de geweldige ſmerte welke dezelve haar veröorzaakt, buitenſtaat gekomen is om die verder voort te zetten, en de kragt der Spieren dáárdóór een weinig uitgeput en afgenomen is, dan houd de t'zamentrekkende kragt óp, en de ſpanning des *Moedermonds* neemt áf; hy word zagter en trekt zich een weinig tezamen, zodanig, dat de *Zenuwvezelen* ſlap worden. Na deze nalating der *Weden* geniet de Lyderesſe een weinig tyds ruſt, tot, van gelyken, deze zelfde kragt weder aanwaſt, en de uitzettende *Weden* de ſpanning, die eenigzins naar den *Stoeldwang* gelykt, aan den *Moedermond* hernieuwt. De tezamenperſsing der *Baarmoeder* begind weder van vooren af aan, en de *Moedermond* word een weinig meêr geöpend, zo dat nu, of door het perſsen der Wateren, of om dat de vloeiſtoffe in een geringe meenigte voorhanden is, of door des kinds hoofd, of door de t'zamenkrimping der *Baarmoeder*, welke, in dit geval, het lighaam der Vrugt aanraakt, het Kind naar beneden geperſt word. *Zie* PL. X. *De geſtalte des* MOEDERMONDS *in 't begin des* ARBEIDS, *en, als een Schelling, geöpend.* PL. XI. *De öpening des* MOEDERMONDS, *als den* ARBEID *wat gevorderd is.* PL. XIII. *Den* MOEDERMOND, *volkomen door den* ARBEID *geöpend.*

§. 81.

Op deze wyze beginnen de Baarens *Weden*, en worden door een aanhoudende wederkeering voortgezet; zy worden ſterker, en komen menigvuldiger, tot de *Moedermond* volkomen open is, de *vliezen* zodanig nedergeperſt en verſcheurd worden dat de *wateren* vlieten, de *Baarmoeder* zich tezamentrekt, en, met behulp der *Spieren*, het *Kind* voortgedreven en verloſt word.

§. 82.

Schoon, tegen het geene ik gezegt heb, veele te genwerpingen kunnen gemaakt worden; byzonder, als het kind, eêr het voldragen is, gebooren word, blyft het, echter, boven dát, in alles waarſchynelyker dan de vooröndersſtelling

ling naar welken de *Weden*, door de beweeging des Kinds, het welk in de *Baarmoeder* trapt, afgeleid word: want het gebeurt, dikwils, geduurende den geheelen tyd der Baaring, dat de Vrouw in het geheel niet gevoeld of zich het Kind beweegt; ja, doode Kinderen worden zo ligt als levenden geboóren, uitgezonderd, als de geboorte, door de zwelling des lighaams, die buitengewoon groot is, vertraagt word.

VIERDE AFDEELING.

OVER DE GROOTTE, ZWAARTTE EN VERSCHILLENDE BENAMINGEN WELKEN AAN HET EY, EN AAN HET KIND GEGEVEN WORDEN.

§. 83.

Wanneer het *Ey* in de *Baarmoeder* valt, ſtelt men deszelfs grootte omtrent met een *Maanzaadje* gelyk te zyn (*), en, in de derde Maand, is het tot de grootte eens *Ganzen Eys* gegroeid. Tien dagen na de ontvanging bedraagt de *Vrugt*, (volgens eenige Schryvers,) een half gryn gewigts, en, in dertig dagen, is het tot twee en twintig grynen zwaarte toegenomen; in drie Maanden is het gewigt deszelven tusſchen de twee en drie Oncen; en, in de negende Maand, weegt het Kind twaalf, ja, zomwylen, zeſtien Ponden. Uit deze bereekening ſchynt te blyken dat den aanwas der *Vrugt*, in den beginne, het ſneldſt is; want, van den tienden tot den dertienden dag, word dezelve, (volgens het geen aangenomen is,) drie en veertig maal zwaarder. Maar alle deze bereekeningen zyn onzeeker.

§. 84.

De *Bevrugting* word zó lang een onvolwaſſen *Vrugt* genaamt, tot alle haare deelen, duidelyk, gevormd zyn; het welk, gemeenlyk, in de derde Maand geſchied is; en, van dezen tyd áf, tot de verloſſing toe, word dezelve *Vrugt* genaamt.

(*) In de *Hoogduitſche vertaaling* ſtaat, het zeſtiende deel eens *Maanzaads*.

VYFDE

VYFDE AFDEELING.

OVER DE TWEELINGEN.

§. 85.

Wanneer 'er *twee*, of *meêr Vrugten*, te gelyk, in de *Baarmoeder* bevat worden, heeft ieder *Vrugt* eenen byzonderen *Moederkoek*, een byzondere *Navelſtreng*, en byzondere *Vaten*. Zomwylen zyn deze *Moederkoeken* van malkander geſcheiden, en, dikwils, maaken zy, wederom, één' enklen *Koek* uit.

§. 86.

Het blykt ook, uit een nieuw, onder myne waarneemingen voorgekomen *voorbeeld*, dat, zomwylen, *Tweelingen* ſlechts één' enklen *Moederkoek* in gemeenſchap bezitten. Of 'er twee byzondere vliezen geweeſt zyn, of niet, heb ik niet kunnen ontdekken; vermits dezelven, door den Heer die deze Vrouw verloſt hadde, verſcheurt waaren. Maar, wanneer de *Slagäderen* der eene *Navelſtreng* opgeſpoten wierden, vloog de ſtof, door eene der *Vaten* welken tot de andere behoorden, weder uit; en hunne gemeenſchap is zelfs zichtbaar, ſchoon zy drie of vier duimen van malkander zyn.

§. 87.

Wanneer twee *Vrugten* ordentelyk van malkander onderſcheiden blyven, worden zy *Tweelingen* genaamt; en, wanneer zy tezamengegroeid zyn, een *wanſchepzel:* de eerſten worden (volgens (§. 66-77.)) voortgebragt, als verſcheiden *Zaaddiertjes*, onderſcheiden *Eyëren* bezwangeren; en, het laatſte, wanneer zich twee, of meêr *Diertjes* in één *Ey* begeven, en in het zelven worden opgeſlooten. *Zie* PL. X.

ZESDE AFDEELING.

OVER DE OVERBEVRUGTING.

§. 88.

Men was, voor dezen, van gedachten dat een Vrouw, ſtaande haare bevrugting, ten tweedemaal ontvangen; en, eenige Weeken, of Maanden, vóór dat het laatſte kind in ſtaat was van gebooren te worden, het eerſte ter Waereld kon brengen. Maar deze gedachten worden, tegenwoordig, doorgaans verworpen,

pen; wyl het *Ey* den gantſchen *Bodem* der *Baarmoeder* vervuld, de bereids genoemde ſtof (§. 75.) den *Hals* en den *Moedermond* ſluit, ja, dus, verhinderd word dat het *Zaad*, door een' volgenden *Byſlaap*, in de *Baarmoeder* komen, en een tweede *Ey* bevrugten kan. Daaröm kan men, in alle zulke gevallen, die tot deze mening aanleiding gegeven hebben, *vooreerſt*, ſtellen dat de Vrouwen, werkelyk, met *Tweelingen* zwanger gaan waarvan de eene, die by den *Moedermond* gelegen heeft, het éérſt geſtorven is, en die doode *Vrucht*, alsdán de *Vliezen* geöpend hebbende, geboóren word; dat, daar tegen, de andere, in de *Baarmoeder* gebleeven is, en eerſt met den vollen tyd ter Waereld komt: *ten anderen*, kan ook, by toeval, de eerſte en grootſte *Vrugt* eenige dagen, of weeken vóór den vollen tyd geboóren worden, en de *Moedermond* zich, daarná, zodanig ſluiten dat de verloſſing der andere tot aan het behoorlyk tydpunt verhinderd word. Zomwylen is het naadſt aan den *Bodem* der *Baarmoeder* leggend Kind het kleinſte, en volgt, meenigmaal, dood en verrot; ja, zomwylen, uitgedroogd, ná de geboorte van 't eerſte. *Zie VERZAMEL.* 6.

ZEVENDE AFDEELING.

OVER DE MISKRAAMEN IN 'T ALGEMEEN.

§. 89.

Een *Miskraam* die zich voor den tienden dag openbaard, wierd, voor dezen, eene *Uitvloeijing* genaamt; wyl het *Vrugtje* en de *Nageboorte*, op dien tyd noch niet gevormd zynde, door de Vrouw niets dan de vloeibaare ontvangenis, of de *Genitura* ontlaſt werd. Van den tienden dag tot aan de derde Maand, was zulk eene omſtandigheid onder den naam van *Uitdryving* bekent; wyl, ten dien tyde, het *Vrugtje* en de *Nageboorte* noch zó klein zyn, dat de Vrouw geen groot gevaar van geweldige *Bloedſtortingen* uit de *Baarmoeder* ondergaat.

§. 90.

Indien eene Vróuw haare *Dragt*, tuſſchen dezen tyd en de zevende Maand ontlaſt; zegt men, zy heeft *Gemiskraamt*. In dat geval is zy grootter gevaar onderworpen, en het Baaren vald zwaarder dan te vooren; wyl de *Baarmoeder* en de *Vaten*, meerder uitgezet zynde, daardoor, in korten tyd, eene groote meenigte bloeds verlooren gaat, de Vrugt bereids matig aangegroeid, en de *Hals* der *Baarmoeder* noch niet volkomen uitgerekt, is. Bovendien, word zulk een Kind, indien het leevend ter Waereld komt, zo klein en teder dat het niet zogen, en, bezwaarlyk, eenig voedzel na-zich kan neemen.

§. 91.

Wanneer zich de *Verlosſing*, tuſſchen de zeevende Maand, en den vollen tyd openbaard; zegt men, de Vrouw *Baard*. Maar in de plaats van deze verdeeling, zeggen wy, in 't algemeen genomen, zo de Vrouw, ná den tyd der ontvangenis, binnen de zevende, of achtſte, ja, zelfs, binnen de negende Maand van haare *Dragt* ontlaſt word, zy heeft *gemiskraamt*.

§. 92.

HIPPOCRATES beweerd dat een Kind, in de zevende Maand gebooren wordende, zomtyds, in 't leeven blyft: daar het, zegt hy, in de achtſte Maand komende, waarſchynelyker wyze, moet ſneuvelen; wyl alle gezonde Kinderen, in de zevende Maand pogen gebooren te worden: en zo zy dán niet ter Waereld komen, word deze poging, in de achtſte Maand hervat, en het Kind word gebooren: Maar dán is het, door de eerſte vergeefſche poging, zodanig verzwakt, dat het, waarſchynelyker wyze, niet in 't leven kan blyven. Doch blyft deze tweede poging, tot aan de negende Maand uitgeſteld, dan zal zich het Kind, tuſſchen dien tyd, weder van de in de zevende Maand ondernomene poging genoegzaam herſtellen. Echter, word deze ſtelling door de ondervinding tegengeſprooken; want wy vinden, altoos, indien álle de overige deelen eenerlei zyn, dat het Kind, hoe ouder, hoe ſterker, en, gevolglyk, duurzamer, alsmede ligter te voeden is. Men heeft ook geenen genoegzaamen grond om de meeningen aante nemen welken PYTHAGORAS, wegens deze zake, opgeeft; namelyk, dat het achttal niet zo gelukkig als het zeven en negental is.

§. 93.

De gewoonlyke *Draagtyd* word op negen Zonnemaanden geſteld, van de laatſte ontlaſting der *Maandſtonden* áfgereekend: intuſſchen, word, by eenigen, hoewel zeer zelden, deze tyd der *Bezwangering* overtreden; en om dat zulks een mogelyk geval is, willen wy, altoos, ten beſten over de zaake oordeelen, ja, daarby, overtuigt zyn dat het beter is, dus eenige ſchuldige perzoonen vry te ſpreeken, dan éene enkele onſchuldige Vrouw aan haare *Eere* te doen lyden. *Zie VERZAMEL. 7.*

ACHT-

ACHTSTE AFDEELING.

OVER DE VALSCHE BEVRUGTING EN OVER DE MOLA.

§. 94.

Men geloofde, voor dezen, dat de deelen der *Vrugt* en *Nageboorte*, zo zy niet van malkander geſcheiden, en, door de vermenging des Mannelyken en Vrouwelyken Zaads, duidelyk geprent wierden, een' *Klomp* vormde: welke *Klomp*, indien dezelve, vóór de vierde Maand, de Vrouw ontſlipte, een *valſche Bevrugting* genaamt wierd: doch, zo dezelve langer in de *Baarmoeder* bleef, en tot zekere grootte aanwieſch, den naam van *Mola* verkreeg. Maar alle deze dingen worden, tegenwoordig, op eene waarſchynelyker en wiſſer wyze verklaard. Zo de *Vrugt* eenige dagen, ſtel in de éérſte, of tweede Maand, voor dat de Vrouw dezelve ontlaſt, komt te ſterven, zal zy, zomwylen, geheel verſmolten worden; en, als de *Nageboorte* verloſt is, doet zich niets verder óp. In de éérſte Maand is de *Vrugt* klein en teder, zo dat deze verſmelting binnen twaalf uuren geſchieden kan; in de tweede Maand worden, hiertoe, twee, drie, ja, vier dagen veréiſcht; zelfs zal dit, in de derde Maand, binnen veertien, of vyftien dagen geſchieden; bovendien vormd het Bloed, dikwils, dikke *Plaaten* rondöm het *Ey*; aan welks oppervlakte dezelven zó ſterk zyn vaſtgegroeid dat men, bezwaarlyk, den *Moederkoek* van de *Vliezen* kan onderſcheiden. Ook gebeurd het, dikwils, als de *Vrugt* en de *Moederkoek*, in de tweede, of derde Maand ontlaſt word; ja, de *Hals* en *Mond* der *Baarmoeder*, zó ſterk tezamen getrokken worden, dat het *vezelachtige* deel des *Bloeds*, zomwylen, tot den vyfden, of zevenden dag in de *Baarmoeder* opgehouden word; en, te voorſchyn komende, de gedaante eens *Eys* heeft; wyl de uitwendige oppervlakte, door de ſterke drukking der *Baarmoeder*, een bekleedzel verkrygt, hetwelk gelyk is aan een *Huidje:* maar, te onrecht, word dit voor een *Valſche Bevrugting* gehouden.

§. 95.

Deze zelfſtandigheid heeft, gemeenlyk, de grootte eens Duiven, of Hoenderen *Eys*; maar overtreft het deze grootte, en word het langer terug gehouden, dan verkrygt het den naam van *Mola:* doch dit laatſte openbaard zich, gemeenlyk, by Vrouwen die tuſſchen de vyfenveertig en vyftig jaaren oud zyn, of, veeleêr, by zulken welker *Maandſtonden* beginnen óp te houden; hetwelk ook, zomwylen, door uit, of inwendige oorzaaken ontſtaat, die een aanhoudende *Bloedvloed* uit de *Baarmoeder* kunnen voortbrengen. Wanneer de *Maandſtonden*, ſchoon de Vrouwen bejaard zyn, eenigen tyd van ontlaſten ophouden, en zich

met ſmerten weder openbaarden, ſtrekt zulk een toeval, dikwils, ten vóórbode eens *Kankers*. Vóór, of ná den tyd waarin zich dit öpenbaard, gaat haar, zomwylen, met groote pynen, aan die des *Arbeids* gelykende, een groote *vleeſchachtige klomp* áf: en, zo deze *klomp* onderzogt word, blykt ons dat zulks niets anders dan het *vezelächtige* deel des *Bloeds* is, hetwelk, door de aanhoudende drukking, dezen vorm in de *Baarmoeder*, of *Schede* heeft aangenomen. *Zie VERZAMEL.* 8.

§. 96.

Hier moet ik aanmerken dat de *Klieren* der *Baarmoeder* en *Schede*, zomtyds, heel dik worden, en de daarömtrent leggende deelen, zich tot een verwonderlyke grootte uitzetten. Indien, by voorbeeld, één dier *Klieren* der *Baarmoeder* zodanig verſtopt word dat de *terugvoerende Bloedvaten* en *Affcheibuizen* gedrukt blyven, zal het *Slagäderlyke bloed* de kleine *Vaten*, by graden, uitzetten, en, bygevolg, de *Klier* in dikte toeneemen; ook, by aanhoudendheid, grootter en grooter worden, zo lang de *uitzettende kragt* der *vloeiſtof* grooter is dan de *tegenſtandbiedende kragt* die zy bezit. Op zulk eene wyze kan eene heel kleine *Klier* tot een' grooten *klomp* aanwaſſen, en de *Baarmoeder*, by graaden, als in de Bezwangering, uitzetten; hoewel dit zo langzaam geſchied dat, dáártoe, zo veele jaaren als, by de Bezwangering, Maanden vereïſcht worden. In dit geval kan de *Moedermond* verwyden, en de *Klier*, (wanneer zy niet te groot is,) in de *Schede* geperſt worden: maar ook met een dunne *Hals* aan de *Baarmoeder* blyven hangen; ja, zy zal zich, by aanhoudendheid, zo verlengen, dat dezelve zich tot aan den *Schedenmond* vertoond: in welk geval zy, ligtelyk, door afbinding weggenomen kan worden. Hoe lager de oorſprong dezer *Klier* inde *Baarmoeder* is, hoe eerder die ontdekt, en hoe eerder dezelve kan geheeld worden. Maar indien het een *Klier* is die, in de *Schede*, naby den *Moedermond* zit, zal dezelve zich te eerder openbaaren, en indien het gezwel zo groot niet is dat hetzelve de holte vervuld, noch belet dat deszelfs *Hals*, bekwamelyk, te voelen is, ligter kunnen afgebonden worden. Doch de grootſte zwaarigheid ontſtaat, als de *Klier*, om dat dezelve te groot is, in de *Baarmoeder* opgeſlooten blyft, en niet door den *Moedermond* heen kan.

§. 97.

Zomwylen zyn, of alle, of, wél, de meeſte *Klieren* der *Baarmoeder*, zodánig aangegrepen, en zy vergrooten dezelve tot zulk een' graad, dat zy veele *Ponden* zwaar word, en de Vrouw, wegens derzelver drukking tegens de omleggende deelen, moet omkomen. Maar indien de gevoellooze toeſtand van dit *Gezwel*, door het één of het ander toeval, 't welk een prikkeling, of *Ontſteeking* verwekt, veränderd word, zullen de deelen *verharden*, en, dáárop, de *Kanker* volgen.

§. 98.

§. 98.

Dit ongeval wedervaart, meeſt, zulke Vrouwen welker *Maandſtonden* ophouden; en, zomwylen, hoewel zelden, zulken die, na zy een' zwaaren Arbeid hebben uitgeſtaan, noch vruchtbaar zyn.

§. 99.

Zommigen hebben verzeekerd dat de *Moederkoek*, zo dezelve, na de verloſſing des Kinds, in de *Baarmoeder* blyft, by graaden grooter word. Maar het tegendeel dezer mening word, door de algemene ondervinding, duidelyk beweezen. Waarüit blykt dat de *Moederkoek*, werkelyk, in een kleine ruimte, en, zomwylen, in een *vaſte kraakbeenige zelfſtandigheid* tezamengeperſt word; want, na den dood, of na de verloſſing des kinds, behoud de *Nageboorte* geenen verderen wasdom. Men neemt ook áán, dat 'er een *Waterzugt* en *Waterblaasjes* in de *Baarmoeder* ontſtaan, die *Lugt* en *Wind* ontlaſten. De *Eyerſtokken* worden, zomwylen, op gelyke wyze aangegrepen; zy *ontſteeken*, *zweeren*, worden *knoeſtachtig*, *kankerachtig*, en de Lydereſſe word, door de ontlaſting derzelven, die, by trappen, de *holte* des *Onderbuiks* met *Etter* en *bloedige ſtoffen* vervuld, te gronde gebragt: maar alle deze gebreken, moeten, indien men dezelven kend, in den beginne tegengegaan worden. *Zie VERZAMEL.* 9.

NEGENDE AFDEELING.

OVER DE NAGEBOORTE.

§. 100.

Ik heb reeds aangemerkt dat het *Ey*, door de *Moederkoek*, benevens het *Chorion* en *Amnion*, welken, door de ingeſlootene *Wateren* die het *Kind* omvangen, en kogelswyze worden uitgezet, gevormd word. De *Moederkoek* heeft, gemeenlyk, eene ronde gedaante, en gelykt, eeniger mate, eenen *Bolder* (*out-cake*); hy heeft omtrent zes duimen *Middenlyns*, hy is, in zyn middengedeelte, één duim dik, en loopt, naar den Rand, een weinig dunner toe. Hy beſtaat uit *Slagäderen* en *Aderen*, welken zich in eene onëindige meenigte kleiner takken verdeelen, wier *Aderachtig deel* in een wyde *Buis* gaat, die de *Naveläder* genaamt word, en het *Bloed* terug brengt; men is van gedachten dat dezelve de *voedende vloeiſtof*, uit de *Vaten* des *Chorions* en des *Moederkoeks*, naar het Kind voert, welks Buik, by den *Navel*, doorboord is. Vandáár gaat zy in de *Lever*, alwaar zy gemeenſchap met de *Poort* en *Holäder* verkrygt. Zy word met

Slagäderen voorzien, die, van de *inwendige Darmäderen* des Kinds ontſtaan, en, aan ieder zyde der *Blaas*, öpwaards klimmen, en, terplaatſe daar de *Navelāder* ingaat, door den *Buik* dringen; dán loopen zy, in eene *krullyn*, om de *Naveläder* heen, met welke zy zich verëenigen, en, dus, den *Navelſtreng* uitmaken, die, gemeenelyk, vier, of vyf, dikwils, maar twee of drie, en, zomtyds, wel acht, of tien dwarsſche handen lang is, tot in den *Moederkoek*. De twee *Slagāderen* worden, zodra zy, aan de binnenſte oppervlakte des *Moederkoeks* gekomen zyn, by aanhoudendheid, in kleiner en kleiner takken verdeeld, tot dezelven, op het laatſt, zo klein als *Haarbuisjes* worden, die zich met de *Aderen* van dezelve order, *inmonden*. Van deze *Slagäderen*, gelooft men, dat zy, benevens de *Aderen*, het zelfde in de *Moederkoek* verrichten, wat daarná, in de *Longe*, door de *Longſlagäderen* en *Aderen* gebeurd, tot dat het kind verloſt is, en *adem* begind te haalen: deze mening ſchynt op de volgende waarneemingen te ſteunen. Wanneer het *Kind* en de *Moederkoek*, tegelyk, verloſt worden, of, de laatſte onmiddelyk na het eerſte volgt, en het *Kind*, ſchoon *leevend*, noch geen *Adem* gehaald heeft, kan men voelen dat zich het rondloopend *Bloed*, zomwylen, langzaam, en, zomwylen, met groote kragt, door de *Slagäderen* der *Navelſtreng*, in den *Moederkoek*, en, vandáár, wederom, dóór de *Naveläder*, naar het *kind* begeeft. Als de *Streng* gedrukt word zwellen de *Slagäderen*, tuſſchen deze drukking, en tuſſchen het kind óp; daar tegen, zwellen de *Aderen*, tuſſchen déze drukking en den *koek*, van welks oppervlakte men niet beſpeurt dat *Bloed* vloeid, ſchoon dezelve in een *Bekken* met warm water gelegt word. Wanneer het *Kind* begind *adem* te haalen word den *Omloop* des *Bloeds*, die te vooren zwak was, onmiddelyk, en, by aanhoudendheid, ſterker en ſterker: alsdán word, in weinig Minuten, het kloppen binnen de *Navelſtreng* langzamer, en, ten laatſten, houd dezelve volkomen óp. Wanneer het *Kind* verloſt, de *Navelſtreng* afgeſneden word, en de *Moederkoek* váſt aan de *Baarmoeder* zit, die, dáárdoor, word opgeſpannen; of, als de *Baarmoeder* noch, door een ander *Kind*, opgeſpannen blyft, vloeit 'er geen' *Bloed* meêr uit de *Navelvaten* dan dát geene 't welk, by de affinyding, zich in dezelven ſcheen te onthouden, en dit bedraagd, in gewoone gevallen, niet boven de twee, of drie *Oncen*. Eindelyk, zo de Moeder, ten tyde der verloſſing, of kort ná dezelve, wegens geweldige *Kraamzuivering* ſterft, word, ondanks dit alles, het Kind, zomwylen, noch leevend en ſterk bevonden; voornamelyk, als de *Moederkoek* onbeſchaadigt blyft: máár, zo die geſcheurt is, zal het Kind zo wel bloed verliezen als de Moeder (*).

§. 101.

De uitwendige oppervlakte des *Moederkoeks* is in verſcheidene *kwabben* verdeeld, door welken dezelven zich bekwamer tegen de inwendige oppervlakte der *Baar-*

(*) Deze § verſchild met de *Hoogduitſche Vertaal.*

Baarmoeder, waaräan hy vaſtgegroeid zit, kan hechten; op dat hy, dáárdoor, in geval van een' niet te geweldigen ſlag, of ſtoot op den Buik, niet afgeſcheiden worde.

§. 102.

Deze *Bundel* van *Slagäderen* en *Aderen*, waarüit de *Moederkoek* beſtaat, verkrygt zyne uitwendige bekleding van het *Chorion*, dat het opperſte *Vlies* des *Eys* is; dit *Vlies* word dik en ſterk; het maakt drie vierden uit der buitenzyde des *Bols*, die het Water en het Kind in-zich beſloten houd; maar het overige deel word door de *Moederkoek* bedekt; zo dat deze twee deelen, tezaamengenomen, de geheele uitwendige oppervlakte des *Eys* uitmaken. Eenige beweeren, werkelyk, dat dezelve met een *Zeef*, of *Celächtige zelfſtandigheid* omgeven is; waarmeê hy alleen máár door áánraking tegen de *Baarmoeder* ſchynt te hangen, en dat het *inwendige bekleedzel* der *Baarmoeder* vol kleine *Klieren* is, wier affcheibuiſen zich in den *Bodem* en *Hals* derzelven openen; deze *Klieren* ſcheiden een zagte en dunne ſlym áf (als §. 74. aangemerkt is) dienende, om de geheele holte der *Baarmoeder* ſlibberig te maken: want wyl zich dezelve, ten tyde der Bezwangering, uitzet, worden de *Vaten*, waarüit deze *Klieren* beſtaan, tegelyk met háár uitgezet; gevolglyk word 'er eene groote menigte van deze ſlym in deze aangenomene *zeef*, en *Celächtige zelfſtandigheid* afgeſcheiden, en opgezameld: welke, daarna, door *opſlurpende Vaten* derzelven, verzwelgt en in de *Aderen* ter voeding des kinds toegevoerd worden. Om die rede beſluit men, verder, dat de *Baarmoeder*, naar mate het Kind aangroeid, uitgezet word; gevolglyk, worden deze *Klieren* ook langzamerhand vergroot, en zouden, hierdoor, een grooter menigte vogt affcheiden; wyl de voeding des Kinds, naar mate het zelve in grootte toeneemt, vermeerderd moet worden; en dit uitzygzel ondergaat, zo wel ten aanzien zyner hoedanigheid, als van zyne meenigte, eenige verändering; wyl het, van eene klaare, dunne vochtigheid, in een veel kleeveriger, die de dikte eens Melks heeft, hervormt word. In zommige voorvallen, word deze ſlym, ten tyde der bezwangering, uit de *Baarmoeder* ontlaſt; Moeder en kind zyn, door deze ontlaſting, die veröorzaakt kan worden door dien het *Chorion* niet recht aankleeft, of dat hetzelve, voor een gedeelte, reeds, werkelyk, van de *Baarmoeder* afgeſcheiden is, verzwakt geworden.

§. 103.

Vóor dezen, geloofden veelen, als een zeekere zaak, dat de *Moederkoek*, altoos, bóven tegen den *Bodem* der *Baarmoeder* zat: maar deze mening is, door getrouwe waarneemingen, wederlegt; ingevolge van dien, vinden wy denzelven, dikwils, aan de zyde, áchter en vóórwaards, ja, zomwylen, verre naar beneden, tot aan de zyde des *Moedermonds* vaſtgehecht. *Zie* Pl. V. VI. VIII. IX. X. XI. XIII.

§. 104.

§. 104.

Wanneer de *Moederkoek* verloſt is, en wy geen ánder deel der *Vliezen*, dan die waardoor het *kind* verloſt is, verbrooken zien, is de öpening, gemeenlyk, by den *Rand*, of de zyde des *Moederkoeks*, en, zelden, in de midden der *Vliezen*. Wanneer men een Varkensblaas, door deze öpening, binnen brengt, en dezelve, ná men de *Vliezen* in water gelegt heeft, ópblaaſt, zal de gedaante en grootte der inwendige oppervlakte der *Baarmoeder* gezien worden, en zich het gedeelte, waaräan den *Moederkoek* vaſtgezeten heeft, volkomen ontdekken.

§. 105.

Het *Chorion* is, aan de binnenzyde, met het *Amnion* bekleed; zynde een dun en dóórzigtig *Vlies*, hetwelk geen genoegzaame groote *Vaten* heeft om *roode Bloedbolletjes* in-zich te bevatten: het hangt aan 't *Chorion*, door aankleeving, vaſt, en ſchynt het uitwendig bekleedzel der *Navelſtreng* voort te brengen.

§. 106.

Dit *Vlies* omvat de *wei* waarin het Kind zwemd, welke, naar men aanneemt, uit de *Watervaten* die zich in de binneſte oppervlakte des *Amnions* öpenen vóórtkomt. Indien deze vloeiſtof noch van het *lighaam* der Vrugt ingezogen, noch door den *Mond* in de *Maag* gebragt word, moeten 'er *opſlurpende Vaten* in dit *Vlies* zyn, op dezelve wyze als in den *Onderbuik* en andere holtens des lighaams, daar een aanhoudende vernieuwing van vogten, plaats vind.

§. 107.

De menigte dezer *vloeiſtof* is, völgens de *zwaarte* der *Vrugt*, in het begin der bezwangering, veel grooter dan in de laatſte Maand; want, in 't eerſte geval, overtreft dezelve de *Vrugt tienmaal* in gewigte; daar tegen ſtaat, gemeenlyk, in 't andere geval, dit gewigte tot de *Vrugt*, als van *één* tot *twee:* want *zes pond Water* dat een *Vrugt* van *twaalf ponden* omvangt, rekend men veel te zyn; wyl de meenigte, dikwils, veel minder is, ja, dikwils, heel weinig, of in 't geheel niets bedraagt.

§. 108.

By het meeſte geſlacht der Dieren is 'er noch een *derde Vlies*, dat het *Pisvlies* genaamt word, en eenen langen, wyden, *blinden Darm* gelykt: dit bevat de *Pis* der

Vrugt

Vrugt. Het legt tuſſchen het *Chorion* en het *Amnion*, 't heeft gemeenſchap met den *Blaasband*, die uit den *Bodem* der *Blaas* ontſtaat, langs de *Navelvaten* heen loopt, en de *Pis* in deze *vergaderbak*, aan welken 't zelve met het ander einde gevoegt is, uitlooſt. Maar deze *zak* is, by een Menſchelyke *Vrugt*, ſchoon dezelve by de Dieren volkomen waar te neemen is, tot noch toe, ongeöpend bevonden en, noch niet inderdaad, ontdekt.

§. 109.

Uit de voorgaande waarneeming (§. 100.), over de voeding der *Vrugt*, is het waarſchynelyker dat dezelve, meêr door de *ópſlurping* der voedende *vloeiſtoffe* in de *Vaten* des *Moederkoeks* en des *Chorions* geſchied, dan door het *roode Bloed*, hetwelk, in vollen ſtroom, uit de *Slagäderen* der *Baarmoeder* in de *Aderen* des *Moederkoeks*, en, vandáár, weder, terug, door de *Slagäderen* des laatſten, in de *Aderen* der eerſten rondloopt, dáár hernieuwt, tot meerder fynheid gebragt, en, in de *Longe* der Moeder, tot *Slagäderlyk Bloed* zoude gemaakt worden.

§. 110.

Echter is deze leere van ópſlurping eene tegenwerping onderworpen, die nooit ten vollen beändwoord is; namelyk, dat, wanneer de *Moederkoek* aan de ónderdeelen der *Baarmoeder* vaſt zit, en de *Moedermond* zich begind te verwyden, aanſtonds, een *Bloedſtorting* volgt: en dit toeval openbaard zich, als de *Moederkoek* in 't geheel, of ten deele afgeſcheiden word; waar tegen, diergelyke, na eene affcheiding des *Chorions* niet volgt.

§. 111.

De *Nieuwe Beſpiegelaars* merken, inderdaad, áán, dat het *roode Bloed* uit de Moeder niet noodwendig verëiſcht word, wyl deszelfs *rondloopende kragt* in de *Vaten* der *Vrugt*, genoeg *hitte* en *beweging* voortbrengt om de vloeiſtoffe een *Bloedverw* te geven; dat 'er ook geene gelegendheid voor handen is waardoor dit *Bloed* weder terugkeeren, en in de *Longe* der Moeder tot fynheid gebragt kan worden, wyl deze verrichting in den *Moederkoek* genoegzaam geſchied tot de *Vrugt* verloſt is, vermits, alsdan, haare eigene *Longe* in ſtaat geſteld word deze verrichting te doen, en, eindelyk, het *Bloed* der Moeder eene al te grove vloeiſtof voor de *Vrugt* word. Dit is zeker, dat het *Kuiken* in 't *Ey*, door het *wit*, in deszelfs *Vaten* gedreven, gevoed word, en dat de meenigte des *roden Bloeds*, naar mate de daarin bevatte *Vrugt*, zonder dat de *Hen* daar iets aan toebrengt, vermeerdert word.

§. 112.

Om in 't algemeen hieröver te redeneren zyn de meeningen, aangaande de *voeding* des *Eys*, of der *Vrugt*, zo wel als die welken wegens den *Aart* en *wyze* hoe de *ontvangenis* geſchied aangenoomen zyn, zeer verſchillend geweeſt.

EINDE DES EERSTEN BOEKS.

TWEEDE BOEK.

EERSTE HOOFDDEEL.

Over de ZIEKTENS *die* ZWANGERE VROUWEN *overvallen kunnen; het zy dezelven, onmiddelyk, dóór de* BEVRUGTING *ontſtaan, of zich op andere tyden openbaaren; en, indien zy niet zorgvuldig verhoed, of uit den weg geruimt worden, van gevaarlyke gevolgen voor* MOEDER *en* KIND *kunnen zyn.*

EERSTE AFDEELING.

OVER DE WALGING, EN OVER DE BRAAKING.

§. 113.

Het éérſte ongemak der zwangere Vrouwen is, *Walging* en *Braaking*; die zich, by eenige Vrouwen, kort na de *Ontvangenis* öpenbaaren, en, dikwils, tot op het einde der vierde Maand duuren. De meeſte Vrouwen worden met deze toevallen meêr of min aangetaſt; voornamelyk, *Braaken* zy des morgens; zommigen, die, in de eene Bezwangering, dit ongemak niet gehad hebben, worden, by eene andere, geweldig dáárdóór aangetaſt, en, by weinigen, duurd hetzelve de geheele bezwangering dóór.

§. 114.

Het *Braaken* is, als het niet al te geweldig vóórvald, zelden van gevaarlyke gevolgen; het word, veeleêr, voor de Vrouw dienſtig bevonden; wyl dáárdóór de Maag het overmatig voedzel ontlaſt, ja, de al te groote opzwelling der *Vaten*, zo van de *Ingewanden* als van de *Baarmoeder* vóórkomt, en uit den weg ruimt; verder een ſoort van uitzettende kragt, of poging in de deelen doet ontſtaan, die, tot uitzetting des *Baarmoederbodems* en des Hals, behulpzaam zyn. Niettemin, heeft men, wanneer de uitzettende kragt al te gróót is, een *Miskraam* te vreezen.

§. 115.

Misschien word dit ongemak, voornamelyk, te wege gebragt door de *volheid* der *Baarmoederlyke Vaten*, en door de *verstopte Maandstonden*, wier geheele meenigte van vogten niet tot voeding der *Vrugt* kan besteed worden. Boven deze oorzaaken, heeft men ook noch aangenomen dat, als de *Baarmoeder* door het aanwassende *Ey* uitgezet word, een *spanning* der deelen volgt, waardoor de *Zenuwen* van dit *Ingewand* aangegrepen worden; voornamelyk die *Zenuwen* welken uit de *Medelydende* ontstaan, en met de *Zenuwvlecht* des *Monds* en der *Maag* gemeenschap hebben. Maar de oorzaak mag wezen wat men wil, dezelve word, naar de volbloedigheid en kragten der Lydersse 't vorderen, meêr of min door *Aderlatingen*, en, zo zy geen *Stoelgang* heeft, door verweekende *Inspuitzelen* en *openende Artsenyën*, die de verharde vuiligheid des *Kronkel* en *Rechtendarms* uitdryven, zodaanig dat het *Ingewand* ligter, en de uitzettende volheid der vaten geweerd word, op het best geholpen. Eene ligt voedende en spaarzaame *Leevensregel*, nevens eene matige lighaamsbeweeging, en een vrije open lugt, zal, ter afschaffing dezer Ziekte, voordeelig wezen. *Zie VERZAM.* 10. No. 1.

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE MOEIJELYKHEID IN 'T WATEREN, DE OPSTOPPING DES STOELGANGS, DE OPZWELLING DER SPEENVATEN, DER DEYEN EN DER SCHAAMLIPPEN; VAN GELYKEN OVER DE MOEIJELYKE ADEMHAALING, EN DE BRAAKING OP HET EINDE DER BEZWANGERING.

§. 116.

Tegen het einde der vierde, of met het begin der vyfde Maand, is de *Baarmoeder* zodanig uitgezet, dat zy het geheele bóvendeel des *Bekkens* opvuld, en, alsdan, ópwaards in den *Onderbuik* klimt. Omtrent dien tyd is ook de *Moedermond* verhoogt, en, achterwaards, naar het *Heiligbeen* gekeerd; wyl zich de *Bodem*, by zyn ópryzing, vóórwaards neigt. De *Baarmoeder* brengt, door de verscheidene richtingen, naar welken zy uitgezet word, of door haare zwaarte en persing op de daaraan leggende deelen in 't *Bekken*, of, hóger in den *Onderbuik*, veellerlei Ziektens te wege. In de *vierde*, of *vyfde* Maand drukt zy tegen de *Sluitspier* der *Blaas* in het *Bekken*, en veroor-

oorzaakt een moeijelyk Wateren; ja, zomwylen, hoewel zelden, een geheele opſtopping deszelven. Deze moeijelykheid zal zich openbaaren, wanneer de *Baarmoeder* in de *Schede* nedergezonken is, of wanneer het *Ey*, in plaats van aan den *Bodem* vaſt te hangen, onderwaards in het midde des *wyde deels*, na by den *Hals*, welken, alsdan, het éérſt uitgezet word, naar beneden daald. Deze legging des *Eys* is, dikmaals, de oorzaak eener *Miskraam*; wyl de *Mond* en *Hals* der *Baarmoeder*, in dit geval, wegens haare uitzetting, de zwakſte deelen zynde, en zich de *Moedermond* te vroegtydig beginnende te openen, zomtyds, ſterk geſloten blyven: en, ná zich éérſt den *Hals* uitgezet heeft zal de *Bodem* het laatſt tot aan het einde der *Dragt* uitgezet, en de Vrouw gelukkig verloſt worden (*).

§. 117.

Maar om dat de *uitzetting*, in dit geval, meerder benedenwaards dan gewoonlyk begind, moet volgen, dat de *Baarmoeder* alle de deelen des *Bekkens drukt*, eêr zy boven den *Rand* komt; en deze drukking veroorzaakt, zomwylen, eene opſtopping van Water, en eenen bezwaarlyken Stoelgang. Maar de algemeene drukking aller Deelen zal met een zeker ſoort van *Ontſteeking* in de zelfſtandigheid der *Baarmoeder*, der *Schede*, des *Monds* der *Blaas*, en des *Rechtendarms* vergezeld gaan; hieröp zullen geweldige *pynen* en *Koortſen* volgen. Maâr om nu deze *Toevallen* te *genezen*, of te *verligten*, moet men toevlugt tot *Aderlatingen* en *Inſpuitzelen* neemen; de *Pis* moet met een *Catheter* afgetapt worden, men moet *Stovingen* en *warme Baden* laaten gebruiken: deze handelwyze moet, tot de ongemakken verdreven zyn, by geleegendheid, herhaald worden: gemeenlyk verdwynen dezelven na de *Baarmoeder* zó hoog gerezen is dat dezelve door den *Rand* des *Bekkens* onderſteund word. *Zie VERZAM.* 10. No. 2 en PL. VI, AFB. 2.

§. 118.

Door deze *Drukking* der *Baarmoeder* op het *bovendeel* des *Rechten*, en op de *onderdeelen* des *Kronkeldarms*, daar dezelve een halve kringwyze buiging naar de rechter en linker zyden maakt, word de onreinigheid verhinderd zich te laten ontlaſten, en, door het lang verblyf in de *Darmen*, hard, terwyl de vloeibaare *opgeſlurpt* word. Hier uit ontſtaat een geweldige *Stoeldwang* en *perſſing* der *Baarmoeder*, welken een *Miskraam* voorſpellen. Zo de Lydereſſe, derhalven, dit toeval verſcheiden dagen gehad heeft, moet men dezelve *ver-*

wee-

(*) Dit is een waarſchynelyke *Grond*, om te verklaaren, hoe het toegaat wanneer, zomwylen, de *Moederkoek* over de *binnenzyde* des *Moedermonds* vaſt zit; en deze *Grond* helpt ook de *Beſpiegeling* onderſteunen, om te weten waaröm de *Hals*, by aanhoudendheid, korter en korter word, tot de vollen tyd naderd.

weekende, *zagtuitdryvende middelen*, en *zagtprikkelende Inſpuitzelen* toedienen. Maar is de *Rechtedarm* zó verſtopt dat 'er niets ingeſpoten kan worden, dan moeten, vóóraf, *Zetpillen* gebruikt worden; want, dikwils, word, als de *Baarmoeder* den *Kronkel* en *Rechtendarm* drukt, de wormwyze beweeging verzwakt en verhinderd, zodaanig, dat de *Darmen* haare *onreinigheid* niet ontlaſten kunnen. In dit geval verwekken de *Zetpillen*, door haar prikkelend vermogen, een meerder beweging in de *Darmen*; en, wanneer zy geſmolten zyn, maken zy de deelen ſmeulig; waardoor de ontlaſting der verharde vuiligheid verweekt word. Wanneer deze voorzorgen gebruikt zyn, moet 'er een *Inſpuitzel* bygebragt worden, om de in de *Kronkeldarm* verharde ſtoffen op te losſen; als ook om de binnenzyde dezes *Darms* ſmeulig te maken en te prikkelen; zodanig dat eene algemeene ontlaſting bevorderd word: en, tot dit oogmerk, moet een *Spuit*, in de plaats van een *Blaas* genomen worden, waarmede de *Inſpuiting* met grooter kragt en geweld geſchieden kan.

§. 119.

Deze *Inſpuitzelen* moeten herhaald worden tot alle verharde vuiligheeden ontlaſt zyn, en zich niet meêr hard vertoonen. Men moet zich ook, by de voorſchryving derzelven, niet op de vertellingen der Lyderesſe, of der Kraambewaardſter: maar op zyn eigen verſtand, en de onderzoeking der werkingen dezer *Inſpuitzelen* verlaaten: want als dit ongemak veele dagen geduurd heeft, moet 'er een groote meenigte verharde Stoffen ontlaſt worden. Maar, om dezen toeſtand in 't vervolg te verhoeden, zal 'er, om den anderen avond, een verweekend *Inſpuitzel* toegedient worden; of, indien de Lyderesſe iets tegen deze handelwyze mogt hebben, (die zeekerlyk de gemakkelykſte en de beſte is,) moet men zich bedienen van *zagte uitdryvende middelen*, die men op het einde dezer *Afdeeling* gemeld zal vinden. Want als de *Stoelgang* opgehouden word, zal de lucht verdunnen, en den *Kronkeldarm* uitzetten, waardoor geweldige *Kolykpynen* ontſtaan. Dit is de Handelwyze die de Natuur volgt; wyl zich de Vrouw den *Stoelgang* zelfs verwekken kan, zo zy op zulk eene wyze daarmede belemmerd is. (*) *Zie VERZAM.* No. 2. en PL. V, AFB. 2.

§. 120.

De *drukking* der *Baarmoeder* op de *Speenvaten*, en de *venæ iliacæ internæ*, veröorzaakt eene opblaazing en zwelling aller onderdeelen; als, van het *Schaamdeel*, de *Schede* den *Anus*, ja, zelfs, van den *Moedermond* en den *Hals* der *Baarmoeder*. Deze opzwelling der *Speenvaten* vertoond zich door die gezwellen welken zich aan de in en uitwendige zyde des *Anus* openbaaren, welken onder den naam van uit en inwendige *Aambeijen* bekent zyn. Dit is een ongemak, waaräan de Vrouwelyke

(*) Deze § verſchild met de *Hoogduitſche* en *Franſche* Vertaaling.

lyke Kunne meêr dan de Mannelyke onderworpen: maar ook, ten tyde der Bezwangering, altoos het geweldigſt is. Men kan, in dien tyd, dezelfde Heelwyze ondernemen die, op andere tyden, daartoe gebruikt word: hoewel, by de aanlegging der *Bloedzuigers* aan deze deelen, moet men grooter voorzichtigheid gebruiken: wyl, in deze gevallen, een groote meenigte Bloeds verlooren kan gaan, eêr zich de ontlaſting ſtillen laat. *Zie VERZAM.* 10. No. 1.

§. 121.

Op het einde der vyfde, of, in het begin der zesde Maand is de *Baarmoeder*, die tot den *Rand* des *Bekkens* uitgezet is, en den *Bodem* die tot aan het middengedeelte, tuſſchen de *Schaambeenderen* en den *Navel* reikt, merkelyk in gewigte toegenomen; dan legt zy zich-zelf, (hoewel veelmeêr tegen den vollen tyd,) zwaar op het bovendeel des *Rands* neder, drukt de *Wervelbeenderen* der *Lenden* en de *Darmbeenderen*, zet, door dien zy met vermeerderde kragt, by aanhoudendheid, hooger en hooger klimt, ook, by graaden, de *Wanden* des *Onderbuiks* uit, en dryft de *Darmen*, opwaards, naar ieder zyde.

§. 122.

De *laſt* en *drukking* op de uitwendige *Darmäderen* word door eene ophoping, of volheid in deze deelen en in de *terugvoerende Vaten*, welken van de *Voeten*, *Beenen* en *Deijen* komen verzeld: deze opgehooping veröorzaakt *zugtige* en *ontſtookene gezwellen* als ook *Adergezwellen* die, zomtyds, tot verettering overgaan.

§. 123.

Van gelyken veröorzaakt deze *laſt* en *drukking*, *ſmerte* in den *Rug*, in den *Buik* en in de *Lenden*; voornamelyk op het einde der achtſte Maand, of ook in de negende. Wanneer de *Baarmoeder* al te verre, of al te min in de hoogte ryſt, volgt eene bezwaarde *Ademhaling*, en dikwils, *Braaking*: het eerſte ontſtaat, om dat de *Longe* en het *Middenrift*, by de *Ademhaaling*, geen ruimte genoeg hebben, doordien de *Lever* en de *Ingewanden* des *Onderbuiks*, met geweld, opwaards, naar de *holte* der *Borſt* gedreven worden; en het láátſte word door de buitengewoone drukking op de *Maag* veröorzaakt. *Zie VERZAM.* 10. No. 4.

§. 124.

Alle de voorſchreevene ongemakken, namelyk, *öpzwellingen* der *Beenen*, *Deijen* en *Labia Pudendi*, *Pynen* in den *Rug*, in de *Lenden* en in den *Buik*; als ook moeijelyke *Ademhaling* en *Braaking*, worden door de volgende handelwyze herſteld, of geſtild. De Lyderesſe word gemeenlyk daarvan bevryd, zo men haar op den *Arm*, of op den *Voet*, acht, of tien oncen *Bloeds* ontlaſt: (indien zy diergelyke ontlaſtingen kan uitſtaan,) echter moet men zich, wegens de menigte,

naar

naar het voorkomende ongemak richten. De Buik moet met *verweekende Inſpuitzelen* en *uitdryvende Artſenyën*, als, byvoorbeeld, met één, of twéé lepels Mengzel van gelyke deelen *zoeten Amandelölie* en *Violenſtroop*, alle avonden in te geven, open gehouden en verligt worden; men kan ook van twee *Dragm.* tot een *half once Manna*, of gelyke menigte eener *uitdryvende ſlik Artſeny;* vangelyken een kleine gift *Rhabarber*, of *vyf grynen Openende Pillen* laaten inneemen. Maar is de Lyderesſe met *Aambeijen* gekweld, dan moeten alle *Aloë Artſenyën* vermeid worden. De Lyderesſe moet niet veel gaan, of zwaare lighaamsöeffeningen doen: maar, dikwills, te bedde ruſten, en, 's morgens, langer dan gewoonlyk, blyven leggen. Indien de zwelling der *Beenen* matig is, en maar des nagts komt, zullen *Windzels*, *of geregen Kouſſen* dienſtig zyn; doch zo zy zich tot aan de *Deijen*, de *Labia Pudendi*, en de onderdeelen des Buiks, by eene Vrouw van volle geſteldheid, uitſtrekt; is het nodig een *Ader te openen:* wyl deze zugtige zwelling door eene drukking der terugvoerende *Aderen:* maar niet uit een *verſlapping*, als by *Water-* en *Slymzugtige lighamensgeſtellen* ontſtaat. In dit laatſte geval zyn eene matige *lighaamsbeweeging*, en, dikwils, op een Bed, of Ruſtbank te leggen, (als ik reeds aangemerkt heb,) dienſtig. Maar is de *Huid* der *Beenen* en der *Schamelheid* boven mate gezwollen, zodanig, dat zy geweldige pynen veröorzaken, dan zal de Lyderesſe groote verligting verwerven, indien men, naar gelegentheid, de deelen inſnyd: maar dit ongemak kan niet eerder geheel overwonnen worden, dan na de Verlosſing, na welke het, gemeenlyk, van zich-zelven overgaat.

§. 125.

By zulken welken loom zyn, en ongewoon eenige lighaamsbeweeging te hebben, moet de Buik matig tezamengedrukt worden; zodanig dat de *Baarmoeder* niet te hoog öpryſt, en, in de laatſte Maand, zwaare *Ademhaaling* veröorzaakt. Maar dezelve moet niet te ſterk tezamengezwagteld worden, opdat de *Baarmoeder*, by haare uitzetting, zich niet over de *Schaambeenderen* begeeve, en een' overhangenden Buik verwekke, die, dikwils, de oorzaak eener zwaare Baaring is. Men moet, om die rede, ten aanzien der t'zamepersſing, eene middelmaat houden; der Vrouwen Ryglyven en Rokken niet te vaſt laaten ſluiten, om haar geen ongemak toe te brengen. Daarby moeten ook de levensregel, lugt en beweging, naar de geſteldheid des lighaams, der gewoonheid en der Ziektens ingerigt worden.

TWEEDE

TWEEDE HOOFDDEEL.

OVER DE ZIEKTENS WAARAAN BEVRUGTE VROUWEN ONDERHEEVIG ZYN.

EERSTE AFDEELING.

OVER DEN STEEN IN DE NIEREN EN IN DE BLAAS.

§. 126.

De Vrouwen zyn, dikwils, met kleine *Steenen* en *Graveel* in de *Nieren* aangedaan: maar, minder dan de Mannen, aan dit ongemak in de *Blaas* onderworpen; wyl haare *Pisbuis* kort en wyd is, en de ſteenächtige teza megroeijing, zich ligter, met de Pis laat doordryven.

§. 127.

By de Bezwangering zyn, dikwils, de *Graveelpynen* moeijelyk te onderſcheiden van die, welken, onder de *Ribben*, in de *Lenden* gevoeld worden; en, aan deze deelen door de drukking der *Baarmoeder* ontſtaan. In beiden deze gevallen heeft de *Pis*, indien de pynen geweldig zyn, een *hooge verwe*, en het onderſcheid is, dat, by de *Graveelpynen*, in 't gemeen, een menigte zands op den Bodem zinkt: hoewel het zinkzel, 't welk de hooggeverwde *Pis* laat zakken, dikwils, te onrecht, voor *Graveel* gehouden word: maar deze miſtaſting is, echter, van geringe zwarigheid; wyl beiden de ongemakken op eenerlei wyze, namelyk, door *Aderlaaten*, *verweekende Inſpuitzelen*, *Melkdranken* met *Arabiſche Gom*, *Afkookzels* van *Althæa*, *Lynzaat* en *Opiaten*; van gelyken, door een verſterkende Plyſter op den *Rug* te leggen, worden tegengegaan.

§. 128.

De *Pyn* in de *Lenden* en in den *Buik*, die zich tot aan de *korten Ribben* uit ſtrekt, en door de uitzetting der *Baarmoeder* ve oorzaakt word, laat zich ligt verzagten, zo men de deelen, alle avonden, met *verzagtende Zalven*, die men warm maakt, als *Althæa* enz. beſtrykt en beſmeerd. *Zie VERZAM.* 10. No. 1.

§. 129.

By zwangere Vrouwen worden de ongemakken van *Steen* in de *Blaas*, (die,

zomwylen: hoewel, zelden, voorkomen,) op gelyke wyze als in andere tyden behandeld; uitgezonderd dat het niet zo raadzaam is, indien de Verlosſing der Lydereſſe naderd, deszelfs uithaaling te onderneemen; wyl die bewerking met een *Ontſteeking* der *Pisbuis* en der *Schede* vergezeld kan gaan. Want als de *Steen ruig*, *hoekkig*, of met *ſcherpe punten* omgeven is, ſtaat de Vrouw, door het drukken der *Baarmoeder* op de *Blaas*, véél daaräan uit; hoofdzakelyk, ten tyden der Baring, wanneer de *Vliezen* breken, het *Hoofd* des *Kinds* in het bóvendeel des *Bekkens* gedreven, en dán de *Steen* vóór op den *Hals* der *Blaas* word gedrukt; hetwelk groote pyn verwekt, en de Verlosſing vertraagt. Indien zich de *Steen* in de *Pisbuis*, benedewaards, begeven heeft, kan hy, ligt, en met weinig moeiten uitgehaald worden: maar wanneer dezelve zich noch in de *Blaas* bevind, is het eenigſte middel, om de Lydereſſe verzachting toe te brengen, dat men een *Catheter*, ook één, of twéé vingeren in de *Schede* brenge, en den *Steen*, óver en áchter des Kinds hoofd, in de hoogte voere; of, als dit niet kan geſchieden, het Kind, eer het Hoofd zo laag in 't *Bekken* naar beneeden geperſt word, by de Voeten verlosſe.

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE BREUKEN, OF SCHEURSELS.

§. 130.

De Vrouwen verkrygen ook *Breuken* in verſcheidene deelen; als, aan den *Navel*, aan de *Lieſſchen* en aan de *Bilnaad:* maâr, om dat zich de *Baarmoeder*, ten tyde der *Dragt*, by aanhoudendheid, hooger en hooger uitzet, worden het *Net* en de *Darmen* meêr en meêr, ópwaards, naar ieder zyde gedrukt; en, omtrent de vyfde, of zesde Maand, ryſt de *Baarmoeder* zó hoog, dat de *Darmen* niet in de *Lieſchen* naar beneden kunnen daalen; op dezen tyd, verdwynd de *Lieſchbreuk*. Omtrent de achſte Maand is de *Baarmoeder* zó hoog geklommen, dat de *Darmen*, of het *Net* niet meêr by den *Navel* kunnen uitzakken, en, gevolglyk, word de *Navelbreuk*, van gelyken, tot ná de Verlosſing ingehouden: maar dát zal zich, in ieder geval, niet áltoos, dus, toedragen, ten zy de *Breuk*, door het *Net* en de *Darmen* gemaakt, van dien aart zy dat dezelve, ligt, weder in te brengen is.

§. 131.

De *Vrouwen* zyn, meerder dan de *Mannen*, aan *Navelbreuken*, en de Mannen, meerder dan de Vrouwen, aan *Lieſchbreuken* onderworpen: doch men ontmoet een derde ſoort, die aan de Vrouwen eigen zyn; hoewel dezelven, zelden, by haar ont-

ontſtaan: deze worden veröorzaakt, als de *Darm*, tuſſchen het áchterſte deel der *Baarmoeder* en der *Schede*, en, tuſſchen de vóórſte deelen des *Rechtendarms*, uitzakt. Het *Buikvlies* daald véél lager aan déze plaats, dan aan de vóórzyde des *Bekkens*, alwaar hetzelve de *Blaas* overdekt, of, aan de zyde des *Bekkens*, alwaar het de *breede Banden* vormd; want het ſtaat maar één, of twéé duimen van de *Bilnaad* af; en de *Darmen* die hetzelve vérder naar beneden persſen, of, in dezen omtrek, van malkander ſcheuren, zetten de zyden der *Bilnaad*, tuſſchen de onderſte deelen des *Heilig* en *Staartbeens*, in de gedaante eens *Gezwels* uit. Wanneer nu de *Darm*, ten tyde der *Baaring*, zulk een legging heeft, en des *Kinds hoofd* in 't *Bekken* word gedreven, kan 'er, wanneer de geboorte langwylig en zwaar word, en de drukking een wyl aanhoud, een *verſtropping* ontſtaan. Om nu dit toeval te verhoeden, of te herſtellen, moet men den *Schedenmond*, by graaden, met de hand openen, waardoor men, na dezelve in de *Schede* gebragt is, des Kinds hoofd in de hoogte heft, zodanig dat de *Darm*, door behulp der andere hand, waarmeê men tegen de uitwendige zyde drukt, óver hetzelve heen geſchoven kan worden. Op zulk eene wyze kunnen beiden de handen, beurtelings, gebruikt worden, tot men zyn oogmerk heeft bereikt. Maar konde deze handelwyze, om den *Darm* intebrengen en te rug te houden, niet gelukken, dan moet het Kind, met behulp der *Tang*, verloſt, of gekeerd, en, by de *Voeten*, uitgehaald worden, gelyk wy, by den *Steen* der *Blaas* (§. 129.) geleerd hebben. De *Navel* en *Lieſchbreuken* kan men, door dienſtige drukking, terug houden; maar het is heel moeijelyk een *verband* uit te denken 't welk dienſt by een *Bilnaadsbreuk* doet. *Zie VERZAM.* II. No. 2.

DERDE AFDEELING.

OVER DE WATERZUGTEN.

§. 132.

Een *moeijelyke ademhaaling* kan, by zwangere Vrouwen, door verzameling eener *ſtof* in de *Borſt* en in den *Onderbuik*, van gelyken, door *Ettergezwellen* in de *Ingewanden* veröorzaakt worden, waarby noch de drukking der *Baarmoeder* tegen de *werktuigen* des *Ademhaaling* komt. Deze ongemakken, (welken, gemeenlyk, doodelyk zyn,) moeten, onder de Baaring, naar eene op ándere tyden gebruikelyke wyze, behandeld worden. Ook is de *holte* des *Buiks* aan een *Waterzugt* (*Acites*,) mét, of zónder *Waterblaasjes*, onderworpen: waardoor, indien hier de uitzetting der *Baarmoeder* noch by komt, de Buik tot eene ongehoorde dikte kan uitgezet worden; welke uitzetting eene drukking op de *Borſt*, en *Benaudheid* veröorzaakt. Hiertoe moeten de gewoone middelen, welken de *Waterzugt* herſtellen, of haaren voortgang beletten, aangewend

worden: maar, met dit onderſcheid, dat men de *Afgangverwekkende Middelen* met meêr vóórzorge diend voor te ſchryven. *Zie VERZAM.* 11. No. 3.

§. 133.

Dit ongemak komt de zwangere Vrouwen niet zo dikwils over als de *Waterzugt* (*Anaſarca*), welke een *waterachtige opzwelling* des *Vetroks* is, die zich over de geheele oppervlakte des *lighaams* uitbreid, en alle *Spieren*, *Vaten* en *Vezelen* omvangt. Deze Ziekte is eene uitwerking van algemeene verſlapping en verzwakking. Zo men dezelve niet by tyds tégengaat, kan zy het leeven der Lydereſſe in gevaar brengen, om dat zy met een doodelyke verſcheuring der *Baarmoeder* kan vergezeld gaan. Om nu deze treurige uitkomſt te ontvlieden, moet men, zo veel mogelyk is, ten aanzien der *leevensregel*, *Artſenyën* en *lighaamsöeffeningen* voorſchryven die de vaſte deelen verſterken, en den omloop der vloeiſtoffen aanzetten. Men laat haar, by voorbeeld, herhaalde giften *Confect. Cardiac.* inneemen, en *verſterkende Wynen*, die op *verwarmende Kruiden* geſtaan hebben, matiglyk drinken: men laat haar zulke ſpyſen eeten die ſterk *geroöſterd* en *geſouſt* zyn, en, geheellyk, van *verſlappende* en *verdunnende Dranken*, als, dun *Bier* en *Water*, áfzien.

VIERDE AFDEELING.

OVER DEN TEGENWILLIGEN AFLOOP DER PIS, ALS OOK OVER HET MOEIJELYK WATEREN OP HET EINDE DER DRAGT EN TEN TYDE DER BARING.

§. 134.

De *Pisblaas* word, by *zwangere Vrouwen*, wanneer de tyd der *Baring* naderd, dikwils, door de *Baarmoeder* gedrukt, zodanig dat dezelve ſlechts een geringe meenigte *Pis* kan inhouden; eene omſtandigheid die wel niet gevaarlyk: maar, toch, bovenmaten bezwaarlyk is; hoofdzaakelyk, wanneer zy met *Hoeſten* en *Braaken* vergezeld gaat: in welke omſtandigheid de *Pis*, tegen wil, met groot geweld voortgedreven word. Het *Hoeſten* kan wel door dienſtige middelen: maar het *Braaken*, zelden, herſteld worden. Zomtyds doet een, om den *Onderbuik* gelegt, en om den Schouder geveſtigt windzel byzonderen dienſt: voornamelyk, als de *Baarmoeder* over de *Schaambeenderen* hangt, waardoor de *Pisblaas* tezamengedrukt word.

§. 135.

§. 135.

Maar dit ongemak is van zo gevaarlyke gevolgen niet als het *moeijelyk Wateren*, of een geheele *opſtopping* der *Pis*, (gelyk wy (§. 116 — 125.) hebben aangemerkt,) welke: hoewel, heel zelden, zich eerſt in de vierde, of in 't begin der vyfde Maand van bezwangering openbaard: maar, het allermeeſt, onder de Baring, of ná de verlosſing ontſtaat. In den beginne der Baring, eêr de *Vliezen* gebroken zyn, en het *Hoofd* des *Kinds* in den *Doorgang* gezonken is, kan de Vrouw, gemeenlyk, wegens de drukking op de *Blaas*, de *Pis* niet inhouden: maar, zyn de *Vliezen* gebrooken, en de *Wateren* ontlaſt, dan trekt zich de *Baarmoeder* tezamen, en het *Hoofd* des *Kinds* word, in 't *Bekken*, naar beneeden gedrukt; doch als het zich dáár langen tyd ophoud, kunnen de *Pisbuis* en de *Sluitſpier* der *Blaas* zodanig tezaamgedrukt worden, dat aan de *Pis* geen' dóórgang verleend word. Hier houd, (ten gelyken tyde,) de drukking tegen den *Bodem* der *Blaas* óp, door dien de grootte der *Baarmoeder* verminderd word, en de *Wanden* des *Buiks* verſlappen; gevolglyk, word de *Blaas*, door de aanwasſende meenigte van *Pis*, ligter, en in zulk een graad uitgezet, dat de vezelen verlammen. Wanneer nu, na de verlosſing, de *Sluitſpier* der *Blaas* en de *Pisbuis* niet meer gedrukt worden, kan zich de *Blaas* niet genoeg tezamenkrimpen, om de in-zich bevatte *Pis* uit te dryven; voornamelyk als, door de drukking, de *Hals* der *Blaas* en de *Pisbuis* geleden hebben, en een *Gezwel* of *Ontſteeking* náblyft: in welke gevallen de Lyderesſe met geweldige ſpannende *Pynen* in de *Lenden*, in den *Rug*, in de *Lieſchen*, en, voornamelyk, óm de *Schaambeenderen* aangetaſt word.

§. 136.

Dit ongemak word, onmiddelyk, door de *Aftapping* der *Pis*, met behulp der *Catheter* herſteld; en dit hulpmiddel moet ook, inderdaad, vóór de verlosſing ter hand genomen worden, doordien hetzelve de Baring, op het onfeilbaarſt, bevorderd: wyl, ánders, de éene pyn op de andere volgt. Indien de *Ontſteeking* aanhoud, zich vermeerderd, en de *opſtopping* der *Pis*, ná de Verlosſing, weêrkomt, moeten de uitwendige deelen met warme *Stovingen* bedekt worden; als, door *Blaazen* met *warm Water*, half gevuld, of met *verweekende Afkookzels*, die, zó heet als de Lyderesſe zulks lyden kan, op den *Onderbuik* gelegt worden; de *Catheter* moet men, tweemaal daags, of zó dikwils als nodig is gebruiken, tot de *Blaas* haar behoorlyke ſpanning heeft wedergekreegen, en haare werking zonder onze hulp verricht.

VYFDE AFDEELING.

OVER DEN WITTEN VLOED DER ZWANGERE VROUWEN.

§. 137.

Deze ontlaſting die de Vrouwen meêr op andere tyden, dan ſtaande de Bevrugting onderworpen zyn, kan, zo dezelve ſterk is, de ontvangenis verhinderen. By zulken die, gewoonlyk, daarmede bezwaart worden, houd deze Ziekte, geduurende den tyd der *Dragt*, gemeenlyk, óp: en, by eenigen, echter, duurd dezelve tot het laatſte toe. Indien de zitplaats van dit ongemak in de *Schede* is, word de ontlaſting, zomwylen, zó gróót dat, beiden, Moeder en Kind, daardoor verzwakken, en, dus, wel eens een Miskraam word veróorzaakt. Hier zyn nu alle dingen dienſtig die het lighaam *verſterken* en *voeden*. Het is ook te gelooven dat zich dit openbaard als een deel des *Chorions* van de *Baarmoeder* afgeſcheiden is, en een vogt, van de *Colatura lactea*, tot voeding der Vrugt, afgeſcheiden, met geweld, door den *Moedermond*, uitgedrevenword; hoe grooter deze afſcheiding is, en hoe nader aan den vollen tyd hoe men overvloediger ontlaſting ontmoet.

ZESDE AFDEELING.

OVER DE GONORRHEA, EN VENUS ZIEKTE.

§. 138.

Schoon de Vrouwen niet zo ſpoedig als de Mannen van deeze ongemakken beſmet worden, zyn ze, toch, wegens haare veelvochtig en ſlapheid in de aangedaane deelen, gemeenlyk, met meêr moeiten, daarvan te herſtellen; voornamelyk, bezwangerde Vrouwen, die, echter, op dezelfde wyze, als in andere tyden, moeten behandeld worden; uitgezonderd, dat men, in dit geval, de *Mercuriale* en *ſterke afgangverwekkende Middelen* heel omzichtig gebruikt. Want zo de *Druipper* verwaarlooſt, of onkundig behandeld word, zal het *beſmette wezen* toeneemen, en, werkelyk, in de *Venuspokken* veränderen. Het valt, dikwils, zwaar, een *Druipper* van den *Wittenvloed* te onderſcheiden, wyl de verwe en meenigte der uitvlietende ſtoffe, in beiden, byna eenerlei zyn. Echter vinden wy, by de laatſte Ziekte, zelden eene ontſteeking,

of

of zweeren binnen aan de *Schaamlippen*, of aan den ingang der *Schede*; waar tegen, by de eerſte, deze omſtandigheden, gemeenlyk, kort na de Beſmetting, aan de *Pisbuis* en de *Myrtvormige kronkels* verſchynen, die, inwendig, aan de *Schaamlippen* te voorſchyn komen, en een groote ſmert onder het wateren veröorzaaken. De *Druiper* onderſcheid zich ook van den *Wittenvloed* door zyne aanhoudendheid, geduurende den geheelen tyd der Maandelykſche ontlaſting; in welke omſtandigheid de andere gemeenlyk ophoud: doch dit kénteken is, op zyn beſt genomen, onzeker, en kan, by bezwangerden, geen plaats vinden; wyl, ten dien tyde, de *Maandſtonden* ophouden. De *Genezing* word het beſt ondernomen, als men de Lyderesſe een Ader opend, en herhaalde Giften van *zagte* met *kwikvermengde afgangverwekkende middelen*, een *ſpaarzaame levensregel*, *Melkdranken* met *Salpeter* vermengt, en, eindelyk, *Balſemächtige*, *verſterkende* en *tezaametrekkende middelen* voorſchryft.

§. 139.

Wanneer de Ziekte voortgegaan en tot den tweeden graad van beſmetting is ingeworteld, verzeld met *kankerächtige zweeren* aan de *Schaamdeelen*, *Venusbuilen* in de *Lieſchen*, *zweeren* in den *Neus* en in de *Keel*, zodanig dat zich het leeven der Lyderesſe, of de geſteldheid der Deelen in gevaar bevinden; moeten *kwikmiddelen* gegeven worden, om dáárdoor een *ligte kweiling* te verwekken, die, aanſtonds, door zagte *afgangverwekkende middelen* tegengegaan, ja, zelfs, geheel verdreven en, aanſtonds, naar de kragten der Vrouwe zulks toelaaten; weder, tot de *Beſmetting* verjaagt is, *hernieuwd* moet worden. Echter komt het hier op het *oordeel*, en de *vóórzigtigheid* van den Vóórſchryver aan: Want die vóórzigtig is, zal, liever, door *ſtreelende Middelen* verligting zoeken te weege te brengen, en de kwaal, ná de Verlosſing tegengaan, dan *Middelen* vóór ſchryven die geleegendheid tot *Miskraamen* geven. *Zie VERZAM.* II. No. 4.

DERDE HOOFDDEEL.

EERSTE AFDEELING.

OVER DE MISKRAAMEN IN 'T BYZONDER.

§. 140.

De meeſte *vóórſchreevene Ziektens* kunnen, zo zy *geweldig* en *verwaarlooſt* zyn, een *Miskraam* veröorzaaken; en het zoude, zeeker, een eindeloos werk worden, indien men alle de hinderpaalen, die dit ongemak kunnen verwekken, wilden óptellen. Derhalven zal ik my ſlechts vergenoegen met het beſchryven der *oorzaaken* waarop *Miskraamen* ontſtaan: als, *Eerſtelyk*, indien het *Kind dood* is; *ten anderen*, wanneer zich de *Moederkoek* van de *Baarmoeder Afgeſcheiden* heeft; *ten derden*, wat een al te groote *uitzetting* des *Hals* en des *Monds* der *Baarmoeder* verwekken kan; en, *eindelyk*, wat door een ongewoone *Beluſtheid* kan veröorzaakt worden.

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE DOOD DES KINDS, EN OVER DE MISKRAAMEN DAARDOOR ONTSTAAN.

§. 141.

De *dood* des *Kinds* kan veröorzaakt worden door de Ziektens die hetzelven byzonder eigen zyn, en, dáárvan, kan men geen rede geven: maar wél van verſcheiden toevallen die het kind, in de *Baarmoeder*, aantaſten. *Byvoorbeeld*, wanneer de *Navelſtreng*, láng, en de menigte des Waters, waarin de Vrugt zwemt, gróót, de Vrugt jong, onder de zwemming, eenen ſtrik van dezelve maken, wáárdóór, als déze over deszelfs Hoofd ſchiet, de *Hals* en het *Lighaam* verſtropt worden: maar zo de Vrugt daar geheel dóórgaat zal 'er een Knoop in de *Navelſtreng* ontſtaan, die, zo hy ſterk toegetrokken word, den Omloop des Bloeds in dezelve verſtopt. Dit kan ook geſchieden, zo de wateren in heel kleine menigte voorhanden zyn, en de *Navelſtreng*

ſtreng, eêr dan het Hoofd des Kinds, uitzakt. In 't kort, de *Dood* der *Vrugt* word veroörzaakt door alle *Omſlingeringen*, *Knoopingen* en alle *drukkingen* op de *Navelſtreng* die den *Omloop* des Bloeds, tuſſchen den *Moederkoek* en 't Kind, kunnen wederhouden.

§. 141.

Ook kan de *Vrugt*, door *Ziektens* en *toevallen* welken de *Moeder* overkomen, *gedood* worden; te weten; door overheerende *gemoedsbeweegingen* als, *Vreugde*, *Vrees*, of *Toorne*, wanneer dezelven, ſchielyk, tot eenen te hoogen graad ryzen, en *ſiddering* in de *Leeden*, *Flaauwtens*, of *Zeenuwtrekking* verwekken; dezelve kan ook uit *volbloedigheid*, of door alle *ſcherpe Ziektens*, die den *Omloop* der *Vogten* te ſterk aanzetten, gebooren worden.

§. 142.

Wanneer nu het *Kind dood* is, en, gevolglyk, de *Omloop* der *Sappen* in de *Nageboorte* ophoud, word de *Baarmoeder* niet verder uitgezet; de Vrouw beſpeurt niet meêr dat het Kind, (daartoe groot genoeg zynde,) zich langer beweegt, of verroerd; alle haare in-zich houdende deelen gaan, by trappen, tot verrotting over; de tegenſtand der *Vliezen* word zwakker; de tezamentrekkende kragt der *Baarmoeder*, gevoegd by de drukking der *Ingewanden* des *Onderbuiks* en van deszelfs *Wanden;* moet, bygevolg, de *Vliezen* door derzelver afgeſtorven inhoud doen breeken, en de *Baarmoeder*, by graaden, rondöm de in-zich houdende deelen te zamenkrimpen; die ook, daarom, by aanhoudendheid, verder en verder, naar beneden word gedrongen; de *Hals* en de *Baarmoedermond* worden, by graden, uitgezet, zy doen de *Weden* ontſtaan, en, daaröp, een *Miskraam* volgen.

§. 143.

Op ándere tyden krygt de Vrouw *Krimpingen* in de *Darmen*, *Buikloopen* en *Weden*, zelfs, eêr de *Vliezen gebrooken* zyn; deze omſtandigheden worden door de *verſtopping*, of door den *tegenſtand* der *Baarmoederlyke Vaten* verwekt. In deze gevallen is de Vrouw, indien 'er een *Bloedſtorting* uit de *Baarmoeder* ontſtaat, zélden in gevaar; en, ſchoon het *Kind* voor *dood* word gehouden, moet men, echter, met *geduld*, afwachten wat de *Natuur*, verder, zal willen verrichten. Zo de Vrouw *zwak*, *afgemat*, of *bevreeſt* is, moet zy door een' *voedenden leevensregel* opgebeurd worden; is *zy volbloedig*, dan moet haar een *Aderopenen* en, door *Afgangverwekkende Middelen*, ontlaſting bezorgen: indien de *Baring* begint, zal men haar, volgens de hierná beſchreeven *Regelen*, te hulp komen. *Zie VERZAM.* 12. No. 1.

DERDE AFDEELING.

OVER DE AFSCHEIDING DES MOEDERKOEKS, EN DE DAAR UIT ONTSTAANDE MISKRAAMEN.

§. 144.

Deze afſcheiding kan door alle voornoemde Ziektens en toevallen ontſtaan; als ook, door geweldige *ſtootingen*, *drukkingen* en *kwetſingen* op den *Buik;* vérder, door geweldig *Hoeſten*, *Braaken*, door het *perſen* ter *afgang* by *hardlyvigheid.* De afſcheiding des *Moederkoeks* is, altoos, met eenen uit de *Baarmoederlyke Vaten* ontſtaanden *Bloedvliet*, vergezeld, die, naar de tyd der *Dragt* gevorderd is, en de *Moederkoek* meêr of min losgelaaten heeft, groot, of gering is.

§. 145.

Deze *Bloedvliet* word, van de *Maandſtonden*, door den buitengewoonen tyd, en door de groote meenigte des ontvlietenden Bloeds, die, na weinig ophoudens, dóór de geringſte beweeging der Lyderesſe wederkomt, het beſt onderſcheiden.

§. 146.

Hoe jonger de *Dragt* is, hoe minder gevaar: vermits het *Bloed*, ſchoon eene aanmerkelyke menigte deszelven verlooren gaat, niet zo geweldig uitvliet dat de Vrouw, terſtond, van alle kragten ontblood word; daaröm kan zy ook meerder uitſtaan, en haare *leevensgeeſten* kunnen, door dienſtige *Hartſterkingen* en *voedende leevensregelen*, opgebeurd worden. Maar indien 'er zulk een *Bloedvliet* in de drie, of in de vier laatſte Maanden ontſtaat, is dezelve veel gevaarlyker, hoofdzaakelyk, tegen den *vollen tyd;* wyl, dán, de *Vaten* der *Baarmoeder* wyder zyn uitgezet, en, in korten tyd, veel grooter menigte *Bloeds* verlooren gaat. Intuſſchen zal, in beiden deze gevallen, de *Bloeding* grooter, of kleiner zyn, naar maate grooter, of kleiner gedeelte des *Moederkoeks* van de *Baarmoeder* is afgeſcheiden; wanneer het, ſlechts, een klein gedeelte is, kan de *Bloedſtorting*, zo dezelve wél behandeld word, zomwylen, geſtopt worden, en, dán zal álles, in order, tot den *vollen tyd*, voortgaan. Maar zo zulks, by eene kortelings bevrugte Vrouw, niet kan verrigt worden, moet het voornaamſte inzicht zyn, den *Bloedvliet* te doen verzagten, en het vérdere van den tyd, met geduld, af te wagten; dewyl een *Miskraam*, vóór de vyf éérſte Maanden,

den, zelden, met groot gevaar vergezeld gaat. Niets kan, daartegen, gevaarlyker zyn dan eene Bloedvergieting die in de vier laatſte Maanden ontſtaat, en niet, áánſtonds, geſtild kan worden; in deze gevallen vinden wy ons, door eene korte ophouding, welke, door het geronnen en op den *Moedermond* leggend *Bloed* veröorzaakt word, dikwils, bedroogen: want, als dit uitgedreven word, begind de *Bloedſtorting* weder van vooren af aan: en, evenwel, ſchryven wy deze wederkomſt, in 't gemeen, aan eenige *beweeging*, eenen aanval van *Hoeſten*, een *perſing* onder den *Stoelgang*, of aan ánder geweld toe.

§. 147.

In dit geval is 't een geluk voor de Vrouw, zo haar *Dragt* kórt op het einde loopt. Dit laatſte word, indien zich het Hoofd áánbied, door eene gemakkelyke *verwyding* des *Moedermonds* bevorderd; en, indien dezelve genoegzaam verwyd is, moeten de *Vliezen verbrooken* worden: zodanig, dat, als de wateren ontlaſt zyn, de *Baarmoeder* zich tezamenkrimpt, den *Bloedvloed* geſtopt, en de Lyderesſe, zéker, verloſt word. Maar zo de *Bloedſtorting* met groot geweld wederkomt, is 'er, gemeenlyk, geen ander middel dan de Verloſſing, volgens de in het 3de BOEK, 4de HOOFDDEEL, 3de AFD., en, 4de BOEK, 1ſte HOOFDDEEL, 3de AFD. beſchreevene wyze, zo ſpoedig als mogelyk is, te onderneemen.

§. 148.

Schoon nu de *Bloedvloed* uit de *Baarmoeder*, tegen het einde der *Dragt*, zeer gevaarlyk is, zal, toch, indien de Vrouw tot Arbeid gebragt kan worden, de *Moedermond*, door de *Weden*, of door de *Hand*, ligtelyk, verwyd worden: maar, in de zesde, of in de zevende Maand vereiſcht zulks langer tyd, en de *Moedermond* laat zich, als dán, bezwaarlyk verwyden: dat ook, omtrent dien tyd, zomwylen, de oorzaak des gevaars is.

§. 149.

De *Rand*, of het midden des *Moederkoeks* is, zomwylen, dwárs over de inwendige zyde des *Moedermonds*, welke zich, dikwils, eenige weeken voor het einde der *Dragt*, begind te öpenen, áángehecht; in dit geval begint ook de *Bloedſtorting* op dien zelfden tyd, en houd, zélden, óp voor de Vrouw verloſt is. De *Bloedſtorting* kan, het is waar, door geſtold Bloed, hetwelk de öpening verſtopt, weder ophouden: maar, dit wordende weggedreeven, dan vloeid het met het zelfde geweld weder uit, en vereiſcht dezelfde behandeling als (§. 147.) aangeraaden is.

§. 150.

Men moet, in alle gevallen, en, ten allen tyde der *Dragt*, als de Vrouw

eenen buitengewoonen ſchok, het zy op haar' *Geeſt*, of op haar Lighaam geleeden heeft; ja, met een geweldige heete Koorts, of eene ándere uit volbloedigheid ontſtaande Ziekte word aangetaſt, eene Aderlaating voorſchryven. In alle deze gevallen, zeg ik, moet men, áltoos, ter verhoeding, of voorkoming, eene Aderlaating voorſchryven: ten zy eene zwakke, ſlappe en teedere lighaamsgeſteltenis zulke ontlaſtingen ondienſtig maaken: maar diergelyke Lyderesſen zyn zo ligtlyk, aan Koortſen die uit volbloedigheid ontſtaan, niet onderworpen.

§. 151.

Men moet, zo ras men beſpeurt dat zich een *Bloedvloed* openbaaren wil, de Lyderesſe, onmiddelyk, van *acht*, *tien*, of twaalf oncen *Bloeds* ontlaſten, en het *Aderöpenen*, zo de Vrouw ſterk van lighaam is, en 't geval zulks vereiſcht, naar gelegendheid, herhaalen; zy moet ook te Bedde blyven, en, liever, koel dan warm gehouden worden. Heeft zy geen' *Stoelgang* dan moet men haar een *ontbindend Inſpuitzel* toebrengen, waardoor de verharde ſtof opgeloſt en, gemakkelyk, zonder geweld uitgedreeven word. *Inwendig* moeten 'er *Melkdranken*, met *Salpeter* vermengt, en *Mengzels* van *roode Roosuittrekzels*, die met *Geeſt* van *Vitrioolzuur* gemaakt worden, naar de *verkoeling* en *zametrekking* zulks vereiſchen, gebruikt worden: maar, voor alle dingen, moet men *Opiaten* vóórſchryven, om de Vrouw, daardoor, tot *Ruſt* te brengen, en haar gemoed van onaangenaame en vreesächtige voorſtellingen te ontheffen. Wat den *leevensregel* belangt, men laat haar, *Brood*, *ſlap Vlees* en *Ryſtnat*, als *Soepe* toegemaakt, gebruiken; men laat haar *Water* drinken, waarin een *gloeijend yſer*, verſcheiden malen uitgebluſt, en waaronder een weinig *gekookte roode Wyn* (*red burnd wine*) vermengt is; zy moet zich van alle *kragtige voedzels* onthouden, en, in 't geheel, geen *Vlees*, of *kragtig Vleesnat* gebruiken; 't welk al te veel *Bloed* verwekt, hetzelve áánzet, en deszelfs *Omloop* verhaaſt. Maar zo, niet tegenſtaande deze behandeling, de *Bloedvloed* aanhoud en toeneemt, zodanig, dat de Lyderesſe, door dat verlies, *zwak*, *magteloos* en *uitgeteerd* word, moet men haar, zonder tyd verzuim, als in het 3de Boek, 9de Hoofddeel, 3de Afd. zien te verlosſen: hoewel dit, zelden, mogelyk is; uitgezonderd, in de laatſte Maand der *Dragt*, en, hoe nader de Vrouw aan haar *vollen tyd* is, hoe ligter zulks, alsdan, kan verricht worden; ten zy de *Weden* de verwyding des *Moedermonds* bevorderen, of, dáártoe, een begin gemaakt hebben. *Zie VERZAM.* 12. No. 2.

VIERDE AFDEELING.

OVER DE AL TE STERKE UITZETTING DES HALS EN DES MONDS DER BAARMOEDER, TEN TYDE DER DRAGT, EN OVER DE DAAR UIT ONTSTAANDE MISKRAAMEN.

§. 152.

Het *Miskraamen* kan door alle geweldige vermogens, die den *Hals* en den *Mond* der *Baarmoeder* uitzetten, als, *Hoeſten*, *Braaken*, *opſpanningen* door *verſtopten Stoelgang*, ſterke *Afgang verwekkende middelen*, welken bovenmatigen *Stoelgang*, *Stoeldrang* en geweldige *Stuiptrekkingen* te wege brengen, ontſtaan. Alle deze toevallen moeten, naar de gewoone wyze, geſtild worden: het *Hoeſten* en *Braaken* kan men, voornamelyk, door *Aderlaaten* en *Opiaten* ſtillen; de verſtopping des *Stoelgangs* door *Inſpuitzels*, en zagte *Afgangverwekkende Middelen* verdryven; den *bovenmatigen Stoelgang* door *Opiaten*, ſtuiten; den *Stoeldrang* ook door *Opiaten* en *Olieächtige Inſpuitzelen*, redden; de *Stuiptrekkingen* door *Aderlaaten* en *Bladder trekkende middelen*, verwinnen. En om dat zich de geweldige *Stuiptrekkingen*, gemeenlyk opdoen als de vollen tyd naby is, moet men de Vrouw, wanneer dezelven niet ſpoedig geſtild kunnen worden: maar, in de plaats van afteneemen, zich verheffen, zodanig, dat haar leeven, zigbaarlyk, dáárdoor, ingevaar word geſteld, aanſtonds, op gelyke wyze, als by de *Bloedſtorting* in de laatſte Maand geleerd is, zoeken te verloſſen. *Zie VERZAM.* 12. No. 2.

VYFDE AFDEELING.

OVER DE BELUSTHEID, EN DE DAAR UIT ONTSTAANDE MISKRAAMEN.

§. 153.

Een *Miskraam* kan, van gelyken, ontſtaan door ongewoone *beluſtheid* naar dingen die niet ſpoedig, of niet ligt kunnen verkregen worden, of naar zulke zaaken die de Vrouwen zich ſchaamen te vorderen; hoofdzaakelyk, zo zy van haar eerſte Kind zwanger gaan; ik meen verſcheidene ſoorten

van *Spyzen* en *Dranken* die daar toe, aanleiding geven. Deze *Beluſtheid*, brengt, zo dezelve niet geſtild word, zomwylen, een *Miskraam* voort, en men ſteld, inderdaad, dat het Kind, dáárdoor, op zulk eene wyze word aangegrepen, dat deszelfs lighaam 't zelfde Merkteken der geſtalte, of de verwe der zaake die de Moeder hadde begeert, word ingeprent. Deze *Beluſtheid* moet, daaröm, ſchoon dezelve onverſtandig, en ondienſtig ſchynt, geſtild worden, en de Moeder alle dingen vermeiden die haare zinnen onäangenaam vallen; wyl ook *Miskraamen* kunnen voortgebragt worden, zo de Vrouw iets buitengewoons, en iets verſchrikkelyks voor 't gezigt komt. *Zie VERZAM.* 12. No. 3.

EINDE DES TWEEDEN BOEKS.

DERDE BOEK.

EERSTE HOOFDDEEL.

Over des KINDS LEGGING *in de* BAARMOEDER; *over de* ONDERSLAANING, *de* TEKENEN *van* BEVRUGTING, *de* WAARE *en* VALSCHE BAARING, *en over derzelver* VERDEELINGEN.

EERSTE AFDEELING.

OVER DES KINDS LEGGING IN DE BAARMOEDER.

§. 154.

De Vrugt heeft, wanneer dezelve in de *Baarmoeder* legt, byna, een *kogelvormige*, of, veeleêr, eene *Eyronde* gedaante, die, gelyk men door de bereekening ondervind, de kleinſt mogelyke plaats beſlaat: de *Kin* ruſt op de *Borſt*, de *Deijen* worden langs den *Buik* gedrukt, de *Hielen* ſtaan tegen de *Billen* geplaatſt, het *Aangezigt* tuſſchen de *Kniën*, de *Armen* om de *Beenen* heen en over malkander gekruiſt. Het *Hoofd* word gemeenlyk in het onderſte deel der *Baarmoeder* gevonden, en de *Eyvormige geſtalte* des *kinds* heeft de grootſte lengte, van 't *Hoofd* tot aan den *Anus:* maar de afſtand, tuſſchen de eene en de andere *zyde*, is veel minder dan van vóóren tot áchteren; wyl de *Deijen* en *Beenen*, dubbel, tegen den *Buik* en de *Maag* leggen, en het *Hoofd*, vóórwaards, naar de *Borſt* gekeerd is. Om dat de *Baarmoeder*, van áchteren, door de *Lendenwervelen* bepaald word, moet derzelver afſtand, tuſſchen de áchter en vóórdeelen, kleiner dan van de eene tot de andere zyde zyn; zodanig, dat, naar alle waarſcheinelykheid, de éene *zyde* der *Vrugt* naar den *Rug*, en de ándere zyde naar de vóórdeelen des *Buiks* der *Moeder* gekeerd is: maar omdat de áchterdeelen der *Baarmoeder*, aan ieder zyde der *wervelbeenderen*, een kleine langwerpige holte vormd, kunnen, om die rede, de vóórdeelen der *Vrugt*, meeſtendeel, meêr áchterwaards dan voorwaards gekeerd zyn.

§. 155.

§. 155.

Men heeft, doorgaans, geloofd dat het *Hoofd*, opwaards, naar den *Bodem* der *Baarmoeder*, de *Billen* naar den *Moedermond*, en de *vóórdeelen* naar den *Buik* der *Moeder* gekeerd waren; dat het Kind, tot op het einde der achſte, of tot in het begin der negende Maand, door deszelfs eigene zwaarte, die, dán, meerder dan het overige des lighaams is, naar beneeden word gekeerd. Anderen, wederom, bekragtigen, dewyl het Kind in grootte toeneemt, voornaamelyk, geduurende de twee laatſte Maanden, dat de meenigte des omgevenen Waters moet afneemen; zo dat, dáárdoor, de Vrugt, in haare beweging, belemmerd word, haare legging wil veränderen, en het *Hoofd* naar den *Moedermond* keeren, alwaar het, tot den tyd der Verlosſing, dus, blyft. De omſtandigheden dézer en ándere Beſpiegelingen kan men in MAURICEAU, LA MOTTE, SIMPSON en OLD vinden. Maar uit de volgende waarneemingen is het waarſchynelyker, dat het Hoofd des Kinds, van de *Ontvanging* tót de *Verlosſing*, meeſtentyds, naar het onderſte deel der *Baarmoeder* is gekeerd.

§. 156.

In de éérſte Maand heeft de Vrugt, volgens eenige Schryvers, de geſtalte eens jongen *Kikvorſch*, met een groot *Hoofd* en lang *lighaam* als een *ſtaart*, by graaden, in grootte toeneemende, tot de *Armen* en *Beenen*, als kleine *tepels*, uit de *Schouderen* en *Billen* beginnen te wasſen: van ieder zyde des *Hoofds* komen twéé *zwarte ſtippen*, benevens een kleine *holte*, of *öpening*, tusſchen ieder derzelven, te voorſchyn; waaräan men, in de tweede Maand, ligtelyk, kan onderſcheiden dat dezelven de *Oogen* en den *Mond* zyn. (*Zie* PL. V. AFB. 3. a, *het Vrugtje.*) De *Armen* en *Beenen* worden, by graaden, gevormd, terwyl het lighaam grooter word; maar de *vingeren* zyn, niet eerder dan op het einde der tweede, of in het begin der derde Maand van malkander gezonderd, en onderſcheiden (*Zie* PL. VI. AFB. I.) dus pleeg de *ontzwagteling*, gemeenlyk, toe te gaan; maar, zomwylen, is, by verſcheide *Vrugten* van eenerlei ouderdom, merkbaar onderſcheid, zo ten aanzien der grootte, als in de uiterlyke geſtalte. Hoe jonger de *Vrugt* is, hoe grooter en zwaarder het *Hoofd*, naar maate des overigen lighaams, bevonden word; dus draagt het zich, by alle de verſcheidene trappen van wasdom, in de *Vrugt* toe; zo dat, als dezelve by haare *Navelſtreng* in 't Water word gehangen, het *Hoofd*, natuurlykerwyze, nederwaards zinkt. Verder, als de Vrouw in de vierde, vyfde, zesde, of zevende Maand een *Miskraam* krygt, bied zich het *Hoofd*, meeſtentyds, ään, en word het éérſt verloſt (*Zie* PL. VIII. IX.) Wanneer men *Onderſlaat*, word het *Hoofd*, veeltyds, in de zevende, zomwylen, in de zesde: maar, dikwils, in de achſte Maand gevoeld; en, als men die zelfde Vrouw, van tyd tot tyd, op zulk eene wyze, tot de Baaring toe, onder-

zoekt

zoekt, zal het *Hoofd*, altoos, gelyk een ronde vaſte zelfſtandigheid, aan de vóórdeelen van den *Rand* des *Bekkens*, tuſſchen den *Moedermond* en de *Schaambeenderen*, door de zelfſtandigheid der *Schede* en der *Baarmoeder* heen, gevoeld worden. (*Zie* Pl. 9. 11.). Maar alle deze meeningen zyn aan verſcheidene tegenwerpingen onderworpen. Indien het nederzinken des Hoofds door deszelfs eigene meerder zwaarte ontſtond, zouden wy hetzelve, altoos, aan den *Moedermond* vinden, wyl deze oorzaak dan ook, altyd, zoude ſtand houden. Wil men 't aan de vermindering des Waters toeſchryven? Waaröm zouden wy dan, dikwils, bevinden dat de *Billen* vóórkomen? ja, zelfs, wanneer een meenigte Water voorhanden is, groot genoeg, om het Hoofd vryheid te geven van weder, öpwaards, naar den *Bodem* te ryzen, of om (naar de meening van anderen,) door des Hoofds eigene zwaarte, naar den *Moedermond* te zinken? Zommigen gelooven, inderdaad, dat het Hoofd, altoos, uit zich-zelf, vóórkomt; behalven, wanneer het, door den *Navelſtreng*, die om den *Hals*, of om het Lighaam geſlingerd is, opgehouden, en in deszelfs natuurlyke voortgang verhinderd word. Doch, waaren deze vooröndersſtellingen zeeker, dan moeſten wy, die kinderen, welken op een tegennatuurlyke wyze vóórkomen, altoos keeren, en by de Voeten verloſen: ja, zelfs bevinden dat de *Navelſtreng*, altyd meêr, of min óm dezelven geſlingerd was: daar ik, in tegendeel, dikwils, heb waargenomen, dat de *Navelſtreng* óm den *Hals*, en óm het *lighaam* geſlingerd zat zo zich het Hoofd, als in andere gevallen, vóórdeed; en, daartegen, heb ik ook, zo zich andere deelen voordeeden, veeltyds, het Kind verloſt, zonder dat de *Navelſtreng*, zich óm hetzelve geſlingerd had. Dat zich het Hoofd, de geheele *Dragt* dóór, önderwaards bevind, ſchynt, naar alle het geen ik gezegt heb, het waarſchynelykſte te zyn, ſchoon de reeds genoemde *tegenwerpingen*, of de *waarneemingen* van eenige *Schryvers*, welken, daar tegen, bewyzen inbrengen dat zy, (Vrouwen geöpend hebbende die in de vyfde, zesde, of zevende Maand der *Dragt* geſtorven waren,) des kinds Hoofd, öpwaards, naar den *Bodem*, gevonden hebben. Maar om dat het Kind, in 't eene geval, tot de geboorte toe, zo bekwaam, als in 't andere legt, is deze ſtryd, in de bewerking der Vroedkunde, van minder belang. Het kan van nut weezen dat men zich in de gedachten prente, hoe de verkeerde ſtand des Kinds, binnen de *Baarmoeder*, door de omſlingeringen der *Navelſtreng* ontſtaan kan. (*Zie* Pl. xxix.) of, als 'er weinig, of géén Water is, dat het Kind, door deszelfs beweeging, in eenen verkeerden ſtand kan geraaken, en, in den zelven, door de naauwte der *Baarmoeder* beſlooten blyven. (*Zie* Pl. xxx. xxxi. xxxii. xxxiii.) of, eindelyk, dat dit de uitwerking eens overhangenden *Buiks*, of eens engen *Bekkens* kan wezen, indien het Hoofd, vóórwaards, over de *Schaambeenderen* legt. *Zie VERZAM.* 13. *en* Pl. xii. xxviii. xxxiv. (*)

(*) Deze § verſchild, merkelyk, met de *Hoogduitſche* en *Franſche* Vertaaling.

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE ONDERSLAANING.

§. 158.

De *onderſlaaning* geſchied door den *voorſten* met *Pomade* beſmeerden *Vinger* in de *Schede* tebrengen, om den *Moedermond*, aan deszelfs *Hals*, te onderzoeken: en, ook, zomwylen, in den *Rechtendarm* te voeren, om de *Uitzetting* des *Baarmoederbodems* te ontdekken; eenigen raaden áán, zich van den langſten *vinger* te bedienen; ánderen zeggen, men zal dézen, en den vóórſten tezamen gebruiken: maar de langſte is, door de twee, welken, te weder zyde, naaſt denzelven zyn, te veel belemmert; zo dat men dien niet, volkomen, kan gebruiken; en, indien men beiden de vóórſte vingeren gebruikt, zal zulks de Vrouw, altoos, pynelyk vallen. Het inzigt der *onderſlaaning* ſtrekt, om te weten of de Vrouw Zwanger is, of niet, en om te ontdekken hoe verre zy in haare bezwangering gevorderd is, of zy in gevaar van te *Miskraamen*, dan of de *Moedermond* geöpend is; alsmede om, ten tyde der Baaring, een recht oordeel over haaren toeſtand te vellen, de *Moedermond* te openen, de *Vliezen*, met haare Wateren, nederwaards te drukken, en, eindelyk, te onderſcheiden wát gedeelte des kinds vóórkomt.

§. 159.

Men kan, in 't algemeen genoomen, door de *onderſlaaning* in de *Schede*, niet eerder dan ná de vierde Maand, ontdekken of de *Baarmoeder Bevrugt* is, of niet: de beſte tyd van onderzoeking ſtel ik, des morgens als de Vrouw nuchteren is, na zy gewaterd heeft, en ter ſtoel is geweeſt: zy moet, als het mogelyk is, zich, ſtaande, laaten onderſlaan; wyl, in dien ſtand, de *Baarmoeder*, laager, in de *Schede* zinkt, en dus, den *Laſt* derzelve, by de *onderſlaaning*, aanmerkelyker, is, dan wanneer zy op haaren Rug legt.

§. 160.

Een Hoofdöorzaak onzer onzekerheid is, dat, zo wy den *Hals* onderzoeken willen, de *Baarmoeder*, door onze drukking op de *Schede*, aan de zyde des *Moedermonds*, in de hoogte ryſt (*Zie* Pl. 6. Afb. 1.); en, by veelen, bevind men den *Moedermond* heel geſpannen. Maar als de *Bodem* der *Baarmoeder*, náby den *Navel*, opgereezen is, word de drukking, van boven naar beneeden, op den *Moedermond* zó ſterk, dat men, gemeenlyk, niet ſlechts den *Hals*: maár ook, bovendien, de uitzetting des onderſten deels der *Baarmoeder*, tegelyk, ontdekken kan. *Zie* Pl. VI. VIII.

§. 161.

§. 161.

Aan de gedaante des *Moedermonds* ontdekt men geen aanmerkelyk onderſcheid: uitgezonderd, op het einde der *Dragt*, wanneer dezelve, zomwylen, grooter en weeker word (*Zie* Pl. 9. H); ook ſchynen de *Lippen* des *Moedermonds*, by eene zwangere Vrouw, niet meerder tezaamgetrokken te zyn dan by eene onbevrugte. Voornamelyk, in 't begin der *Dragt:* maar, in beiden deze omſtandigheden, doet zich de *Moedermond*, by de *onderſlaaning*, als den *Bek* eenes *jongen Honds*, of eener *Zeelt* óp. By eenigen, zyn de *Lippen* zeer klein, by anderen, groot, en, zomwylen, hoewel, zelden, over malkander geſchoven, of puntig. By veele Vrouwen die, welëêr, kinderen gehad, en zwaar gebaard hebben, zyn de *Lippen* des *Moedermonds* groot, en ſtaan zó wyd van malkander dat men, daar tuſſchen, de punt eens vingers kan brengen: maar, een weinig hooger, ſchynt den *Hals* geheel geſlooten te zyn.

§. 162.

In de vier eerſte Maanden kan men, aan den *Hals* der *Baarmoeder*, als men den vinger, naar de zyde des *Moedermonds*, ópwaards brengt, gevoelen dat dezelve, in de *Schede*, neederhangt: maar de uitzetting der *Baarmoeder* en des bovenſten deels des *Hals* kan, niet eerder dan in de vyfde, en, zomwylen, in de zesde Maand, ontdekt worden; alsdan moet ook de *Baarmoeder* noch, door een ſterke drukking op den Buik, naar beneeden geperſt worden.

§. 163.

De uitzetting des *Bodems* der *Baarmoeder*, kan, eêr dezelve zich in de *Schede* ontdekken laat, zomwylen, gevoeld worden, als men den vinger in den *Rechtendarm* brengt; want, op de éérſte wyze, wykt de *Baarmoeder*, by de *onderſlaaning*, weg, en begeeft zich al te verre in de hoogte; zo dat men niets onderkennen kan. Waar tegen de vinger, als men dezelve in den *Rechtendarm* brengt, áchter, tegen de *Baarmoeder*, tot digt aan het bovendeel des *Bodems*, ópwaards gaat; welke, buiten den ſtaat van Bevrugting, aan het achterdeel plat word bevonden, en, naar de zyde, uitwykt: maar, by eene Bevrugte *Baarmoeder*, laat dezelve zich, als een groot, rond gezwel voelen.

§. 164.

Omtrent de vyfde, of zesde Maand is het bovendeel der *Baarmoeder* zó veel uitgezet, dat hetzelve tot drie, of vier duimen, boven de *Schaambeenderen*, of in den midden, tuſſchen dézen, en tuſſchen den *Navel* gekomen is; zo dat

wanneer men met de *Hand* op den *Buik* drukt, byzonder, by magere Vrouwen, dezelve dikwils, ontdekt word. (*Zie* PL. VII.) Als, ten gelyken tyde, de vóórſte *vinger* der andere *Hand* in de *Schede* gebragt is, zal de *Hals*, voornaamelyk, aan de voorſte deelen, en aan de zyden verkort ſchynen, en de *Laſt*, gelyk ik (§. 159.) heb aangemerkt, merkelyk, ontdekt worden. Maar zo de *Wanden* des *Buiks*, na den Eeten, uitgezet zyn, kan men door de drukking der Maag bedrogen worden; wyl derzelver drukkende magt, alsdan, aan de drukking en den *Laſt* eener bevrugte *Baarmoeder* gelyk is. Maar alle deze tekenen zyn aanmerkelyker tegen het einde der *Dragt*: by andere Vrouwen, vind men den *Moedermond*, eenige weeken vóór den vollen tyd, ontſlooten, ſchoon dezelve, gemeenlyk, niet eerder dan weinig dagen vóór het begin der *Baaring* geöpend is.

§. 165.

Van de vyfde, tot de negende Maand, word de *Hals* der *Baarmoeder*, allengs, korter en korrer, en de uitzetting der *Baarmoeder*-zelf neemt, by aanhoudenheid, merkelyk toe. In de zevende Maand, ryſt derzelver *Bodem* tot aan den *Navel*; in de achſte Maand, tot aan het middengedeelte, tuſchen den *Navel* en het *Maagkuiltje*; en, in de negende Maand, tot aan het *Maagkuiltje*-zelf: uitgezonderd, by Vrouwen die een' *overhangenden Buik* hebben. (*Zie* PL. VII. VIII. IX) Maar alle deze merktekenen kunnen, by verſcheidene Vrouwen, ook verſchillende zyn; want, by een Vrouw welke een' *overhangenden Buik* heeft, worden de deelen, onder den *Navel*, veel meêr dan bóven denzelven uitgezet, en hangen óver de *Schaamelheid* heen. Dan ſtaat den *Bodem* der *Baarmoeder* met den *Navel* gelyk, of een weinig hooger. Meenigmaal, zal ook de *Baarmoeder*, op het einde der zevende, of achſte Maand, tot aan het *Maagkuiltje*, en, by eenigen, derzelver *Hals*, in de achſte Maand, zó lang bevonden worden, als, by anderen, in de zesde, of zevende Maand. Deze verſchillendheid maakt, zomwylen, dat het onderzoek op den *Buik*, zeekerder gaat dan de *onderſtaaning*, en, dus, omgekeerd; zomwylen, moet men ook uit beiden de omſtandigheden oordeel vellen. *Zie VERZAM.* 13 en PL. XII.

DERDE

DERDE AFDEELING.

OVER DE WAARE EN TWYFELACHTIGE TEKENEN VAN BEVRUGTING, WELKEN, ZO WEL BY EENE ZWANGERE VROUW, ALS BY EENE WIER MAANDSTONDEN VERSTOPT ZYN, KUNNEN PLAATS VINDEN.

§. 166.

De *Tekenen* van Bevrugting zyn, van die der opgeſtopte *Maandſtonden*, door het *onderſlaan* in de *Schede*, en door de beweging des Kinds, in de vyfde, of zesde Maand, het beſt te onderſcheiden: zomwylen, door het *onderſlaan* in den *Rechtendarm*, vóór, of ná de vyfde Maand, wanneer de zwelling des *onderbuiks* volkomen beſpeurd word.

§. 167.

De meeſte Vrouwen hebben, één, of twéé dagen eêr haare *Maandſtonden* dóórbreeken, ongemakken welken uit *volbloedigheid* ontſtaan; als, *Spannende Pynen* in den *Rug*, in de *Lenden*, aan de binnenzyde der *Deijen*, der *Borſt*, en in het *Hoofd*; als ook, een ongemak en drukking omtrent de *Maag*, waar door het ſchynt of alle haare *Ingewanden* vól waaren. Maar deze toevallen laaten áf, en houden, by graaden, op, zodra de ontlaſting begind, en voortvlied. Maar zo de Vrouw, door het één of ánder toeval, of wanórde der *Nietnatuurlyke dingen* verſtopt is, houden deze ongemakken áán, en neemen toe; men kan dezelven, van die der *Bezwangering*, tot op het einde der vierde Maand niet onderſcheiden; op welken tyd de zwangere Vrouwen beter worden, en alle de uit volbloedigheid ontſtaande ongemakken, by graaden, afneemen: daar tegen word het, met zulken welken alleenlyk verſtopt zyn, wegens de aanneemende taaiheid der ſappen, welke, door den tyd, veelderlei gevaarlyke krankheden voortbrengt, by aanhoudenheid, erger en erger. De *Bodem* der *Baarmoeder* is, by een verſtopte Lyderesſe, niet uitgezet; de wanórde der Maag is niet zo geweldig als by eene zwangere Vrouw, en, zelden, met *walging* verzeld. Waar tegen, eene zwangere Vrouw, des morgens, met misſelykheid word aangetaſt, en, daar boven, aan beluſtheid is onderworpen. De eerſten hebben een volbloedigheid van *Vaten:* de laatſten lyden, buiten deze ongemakken, een ánder, 't welk door de uitzetting der *Baarmoeder* en van het *Bezwangerde Ey* ontſtaat. *Verſtopping* en *Bezwangering* worden, beiden, door een *ſpannende volheid* in de *Borſt* vergezeld; maar, by de laatſten, kan men de *Areola*, of den *bruinen Ring* om den *Tepel*, uit welken, in de

laatſte Maanden der *Dragt*, een dunne *Wei* ontlaſt word, waarneemen: maar deze *Ring* is niet, altoos, zo duidelyk, als by de eerſte Bevrugting, en, zelfs, in 't geheel, ten dien tyde, zulk een zeeker *Merkteeken* niet, als in de anderen.

§. 168.

Omtrent de vyfde, of zesde Maand, word de voorſchreevene *Zwelling*, of *Uitzetting* der *Baarmoeder*, boven de *Schaambeenderen* ontdekt; en, door deze omſchryving en derzelver hardigheid is zy, ligt, van de *Waterzugt* in den *Buik* te onderſcheiden: Zy is ook *ronder* en *vaſter* als de *zwelling* welke de *verſtopte Maandſtonden* vergezeld, en, uit eene algemeene *volbloedigheid* der *Vaten* in de *Banden* en in de naby gelegene *Ingewanden* ontſtaat.

§. 169.

Over het geheel genomen, kan men zien dat het, in de eerſte Maand, zeer moeijelyk is de *Bezwangering* van de verſtopte *Maandſtonden* te onderſcheiden; zo dat wy, in 't *oordeelen*, moeten voorzigtig zyn; ja, nooit, zulke *Artſenyën* vóórſchryven die, voor de *Vrugt* in de *Baarmoeder*, gevaarlyk kunnen wezen: maar dat wy, veel eêr, de ongemakken moeten zoeken te verzagten, tot de tyd, en de Natuur de zaake ontdekt; en, áltoos, *Menſchlievend* oordeelen, indien *leeven* en *Eer* daardoor zouden kunnen lyden.

§. 170.

In de vyfde, of zesde Maand der *Bezwangering* erkennen wy, door het *onderſlaan* in de *Schede*, dat de *Hals* der *Baarmoeder*, merkelyk, verkort is, en dán laat zich de *Uitzetting* der *Baarmoederlyke onderdeelen*, tuſſchen den *Moedermond* en de *Schaambeenderen*, als ook, aan ieder zyde des *Hals*, merkelyk voelen. *Zie* PL. VI. VIII.

§. 171.

In de zevende Maand der *Bezwangering*, voeld men het *Hoofd* des kinds, dikwils, tegen het onderſte gedeelte der *Baarmoeder*, tuſſchen het *Schaambeen* en den *Moedermond* ruſten; wanneer hetzelve, naar den *Bodem*, ópwaards gedreven word, zinkt het, door deszelfs eigene zwaarte, weder nederwaards. Alle deze vóórzeggingstekenen worden, hoe meêr de Vrouw den verlostyd naderd, ook klaarder en zekerder.

§. 172.

Zomwylen voeld men het *Hoofd* des kinds, niet eêr dan in de achtſte, of negende

gende Maand, en, in weinig gevallen, niet eêr dan na de *Vliezen* gebroken zyn, wanneer het, door de *t'zamentrekking* der *Baarmoeder*, en door de ſterke *Weden*, met geweld, naar beneden geperſt word. Deze omſtandigheid kan ontſtaan, om dat des *kinds Hoofd*, bóven, in het *Bekken* blyft zitten: voornaamelyk, als hetzelve eng, of de Buik des Kinds, na den dood, met *Lugt* is uitgezet; waardoor de eigene zwaarte der *Vrugt*, ligter dan de omgevene Wateren, word, en het lighaam, wanneer 'er een groote meenigte Waters in de *Vliezen* omvat word, bóven, aan den *Bodem* der *Baarmoeder* zwemt. Het Lighaam word ook, als het Kind dwars in de *Baarmoeder* legt, niet altoos gevoeld. *Zie VERZAM.* 13.

VIERDE AFDEELING.

HOE DE VALSCHE ARBEID VAN DE WAARE TE ONDERSCHEIDEN IS, EN WAT MIDDELEN, BY DEZE GELEGENHEID, MOETEN GEBRUIKT WORDEN.

§. 173.

Indien de *Moedermond* naauw geſlooten blyft, kan men, zeeker, beſluiten dat de Vrouw hoewel zy *Weden* gewaar word, noch niet in Arbeid is: men kan, ten dezen aanzien, eene nauwkeurige onderzoeking doen, en, zo haar ongemak uit eene al te groote uitzettende *volheid* der *Baarmoederlyke* en de dáaromſtreeks leggende *Vaten* ontſtaat, moet men *Arm* en *Voetbaden*, of, van zes, tot acht *oncen* Bloed aftappen, ja, zulks, naar gelegenheid, herhaalen. Zo de *Weden*, door een' *Buikloop*, of *Diarrhæa* veröorzaakt worden, moet deze, op ſtaanden voet, door *Opiaten*, als in 't 2de Boek, 3de Hoofddeel, 4de Afd. gezegt word, geſtild worden. *Kolykpynen* worden, voornaamelyk, dáárdoor van den *Arbeid* onderſcheiden, dat de éérſten in den omtrek des *Buiks* bepaald blyven, en, zonder ophouden, of onderſcheibaare tusſchenpoozing wederkomen: zy worden, meeſtentyd, veröorzaakt door de te lang opgehoudene onreinigheid, of door zulke *voedende middelen* die een *verdunning* van *vogten* en *uitzetting* van *Lugt* in de *Darmen* voortbrengen; waardoor zy geweldig *uitgezet* en *geprikkeld* worden. Dit ongemak moet, door *openende Inſpuitzelen*, welken de *Darmen* van hunne ſchaadelyke ſtoffe ontlaſten, herſteld worden; en, als deze ontlaſting geſchied is, kan men, tot ſtilling der *Pynen*, *Opiaten* vóórſchryven: Men mag die door den *Anus inſpuiten*, of door den mond laaten *inneemen*, of, *uitwendig*, door *ſtooving* aanleggen, of men mag die, eindelyk, *inwryven*.

§. 174.

Zomwylen kan de *Moedermond* een weinig verwyderd zyn; echter, laat het zich

zich, evenwel, noch bezwaarlyk beöordeelen, of de Lydereſſe in Arbeid is, of niet: nochtans, kan men, na eenige opmerkendheid, indien men het volgende overweegt, verzeekeren dat de Vrouw haaren *vollen tyd* noch niet bereikt heeft (1), als 'er noch geen *dunne*, of *heldere ſlym* uit de *Schede* gevloeid is; (2) als de *Pynen* binnen den ſtreek des Buiks bepaald blyven, zonder den *Rug*, of de *binnenzyde* der *Deijen* aan te doen; (3) als dezelve, ſlechts, *ligt* zyn, en zonder *tuſſchenpozing*, voort duuren; of, ook, geene lange *tuſſchenpozing* hebben, en met geen genoegzaame *kragt* wederkomen, om de *Wateren*, *Vliezen*, of des *kinds Hoofd* neder te perſſen en den *Moedermond* te öpenen; (4) als deze deelen zich niet *week* noch *medegevend* maar *dik* en *hard* opdoen; dan, zeg ik, kan men verzekeren, dat de Arbeid noch niet begonnen is: Deze ongemakken, zyn te herſtellen, gelyk wy, by de valſche *Weden* en in de *Kolykpynen* geleerd hebben. Verder, als de *Pols ſnel* en *ſterk* ſlaat, de Lydereſſe *ſteeken* in de *zyde*, en in den *Rug*, of *pyn* in 't *Hoofd* heeft, dan zal het Aderlaten, van gelyken, nodig zyn. *Zie VERZAM.* 13 *en* PL. VIII. IX. X.

VYFDE AFDEELING.

OVER DE VERDEELING DES ARBEIDS.

§. 175.

HIPPOCRATES, en meeſt alle Schryveren over deze ſtoffe, van zynen tyd áf, tot de vyftiende Eeuw toe, hebben de Baring in twee deelen, namelyk, in een *Natuurlyke* en in een *Tegennatuurlyke* verdeeld, het *eerſte* deel bevat die gevallen, in welken het *Hoofd* vóórkomt; (andere zeggen het *Hoofd* en de *Billen;*) hoewel het vóórkomen des *Hoofds*, altoos, voor het natuurlykſt gehouden wierd; het *tweede* bevat die gevallen, waarin zich eenig ánder deel des kinds vóórdoed. En ſchoon zy niet, gelyk wy, een *derde* onderſcheid gemaakt hebben, ſchynen zy, echter, hetzelfde, in hunne bewerking, verſtaan te hebben: wyl wy, onder hunne *Heelkundige Operatiën*, altoos, een *Hoofddeel* over de wyze van *doode kinderen*, door des *kinds Hoofd* te *öpenen*, te verlosſen, en met *Haaken* uit te haalen, beſchreven vinden. Tegenwoordig worden de *Baringen*, als by de *Ouden*, in Natuurlyken verdeeld, als het *Hoofd* en de *Billen* voorkomen; in moeijelyken, als, ongeácht deze legging des Kinds, de Verlosſing zo traag voortgaat dat de Vrouw in levensgevaar is, ſchoon haar, door des Vroedmeeſters *Hand*, *Slinger*, *Tang* of *Haaken* hulp geboden word; en, in *Tegennatuurlyken*, als zich, noch *Hoofd*, noch *Billen* vóórdoen, en, waarby men, meeſtentyds, genoodzaakt is het Kind te keeren, en by de Voeten te haalen. Maar die verdeeling der Arbeiden is, door de meningen van veele Volkeren, óók onderſcheiden gemaakt: *eenigen* geloofden dat alle gevallen, waarin een deel des lighaams, (het Hoofd-zelf niet uitgezonderd,) op eene gewoone wyze voorkwam, moesten

ten, als *Tegennatuurlyk*, aangemerkt worden: *anderen* beweerden, daartegen, wát deel des Kinds ook vóórkomt, of wát legging hetzelve mag hebben, dat, byaldien het, zonder eenige andere hulp dan die der *Weden*, verloſt word, de geboorte *Natuurlyk* behoord genaamt te worden. *Moeijelyk*, indien men het Kind, in deze gevallen, met moeiten haald; en, *tegennatuurlyk*, als het *dwárs* in de *Baarmoeder* legt, zodaanig, dat hetzelve gekeerd, en by de Voeten verloſt word.

§. 176.

Wat my aangaat, toen ik deze dingen onderwees, heb ik bevonden dat, alle deze verdeelingen, haare tegenwerpingen onderhevig waaren; dies heb ik eene wyze gevolgt welke eenvoudiger dan de anderen is, en veel overvloedige herhaalingen uitwinnen zal.

§. 177.

Ik noem het een' *Natuurlyken Arbeid*, als het *Hoofd* vóórkomt, en de Vrouw, door haare *Weden*, en door den gewoonen byſtand verloſt word: maar, indien het *Baaren* zó langwylig en moeijelyk word, dat wy, om de deelen uit te zetten, buiten gewoon geweld moeten gebruiken, het kind met de *Tang* uithaalen, of (om ſlechts de Moeder te behouden,) het *Hoofd öpenen* en met de Haaken verlosſen, dan noem ik dezen een' *moeijelyken Arbeid*: en, onder de *Tegennatuurlyke gevallen*, begryp ik alle zulken waarin het Kind by de *Voeten* uitgehaald, of het *Lighaam*, eêr dan het *Hoofd*, verloſt word. Ik trek ook hier zo zeer niet in beſchouwing hoe het Kind vóórkomt, als wel, hoe het verloſt word; want men ontmoet gevallen waarïn het *Hoofd* vóórkomt, en waarïn wy verſcheidene uuren wachten of het Kind, door den natuurlyken weg, verloſt zal worden. Maar heeft de Vrouw geen kragt genoeg om des kinds *Hoofd*, in 't *Bekken*, naar beneeden te persſen, of heeft zy een *Bloedſtorting* uit de *Baarmoeder*, dan worden wy, ten laatſten, genoodzaakt het kind te *keeren*, en by de *Voeten* te haalen. Wanneer het zó hoog legt dat men de *Tang* niet gebruiken kan, of indien het Kind niet groot, en het *Bekken* niet eng is, word het een *onbarmhartigheid*, der *Ouderen Hoop* te vernietigen door de *Herſſenpan* te öpenen, en hetzelve met den *Haak* uit te haalen. In deze gevallen, zyn wy dan, ſchoon zich het Kind langs den natuurlyken weg áánbied, genoodzaakt hetzelve te *keeren* en, op dezelfde wyze als of de *Schouder*, de *Borſt* of den *Rug* vóórkwam af te haalen; deze bewerking valt, in 't gemeen, zwaarder dan een der voorige gevallen; wyl het, als álle de *Wateren* ontlaſt zyn, de *Baarmoeder* zich tezaamgetrokken en naauw om de *Vrugt* beſlooten heeft, meerder moeiten koſt, het *Hoofd*, naar den *Bodem*, ópwaards te brengen. Zo de *Billen* vóórgekomen zyn, worden wy, dikwils, genoodzaakt dezelven naar boven te brengen, en de *Voeten* te zoeken; waaröp wy, die gevonden hebbende, het Lighaam, en, eindelyk, het *Hoofd* verlosſen. Indien het *Hoofd* groot, het *Bekken* naauw en de Wateren niet ontlaſt zyn, behoorden wy, als het mogelyk was, het Kind in een' natuurlyken ſtand te wenden (*).

§. 178.

(*) Deze § verſchild met de *Franſche* en *Hoogduitſche Vertaalingen*.

§. 178.

Stel, tot verdere opheldering voor jonge Meesters, welken zulke zwaare zaaken noch niet dikwils vóórgekomen zyn, dat, in een *Stad*, of *Dorp*, van *drie duizend* Vrouwen, *duizend*, binnen 't jaar, zullen Baaren: dan zal, in *negen honderd en negentig* dezer geboortens, het Kind, zonder eenige andere dan gewoone hulp, ter waereld komen; verder zullen zich, van dit getal, *vyftig* Kinderen aan de onderdeelen des *Bekkens* vertoonen, met het *vóórhoofd* naar de eene zyde gekeerd en, zelfs, daar eenigen tyd worden opgehouden; *tien* zullen met het *vóórhoofd* naar de *Lieschen*, of naar den *midden* der *Schaamelheid* gekeert, *vyf* met de *Billen*, *twee*, of *drie* met het *Aangezigt*, en *één*, of *twéé* met de *Ooren* te voorschyn komen: Nochtans, kunnen alle deze Kinderen, zonder gevaar, verlost worden; en de Baaring zal, naar de grootte des *Bekkens* en des Kinds, of naar de kragt der Vrouw zulks veröorzaaken, meêr of min, langwylig en moeijelyk worden. Van de *tien* overigen, welken het *Duizendtal* volmaken, zullen zich *zes*, met het *Hoofd* naar verscheidene zyden gekeerd, en *twee* met de *Billen* voorüit opdoen; deezen kunnen niet, zonder de deelen uit te zetten, noch zonder de *Tang*, of *Haken* te gebruiken, of het Kind ópwaards te brengen en by de *Voeten* te haalen, verlost worden: welke noodwendigheid, of van de *zwakheid* der *Moeder*, de *styfheid* der *deelen*, een te *eng Bekken*, of van een *groot Kind;* enz. ontstaat. De andere *twee* zullen dwars leggen, en, niet met het *Hoofd*, noch met de *Billen:* maar met het één, of ánder deel des *Lighaams* vóórkomen, zodanig dat het Kind *gekeerd* en by de *Voeten* verlost moet worden. Laat ons stellen dat, in het volgend *jaar*, ter zelver plaatse weder *Duizend* Vrouwen verlost worden, dan zullen 'er boven de *drie*, *zes*, of *acht*, geen buitengewoone hulp van noden hebben; ja, zomwylen, of wél, zelden, word het *Kind*, wanneer het ontydig komt, of ongemeen klein is, of ook een verkeerde legging, de Moeder sterke *Weden*, en een wyd *Bekken* heeft, zonder andere hulp dan die der *Weden* gebooren.

§. 179.

Wanneer dan, in *duizend geboortens*, digt by de negenhonderd en twintig kinderen met het *Hoofd* voorüit komen, kunnen dezen, állen, natuurlyk genaamt worden, *zeeventig* derzelven, welken bystand verëischen, kan men *moeijelyken*, en de overige *tien zwaaren*, of *tegennatuurlyken* noemen, naar de Kinderen by het *Hoofd*, of by de *Voeten* verlost worden.

§. 180.

Om dan deze verhandeling, zo duidelyk als mogelyk is, te maaken, en de *gedachten* des Lezers te hulp te komen, als ook om de verscheidene geboortens, en wat daartoe behoord, in een behoorlyk verband met malkander vóór te stellen,

len, willen wy dezelven, op de volgende wyze, verdeelen. Wy noemen *natuurlyke Geboorte*, als het *Hoofd* vóórkomt, en de Vrouw, zonder buitengewoone bystand verlost word. *Moeijelyken*, als het *Hoofd* vóórkomt, en wy de *deelen* met de *Hand* ontsluiten, de Lydereſſe, met den *ſlinger*, of met de *Tang* te hulp moeten komen, of, waarin wy, zo 't de *nood verëischt*, het *Hoofd* öpenen en met *Haken* moeten uithalen. *Tegennatuurlyken*, als het Kind by de *Billen*, of by de *Voeten* uitgehaald word, wyl de Verlosſing dán tegen de gewoonlyke wyze aanloop.

TWEEDE HOOFDDEEL.

OVER DE NATUURLYKE BAARINGEN.

EERSTE AFDEELING.

OVER DE VERSCHEIDENE LEGGINGEN DER VROUW, BY DE BAARING.

§. 181.

In de meeſte *Landen* pleeg de Vrouw of te *zitten*, *rond te wandelen*, of te *Bedde* te leggen, tot de *Moedermond*, door de drukking der *Wateren*, of (indien dat in kleine meenigte voorhanden was,) door des *kinds Hoofd*, merkelyk, verwyd en, zodanig geſteld ſtond dat men de Verlosſing ſpoedig verwachten kon, wierd zy, in zulk eene geſtalte, als men voor de *zagtſte*, *ligtſte* en tot de Verlosſing *dienſtigſte* oordeelde, gebragt. Maar de Vrouw kan ook *al te vroeg* tot de Baaring geſchikt worden, uit welke *dwaaling droeve* gevolgen te wachten zyn. *Zie VERZAM.* 13, 14.

§. 182.

Onder de EGYPTENAAREN, GRIEKEN en ROMEINEN wierd de Vrouw op een' hoogen *Stoel* geplaatſt, in DUITSCHLAND en HOLLAND, bediend men zich van den *Stoel* dien VAN DEVENTER en HEISTER beſchryven (*): in HEETE GEWESTEN kan de *Stoel* volſtaan: maar in NOORDELYKE LANDEN, en by koud weer moet zulk een plaatſing de *gezondheid* der *Baarende* in *gevaar* brengen.

§. 183.

(*) Zulk een *Stoel* als de Schryver vóórſteld is in HOLLAND, ten minſten in AMSTERDAM niet meêr gebruiklyk.

§. 183.

In de WESTINDIËN en eenige Deelen van BRITTANNIËN, worden de Vrouwen op een' *half boogs gewyzen Stoel* geplaatſt; en, in andere *plaatſen*, op een' Vrouwen *ſchoot*, of, veeltyds, knielende op een groot kusſen, van áchteren verloſt.

§. 184.

In VRANKRYK beſtaat de plaatſing, voornaamelyk, hierrin, dat de *Baarende* aan de zyde, of aan het einde eens Beds, half *zit* en half *legt;* of, op een bloot *Bedde leggende*, met kusſens, of met een *Bedſtoel* overëinde gehouden word.

§. 185.

De LONDENSCHE wyze is de Natuurlykſte, en verligt de geboorte: De *Baarende* legt, op haare eene *zyde*, te *Bedde*, trekt de *knieën*, ópwaards, naar den *Buik*, tusſchen de *knieën* word een *kusſen* gelegt, om dezelven van malkander te houden. Maar de bekwaamſte wyze is, een *Bed* of *Ruſtbank* in dezelfde kamer klaar te maaken, een ſtuk *geölytdoek*, of een bereid *Schaapen vagt*, dwars over den midden des *Beds* te leggen, dáárôver, verſcheidene tezaamgevouwene *doeken*, als ook een *Bedlaaken:* doch, alles, aan het *Bedde* vaſtgemaakt. De *Doeken* dienen om de vogten, welken, ten tyde der Baaring, en ná de Verlosſing afvlieten, op te neemen; het daarônder leggende *geölytdoek*, of het *Schaapen vagt* bewaard het *Bedde*, op dat hetzelve niet nat worde. Eenige lieden leggen ook verſcheidene *Bedlaakens*, óp malkander, in het *Bedde*, zodaanig dat men, ieder dag, het bovenſt weg kan haalen, en zorgen dat het *Bedde* droog en bekwaam gehouden word.

§. 186.

De *Ruſtbank* moet niet meêr dan drie voeten wyd, en met *zeelen* voorzien zyn; de Vrouw moet, niets anders dan een kort, of halfhembd, een *Linnen Rok*, (met een' breeden *Band*), van vooren ôpen, en een *Beddejak* aan hebben, te *Bedde* leggen, en met *dekzels*, volgens het *jaargety*, bedekt zyn. Zy word, gemeenlyk, op de *linker zyde* gelegt: maar, by die omſtandigheid, moet zy-zelve zien wat haar 't gemakkelykſt valt; men moet haar het eene einde eens grooten vierdubbelen toegevouwen *Bedlaakens* onder de *Billen* leggen, en het ánder einde over de zyde des *Ruſtbanks* laaten hangen, hetwelk de *Vroedmeeſter*, of *Vroedvrouw*, die, vóór haar, op eenen *laagen ſtoel* zit, over de *knïën* kan ſpreiden. Zó ſpoedig, als de Vrouw verloſt is, moet dit *Bedlaaken* en kusſen, van tusſchen de *knïën* weggenomen, en een zagte, warme doek over haare *Schamelheid* gelegt worden. Dáárná moet men haar van kleederen veränderen, en haar, een *ſchoon warm Hemd*, een *linnen Onderrok* en een *Nagtjak* aantrekken, de Buik moet met een' *breeden Band* van den *Onderrok*, welks einde over malkander geſpeld is, váſt omſloo-

ſlooten worden. (*) Wanneer dit alles geſchied is, moet de *Ruſtbank* naby de zyde des *Beds* gebragt, en de Kraamvrouw, van 't eene *Bed*, op het ander gelegt worden: maar heeft men geen *Ruſtbank*, dan moet het *Bedde*-zelf met de vóórnoemde beſchermmiddelen voorzien worden. Eenigen worden ook *dwars* over het *Voetenëinde* des *Beds* gelegt, op welks *Hoofdenëinde* de *Dekzelen*, vóóráf, tot na de Verlosſing, opgerold geplaatſt worden; de Vrouw, verloſt zynde, word, in order, te Bedde gelegt, en, door de voornoemde opgerolde *Dekzelen* bedekt en warm gehouden. Op zulk eene wyze heeft men geen *Ruſtbank* nodig, en het overige deel des *Beds* blyft zagt en ſchoon. Daar tegen vallen die, welken op de *Dekzelen* gelegt worden, dikwils, terwyl men haar verſchoond en het *Bedde* opmaakt, in *onmagt*; en, voor zulken welken, onder de verlosſing, veel geleden hebben, word dit toeval, zomtyds, doodelyk.

§. 187.

De Vrouwen worden, zo zy op haare eene *zyde* leggen, het gemakkelykſt behandeld, het minſt afgemat en het warmſt gehouden: maar word de *Verlosſing moeijelyk*, dan ſchynt de PARYSCHE wyze de beſte te zyn; wyl, indien de *Baarende* half zit, en half legt, den *Rand* des *Beks vlak* is, en als dan een *Lootlyn*, van het middengedeelte, tuſſchen het *Maagkuiltje* en den *Navel* genomen, recht door het midden des *Bekkens* zoude gaan. (*Zie* PL. II. XII. *De Lyn* g d.) als, in het 1ſte BOEK, 1ſte HOOFDDEEL, aangemerkt is. In deze *Plaatſing* zal de *Laſt* des *Waters*, en, (na de *Vliezen* gebroken zyn,) de *Laſt* van 't *Hoofd* des *kinds*, zich nederwaards drukken, en het openen der deelen bevorderen, wyl, dus, de tezaamentrekkende kragt der *Buikſpieren*, vryër, ſterker en gelykvormiger, dan in een andere *plaatſing* is. Daarom moet men, in alle *Natuurlyke gevallen*, als het *Baaren langwylig* en *ſukkelende* is, deze *ſtaande*, of, wel, eene *knielende Plaatſing* beproeven; welke, als 'er noch een toegevoegde kragt bykomt, het Hoofd voorthelpen en deszelfs richting, zo die verkeerd gaat, veränderen kan. Maar, voor alle dingen, moet een Baarende, op geenerlei wyze, te veel afgemat worden.

§. 188.

Wanneer de Vrouw op haare *linker zyde* legt, en op een *Ruſtbank*, met het *Hoofdenëinde* naar des Helpers *linker hand* geplaatſt, moet zyne *rechter hand* tot de *Onderſtaaning* gebruikt worden, en dus, omgekeerd; ten zy de Vrouw, op haar' *Rug*,

(*) Het verſchoonen 't welk onzen Schryver hier vóórſteld, behoorde in de Noordelyken Landen, voornamelyk, by zwakke Vrouwen met de uiterſte omzigtigheid gedaan te worden; maar word, naar my vóórkomt, beſt na gelaaten, en liever gezorgt haare ſchoon aanhebbende kleederen ſchoon te houden om de zwaare onheilen, dikwils door de verſchooning veroorzaakt, te ontgaan.

Rug, dwars in het *Bedde* legt: in welk geval, men een der beiden handen, naar goedvinding, kan gebruiken: doch legt zy dwars, op haar linker zyde, dan is het dienſtig met de *linker*, en legt zy op de *rechter zyde* dan is het dienſtig met de *rechter hand* haar te *Onderſlaan*. Hier moet men niet vergeten op te merken, dat, by deze beſchryving van alle *moeijelyke* en *tegennatuurlyke Baaringen*, de *Lezer*, vóóráf, moet weten, dat de *Vrouw* op haar *Rug* legt, gelyk, in het 3de HOOFDDEEL, 3de AFDEELING, en, in het 4de HOOFDDEEL, 4de AFDEELING, geleerd word; uitgezonderd, indien haar eene andere legging vóórgeſchreven is: van gelyken, dat zy, in *Natuurlyke* en *Moeijelyke Baaringen*, noch op haare *zyde*, noch op den *Rug* legt; maar dat het *Hoofd* en de *Schouders* een weinig in de hoogte gericht worden, zodaanig dat zy, ligt, kan *Adem* haalen en de *Weden* te hulp komen.

§. 189.

Maar in *Tegennatuurlyke Baaringen*, waarin men, by de *keering* des kinds, groot geweld van nooden heeft, moeten het *Hoofd* en de *Schouders*, laager dan de *Billen*, welken digt aan de zyde, of aan het *Voetenëinde* des *Beds* leggen, geplaatſt worden: wyl, zo zich het *Bekken* in die *plaatſing* bevind, de *Handen* en *Armen*, ligter, in een *rechte Lyn*, langs de *achterdeelen* der *Baarmoeder*, ja, tot aan den *Bodem* gebragt kunnen worden. Zo, bovendien, de *Voeten* des *kinds*, naar den *Buik* der *Moeder* leggen, kunnen zy ligter ontdekt en beeter behandeld worden, indien de Vrouw op haar *zyde* geplaatſt is. Op andere tyden, zal de Verlosſing, indien de *Vrouw*, naar VAN DEVENTERS wyze, op een' laagen *Ruſtbank*, op haare *knieën* en *Elleboogen* legt, beter gelukken; wyl de ſterke *tegenſtand* der *Perſſing*, en des *Laſts* der *Baarmoeder*, en des *kinds*, daardoor, verminderd word; en, dus, de *Voeten*, eerder, gevonden en verloſt worden: maar, dán valt het, voor het *Kind*, beeter, en, voor den *Vroedmeeſter* en de *Moeder* ligter, dat men haar, eer men het Lighaam en 't *Hoofd* des *Kinds* verloſt, op den *Rug* legt.

TWEEDE AFDEELING.

HOE MEN DE VROUW, BY EEN NATUURLYKE BAARING, HULP ZAL BIEDEN.

§. 190.

Wanneer de Vrouw den vollen tyd der dragt bereikt heeft, gaat het *Baaren*, gemeenlyk, op de volgende wyze. De *Moedermond* word *week* en een *weinig geöpend;* den omtrek is, zomwylen, *dik:* maar, meeſtentyds, *dun;* uit deze öpening ontlaſt, zich een *dikke ſlym*, welke de *Dee-*

Deelen glad, en tot de *Uitzetting* bekwaam maakt. Deze Ontlasting openbaard zich, gemeenlyk, eenige dagen te vooren, en word den *voorlooper* der waare *Baaring* genaamt. Ten gelyken tyde word de Vrouw, beurtelings, door ligte *Weden* aangedaan, die den *Moedermond*, by graaden, uitzetten, en denzelven tot een grooter verwyding bekwaam maken; als het *Baaren*, werkelyk, begind, komen de *Weden* meenigvuldiger, sterker en worden aanhoudener.

§. 191.

By ieder *Wede*, word de *Baarmoeder*, door dezelfde magt welke de onreinigheid des *Rechtendarms* uitdryft, namelyk, door de inädeming der *Longe* en door de tezamentrekking der *Buikspieren*, sterk geperst.

§. 192.

Wanneer het *kind*, door een groote meenigte *Waters* omvangen is, (*Zie* PL. IX. X. XI.), kan de *Baarmoeder* deszelfs *lighaam* niet aanraaken; maar, by ieder *Wede*, worden de *Vliezen*, door de inhoudende *Vloeistof*, naar beneden gedreven, en, zo de *Moedermond*, door de aanhoudende en herhaalde uitzetting, genoegzaam geöpend is, worden zy, in den midden, der *Schede* geperst. Hierop trekt zich de *Baarmoeder* tezaamen, zodaanig dat dezelve het lighaam des kinds aanraakt; het *Hoofd*, klein zynde, word met de *Wateren*, uitgedreven. Alsdan breeken, gemeenlyk, de *Vliezen:* maar, gebeurd dit niet, dan worden zy naar den *Schedenmond* gedreven, welken zy ook, by aanhoudendheid, openen, en zich, uiterlyk, in de gedaante eener groote ronde *Blaas* vertoonen. Staande dien tyd gaat het *Hoofd* vóórwaards, en word, doordien de *Schedenmond*, ten dien tyde, volkomen geöpend is, óók uitgedreven. Wanneer de *Vliezen* niet in 't midden van haar voorkomend deel open barsten: maar, rondöm den *Moedermond*, afscheuren, blyft des kinds *Hoofd* met een deel derzelven bedekt, hetwelk onder den naam van *Huif*, of *Koningskap*, en, in HOLLAND, onder den naam van *Helm* bekend is. Wanneer de *Moederkoek*, ten gelyken tyde, van de *Baarmoeder* afgescheiden is, en de *Vliezen* geheel zyn, zullen de *Nageboorte*, het *kind* en de *Wateren*, met malkander, verlost worden; maar blyft de *Moederkoek* hangen, dan moeten zy zich, natuurlyker wyze, medegeven en breeken: zo de *Vliezen* rondöm den *Moederkoek* afscheuren, zal het grootste deel des lighaams, als ook het *Hoofd* des kinds, met dezelven omvangen zyn, en, dezen, moet men, aanstonds, wegneemen, om de Lugt een' vryën ingang, door de *Longe* des kinds, te bezorgen.

§. 193.

Wanneer het *Hoofd* groot is, en zich niet, aanstonds, in 't *Bekken*, naar beneden

neden begeeft, worden de *Vliezen*, alleen dáárdoor, naar beneden gedwongen, en moeten, om dat zy, by aanhoudendheid, dunner en dunner worden, eindelyk breeken. Wanneer alle het, vóór 't *Hoofd*, na beneden gedreeven *Water* ontlaft is, word, wyl de *Baarmoeder* dán het lighaam des kinds kan bereiken, het *Hoofd* in den *Moedermond*, naar beneden geperft, en deze, dáárdoor, zó verftopt, dat het overige deel des *Waters* terug blyft. *Zie* PL. XII. XIII.

§. 194.

Zomwylen word, wanneer de menigte des *Waters* heel klein is, en de *Baarmoeder* digt om het kind legt, het *Hoofd*, met de *Vliezen* bedekt, naar beneden geperft; en dézen öpenen, by graaden, den *Moedermond:* maar komt het in de midden des *Bekkens* en der *Schede*, dan zal een gedeelte des *Waters*, zomwylen, in groote, en, zomwylen, in kleine menigte, naar het achterdeel des *Bekkens* gedreven worden. Op andere tyden, als de *Wateren* in kleine menigte voorhanden zyn, is 'er, vóór het *Hoofd*, geen *Water* te ontdekken, en hetzelve daald, by graaden, dieper en dieper naar beneden, tot de dungemaakte *Vliezen*, tegen het *Hoofd*, verbreken: Ten zelven tyde, word de *Moedermond* en het bovendeel der *Schede*, door des kinds *Hoofd*, zodanig gevuld, dat 'er, byna, niets van het geringe deel des *Waters*, 't welk in de *Baarmoeder* is, ontlaft kan worden, dan dát geene 't welk, by ieder *Wede*, langs ieder zyde des *Hoofds* zypeld; waardoor de deelen zó flibberig gemaakt worden, dat 'er het Kind ligter kan doorglyden. *Zie* PL. XIII.

§. 195.

De *Baarmoeder* trekt zich tezaamen, de *Weden* worden fneller en fterker, de *Kruin* des *Hoofds*, word, in het onderdeel des *Bekkens*, naar het onderëinde des eenen *Zitbeens* vóórtgeperft; het *Vóórhoofd*, dat aan het tegenöverftaande *Zitbeen* legt, word in de holte van het onderdeel des *Heiligbeens*, en, ten zelven tyde, de *Kruin*, en het *Achterhoofd*, onder de *Schaambeenderen* heen gedrongen. (*Zie* PL. XIV.) van waar het *Hoofd*, in het vierde deel eens ronden krings, opwaards ryft, en, by graaden, den *Schedenmond* opend. Het *Frænum Labiorum*, of de *Fourchette*, den *Bilnaad*, den *Anus*, en, de tusfchen dezen en tusfchen het *Heiligbeen* leggende deelen, worden, in de gedaante eens grooten *Gezwels*, buitenwaards, uitgezet. De *Bilnaad* die, van den *Schedenmond*, tot aan den *Anus*, flechts, *één* duim afftands maakt, word, op dien tyd, op *drie*, den *Anus* op *twee*, en den afftand, tusfchen den *Anus* en het *Punt* des *Staartbeens*, van *twee* tot omtrent op *drie* duimen, of meêr, uitgezet. De *breede Heilig* en *Zitbeens Banden*, welken zich, aan ieder zyde van het onderdeel des *Heiligbeens*, tot aan het onderdeel des *Zitbeens* uitftrekken, worden, ook, buitenwaards uitgezet, en het *Staartbeen* word, achterwaards, gedreven: geduurende dien tyd word de *Kruin* des *Hoofds*, ter plaatfe daar de *Winkel-*

naad

naad aan het einde der *Pylnaad* raakt, by aanhoudendheid, verder voortgedreven, en zet den *Schedenmond*, by graaden, meerder uit. *Zie* PL. XV. D, *De* KRUIN. E, Het FRÆNUM LABIORUM. H, *De* BILNAAD. F, *Den* ANUS. GG, *De plaatzen der onderdeelen van de* ZITBEENDEREN. EGHG, *den* OMTREK *der* DEELEN, *als een* GEZWEL *uitgezet.* PL. II, kl, *de* HEILIG *en* ZITBEENS BANDEN, *en verder in* PL. XVIII. *het overige.*

§. 196.

Wanneer het *Hoofd* zo verre gevorderd is dat het onderdeel des *Achterhoofds* beneden de onderdeelen der *Schaambeenderen* gekomen is, worden, het *Staartbeen*, den *Anus* en de *Bilnaad*, door het *Voorhoofd* achterüit en nederwaards gezet, en het *Achterhoofd* ryst *twee*, of *drie duimen* in de *boogte*, beschryvende, by de opryzing, een' halven *ronden kring*, zo dat het *Voorhoofd*, op gelyke wyze, de deelen welken hetzelve geperst heeft verlaat, in de hoogte ryst, en de *Bilnaad* zich, zonder te breeken, of te scheuren, over het *Voorhoofd* stroopt. (*Zie*, PL. XIX. a, *Het onderdeel des* ACHTERHOOFDS. D, *Het* SCHAAMBEEN. MN, *De* BILNAAD, *zich over het Voorhoofd stroopende.*) Ten gelyken tyde glyden de *Schouderen* in de zyde des *Bekkens*, aan deszelfs *Rand*, daar hetzelve 't wydste is, en worden, benevens het *Lighaam*, naar beneden gedreven en verlost; staande dien tyd worden de *Moederkoek* en het *Chorion*, door de t'zaamentrekking der *Baarmoeder*, van derzelver inwendige oppervlakte, waaraan zy vastzitten, afgescheiden, en uit de *Schede* en den *Schedenmond* geperst. *Zie, voorn.* PL. b, *den* SCHOUDER, *in de zyde des* BEKKENS.

§. 197.

Wanneer het *Hoofd*, in den beginne, boven den *Rand* des *Bekkens* blyft staan, en niet verder voortgeperst word, kan de *Fontanella*, gemeenlyk, aan de zyde des *Bekkens*, met den vinger volkomen ontdekt worden: dit is de plaats daar de *Kroon* en *Pylnaaden* tezaamenloopen, en de *Beenderen* een weinig van malkander staan; deze Plaats is, by 't gevoel, week, en men kan vier *Naaden*, of, liever, de tegen malkander kruisfing der twee voornoemde naden, onderscheiden. Deeze kan men, zelfs, eêr de *Vliezen* breken, duidelyk ontdekken. Doch deze onderzoeking moet niet, onder de *Weden*, wanneer de *Vliezen* uitgezet en met *Water* vervuld zyn, geschieden: maar wél als de *Weden* beginnen op te houden, en weder slap willen worden; ánders kunnen de *Vliezen* te spoedig, eêr de *Moedermond* noch genoegzaam verwyd, en het Hoofd behoorlyk voortgerukt is, verbroken worden.

§. 198.

Wanneer de *Kruin* vérder naar beneden gezakt is, laat zich de *Pylnaad* alleen ontdekken: om dat, als het *Achterhoofd* des kinds, in het *Bekken*, naar bene-

den daald, de *Fontanella*, meêr, achterwaards, naar de zyde, of naar de holte des *Heiligbeens* gekeerd word. Maar zo de *Kruin* beneden het onderdeel der *Schaambeenderen* gekomen is, kan men de plaats gevoelen, daar de *Winkel* en *Pylnaaden* elkanderen raaken, en het *Achterhoofdsbeen*, aan de plaats daar deze drie *Beenderen* tezamengevoegt worden, een' *ſtomper Hoek* dan de *Wandbeenderen* maakt. Maar dit álles, laat zich beter ontdekken, als de *Vliezen* gebroken zyn, of het Hoofd tezamengedrukt word, zodaanig, dat de *Beenderen* over malkander ſchuiven, als de Bekleedzels des Hoofds niet te veel gezwollen zyn. *Zie hoe de* SCHRYVER *de* NATUURLYKE BAARING, *door* AFBEELDINGEN, *voorgeſteld heeft;* als PL. X. XI. *Het* HOOFD *eens* KINDS *wanneer de Baaring begind.* PL. XII. *als de* BAARING *eenigzins gevorderd is.* PL. XIII. *Een* HOOFD *gereed om, met het* ACHTERHOOFD, *onder de* SCHAAMBEENDEREN *te draaijen.* PL. XIV. *Een* HOOFD *waarvan het* ACHTERHOOFD, *onder de* SCHAAMBEENDEREN, *gedraaid ſtaat: maar, op zyde, te zien.* PL. XV. *Het voorgaande: maar, van* VOOREN, *te zien.* PL. XVIII. *Een* HOOFD, *verder dan de voorgaanden gevorderd. En* PL. XIX. *De* OVERSTROOPING *des* SCHEDENMONDS, *onder de* VERLOSSING *des* HOOFDS. NB. Schoon, op deze drie laatſte PLAATEN *afgebeeld ſtaat, hoe men het* HOOFD, *door behulp der* TANG, *moet* VERLOSSEN, *diend men teweten dat de* NATUURLYKE BAARING denzelfden REGEL *houd welke op de* PLAATEN *afgebeeld ſtaat. Zie, verder,* PL. III*. AFB. 1 en 2. C, *De* FONTANELLA. M, *De* PYLNAAD. N.N, *De* WINKELNAAD. H, *Den* HOEK *des* ACHTERHOOFDBEENS.

DERDE AFDEELING. (*)

No. 1.

HOE, EN WANNEER MEN DE VLIEZEN BREKEN MOET.

§. 199.

Ik heb (§. 193.) aangemerkt dat, de *Baarmoeder*, als het *Kind* met een groote menigte *Water* omvangen is, niet aan des kinds lighaam raaken, en het Hoofd naar beneden kan perſſen, eêr de *Vliezen*, aanmerkelyk, en, tot vóór in de *Schede*, naar beneden gedrongen zyn; ja, zelfs niet, voor dezelven gebroken worden, en het ingehouden *Water* zó veel verminderd is, dat zich

(*) Deeze Afdeeling is de vierde in de *Franſche* en *Hoogduitſche Vertaalingen*; ook zyn de zaaken, verder in deze Afdeeling beſchreven, in beide de Vertalingen niet door No. onderſcheiden, gelyk ik in de derde *Engelſche Druk* vinde.

zich de *Baarmoeder* tezaamen begint te krimpen, en, met behulp der *Weden*, het *Kind* voortdryven kan. Indien dan de *Vliezen* zó ſterk, en noch niet voorwaards gevorderd zyn, ja, zo lang geheel blyven dat de Verlosſing, daardoor, vertraagt word, moet men dezelven, als de *Moedermond* genoegzaam geöpend is, zonder verdere beproeving, verbreken; hoofdzaakelyk, als de Vrouw, door den *Arbeid*, al te geweldig aangetaſt en verzwakt, of met een *geweldige Bloedſtorting* uit de *Baarmoeder* overvallen word: in welk geval het *verbreken* der *Vliezen* de geboorte verhaaſt, en de *Bloedſtorting*, door de t'zamenkrimping der *Baarmoeder*, die de *Monden* der *Vaten*, welken, bovendien, door het ligchaam des Kinds tezamengedrukt worden, verminderd.

§. 200.

De gewoone wyze, van de *Vliezen* te *breken*, beſtaat hierin, dat men den *vinger* tegen dezelven bepaald, zo dra zy, ſtaande eene *Wede*, met de *Wateren* voorüitgeperſt worden; of dat men dezelven met den *vinger* en den *Duim* openknypt. Maar worden zy al te hoog terug gedreven, als men éénè der voornoemde wyzen beproefd, dan kan de Hand in de *Schede* gebragt worden, zo de *Schedenmond* ſlap genoeg is om zulks, gemakkelyk, te ondernemen: indien dit niet zonder veel ſmerte kan geſchieden, moet men den *voorſten* en *Middenſten vinger* der *linker hand*, in de *Schede* voeren, en een *onderzoekyzer*, of een' *puntigen Schaar* tuſſchen dezelven brengen, en de *Vliezen*, zo dra zy, met de *Wateren* vóór het Hoofd, naar beneden geperſt worden, doorbooren. Deze Bewerking moet men voorzigtig beſtieren, op dat, daardoor, het *Hoofd* niet beſchaadigt worde. Wat de *Vliezen* belangt, hoe weinig dezelven ook geöpend worden, vliegen 'er de *Wateren* met een genoegzaame kragt uit, om van malkander te ſcheuren.

No. 2.

WAT VERRICHT MOET WORDEN ALS 'ER WEINIG, OF GEEN WATER, BY DE BAARING, ONTLAST WORD.

§. 201.

Indien de *Kruin*, in plaats van ter zyde des *Bekken-Rands*, of aan de *Schaambeenderen* te blyven, vérder naar beneden geperſt word, en de *Wateren*, in geringe menigte, voorhanden zyn, word het Hoofd nederwaards gedreven, en de *Moedermond*, by graaden, geöpend, zonder dat 'er eene merkelyke menigte *Waters*, vóór het Hoofd, in de *Vliezen* is; maar dán zakt

het Hoofd, by graaden, vérder in de *Schede*, en als de *Vliezen* breeken, ontlaſt zich weinig, of geen *Water*, voor het lighaam des kinds verloſt is. In dit geval, zyn des kinds *Hoofdhairen*, welken zich, duidelyk, laten voelen, een voldoenend teeken dat de *Vliezen* gebroken zyn. Als men geen *Hairen* ontdekt, maar een glad lighaam beſpeurt, en de Vrouw, vooráf, ſterke *Weden* gehad heeft, ja, zelfs, na de *Moedermond* heel verwyd, en het Hoofd in 't midden des *Bekkens* gedreven is, kan men beſluiten, dat de Verlosſing, of door de *ſtyfheid* der *Vliezen*, of door *te weinig Water* in de *Baarmoeder*, vertraagd word, en dat, zo de *Vliezen* gebroken waaren, het Hoofd, zonder verdere tegenſtand, zoude verloſt worden.

§. 202.

Zomwylen kan men geen *Water* ontdekken, zo lang het Hoofd niet laager dan het bovendeel des *Bekkens* gevorderd is; wyl hetzelve den *doorgang* verſtopt en het hoofd te rug houd, zodanig dat het zich niet benedenwaards kan begeven: maar als het Hoofd neder daald, trekt zich de *Baarmoeder* tezamen en de *Wateren* worden, in geringe menigte, naar de achterdeelen, nederwaards geperſt; vandáár worden zy, als het Hoofd neder daald, of, in dezen ſtand, ſtaan blyft, vérder naar beneden gedreven, waardoor de *Vliezen*, ligtelyk, breeken. Maar zwaarder is het als 'er géén *Water* benedenwaards komt, en de *Vliezen* tegen 't Hoofd leggen. In dit geval, moet men, ſtaande ieder *Wede*, met den *Nagel* van eene der *vingeren*, de *Vliezen* een weinig *krabben*; waardoor zy, ſchoon de *Nagel* kort en glad is, by graaden, dunner en dunner worden; tot zy, op het Hoofd, door de kragt der *Weden* barſten. Intusſchen, moet dit Hulpmiddel nooit gebruikt worden voor men verzeekerd is, dat de *Verlosſing*, door de *taaiheid* der *Vliezen*, vertraagt word: want, zo dit de hinderpaal niet is, moet de *zwarigheid* door eene *zwakheid* der *Vrouw*, door een *groot Hoofd*, of door een *eng Bekken* ontſtaan; in welke gevallen, de Verlosſing tyd verëiſcht, en door de vroegtydige ontlooping des *Waters*, 't welk, geſtaadig, langs des kinds Hoofd, om de deelen vogtig en ſlibberig te maken, vlieten, en de geboorte verligten moet, kan geſtremd worden. Want, zo de *Vliezen* niet breken, voor het *Hoofd* in 't *midden* des *Bekkens* geperſt is, word hetzelve, doordien deszelfs *breedſte deel*, beneden het *bovendeel* des *Heiligbeens* gezakt is, gemeenlyk, naar beneden geperſt. Waaröp het den *Schedenmond* opend, en eêr alle het *Water* uit de *Baarmoeder* geloopen is, verloſt word: zodanig, dat, met behulp des overigen *Waters*, 't welk de deelen vogtig en ſlibberig maakt, de *Schouderen* en het *Lighaam*, ligter kunnen doorgaan. Wanneer de *Vliezen te vroeg* gebroken worden, trekt zich, zomwylen, het onderdeel der *Baarmoeder* zó ſterk voor de Schouderen des kinds tezaamen, dat, dáárdoor, de tegenſtand noch vergroot word. *Zie VERZAM.* 15.

No. 3.

WAT MEN VERRICHTEN MOET ALS HET HOOFD, MET HET VOORHOOFD, ZYDEWAERDS NAAR BENEDEN, TOT IN HET BEKKEN GEZAKT IS.

§. 203.

By de meeſte natuurlyke *Baaringen*, openbaard zich de plaats die, tusſchen de *Fontanella* en 't Achterhoofd, gevonden word; namelyk, de *Kruin*, vlak vóór den *Moedermond*, en het vóórhoofd is naar de zyde des *Bekkens* gekeerd; wyl het *Bekken*, aan deszelfs *Rand*, van zyde tot zyde, het wydſt is; men ontdekt, dikwils, eêr het Hoofd in 't *Bekken* gezakt is, en vaſt, tusſchen de *Beenderen* geklemt word, dat, (ná eene *Wede*,) het Kind zich beweegd en zich naar de zyde draaid, en indien het niet, vóóraf, in deze klemming is geweeſt, het minſt gedrukt en beſchadigt word. Maar de *ſtand* des *Hoofds* kan ook, by zulken welken het *Bekken*, van de áchter tot de vóórdeelen des *Rands*, zo wyd, of wyder dan van de eene tot de andere zyde hebben, indien het vóórhoofd na áchter, of na vóóren gekeerd is, anders wezen. Doch het *Bekken* heeft, zelden, zulk een geſtalte.

§. 204.

De voornoemde *ſtand* en *klemming* worden, by een eng *Bekken*, waarvan het *Bovendeel* des *Heiligbeens* te veel vóórwaards, naar de *Schaambeenderen* gebogen ſtaat, waargenomen: maar als het Kind vérder naar beneden geperſt word, *draaid* zich het *Vóórhoofd* in de holte van des *Heiligbeens* onderdeelen; wyl de *Kruin* en het *Achterhoofd*, by de onderdeelen der *Schaambeenderen*, minder tegenſtand vinden dan by de *Zitbeenderen*, naar welken zy, tevooren, gekeerd waaren, om dat het *Bekken* aan de *Schaambeenderen*, als in 't 1ſte BOEK, 1ſte HOOFDDEEL, 5 AFDEELING beſchreven word, niet meêr dan *twee duimen*, en, daar tegen, aan de *Zitbeenderen vier duimen* diep is. Wanneer zich dan het *vóórhoofd* in de voornoemde legging bevind, zonder zich in de *Holte* des *Heiligbeens* te draaijen, kan men hetzelve te hulp komen, als men eenige *vingeren*, of de geheele *Hand*, geduurende eene *Wede*, in de *Schede* brengt, en hetzelve in zyne rechte legging draaid. *Zie* HOOFD. 4, AFDEEL. 4, No. 5.

§. 205.

Wanneer het Hoofd der Vrugt in eenen dezer ſtanden is vóórgekomen, word de Baaring natuurlyk genaamt; en dan is 'er weinig anders te doen, dan

de Vrouw aan te moedigen, op dat zy, by ieder *Wede*, alle haare kragten aanſpanne, en, in de tuſſchen tyden, ruſte. Zo de deelen *ſtyf*, *droog*, of *ontſlooken* zyn, moeten dezelven met *Pomade*, *Varkens-Reuzel*, *ongezoute* Boter, of *Althea-zalf*, ſlibberig gemaakt worden; de twee eerſte *middelen* zyn het bekwaamſt voor de uitwendige, en de laatſten, (wyl dezelven hard zyn, en niet zo ligt ſmelten) voor de *Schede*, om dezelve, en ook den *Moedermond*, ſlibberig te maken.

N°. 4.

HOE MEN, BY EENEN LANGWYLIGEN ARBEID, ALS DE DEELEN TE STYF ZYN, DE BARENDE BYSTAND ZAL BIEDEN.

§. 206.

De *Moeder*-en *Schedenmond* öpenen zich, gemeenlyk, by de *eérſte Baring*, met meerder moeiten dan by de volgende: voornamelyk, als de Vrouw boven de *dertig jaaren* oud is. In deze gevallen moet de *Schedenmond*, onder ieder *Wede*, door de *vingeren*, in de gedaante eens *Kegels*, binnen tebrengen, en denzelven zodanig rond te draaijen dat de deelen zeer gemakkelyk en, by graden, uitzetten, verwyd worden; zo de geheele Hand in de *Schede* gebragt word, vind men, zomwylen, dienſtig, de *vingeren*, benevens de *vlakke Hand*, tuſſchen het *Hoofd* en den *Moedermond* te ſteken: want zo men deze voorzigtigheid niet, intyds, gebruikt, word, dikwils, het Hoofd eêr dan de *Moedermond*, nedergedreven: (voornamelyk dát gedeelte, 't welk het digtſt by de *Schaambeenderen* is;) ja, zelfs, wel door den *Schedenmond* heen; of het Hoofd zal, als het door den *Moedermond* heen gaat, de deelen, by den *Schedenmond*, uitzetten, en de *Bilnaad* in gevaar van te ſcheuren brengen. Deeze verwyding moet, echter, voorzigtig gedaan, en nóóit anders ondernomen worden: ten zy het *zeer noodzaakelyk zy;* ook moet hetzelve, als dan, noch *langzaam*, en onder de *Wede* gedaan worden; om dat dan de Vrouw de uitzetting het minſt gevoeld.

§. 207.

Indien de *Baaring*, ſchoon alles Natuurlyk ſtaat, langwylig is, de omſtanders in *Angſt* zyn, en de Vrouw dezelve, met grooten *Angſt*, met ongeduld en geklag afwacht, zal den verëiſchten tyd der verlosſing, werkelyk, door haar *ongeruſtheid* vertraagd worden; maar wy moeten haar deze *ongeruſtheid*, door goede voorſtellingen en lieffelyke toeſpraaken, trachten uit de zinnen te bannen: doch laat zy zich, dus, niet bevreedigen, en is zy, door de inbeelding zo ſterk ingenomen dat

zy

zy zich verbeeld, door zeekere *Artſenyën*, de Verloſſing te moeten verzagt worden, kan het niet ondienſtig zyn, haar eenige *onſchadelyke* middelen vóór te ſchryven, welken zy, ondertuſſchen, kan inneemen; waardoor de tyd verkort, en de *inbeeldingskragt* bevreedigt word. Maar zo zy, werkelyk, *zwak* en *afgemat* is, zal het nodig zyn, haar iets toe te dienen; 't welk den *Omloop* der *Sappen* áánzet; byvoorbeeld, *Toebereidingen* van *Amber*, *Bevergeil*, *Myrrhen*, *Vlugge geeſten*, het *Pulv. Myrrh.* volgens de *Londonſche*, of het *Pulv. ad partum*, volgens de *Edimburgſche Apotheek;* en, ten opzigte haarer *ſpyze* en *drank*, kan men haar zulken vóórſchryven die haar Voeden en *kragt* geven. Is de Lydereſſe van een *volbloedige geſteldheid*, en heeft zy een *ſnelle ſterke Pols*, dan moet men, volgens de tegengeſtelde handelwyze, te werk gaan; als, met *Aderlaaten*, *verkoelende Middelen*, en haar, van gelyken, *Dranken*, die *ſlap* en dun zyn, *voorſchryven*. *Zie VERZAM.* 17. 18.

No. 5.

WAT MEN VERRICHTEN MOET ALS DE BAARING, DOOR DE NAVELSTRENG, OF DOOR DE SCHOUDEREN DES KINDS WORD TEGENGEHOUDEN.

Zie, hier over, het 2de BOEK, 2de HOOFDDEEL, 3de AFDEELING.

§. 208.

Schoon het *Hoofd*, nederwaards, in het *Bekken* geperſt word, de *Kruin* in arbeid is om den *Schedenmond* te openen, en het vóórhoofd zich in de *holte* des *Heilig* en *Staartbeens* bevind, gebeurd het, echter, nog dikwils, dat, na de *Weden* ophouden, het Hoofd weder, door de *Navelſtreng*, die zich om den *Hals* geſlingerd heeft, teruggetrokken word; of, dat de *Schouderen*, in plaats van verder neder te daalen, tegen den *Rand* des *Bekkens* opgehouden worden, dat de één op de *Schaambeenderen* blyft ruſten, en, de ánder tegen het *Heiligbeen* vaſtzit; of, zo zich, (na de *Wateren* een geruimen tyd geleden, zyn weggevloeit,) het *onderdeel* der *Baarmoeder* om den *Hals* en *voor* de *Schouderen* des Kinds tezaamen krimpt, en, dáárdoor, het Lighaam ophoud.

§. 209.

Als nu het *Hoofd*, door één dezer *Hinderpaalen* teruggetrokken word, en de *Verloſſing*, na verſcheidene *Weden*, vertraagd is, moet men, eer eene der *Weden* ophoud, één of twee *vingeren* in den *Rechtendarm* brengen, en het *vóórhoofd* des *kinds*, by den *wortel* des *Neus drukken:* waarby men heel *zorgvuldig* acht moet geven dat dezelven niet in de *oogen gedrukt* worden.

Door

Door deze *opdrukking* houd men het Hoofd terug, tot 'er eene andere *Wede* komt die hetzelve vérder naar beneeden zal persſen: hierby moet men, tegelyk, het *vóórhoofd* met den *vinger*, zagtelyk, en, by graaden, blyven opdrukken, tot het *Hoofd*, met een' *halven ronden draai*, *óp* en *vóórwaards* ryſt. Door dezen byſtand, en door middel van *ſterke Weden*, word het Kind naar beneden geperſt, ſchoon de *Navelſtreng* om den *Hals* is geſlingerd: want indien het Kind nederdaald, trekt zich de *Baarmoeder* tezaamen, en, gevolglyk, word de *Moederkoek* dieper naar beneden gebragt; de *Navelſtreng* word ook een weinig uitgerekt, zonder dat zulks den *Omloop* des *Bloeds* verhinderd.

§. 210.

Zo nu het *Hoofd*, op zulk eene wyze, beſtierd is, worden ook de *Schouderen*, by ieder volgende *Wede*, zodanig geperſt dat zy in 't *Bekken* nederdaalen: waaröp alle het overige, zondere verdere zwaarigheid, volgt. Dit *Hulpmiddel* is, bovendien, ook aan te wenden, als de onderdeelen der *Baarmoeder*, of den *Moedermond*, om den *Hals* des *kinds* en vóór de *Schouderen* tezaamgetrokken zyn; van gelyken, als het *Hoofd* heel laag gezakt is, en met eenen *vinger*, van buiten, op beiden de zyde des *Staartbeens* gedrukt word; men kan ook, in *draalende gevallen*, als de Vrouw *zwak*, het Hoofd *groot*, of het *Bekken eng* is, de Verlosſing, door den *Scheden* en *Moedermond*, met den *vingeren*, geduurende ieder *Wede*, zagjes uit te zetten, te hulp komen; dat zo wel zal dienen om de *Weden* áan te zetten, als om de *Monden* der *Schede* en *Baarmoeder* wyder te maaken; maar dit moet, alleenlyk, gedaan worden als het *volſtrekt noodzaakelyk* is, en dán noch niet dan met *voorzorg* en *tuſſchenpoozing*, uit *vreeze* van *ontſteeking*, of *ſcheuring* der deelen te verwekken. (*)

§. 211.

Buiten deze Hinderpaalen, kan het *Hoofd*, werkelyk, verloſt zyn, het *Ligbaam*, door de *t'zaamekrimping* des *Schedenmonds*, rondöm den *Hals*, ja, zelfs, indien het *Aangezigt* reeds buiten is, noch tegengehouden worden. De oorzaak van dit geval, ſteld men, gemeenlyk, tezyn, dat de *Hals* naauw, door den *Moedermond* omvat word. Maar dit komt zelden vóór als het Hoofd verloſt is; wyl dán de *Moedermond*, aan de achter en zydedeelen, door de *Borſt*, en door de *Armen* der *Vrugt* verwyd gehouden, als mede *mét*, of, *eér* dan het *Hoofd*, laag naar beneeden geperſt word.

§. 212.

Als het *Hoofd* verloſt is, en het overige deel des *kinds*, weegens de *al te*

(*) Deze § verſchild, merkelyk, met de *Hoogduitſche* en *Franſche* Vertaalingen.

al te groote breedte, of wegens de *verkeerde vóórkoming* der *Schouderen*, of door-dien de *Navelſtreng* om den *Hals*, of om 't *Lighaam* geſlingerd is, word tegen gehouden, dan moet het *Hoofd* aan ieder zyde gevat, de *Duimen* op het *Achterhoofd* gelegt, de *voorſte* en *middenſte vinger*, aan ieder *zyde* des *Hals*, ópwaards gebragt, en de *derde* en *vierde vinger* van ieder *Hand*, aan den *Opperkaak* gelegt worden. Wanneer nu het *Hoofd*, op zulk eene wyze, gevat is, moet men hetzelve récht voorwaards, *of naar den weg beſtieren dien de Lyn g d*, Pl. II. *zoude beſchryven*, *zo dezelve*, *buiten het Bekken voortliep*; maar indien het zich niet *ligt* laat bewegen, moet men *meerder kragts* gebruiken, en hetzelve, van de *eene* tot de *andere zyde*, of, veeleêr, van *Schouder* tot *Schouder* uithaalen: niet met *ſterke rukkingen*, maar *zagt*, *geſtadig* en *gelykvormig* wrikkende. Indien het Hoofd, op die wyze, niet bewogen kan worden, ſchoon men alles wat *moogelyk* is, zonder den *Hals* des Kinds te verrekken heeft beproeft, moet men de *Navelſtreng* trachten over het *Hoofd* te brengen: maar, zo dit niet mogelyk is, raaden eenigen áán, zonder tydverzuim, de *Navelſtreng*, op twee plaatſen, te binden, en dezelve, tuſſchen deze *Bindzels*, door te ſnyden. Maar zulk een Bewerking zou te veel tyds doen verliezen; bovendien, is ook het Kind niet in gevaar van, door de wurging der *Navelſtreng*, te verſtikken, wyl het, zelden, of nooit adem haald, voor deszelfs Borſt is verloſt.

§. 213.

Men handeld beter als men, aanſtonds, *één* of *twee vingeren*, *óver*, of *ónder* den *Oxel* ſteekt, en, dáárdoor, het Lighaam tracht naar beneden te brengen: terwyl men, tegelyk, met de *andere Hand* aan den *Hals* trekt. Blyft het nóch onbeweeglyk ſtaan, dan verwiſſeld men van *Handen*, en men beproeft derzelver kragt aan den anderen *Oxel*. Maar wil dit óók niet gelukken, dan *doorſnyd* men éérſt de *Navelſtreng* en, daarna, *bind* men dezelve áf. Indien de *Schouderen* zó hoog leggen dat men, met de *vingeren*, de *Navelſtreng* niet bereiken en doorſnyden, of genoegzaam vatten kan, ſteekt men de vlakke *Hand*, onder den *Rug* des *kinds*; of indien zich de *Schedenmond ſterk*, om den *Hals*, tezaamengetrokken heeft, brengt men zyn *Hand*, tot aan de Borſt, binnen, en men trekt, als vooren. Maar zoude deze wyze mede *miſſen*, dan moet men zyn toevlugt tot den *ſtompen Haak* nemen, dien men onder den *Oxel* brengt en vaſthaakt: maar dit *Middel* moet voorzichtig in 't werk geſteld worden, op dat men het *Kind* niet *beſchaadige*, of de deelen *verrekke*.

§. 214.

Als het Kind verloſt is, moet de *Navelſtreng* doorgeſneeden, en de *Moederkoek* naar de wyze, in 't vervolg op te geven, worden verloſt. *Zie VERZAM.* 19, 20, 21, 22.

VIERDE AFDEELING.

No. 1.

HOE HET KIND, NA DE VERLOSSING, MOET BEHANDELD WORDEN.

§. 215.

Zo dra het Kind verloſt is, moet het, onder de *Deekens*, warm gehouden, of, onmiddelyk, met een' warmen *Flenellen*, of *Linnen doek* bedekt worden: indien het *weend*, of *Ademhaald*, mag de *Navelſtreng afgebonden*, *doorgeſneden* en het Kind, zonder tydverzuim, aan de *Kraambewaardſter* worden overgegeven. Maar indien de *Lugt* niet, aanſtonds, in de *Longe* gaat, en den *Omloop*, tuſſchen het Kind en den *Moederkoek*, blyft aanhouden, moet het *afbinden* en *doorſnyden uitgeſteld*, en álles *beproeft* worden wat het Kind *prikkelen* en, zomwylen, eenige *pyn* kan verwekken. Indien de *Omloop* des *Bloeds* langzaam is, het *Ademhaalen moeijelyk* begind, en veel tyds tuſſchen de *In*- en *Uitädeming* verloopt, ja, de *Omloop* in de *Navelſtreng* geheel ophoud, dan komt het Kind, ſchoon het noch leeft, niet ligt weder te recht. Zomwylen gaan zeer veele *Minuten* voorby, eêr het Kind begind adem te haalen. Alles wat den *Omloop* der *Sappen aanzet*, *bevorderd* de *Ademhaaling*; en déze word ſterker, zo dra de *omloop* ſterker word; zo dat het eene het andere, beurtelings, behulpzaam is. Ter bevordering van het een en het ander, moet het Kind *warm* gehouden, *bewoogen*, en *heen* en *weder geſchud* worden; het *Hoofd*, de *Slaap* des *Hoofds*, en de *Borſt* moeten, of met *Geeſten*, *Knoflook*, of *Uijen*, gewreven, of, aan den *Neus* en den *Mond*, *Moſtaart* gebragt worden: ook wierd het Kind, zomwylen, terecht gebragt, als men hetzelve een *Zilvere Pyp* in den *Mond* ſtak, en door denzelven de *Long opblies*.

§. 216.

Indien de *Moederkoek*, door de aanhoudende *Weden*, onmiddellyk, of, kort op het Kind, van zich-zelven volgt, of door den *Vroedmeeſter* uitgehaald word, op dat zich de *Baarmoeder* tezaamen kan krimpen, om groote *Bloedſtorting* vóór te komen; indien, in deze gevallen, zeg ik, het Kind noch geen *Adem* heeft gehaald, en men noch eenige klopping in de *ſlagáderen* ontdekt, ſchryven eenigen, op goede gronden, vóór, den *Moederkoek*, en de *Streng*, zo veel als moogelyk is, in een *Bekken* met *warm water*, of *warmen wyn* te leggen, om den *Omloop* der *Sappen*, tuſſchen deze *Deelen* en het *Kind*, op te wekken. Anderen raaden den *Moederkoek* op den *Buik* des *Kinds* te leggen, en

den

denzelven met eenen *warmen doek* te bedekken; nóch anderen willen dat men dien over *heete Aſche* zal leggen: maar, onder deze *Hulpmiddelen*, ſchynt het *warm water* wel 't onſchadelykſt en werkzaamſt te zyn. Echter, kan de *Moederkoek*, zo dezelve noch in de *Baarmoeder* is, en geene *gevaarlyke Bloedſtorting* volgt, aan geene betere plaats, en in geene gelykvormiger warmte dan deze gehouden worden, terwyl de Vroedmeeſter het Kind op de voorſchreevene wyze tragt te behouden. *Zie VERZAM.* 23.

No. 2.

HOE MEN DE TOEVALLEN, DOOR EEN DRUKKING VAN DES KINDS HERSENEN ONTSTAAN, ZAL HERSTELLEN, enz.

§. 217.

Indien, door langwylige Baaringen, het *Hoofd* des *Kinds* láng in het *Bekken* heeft geſtaan, zodanig dat de *Beenderen* zyn *over malkanderen* geſchoven, en deszelfs *gedaante*, tegennatuurlyk, verlengt is, worden de *Herſenen*, dikwils, zo geweldig gedrukt, dat, vóór, of ná de Verlosſing, geweldige *Stuipen* ontſtaan, wáárdoor het Kind *in gevaar* is, ja, dikwils, het *leeven* verlieſt. Dit ongemak word, veeltyds, tegengegaan, en deszelfs gevaarlyke gevolgen weder herſteld, als men de *Navelſtreng* doorſnyd, eêr men de afbinding doet, of dezelve zó los bind, dat 'er *twée*, *drie*, of *vier* groote *leepels* vol *Bloed* uit kunnen ontlaſt worden.

§. 218.

Als het Kind, *één*, of *twée* dagen, vóór de Verlosſing, is *dood* geweeſt, zien 'er de *Lippen*, het *Teellid* en, (voornamelyk het *Balzakje*, by jongens) *misverwig* uit. Heeft het Kind *twée*, of *drie* dagen langer, in de *Baarmoeder* dood geweeſt, dan kan de *Huid*, met weinig moeiten, van ieder deel des *Lighaams* afgeſtroopt worden, en de *Navelſtreng* heeft dezelve *verwe* als de *Lippen* en de *Teeldeelen*. In *tien*, of *veertien* dagen is het Lighaam nóch *misverwiger*, en tot *verrotting* overgegaan; de *Hoofd-Hairen* kunnen, met weinig moeiten, afgeſcheiden worden: ook zal het één, of ánder deel des *Kinds*, 't welk ſterk in 't *Bekken* geklemt, en langen tyt in dien ſtand gezeten heeft, zich, inderdaad, zódanig vertoonen als of het verſtorven ware.

No. 3.

HOE MEN DE NAVELSTRENG MOET AFBINDEN.

§. 219.

Verſcheiden *Meeſters* hebben zich ook van verſcheidene wyzen van *afbinding* bediend: eenigen raaden ons de *Navelſtreng* af te binden en door te ſnyden, eêr de *Moederkoek* verloſt is; de eene *afbinding* zal digt aan den *Buik* des Kinds gedaan worden, om, dus, eene *Navelbreuk* te verhoeden, de andere *afbinding* zal twéé duimen van de éérſte gelegt worden, en de *Navelſtreng*, tuſſchen deze *afbindingen*, dóórgeſneeden worden. Door deze tweede *afbinding*, gelooven zy eene *gevaarlyke Bloedſtorting* uit de Vrouw te verhoeden, zo de *Moederkoek* noch aan de *Baarmoeder* vaſt zit. Maar alle deze voorzichtigheden ſteunen op *dwaalende begrippen*, en het volgende ſchynt wel het ligtſt en het beſt te zyn. Wanneer de *Moederkoek* niet, aanſtonds, door de *Weden* verloſt word, en wy door geene *Bloedſtorting* verpligt zyn deszelfs uithaaling te moeten verhaaſten, kan men de Vrouw een weinig laaten ruſten, en het Kind, intuſſchen, trachten te recht te brengen. Indien het geen *Adem* haald, of den *Adem* zwak is, beproeft men het geen (§. 215.) is opgeteekend, om den *Omloop* des *Bloeds* te verwekken. Maar als het Kind levend is, en met volle kragt weend, kan de *Navelſtreng* op de volgende wyze afgebonden worden. Na men zich met één of twéé, uit verſcheidene tezaamgenomene gewaſchte draaden gemaakte koorde, zo dik als *Bindgaaren*, en omtrent zeven duimen lang, aan ieder einde met een knoop voorzien, bezorgt heeft, bind men de *Navelſtreng*, omtrent *twee dwarsſche vingeren breed* van den *Buik* des *Kinds*, áf. Men legt éérſt den *Draad*, ſlechts, éénmaal om de *Navelſtreng* heen, indien dezelve dun is, en men bezorgt dien met twee knoopen; maar is de *Streng* dik, dán legt men de koorde tweemaal om, en weder een dubbelde knoop daaröp. Hierna ſnyd men de *Navelſtreng*, *een vinger breed* verre van de *afbinding*, naar des *Moederkoeks zyde*, met een *Schaar* dóór; onder het ſnyden brengt men de *Streng* zo verre als moogelyk is, áchterwaards naar de *Schaar* toe, op dat zy niet vóórüitglyde, en wy genoodzaakt zyn, verſcheidene maalen te knippen, eêr dezelve volkomen van malkander is afgeſcheiden: men moet, ten gelyken tyde, de *punten* der *Schaar*, met de andere hand, doen ſtand houden. Als het Kind gewaſſen is, moet men een *linnedoekje* om de afgebondene *Navelſtreng* winden, waaröp men, als dezelve tegen den Buik des Kinds geboogen is, een vierkant *drukdoekje* legt, hetwelk met een *Navelbandje* beveſtigt, of middelmatig vaſt word tezaamgedrukt.

§. 220.

Dit gedeelte der *Navelſtreng* krimpt, ſchielyk, tezaamen: 't word éérſt *blaauw*, daarna *zwart*: maar omtrent den vyfden dag, valt hetzelve, naby den Buik des Kinds, áf; men mag de *Streng* aan dát gedeelte, of wel, op wat afſtand van den Buik men verkiezen mag, afbinden; dezelve zal, altoos, op dezelfde plaatze afvallen: en nooit, of zelden, zullen 'er *Navelbreuken* door de áfbinding ontſtaan. Maar indien het *drukdoekje* en *Navelbandje* niet vaſt genoeg zyn toegehaald, en, eenigen tyd na de afſcheiding des tezaamengekrompen gedeeltes, voornamelyk, by Kinderen die veel Schryën, blyven leggen, kunnen daardoor *Navelbreuken* voortkomen. Intuſſchen moet de ſluiting des *Navelbands*, altoos, zó lugtig aangehaald worden, dat, daardoor, de *Ademhaaling* des Kinds niet verhinderd word.

§. 221.

De *Afbinding* der *Navelſtreng*, moet, altyd, zo vaſt toegehaald worden dat dezelve de *Monden* der *Vaten* ſluit, en zo zy de in-zich houdende ſtoffen blyven ontlaſten, moet eene tweede *afbinding*, ónder de voorige worden gedaan; want, zo dit verönächtzaamt word, kan het Kind *dood bloeden*. Indien intuſſchen, de *Navelſtreng*, twee of drie handen breed van den Buik, doorſneden, of van malkander geſcheurd is, ja, zonder verdere *afbinding*, aan de koude word overgegeven, trekken, de *Slagäderen* van zich-zelven tezamen, zódanig, dat weinig, of geen *Bloed* verlooren gaat: ja, zomwylen, zal, indien de *Navelſtreng* afgebonden, drie *vingeren* breed van des Kinds Buik afgeſneden, en voor het *Bloeden* één of twee uuren bewaard word, ſchoon de *afbinding* losgemaakt, de *Navelſtreng* en 't *Lighaam* verwarmt, en in water gedompeld word, geen *Bloed* meêr uitvlieten. *Zie VERZAM.* 25.

VYFDE AFDEELING.

OVER DE VERLOSSING DES MOEDERKOEKS.

§. 222.

Wánneer de *Navelſtreng* is afgeſneden, en het Kind aan de *Kraambewaardſter* overgegeven, word het verloſſen der *Nageboorte*, zo dezelve niet, bereids, door de *Weden* is uitgedreven, de naadſte zorge. Wy hebben (§. 219.) reeds aangemerkt dat, indien 'er geen gevaar van *Bloedſtorting* voorhanden is, de Vrouw een weinig mag in ruſt gelaten worden, om zich van haaren uitge-

ſtaanen zwaaren Arbeid, een weinig te herſtellen, en de *Baarmoeder*, zo dezelve zich tezamenkrimpt, tyd te geven den *Moederkoek* te persſen, en van haare inwendige oppervlakte af te ſcheiden: geduurende dezen tyd, vlieten ook één, twéé, of drie Theekopjes vol *Bloed*, door de *Navelſtreng*, uit de *Vaten* des *Moederkoeks*; waar door derzelver omtrek afneemt, op dat zich de *Baarmoeder* des te meêr kan tezamenkrimpen: dit is oorzaak dat men de *Navelſtreng*, maar ééns *afbind*. Als men den *Moederkoek* wil verlosſen, moet men de *Navelſtreng* met de linker hand vatten, haar om den voorſten en middenſten *vinger*, of in een doek winden, op dat zy ons niet ontglippe; dan moet men lediglyk, van zyde tot zyde, trekken, en de Vrouw, aanmaanen, door drukking, als of zy ter ſtoel wilde gaan, door ſterk blaazen in haare Handen, of, door den *vinger* in de Keel te ſteeken, als of zy eenig Braaken wilde verwekken, de zaaken behulpzaam te zyn. Indien, door deze handelwyze, de *Moederkoek* niet uitgebragt kan worden, moet men de Hand, langzaam, in de *Schede* en *Baarmoeder* brengen, en den *Rand* des *Koeks* zoeken, waarby men, denzelven gevonden hebbende, dien, by graaden, naar beneden, haald; zo dra dezelve tot aan den *Schedenmond* gekomen is, moet men hem, met beiden de Handen, vatten en verlosſen: ook, ten gelyken tyde, de *Vliezen*, zo dezelven aanhangen, langzamelyk, en voorzigtig aftrekken, en, mede, uithaalen.

§. 223.

Wanneer de *Navelſtreng* by den *Rand* des *Moederkoeks* haaren oorſprong neemt, alwaar men denzelven, dikwils, vind, gaat de *Moederkoek*, zo dezelve in het midden is ingeplant, door ligter aan de *Streng* te trekken, los, ten zy dezelve op eene ongewoone wyze, door haar *vaſthanging* aan de *Baarmoeder*, of door het ſterk *tezamenkrimpen* des *Moedermonds*, terug gehouden word. Als de *Navelſtreng* in het *midden* des *Moederkoeks* is ingeplant, en dit deel zich aan den *Moeder*- of *Schedenmond* vertoond, zal den *Hoop* te groot wezen, om in deze voorkoming, uit te ſchieten: In dit geval moet men *twee vingeren* in den *Schedenmond* brengen, en denzelven, by zynen *Rand*, het éérſt uithaalen.

§. 224.

Word de *Moederkoek* door de *tezamenkrimping* der *Baarmoeder* afgezondert, dan word dezelve, om zynen laſt en zyne zwaarte, dóór de *Vliezen* heen gedreven, en dézen worden, beiden, ómgekeerd, na buiten gebragt.

§. 225.

Is een *deel* des *Moederkoeks* dóór den *Moedermond* gekomen, en kan het overige, door ligt trekken, niet buiten gebragt worden, om dat zich de *Moeder-*

mond

mond naauw om het midden deszelven tezamengetrokken heeft, of noch eenigzins aan de *Baarmoeder* hangt, brengt men de *vlakke Hand*, door den *Moedermond*, onder den *Moederkoek*, en, als men de *Baarmoeder* verwyd heeft, vat men den *Rand* des *Koeks* met de Hand, en haald denzelven uit: maar zit hy noch aan de *Baarmoeder* vaſt, dan brengt men de Hand vérder in, *Scheid* denzelven *voorzigtig*, áf, en verloſt hem, als, hier voor, gezegt is.

§. 226.

Wanneer men, in plaats van den *Rand*, het *Midden* des *Moederkoeks*, aan den *Moeder*, of *Schedenmond* vind, en gevoeld dat zich de *Moedermond* naauw tezaamengetrokken heeft, moet men de *Navelſtreng*, volgens (§. 221.) vatten, de andere *Hand*, langs dezelve, in de *Schede* brengen, en de *vingeren*, benevens den *duim*, *Kegelvormig* tezaamengevoegt, *zagtelyk*, door den *Moedermond*, langs de *Navelſtreng*, tot aan de *Plaats* brengen daar dezelve, in den *Moederkoek*, is ingeplant. Van hier moet men met de *vingeren* voelen, aan wat *deel* der *Baarmoeder* de *Moederkoek* vaſtzit. Is hy aan den *Onderrand* los, dan moet men beproeven of men denzelven kan uithaalen; maar zit hy vaſt, dan begind men hem, met de Hand, wier *Rug* naar den *Wand* der *Baarmoeder*, en wier *voorſte deelen* der *vingeren* naar den *Rand* des *Koeks* gekeerd zyn, langzamelyk, af te ſcheiden. Men moet, tot deze bewerking, de *Nagels kort* en *glad afgeſneden* hebben. Onder de Affcheiding drukt men de einden der *vingeren*, meêr tegen den *Moederkoek*, dan tegen de *Baarmoeder*, en als men gene van dezen onderſcheiden kan, wyl zy, beiden, week zyn; (hoewel de *Baarmoeder* vaſter dan de *Moederkoek*, en deze vaſter dan het *geronnen Bloed* is,) moet men, met zyne *vingeren*, langs deszelfs *Rand*, naar beneden daalen, en dezelve tot het afgeſcheiden *deel* voeren, dit, mede, zagtelyk van de *Baarmoeder* afdrukken, tot de geheele *Koek* los is. Zomwylen zal, indien een *deel* deszelven is afgeſcheiden, het overige, aanſtonds, indien men, ligtlyk, aan het afgeſcheiden deel trekt, loslaaten en naar beneden daalen: maar kan dit niet gemakkelyk in 't werk geſteld worden, dan ſcheid men denzelven, met de grootſte voorzigtigheid áf. Meenigmaal zal ook, als men de binnenzyde des *Moederkoeks* met de Hand gevat heeft, de geheele *Koek*, zonder verdere moeiten losgaan. Wanneer de *Moederkoek* los is, haald men de Hand terug, en men vat den onderſten *Rand*, by welken men denzelven moet uithaalen, wyl hy te groot is om, in eenen klomp, uit gehaald te worden. Men moet hem, zo volkomen als moogelyk is, verloſen, en men zet, ten dien einde, den *Duim*, of den *Vinger* op de *Navelſtreng* vaſt, waardoor het ſcheuren, dikwils, verhoed word.

§. 227.

Als de Vrouw op haar' *Rug* legt, en de *Moederkoek* aan de linker zyde

de der *Baarmoeder* vaſt zit, zal het beſt zyn den *Koek* met de *rechterhand* af te ſcheiden; daar tegen is de *linkerhand* beter te gebruiken, als de *Moederkoek* aan de rechter zyde zit: maar zit hy aan de *vóór*, of *achterdeelen*, of aan den *Bodem* vaſt, dan kan de eene Hand, zo goed als de andere, gebruikt worden.

§. 228.

Dit *deel* der *Baarmoeder*, aan welken de *Moederkoek* vaſt zit, blyft noch uitgezet, als het overige *deel* zich tezaamenkrimpt.

§. 229.

Hoe nader de vaſtzitting aan den *Moedermond* is, hoe ligter de *Moederkoek* afgeſcheiden word; hoe verder dáárvan áf hoe bezwaarlyker: wyl het, weegens de tezaametrekking des *Moedermonds*, en des *Baarmoeders Onderdeel*, welken zich niet, zonder groot geweld, na zy eenen geruimen tyd zyn tezaamgekrompen geweeſt, weder laten uitzetten, bezwaarlyk valt, tot aan den *Bodem* der *Baarmoeder*, opwaards te reiken.

§. 230.

Als, om die rede, de *Moederkoek* aan den *Bodem* vaſt zit, en alle de onderdeelen der *Baarmoeder* ſterk tezaamengetrokken zyn, moet de Hand, in de gedaante eens *Kegels*, binnen de *Schede* gedrongen, en de onderdeelen der *Baarmoeder*, by trappen, verwyd worden. Indien 'er groot geweld verëiſcht word, moet het langzaam geſchieden, en, zomwylen, eens geruſt worden, op dat men de *Kramp* niet in de *Hand* kryge, noch de *Schede* in gevaar ſtelle dat zy van de *Baarmoeder* worde afgeſcheurd; wyl, in deze gevallen, de *Schede* merkelyk in de hoogte verlengt word.

§. 231.

By deze onderneming laat men een' Helper, met beiden de *Handen*, op den *Buik* der Vrouw drukken, of men drukt, als men de ééne Hand inbrengt, met de andere tegen de *Baarmoeder*; anders doende, zal zy zich in de hoogte begeven, en, gelyk een groote *Bal*, onder de ſlappe *Wanden* des *Onderbuiks*, heen en weder rollen, waardoor men verhinderd word de behoorlyke verwyding te doen.

§. 232.

Als deze tezaamekrimping overwonnen, en de Hand aan den *Bodem* der *Baarmoeder* gebragt is, ſcheid men den *Moederkoek* áf, en brengt denzelven, als (§. 222.) geleerd word, buitenwaards; en zo zich de *Baarmoeder* in de midden tezaamen-

mentrekt, zodanig, dat zy de gedaante eens *Zandloopers* verkrygt, hetwelk eene omſtandigheid is die zich, zomtyds, hoewel, zelden, openbaard, moet men op dezelfde wyze voortvaaren.

§. 233.

Men moet, in deze gevallen, en, hoofdzaakelyk, als de *Moederkoek* moeijelyk verloſt is, de Hand, na dezelve, met den *Moederkoek*, is uitgehaald, weder inbrengen, om te onderzoeken of ook een deel der *Baarmoeder* naar beneden gehaald en omgekeerd is; zo dit gebeurd, dryft men die weder in de hoogte, en brengt haar, zonder tydverlies, te recht: alsdan ontlaſt men haar van 't geronnen *Bloed*, dat, anders, geweldige *Naweden* kan veröorzaaken.

§. 234.

De *Moederkoek* zal, meeſtentyds, binnen *tien*, *vyftien*, ja, *twintig Minuten*, of iets meêr, of iets minder, van zich-zelf uitkomen, en, ſchoon een gedeelte van denzelven, of een gedeelte der *Vliezen* in de *Baarmoeder* terug blyft, zal de Vrouw, gemeenlyk, het overige, indien 'er geen groote *Bloedſtorting* volgt, onbeſchadigt, in één, of twéé dagen uitdryven. Maar, niet tegenſtaande dit, moet, indien het moogelyk is, de geheele *Nageboorte*, eêr men van de Vrouw gaat, uitgehaald worden, op dat men geen gelegenheid tot argewaan geve.

§. 235.

Ik vind, zo wel onder de *Ouden*, als onder de *Nieuwe Schryveren*, verſcheiden *meningen* en *voorſchriften* wegens de verlosſing des *Moederkoeks*. *Eenigen* beweeren dat dezelve, langzamelyk, verloſt, of overgelaten moet worden tot hy van zich-zelf uitkomt; *anderen* willen dat men de Hand, aanſtonds, in de *Baarmoeder* zal brengen, en den *Moederkoek* affcheiden en uithaalen. Eer men tot een van beiden deze uiterſtens overgaat, moet men beſchouwen hoe de *Natuur*, in deze gevallen, op zich-zelve werkt. Wy vinden, by de gewoone *Baringen*, dat men, onder de *vyftig*, of *honderd* malen, naauwelyks ééns, iets meerder dan het Kind behoeft te ontvangen. Zommigen der Ouden hebben geſteld dat, in dit geval, onder de *duizend* maalen, naauwelyks ééns, gevaar voorhanden is; en dat, hierin, de werking der Natuur, meeſtentyds, alleen genoeg is; ja, dus, heel zeldzaam, en, misſchien, in *twintig*, of *dertig* malen, de gelegendheid niet ééns voorkomt dat men den *Moederkoek* dienſt af te ſcheiden, wyl dezelve, gemeenlyk, door gewoonen byſtand, en door zagtelyk aan den *Navelſtreng* te trekken, of door de magt der Vrouw, ontlaſt word. Ik vind ook, dat de *Moedermond*, eenige uuren na de Verlosſing, ruim zo ligt als op andere tyden, verwyd kan worden. Gevolglyk moeten wy, naar myn gedachten, den middenweg houden, en nóóit anders, dan in gevallen waarby zulks de *nood* verëiſcht, hulpe bieden: op andere tyden,

moeten wy de Natuur, wanneer zy voor zich-zelf genoeg is, niet verhinderen, en, wederom, op andere tyden, niet te lang vertoeven; wyl het mogelyk is dat de *Moederkoek*, zomwylen, hoewel zelden, veele dagen kan ná blyven: want zo de *Baarmoeder*, intusschen, door het één, of het ander toeval ontstoken wierd, en de Vrouw, dáárdoor, omkwam, zou zulks, den Meester te last gelegt worden; wyl hy de *Nageboorte* terug had gelaaten. *Zie VERZAM.* 23.

DERDE HOOFDDEEL.

OVER DE MOEIJELYKE BAARINGEN.

EERSTE AFDEELING.

OVER DE OORZAAKEN DER MOEIJELYKE BAARINGEN.

§. 236.

In de vóórgaande Blaaderen, die over de *natuurlyke Baaringen* handelen, heb ik de ligtste en eenvoudigste wyze tot hulp der *Baarende*, het *Kind* te verlossen en de *Moederkoek* uit te haalen, beschreven: maar vermits het, zomtyds, gebeurd dat wy, ter behoudenis der *Moeder*, of des *Kind*, of van *beiden*-tegelyk, buitengewoone hulp moeten bieden, dien ik ook over te gaan, tot zulke *Regelen* mede te deelen, waarna men zich, in *moeijelyke Baaringen*, die, dikwils, als tegennatuurlyken vóórkomen, zal hebben te schikken.

§. 237.

Men heeft de *Heeren Vroedmeesters*, doorgaans, beschuldigt dat zy, in het gebruiken van *Werktuigen*, en geweldige behandelingen te *ligtvaardig* waaren: maar deze *beschuldiging* is voortgekomen uit de *onkunde* van zulken die niet weten dat 'er volstrekt werktuigen nodig zyn; of, wél, uit *eigenbaat* van zommige *schandelyke*, *schraapzugtige*, *onkundige Vroedmeesters* en *Vroedvrouwen*, die voordeel zoeken in den Arbeid van anderen verächtelyk te maken. Het is niet te ontkennen dat 'er, door de Werktuigen en Handen van *onbekwaamen* en *onvoorzichtigen*, veel *onheil* ontstaan is: maar ik ben overtuigt dat ieder *Verstandig Vroedmeester*, tot redding zyner *Lydersessen*, alle de ligtste behandelingen in 't werk zal stellen, eêr hy, zo wel met de Hand als met Werktuigen zyne toevlugt tot geweldiger neemt; hoewel 'er gevallen vóórkomen waarin men, *volstrekt*, met zagte *Handelwyzen*, niets goeds kan verrichten. Het zal, om die rede, nodig zyn te vertoonen wat hulp men, by *gevaarlyke Baaringen*, moet

moet bieden, ſchoon men dezelven, op geenerlei wyzen, mag aanwenden, dan wanneer het *leven* der *Vrouw*, des *Kinds*, of van *beiden* in zitbaar *gevaar is*: in dit geval moet men zelfs noch, dáár beneven, de grootſte vóórzorge in 't óog houden. Wat my aangaat, ik heb derzelver gebruik tot zó verre vermeid, als my dacht, voor myner *Lydereſſe* en des *Kinds* behoudenis, beſtaanbaar te wezen, en deze *grondregelen* den genen die myne onderrichtingen hebben aangenomen ook ſterk *ingeboezemd*.

§. 338.

Alle gevallen waarin des Kinds Hoofd vóórkomt, en welken, volgens de natuurlyke wegen, in het 2de HOOFDDEEL, 2de AFDEELING dezes BOEKS beſchreeven, niet gered kunnen worden, moet men, naar de verſchillende omſtandigheden waarúit de zwaarigheid ontſtaat, voor meêr, of min moeijelyk houden, en deze omſtandigheden zyn, gemeenlyk,

EERSTELYK, *groote zwakheid*, ontſtaande uit *verlooren eetluſt* en *kwaade verteering*, *dikwils Braaken*, *Spys*- en -*Roodeloop*, *Bloedſtortingen* uit de *Baarmoeder*, of, anders, uit eene Ziekte, waardoor de Lydereſſe van krágten beroofd is; insgelyks, door afmatting, die de Vrouw, by de begonne Baaring, door onbekwaame hulpbieding geleden heeft.

TEN TWEEDEN, door *bovenmatige droefheid* en *gemoedsvreeze*, welken, door *onáangenaame berichten* van *ſchielyke ongelukken*, ten tyde der *Baaring* verôorzaakt worden, waardoor zy, dikwils, zodanig word aangegrepen, dat de *Weden* terug blyven, en de Lydereſſe in leevensgevaar word geſteld.

TEN DERDEN, door *onbuigzaamheid* des *Moeder* en *Schedenmonds*, en der *uitwendige deelen*, 't welk, gemeenlyk, word gevonden by Vrouwen die voor de *eerſtemaal Baaren*; en, inzonderheid, by zulken die naar de *veertig Jaaren* loopen: hoewel zulks door *ſterke verëeltheid*, *verſcheuring*, of *verzweering* der *deden*, *klier*, of *knoetsgezwellen* in de *Schede* kan ontſtaan.

TEN VIERDEN, doordien het onder gedeelte der *Baarmoeder* óm de Schouderen des Kinds is toegekrompen, of om dat het lighaam in de *Navelſtreng* verward zit.

TEN VYFDEN, door het *verkeerd vóórkomen* des *Hoofds*; te weten, als het *Vóórhoofd* naar de *Lieſch*, of naar het *midden* der *Schaambeenderen* gekeerd ſtaat; doordien het *Aangezigt* met de *Kin* naar de *Schaambeenderen*, *Zitbeenderen*, of naar het *Heiligbeen* is gekeerd; of als de *Kruin* des *Hoofds* op de *Schaambeenderen* blyft zitten, en het *Vóórhoofd*, of *Aangezigt* in de *Holte* des *Heiligbeens* geperſt word; of, eindelyk, als eene der *Ooren* voorkomt.

TEN ZESDEN, door een *buitengewoone verbeening* des *Hoofds*, waardoor de *Beenderen* der *Herſenpan* worden verhinderd *mede te geven*, wanneer dezelven in 't *Bekken* geperſt worden; van gelyken door een *Waterhoofd*, of *Waterzugt* die het *Hoofd* zó ſterk heeft uitgezet, dat hetzelve, eêr het *Water* ontlaft is niet kan uitglyden.

TEN ZEVENDEN, door een *al te klein*, of *mismaakt Bekken*, 't welk, dikwils, in zeer kleine Vrouwen, of in zulken voorvald die, geduurende haar kindſche jaaren, de *Engelſche Ziekten* hebben gehad. *Zie VERZAM.* 24 — 30. *en* PL. XXVIII.

§. 239.

In alle deze gevallen, als het *Hoofd* boven den *Rand* des *Bekkens* legt, (ja, zelfs, daarin gedrukt zit,) is de beſte wyze, indien hetzelve, gemakkelyk, in de *Baarmoeder* terug gedreven kan worden, het Kind te *keeren*, en, volgens de *Regelen* die wy, hier na, zullen onderwyzen, te verloſſen: uitgezondert als het *Bekken* te *klein*, en het *Hoofd* te groot is. Maar als het Hoofd in het *midden*, of in het onderdeel des *Bekkens* geperſt is, en de *Baarmoeder* ſterk óm het Kind heen gekrompen zit, moet de Verloſſing door de *Tang* geſchieden; maar in alle deze *zeven gevallen*, als de *Vrouw* in *gevaar* is, en het *Kind* noch *gekeerd*, noch met de *Tang* gehaald kan worden, moet men het Hoofd openen, en door middel der Haak verloſſen. Diergelyke *moeijelyke Baaringen*, uit de ééne, of de ándere dezer *opgetelde oorzaaken* ontſtaande, openbaaren zich *menigvuldiger* dan zulken die wy *tegennatuurlyke* noemen: maar de hinderpaalen uit een *naauw Bekken*, of een *te groot Hoofd* ontſtaande, zyn van *zwaarder* gevolgen. Deze gevallen vereïſchen *grooter oordeel* dan zulken waarin zich het Hoofd niet ontdekt; wyl wy, aangaande deze laatſten, weten dat de beſte en zeekerſte wyze is, het *Kind* by de *Voeten* te haalen. Daar tegen moet men, by *moeijelyke geboortens*, de oorzaaken die het Hoofd verhinderen naar beneden te komen, en, daar beneven, alles wat tot nodigen *byſtand* vereïſcht word, *rypelyk* overweegen; men moet een *goed beſluit* neemen, als de werking der *Natuur* met geduld dient afgewacht te worden, en, zelfs, of, en wanneer het volſtrekt noodig is de *Baarende hulp te bieden*; want zo wy de *hulpbieding* te ſpoedig onderneemen, en veel geweld onder de Bewerking gebruiken, zodanig, dat het Kind en de Moeder, of één van beiden omkomen, zullen wy ons-zelf beſchuldigen de handen te vroeg aan 't werk te hebben geſlagen; daar, zo wy een weinig getoeft hadden, het Kind, mogelyk, door de *Weden*, langzaamerhand, had kunnen verloſt worden, of, ten minſten, het *Hoofd* zó verre na beneden kunnen geperſt worden, dat wy hetzelve, met meerder zekerheid, door behulp der *Tang*, hadden kunnen uithaalen. Aan de andere zyde, kan, wegens de ſterke drukking op het Hoofd, en op de Herſenen, zo wy het geval aan de *Natuur* overlaten, heel ligt, het Kind, als het verloſt is, *dood*, en de *Vrouw* zodanig door den *moeijelyken Arbeid* afgemat wezen, dat haar leven in groot gevaar is: in dit geval kunnen wy ons beſchuldigen, te lang met onzen byſtand getoeft te hebben, zo wy, ſlechts, overwegen dat, ten minſten, de *Baarende*, (zonder ons ten *hoogſten* over het leeven des Kinds te bekommeren,) eerder verloſt geweeſt zynde, had kunnen gered worden, zonder haar in 't uiterſte gevaar te ſtellen. Buiten twyffel is het onze *ſchuldigen pligt*, indien het moogelyk is, zo wel de *Moeder* als het *Kind* te *behouden*; maar dit niet *moo-*

gelyk,

gelyk zynde, moet ons voornaamſte oogmerk wezen, de *Vrouw* te *redden*, en, in alle *twyfelachtige gevallen*, *behoedzaam* en *vóórzichtig*, naar ons beſte oordeel, en onze ervaarendheid te handelen.

§. 240.

Als het *Hoofd* in 't *Bekken* gezonken is, en de *Baarmoeder* ſterk om 't Kind tezaamenkrimpt, word 'er *groot geweld* verëiſcht om hetzelve weder in de *Baarmoeder* opwaards te brengen; wyl 'er *kragt* genoeg moet zyn om de *Baarmoeder* uit te zetten, op dat zy het Hoofd weder ontvange; waartoe men *Hand* en *Arm* tegelyk moet gebruiken, en dan kan ook het Kind niet, zonder groote zwaarigheid, gekeerd worden.

§. 241.

Wil men het *keeren*, dan kan men, als het Hoofd te groot is, het Lighaam wel naar beneden brengen: maar het *Hoofd* zal, zeekerlyk, *boven* in 't *Bekken* blyven ſteeken; ja, niet zonder behulp der *Tange*, of der *Haken* kunnen uitgehaald worden. (*Zie* Pl. xxxv. xxxvi.). Intuſſchen is het, by een *eng Bekken*, noch ſlimmer, ſchoon het *Hoofd*, ſlechts, een gewoonlyke groote heeft. Zo de zaaken, dus, ſtaan, moet men de *keering* niet ondernemen; wyl men, anders, de Vrouw meêr ſmerten, en zich-zelf veelen onnutten arbeid verwekt. Men moet, om die rede, een *proef* met de *Tang* nemen: doch indien het, daardoor, niet gelukt, moet men de *grootte* des *Hoofds* verminderen, en het Kind uithaalen, gelyk hierna geleerd zal worden.

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE SLINGERS EN TANGEN.

§. 242.

Wy hebben reeds aangemerkt, dat de meeſte moeijelyke en draalende *Baaringen* ontſtaan, om dat het Hoofd in 't *Bekken* geklemt blyft; welke toeſtand door één der *zeven voornoemde* oorzaaken verwekt word. Voor dezen ging het Kind, in *deze gevallen*, als het niet *gekeerd* en by de *Voeten* uitgehaald kon worden, gemeenlyk, *verlooren*; en, ſchoon het al levend konde uitgehaald worden, ſtierf het kort na de Verloſſing, of herſtelde zich, wegens de lange en geweldige tezamenperſſing die het Hoofd geleden had, zeer bezwaarlyk: hierby was ook het *leven* der *Moeder*, wegens de evengenoemde oorzaaken, in gevaar; wyl, door de daaruit ontſtaande wederzydſche drukking, de *Vezelen* en *Vaten* van de *zagte* in het *Bekken* leggende *Deelen*, door het *Hoofd* des *Kinds* eene beſchadiging leden, en den *Omloop* der *Sappen* geſtremd wierd, waaruit

een geweldige *Ontſteeking* en, zomwylen, eene ſpoedige verſterving volgden. Zo het Kind niet *gekeerd* kon worden, was de Handelwyze, die men in deze gevallen oeffende, het *Hoofd* te *openen*, en het *Kind* met *Haken* uit te haalen. Dit *Hulpmiddel* veröorzaakte eene algemeene klagte onder de Vrouwen, die, wanneer men zyn toevlugt tot een' *Vroedmeeſter* nam, altyd oordeelden dat de *Moeder*, het *Kind*, of beiden tegelyk *verlooren* waaren. Deze *veröordeeling*, welke niet anders dan tot nadeel der *Vroedmeeſters* konde ſtrekken, wekte den geeſt van verſcheidene Oeffenaaren dezer Konſt óp, om eene zagter Handelwyze, in 't verlosſen des Hoofds, uit te denken, waardoor het Kind, zonder nadeel voor de Moeder, konde gered worden.

§. 243.

Hunne *ondernemingen* zyn niet zonder goede gevolgen gebleven: men heeft beter en zekerder *Hulpmiddel*, ten dezen opzigte, uitgevonden, en, niet lang geleeden, hetzelve, in dit KONINGRYK, tot zulk een volkomenheid, als in eenig LAND, gebragt; zodanig dat, tegenwoordig, als wy, eêr het Kind dood is, of de deelen der Vrouw aan het Koude vuur zyn blood geſteld, de Moeder en 't Kind, dikwils, gelukkig redden. Deze *gelukkige uitvinding* is niets anders dan de *Tang*, het éérſt, gelyk gezegt is, door de CHAMBERLAINS gebruikt: maar voor een geheim gehouden, en, naar hunnen dood, zó onvolkomen bevonden, dat men dezelve, zelden, met goede gevolgen inbrengen konde: om die rede namen verſcheidene *Vroedmeeſters* hunne toevlugt tot onderſcheidene ſoorten van *Slingers*, of *Banden;* en men toond ook in ENGELAND, VRANKRYK en andere Plaatzen, ſtompe Haken van verſchillende maakzels. De *Tang* heeft, zederd DR. CHAMBERLAINS dood, verſcheidene veränderingen ondergaan; voornamelyk, in derzelver tezameſluiting, Handvatzels, gedaante en maakzel.

§. 244.

De gewoone wyze van dezelve te gebruiken, beſtond, voornamelyk, in ieder Blad, op *goed geluk*, binnen te brengen, het Hoofd mogt leggen gelyk het wilde, men vatte hetzelve, en trok, rechtüit, naar zich toe, om het Kind, met alle magt en geweld, af te haalen; wáárdoor, dikwils, de *Moeder* en *Schedenmonden* verſcheurden en, het Kind beſchaadigt wierd. Ten aanzien dezer gevaarlyke gevolgen, is dezelve, by veele *Vroedmeeſters*, geheel buiten gebruik geraakt, en eenigen hebben, in plaats van dit werktuig, verſcheidene ſoorte van *Slingers* over des Kinds *Hoofd* trachten te brengen: maar geene konden zo ligt gebruikt worden, noch zo veel voordeel als de *Tang* behaalen, zó dezelve récht, volgens de *Regelen*, die hier na zullen volgen, konde ingebragt en aangelegt worden.

§. 245.

De Heer CHAPMAN was, gelyk, volgens de *Inleiding* (Pag. 28.) gemeld word de

de éérſte die de *Tang*, benevens de wyze van dien te gebruiken, heeft beſchreven; en, in de *waarneemingen* van GIFFARD, vinden wy verſcheidene *gevallen*, waarïn hy het *Kind*, met behulp der *Tang*, verloſte en in 't leven behield. Ook wierd in PARYS een *Tang* uitgedacht, waarvan de *Beſchryving* en *Afbeelding*, door den Heer *Heelmeeſter* BUTTER medegedeeld, in de EDENBURGSCHE *Proeven* kan nagezien worden. Maar ná den Heer CHAPMAN eene *Afbeelding* zyner *Tang* in 't licht gaf, welke volkomen dezelfde was als die waarvan zich de CHAMBERLAINS hadden bediend, kwam 'er in VRANKRYK een diergelyke in gebruik, en wierd zélfs, dáár ter plaatſe, de CHAPMANS *Tang* genaamt. Wat my-zelven aanbelangt, nadien ik, onder de Bewerking, bevond dat ik, volgens CHAPMANS, GIFFARDS en GREGOIRES *tot* PARYS, onderrigting, het Hoofd, dikwils, niet heb kunnen bewegen, zonder hetzelven te *beſchaadigen*, en de *deelen* der *Vrouw* te *verſcheuren*, (want zy leeren ons, dáár ter *plaatze*, de *Bladen* der *Tang*, naar zy het ligſte willen inglyden, binnen te brengen, en het *Hoofd* by het één, of by het ander deel te *vatten*, hetzelve, met meêr, of met min geweld, naar den tegenſtand zulks verëiſcht, uit te haalen,) ondernam ik, álles, op eene *Werktuigkundige* wyze te beſchouwen, en het *uithaalen* des *Kinds*, volgens *Regelen* te ſchikken, naar welken de *bewoogene Ligbaamen* in verſcheiden *richtingen* voortgaan: volgens dit voornemen overwoog ik de *afmetingen* en de *geſtalte* des *Bekkens*, benevens de *gedaante* van des Kinds Hoofd: insgelyks den *Aart* en *wyze*, *hoe* het Hoofd, in *natuurlyke geboortens*, uit het *Bekken* gaat: en, door de *ontdekking* dezer dingen, leerde ik niet alleen met meerder *gemak* en *zeekerheid* dan vóórheen te *Verloſſen*: maar ik had, bovendien, het genoegen van, by de *onderwyzing*, door dit *werktuig* klaarder verlichting, en veel beter *begrip*, dan op eenige andere wyze, te kunnen mededeelen; ook wierd ik, daardoor, voornamelyk, in ſtaat geſteld veel *zekerder* en *vaſter gronden* wegens het *gebruiken* der *Tang* te geven; zelfs ter overtuiging van veele *Oude Meeſters*, wanneer dezelven overwogen hoe *onzeeker de handelwyze* der *ouden* in 't gebruiken der *Tang* was. Deze *kennis*, gevoegt by de *ondervinding* en verſcheidene *Invallende gedachten*, zo wel van *my-zelf*, als van *anderen*, my, geduurende den *loop* myner *Onderwyzingen* en *Bewerkingen* medegedeeld, deden my beſluiten, zo wel in de *gedaante*, als in de *Maat* der *Tang*, eenige verändering te maken, om, dáárdoor, de ongemakken wááraan men, onder het gebruik der vóórigen, onderhevig was, uit den weg te ruimen. *Zie* PL. XXXVII.

§. 246.

De *Regelen* der *Werktuigkunde*, op de *Vroedkunde* toegepaſt, zyn, van gelyken, in geene *gevallen nuttiger* dan wanneer het Kind *gekeerd*, en by de *Voeten* verloſt moet worden: wyl wy, hoofdzaakelyk, de *tezaamenkrimping* der *Baarmoeder*, de *legging des Kinds*, en de wyze van 't *ingeſlooten Ligbaam* te beweegen, in beſchouwing moeten nemen. Maar ik heb, ten dezen opzichte, niets bygebragt, dan het geene ik, in de Bewerking, nuttig oordeelde, en, wegens verſcheidene voor-

voorkómende zwaarigheden, aan hen die ik *onderwys*, en voor welken ik, voornamelyk, deze *Verhandeling* geſchreven heb., een *klaarder begrip* mede te deelen.

§. 247.

De *Banden*, of *Slingers* zyn van verſchillende ſoorten; maar de eenvoudigſte *Slinger*, of *zagte Kouſeband*, is die welke, aan 't eene einde, een' loopenden knoop heeft: maar deze kan, ſlechts, aangelegt worden, eêr het *Hoofd* des *Kinds* vaſt in 't *Bekken* geklemd zit, of als het, boven den *Rand*, in de hoogte gevoerd, en de *Schede* en de *Moedermond*, by graaden, kunnen geöpend worden; dán word deze *Slinger* op de punten der vingeren ingebragt, en óver het Vóór- en Achterhoofd geſchoven. Men heeft ook andere ſoorten, welken, op verſchillende wyzen, en op verſcheidene *ſtompe Werktuigen* worden aangelegt; maâr dezen allen te beſchryven zoude langweilig en verdrietig vallen: doch de nuttigſte dezer uitvindingen is, eene naar den *Vorm* eener *Schede gemaakte Slinger*, die over een *ſtuk ronde* en *ſlappe Balein*, omtrent *twee Voeten* lang, word getrokken, welke, ligter dan eenig ander *Hulpmiddel* van dezen Aart, aangelegt word. *Zie* PL. XXXVIII.

§. 248.

Als het *Hoofd hóóg* in 't *Bekken* is, de *Vrouw langen tyd* in *Baarensnood* gezeten heeft, en de *Wateren* een' *geruimen tyd* geleden, *uitgeborſten* zyn, de *Baarmoeder* zó ſterk *tezaamgetrokken* is, dat het *Hoofd* en de *Schouderen* niet in de *hoogte* zyn te brengen, noch het *Kind gekeerd* en by de *Voeten* gehaald kan worden, als de *Weden* ook zo *zwak* zyn, dat de *Vrouw*, zonder *Hulpbieding*, in *leevensgevaar* is; verder, als de *Moedermond*, de *Schede* en de *Schaamlippen ontſtooken*, en *opgezwollen* zyn; of, als 'er een *geweldige Bloedſtorting* uit de *Baarmoeder* ontſtaat, en het *Bekken*, ſlechts, niet te *naauw*, noch des *Kinds Hoofd* te *groot* is; dan kan de *Slinger* met goede gevolgen gebruikt worden. Zo nu, in deze *gevallen*, de *Schede*- en *Moedermond* niet genoegzaam open zyn, moet men die, by graaden, zo veel mogelyk is, met de Hand ontſluiten, die, ten gelyken tyde, aan de *zyde* des *Hoofds* ingeſchoven word, om zich, dáárdoor, wegens de legging des *Hoofds* te *verzekeren*. Indien ons dit bekent is, brengt men, met de andere *Hand*, de met eene *Schede overtrokkene Balein*, *dubbel tezaamengebogen*, over het Aangezigt, en den Kin, ter plaatze daar men dezelve beſt veſtigen, en daar zy het minſt afglyden kan; wanneer dit bezorgt is, haald men de *Hand* weder terug, en trekt de *Balein* uit de *Schede* der *Slinger*, waaraân men (na derzelver einde te hebben tezamengeknoopt,) geduurende ieder *Wede*, naar zich toe trekt, en, ten gelyken tyde, met de andere Hand, op de tegenöverſtaande zyde des *Hoofds* drukt, en, dus, een trekkende magt oeffend, naar men meêr, of min, tegenſtand gewaar word-

§. 249.

§. 249.

Het ongemak hetwelk alle *Slingers* opleveren is, dat zy heel moeijelyk zyn in te brengen en vaſt te hechten; ſchoon deze laatſten veel ligter dan de anderen zyn aan te leggen: indien, echter, de *Kruin* vóórkomt, en des *Kinds Kin* zodanig tegen de *Borſt* word gedrukt dat men de *Slinger* onmogelyk kan binnen brengen, en dezelve, als dan, tegen het *Achterhoofd*, of tegen het *Aangezigt* word beveſtigt, glyd zy, dikwils, zo dra men aan dezelve trekt, heel ligtelyk áf. Maar, *ſtel* dat de *Slinger* op eene *bekwaame plaats* konde geveſtigt worden, dan zoude dezelve, evenwel, als het *Hoofd* zó *groot*, of het *Bekken* zó *eng* is dat men met *groote Kragt* moet trekken, de Huid afſcheuren, ja, zelfs, de zagte deelen, tot op het *Been*, *doorſnyden*; en indien het Kind, door het ſnel trekken, uitkwame, zouden de uitwendige zagte deelen der Vrouw in *groot gevaar* van ſchadelyke en ſchielyke ſcheuring geſteld worden. Maar is het Hoofd klein, en komt het, door een matige kragt, naar beneden, dan kan men het *Kind*, zonder eenige kwade gevolgen, door dit *Werktuig* verlosſen: hoewel wy, in dit geval, door de *ondervinding* ontdekken dat, zo de *Vrouw* geene *gevaarlyke toevallen* heeft, het Hoofd zich, echter, door den tyd, by graaden, naar beneden in 't *Bekken* begeeft, zelfs, als het *zó groot* is, dat men hetzelve met geen *Slingers*, of *Tangen* kan uithaalen, ja, dat het Kind, door de *Weden*, ſchoon het langzaam en draalend voortgaat, en de Moeder zwak en afgemat ſchynt, indien men haar, ſlechts met voedende hartſterkende Artſenyën ondersteund, zeeker verloſt word.

§. 250.

De *Lezer* moet zich, uit het geene ik gezegt heb, niet verbeelden, dat ik met de eene uitvinding meerder dán met de andere ben ingenomen; neen, myn voornaamſte *oogmerk* is alleen op de verdere *verbetering* der *Vroedkunde* gerigt; dus heb ik heel veele verſchillende behandelingen, ten dien opzigte, in overweeging genomen, om zulken te verkiezen die, in de *Bewerking*, het beſt zouden kunnen dienen; ik heb verſcheiden ſoorten van *Slingers*, my van tyd tot tyd aangeprezen, beproeft: byzonder, die, daar ik, hier voor, aan gedacht heb; welke my, in 't jaar 1743, door den *Geleerden* DR. MEAD, is medegedeeld, om dat deze, naar allen ſchyn, ligter dan de anderen kan worden ingebragt; dus droeg ik dezelve, als ik in *moeijelyke gevallen* wierd geroepen, verſcheidene jaaren by my, en bédiende my van dezelve zo dikwils als het de geleegendheid vorderde: maar ik vond, in 't algemeen, zo wel van deze, als van andere *Slingers*, dat dezelve onzeker te veſtigen was, en dat ik genoodzaakt wierd myne toevlugt tot de *Tang* te nemen, waarmede 't my, wyl dezelve met meerder gemak ingebragt, en met meerder zekerheid geveſtigt kan worden, zelden mislukte, en my álles beeter dan met eenige der tot hier toe uitgevondene Handelwyzen van de hand ging. Maar laat deze *verzekering* Menſchen van *Geeſt* niet afſtrekken, om hunne *gaaven*, tot het *verbeeteren* van de eene of de andere *be-*

handelinge, welke *Heilzaam* en *nuttig* kan zyn, in 't werk te ſtellen; want de dagelykſche ondervinding leerd, dat wy noch onvolkomen, en heel verre van het NON PLUS ULTRA, wegens het ontdekken van Konſten en Weetenſchappen zyn: hoewel ik hoop dat ieder *rechtſchaapen Menſch* de *waardigheid* eens *Mans* die een *Geheim* voor zyn eigen nut bewaart, *verachten*, en deszelfs perſoon zal *vermeiden*.

§. 251.

Als het *Hoofd*, in 't *zesde*, of *zevende geval*, (§. 238. opgegeven,) dóór het *Bekken* heen word geperſt, worden de *Beenderen* der *Herſenpan* zodanig tezamengedrukt dat zy over malkander ſchuiven; waardoor de gantſche omtrek verminderd, en het Hoofd, door het nederdryven, van eene ronde, in eene langwerpige gedaante veränderd. Wanneer het dusdaanig in het *Bekken* gedrukt is, en, daarin, eenen geruimen tyd blyft ſteken, ja, door de *Weden* niet kan verloſt worden, dan brengt men de *Tang*, als of dezelve een *paar* door *konſt* gewrochte *Handen* ware, met groot gemak en zekerheid binnen, wáárdoor het *Hoofd* een gering teken verkrygt: dat, echter, van weinig belang is, en de Vrouw, heel zelden, geſcheurd word. Maar indien het *Hoofd*, bóven den *Rand* des *Bekkens*, opgehouden, of, ſlechts, een gedeelte van hetzelve in den *Rand* gedrukt word, en het *Bekken* te *eng*, of het *Hoofd* te *groot* is, dan kan de Vrouw, door de ſterkſte *Weden* niet verlosſen. In dit geval, kan men het Kind, indien hetzelve *gekeerd* en by de *Voeten* word uithaald, noch redden, noch door *vaſthegting* der *Slingers*, noch door *Tangen* verlosſen: maar de *Vroedmeeſter* moet, onvermydelyk, de *onäangename Handelwyze*, van het *Kind* met *Haken* uithaalen, in 't werk ſtellen. Intusſchen, moet men, in alle deze *gevallen*, *eerſtelyk*, de *Tangen* beproeven, het zal met dezelven, zomwylen, tegen verwachting, gelukken, zo, ſlechts, de *Baaring*, door zwakte der Vrouw, of door de *tweede*, *derde*, *vierde*, of *vyfde verhindering*, (§. 238.) vertraagt word. Doch alle deze oorzaaken kunnen geen plaats hebben indien de *Kruin* vóórüitgekomen, en het *Vóórhoofd* naar de zyde, of naar het áchterdeel des *Bekkens* gekeert is; want het Hoofd word niet in 't *Bekken* naar beneden geperſt, dan, op zyn hoogſt, met een klein gedeelte, hetwelk den *Punt* eens *Zuikerbroods* gelykt, en dat, wél, na de Vrouw, veele *uuren* na het breken der *Vliezen*, ſterke *Weden* heeft gehad. Uit deze omſtandigheden kan men beſluiten dat het grootſte gedeelte des Hoofds noch bóven den *Rand* des *Bekkens* legt, en dat, of het Hoofd te groot, of het *Bekken* te eng moet wezen. 't Is waar, men kan ook, in deze gevallen, het Hoofd met de laatſtgenoemde *Slinger*, of met eene lange *Tang* zó vaſt houden dat hetzelve, met groot geweld, en met heel ſterk wrikken verloſt word: maar diergelyk geweld is, gemenelyk, voor de Vrouw, doodelyk; wyl hetzelve eene *Ontſteeking*, of, heel ligt, eene *verſcheuring* der deelen, waaröp het Kóudevuur volgt, veröorzaaken kan. Om nu *jonge Meeſters* in ſtaat te ſtellen van diergelyk gevaar niet te belopen, en my-zelf, voor de beproeving

van

van al te veel geweld te gebruiken, te beveiligen, heb ik, altoos, de *Tang*, met zulke korte grepen gebruikt en aangeprezen, dat men, met dezelve, zo veel geweld, waardoor de Vrouw in leevensgevaar zou vervallen, niet oeffenen kan: intusschen heeft men genoegzaame kragt om des Kinds Hoofd, indien de helft, of twee derden van 't zelve, met het bóven, of enge deel des *Bekkens* gelyk, of dáárover heen gekomen is, uit te haalen.

§. 252.

Wanneer zich het *Hoofd*, heel hoog, ópwaards in 't *Bekken* bevind, kan men de *Tang* in 't midden des *Bekkens* sluiten: maar, dit doende, moet men, met de grootste zorgvuldigheid, rondöm voelen, of 'er niets van de *Schede* tusschen beiden geklemt zit. Zomwylen kan men het Hoofd, indien het terug blyft, of te veel bóven tegen den *Rand*, of meerder benedenwaards, naar de vóór en zyde deelen des *Bekkens* geperst word, door het eene Blad der *Tang* in te brengen, verder naar beneden voeren, indien men, zo de *Weden* sterk zyn, den *Vinger* der andere *Hand*, welke aan de tegenöverzyde des *Hoofds* geplaatst word, te hulp neemt. Maar, kan de *Vinger* niet hoog genoeg opryken, dan is de beste wyze, dat men het ééne Blad naar des Kinds Oor en het ándere daartegenöver inbrengt.

§. 253.

By een eng *Bekken* heb ik, zomwylen, bevonden dat het Hoofd des Kinds, wyl het *Heiligbeen* en den ondersten *Lenden wervel* binnenwaards gebogen waaren, zó verre over de *Schaambeenderen* was heen gedreven, dat ik de *Greepen* der *Tang* niet genoeg achterwaards konde brengen, om het dikste deel des *Hoofds*, hetwelk bóven de *Schaambeenderen* lag, te vatten. Om dit gebrek te hulp te komen, heb ik een *paar langer Bladen* uitgedacht, waarvan de ééne *zyde in*- en de ándere *zyde* is *uitgeboogen*. Maar dezen moeten niet anders dan by een klein Hoofd gebruikt worden: want indien het Hoofd te groot is, (gelyk §. 251. word aangemerkt,) en deszelfs grootste deel bóven den *Rand* des *Bekkens* blyft, kunnen, indien men het Kind met al te groot geweld uithaald, de *deelen* der *Vrouw ontstoken* en *beschaadigt* worden. Nochtans kan men dit soort van *Tang* met voordeel gebruiken, indien zich het *Aangezicht* aanbied en laag in 't *Bekken* legt: alsmede indien de *Kin* naar het *Heiligbeen* is gekeerd; wyl, in dit geval, het *Achterhoofd* zodanig naar de *Schaambeenderen* gekeerd is, dat men, met de einden der *Bladen*, het *Hoofd* des *Kinds* vaster kan houden: maar, alsdan, kan de *Kin* niet zo ligt met déze als met de andere soort van *Tang*, onder de *Schaambeenderen* gedraaid, noch het *Achterhoofd* onder deze laatste *Beenderen* gebragt worden. *Zie* PL. XXVI.

DERDE AFDEELING.

OVER DE ALGEMEENE REGELEN IN HET GEBRUIKEN DER TANG.

§. 254.

Hoe laager het Hoofd in 't *Bekken* zakt, hoe ligter hetzelve met de *Tang* kan verloſt worden; wyl het, (gelyk in het zesde, of zevende geval, §. 238.) door de *Weden*, naar beneden geperſt word, en deszelfs ronde gedaante in eene langwerpige is verändert: daar tegen zal de *Tang*, indien het Hoofd hooger opwaards en bóven den *Rand* des *Bekkens* blyft zitten, met meerder moeite en minder zekerheid gebruikt worden.

§. 255.

De *Schedenmond* moet, by graaden, door dien men den eenen na den anderen met Pomade beſmeerden vinger invoert, en kegelvormig tezaamen voegt, geöpend worden. Indien het Hoofd zo laag naar beneden gekomen is, dat men de *Hand* in deze geſtalte kan inbrengen, verwyd men de deelen zodanig met de vingeren, dat men dézen naar het *Staartbeen*, en de oppervlakte der Hand, opwaards, tegen des Kinds Hoofd keerd: zodra de uitwendige deelen genoegzaam geöpend zyn, voerd men den rug der Hand, naar den *Bilnaad*, en wringt den *vinger* en den *duim*, vlak tuſchen het *Hoofd* en het *Heiligbeen*, in. Word de *Rechterhand* gebruikt, dan keerd men dezelve een weinig naar de linker zyde des *Bekkens*, wyl de *breede Band* en de *Vliezen*, die de ruimte, tuſchen het *Heilig*-en *Zitbeen*, opvullen, zullen medegeven, en ruimer plaats, ter inkoming der *vingeren*, verleenen: om dezelfde rede, moet men de *linkerhand*, wanneer dezelve word ingebragt, een weinig naar de rechterzyde keeren; zo dra men zyn oogmerk, dus verre, bereikt heeft, gaat men, by aanhoudendheid, verder en verder opwaards, tot de *vingeren* door den *Moedermond* dringen; ten gelyken tyde, ſchuifd men het Hoofd met de *Palm* der *Hand* in de hoogte, waar door men meerder vryheid verkrygt om, verder, opwaards te reiken, deinwendige deelen te verwyden, en de *legging*, alsmede de *grootte* van des *Kinds Hoofd*, benevens de *wydte* des *Bekkens* te onderſcheiden. Door deze onderzoeking word men in ſtaat geſteld om te oordeelen of het Kind *gekeerd* en by de Voeten gehaald, dan met de *Tang verloſt* moet worden; of, men zal, zo de *Weden* ſterk zyn, en het Hoofd zich redelyk wel opdoet, zonder in 't *Bekken geklemt* te blyven, kunnen beſluiten, eene wyle tyds te vertoeven, in verwachting dat het Kind, door de *Weden*, verloſt word: voornamelyk, als de

Vrouw

Vrouw in geen gevreeſt gevaar is, en de voornaamſte hinderpaal door de onbuigzaamheid der deelen ontſtaat.

§. 256.

De *legging* des *Hoofds* word men gewaar, als men het *Oor* gevoeld, en, aan deszelfs voorſte, of gelyke deel ontdekt naar welke zyde des Kinds Aangezicht gekeerd is: maar kan men zulks met geen zekerheid door dit Merkteeken, weten, dan moet men de Hand en *Vingeren* hooger opwaards brengen, om dit, aan het Aangezicht, of aan den Nek te ontdekken: Doch indien men het Hoofd niet wel kan onderſcheiden, moet men de *Merkteekenen* aan de *Fontanella*, of aan die deelen der *Herſenpan* zoeken alwaar de *Winkelnaad* het einde der *Pylnaad* raakt. Zo de *Ooren* des *Kinds* naar de *zyde* des *Bekkens*, of overdwars leggen, en het *Voorhoofd* naar het *Heiligbeen*, of naar de *Schaambeenderen* ſtaat, moet de *Baarende* zich op den Rug, en haar' *Stuit* een weinig over het *bedde* begeven, alsmede haare *Voeten* en *Deijen*, als, in het 2de HOOFDDEEL, 1ſte AFDEELING, en 4de HOOFDDEEL, 4de AFDEELING, geleerd word, laten houden. Indien het ééne *Oor* naar het *Heiligbeen*, en het ánder naar het *Schaambeen* gekeerd ſtaat, moet de Vrouw, op haare *zyde*, met den *Stuit*, gelyk hier voor, over het *bedde* leggen, haare *knieën* naar den *Buik* haalen, en een *Hoofdkuſſen* tuſſchen dezelven laten leggen: uitgezonderd, als het bovendeel des *Heiligbeens* al te veel vóórwaards ſtaat; in welk geval zy, volgens de vóórbeſchreevene wyze, op haaren *Rug* moet leggen.

§. 257.

De *Bladen* der *Tang* moeten, altyd, indien het moogelyk is, *over* de *Ooren* gebragt worden, waardoor men dezelven nader tezamen brengen, vaſter houden, en het Hoofd, minder dan by eenige andere richting, beſchaadigen zal: dikwils kan men, inderdaad, geen het geringſte *Merkteken* vinden waar dezelven zyn aangelegt; daar tegen ſtaan de *Bladen*, zo zy tegen het *Voor*, of *Achterhoofd* worden aangelegt, wyder van malkander, verëiſchen meerder plaats, en drukken, dikwils, met haare punten, in de *Herſenpanbeenderen*, terwyl de *Schedenmand*, daardoor, in gevaar is van *verſcheurt* te worden. *Zie* PL. XVI.

§. 258.

Zodra de *Vrouw*, tot het inbrengen der *Tang*, in eene bekwaame legging gebragt is, moeten de *Bladen*, heimelyk, tuſſchen het *Bed* en de *Dekzelen*: maar niet verre van malkanderen, of, anders, aan ieder zyde der Lyderesſe geplaatſt worden. Doch op dat dit ligter geſchiede, moet de *Vroedmeeſter* dezelven in zyne zy-zakken ſteeken. Zodra hy neder zit, moet hy het over het Bedde hangend Laken, over zynen *ſchoot* ſpreiden, onder dit *dekzel*, de *Bladen* uit zyn *zak* haalen, en aan ieder *zyde* der *Baarende* leggen: op deze wyze zal

hy, dikwils, zonder dat zulks de *Vrouw*, noch een der *Omſtanderen* gewaar word, zyn werk met de *Tang* verrichten. Zommigen *Spelden* het einde des Bedlaakens om hunnen *Hals*, en *ſpreiden* het ander einde, voor een gedeelte, over de *Vrouw* en over het Bedde heen, om de *Omſtanders* minder te laaten zien wat 'er gedaan word: maar op deze wyze kan de *Vroedmeeſter* meerder benaauwd en in de verrichting zyns werks verhinderd worden. *Met een woord*, het is raadzaam, om dat de *Vrouwen*, gemeenlyk, op den enklen *Naam* eens *Werktuigs verſchrikken*, hetzelve, zo veel moogelyk is, voor haar te verbergen, tot de *Vroedmeeſter* zich éérſt in vollen aanzien gebragt heeft.

VIERDE AFDEELING. (*)

OVER HET GEBRUIKEN DER TANG, OP VERSCHEIDENE WYZEN.

No. 1.

OVER HET GEBRUIKEN DER TANG, WANNEER HET HOOFD TOT BENEDEN AAN DEN SCHEDENMOND IS GEZAKT.

§. 259.

Als het Hoofd wél voorkomt, met het *Vóórhoofd* naar het *Heiligbeen*, met het *Achterhoofd* naar de *Schaambeenderen* en met de *Ooren* naar de zyde des *Bekkens* gekeerd, of een weinig dwars legt; is hetzelve, redelyk wél, in 't *Bekken*, naar beneden gezakt, en het uithalen zal den *Meeſter*, zelden, met de *Tang* misſen. Zo nu de zaaken dus ſtaan, laat men de *Baarende* op haaren *Rug*, met het *Hoofd* en de *Schouderen* een weinig hoog en met den *Stuit* een weinig over de *zyde*, of over het *Voetenëinde* des *Beds* leggen; hier by, moeten zich de *Helpers* aan ieder zyde plaatſen, de Voeten der Vrouw ondersteunen, en, te gelyk, haare *knieën*, behoorlyk van malkander, naar den *Buik* houden, en haare *Schamelheid* bedekken, op dat zy geen *koude* vatte. Om dit voor te komen, indien het *Bed* te verre van 't *vuur*, het *weder koud*, en de Vrouw van eene *tedere geſteldheid* is, moet 'er een *Confoor* met *brandende Houtskoolen*, of een vat met *heet Water*, by, of onder het *Bedde* gezet worden. Zodra deze voorzorgen zyn genomen, zet zich de *Vroedmeeſter* op een' lagen *Stoel*, en brengt, na de *Bladen* der *Tang*, zyn Rechterhand en zyne *vingeren*, vooráf, met *Pomade* te

(*) Deze Afdeeling verſchild, merkelyk, met de *Franſche* en *Hoogduitſche Vertaalingen.*

te hebben beſmeert, eerſt de *Hand*, zagtelyk, in de *Schede*, wringt dezelve, vlak tusſchen déze en des Kinds Hoofd in, tot de *Vingeren* in den *Moedermond* zyn gekomen; dan neemt hy, met de *andere hand*, het *ééne Blad* der *Tang* van de verborgene plaats en brengt hetzelve, tusſchen zyne *rechter Hand* en 't *Hoofd*, binnen; zo dra deszelfs *punt*, of einde, aan het *Oor ſluit*, daald hy, daarmede, een weinig achterwaards, en brengt denzelven, met eene heel zagte en gelyke beweeging, opwaards. Wanneer het Blad binnen den *Moedermond* is gekomen, gaat hy, met hetzelve, nóch verder opwaards, tot het deel, waardoor zich de *Bladen* tezaamen ſluiten, aan het onderſte deel des Hoofds komt, of, ten hoogſten, éénen *Duim* daarvan áfſtaat.

§. 260.

Zo dra men het *eene Blad* der *Tang*, op zulk eene wyze, heeft ingebragt, haald men de *rechter hand* uit, en men brengt de *linker*, op dezelfde wyze, aan de andere *zyde* van des *Kinds Hoofd* in, tot ook de *vingeren* in den *Moedermond* zyn gekomen; dan vat men het andere *Blad*, van de verborgene plaats, met de Hand die men heeft uitgehaald, en brengt hetzelve, op dezelfde wyze als het éérſte, aan de andere *zyde* des *Hoofds*, naar binnen: hieröp moet de *linker hand*, zo dra het Hoofd tusſchen de *Bladen* beſlooten legt, uitgehaald, en de *Handvatzels* met een *Slinger*, of *Laatband* ſterk tezamen gebonden worden. Wanneer dit alles geſchied is, moet men de *Handvatzels* met beiden de Handen wél váſt omvatten, en, als 'er een *Wede* komt, van zyde tot zyde, al wrikkende, beginnen te trekken, en dezen Arbeid, ſtaande ieder *Wede*, voortzetten, tot de *kruin* door den *Schedenmond* heen komt, en de *Hals* des *Kinds* met den Vinger kan gevoeld worden, op welken tyd de *Bilnaad*, door het *Vóórhoofd*, gelyk een groot gezwel word uitgezet. Dan moet men *opſtaan*, de *Handvatzels* in de *hoogte* richten, en het *Hoofd* zodanig *ópwaards* haalen dat het *Vóórhoofd*, met een halve ronde *Boog*, ópwaards gebragt word, en de *Bilnaad*, als ook de onderdeelen der *Schedenmond* niet geſcheurd worden.

§. 261.

By de uitzetting der *Schede* en des *Moedermonds*, moet men de *Natuur* volgen: want wy vinden, in de *Bewerking*, indien dezelve *langzaam* en by *tusſchenpoozen*, door de *Vliezen* en *Waters*, of door des *Kinds Hoofd* geöpend worden, dat die deelen zelden *ontſteeken*, of *ſcheuren:* maar, by alle *natuurlyke Baaringen*, daar deze deelen ſchielyk geöpend worden, en het *Kind*, door ſnelle en geweldige *Weden*, zonder veel tusſchenpoozing, verloſt word, öpenbaard zich dit ongemak in het gemeen, en de Vrouw heeft, dáárna, groote ſmerten, en is, zelfs, in groot gevaar.

§. 262.

§. 262.

Wanneer wy genoodzaakt worden deze *deelen* te verwyden, moeten wy ook op eene langzaame en ongedwongene wyze te werk gaan; en ſchoon, by de eerſte *beproeving*, zich dezelven zó ſtrak vertoonen, dat men zoude gelooven, nooit eenige medegeving, of uitzetting in dezelven te moeten verwachten, kunnen wy, evenwel, door de *verwyding* met de Hand, indien wy tuſſchen beiden een weinig ruſten, den grootſten tegenſtand overwinnen. Wy moeten ook, in diergelyke gevallen, zeer voorzigtig zyn, langzaam trekken, en, als gezegt is, tuſſchen beiden, rusten; wáárdoor zulk een *ſcheuring* vermeid word. Ten dien einde, moeten wy ook, ſtaande de korte ruſting, de *Bilnaad*, met *Pomade*, ſlibberig maken, de *vlakke Hand* daar tegen leggen, en dezelve, benevens en de daaröm leggende deelen drukken; hierby moet men, met de andere *Hand*, aan de einden der *Handvatzels* trekken. Op zulk een wyze bewaren wy de deelen, en ontdekken wy hoe verre wy durven wagen, op *éénmaal*, te trekken. Wanneer het *Hoofd*, voor 't grootſte gedeelte, verloſt is, en de deelen ook uitgezet zyn, moet de *Meester* zyn *Hand* óver het *Vóórhoofd* en het *Aangezicht* des *Kinds* ſchuiven, en, dáár by, met de andere *Hand*, opwaards trekken, terwyl men de *Handvatzels* der *Tang* naar den *Buik* der *Moeder* brengt. Door deze wyze van ópwaards trekken, ryſt des Kinds Hoofd, uit de *Bilnaad*, in de hoogte, en, door den voornoemden halven ronden draai, naar den *Buik* der *Moeder*; dus worden het *Vóórhoofd* en *Aangezicht* van onderen uitgehaald: want als de deelen des *Achterhoofds*, welken met den *Hals* verbonden zyn, aan de onderdeelen der *Schaambeenderen* blyven, draaid zich het Hoofd, ómdezelven, als om een *As* heen; zelfs moet, in *tegennatuurlyke* gevallen, het *lighaam*, als het verloſt word, opgelyke wyze, óver den *Buik* der *Moeder*, uitgehaald worden; waarby men, ten gelyken tyde, de *Bilnaad* óver het *Aangezicht* en óver het *Vóórhoofd* ſtroopt.

§. 263.

Onder de inbrenging der *Tang*, moet ieder *Blad*, in ééne *Lyn*, die men zich, van den *Schedenmond* tot aan het middenpunt, tuſſchen den *Navel* en het *Maagkuiltje* der Vrouw voorſteld. (*Zie* PL. II. *en* XII. *de* LYN *g d*,) opwaards geſtoken worden; of, om anders te zeggen, men moet de *Handvatzels* der *Tang* zo veel achterwaards houden, als de *Bilnaad* gedogen wil. Zo dra de andere Hand aan de tegenöverſtaandezyde word ingebragt, zal het eerſte ingebragte *Blad*, door dien des Kinds Hoofd tegen hetzelve gedrukt word, in zyn' behoorlyken ſtand blyven, of, zo deze drukking niet genoegzaam ſchynt te zyn, kan de *Meeſter* dezelve met zyne *knie* onderſteunen.

§. 264.

§. 264.

Als het *Hoofd* laag in 't *Bekken* gezakt is, en niet verder naar beneden gebragt kan worden, om dat de eene *Schouder*, op de *Schaambeenderen*, en de andere, op het *bovendeel* des *Heiligbeens* ruſt, moet het *Hoofd* ſtérk met de *Tang* gevat, en, zo verre als mogelyk is, ópwaards gebragt worden: waar by men, tegelyk, het *Hoofd* met de *Tang*, van zyde tot zyde beweegt, en een vierden deel eens krings rond draaid, zodanig dat het *Aangezicht* tegen eene der *zyden* des *Bekkens* gekeerd word; wáárdoor de *Schouderen*, ligtelyk, naar de *zyde* des *Bekkens* gedraaid kunnen worden. Daarna moet het *Voorhoofd* weder in de *holte* des *Heiligbeens* gedraaid, en noch een beproeving, om het Kind te verloſſen, gedaan worden: maar indien de zwaarigheid noch blyft aanhouden, moet het Hoofd weder naar de andere zyde, gelyk hier voor geleerd is, gedraaid worden; wyl men niet weet welke *Schouder* op de *Schaambeenderen* en op het *Heiligbeen* ruſt. Stel, *byvoorbeeld*, dat de *rechter Schouder* des *Kinds* op de *Schaambeenderen* ruſt, en het *Vóórhoofd* in de *holte* des *Heiligbeens* legt, dan zou men, als het *Vóórhoofd* naar de *rechter zyde* der *Vrouw* gedraaid wierd, de *Schouder* niet kunnen bewegen: dáártegen zoude, indien het naar de *linker zyde* gedraaid, en het Hoofd, ten gelyken tyde, een weinig opwaards gebragt wierd, zodanig dat de vaſtzittende deelen in de hoogte kwamen, en, los gemaakt zynde, indien men het *Vóórhoofd*, weder in de *holte* des *Heiligbeens* draaide, de *rechter Schouder* naar de *rechter zyde*, en de andere naar de *linker zyde* des *Bekkenrands* gekeerd ſtaan; die *hinderpaal* uit den weg geruimt zynde, zal men het Hoofd ligter kunnen verloſſen. Wanneer dit gedaan is, moet men de *Tang* uit malkander nemen, en derzelver *Bladen zorgvuldig* onder de *Deekens* verbergen, op dat die door niemand gezien worden (*): dan moet men met het verloſſen des Kinds verder voortvaaren, en hetzelve, als de *Navelſtreng afgebonden* en doorgeſneden is, aan de *Baker* overgeven. Het eerſte 't welk men, hier na, verrichten moet, is, dat men de *Bladen* der *Tang*, ieder byzonder, onder de *Dekens*, afveegt, bedektelyk in den *zak* ſteekt, en, eindelyk, den *Moederkoek* verloſt.

§. 265.

Schoon de *Tang* met *leder* is overtrokken, en, dus, gantſch eenvoudig, als

(*) Zulk een onderrichting als hier onze Schryver aan jonge *Vroedmeeſters* geeft, ſchynt, onderdaags, (volgens het verhaal eener *Stads Vroedvrouwe*) door een jong *Vroedmeeſter* hier ter *Stede*, die ik vooronderſtel dat onzes Schryvers werk, ten minſten in 't *Franſch*, welke *Taal* hy magtig is, diend geleezen te hebben, niet te zyn opgevolgt: want, by een Vrouw gehaald zynde, om een nagebleevene *Moederkoek* te verloſſen, lag hy, voor het te werk gaan 3 of 4 Werktuigen, voor het gezigt der Omſtanders, op een Tafel bloot.

als mede onſchadelyk ſchynt te wezen, hebbe ik, echter, geleerd, hoe men dezelve moet verbergen, op dat *jonge Meeſters*, die het *vollen aanzien* noch niet hebben, de *kwaadſpreekenheid*, en 't verkeerd uitleggen van zulke Menſchen leeren vermeiden, die, onweetende, onnoſele Kraamvrouwen een kwaad *vóóröordeel* tegen het gebruik van *Werktuigen*, hoe noodzaakelyk in deze konſt, weten in te boezemen, en, dáárna, als de *Lydereſſe* een onvoorzien *Toeval* ontmoet, alle het *ongeluk* op des *onſchuldigen Vroedmeeſters* halze ſchuiven. *Zie VERZAM.* 27. *en* PL. XIV. XVII. XVIII. XIX.

No. 2.

OVER HET GEBRUIK DER TANG, ALS HET VOORHOOFD NAAR DE SCHAAMBEENDEREN GEKEERD STAAT.

§. 266.

Als het *Vóórhoofd*, in plaats van naar het *Heiligbeen* te ſtaan, vóórwaards, naar de *Schaambeenderen* gekeerd is, moet de Vrouw in dezelfde legging, als in het voorgaande geval, geplaatſt worden, wyl hier de *Ooren* des Kinds naar de zyde des *Bekkens*, of een weinig overdwárs leggen; waardoor het *Vóórhoofd* naar de eene *Lieſch* word gekeerd. Als men de *Bladen* der *Tang*, naar den *voorigen Regel*, óver de *Ooren*, of zó naby dezelven als mogelyk is, gebragt heeft, moet het *Hoofd* een weinig *ópwaards* gevoerd, het *Vóórhoofd* naar de eene *zyde* des *Bekkens* gedraaid, en verder naar beneden gebragt worden, tot het *Achterhoofd* aan de *ónderdeelen* des *Zitbeens* is gekomen; daarna moet het *Vóórhoofd*, áchterwaards, in de *holte* des *Heiligbeens*, *en ook wel een vierden deel*, *of meerder*, *naar de andere zyde worden omgedraaid*, om te *verhoeden*, dat de *Schouderen* niet aan de *bóvendeelen* der *Schaambeenderen*, of des *Heiligbeens* komen te ſtaan: maar naar de zyde des *Bekkens* gekeerd blyven; alsdan moet men het weder een vierden deel terug draaijen, en, dáárna, het *Hoofd*, als het *Vóórhoofd* weder in de *holte* des *Heiligbeens* is gebragt, volgens No. 1., verloſt worden. Als men deeze verſcheidene draaijingen doet, moet het Hoofd, dáárdoor, naar gelegentheid, opwaards gebragt, en nederwaards gehaald worden, tot men geen den minſten tegenſtand ontmoet. Wanneer het Hoofd klein is, word het, in dit geval, uitgehaald, gelyk het is vóórgekomen: maar is het groot, dan zal de *Kin* zodanig tegen de *Borſt* gedrukt worden, dat men het met de *halve draaijing* niet kan uithaalen, en de Vrouw zal, als het uitkomt, *geſcheurd* worden. *Zie VERZAM.* 28. *en* PL. XX. XXI.

No. 3.

OVER HET GEBRUIK DER TANG, ALS HET HOOFD WEL AAN DEN RAND DES BEKKENS VOORKOMT.

§. 267.

Als het *Vóórhoofd* en het *Aangezicht* des *Kinds* naar de *zyde* des *Bekkens* gekeerd zyn, (in welk geval het hooger dan in het eerſte legt,) zal het, indien men de *Vrouw* op haaren *Rug* legt, moeijelyk zyn de *Tang* zodanig in te brengen dat men, met derzelver *Bladen*, het Hoofd over ieder *Oor* kan vatten; wyl hetzelve, dikwils, in deze legging, zó *geweldig* tegen de *Beenderen* gedrukt word dat men geene ruimte heeft om de *vingeren*, tuſchen het *Oor* en de *Schaambeenderen*, te wringen, en de *Bladen*, met zekerheid, aan de *binnen zyde* des *Moedermonds* in te ſteeken, of, één derzelven, tuſchen den *vinger* en het *Hoofd* des *Kinds*, opwaards te brengen. Wanneer de zaaken dus geſchapen ſtaan, is de beſte legging der Vrouw, dat zy zich, als boven geleerd word, op haar zyde begeeft: wyl de *Beenderen* dán een weinig kunnen medegeven, en de *Tang*, gevoeglyker, ja, ligter kan worden ingebragt.

§. 268.

Wy willen ſtellen dat de Vrouw op haare *linker zyde* legt, en het *Voorhoofd* des *Kinds* naar de *zelfde zyde* des *Bekkens* gekeerd is: dies moeten de *Vingeren* van des *Meeſters rechter hand*, langs het *Oor*, tuſchen het *Hoofd* en de *Schaambeenderen*, tot dezelven in den *Moedermond* gekomen zyn, worden ingebragt. Als het *Hoofd* zó *onbeweeglyk* in 't *Bekken* vaſt zit dat men, tuſchen hetzelve, niet kan inkomen, moet men zyn *linker hand*, tuſchen het *Heiligbeen* en des *Kinds Hoofd*, inſchuiven, waardoor men, als hetzelve zó hoog, als mogelyk is, *boven* den *Rand* des *Bekkens* ópwaards gebragt word, genoegzaame ruimte voor zyn *vingeren*, en voor de *Tang* verkrygt. Daarna moet men één der *Bladen* met de *rechter hand* binnen brengen, en, dáárby, in acht neemen dat men de *Handvatzels*, *áchterwaards*, naar den *Bilnaad* houd, op dat zich de punt naar de uitholing des *Heiligbeens* en van des Kinds Hooſd kan ſchikken. Wanneer dit geſchied is, moet men zyn *linker hand* weder uithaalen, wáármede het Handvatzel des bereids ingebragten *Blads* kan gehouden worden; hieröp brengt men de *vingeren* der *rechter hand*, als hier vóór geleerd word, aan de *Schaambeenderen*, en ſteekt het ándere *Blad*, zagtelyk, en langzaam, ópwaards in, op dat men geen *gevaar* loope van den *Moedermond*, of de

Blaas te *beſchadigen*, waar by men het *Handvatzel* ook, van gelyke, zo verre achterwaards houd als de *Bilnaad* wil toelaten. Zo dra de *punt* door den *Moedermond* gekomen is, moet men denzelven noch verder ópwaards brengen, de *Bladen* tezaamenſluiten, en dezelven, altoos, met de midden *Lyn*, tuſſchen den *Navel* en het *Maagkuiltje*, (volgens §. 263.) gelyk houden. Als men de *Handvatzels*, volgens (§. 260.) tezaamengebonden heeft, moet men het *Hoofd* tot zich trekken, en, van het eene tot het andere *Oor* des Kinds, of van Blad tot Blad *wrikken*; indien het verre genoeg is voortgerukt, moet men, door het Hoofd de helft eens halven krings rond, en een vierde krings terug te draaijen, het *Vóórhoofd* in de holte des *Heiligbeens* brengen. Maar wil het Hoofd niet gemakkelyk voortgaan, dan moet zich, ná men de *Tang* geſloten, en de *Handvatzels* door een *Laatband*, of *Slinger* geveſtigt heeft, de Vrouw op haar' *Rug* wenden; daarna het *Achterhoofd* met een' halven ronden draai, van onder de *Schaambeenderen*, buitenwaards gehaald, en, met het werktuig, als ook met het Kind volgens (§. 260.) gehandeld worden.

§. 269.

Men moet, in alle *gevallen* waar by de *Tang* verëiſcht word, indien het *Hoofd* niet boven den *Rand* des *Bekkens* kan komen, of de *Vingeren* niet binnen den *Moedermond* kunnen gebragt worden, om de *Punten* der *Tang*, langs de *Ooren*, hoofdzaakelyk, by de *Schaam-* en *Zitbeenderen*, of by het *Heiligbeen* in te brengen, de *Vingeren* en *Hand*, zo verre als men kan, opwaards voeren, en in de tuſſchenruimte des *Heilig* en *Zitbeens* brengen. Hier op kan het ééne *Blad*, naar de *Ooren*, wier legging bekend is, in gebragt, over dezelven beveſtigt, daarna de andere *Hand*, benevens het andere *Blad*, mede, op gelyke wyze, aan de tegenöverſtaande zyde des *Bekkens* worden ingebragt. Maar eêr men de *Bladen* in malkander ſluit, moet men onderzoeken, of dezelven volkomen tegen malkander overſtaan, en, beiden, verre genoeg zyn ingebragt. Als de *Meeſter*, in dit geval, het bovendeel des *Heiligbeens* zodanig binnenwaards gebogen vind dat 'er de *Tang* niet voorby kan ſchieten, moet hy, met zyn *Hand*, het *Vóórhoofd* een weinig *achterwaards* zoeken te keeren, zodanig dat het eene *Oor* naar de *Lieſch*, en het andere naar de *zyde* dezer *voorüitſteeking* te ſtaan komt: op zulk eene wyze zal 'er meêr plaats voor de *Bladen* zyn om over de *Ooren* te kunnen gebragt worden. Maar indien het *Vóórhoofd* niet beweegbaar is, of, ſchoon het zich al beweegen liet: maar weder in zyn voorige plaats draaide, moet het ééne *Blad* áchter het ééne *Oor*, en het andere vóór het ándere *Oor* aangelegt worden: in welk geval de *Tang* zich ligter laat inbrengen, zo de Vrouw op den *Rug*, dan dat zy op haare *zyde* legt. *Zie VERZAM.* 29 *en* PL. XIII. XVI.

No. 4.

OVER HET GEBRUIK DER TANG, ALS HET AANGEZICHT VOORKOMT.

§. 270.

Wanneer het *Aangezicht* is vóórgekomen, en aan het *bovendeel* des *Bekkens* zitten blyft, moet het *Hoofd*, naar den *Bodem* der *Baarmoeder*, opwaards gebragt, en het *Kind*, volgens de *Regelen* welken wy zullen opgeven wanneer wy over de *Tegennatuurlyke Verlosſing* handelen, *gekeerd*, en by de Voeten gehaald worden; wyl dán het *Achterhoofd* tegen de *Schouderen* is gedrukt, en het Hoofd, ſchoon hetzelve klein is, niet met de *Tang* kan uitgehaald worden. Maar indien het tamelyk laag in 't *Bekken* zakt, zal het Kind, zomwylen, zonder hulp, levendig verloſt worden. Doch begeeft het zich, langzaam, naar beneden, en blyft hetzelve, na 't benedewaards gekomen is, eenen aanmerkelyken tyd ſteken, dan zal het Kind, als het niet door de *keering*, of door het uithaalen met de *Tang*, in tyds verloſt word, door de lange drukking op de *Herſenen*, te gronde gaan.

§. 271.

Indien het *Hoofd* heel opwaards blyft ſteken, en in 't geheel geen hoop geeft van zich naar beneden te zullen begeven, ja, de *Meeſter* de deelen, met inzigt van het *Kind* te *keeren*, heeft uitgezet, en ontdekt dat het *Bekken* te *eng* en het *Hoofd* te *groot is*, dan moet hy niet verder met de *keering* voortgaan, vermits het Hoofd, na hy zulks met groote zwaarigheid heeft verricht, niet ligtlyk, zonder hulp der *Haken*, verlosſen kan. Het zal, zonder twyfel, een groot *voordeel* in dit geval zyn, als het *Aangezicht*, of het *Vóórhoofd* is vóóruitgekomen, en wy het Hoofd zo verre opwaards kunnen brengen, dat de kwade legging veränderd word, en hetzelve, door onze Hand, zó kunnen beweegen, dat het met de *Kruin* vóóruitkomt. Men moet dit, inderdaad, altoos eerſt beproeven; voornamelyk als het *Bekken* te *eng*, of des *Kinds* Hoofd te *groot* is, en wy in twyfel ſtaan of het *Kind*, door de *keering*, te redden is: maar, dikwils, laat zich dit, als de *wateren* ontvloden zyn, de *Baarmoeder* ſterk om het Kind tezamengetrokken, en het *öpper deel* des *Hoofds* zo *glad* is, dat wy hetzelve niet kunnen houden, onmogelyk beredden. In dit geval gelukt het ons zelden, ja, zelfs niet, als de klemming gering is: het Hoofd moet dan klein zyn, om hetzelve, door de *keering*, te kunnen redden: mag het ons gelukken, dat wy de *Kruin* kunnen vóórbrengen, en de Vrouw ſterk genoeg is, dan moet men handelen als in een natuur-

lyke Baring; zo niet, dan zal het raadzaam zyn, met *geduld* de nederdaling des Hoofds af te wachten, tot men hetzelve met de *Tang* verlosſen, en, gevolglyk, het *Kind* redden kan. Maar blyft het, op de voornoemde wyze, by aanhoudendheid, zo hoog ſtaan, en is de Vrouw zwak, of kragteloos, dan kan men een proeve met de *Tang* nemen; en wil dit mede niet gelukken, dan moet men zyn toevlugt in de *Haken* zoeken: wyl het *leven* der *Moeder*, altoos, meerder dan de *behoudenis* des *Kinds* is in acht te nemen.

§. 272.

Als het *Aangezicht* naar beneden komt, en aan den *Schedenmond* blyft ſteeken, zal het *breedſte* deel des *Hoofds* in het *Bekken* geplaatſt zyn; en indien het niet ſpoedig verloſt word, gaat het Kind, dikwils, wegens de geweldige drukking der *Herſenen*, verloren. Bovendien kan hetzelve, als het zo laag gezakt is, wegens de groote tezamenkrimping der *Baarmoeder*, zelden gekeerd worden. In dit geval moet men, als de *Kin* tegen het onderdeel der *Schaambeenderen* ſtaat, de Vrouw op haaren *Rug* leggen, en de *Tang*, als voorheen, in 't eerſte geval geleerd word, inbrengen; zodra de *Kin* van onder de *Schaambeenderen* gebragt is, moet het *Hoofd*, in een *halven ronden draai*, opwaards gevoerd worden: wáárdoor zich het *Vóór*- en *Achterhoofd*, van de *Bilnaad*, opwaards begeeft, en de onderdeelen des *Schedenmonds* voor *ſcheuren* bewaard worden.

§. 273.

Indien de *Kin* tegen eene der *zyden* des *Bekkens* gekeerd is, moet de *Vrouw* op haar *zyde* leggen, de *Bladen* der *Tang*, over de *Ooren*, het eene tegen de *Schaambeenderen*, en het andere tegen het *Heiligbeen* binnen gevoerd, en de *Kin* als dezelve om laag gebragt is, naar de *Schaambeenderen* gedraaid en verloſt worden; want, om dat het *Bekken*, op deze Plaats, ſlechts *twéé duimen diep* is, kan de *Kin*, ligtelyk, van onder dezelven heen gebragt worden; en dán is het *Hoofd* vry, om, met een' *halven ronden draai*, te kunnen opwaards keeren. Wyl nu de *Kin* van onder het *Schaambeen* weg is, en, aan de buiten zyde, over dezelven kan opwaards gebragt worden, wint men, ten minſten, door dit middel, *twee duimen plaats*, om zo veel te ligter het *Vóór*- en *Achterhoofd*, welken, in dit geval, tegens den *Bilnaad* drukken, te kunnen verloſſen. (*) Als de *Kin* naar het *Heiligbeen* gekeerd is, en het *Achterhoofd* zodanig tuſſchen de *Schouderen* blyft ingedrukt, dat het *Aangezicht* belet word van onder het *Schaambeen* te kunnen opwaards ryzen, dan moet het *Hoofd*, door de *Hand*, tot aan het *bpper-*

(*) Wat in deze § vóór dit (*) teeken ſtaat, is het laatſte, en wat ná dit teken volgt, is het éerſte in de *Hoogduitſche* en *Franſche* Vertaalingen.

óppergedeelte des *Bekkens* gevoerd, en de *Tang* ingebragt, ja, over de *Ooren*, geveſtigt worden; het *Achterhoofd* moet naar de eene *zyde* des *Bekkens* gedraaid, de *Kin* naar de ander, en, indien het mogelyk is, naar het ónderdeel des *Zitbeens* bewogen worden; hierna moet het *Achterhoofd* in de *holte* des *Heiligbeens:* maar de *Kin* onder de *Schaambeenderen* gebragt, en, als hier voor geleerd is, verloſt worden; wanneer dit niet kan geſchieden, moet de *Meeſter* beproeven, met de *Tang* het *Achterhoofd*, naar beneden, onder de *Schaambeenderen* te haalen, en, ten gelyken tyde, met de Vingeren der andere Hand, het *Aangezicht* en *Vóórhoofd*, áchter en ópwaards, in de *holte* des *Heiligbeens* trachten te voeren.

§. 274.

Doch als de *Kin* naar het áchterdeel des *Bekkens* gekeerd ſtaat, zal het *Vóórhoofd* tegen de *Schaambeenderen*, en het *Achterhoofd* op den *Rug*, tuſſchen de *Schouderen* gedrukt worden zodanig dat men het Hoofd niet verloſſen kan, ten zy het *Achterhoofd*, op de voorſchreevene wyze, van onder de *Schaambeenderen* kan worden, weggehaald. *Zie* Pl. xxiii. xxv. xxvi.

No. 5.

KORTE REGELEN OM DE TANG TE GEBRUIKEN.

§. 275.

De geheele Inhoud van 't geen, over dit onderwerp, gezegt is, kan, onder de volgende korte Regelen, begrepen worden.

Jonge Meeſters weten, dikwils, niet wat zy voelen, wanneer zy, door de Onderſlaaning, de deelen onderſcheiden, en oordeelen zullen, of het *Hoofd* laag genoeg, om de *Tang* te gebruiken, is in 't *Bekken* gezakt. Wanneer wy, uit onze *Waarnemingen*, willen opmaken wat deel des *Hoofds* wy aan de *Schaambeenderen* ontdekken, zullen wy, dikwils, *dwalen;* wyl, aan deze *plaats*, het *Bekken*, ſlechts, *twée duimen diep* is, en het *Hoofd lager ſchynt* dan het wezendlyk is. Maar wanneer wy hetzelven *achterwaards* onderzoeken, en *weinig*, of in 't geheel *niets* daarvan tegen het *Heiligbeen* vinden, dan kunnen wy *verzeekerd* zyn dat zich het *geheele Hoofd* noch *bóven* den *Rand* onthoud. Vinden wy hetzelve, *onder* aan het *midden* des *Heiligbeens*, dan is een *derde deel* des zelven naar beneden gekomen; ontmoeten wy het aan de *onderdeelen*, dan bevind zich deszelfs *helft benedewaards*, en, in dit *geval*, is het *breedſte* deel des *Hoofds* tuſſchen den *Rand* in; wanneer het in dezen *Stand* is, kunnen wy, meeſtentyds, verzeekerd wezen dat het met de *Tang* heel goed van de hand zal gaan; en, indien het zo laag is gezakt dat het de *uitwendige deelen* uitzet, (als in Pl. xv.

xv. verbeeld word,) dan zullen wy nóóit mistaſten. Maar alle deze dingen zyn, naar de onderſcheidene omſtandigheden, welken een langwylig *Baren* kunnen voortbrengen, ook verſchillend.

§. 276.

De *Vroedmeeſter* moet zich eene *naauwkeurige kennisſe* des *Vorms*, der *geſtalte*, en der *Maten* des *Bekkens*, benevens de *geſtalte*, *grootte* en *legging* van des *Kinds* Hoofd zoeken eigen te maaken.

§. 277.

De *Vrouw* moet, *altoos*, met den *Stuit vóórwaards*, en een weinig over het *Bedde* heen leggen, als ook de *Deijen* tegen haaren *Buik ópwaards* haalen: zy moet op de eene, of op de andere *zyde* leggen, op dat men *plaats* verkryge om de *Tang* in te brengen, en dezelve óp en neder, of van de éene naar de ándere zyde te kunnen bewegen.

§. 278.

De *Deelen* moeten *geöpend*, en de *vingeren* in den *Schedenmond* gebragt worden; om die rede moet men ook, wanneer het niet anders is uit te voeren, het *Hoofd twée*, of *drie Duimen* in de *hoogte* voeren, wáárdoor de *vingeren* meer *plaats* verwerven. Als het *Hoofd* tot boven den *Rand* des *Bekkens* te brengen is, word de *Hand* niet door de *Beenderen* des *Bekkens* verhinderd; want het *Bekken* is, als hier voor geleerd word, aan den *Rand*, van *zyde* tot *zyde*, wyder dan aan de *onderdeelen*. Wanneer de *Vingeren* niet door den *Moedermond* gebragt zyn, is denzelven in gevaar van tusſchen de *Tang* en des *Kinds Hoofd* geklemt te worden.

§. 279.

De *Tang* zal, als het mogelyk is, over de *Ooren* worden ingebragt; wyl zy, in dit geval, zelden, of nooit het *Hoofd beſchaadigt*, of aan hetzelve eenig *teken* verwekt.

§. 280.

Dezelve moet, volgens den *Lyn* welke naar het middenpunt, tusſchen den *Navel* en het *Maagkuiltje*, opwaards gaat, worden ingebragt, anders zal men met derzelver einden tegen het *Heiligbeen* ſtuiten.

§. 281.

Het *Vóórhoofd* moet, altoos, in de *holte* des *Heiligbeens* gedraaid worden, indien het niet bereids in dezelve legt.

§. 282.

§. 282.

Wanneer zich het *Aangezicht* vóórdoet, moet de *Kin* onder de *Schaambeenderen*, en het *Achterhoofd* in de *holte* des *Heiligbeens* gedraaid worden.

§. 283.

Wanneer de *Schouderen* op de *Schaambeenderen* blyven zitten, en, aldáár, als tegengehouden worden, moet men het *Hoofd*, ruim het *vierdendeel* eens *ronden krings*, naar de andere zyde omdraaijen, zodaanig dat de ſchouwderen naar de *zyde* des *Bekkens* komen te leggen.

§. 284.

Het *Hoofd* moet men, altoos, met een *halve ronde draaijing*, over de uitwendige *zyde* der *Schaambeenderen* uithaalen, op dat men de *Bilnaad* niet beſchadige die, ten gelyken tyde, met de andere *vlakke hand* onderſteund en, langzamelyk, achterwaards, over het Hoofd moet geſtroopt worden.

§. 285.

Wanneer het *Hoofd* zó verre naar beneden is dat de *deelen*, als een groot gezwel, uitwaards gezet, en de *Kruin* den *Schedenmond* heeft beginnen te openen, maar in plaats van verder uit te komen, wegens ééne der voorverhaalde oorzaaken eens *moeijelyken Arbeids*, láng, in dezen *Stand*, blyft ſtaan, en de *Meeſter* de legging des Hoofds niet naauwkeurig kan onderſcheiden, moet hy den éénen Vinger tusſchen de *Schaambeenderen* en het *Hoofd* voeren; dan zal hy, dikwils, den *Nek*, of het *Oor* naar de *vóórdeelen*, of naar de *zyde* des *Bekkens* gekeerd vinden. Wanneer de legging bekend is, heeft men niet nodig den *Schedenmond* te verwyden, en het Hoofd in de hoogte te brengen, als (§. 266.) geleerd word: maar men kan de *Tang* inbrengen; en, daarmede, na dezelve behoorlyk is tezamengevoegt, en de *Handvatzels* gebónden zyn, geduurende ieder *Wede*, zagtelyk trekken; of zo de *Weden* verdwenen zyn, of om de *vier*, of *vyf Minuten* wederkomen, de *deelen*, *langzamelyk*, als in eene *natuurlyke Baaring* geſchied, verwyden. Maar kan men de *legging* niet *ontdekken*, dan moet men het *Hoofd* in de *hoogte* brengen. Deze *zelfde wyze* kan ook gevolgt worden, als zich het *Aangezicht vóórdoet*, en *láág* in 't *Bekken* zit; uit gezonderd als de *Kin* naar achteren is gekeerd: in dit *geval* moet het Hoofd, van gelyken, ópwaards worden gebragt.

§. 286.

Meeſt alle deze voorſchriften moeten gevolgt worden, uitgezonderd, als het Hoofd klein is; in welk geval hetzelve door de *Magt* van *trekking* kan worden uitgehaald. Maar dit geſchied, enkel, als de *Vrouw kragteloos* is, en

de *Weden* niet genoegzaam zyn om het *Kind* te kunnen verlosſen, wyl het *onderdeel* der *Baarmoeder* zo ſterk *vóór* de *Schouderen* tezaamgetrokken, en zó *eng* om den *Hals* des *Kinds* kan geſloten zyn, dat deze niet verder kan voortrukken; ja, zelfs, niet eens als het *Hoofd* zó *los* in 't *Bekken* legt dat men, zomwylen, rondöm hetzelve met den *vinger* kan komen: dit is, meeſtentyds, de rede waaröm het Hoofd, wanneer het zich zo láág in 't *Bekken* bevind, niet kan verloſt worden. Deze zwaarigheid ontſtaat dááruit dat zich het Hoofd noch hóóg bóven den *Rand* des *Bekkens* bevind; en, als het daar voorby zakt, word hetzelve, zelden, indien de Vrouw niet zwak is, in de onderdeelen opgehouden. In deze gevallen behoeven wy niet te wachten, wyl wy, gemeenlyk, verzeekerd zyn door de *Tang* de Vrouw te kunnen verlosſen; wáárdoor men 't *gevaar* verhoed waarin de *Moeder*, als ook het *Kind*, indien het Hoofd al te lang blyft zitten, kunnen geſteld worden. Dit geval behoorde als een waarſchouwing tegens het te *vroeg breken* der *Vliezen* te dienen; wyl de *Baarmoeder* al te ſterk, en al te lang vóór de *Schouderen* kan tezamen krimpen. Indien het *Hoofd*, in dit geval, tot op een *derde*, of tot op de *helft* buiten den *Moedermond* is gekomen, en de *Weden ſterk* blyven, word deze laatſte *hinderpaal*, dikwils, herſteld, zo dra men, als hier voor geleerd word, twéé Vingeren in den *Rechtendarm* brengt. Naar deze *Regelen* laat zich de Verlosſing, meeſtentyds, ligt, en zeker ter uitvoer brengen: evenwel, word het Hoofd, zomwylen, zodanig in 't *Bekken* geperſt en geklemt, ja, de *Bekleedzelen* des Hoofd zwellen zodanig óp, dat men, onmogelyk, het Hoofd verre genoeg in de hoogte kan brengen om tot aan de *Ooren*, of tot aan den *Moedermond* te komen, of de *Naaden* der *Herſenpan* te kunnen onderſcheiden, en aan dezelven te weten op welke wyze het Hoofd is vóórgekomen. In dit *geval* moet de *Tang*, op *goed geluk*, worden ingebragt; en men kan in 't gemeen hier de onzeekerheid der legging eenigermaten te hulp komen, als men zich erinnerd dat, in de gevallen waarin het Hoofd zeer moeijelyk naar beneden word geperſt, de *Ooren*, meeſtentyds, naar de *Schaambeenderen* en het *Heiligbeen* leggen, en dat zich het *Vóórhoofd*, zelden, in de *holte* des *Heiligbeens* begeeft, eêr het *Achterhoofd* aan het onderdeel des *Zitbeens* is naar beneden gekomen: want alsdan *ryſt* het, by graaden, naar de onderdeelen der *Schaambeenderen;* en de *Bilnaad* en *Anus* worden, in de gedaante eens groot gezwels, vóór hetzelve heen, en naar beneden uitgezet.

§. 287.

By zulke gelegendheden, waarin het ééne *Oor* naar het *Heiligbeen*, en het ándere naar de *Schaambeenderen* ſtaat, moet men de Vrouw op haare zyde leggen, en, daarna, de *Bladen* der *Tang* ingebrengen: zo men aan de *Punten* eenigen *tegenſtand* vind, moeten dezelven, geenszins, met geweld worden opwaards geſtooten, op dat zy niet aan de *uitwendige zyde* des *Moedermond* komen, en de *Schede ſcheuren*, welke, benevens de *Baarmoeder*, met het *Werktuig* zouden gevat, en, met het Hoofd, tegelyk, worden uitgehaald. Wanneer, om die

rede,

rede, het *blad* niet makkelyk doorgleid, moet men het zelve weder een weinig nederwaards te rug haalen, als (§. 260.) geleerd word, en, daarna, wederom ópwaards brengen, zodanig dat deszelfs punt digt aan 't Hoofd blyft. Wanneer het *Oor* de inbrenging des Blads belet, moet men deszelfs *Punt* een weinig doen uitwaards gaan: door deze voorzigtige beproevingen zal de Punt des Blads, eindelyk, zonder tegenſtand, doorſchieten: ook moet men hetzelve zo tamelyk verre inbrengen, dat men zeeker is dat het zich niet aan de uitwendige zyde des *Moedermonds* bevind.

§. 288.

Wanneer de *Tang* beveſtigt, en de *Meeſter* onzeker is naar *welken weg* het *Vóórhoofd* legt, moet hy, langzamelyk, trekken, en het Hoofd door het *vierden deel eener ronddraaijng*, eerſtelyk, naar de *ééne*, dáárna, naar de *andere zyde* keeren, tot hy de richting gevonden heeft naar welke hetzelve, op de ligtſte wyze, wil uitkomen.

§. 289.

Indien men beſpeurd dat de *Tang* begind *af te glyden*, moet men ophouden, en dezelve weder, zagtelyk, opwaard ſchuiven: maar als het ons vóórkwam als of dezelve op de eene zyde begon af te glippen, moeten wy de banden des *Handvatzels* losmaken, en de *Tang* in zulk een' *ſtand* brengen dat dezelve vaſter houd, haar, als hier voor, veſtigen, en de Verloſsing ondernemen. Wanneer men genoodzaakt is de *Tang* met beiden de Handen te houden, kunnen wy de deelen, door eens *byſtanders* Hand, welke dezelve *váſt* tegen de Bilnaad drukt, laaten ondersteunen: want zonder diergelyke voorzorge zal de *Baarende* in gevaar zyn van *geſcheurt* te worden; een ongeluk dat zich zélden ópenbaard, indien de *Bilnaad* behoorlyk terug gedrukt, en het Hoofd, by graaden, verloſt word. Zomwylen kan men, als het Hoofd *láág* naar beneden gehaald is, de *Tang* weg nemen, en met de *Vingeren*, aan beiden de zyden des *Staartbeens*, of, in den *Rechtendarm*, als by de natuurlyke Baaring geleerd word, het Hoofd voorthelpen.

§. 290.

Als het *Hoofd láág* naar beneden gezakt is, ſtaan de *Ooren*, gemeenlyk, *ſchuins*, of naar de *zyde*; en wanneer het Hoofd op een *derde*, of *vierde gedeelte*, buiten den *Schedemond* ſtaat, kan de *Meeſter* weten of het *Vóórhoofd* naar het *Staartbeen* gekeerd is, of niet, als hy, met zyn' *Vinger*, onder het *Schaambeen*, den *Nek*, of het Oor voeld; en, dus, verder, als hier voor geleerd word, het Hoofd behandelen.

§. 291.

Men moet álle *verkeerde Standen* des Hoofds met de *Hand* zien te veränderen, en, indien hetzelve, wegens *zwakheid* der *Vrouw*, *ſtyfheid* der *deelen*,

omſlingering, of *kortheid* der *Navelſtreng*, of wegens *tezamenkrimping* der *Baarmoeder*, vóór de *Schouderen* des *Kinds*, *hóóg* in het *Bekken* blyft ſtaan, en het *Kind* niet *gekeerd* kan worden, zal, dikwils, de Verlosſing met de *Tang* gelukken: maar is het *Hoofd groot*, of het *Bekken* eng, dan zal het *Kind*, men mag het *keeren*, of zich van de *Tang* bedienen, *zelden*, vóór het Hoofd verder is voortgerukt, verloſt worden. Hier komt het niet te onpas, te zeggen, dat de *Bladen* der *Tang*, ná dezelven gebruikt zyn, weder, op *nieuw*, met nieuwe *ſtrooken gewaſcht leder* moeten *bekleed* worden, *voornamelyk*, *als men een Vrouw verloſt heeft die wegens eene beſmette Ziekte verdagt is.* *Zie VERZAM.* 30.

VYFDE AFDEELING.

OP WAT TYD, EN WANNEER DE HAAK MOET GEBRUIKT WORDEN, EN, VOORNAMELYK,

No. 1.

OVER DE TEKENEN EENS DOODEN KINDS.

§. 292.

Indien het *Hoofd* is vóórgekomen, en door de *Weden* niet kan verloſt worden; indien alle *gewoone handelwyzen*, zonder voordeel beproeft zyn; indien de Vrouw *afgemat* en *kragteloos* is, alle haare *pogingen* onnut zyn, en het Kind niet, dan met zo veel geweld dat daardoor het *leeven* der *Moeder* in *gevaar* komt, kan verloſt worden, wyl het *Bekken* te *eng*, en des *Kinds Hoofd* te *groot* is, zal het volſtrekt nodig zyn het Hoofd te openen, en hetzelve met de *Hand*, de *Tang*, of met de *Haken* uit te haalen. Deze laatſte wyze was, *oudstyds*, inderdaad, het *gewoonlyk middel*, als het Kind niet ligt konde gekeerd worden; en dezelve is nóch, by zulken die niet weten hoe het *Kind*, door het verlosſen met de *Tang*, kan gered worden, in groot gebruik. Daaröm was het de voornaamſte zorg en bemoeijing, te erkennen, of de *Vrugt dood*, dan noch *levend* was; en, om dat die *tekenen* onzeker waren, bleef de Bewerking, dikwils, uitgeſteld tot de Vrouw in het *uiterſte levensgevaar* verviel; of, mogelyk, zo dezelve eerder geſchiede, wierd de *Meeſter*, dikwils, beticht van zich *overylt* te hebben, en de zaak daar voor gehouden, dat het *Kind*, door den *tyd*, en door de *Weden* levendig had kunnen verloſt worden: mogelyk was het hem, zomwylen, bewuſt dat hy niet te onrecht wierd beſchuldigd, hoewel het geene hy gedaan had op redelyke inzigten gegrond was.

§. 293.

§. 293.

De *tekenen* eener *doode Vrugt* waren, *eerſtelyk;* als het Kind zich in de *Baarmoeder* niet meerder beweegde en roerde. *Ten tweeden*, als de *Opium-gelykende Afgang*, ſchoon de *Anus* niet in 't *Bekken* geperſt wierd, zich ontlaſtte. *Ten derden*, als 'er geen *Slagäderklopping* aan de *Fontanella* en *Slaapſlagäderen* te voelen was. *Ten vierden*, als de *Bekleedzelen* des *Hoofds ſterk gezwollen* waren. *Ten vyfden*, als de *Herſenpanbeenderen ongewoon los* waren. *Ten zesden*, als zich een *ſtinkende weivogt* uit de *Schede* ontlaſte, welke *uitdamping* de Vrouw *omving*, en waarby men konde denken dat haar *Adem* een *verrotte lugt* met zich voerde. *Ten zevende*, als 'er *gebrek* van *beweeging* aan de *Tong* was, als het *Aangezicht* vóórkwam. *Ten Achtſten*, als 'er geen klopping in den *Slagäder* der *Navelſtreng* gevonden wierd, als dezelve vóór het *Hoofd* uithing; of aan de *Pols*, als de *Arm* voorkwam; en als men geen *beweeging* aan de *vingeren* beſpeurde. *Ten negenden*, als de *Vrouw bleek* en *misverwig* was. *Ten tienden*, als de *Borſten nedergeſlagen* en *ſlap* waren. *Ten elfden*, als de Vrouw een *koude* en eene *zwaarte* aan den *Onderbuik* gevoelde, en het *Kind*, gelyk een' *zwaaren klomp*, rolde naar de *zyde* waarop zy lag. *Ten twaalfden*, als zich de *Huid* van des *Kinds Hoofd*, indien men dezelve ſlechts ligt aanraakte, liet afſcheiden, en de bloote Beenderen zich duidelyk vertoonden.

§. 294.

Maar alle, of de meeſten dezer tekenen, zyn *twyfelachtig* en *onzeeker*; uitgezonderd het *laatſte*, dat zich niet opdoet, voor het Kind eenige dagen is *dood* geweeſt. Men kan het Kind zeeker voor *dood* houden, zo men, binnen de *twintig*, of *dertig Minuten*, geen *Polsſlag* in de *Navelſtreng* beſpeurd: maar de Arm geeft ons deze verzeekering niet, ſchoon zich de Huid heel ligt laat afſtroopen.

No. 2.

BEPAALING WANNEER MEN DEN HAAK MOET GEBRUIKEN.

§. 295.

De Vroedkonſt is, tegenwoordig, zo veel verbeterd dat men niet zo dikwils, als voor dezen, genoodzaakt word het Kind te gronde te brengen: dit moet, inderdaad, niet *eerder* geſchieden dan na men hetzelve niet *keeren*, noch met de *Tang* kan uithaalen: en dit is, *zelden*, het *geval*, ten zy het *Bekken* te *eng*, of het

Hoofd te *groot* is, zo dat hetzelve niet kan doorglyden, en, dáárom, boven den *Rand* blyft zitten. Om deze *rede* is het ook zo nodig niet dat een *Meester* zich over de *onzekere tekenen* bekommert: wyl 'er, in deze twee gevallen, geen *tyd* van *wachten* is. Want zo de *Vrouw*, *onmogelyk*, door eenen *anderen weg* kan verloft worden, en in *zigbaar leevensgevaar* vervalt, is, *zonder twyfel*, het *best* wat men doen kan, tot de *handelwyze* die alleen tot behoud der *Moeder* gebruikt word zyn *toevlucht* te nemen; namelyk, dat men de groote des Hoofds verminderd.

§. 296.

In dit geval word 'er, wezendlyk, één der beiden *leevens gered*, in plaats van *verbrooken*; want, zo deze *Bewerking uitgeteld* word, gaan *Moeder* en *Kind* beiden verlooren. (*)

ZESDE AFDEELING.

OVER DE OUDE HANDELWYZE OM HET HOOFD UIT TE HAALEN.

§. 297.

Hier toe zyn veele uitvindingen bedagt. Eenige *Meesters* bragten, indien het *Hoofd* niet in het *Bekken* nederdaalde, den *Moederspiegel* binnen, om de *Beenderen* van malkander te winden, en, dáárdoor, de *Holte* des *Bekkens* te vergrooten. Zo de *Vrouw*, na deze *Bewerking*, niet door de *Weden* verloft kon worden, vestigden zy een' grooten *Schroef* in het *Hoofd*, en trokken het Kind, dáár by, met groot geweld uit. Anderen openden het Hoofd met een groot *Snymes*, of met een kort Mes, hetwelk een breed Lemmet had, en, als een *Myrteblad*, gevormd was; of, ook, met een *krom Snymes*, hetwelk een lang Hecht had. Dan bragten zy een *kleine Tang* met *Tanden* binnen; en, als het eene *Blad* in de öpening gestooken was, vatte zy daarmede de *Hersenpan*, en trokken het *Hoofd* uit. Zy bedienden zich ook van verscheidene soorten van *Haken*, zo wel *Scherpen* als *Stompen*; en, als het Hoofd láger gezakt was, gebruikten zy diergelyke Hulpmiddelen.

§. 298.

(*) Deze § is in de *Hoogduitsche* en *Fransche* Vertaalingen niet te vinden.

§. 298.

ALBUCASIS heeft ook een korte Beſchryving gegeven van een Werktuig dat zo wel tot het *openen* des *Hoofds*, als om hetzelve uit te haalen kan dienen; deszelfs *punten* en *Vleugels* worden met kragt in de Herſenpan gedrongen, en als hetzelve op de ééne zyde gedraaid word, komen de twee *Vleugels* of *Haken* aan de binne zyde van de *Herſenpan* te ſtaan.

§. 299.

Men heeft ook noch andere nieuwe uitvindingen, welken door verſcheidene Konſtbroederen worden aangeprezen. Gelyk MAURICEAUS *Hoofdtrekker*, SIMPSONS *Herſenpansring*, en OLDS *Verborgen Boor*, nevens deszelfs verbeetering door BURTON te YORK gemaakt: alle deze Werktuigen kunnen met goede gevolgen gebruikt worden, indien men daarmede voorzigtig omgaat, en de Vrouw niet beſchaadigt; uitgezonderd de *Moederſpiegel*, die het gewenſchte oogmerk, namelyk, de *Bekkenbeenderen* uit te zetten, op verre na niet bereikt, en tot niets anders dienen kan, dan om de deelen der Vrouw te beſchaadigen en te ontſteken.

§. 300.

De volgende *handelwyze* ſchynt, indien dezelve naar de omſtandigheden des voorkomenden gevals, naauwkeurig gevolgt word, onder alle anderen tot hier toe uitgevondene Werktuigen, de *ligtſte zeekerſte*, en *minſt ſchaadelykſte* voor de *Vrouw* te zyn: hoofdzaakelyk, als 'er, tot uithaaling des Hoofds, groot geweld word verëiſcht.

ZEVENDE AFDEELING.

OVER DE WYZE OM DE SCHAAR, DEN STOMPEN, EN SCHERPEN HAAK TE GEBRUIKEN.

§. 301.

Als het Hoofd vóórgekomen, en het geval zodanig is dat het Kind, noch door de *Weden*, noch door hulp der *Tang* kan gered worden; en het *volſtrekt noodig* is de *Vrouw* te *verloſen*, om haar in 't *leeven* te *houden*, moet de *Meeſter* op de volgende wyze te werk gaan.

§. 302.

§. 302.

De *Meester* moet, met een *paar kromme Haken*, die' naar MESNARDS verbeteringen gemaakt zyn, als ook met een *Schaar*, *negen*, of *tien duimen* lang, welker *Bladen*, in 't midden, *Stuitpunten* hebben, en met een' *Stompen Haak* voorzien wezen. *Zie* PL. XXXIX. a, *De* GESLOOTEN HAAKEN b, *De* STOMPE ZYDE *des eenen* HAAKS c, *De* SCHERPE ZYDE d, *De* SCHAAR e e, *De* STUITPUNTEN *van derzelver* BLADEN. *En* PL. XXXVII. c d, *Den* STOMPEN HAAK.

No. 1.

OVER DE LEGGING DER VROUW, ONDER HET GEBRUIK DER VOORNOEMDE WERKTUIGEN.

§. 303.

De Baarende moet op haar' Rug, of op haare Zyde, in dezelfde legging als in (§. 259. 267.) over het gebruik der *Tang* is voorgeschreeven, geplaatst worden; de *Meester* moet zich op een' laagen stoel zetten, en de *Werktuigen* op dezelfde wyze verborgen houden als wegens de *Tang* gezegt is. De deelen der *Vrouw* zyn, naar alle gedachten, genoeg *geöpend*, wyl men beproeft zal hebben of het Kind te *Keeren*, of door de *Tang* te verlossen was; of, zo men daar toe geen moeite gedaan heeft, om dat men by de *Onderstaaning* ontdekt heeft dat het niet gelukken zoude; als, *byvoorbeeld:* om dat het Kind een groot *Waterhoofd* heeft, hetwelk men ontdekt, doordien de *Herssenpansbeenderen verre* van *malkander staan;* of doordien men *verzeekerd* blyft, dat het *Bekken bovenmaten eng* is. Wanneer men, na alles overwogen te hebben, geen moeiten gedaan heeft om de deelen te openen, moet men de *Schede* en den *Moedermond*, als hier vóór geleerd word, by graaden, ontsluiten.

No. 2.

OVER DE WYZE VAN DES KINDS HOOFD MET DE SCHAAR TE OPENEN.

§. 304.

Het Hoofd word, gemeenlyk, door het *sterk tezamenkrimpen* der *Baarmoeder* óm het *Kind*, tamelyk vast naar beneden gehouden. Maar, wil het naar *eene der zyden uitwyken*, dan moet een *Helper* hetzelve met zyn *Hand* tegenhouden,

den, waarmede hy, teffens, op den *Buik* der Vrouw drukt; de *Vroedmeeſter* moet zyn *Hand* binnen brengen, en, met *twee Vingeren*, tegen *één* der *Naden* des *Herſenpans* drukken: alsdan de *Schaar*, van de plaats alwaar hy dezelve verborgen had, ópvatten, haar, met behulp der Hand en der Vingeren, binnenleiden, tot zy den *Huid* des *Hoofds* bereikt heeft, en, daarná, by graaden, in het *Hoofd* ſteken, tot zy, door de *Stuitpunten*, (ee, Pl. xxxix. *te zien*,) word tegengehouden.

§. 305.

Wanneer het *Hoofd* zodanig naar de zyde wykt dat de *Schaar* niet in deszelfs *Naad* kan geſtoken worden, zal dezelve, echter, door de *Beenderen* heengaan, indien men, *al boorende*, voortvaard tot men bevind dat haare *punten* in het *Hoofd* vaſtzitten: want wanneer dit niet in acht word genomen, glyden de *punten*, langs de *Beenderen*, naar beneden.

§. 306.

De *Schaar* moet zó *ſcherp* aan haare *punten* zyn dat dezelve, indien zy met een matige kragt word gedrukt, dóór de *Bekleedzelen* en *Beenderen* kan heen ſchieten; maar niet zó *ſcherp* dat zy des *Meeſters Vinger*, of de *Schede*, onder de inbrenging, beſchadigt.

§. 307.

Wanneer de *Schaar*, op zulk eene wyze, zo verre als derzelver *Stuitpunten* willen toelaten, in de *Herſenen* gedreven word, moet men haar, in dien ſtand, váſthouden en, als men de in de *Schede* zynde *Hand* weder heeft uitgehaald, de *Oogen* der *Schaar openen*, waardoor de *Bladen* van malkander gaan, en, dus, eene *wyde opening* in de *Herſenpan* kunnen maken; alsdan moeten zy weder geſloten, een' *halven ſlag rond gedraaid*, en weder van malkander getrokken worden, zodanig dat 'er een *Kruisſnede* in de *Herſenpan* gemaakt word, waardoor de *opening* zich verwyd, en genoegzaame plaats verleent om den *vinger* binnen te brengen. Hier ná *ſluit* men de *Schaar*, en men brengt dezelve, tot *áchter* de *Stuitpunten*, binnen; waaröp zy weder *geöpend*, en, van de eene tot de andere zyde, *half rond* gedraaid moet worden, tot de *Herſenen* zodanig uit malkander gaan dat men dezelven, met weinig moeiten, kan ontlaſten. Wanneer deze *Bewerking* geſchied is, *ſluit* men de *Schaar* weder tezamen, en men haald dezelve terug. Maar zo de *Schaar*, tot dit laatſte *oogmerk*, niet genoeg is, blyft, álles wat men doen kan, dat men den *Haak* in de *opening* der *Herſenpan* brengt. Als de *Herſenen*, op zulk eene wyze, verſtrooid, en het *Werktuig* uitgehaald is, moet de *Meeſter* zyne *Rechterhand* in de *Schede*, en *twee Vingeren* in de gemaakte opening ſteken, om, indien eenige *ſcherpe Beenſplinters* terug blyven, de-

zelven te verbreken, en uit den weg te ruimen, op dat zy de *Schede* der *Vrouw*, of des *Meesters Hand* niet beschaadige.

No. 3.

OVER DE WYZE HOE MEN ZICH MOET GEDRAGEN ALS HET GEOPEND HOOFD EEN WATERHOOFD IS.

§. 308.

By een *Waterhoofd* moet men zynen *Vinger* aan de *inwendige*, en den *Duim* aan de *uitwendige zyde* der *Beenderen*, by de *opening*, vestigen, om de *Hersenpan*, ten tyde eener *Wede*, te trachten uit te halen: maar is den *Arbeid zwak*, dan moet men de *Vrouw* aanmaanen onze poging, door *drukking*, behulpzaam te zyn. Op zulk eene wyze zal men het *Kind*, dikwils, verlossen, wyl, na de ontlasting des *Waters*, het Hoofd, natuurlyker wyze, tezaamenvalt.

No. 4.

OVER DE WYZE HOE MEN ZICH MOET GEDRAAGEN BY EEN GEOPEND HOOFD, ALS HET BEKKEN TE ENG IS.

§. 309.

Maar is het *Bekken* te *eng*, dan moet het Hoofd met *gróóter geweld* worden uitgehaald; ten zy de *Weden* sterk genoeg waren om hetzelve naar beneden te persſen, en, door de uitpersſing der *Hersenen*, kleiner te maaken. In deze gevallen moet men zyne *Vingeren* weder uit de *opening* haalen, en, langs de *buitenzyde* des *Hoofds*, ópwaards brengen; wanneer dezelven door den *Moedermond* gekomen zyn, moet men, met de *linker hand*, éénen der *Haaken*, van de plaats alwaar men denzelven verborgen had, ópvatten, dien, langs de *rechter hand*, met dén *punt* naar des *Kinds Hoofd* gekeerd, inbrengen, en hem, óver den *Kin*, in den *Mond*, aan het *áchtergedeelte* des *Hals*, of over de *Ooren*, of op eene andere plaats, waar dezelve wil vasthouden, *inhaaken*. Heeft men het *Werktuig* gevestigt, dan haald men zyne *rechter hand* weder uit, en, met dezelve, het einde, of Handvatzel vattende, brengt men zyn *linker hand* binnen, om de *Beenderen*, aan de *opening* der *Hersenpan*, als in No. 3. geleerd word, te vatten, het *Hoofd* vast te houden, en, met beiden de *Handen*, uit te haalen.

§. 310.

§. 310.

Als het Hoofd, wegens een *buitengewoon eng Bekken*, nóch terug gehouden word, moet de Vroedmeester zyne *linker hand* tegen de tegenövergestelde zyde inbrengen, om den anderen *Haak* binnen te leiden: als dezelve, in die gestalte, is aangebragt, en beiden de Haaken, op dezelfde wyze als de *Tang*, tezamengesloten, of aanëengevoegt zyn, moet men met genoegzame magt trekken, van zyde tot zyde wrikken, en, als het Hoofd niet wél is vóórgekomen, het *Vóórhoofd* in de *holte* des *Heiligbeens* draaijen, en het Hoofd, op dezelfde wyze als met de *Tang*, uithaalen: hetwelk met groot overleg en voorzigtigheid moet worden uitgevoerd, en waarby men zich, naar de *gestalte* des *Hoofds*, en des *Bekkens* richt. Hierüit blykt dat het ten uiterste nodig is te weten, hoe het Hoofd is voorgekomen, om te kunnen oordeelen hoe men de *Haaken* moet vestigen, en hoe het *Hoofd* op zyn voordeelligst is uit te haalen.

§. 311.

Als ik, zomwylen, in deze gevallen, bevind dat de zaak, door aan de *Beenderen* by de opening met myne vingeren te trekken, niet gaan wil, en de Vrouw geen sterke *Weden* heeft gehad; breng ik het *kleine einde*, (e, Pl. xxxvii.) des *stompen Haaks* in de *opening*, leg myne *Vingeren* tegen den *punt*, aan de uitwendige zyde der *Herssenpan*, en trek, by aanhoudendheid, met grooter en grooter kragt naar my toe. Maar om dat men, op deze wyze, den *Haak*, zelden, kan vásthechten, breng ik, als ik niet spoedig kan voortvaaren, myne *Vingeren*, als vóórheen, vérder over het Hooft, en voere den *Haak*, aan de uitwendige zyde, ópwaards, over den *Onderkaak*. De uithaaling is my, met dit *Werktuig*, dikwils, *gelukt*: uitgezonderd, als het *Bekken* zo *eng* was dat 'er een groot geweld veröiscbt wierd; want dán moest ik de anderen gebruiken. Het is, zonder twyfel, beter, *éérst* de zaak met den *stompen Haak* te beproeven, wyl men beter met deszelfs *punt* omgaan, en dien ligter aan de eene zyde kan inbrengen. Wanneer het *Werktuig* verre genoeg is gekomen kan deze *punt* naar het Hoofd worden gewendt; en, om dat ons een heel *eng Bekken* zelden voorkomt, zal het, in 't gemeen, met den *stompen Haak* gelukken. Kort na de *tweede Druk* van dit *Deel* was uitgegeven, dacht ik eene *Schede* uit, om den *scherpen punt* des *krommen Haaks* te bedekken, die dan, op dezelfde wyze als de *stompe Haak* kan ingebragt en gebruikt worden; de *Schede* kan men 'er afneemen; of aanlaaten, naar de gelegendheid veröifcht.

§. 312.

Als het Hoofd, op deze wyze, verloft is, en het Lighaam niet kan uitgehaald worden, om dat hetzelve al te *sterk gezwollen*, of van een *buitengewoone groote*, of, (dat gewoonlykst voorkomt,) om dat het *Bekken eng* is, moet men ophouden te trekken, op dat men het Hoofd niet van den *Romp scheure*; en, liever, de eene *Hand* zó verre inbrengen dat men, met de *Vingeren*,

de *Schouderblaaden*, of de *Borſt* kan bereiken; hierop moet men den eenen *Haak*, met deszelfs *punt*, naar het Kind, langs de *Vingeren* invoeren, en denzelven vaſthechten; dán moet men zyn Hand weder uit haalen, dezelve tot het *trekken* aan den *Haak* beſteeden, en, de andere, op gelyke wyze, óver het Hoofd, en óm den Hals des Kinds veſtigen. Wanneer het Werktuig begind los te laten, moet men hetzelve vérder opwaards ſteken, en wederóm veſtigen, den Arbeid herhaalen, en den *Haak*, by aanhoudenheid, hooger en hooger aanleggen, tot het Lighaam is uitgehaald.

§. 313.

Eenige *Schryveren* leeren ons den *Haak* in de *Herſenpan* te ſteken, met de eene Hand, aan de uitwendige zyde, tegen derzelver *punten* te drukken, en het Hoofd, in die geſtalte, uit te haalen. Maar dit is een *ſlecht hulpmiddel*; want als 'er veel *geweld* gebruikt word, *verſcheurt* het *Werktuig* de *dunne Beenderen*, en *beſchadigt* des *Meeſters Hand*, of de *Schede* der *Vrouw*, en ook wel *beiden*. Daartegen is de andere *wyze* zekerder, en men kan, met meêr geweld, aan het *Hoofd* trekken, dat tezaamenvalt, en kleiner word om dat 'er de *Herſenen* uit zyn, en, nooit, in een *breede* en *vlakke gedaante* uitkomt, gelyk *veelen* voorgeven die deze dingen in een' *onvolkomen* en *onrechten Aart* voorſtellen. Want zo dit waar was, zoude, als het *Hoofd*, door de *Weden*, van *achteren* naar *beneden*, in een *eng Bekken* geperſt wierd, hetzelfde gebeuren; wyl de *perſſing*, in beiden deze *gevallen*, naar *eenerlei richting* geſchied. Dáártegen, vinden wy, in *beiden* deze *gevallen*, dat de *Kruin* in een' *dunnen punt* tezaamgedreven, en het geheele *Hoofd* in een *langwerpige gedaante* gedrukt word.

§. 314.

Schoon veelen, uit *onweetenheid*, uit *gebrek* van *ondervinding*, of uit *kwaade grondregelen*, gelyk wy, hier voor, hebben aangemerkt, de *Haaken* voor *gevaarlyke Werktuigen* hebben uitgekreten, kan ik, echter, den *Lezer* verzekeren, dat ik, met dit Werktuig, nooit de *deelen* der *Vrouw*, noch *verſcheurt*, noch *beſchadigt* hebbe. Ik heb, het is waar, verſcheidene maalen de binnenzyde myner Hand, met de *rechte Haaken*, als dezelven *afglipten*, beſchaadigt; tot ik, eindelyk, myne toevlugt tot de krommen hebbe genomen, welken, in veele zaaken, veel voorrecht boven de rechten hebben; en ik ben overtuigt, dat, zo men dezelven, gelyk boven geleerd word, gebruikt, de Vrouw, nooit, zal beſchadigt worden.

§. 315.

Jonge Meeſters kunnen inderdaad, tot zy door de *gewoonte* en *oeffening*, beter onderrigt zyn, na het Hoofd geöpend is, beproeven, hetzelve, met de *kleine*, of met de *groote Tang* uit te haalen; en is het *Hoofd* zo *heel groot*, en 't *Bekken* zo *heel klein*, dat zulks niet kan geſchieden, dan moeten zy hetzelve tezaamenperſſen, kleiner maaken, en, dus, verloſſen. Ik heb, ſtaande myne

Be-

Bewerkingen, in veele gevallen, waarin het *Bekken* zo *mismaakt*, en zo *eng* was, my niet weten te redden; zodanig dat ik, zelfs, na het Hoofd wyd genoeg geöpend te hebben, aan de *Beenderen*, schoon eenigen derzelven uitkwamen, geheel vergeefs heb getrokken; ja, na den eenen *Haak*, vast over den *Kin*, of in den *grond* der *Herſenpan* geveſtigt, en groot geweld gebruikt te hebben, evenwel, niet in ſtaat was het Hoofd verder naar beneden te brengen: tot ik, eindelyk, genoodzaakt was den anderen mede in te brengen, en, by tusſchenpozing, de trekkende magt met alle myne kragten te vermeerderen. Eêr wy den krommen Haak hadden, heb ik my van den rechten bediend, die, wyl hy geene vaſthouding heeft, zo dikwils afglipte, en zó vermoeijend was, dat ik, veele uuren daarna, niet in ſtaat was myne *Vingeren*, of *Armen* te bewegen: en, indien ik zo veel geweld niet gebruikt hadde, zoude zó wel de *Moeder*, als het Kind zyn *verloren* gegaan.

OVERWEGING.

OF DE WERKTUIGEN DIE ONZE SCHRYVER, TER REDDING EENS KINDEREN HOOFDS DAT IN 'T VROUWEN BEKKEN WORD OPGEHOUDEN, HEEFT VOORGESTELT, GENOEG ZYN.

§. 316.

„ Onze Schryver, die een *Man* van *Oordeel* was, gelyk uit zyne „ *Schriften* blykt, mag wel voor één' der *ervaarendſten* worden gehouden „ die, over de *Vroedkunde*, hebben geſchreven. Zulk een *Man* ſteld dat „ de meeſte *moeijelyke* en *draalende Baaringen* worden veröorzaakt doordien „ het *Hoofd*, op *verſchillendene wyzen*, in het *Bekken geklemt*, of *opgehouden* „ word: in welke *klemming*, of *ophouding*, voorheen, meeſtentyds, het *Kind*, „ en, dikwils, de *Moeder* daarby, plagten om te komen.

§. 317.

„ Om dit *ongelukkig Lot* van het *Menſchdom* áf te *weeren*, heeft hy álle de *Hulp-* „ *middelen* van *laater tyden*, tegen deze ongemakken door *Mannen* van *Oordeel* „ opgegeven, onderzogt; en bevonden dat dezelven, tot *redding* dezer *hinder-* „ *paalen*, al te *onbeſtaanbaar* waren. Om die *rede*, en om het *welzyn* van „ zynen *Evenmenſch*, is hy ter neder gaan zitten, en heeft overwogen of 'er „ moogelykheid waare, eenige *betere Hulpmiddelen* uit te denken, om, op eene „ *voldoenender wyze*, daardoor, het *waare oogmerk* te kunnen bereiken.

§. 318.

„ Hy nam, ten dien einde, de reeds bekende *Hulpmiddelen*, welken eenige aanmerking verdienden, in overweging, als ook de *Regelen* die de *Natuur*, onder het *Baaren*, in 't oog houd.

§. 319.

„ Hy vond, na lange overdenking, als het *Hoofd*, in het *Bekken*, op verſchillende wyzen *geklemd*, of *opgehouden* wierd, en het *Kind* niet *gekeerd*, noch by de *Voeten* kon, of mogt worden uitgehaald, dat men,

„ Voorëerst, indien het *Hoofd* niet te *groot*, noch het *Bekken* niet te *eng* was, des Kinds Hoofd konde redden, (1) door de *Hand*, of door den *Vinger*; (2) door een' *Slinger*, als het *Bekken* ongemeen *wyd*, het Hoofd *klein*, boven den *Rand* des *Bekkens*, enz. was; (3) door zyne *rechte*, of *kleine Tang*, in wat ſtand zich het Hoofd ook mogt bevinden, als het maar niet al te *hoog* zat; (4) door zyn *kromme*, of *groote Tang*, indien het *Hoofd* heel *hoog* lag; en dat, zelfs, zonder noch *Kind* noch *Moeder* eenig *gevaar*, of *letzel* toe te brengen, indien men deze hulpmiddelen, naar zyn opgegeven regelen, en, in die gevallen waarin hy dezelven aanpryſt, ſlechts gebruikte.

„ Ten Tweeden, dat men, indien het Hoofd *volſtrekt* te *groot*, en het *Bekken volſtrekt* te *klein* is, door des *Kinds Hoofd* met de *Schaar* te *openen*, en van deszelfs *Herſenen* te ontleedigen, hetzelve met de *Hand*, de *Tang*, één, of twee *ſcherpe Haaken*, of met den *ſtompen Haak* konde uithaalen, zonder de *Moeder* eenig *gevaar*, of *letzel* toe te brengen.

„ Ten Derden, dat, indien des *Kinds Hoofd*, by een *tegennatuurlyk* geval, in 't *Bekken* word opgehouden, hetzelve zonder letzel aan de Moeder toe te brengen, met behulp der *Handen*, met zyn *groote Tang*, of, met beſchadiging van 't Kind, door één, of twee *Haken*, was uit te haalen.

„ Ten Vierden, dat, indien des Kinds Hoofd, zonder *Romp*, lós in de *Baarmoeder* lag, hetzelve, door de Hand, met behulp des éénen Haaks; en, als hetzelve vaſt in de *Schede* zat, door de *Tang*, zonder veel letzel aan de Moeder te doen, was te redden.

§. 320.

„ Hy ſtelt, in 't eerſte geval, zyne Leerlingen deze zyne daar toe bekwaamgemaakte *Werktuigen*, of *hulpmiddelen*, *gulhartig*, *klaar*, *duidelyk* en *vatbaar*, ja, genoegzaam met een volle verzekering, als de *beſten*, voor oogen. Zo dat men, álle anderen, zelfs den *Roonhuyſiäanſchen Hefboom* niet uitgezonderd,

„ zou-

„ zoude kunnen ontbeeren: want hy zegt, in zyne Voorrede des *Tweeden* DEELS, „ *Hy*, (*te weten de* Heer PREVILLE *te* PARYS,) *heeft mede, door de* Bekentma„ king *eens* Werktuigs, *de* Waereld *aan zich verpligt gemaakt; van welk* Werk„ tuig zich ROONHUISEN, *om het* Hoofd, *in* moeijelyke Baaringen, *naar bene„ den te breengen, op dezelfde wyze bediend heeft, als* wy *van het eene* Blad *der* „ Tang *doen; welks* Aart *en* wyze, *als ook* hoe *hetzelve gebruikt kan wor„ den, in 't* Derde BOEK, Derde HOOFDDEEL *myns* Eerſten DEELS *beſchreven*, „ *en in de* 27ſte *en* 28ſte VERZAMELING des Tweeden DEELS, opgehelderd „ word. Hierby, laat hy 't *Werktuig* beruſten.

§. 321.

„ Aanmerkelyk is het dat hy niet, tot meerder *bekragtiging* der *zaak*, aan „ zyne *Leerlingen* het 23ſte *geval* van CHAPMAN heeft voorgedragen; als mede „ die van GIFEARD, welken, als *onze Schryver*, met het ééne *Blad* der *Tang*, het „ *Hoofd* eens *Kinds*, hetwelk in 't *Bekken geklemd*, of *opgehouden* wierd, gered „ hebben, gelyk de *Roonhuiſiaanen* met hunnen *Hefboom* doen.

§. 322.

„ Indien wy *Nederlanderen*, by het voorgaande, noch voegden de goede „ Berigten welken wy, van *alöm*, door *Mannen* van oordeel, aangaande onzes „ *Schryvers Tang* hebben ontvangen, dunkt het my, (*om een Werktuig minder „ in de Vroedkunſt te hebben,*) de moeiten waardig te wezen dat wy onderzoeken „ of den *Roonhuiſiaanſchen Hefboom* te misſen zy, of niet; om rede dat dit Werk„ tuig, boven alle anderen, in aanmerking komt.

§. 323.

„ Om deze *onderzoeking* te doen, zal ik

(1) „ Den *Roonhuiſiaanſchen Hefboom* bepaalen.

(2) „ Gelyk ook het *éene Blad* der *Tang*, als een' *Hefboom* zynde.

(3) „ Verder, de *Bewerking* des *Hefbooms* van ROONHUYSEN.

(4) „ De *Bewerking* des *éénen Blads* der *Tang*; benevens het *beſluit* of het *waar„ heid* is dat het eene *Blad* der *Tang* zodanig in 't geval werkt als ge„ ſteld word dat de *Hefboom* doet.

(5) „ Als ook, de *uitkomſt* van des *Hefbooms* bewerking.

(6) „ En, teſſens, *onderzoeken* óf de *Tang* van onzen SCHRYVER niet in het zelfde „ *geval*, en, zelfs, in meêr andere *gevallen*, waarin de *Hefboom* van ROON„ HUISEN, of het eene *Blad* der *Tang* van geen het minſte nut is, kan „ te ſtade komen; en, eindelyk, beſluiten of men den *Hefboom* zoude kun„ nen misſen.

§. 324.

§. 324.

„ Men heeft *drie ſoorten* van *Roonhuiſiäanſche Hefbomen;* (*Zie* PL. XXXVII*.) „ als, één van DE BRUIN, één van BOOM, en één van ALB. TITSINGH: maar „ dezelven worden, állen, ſchoon van verſchillende *lengte*, *breedte*, *bogten* en „ *gedaante:* tot één en hetzelfde oogmerk, (in 't *Roonhuiſiäanſch geheim ont-* „ *dekt*,) dienſtig geöordeeld; dus is het evenveel wat *Werktuig*, van deze drie, „ in overweeging word genomen; dierhalven zal ik dát van den Heer ALB. TIT- „ SINGH verkiezen: te meêr om dat deze Heer, indien ik de Waereld mogte „ misleiden, de eere des *Werktuigs*, hetwelk zynen *Naam* draagt, dient op te „ houden, en, als vóórheen, voor noodlydende Baarende Vrouwen te waaken.

§. 325.

(1) „ De *Roonhuyſiäanſche Hefboom* des Heeren ALB. TITSINGH is, van *ge-* „ *daante* als beſt in de *tweeledige verhandeling*, of op PL. XXXVII*. op de „ helft der grootte, kan gevonden worden; *lang elf*, *breed één'* en *een' vier-* „ *den*, de *Bogt vyf* en *een' halven* Rynlandſche *Duimen*, en met *leder*, of „ *Baay* bekleed.

§. 326.

(2) „ Het eene *Blad* der *Tang* van *onzen* SCHRYVER is van gedaante als PL. XXXVII. vertoond word, *lang elf* en *drie vierden*, *breed* één en *een' hal-* „ *ven*, van *Bogt*, *zes* en *drie vierden* Rynlandſche *Duimen*, en met „ *leder* bekleed.

„ Hier openbaard zich een *verſchil*, zo wel in de *gedaante*, in de „ *lengte*, in de *breedte*, in den *Bogt*, als in de *Bekleeding*. Maar dit „ onderſcheid kan, in PL. III*. en in PL. XIV. *overtuigend* gezien wor- „ den, dat geen *verſchil* in 't begeerde oogmerk zoude maken. *Dus ſtel* „ *ik beiden deze Werktuigen elkanderen gelyk te zyn.*

§. 327.

(3) „ Met den *Roonhuiſiäanſchen Hefboom*, word, in 't geval van 't *geklemde* „ *Hoofd*, (het welk door den Heer P. DE WIND, in zyn *verhande-* „ *ling*, 't *geklemde Hoofd gered*, het beſt bepaald word,) op de volgende „ wyze gewerkt.

§. 328.

„ Men brengt, na de *Vrouw* wel geplaatſt te hebben, met de *rechter hand*, „ (als men het Werktuig aan de *rechter zyde* des Kinds wil binnen voeren,) „ of, anders, met de *linker*, (als men hetzelfde aan de *linker zyde* ver- „ richt,) alsmede, door de beſtiering van de *Vingeren* der *linker hand*, het

„ het *lepelëinde* des *Werktuigs*, met deszelfs *holle zyde* naar des Kinds
„ Hoofd gekeerd, over de *zyde* van des Kinds Hoofd binnen; zodanig, dat
„ men verzeekerd is, hetzelve, tusschen den *Moedermond* en des *Kinds*
„ *Hoofd*, te hebben geplaatst; vervolgens, schuift men het ingebragte ge-
„ deelte des Werktuigs längs des *Kinds Hoofd*, tot hetzelve, met zyn
„ *holle lepelëinde*, onder de *zyde* des *Onderkaaks*, en wél zodanig als PL.
„ III*. AFB. 3 LO, komt te staan: maar vooräl niet gelyk hetzelve
„ L*. O*. in deze *Afbeelding* geplaatst is, hetwelk ons in 't *Roonhuisiäansch*
„ *geheim ontdekt*, onderwezen word; vermits, op deze *wyze*, geen *geklemd*
„ *hoofd* zal gered: maar, veel eêr, deszelfs *Achterhoofd* ingedrukt worden.

§. 329.

„ Dus het *Werktuig* geplaatst hebbende, stel dan deszelfs gedeelte LN,
„ het *laſtpunt*; N, het *Steunpunt*; en het gedeelte NO, het *Magtpunt* te
„ zyn; alsmede het *Laſtpunt* des *Werktuigs* onder den *Onderkaak*, die
„ den *Laſt* is welke moet voortgedreven worden; het *Steunpunt* tegen
„ den *onderkant* der verëeniging van de *Schaambeenderen*, waar tegen den
„ *laſt* moet worden voortgedreven; het *Magtpunt* in des *Meesters rech-*
„ *ter hand*, waardoor de *Laſt*, met behulp des *Steunpunts*, moet wor-
„ den voortgedreven; een *weg* die byna een' *halven kring* voorsteld.
„ (*Zie* PL. III*. AFB. 3. Lp, het Werktuig geplaatst:) dán steld men
„ de *linker hand* tegen de *Bilnaad*. Dus ons gewapend hebbende, ver-
„ lost men, door het *lepelëinde* des *Hefbooms* nederwaards te drukken, en
„ deszelfs steel, al trekkende, opwaards te ligten, (tot het Werktuig in
„ den *stand* als het *gestipte*, PL. III*. Op, ons aantoont, te staan komt,
„ en deszelfs einde L de *halve Boog* Lp, gemaakt heeft,) de *Bilnaad*
„ ondersteunende, binnen den tyd van 3 *Minuten*, een *geklemd Hoofd*.

§. 330.

(4) „ Die nu, álles wat hier *vóór* van den *Roonhuisiäansehen Hefboom* gezegt,
„ en op PL. III*. AFB. 3. afgebeeld word, *naauwkeurig* overweegt, en,
„ tegen het eene *Blad* der *Tang*, in de Bewerking op PL. XIV. afgebeeld,
„ vergelykt, zal, klaarlyk, bevinden, dat, met het eene *Blad* der *Tang*,
„ hetzelfde kan worden gedaan wat met den *Roonhuisiäansehen Hefboom*,
„ by een *geklemd Hoofd*, is uit te voeren.

„ Dus is het geene *onze Schryver*, in zyne *Voorrede*, wegens het eene
„ *Blad* der *Tang* heeft *gezegt*, volkomen de waarheid.

§. 331.

(5) „ De *uitkomſt* der Bewerking met den *Hefboom*, by een *geklemd Hoofd*, „ is gemakkelyk na te gaan dat geene andere ſchaade aan het Kind „ kan toebrengen dan, alleen, eene enkele ſchaaving, of kneuzing aan „ de *zagte deelen* welken op den *onderkaak* leggen, zonder, of met *beſcha-* „ *diging* derzelven. Maar dat, aan de zyde der Moeder, meeſtentyds, „ de *Pisbuis gekneuſt*, en, dikwils, de *Bilnaad*, voor een gedeelte, en, „ zomtyds, geheel *geſcheurd* moet worden. Dat alle zulke ongemak- „ ken door deze Konſtbewerking ontſtaan kunnen, zal een iegelyk, klaar, „ uit de *Afbeeldingen* der voornoemde Platen, opmaaken, zo men, ſlechts „ overweegt dat het *Laſtpunt* des *yzeren Werktuigs*, op den *tederen On-* „ *derkaak* des *Kinds*, en tegen de *Pisbuis* der *Vrouw*, tuſſchen het *Steun-* „ *punt* des *Werktuigs*, en tuſſchen den *onderkant* der *Schaambeenderen* „ en des Kinds Hoofd, tegen den *Bilnaad* ſtaat. Zo nu het Hoofd, door „ de *klemming*, tuſſchen de *Beenderen* des *Bekkens*, of, door de *ſtyfheid* „ der *zagte deelen*, grooten tegenſtand bied, en, met groote magt, „ ſchielyk, door den *Schedenmond* ſchiet, kunnen alle deze ongemak- „ ken, (ſchoon door een kundige Hand verricht,) uit deze *bewerking* „ gebooren worden. Dat, mogelyk, klaarder zoude bewezen zyn, „ indien men álle de uitkomſten der *gevallen*, die de *Roonhuiſſaanen* „ met hunnen *Hefboom* bered hebben, (*welken duizenden worden ge-* „ *naamt*,) *naar waarheid*, by malkander in 't dagligt zage.

§. 332.

„ Zo wy nu overwegen dat 'er 24 *Standen*, waarin het *Hoofd* eens *Kinds*, „ binnen het *Bekken* geklemd, of opgehouden kan worden, door den Heer Le- „ vret zyn opgeteld, en dat de *Hefboom*, ſlechts, in 8 derzelven kan te ſtade „ komen; ja, genoegzaam, in de overige 16 niet kan dienen, dan zouden wy ver- „ leegen ſtaan, en genoodzaakt zyn, in deze 16 *Standen*, het *Hoofd* te *ope-* „ *nen*, of, op hoope dat de *Natuur* het geval zal willen herſchikken, te „ wachten tot de *Hefboom* te paſſe komt, of den *tegenſtand* overmeeſterd; zo „ niet, de *Vrouw* en het *Kind* in hun beider lyden te laaten *Martelen* tot de *dood* „ een *einde* maakt; of ons, met *gebrekkelyke Werktuigen* te moeten behelpen. „ Neen: hier vóór heeft *onze Schryver*, op het voetſpoor van anderen, gewaakt, „ en ons *Middelen* gelaten, waardoor wy niet alleen, (als het *Hoofd* niet *volſtrek-* „ *telyk* te *groot*, noch het *Bekken volſtrektelyk* te *eng*, noch het *Hoofd*, van den *Romp*, „ in de *Baarmoeder* nagebleeven is, noch door een *tegennatuurlyk geval* word „ opgehouden,) de 24 *Standen*, en het Hoofd, daarin opgehouden, beredden: „ maar, te gelyk, ook de *beſchadiging* des *Onderkaaks*, de *drukking* der *Pisbuis*,

„ en

„ en de *verſcheuring* der *Bilnaad* beletten; *in 't kort*, *Moeder* en *Kind*, genoeg-
„ zaam in navolging der *natuurlyke Baaring*, behoeden.

§. 333.

„ Deeze *middelen* beruſten in de *Vroedkundige Werken* van *onzen* SCHRY-
„ VER; en worden, voornamelyk, in zyn 3de BOEK, 3de HOOFDDEEL van dit
„ EERSTE DEEL, en in de 27ſte en 28ſte *Verzameling* zyns TWEEDEN DEELS,
„ met woorden uitgedrukt; en op PL. XIV. en elf daaröp volgende Plaaten afge-
„ beeld. De Werktuigen die hy daar toe genoegzaam acht, zyn, voorname-
„ lyk, zyn *rechte*, of kleine *Tang*; want zyn *kromme*, of *groote Tang* komt in
„ deze 24 *Standen* zelden te pas. De *kleine Tang* word, op PL. XXXVII, de
„ groote op PL. XVII. XXVI. XXXV. in haare bewerking afgebeeld.

§. 334.

„ Hy noemt zyn *Tang*, twee door *konſtgevormde Handen*, (*Zie* PL.
„ XXXVII. a) die *gemakkelyk* zyn in te brengen, om daarmede het *Hoofd*, in
„ wat *ſtand* hetzelve leggen moge, te kunnen *vatten*, (*Zie* PL. XVI. XVII.
„ XXIV. en XXIV. en XXVI.) en, uit de *zwaarſte klemming*, in de *ligtſte* te bren-
„ gen. (*Zie* PL. XXVI.) de *deelen*, met *behulp* des *Hoofds*, als in een *na-*
„ *tuurlyke Baaring*, uit te zetten, (*Zie* PL. XVII. XVIII. en XIX.) en, ein-
„ delyk, om het *Hoofd*, met zyn *Tang*, in navolging eener natuurlyke Ver-
„ losſing, uit te haalen. Zie daar, álles wat men, tot *redding* van zulke *hin-*
„ *derpaalen* als hier voor worden bepaald, van een *Werktuig* vorderen kan.

§. 335.

(6) „ Uit alle het voorgaande meene ik te hebben aangetoont en bewezen, dat
„ wy geene andere *Werktuigen* dan die welken *onze* SCHRYVER, tot red-
„ ding eens Kinderen Hoofds, bepaald, hetwelk in 't *Bekken* geklemd, of
„ opgehouden word, benoodigt hebben; zo dat wy den *Roonhuiſiaan-*
„ *ſchen Hefboom*, benevens alle andere daar toe opgegevene Werktuigen,
„ kunnen misſen.

§. 336.

„ Indien wy zyne *bewerking* door *Werktuigen*, in het 2de, 3de en 4de *geval*
„ voorgeſteld, op gelyke wyze als het éérſte, onderzogten, zouden wy bevin-
„ den dat 'er geene beetere *bewerking* met *Werktuigen*, ter *Verloſſing*, vóór
„ zynen tyd is geweeſt; en dat het geene, ná zynen tyd, tot *verbeetering* der
„ *Vroedkunde* is uitgedagt, en eenige aanmerking verdiend, in de twee *Opſpal-*

„ *kers*, in een *Hoofdſchaar*, in een *Buikſchaar*, in een *Handſchoen*, en in een
„ *Voetſlinger* beruſt: alle *Werktuigen*, door den Heer J. J. WALBAUM uitge-
„ dagt, en te vinden achter zyn in 't *Hoogduitſch vertaalde Werk* van LEVRET,
„ 1ſte DEEL, p. 409.

§. 337.

„ Uit alle het voorgaande ziet men, klaar, dat men den *koſtbaaren Hoofd-*
„ *trekker* van LEVRET, PUGS, *Kroon*, of *Hoofdtrekker*, de *Sluyer van* MAURI-
„ CEAU, *de Hoofdſlinger* van MEADS, de *Sluijer* van BURTON, PLEVIERS *Slin-*
„ *ger*, het *Netje* van AMAND, PUGHS, *Voet* en *gemeene Slinger*, WALBAUMS
„ *Slinger*. PUGHS *groote kromme* en *kleine Tang*, zyn *Lugtpyp*, GREGOIRES
„ *Haken*, de *Haken* van PEUS, PUISSEAUS *Tang*, FRIEDS *Tang*, SCHURERS *Tang*,
„ het *Crochet tranchant*, het *kleine Mes* van PARÉ, PETERMANS *kromme Mes*,
„ FRIEDS *Zaag*, *Herſenlepel*, *Trocar*, en BINGS *Hoofdſchaar*, MESNARDS *Her-*
„ *ſenpansboor*, *kromme getande Tang*, *kromme Haaktang*, *Lepelvormige Tang*,
„ en *Reepoots Tang*, OULDS *verborgene Boor*, BURTONS *Hoofdtrekker*, zyn
„ *Grypvoets*, *Haak* en *Gladde Tangen*, FREKES *Tang*, GIFFARDS *Tang*, CHAP-
„ MANS *Tang*, LEVRETS *Haak*, met de *beweeglyke Schede*, zyn *kromme Tang*,
„ RATLAUWS *Werktuig*, SLIGTINGS *Werktuig*, BINGS *Tang*, na de wyze van
„ JANCKE, de *Blaaden* van DE WIND, de *Balyn* van ABR. TITSINGH, de *Roon-*
„ *huiſiaanſche Hefboomen*, en, verder, alle de *Werktuigen* van ouder dag-
„ tekening zouden kunnen misſen. Welke voornoemde Werktuigen, genoeg-
„ zaam allen, door den Heer WALBAUM, in zyn voornoemde Vertaaling, by
„ een verzaameld zyn, en door Plaaten, op deze orde worden afgebeeld."

VIER.

VIERDE HOOFDDEEL.

OVER DE TEGENNATUURLYKE BARINGEN.

EERSTE AFDEELING.

OVER DE TEGENNATUURLYKE BARINGEN, IN 'T ALGEMEEN.

§. 338.

Een *tegennatuurlyke Baring* openbaard zich, naar de in 't 1ste HOOFDDEEL, 5de AFDEELING gemaakte verdeeling, wanneer zich, in de plaatſe van des *Hoofds*, een ánder deel des *Lighaams* aan den *Moedermond* opdoet. *Eenigen* zyn van mening geweeſt dat men álle *geboortens*, by welken *Tangen*, of *Haaken* gebruikt worden, onder deze verdeling moeſt rekenen; wyl het Hoofd, zeekerlyk, door *tegennatuurlyke middelen* verloſt wierd: daar tegen, moeſt men, ſchoon de *Voeten*, of de *Billen* waaren voorgekomen en de Vrouw, zonder eenige ándere *hulpe*, dan die der *Weden* verloſt wierd, in dit geval, dézen, tot de *natuurlyken* rekenen. Intuſſchen zoude deze verdeeling, meer dan de anderen die ik verkozen heb; namelyk, waarin ik den *Aart* en de *wyze* van verloſſing in beſchouwing trek, en alle zulke *geboortens tegennatuurlyk* noem, by welken het *lighaam*, éérder dan het Hoofd verloſt word, *dwaaling* en *verwarring* onder den *Leerling* verwekken. De *tegennatuurlyke Baringen* zyn, naar het Kind voorkomt, en naar zich de *Baarmoeder* óm deszelfs *Lighaam tezamenkrimpt*, meêr, of min moeijelyk. Hoe nader het Hoofd en de *Schouderen* by den *Moedermond*, of by het ónderdeel der *Baarmoeder* zyn, hoe moeijelyker het geval is: dáártegen, laat zich, indien hetzelve naar den *Bodem* legt, en de *Voeten* of de *Billen* zich naby den *Moedermond* bevinden, het Kind ligter keeren en verloſſen.

§. 339.

Om de *gemakkelykſten* de *eerſte* plaats te verleenen, zal het dienſtig zyn de *tegennatuurlyke Baringen* in *drie* verdeelingen te ſchikken, en te toonen,

§. 340.

EERSTELYK, wat men verrichten moet, wanneer de *Voeten*, de *Stuit*, of de *Schaamdeelen* vóórkomen.

TEN TWEEDEN, hoe men zich, by geweldige *Bloedſtortingen*, als het *Kind tegennatuurlyk* vóórkomt, en de *Vliezen* gebroken zyn, moet gedragen; hoe de *wateren* in de *Baarmoeder* te houden zyn, op dat de *Vrugt* ligter *gekeerd* worde; en wát *wyze* men volgen moet, na de *Vliezen*, gebroken, en alle de *Wateren* noch niet ontlaſt zyn.

TEN DERDEN, hoe de *Verloſſing* te ondernemen is, zo zich de *Baarmoeder* ſtérk heeft *tezamengetrokken*, het *Kind* zich, met de *Vóór*, of met de *achterdeelen* ópdoet, in een *ronde gedaante* legt, of als het met de *Schouderen*, de *Borſt*, den *Hals*, het *Aangezicht*, het *Oor*, of met de *Kruin* vóórkomt, en, in de *lengte*, met de *Voeten*, en de *Billen* naar den *Bodem* der *Baarmoeder* legt, die zich, als een *lange Schede*, naauw, om het Lighaam der *Vrugt* tezamenkrimpt; en als de *vóórdeelen* des *Kinds* naar de *zyde*, naar den *Bodem*, of naar de *vóór*, en *achterdeelen* der *Baarmoeder* leggen.

§. 341.

VAN DEVENTER, die te DORDRECHT de Konſt oeffende, beweerde dat, zo wel *tegennatuurlyke* als *moeijelyke* gevallen, uit de *ſcheeflegging* des *Monds*, en *Bodems* der *Baarmoeder* ontſtond; dat, als den *Bodem*, vóórwaards, over de *Schaambeenderen* hing, de *Moedermond* áchterwaards tegen het *Heiligbeen* gekeerd was, en dat, naar wat zyde zich den *Bodem* mogt wenden, de *Moedermond*, altyd, naar de *tegenöverſtaande zyde* gekeerd was. *Deze* mening *grond* zich op de *vóórónderſtelling* dat de *Moederkoek*, *altoos*, aan den *Bodem* vaſtzit. Maar de *ondervinding* toont, dat hy aan álle *plaatſen* der *inwendige zyde* van de *Baarmoeder*, ja, zelfs, menigmaal, aan de *inwendige zyde* des *Moedermonds*, en, zomtyds, *over* denzelven *heen* kan vaſtzitten. De *Moedermond*, is, inderdaad, meeſtentyds, naar het *Staartbeen* gekeerd, en legt in eene *rechte lyn*, welke door den *Bodem* der *Baarmoeder*, en door de *middenruimte*, *tuſſchen* den *Navel*, en het *Maagkuiltje* gaat. (*Zie* PL. XII. LYN gd.)

§. 342.

VAN DEVENTER was ook van mening, dat men, als de *Moedermond* niet in het *midden* wierd gevoelt, de Vrouw, door het *openen* der deelen, te hulp moeſt komen; en als het, dáárdoor, niet wilde gelukken, dat men, zonder tydverzuim, het *Kind keeren*, en by de *Voeten* moeſt haalen: Wy vinden, inderdaad, zomwylen, *overhangende Buiken*, by welken de *Moedermond*, verder dan men gewoon is,

achterwaards ſtaat: maar in deze gevallen, zal ook de *Barende*, als het *Hoofd* niet heel *groot*, en het *Bekken* niet heel *klein*, de Vrouw kragtig is, en ſterken *Weden* heeft, met een weinig *geduld*, meeſtentyds, zonder anderen dan gewoonen *Byſtand*, gelukkig verlosſen. Maar zoude het *Baren langwylig* worden, dan kan men de *Vrouw*, door ten *tyde* eener *Wede*, één of twéé *Vingeren* in den *Moedermond* te voeren, en denzelven, daardoor, by graaden, voorwaards te brengen, behulpzaam zyn. Wanneer de *Buik veel overhangd*, is het dienſtig, van tyd tot tyd, deszelfs legging te doen veränderen; hoofdzaakelyk, als zich de Vrouw op haaren *Rug*, met de *Schouderen* láág, en met den *Stuit* hóóg bevind.

§. 343.

By *Mismaakte Vrouwen*, wier één *Zitbeen* veel lager dan het ander is, zal den *Bodem* der *Baarmoeder*, altoos, naar de laagſte zyde gekeerd zyn: maar, in dit geval, zal de voornaamſte zwaarigheid uit een *eng Bekken* ontſtaan.

TWEEDE AFDEELING.

EERSTE VERDEELING.

OVER DE TEGENNATUURLYKE BARINGEN, ALS DE VOETEN. DE STUIT, OF DE SCHAAMDEELEN DER VRUGT VOORKOMEN, EN HET HOOFD, DE SCHOUDEREN, OF DE BOVENDEELEN NAAR DEN BODEM DER BAARMOEDER GEKEERD ZYN.

§. 344.

Deze ſoorten van *tegennatuurlyke Baringen* worden, meeſt állen, voor de *ligtſte* gehouden, ſchoon ook de *Baarmoeder* ſterk om het *Lighaam* des *Kinds* is tezamengetrokken, en de *Wateren* állen zyn ontvloden.

§. 345.

Wanneer zich de *Knieën*, of de *Voeten* des *Kinds* aan den *Moedermond* vertoonen, en deze noch met genoegzaam is geöpend, om dezelven dóór te laaten, op dat des Kinds Lighaam vérder naar beneden kan komen; of zo de Vrouw *zwak*, door den *langwyligen Arbeid kragteloos*; of, wegens eene *Bloedſtorting* in

gevaar

gevaar is, moet de *Meeſter* zyne Hand in de *Schede* brengen, dezelve opſchuiven, den *Moedermond* uitzetten, en de *Voeten* buiten brengen; om welken hy, als dezelven zyn uitgehaald, een' linnen doek ſlaat, om dezen daarmede zo verre uit haalen dat zich de *Billen* buiten den *Schedenmond* bevinden. Als het *Aangezicht*, of de *vóórdeelen* der *Vrugt*, bereids, naar de *áchterdeelen* der *Baarmoeder*, gekeert zyn, moet hy, by aanhoudendheid, naar eenerlei richting voortvaaren: maar zyn deze deelen naar de *Schaambeenderen*, of naar de *zyde* gekeert, dan moeten zy naar de *áchterdeelen* der *Baarmoeder* gewend worden; en, om dat zich het Hoofd niet gelykvormig met het Lighaam rond draaid, moet de *Meeſter* dit verſchil in de *wending* te hulp komen, door het *Lighaam drie vierden* eens *Krings* rond te draaijen; zodanig, dat het *Aangezicht*, of het *Vóórhoofd*, hetwelk naar ééne der *zyde* gekeerd lag, naar de *zyde* des *Heiligbeens*, ter plaatſe daar hetzelve zich met de *Zitbeenderen* verëenigt, word gebragt. Het *Lighaam* moet dán, wederom, het *vierden deel* eens *Krings* terug gedraaid worden, zonder, dáárdoor, de legging des *Hoofds* te veränderen; en, op dat men het Kind *vaster* kan houden, moet men een' *doek* om deszelfs *Billen* ſlaan; dán moet men, aan ieder *zyde* des *Ruggengraats*, éénen *Duim* plaatſen, met zyne *Vingeren* het Lighaam *omvatten*, en hetzelve, met meêr, of min geweld, naar 't de tegenſtand verëiſcht, van *zyde* tot *zyde*, trekken. Als het Kind tot aan de *Schouderen* verloſt is, moet men zyn vlakke *Hand*, (men begrype hier de rechter en, als de Vrouw op haar *Rug* legt,) tuſſchen de *Borſt* des *Kinds*, en tuſſchen de *Bilnaad*, het *Staart*-en *Heiligbeen*, opwaards ſchuiven, en den *vóórſten*, of *middenſten Vinger*, (of beiden, als het nodig is,) in den *Mond* der *Vrugt* ſteken, waardoor de *Kin*, naar de *Borſt*, en het *Vóórhoofd* in de *holte* des *Heiligbeens* getrokken word; het *Achterhoofd*, dat aan de *Schaambeenderen* zit, zal ook dáárdoor ópwaarts gebragt worden.

§. 346.

Als het *Vóórhoofd* zó verre naar beneden is gekomen, dat de *Bilnaad* is uitgezet, en de *Vrouw* op haar' *Rug* legt, moet de *Meeſter opſtaan*, en het *Lighaam*, benevens het *Hoofd* des *Kinds*, ópwaards haalen; waardoor hy het *Vóórhoofd*, met eenen *halven ronden draai*, van de *ónderdeelen* des *Schedenmonds*, die, op deze wyze, tegen het *ſcheuren* verzeekerd worden, ópwaards brengt. Door deeze plaatzing van den *Vinger* in des *Kinds Mond*, zal men het *Hoofd*, te eerder, buiten brengen; men zal ook *verhoeden* dat de *Kin* niet aan den *Moedermond* blyft hangen; men zal het *Hoofd* voorthelpen, en den *Hals* voor *verrekken* bewaaren; een *ongeluk* dat zich, *onfeilbaar*, zoude openbaaren, indien het *Vóórhoofd* aan het bovendeel des *Heiligbeens* wierd tegengehouden. Daar word ook geen *groot geweld* verëiſcht om dit *onheil* te verhoeden, en daar is ook *geen* het de *minſte gevaar* van den *Mond* te *beſchadigen*, indien het *Hoofd* niet groot is, want als het *Hoofd* niet met een *matige magt* kan worden uitgehaald, en

de

de *Meeſter bevreeſt* is, den *Onderkaak* te beſchadigen, of te *ontleden*, dan kan hy zynen *Vingeren* vérder ópwaards brengen, en, tegen de *zyde* des *Neus*, of tegen den onderrand der Oogholen drukken. Zo de *Voeten* verloſt, en de *Billen* in de *Schede* gehaald zyn, kan men dezelven nóóit *weder* in de *hoogte brengen:* (*) maar men moet hen uithaalen, en voortvaaren, als in (§. 345. 346.) geleerd word: hier by moet men ook niet vergeten het *Vóórhoofd*, by graaden, van de *Bilnaad*, in de hoogte te brengen, en déze kan, door de *Vingeren* der andere Hand, achterwaards geſchoven worden.

§. 347.

By een *eng Bekken*, of een *groot Hoofd*, hetwelk niet, zonder gevaar van den *Hals* te *verrekken*, kan uitgehaald worden, moet de *Meeſter* zyne *Vingeren* en *Hand*, ópwaards, in de *Schede* ſteken, éénen van des *Kinds Armen* naar beneden brengen, en, ten gelyken tyde, het *Lighaam* naar de tegenöverſtaande zyde haalen; waardoor de *Schouder* dieper naar beneden gebragt word; hy moet met zyn *Vingeren*, *langs* den *Arm* heen gaan, tot hy, dáármede, den *Elleboog* bereikt, die, nederwaards, met een *halve ronde draaijing*, naar de andere *zyde*, ónder de *Borſt* moet getrokken worden. Dit moet niet met een' *ruk:* maar, *langzamelyk*, en met *voorzigtigheid* geſchieden, op dat des *Kinds Arm* niet *ontleed*, of *gebroken* worde.

§. 348.

Men moet, *ándermaal*, de *Vingeren* in des *Kinds Mond* brengen, en beproeven of hetzelve dus wil uitkomen. Wil het daarmede niet van de hand gaan, dan moet het *Lighaam* naar de andere *zyde* gehaald, en de andere *Schouder* naar beneden gebragt worden; daarná brengt men zyne *linker hand* ópwaards, en men tracht, door de uithaaling des anderen *Arms*, het Hoofd te verlosſen. Wanneer één *Vinger* der *rechter hand* in den *Mond* des *Kinds* is geveſtigt, moet het *Lighaam* op dezen *Arm* ruſten, men moet de *linker hand* óver de *Schouderen* brengen, en, aan ieder *zyde* des *Hals*, eenen *Vinger* plaatſen. Is het *Vóórhoofd*, naar de eene *zyde*, tegen het bovendeel des *Bekkens* gekeerd, dan moet men hetzelve dieper naar beneden haalen, en, by graaden, in de *holte* des *Heiligbeens* draaijen. Hier na ſtaat men óp, en men heft, al trekkende, het *Lighaam* in de hoogte, zodanig, dat het *Hoofd*, als hier voor geleerd word, met een' *halven ronden draai* word uitgehaald.

§. 349.

(*) Veel minder zal het Hoofd, als het reeds is verloſt, weder kunnen worden ingebragt, gelyk zeekere Proeveling, die, (de *Vroedkonſt* naar hy zegt, in Parys geleert hebbende,) op de Vraag, wat hy zoude doen, indien het Hoofd was geboren, en het Kind niet verder wilde volgen, ten antwoorde gaf.

§. 349.

VAN DEVENTER en anderen hebben, uit *dwaalende* begrippen, geleerd dat de *voornaamſte tegenſtand* aan het *Staartbeen*, en aan het *ónderdeel* des *Bekkens* is, dat men de *Schouderen* des *Kinds*, nederwaards moet drukken, zodanig dat éérſt het *Achterhoofd* onder de *Schaambeenderen* uitkomt. Maar zy hebben niet overwogen dat de tegenſtand uit het *breedſte* deel des *Hoofds* alwaar aan de *bovendeelen* des *Bekkens*, alwaar de onderſte *Lendenwervelen*, en het *bovendeel* des *Heiligbeens* inwaards ſtaan, en dat zulks, op deze wyze, niet kan gelukken, eêr het *Vóórhoofd* in de *holte* des *Heiligbeens* gekomen is. De zaak welke verricht moet worden, is deze; men haald de *áchterdeelen* des *Hals*, die aan de *ónderdeelen* der *Schaambeenderen* blyft zitten, opwaards; wáárdoor het *Vóórhoofd*, dat zich heel hoog bevind, met een' *halven ronden draai*, naar beneden zal gebragt worden; waarna het Hoofd, zelden, blyft zitten; en deze zelfde *kringwyze* beweging is ook, tegenwoordig, de bekwaamſte, ſchoon wy het Hoofd noch naar eenen anderen weg kunnen uithaalen, die men te vooren niet heeft begrepen. Zomwylen heb ik, inderdaad, bevonden dat het, op VAN DEVENTERS wyze, beter dan volgens de andere gelukte, indien het Hooſd láág naar beneden, en den hoofdzaakelyken *tegenſtand* aan de *ónderdeelen* was: maar dit geval komt zelden vóór. Intuſſchen moeten wy, als het *Vóórhoofd*, wegens eene *ongewoone gedaante* des *Hoofds*, of des *Bekkens*, in het *ónderdeel* des *Heiligbeens* verhinderd word naar beneden te komen, en wy het Hoofd niet met eene halve *ronde draaijing* tegen de *Schaambeenderen* kunnen buiten brengen, deze wending op VAN DEVENTERS wyze zoeken te verrichten. Laat, in de plaats van de *Vingeren* in des *Kinds Mond* te ſteeken, deszelfs *Borſt* op de vlakte der *linker hand* ruſten, (mits de Vrouw op haaren *Rug* leggende,) breng uwe *rechter hand* op deszelfs *Schouder*, de *Vingeren* aan ieder zyde des Hals, en druk het, dus, nederwaards naar de *Bilnaad*: door deze drukking zal het *Aangezicht*, en de *Kin*, die binnen tegen de *Bilnaad* leggen, zich meêr opwaards begeven, en het Hoofd met een *halve ronde draaijing*, van onder de *Schaambeenderen* uitkomén; want het *middenpunt* van *beweging* is nu, daar het vóórſte deel des *Hals* op den *Bilnaad* drukt; daartegen legt, by de andere wyze, het áchterdeel des *Hals* tegen de ónderdeelen der *Schaambeenderen*, en het Hoofd draait zich tegen dezelven óm.

§. 350.

Als het *Vóórhoofd* niet naar de eene zyde gekeerd is: maar aan het bovendeel des *Heiligbeens* blyft zitten, (gelyk men in PL. XXXV. b kan zien,) voornamelyk, als het *Bekken* klein is: dan moet men de *Vingeren* in den *Mond* des *Kinds* ſteken, om het *Vóórhoofd*, van den inwaards geboogenen *hoek* des *Heiligbeens*, naar de

de eene zyde te draaijen, wyl het *Bekken*, aan de zyde des *Rands*, wyder dan van vóóren tot áchteren is; en, hieröp, brengt men het Hoofd, als voorheen, naar buiten.

§. 351.

Als 'er één *Arm* des *Kinds*, in plaats van aan de *zyde* des *Hoofds* te leggen, tuſschen het *Aangezicht* en het *Heiligbeen*, of tuſschen het *Achterhoofd* en de *Schaambeenderen* gekomen is, blyft het even zwaar de uithaaling te bevorderen, als by een eng *Bekken*, of groot *Hoofd*; en dit gebeurd, dikwils, als de vóórdeelen des *Kinderen* Lighaam van de *Schaambeenderen* naar het *Heiligbeen* gedraaid worden: als men deze deelen naar de *linker zyde* der Vrouw draaid, zullen, de *linker hand* en *Arm*, gemeenlyk, vóór het *Aangezicht* komen, en, dus, ook het tegendeel gebeuren als men anderöm weikt. Maar in dit geval, kan men den *Elleboog*, gemeenlyk, gemakkelyk vatten en uithaalen, wyl hy láág ónder in de *Schede* is; alsdan verëiſcht de noodwendigheid éénen, of beiden de *Armen* naar beneden te brengen, eêr het Hooſd verloſt kan worden. Hier uit kunnen wy beſluiten dat de *Schryvers* welken ons uitdrukkelyk *verbieden* de *Armen* naar beneden te haalen, zomwylen, ónrecht hebben. Als het *Bekken* niet *eng*, het Hoofd ook niet heel *groot*, en de *Armen* aan de *zyde* des *Hoofds* leggen, heeft men, zekerlyk, zelden nodig dezelven naar beneden te brengen; wyl het *Bekken*, aan deszelfs *zyde*, het *wydſte* is: ook zullen de *Vliezen* en *Banden* die de *tuſſchenruimte* des *Heiligbeens* en der *Zitbeenderen* inſluiten, in de drukking medegeven, en plaats voor den doorgang des Hoofds verleenen. Maar zyn zy, tuſſchen het *Hoofd* en het *Heiligbeen*, en tuſſchen de *Zit*-en *Schaambeenderen* ingedrukt, en *klemt* het Hoofd in 't *Bekken*, dan moeten zy, zekerlyk, naar beneden gehaald worden; als ook, indien het Hoofd moeijelyk naar beneden komt. Het tezamenkrimpen des *Moedermonds* óm den *Hals* des Kinds, komt ook niet zo dikwils vóór als men zich verbeeld heeft, wyl hetzelve meeſt om het Hoofd: maar niet om den *Hals* geſchied. Maar als den *Hals* alleen beklemt word, kan deze *hinderpaal* herſteld worden, zo men de *Hand* in de *Schede*, en één, of twéé *Vingeren* in den *Mond* des *Kinds* ſteekt: hierdoor zal men ook eene genoegzame verwyding in den *Schedenmond* behouden, die zich, dikwils, om den Hals tezamentrekt, zo ſpoedig als de *Arm* uitgehaald is.

§. 352.

Om dat de *Middenlyn* van 't *Gezicht*, of van 't *Vóórhoofd*, tot aan de *Kruin*, (*Zie* Pl. III*. Afb. 2. AR.) grooter dan van het *Vóórhoofd* tot aan het áchterdeel des *Achterhoofds*, of des Hals is, (*Zie* Pl. III*. Afb. 2. NA.) kan, als het *Achterhoofd* aan de *Schaambeenderen*, en het *Vóórhoofd* aan het bovendeel des *Heiligbeens* blyft zitten, het Hoofd, zelden, naar beneden gebragt worden eêr de *Meeſter* een' *Vinger* in den *Mond* ſteekt, het *Hoofd* naar de zyde draaid, en ook de *Kin* aan de *Borſt*, en het *Vóórhoofd*

in de *holte* des *Heiligbeens* brengt; dáárdoor zal zich het *Achterhoofd* in de hoogte begeven, en ons in ſtaat ſtellen, dat wy het Hoofd, ligtelyk, kunnen uithaalen: by de trekking zal ſlechts de *halve kragt* aan den *Hals*, en de ándere *helft*, door de in den *Mond* gebragte *Vinger*, aan 't Hoofd beſteed worden; zodanig, dat het *Vóórhoofd* ligter buitewaards gebragt word als men hetzelve, met den *halven ronden draai*, van de *Bilnaad*, ópwaards haald. Als de *Meeſter* met zyne *Vingeren*, die hy in des Kinds *Mond* heeft, het *Vóórhoofd* niet in de *holte* des *Heiligbeens* naar beneden kan haalen, zal hy den *voorſten Vinger* zyner *linker hand*, tuſschen den *Hals* en de *Schaambeenderen* ſteeken, om het *Achterhoofd* ópwaards te brengen: wanneer dit geſchied is, zal het *Vóórhoofd* niet zo moeijelyk naar beneden gaan: voornamelyk, als hy het, ten zelfden tyde, beurtelings, ópwaards ſteekt en nederwaards haald.

§. 353.

Als men, door de *Onderſtaaning*, ontdekt heeft dat de *Billen* vóórkomen, dat de *Vliezen* noch niet *geſcheurd* zyn, de *Vrouw* in geen gevaar, de *Moedermond* ook noch niet genoegzaam *geöpend* is, en de *Weden* ſterk zyn; dan moet men, als by een' natuurlyken *Arbeid*, wachten tot de *Vliezen* met de *wateren* naar beneden worden gedreeven; want zo zy door den *Moedermond* in de *Schede* naar beneden komen, dan zetten zy de in het *Bekken* zynde deelen uit malkander, en, om dat den *omtrek* binnen in de *Baarmoeder* verminderd word, trekt deze zich zódanig tezamen, dat zy het Lighaam des Kinds onmiddelyk aanraakt; zo dat, daar na, de *Billen*, door de *Werktuigelyke* kragt der op de *Baarmoeder* werkende Buikſpieren naar beneden gedreeven word.

§. 354.

Dit zelfde zal ook volgen, ſchoon de *Vliezen* gebroken zyn: wyl de *Wateren* de deelen, in het doorvlieten, *ſlibberig* maken, en de *Billen*, zo dezelven niet *groot* zyn, noch het *Bekken* niet *eng* is, naar beneden dryven. Wanneer, in dit geval, de *Stuit* glad en effen, vóór den *Moedermond* gekomen is, (als zynde, gelyk men hier voor beweerde, daar wy, in het 3de BOEK, 1ſte AFDEELING, over de legging des Kinds handelde, de grootſte waarſchynelykheid dat de eene zyde der *Vrugt*, naar de vóórdeelen, en de andere naar de áchterdeelen der *Baarmoeder* gekeerd zyn,) kan men ook, zeg ik, verſtandigerwyze beſluiten dat de *Billen* zyn vóórgekomen, en het Kind op dezelfde wyze legt: maar dat deszelfs voordeelen meêr áchterwaards naar de eene zyde der *Lendenwervelen* gekeerd zyn; in deze legging zal de eene *Heup* vóórkomen, en de andere tegen de *Schaambeenderen* blyven: maar als het Kind, door de *Weden*, naar beneden geperſt word, zal zich de laatſte, by graden, meêr en meêr naar den *Liesbo*dezer zyde begeven, en, van dáár, aan de zyde des *Bekkens*, naar beneden gly-

glyden; de onderſte zal, ten gelyken tyde, naar de andere zyde gedreven worden, en de *holtens* onder de *Knieën* zullen op den binnenwaardſchen *hoek* des *Heiligbeens* komen te ſtaan: de *Deijen* zullen zich tegen de *zyde* en tegen den *Rug*, ook zal het *ronde* deel des *Stuits* zich onder de Boog der *Schaambeenderen* begeven, dat de beſte legging is. Maar indien de *Rug* des *Kinds* áchterwaards gekeerd is, zal hetzelve, volgens eene tegengeſtelde richting, naar beneden geperſt worden, en, met meêrder zwaarigheid, ónderwaards komen: namelyk de *Deijen* zullen naar de *Schaambeenderen*, en de *Rug* naar het *Heiligbeen* gekeert zyn. Als het aan den midden des onderdeels van het *Bekken* gekomen is, moet men den *vóórſten Vinger* van ieder hand, aan de uitwendige zyde der *Lieſchen* inbrengen, dezelven *haaksgewyze* vatten, en, ſtaande een ſterke *Wede*, het Kind langzaamelyk, ná-zich trekken.

§. 355.

Zo zich de *Scheaènmond* zodanig heeft tezamengetrokken dat men gene genoegzame vaſthouding heeft, moet men dezelve, langzamelyk, openen, tot men de Hand gemakkelyker ópwaards kan brengen. Als men één, of twéé Vingeren in ieder *Lieſch* gebragt heeft, moet men zyne *Duimen* langs de *Deyën* des Kinds plaatſen, (zo die naar de *Schaambeenderen* leggen,) zodanig dat men dezelven kan vaſt houden: dán haald men, van zyde tot zyde, naar zich toe; en als de *Rug* des Kinds naar de *Schaambeenderen* legt, gaat men, op dezelfde wyze van hulpbieding voort, tot het Lighaam en 't Hoofd verloſt zyn. Om dat de *Beenen* des Kinds, gemeenlyk, langs den *Buik* en de *Borſt* uitgeſtrekt leggen, komen zy van zich-zelven uit, of worden, heel gemakkelyk, als het Kind tot aan de *Schouderen* gebooren is, verloſt. Maar is het Kind met den *Buik* naar de *zyde*, of naar de *Schaambeenderen* gekeerd, dán moet men, als de *Billen* gebooren zyn, den *Buik* naar het *Heiligbeen* draaijen, en den *Rug* naar de *Schaambeenderen* wenden; en, op dat het *Aangezicht* naar den *Rug* der *Moeder* zoude gekeerd worden, moet men op het *vierdendeel eens draais* méérder denken; alsmede dát het Lighaam weder *een vierde* moet terug gebragt worden; dán kan men hetzelve uithaalen, en verloſſen.

§. 356.

Als het *Lighaam*, wegens deszelfs grootte, niet gedraaid kan worden tot de *Deyën* en *Beenen* buitenwaards gebragt zyn, of om dat men geene genoegzame vaſthouding aan de *Billen* heeft, moet men met trekken voortvaaren tot de *Knieholtens* zich buiten den *Moedermond* vertoonen; dán moet men een der *Knieën* met den *Duim* en den *Vinger* vatten, dit *Been* uithaalen, en het ander, opgelyke wyze, naar beneden brengen. Wanneer men onderneemt de *Beenen* uit te haalen, eêr de *Knieholtens* aan deze plaatſe gekomen zyn, blyven de *Deyën*, altyd, in gevaar van *ontleed*, of *gebróken* te worden. Zo de *Bee-*

nen verloſt zyn, moet men een' *Doek* om de *Billen* des Kinds ſlaan; en, om dat het Lighaam voor 't grootſte gedeelte tot aan de *Borſt* is uitgehaald, eer de *Beenen* verloſt kunnen worden, moet hetzelve weder tot naar den *Navel*, of bóven denzelven opwaards gebragt worden: wyl, zonder deze voorzorge, de *Schouderen* zodanig in het *Bekken* zullen bedwongen zyn, dat het onmogelyk is de voornoemde *draaijing* te doen, en het *Aangezicht* naar den *Rug* der *Moeder* te keeren: daar, in tegendeel, als het *Lighaam* ópwaards gebragt is, deze *draaijing* met grooter gemak kan uitgevoerd worden, wyl zich het *Lighaam*, als het in het *Bekken* is, ligter naar de deszelfs geſtalte ſchikt. Wanneer het *Aangezicht* behoorlyk, als hier boven, gekeerd is, moet men met de Verloſſing vérder voortvaaren.

§. 357.

Zo de *Billen*, door dien dezelven te *groot*, of door dien het *Bekken* te *eng* is, boven het *Bekken* worden opgehouden, of, indien ééne der *Billen* word voortgeperſt, en de andere over de *Schaambeenderen*, over het *Heiligbeen*, of aan de ééne, of ándere *zyde* blyft zitten; als de Vrouw *zwak* en *magteloos* is, de *Weden* langwylig en kragteloos, om het Kind uit te dryven zyn; of zo zy, wegens een geweldige *Bloedſtorting*, in gevaar is, moet men, in eene dezer gevallen, (ten tyde eener *Wede*,) *éérſt* den *Schedenmond*, en, *daarna*, den *Moedermond* met de *Vingeren* en de *Hand*, by graaden, openen. Wanneer men in denzelven gekomen is, moet men de *Billen* naar de vóór- of áchterdeelen, of naar de eene zyde der *Baarmoeder* ópwaards brengen, tot men plaats verkrygt om, met de *Hand* en den *Arm*, aan de vóórdeelen, of aan den *Buik* des Kinds te komen; zodanig, dat men de *Deyen* voelt, die ons naar de *Beenen* en *Voeten* geleiden, welken men met de *Vingeren* benedenwaards moet haalen: waarby men, ten gelyken tyde, de *Knieholtens* met den *Duim* ópwaards brengt, waar mede zy, ingevalle de *Beenen* recht opwaards leggen, door het *buigen* des *Knies* ligter kunnen uitgehaald worden, en wy minder in gevaar zyn van dezelven te *verdraaijen*, te *breeken*, of te *ontleeden*; want zo zy onderwaards gebogen worden, kunnen zy gemakkelyker uitgehaald worden.

§. 358.

Als de *Billen* ſterk in het bovendeel des *Bekkens* gedrukt worden, moet men dezelven ook opwaards, en naar de eene zyde brengen, op dat de *Hand* en de *Arm* vryër doorgang verkrygen: want, hoe hooger de *Billen* uit den weg geruimt worden, hoe vryër de *Beenen* zyn uit te haalen.

§. 359.

Zo beiden de *Beenen* niet gemakkelyk naar beneden kunnen gebragt worden, kan

kan men, zonder bedenken, by het ééne *Been* verlosſen, om hetwelk men een' *linnen doek* ſlaat, en wáárby men hetzelve aanvat; dáárna ſteekt men zyne geboogene *Hand* in de *Schede*, en men brengt *één*, of *twée Vingeren*, aan de *buitenzyde*, in de *Lieſch*. Hier door zullen de *Heupen* te ligter naar beneden komen, en het *Been*, dat bereids uitgehaald is, niet verrekt worden; wyl de kragt der trekking op het geheele Lighaam beſteed word.

§. 360.

Als de *Beenen* naar de *linker zyde* der *Vrouw* leggen, moet men de *rechter hand* in de *Baarmoeder* brengen; leggen zy naar de *rechter zyde* der *Vrouw*, dan zal de *linker hand* zich het beſt dáártoe ſchikken: maar leggen zy naar den *Rug*, of naar den *Buik*, dan kan *ieder Hand*, zonder onderſcheid, gebruikt worden.

§. 361.

In alle gevallen waarin de *Billen* vóórkomen, is het, altoos, de zeekerſte beproeving, dat men dezelven ópwaards, en de *Beenen* benedenwaards brengt, indien de *Moedermond* ſlechts genoegzaam *geöpend* is, en de *Wateren* niet állen ontvloden zyn. Zyn de *wateren ontvloden*, heeft de *Baarmoeder* zich ſterk om het Kind tezamengetrokken, en leggen de *Billen* láág, zodanig dat dezelven niet kunnen *gedraaid* worden, of zyn zy zó *klein* dat zy, gemakkelyk, voortgaan, dan moeten wy haar op deze wyze, verlosſen. Maar indien dezelven zo groot zyn, dat zy, met behulp der *Vingeren*. noch ópwaards gebragt, noch uitgehaald kunnen worden, dan moet men het einde des *Stompen Haaks*, (*Zie* PL. XXXVII. d.) in de eene *Lieſch*, zyne *Vingeren* in de andere *haaken*, en zeer voorzichtig trekken, op dat 'er niet iets verrekt, ontleed, of gebroken worde: dat, ánders, door het gebruik van dit Werktuig, welks *ſtompe punt* wél in de *Lieſch* geplaatſt moet zyn, zoude kunnen voorvallen. Men kan ook, ten zelfden einde, een' *Band* gebruiken.

§. 362.

Ik heb, in de vóórgaande gevallen dezer *Afdeeling*, vooronderſteld dat de Vrouw zou op haar' *Rug* met de *Stuit* over de zyde des *Beds* gelegt, en by de *Voeten* gehouden worden, wyl dit, in 't gemeen, den beſten ſtand, tot verlosſing des Lighaams en des Hoofds is. Maar als het Kind klein is, kan zy ook op haare zyde leggen, en, naar dezelfde wyze, met de Verlosſing voortgevaaren worden; als men maar indachtig is dat, in deze legging, het *Darmbeen* óp, en het *Zitbeen* ónderwaards legt. Daar benevens als de *Billen*, ópwaards gedreeven zyn, om de *Voeten* naar beneden te brengen, kan men, als die, vóórwaards, naar de *vóórdeelen* der *Baarmoeder* leggen, en de Vrouw een' *óverhangenden*

genden Buik heeft, dezelven, met het grootſte gemak, als de Vrouw op haare zyde legt, bereiken; of, indien de *tegenſtand* zeer *groot* zy, moet men haar, volgens de *Handelwyze* van VAN DEVENTER, op de *Knieën* en *Elleboogen* doen leggen: maar, na de *Beenen* verloſt zyn, behoord zy, als het *Kind groot*, of het *Bekken eng* is, weder op haar' *Rug* gekeerd te worden, om dat het *Ligbaam* en het *Hoofd*, beter en zekerder, zo men hetzelve nu eens opwaards brengt, en dan eens nederwaards trekt, kunnen verloſt worden: ook legt zy in deze geſtalte vaſter, en de *Deyën* zyn den *Meeſter* ook minder in den weg, dan wanneer zy op de zyde legt. *Zie VERZAM.* 32. en PL. XXIX. XXX. XXXV. (*)

DERDE AFDEELING.

TWEEDE VERDEELING.

OVER DE TEGENNATUURLYKE BARINGEN, WAARIN DE VLIEZEN GEBROKEN ZYN: DOCH WEINIG WATER ONTLAST IS; EN, DIE, WAARIN DE VLIEZEN NOCH NIET GEBROKEN ZYN: VERDER, OVER ZULKEN, WELKEN WY, OM GEWELDIGE BLOEDSTORTING, MOETEN VEROORZAAKEN.

§. 363.

Als de *Vliezen* gebroken zyn, en het *Aangezicht*, de *Schouder*, of eenig ander deel des *Kinds* in 't *Bekken* gedrukt wordende, de *Moedermond* ópſtoppen; zodanig, dat zich ſlechts een kleine menigte Waters ontlaſt, kan zich de *Baarmoeder* niet ſterk om het Kind tezamenkrimpen; en hetzelve laat zich, dáárom, ligter keeren dan wanneer de *Wateren* állen ontvloden zyn.

§. 364.

Als men, dóór de *Vliezen* heen, eêr zy gebroken zyn, gevoelt dat het Kind verkeert legt, en, ten gelyken tyde de *Weden* hetzelve zodanig naar beneden dryven dat het den *Moedermond* meêr, of minder opend,

§. 265.

(*) Deze § verſchild, merkelyk, met de *Hoogduitſche* en *Franſche* Vertaalingen.

§. 365.

Als de *Vrouw* op den éénen, of op den ánderen tyd, gedurende de *vier laatſte Maanden*, met *geweldige Bloedſtorting*, die niet te *ſtillen* is, word overvallen, en dáárdoor, indien zy niet *ſpoedig* verloſt word, moet omkomen; zo, door de *uitzetting* der deelen geene *Weden* kunnen verwekt worden, moet men de verlosſing dwingen; maar is de *Vrouw* in *Baarensnood*, en zyn de *Vliezen* met de *Wateren* naar beneden gedreven, dan kunnen zy gebroken worden, wáárdoor de *Bloedſtorting*, dikwils, verminderd, en het *Kind*, door de *Weden*, verloſt word.

§. 366.

In deze drie onderſcheidene gevallen kunnen wy de *ſterke tezamèkrimping* der *Baarmoeder* verhoeden, als wy de *Wateren opſtoppen*; wy kunnen ook, dikwils, het Kind, zelfs in eene heel *kwaade legging*, ligtelyk keeren.

No. 1.

WAT VERRICHT MOET WORDEN ALS DE VLIEZEN GEBROKEN ZYN, HET AANGEZICHT, DE SCHOUDER, OF EENIG ANDER DEEL DES KINDS VOORKOMT, WAARDOOR DE WATEREN WORDEN OPGESTOPT.

§. 367.

In dit geval moet men zyne Hand, langzámelyk, in de *Schede*, en de *Vingeren*, tuſschen het nedergeperſte deel des Kinds, en den *Moedermond*, brengen. Wanneer men, hierdoor, beſpeurt dat de *Wateren* uitvlieten, moet men zyne Hand, zo ſpoedig als mogelyk is, in de *Baarmoeder*, tuſschen de binnen zyde der *Vliezen* en des Kinds Lighaam brengen; alsdan zal het ónderdeel des *Arms* den *Schedenmond*, gelyk een *ſtop*, vullen; zodanig, dat 'er niets meêr van de *Wateren* dóór kan. Men moet, verder, het Kind, met deszelfs Hoofd en *Schouderen*, naar den *Bodem:* maar de *Billen* naar den *Hals* der *Baarmoeder*, en de vóórdeelen naar den *Rug* der *Moeder* draaijen; men moet de *Hand*, niet verder dan tot aan het *midden* van des *Kinds Lighaam*, opwaards brengen, vermits men dezelve, zo zy tot aan den *Bodem* word opwaards gebragt, weder moet uithaalen eêr het *Kind* kan gekeerd worden: hier door zullen de *Wateren wegvlieten*, en zich de *Baarmoeder*, bygevolg, tezamenkrimpen, hetwelk de *Keering* zal moeijelyker maken.

No. 2.

WAT VERRICHT MOET WORDEN ALS DE VLIEZEN ONGEBROKEN ZYN, EN WY HET KIND, DOOR DEZELVEN HEEN, IN EENEN VERKEERDEN STAND VOELEN LEGGEN.

§. 368.

Als men, in dit geval, zeker weet dat de *Vliezen* niet gebroken, en het Kind niet wel is voorgekomen; zo, verder, de *Moedermond* niet genoegzaam geöpend, en de Vrouw in geen gevaar is, kan men den *Arbeid* zynen gang laaten gaan tot de deelen meerder geöpend zyn; en, dáárby, dezelven, ſtaande ieder *Wede*, *ſlibberig* maken: ja, by graaden, ontſluiten: dan moet men de ééne Hand, in een vlakke gedaante, binnen de *Schede*, en binnen den *Moedermond* brengen, dezelve, ook, tuſschen de *Vliezen* en de *Baarmoeder*, ópwaards voeren. Indien men zo verre heeft kunnen komen, verſcheurt men de *Vliezen* door *knypen* en *drukken* met de *Vingeren*, en men gaat met de *Hand* binnen, zonder den *Arm* terug te haalen; als dan keerd men het Kind, gelyk hier vóór word geleerd.

No. 3.

WAT VERRICHT MOET WORDEN ALS DE VROUW, IN DE VIER LAATSTE MAANDEN, EEN BLOEDSTORTING ONDERGAAT.

§. 369.

Als de Vrouw, in de *vier laatſte Maanden*, door een *geweldige Bloedſtorting* word overvallen, welke door eene *afſcheiding* der geheele *Moederkoek*, of een gedeelte van de *Baarmoeder* ontſtaat, en alle *handelwyzen*, in 't 2de BOEK, 3de HOOFDDEEL, 3de AFDEELING opgegeven, om dezelve te doen verminderen en op houden, vergeefs beproeft zyn; moet men te kennen geven dat de *omſtandigheden gevaarlyk* worden; ja, *voorzigtig* en en *verſtandig* aan de *Vrinden* verklaaren hoe het met de *Lydereſſe* ſtaat; dat zy, indien ze niet ſpoedig verloſt word, zo wel als 't Kind, moet omkomen, en dat, daar tegen, zo de *Verloſſing* aanſtonds geſchied, beiden kunnen gered wor-

worden. Men moet ook iemand, in deze Konſt ervaaren zynde, tot byſtand roepen, en daarmede raadpleegen; dan zullen de Vrinden der Vrouwe *genoegen* gegeven, en onze eigene *Eere* beſchut worden. (*) Als 'er geene *Weden* voorhanden zyn, en zich de *Moedermond* niet opend, is zomwylen, de Verlosſing heel moeijelyk: voornamelyk, als de deelen zich niet een weinig *ſlap:* maar *onrekbaar* laaten gevoelen.

§. 370.

Als de *Moedermond* zodanig is tezamengetrokken dat de *Vingeren* niet kunnen ingebragt worden, raden éénige SCHRYVERS een verwydend Werktuig áán, wáárdoor dezelve by graaden kan geöpend worden; zodanig dat zich één, of twéé *Vingeren* laten inbrengen. Het is, *ontwyfelbaar*, dat 'er gevallen zyn waarby zulks nodig is: hoewel ik, in alle die gevallen, waar by ik *geroepen* ben, en een *gedwongen Verlosſing* nodig was, de *Moedermond* genoeg heb geöpend gevonden om 'er de *toppen* myner *Vingeren* in te brengen, en, by graaden, eene genoegzaame opening te kunnen maken. Het is, klaarblyklyk, een *zeekerder* wyze, de verwyding met de *Vingeren* en de *Hand*, dan met *Werktuigen* te maken. (†) Indien 'er, door de *uitzetting* des *Moedermonds*, *Weden* verwekt worden, moet men, langzamelyk, te werk gaan, en dezelven zoeken op te wekken. Als de *Moedermond* is geöpend, het Hoofd zich vóórdoet, en de *Weden* ſterk zyn, zal de *Bloedſtorting*, zo men de *Vliezen* verbreekt, verminderd worden; maar is de *Bloedſtorting* zó ſterk dat de Vrouw, dáárdoor, in *leevensgevaar* is, en dat men haar, door de verwyding, tot geen' *Arbeid* kan brengen, ten minſten tot geenen voor deze omſtandigheid genoegzaam dienſtig, dan moet de Vrouw, aanſtonds, op de volgende wyze verloſt worden. *Voor eerſt* moeten wy haare *Vrinden* het gevaar te kennen geven, en ons *wachten* te *beloven* dat wy *Moeder* en *Kind*, *zeker* zullen redden: want ik heb bevonden, dat eene Vrouw, weinig *Minuten* na de Verlosſing, kan *ſterven*, offchoon zy, naar allen aanzien, de bewerking ſchynt te zullen kunnen uitſtaan; en dat ook het Kind, wyl

(*) Of ons, zomtyds, van onze *Kroon* en *Broodwinning* zien beroven; door dien 'er *zommigen* zyn die, door hunne *Gezicht* en *Geduld Spieren*, achter onzen *Rug*, de Vrinden achterdocht geven, en met ons ééne Raadpleeging oeffenen die toeſtemmende ſchynt: maar, dáárna, in ons afzyn, zekere beſchuldigingen te kennen geven; ja, hunne kunſtenary oeffenen, om ons de *Gunſt*, welke wy hebben *verworven*, te *ontrekken*; waarvan my verſcheidene voorbeelden bekent zyn. Dus moeten wy *wél* toezien met *wie* wy in *Raadpleeging* treden.

(†) De *Werktuigen* die ter *verwyding* des *Moedermonds*, door andere SCHRYVERS worden opgegeven, en *opmerking verdienen*, zyn de *Extenſor oris uteri* van BURTON, en de twéé *Opſpalkers*, van DR. J. J. WALBAUM. Van het eerſte is één Afteekening, en van het laatſte eene nette beſchryving achter het éérſte *Deel* van LEVRET, *Hoogduitſche Vertaling* door WALBAUM P. 407. te vinden. Wenſchelyk was het dat zyn Ed. daar ook *Afbeeldingen* van hadde medegedeeld.

wyl deszelfs Hoofd in het *Bekken* blyft ſteken, verlooren gaat: dat anderen, daar tegen, welken, naar allen aanzien, veel zwakker en kragtelozer waaren, weder wierden herſteld, en het Kind behouden.

§. 371.

Zo nu de *Meeſter* zyne pligt volbragt, en de *Vrienden* onderricht heeft hoe de zaken ſtaan, moet hy zyne *Vingeren*, by graaden, half rond draaijende, in den *Schedenmond*, opwaards brengen en, dáárdoor, denzelven, langzamelyk, openen; dán moet hy haar, benevens den *Duim*, *Kegelvormig* houden, en, by aanhoudendheid, vérder, met verwydende tuſſchenpozingen, voortvaaren, tot hy zyne *Hand* heeft in de *Schede* kunnen brengen. Is hy nu zo verre gekomen, dan moet hy, op eene langzaame en voorzigtige wyze, eerſtelyk, één', en, daarna twéé *Vingeren*, in den *Moedermond* brengen, die zodanig kan verwyd worden dat hy de andere twee *Vingeren*, in dezelfde *Kegelvormige* gedaante, binnen laat; wáárdoor, by graden, zo veel ruimte gemaakt word, dat men de *Hand*, tuſſchen de buiten zyde der *Vliezen* en de binnenzyde der *Baarmoeder*, kan inbrengen: dan moet hy vérder voortvaaren, gelyk in No. 2. geleert word. Indien hy, zo hy zyne *Hand* aan de uitwendige zyde der *Vliezen* opwaards brengt, gevoelt dat de *Moederkoek* aan deze zyde der *Baarmoeder* vaſtzit, moet hy zyn *Hand* weder uithaalen, en de andere, aan de tegenöverſtaande zyde, binnen brengen, of, aan den *Onderrand* des *Moederkoeks*, de *Vliezen* doorbooren.

§. 372.

Het grootſte gevaar, in dit geval, ontſtaat, dikwils, door het ſchielyk ontledigen der *Baarmoeder* en des *Buiks:* want, als de *Arbeid* van zich-zelf komt, of op een ordentlyke wyze verwekt word, en de *Vliezen* gebroken worden, zal de *Bloedſtorting*, langzamelyk, verminderen, en éérſt het *Kind*, daar na de *Moederkoek* door de *Weden* verloſt worden; de drukking, of den tegenſtand zal den Buik en de *Baarmoeder* der Vrouw niet op éénmaal onttrokken worden: maar dezelve neemt tyd om zich, by graaden, tezaam te krimpen; gevolglyk zullen de aanvallen van *onmagt* en *ſluiptrekking*, welken, dikwils, door een ſpoedige wegneming der drukking ontſtaan, onder welken den *Omloop* geſchied, verhoed worden.

§. 373.

Om deze *doodelyke toevallen* vóór te komen heb ik, (zomwylen met goede gevolgen,) eenen byſtander, geduurende den tyd waarin de *Baarmoeder* geledigt wierd, op den *Buik* der Vrouw laten drukken; of ik heb, na de *Vliezen* gebroken te hebben, het *Hoofd* naar den *Bodem* der *Baarmoeder* gekeerd, en de *Voeten*, benevens de *Billen*, naar beneden gebragt, en mynen *Arm* een weinig uitgehaald om het Water te ontlaſten: hoewel ik myne *Hand* eenige weinige *Minuten*

nuten in de *Baarmoeder* hield, en de *Voeten* niet eerder uit trok voor ik ontdekte dat zich de *Baarmoeder* náauw om het Kind had tezaamgetrokken. Ja, ik laat, als de *Bloedſtorting* ophoud, of ſlechts verminderd is, het Kind wel *tien*, of *vyftien Minuten* langer in de *Baarmoeder* blyven: dan verlos ik hetzelve; en als de *Bloedſtorting* geſtild is, laat ik den *Moederkoek* door de *Natuur* uitdryven. Intuſſchen moeten wy, by alle deze voorvallen, als den *Bloedvloed* geweldig is, zonder tydverzuim, verloſſen, en, daarby, het *drukken* op den *Buik* niet vergeten: want de Vrouw is, dikwils, zo verzwakt, dat zy, ſchoon den *Arbeid* verwekt konde worden, geene kragten genoeg zoude hebben, om denzelven uit te houden.

§. 374.

Hoe jonger Dragts de Vrouw is, hoe bezwaarlyker zich de *Moedermond* laat openen; en nóch bezwaarlyker, als een Vrouw van het éérſte Kind zwanger gaat: voornamelyk zo zy boven de vyf en dertig jaaren oud is.

§. 375.

Wy moeten, in deze gevaarlyke gevallen, ſchoon de Lyderesſe met de dood ſchynt te worſtelen, de Verloſſing nooit afſlaan: want onmiddellyk naar de Verloſſing trekt zich de *Baarmoeder* tezamen, de Vaten worden geſloten, de *Bloedvloeijing* houdöp, en de Vrouw kan herſtellen, zo zy vyf, of zes uuren, naar de bewerking, leeft, en indien men haar, dikwils, een mondvol *Vleeſchnat*, een weinig *Lil*, *ſlappe Kandeel* (*), *ſlappe Hartſterkende* en *Pynſtillende middelen* laat gebruiken, waardoor den *Omloop* der *Sappen* behouden blyft, en de ledige Vaten, by graaden, vervuld worden.

§. 376.

Als de Vrouw, ten tyde der *Bloedvloeijing*, met *Weden* word overvallen, of zo men, doordien men, by ieder *Wede*, nu en dan den *Moedermond* met de *Vingeren* verwyd, den *Arbeid* verwekt, waardoor, of de *Vliezen*, of het *Hoofd* des *Kinds* naar beneden dringen, en de *Moedermond* geöpend word, moeten de *Vliezen* verbroken worden, op dat, als 'er eenig *Water* ontlaſt is, de *Baarmoeder* zich tezamenkrimpen, en de *Vrugt* naar beneden kan perſſen. By die Vrouwen welken meerder Kinderen hebben gehad, kan dit eerder geſchiede dan by zulken die te vooren noch niet in *Arbeid* zyn geweeſt. Indien, niet tegenſtaande dit *Hulpmiddel*, de *Bloedvloeijing* noch, by aanhoudendheid, voort gaat, en het *Kind* niet inſtaat is om ſpoedig verloſt te worden, moet men het, aanſtonds, *keeren*; of, zo zich het *Hoofd* in 't *Bekken* bevind, moet men hetzelve met de *Tang* verloſſen. Maar indien geene dezer twee *Handelwyzen* gelukte,

(*) Onzen Schryver bepaald, in 't 4de Boek, 1ſte Hoofd, 2 Afd. twederlei ſoorten van *Kandeel*; als witte en bruine, die hy, naar verëiſch van zaken, voorſchryft.

lukte, doordien het *Bekken* al te *eng*, of het *Hoofd* te *groot* is, moet het Hoofd *geöpend*, èn met de *Haaken* verloft worden. In alle deze gevallen moeten de deelen, *langzamelyk*, en *beurtelings* geöpend worden, om de *verfcheuring* der *deelen* te verhoeden. *Zie VERZAM.* 33 en PL. IX. X. XI. XII. XXXIV.

VIERDE AFDEELING. (*)

OVER DE DERDE VERDEELING DER TEGENNATUURLYKE BARINGEN, ALS DE VOOR EN ACHTERDEELEN, DE BUIK, DE RUG, DE ZYDE, DE BORST, DE SCHOUDEREN, DE HALS, DE OOREN, HET AANGEZIGT EN HET HOOFD, BENEVENS DEN NAVELSTRENG VOORKOMEN, ENZ.

§. 377.

Wy hebben bereids aangemerkt dat de *grootfte zwaarigheid*, om het *Kind* te *keeren* en by de *Voeten* uit te haalen, uit de tezamenkrimping der *Baarmoeder* en de kwaade legging der Vrugt ontftaat. Als het Kind in een *ronde gedaante* legt, zyn de *vóórdeelen* tegen den *Moedermond*, of ópwaards naar den *Bodem* der *Baarmoeder* gekeerd, en wy kunnen hetzelve, meeftentyds, met de Hand zodanig bewegen, dat het *Hoófd* en de *Schouderen* naar het *bovendeel*, en de *Billen* en *Voeten* nederwaards gekeerd worden. Maar legt het Kind in de *lengte*, dan valt zulks, wyl zich de *Baarmoeder* als een *lange Schede* om hetzelve tezamenkrimpt, zwaarder; hoofdzaakelyk, indien het *Hoofd* en de *Schouderen* des *Kinds*, naar de *ónderdeelen* der *Baarmoeder:* maar de *Billen* en *Voeten* naar den *Bodem* gekeerd zyn.

§. 378.

Eêr ik verder voortvaare om de wyze van verlosfen, in de volgende gevallen, te befchryven, zal het niet ondienftig zyn, vóóráf te zeggen dat de Vrouw op haaren *Rug*, met haare *Billen* aan de *zyde*, of aan het *Voetenëinde* des *Beds* moet leggen, en dat men een *Peul*, of *Hoofdkusfen* onder het *Bedde*, of onder de *Matras* moet voegen, wáárdoor zy, met haare *Billen*, hooger dan met haare *Schouderen* komt te leggen; dat 'er, aan ieder zyde, een Helper moet geplaatft worden, die de *Voeten* en *Deyën*, als in 't 2de HOOFDDEEL, 1fte AFDEELING, en 3de HOOFDDEEL, 3de AFDEELING geleerd word, van malkanderen houd; en dat 'er nóch één, of twee andere *helpers áchter* de *Vrouw*, of aan ieder *zyde* van haare *Schouderen*

(*) In deze Afdeeling zyn, in de *Franfche* en *Hoogduitfche* Vertaalingen, maar één No. te vinden.

ren moeten zitten, om haar, in deze legging, vaſt te houden. De *Meeſter* moet alle gewoonlyke kleeding, als mede met *Mouwen*, en een *Vóórſchort* over de *Kamer te wandelen*, vermeiden: want, ſchoon diergelyke *kleding* in *Hoſpitalen* noodzaakelyk is, verwekt dezelve, echter, in de *byzondere bewerking* by de *Barende* en by de *Vrouwelyk omſtanders* eene *vreesächtige* voorſtelling. De *zindelykſte* en *bekwaamſte kleeding* is een *Japon* van *ſtof*, die men, ligtelyk, weder kan *reinigen* en, altoos, *by de Hand* moet hebben, om denzelven, wanneer men om te verlosſen gehaald word, aan te trekken; het *Kamizool* moet zonder *Mouwen* zyn, wáárdoor men de *Armen* te vryër onder de Dekzelen beweegen kan; de *Mouwen* des *Hemds* kunnen opgerold, en, vóór aan het *Kamizool*, vaſtgeſpeld worden. By een *Natuurlyke Baring* is het over de *zyde* des *Beds hangende laaken* genoeg om ons rein en droog te houden, indien wy hetzelve over onzen ſchoot ſpreiden: maar in die gevallen, waarin men genoodzaakt is zyne ſtelling te veränderen, moet de *Meeſter* een *laaken;* of *ſchort* omgedaan worden. Maar, *vóóräl*, niet *voor* hy zynen *Arbeid* verrichten wil. Zo de *Barende* op een *laag Bed* word gelegt, en hy voorneemt zyne *rechter hand* in te brengen, dan is zyn beſte en vaſtſte ſtand, dat hy, met zyn *linker Knie*, op een *kuſſen knield*, en de *rechter opgerigt* houd, om zyn *Arm* daaröp te laaten ruſten. Zo de *linker hand* moet ingebragt worden, zal hy zynen ſtand omkeeren. Indien het *Bedde*, of de *Ruſtbank* hoog is, moet hy ſtaan: maar hier ook niet vergeten zyne *Elleboog* door de *Knie* te onderſteunen. Schoon deze *Regelen voor oude Meeſters al te bekent* en *beuſelächtig* ſchynen, kunnen dezelven, echter, by *jonge Meeſters dienſtig* wezen.

§. 379.

Wanneer de *Meeſter* zyne *Hand* in de *Baarmoeder* gebragt heeft, en bevind dat de *Billen* laager dan het *Hoofd* leggen, moet hy de *Voeten* zoeken, en dezelven naar beneden brengen: maar leggen de *Billen* hooger dan de bovendeelen des Kinds, of met dezelven gelyk, dan moet hy het Hoofd en de *Schouderen* naar den *Bodem*, en de *Billen* nederwaards trachten te keeren, door de eerſten in de hoogte te dryven, en de laatſten benedenwaards te haalen: dán gaat hy met de Verlosſing voort, gelyk hier voor word geleerd. Dit laat zich, gemeenlyk, ligt uitvoeren, indien 'er noch een deel Waters in de *Baarmoeder* is. Maar heeft de Vrouw reeds lang in *Arbeid* gezeten, en alle haare *Wateren* ontlaſt, dan is de *tezamenkrimping* der *Baarmoeder* zó ſterk, dat het Kind niet, zonder groot, en dikwils herhaald geweld, kan verloſt worden. In dit geval is de *ligtſte Handelwyze*, zo wel voor de *Lydereſſe* als voor den *Meeſter*, dat hy zyne Hand, aan die zyde naar welken de *Voeten* en de *Deyën* gekeerd zyn, by graden, opwaards brengt, ja, zelfs, na hy die bereikt heeft; en, by aldien dezelven niet heel hoog opwaards leggen, moet hy zyne Hand, evenwel, tot aan den *Bodem* der *Baarmoeder* opwaards brengen: op deze wyze zal hy de grootſte verhindering uit den weg ruimen, doordien hy de *holte* der *Baarmoeder* zodanig verwyd, dat de *Voeten* ligter

ligter te voelen, en naar beneden te brengen zyn; dán kan hy ópwaards dryven, en nederwaards haalen, gelyk hier boven geleerd word. Maar zoude het *Hoofd* en de *Schouderen* noch verhinderen dat de *Billen* en het Lighaam kunnen uitkomen, en de *Voeten* niet buiten den *Moedermond* gebragt worden, dan kan hy, wyl dezelven noch in de *Schede* ſteken, een' Band met een' loopenden knoop, om één', of om beiden leggen. Want, ſchoon het Kind zó klein is dat hy hetzelve, doordien hy het *Lighaam* áánvat, kan omwenden, na het *Hoofd* en de *Schouderen* zyn ópwaards gedreeven, en beproeft is of men de andere deelen naar beneden kan brengen, zullen zich die deelen, echter weder naar de voorige plaats keeren, en de Verlosſing vertraagen. Maar zo men, daar tegen, in ſtaat is de *Voeten*, buiten den *Moedermond*, of in de *Schede*, door middel der over den *Enkel* geveſtigden Band vaſt te houden kan men, met de andere Hand, het Hoofd en de *Schouderen* ópwaards dryven, en, op deze wyze, de *Billen* naar beneden brengen. Met deze wyze van ópwaards dryven, en nederwaards haalen, moet men aanhouden tot het Hoofd en de *Schouderen*, aan den *Bodem* der *Baarmoeder* zyn gekomen; want zo men te ſpoedig ophoud, en zyn Hand uithaald, zal, ſchoon het Kind tot aan de *Billen* is uitgehaald, het Hoofd, zomwylen, naar beneden geperſt, en, nevens het Lighaam, in den Doorgang, zodanig gedrongen worden, dat het Kind, daarna, niet is uit te haalen, zonder hetzelve met de *Haken* te verſcheuren; wyl één der *Billen* en een gedeelte des Lighaams den Doorgang zodanig kunnen verſtoppen, dat men 'er met de Hand niet kan binnen komen, en het Hoofd niet in de hoogte kan brengen.

§. 380.

De *Meeſter* moet, in alle die gevallen, waarin hy voorüit ziet, dat *groot geweld* zal verëiſcht worden, zyne *kragten*, zo veel als mogelyk is, trachten te behouden; hy moet langzamelyk beginnen, en zyne *Hand*, ſtaande de Bewerking, wanneer hy het Kind in de *Baarmoeder* tracht opwaards te brengen en te keeren, zomwylen, laaten uitruſten: want indien hy het werk te overylend begind, en zyn grootſte magt aanſtonds beſteed, zullen zyne Handen zó *krampächtig* en *kragteloos* worden dat hy genoodzaakt zal zyn uit te ſcheiden om dezelven te laaten ruſten; en een geruimen tyd te laaten verloopen eêr hy dezelven weder kan gebruiken; en dán, zullen zy noch zo zwak zyn, dat hy zich niet in ſtaat zal bevinden de Verlosſing te volvoeren, die, op zulk eene wyze, verhinderd en vertraagt word.

§. 381.

Deze gevallen, waarby de vóórdeelen vóórkomen, en, het Kind, in een *ronde*, of *Eyvormige* gedaante, *ſchuins*, of *dwars* in de *Baarmoeder* legt, zyn, gemeenlyk, de ligtſten; ook als het Hoofd, of de *Billen*, boven, of over de *Schaambeenderen* leggen; en als zich de *Voeten*, *Armen*, en *Navelſtreng*, of een van deze deelen, of alle tezamen,

aan de boven, of aan de onderdeelen der *Schede*, of buiten den *Schedenmond* bevinden. Maar zwaarder zyn die gevallen waarin het Kind, in dezelfde ronde, of tezaamgetrokkene geſtalte legt, en de *Rug*, de *Schouderen*, de *Buik*, of de *Borſt* zich over den *Moedermond* bevinden: wyl, byäldien men het Kind niet zodanig kan omdraaijen dat het Hoofd naar den *Bodem* komt te ſtaan, de *Voeten* veel moeijelyker dan in de andere gevallen kunnen naar beneden gebragt worden. Maar zyn de *Schouderen*, de *Borſt*, de *Hals*, het *Oor*, het *Aangezicht*, of de *Kruin* des Hoofds vóórgekomen, en ſtaan de *Voeten* en *Billen* naar den *Bodem* der *Baarmoeder* ópwaards, dan is het geval nóch moeijelyker: wyl, in de andere twee gevallen, de *Baarmoeder* in eene ronde gedaante is tezaamgetrokken, en dan kan de verkeerde legging des Kinds ligter, dan in die gevallen, waarby de *Baarmoeder* in eene lange geſtalte is tezaamgetrokken veränderd worden, om dat dezelve met een verſchrikkelyke kragt, om het Hoofd naar den *Bodem* ópwaards, en de *Voeten*, benevens de *Billen* benedewaards te brengen, moet uitgezet worden. *Zie* PL. XXXI. *Een* KIND *met* HANDEN *en* VOETEN, PL. XXXII. *Een met een'* ARM, PL. XXXIII. *Een met de* NAVELSTRENG, PL. XXXIV. *Een met den* SCHOUDER, *met den* HALS *en met de* BORST *voorkomende.*

§. 382.

De *Kruin* des *Hoofds* is het *ergſte deel* dat voorkomen kan; wyl, in dit geval, de *Billen* en *Voeten* hooger zyn, en de *Baarmoeder* eene langer geſtalte dan in eene der andere gevallen heeft. Naaſt deze is, als het *Aangezicht* vóórkomt, de grootſte zwarigheid verbonden: maar wanneer de *Hals*, de *Schouderen*, de *Rug*, of de *Borſt* zyn voorgekomen, is het Hoofd ópwaards gekeerd en houd het onderdeel der *Baarmoeder* uitgezet; zo dat, als het bovendeel word uitgezet, des Kinds Hoofd ligter naar den *Bodem* kan ópwaards gebragt worden.

No. I.

WAT MEN VERRICHTEN MOET ALS DE VOORDEELEN DES KINDS VOORKOMEN.

§. 383.

Wanneer de voordeelen des Kinds zyn voorgekomen, en de *Voeten*, *Handen* en *Navelſtreng* niet boven den *Moedermond* worden te ruggehouden, begeven zich, of eenigen, of alle deze deelen beneden in den *Moedermond*, of vertoonen zich buiten den *Schedenmond*. Als één, of meêr van dezelven naar beneden komen, en het *Kind*, dáárby, ten gelyken tyde, in eene

ronde gedaante, dwars in de *Baarmoeder* legt, moet de *Meester* zyne *Hand*, tusschen dezelven en het *Heiligbeen*, binnenbrengen, gelyk in de 3de AFDEELING, geleerd word. Wanneer dezelve dóór den *Moedermond* gekomen is, moet men een weinig ophouden, en, met de *Vingeren*, de legging des Kinds onderzoeken. Als het *Hoofd* en de *Schouderen* hooger dan de *Billen* leggen, moet men de *Voeten* vatten, en dezelven buiten den *Moedermond* brengen: worden de *Billen* óver den *Rand* des *Bekkens* tegengehouden, dan moet men de *vlakke Hand* langs de *Billen* schuiven, en de *Voeten* met de andere *Hand* naar beneden haalen, waardoor de *Billen* losgemaakt, en in het midden des *Bekkens* gebragt worden. *Zie* PL XXXI.

§. 384.

In de meesten dezer gevallen, waarin het Kind in een *Eyvormige gedaante* gedrukt word, en, noch het *Hoofd*, noch de *Billen* zyn vóórgekomen, legt het *Hoofd* tegen de ééne, en de *Billen* naar de ándere zyde der *Baarmoeder*; wyl zy, gelyk aangemerkt is, van *zyde* tot *zyde*, *wyder* dan van *vóóren* tot *áchteren* is; en wanneer zich het Hoofd, of de *Billen* over de *Schaambeenderen* bevinden, is een van beiden naar de *zyde* gekeerd. Als men, dáárom, het Hoofd, of de *Schouderen* naar den *Bodem* ópwaards brengt, laaten zy zich, om deze rede, aan de *zyde* ligter, dan aan den *Rug*, of, aan de voordeelen in de hoogte brengen.

§. 385.

Zo het *Hoofd* en de *Schouderen* laager leggen, en verhinderen dat de *Billen* naar beneden kunnen komen, noch de *Voeten* kunnen uitgehaald worden, moet men het *Hoofd* en de *Schouderen*, naar den *Bodem*, ópwaards brengen, en de *Voeten* trachten uit te haalen; dán moet men, op de bovengeleerde wyze, de *Billen* zoeken in 't *Bekken* te brengen: en zo die noch boven den *Rand* blyven zitten, wyl het *Hoofd* en de *Schouderen*, door de te*zamenkrimping* der *Baarmoeder*, verder naar beneden worden gedreven, moet men, met de ééne *Hand*, de *Voeten* vatten, die zich nu buiten den *Schedenmond* bevinden, en de ándere in de *Baarmoeder* schuiven, het *Hoofd* en de *Schouderen*, wederóm naar den *Bodem* ópwaards dryven, en, ten gelyken tyde, de *Dyën* en de *Billen*, by de *Voeten* uithaalen. Als de *Dyën* niet verder in de *Schede* naar beneden kunnen gebragt worden, wyl de *Billen* noch hoog ópwaards zyn, moet, als hier voor geleerd word, een *Band* om de *Voeten*, boven den *Enkel*, gelegt worden; op zulk een wyze kan men de ónderdeelen met de ééne *Hand* uithaalen, en de andere gebruiken, om de bovendeelen ópwaards te dryven. Op zulk eene wyze, kan het Kind, schoon in de *zwaarste gevallen*, *gekeerd* worden: maar de *Meester* moet, in het trekken, zorg dragen de *Banden* der *gewrichten* niet te verrekken.

§. 386.

§. 386.

Als de *Beenen* buiten den *Schedenmond* kunnen gehaald worden, moet men een' *warmen doek* omdezelven winden, waardoor men hen vaſter kan houden: maar zo zy niet verder dan in den *Hals* der *Baarmoeder*, of in de *Schede* gebragt kunnen worden, kan men zich van één der volgende *ſtrikken* bedienen.

§. 387.

Men neemt een *ſterk buigzaam Lint*, of een' half verſleeten *Laatband*, die middelmatig dik, en omtrent één en een half *El* lang is. Als dezelve dik is, kan men, indien men hem omtrent *twéé duimen* lengte dubbel neemt en *vaſt* tezamen naait, aan één der *einden*, een *lus* maaken; hierna ſteekt men het ónderëinde dóór deze *verdubbeling*, om den *ſtrik* te leggen, dien men op den *Duim* en den *Vinger* der éene *hand* plaatſt, binnen brengt, en, langzamelyk, over de *Toonen*, en over de *Voeten* des *Kinds* ſchuift, zodanig dat dezelve over de *Enkelen* komt te leggen: als men dezen *ſtrik*, op zulk eene wyze, heeft aangelegt, moet men hem, met de ándere *Hand*, digt áánhaalen.

§. 388.

Als de éene *Voet*, of beiden de *Voeten* zó *ſlibberig* zyn dat men hen niet met de *Vingeren* kan houden, en dezelven, ten gelyken tyde, door den *ſtrik* glyden, moet men dien weder uithaalen, en om zyn *Hand*, of om den *Pols* leggen; dáárna kan men, met deze *Hand*, na dezelve is ingebragt, beiden de *Voeten* vaſt houden, tot zy in de *Schede* zyn gekomen; dán moet men, met de *Vingeren* der ándere *Hand*, den *ſtrik* over de *Hand* en *Vingeren* ſtropen wáármeê men de *Voeten* houd, en hem boven de *Enkelen* veſtigen. Maar blyft 'er een *Been* in de *Baarmoeder* terug, dan kan men, met de *Vingeren* der ándere *Hand*, den *ſtrik* niet verre genoeg ópwaards brengen om hem óver de *Enkelen* te *ſchuiven;* en dáárom moet men eenen Wegwyzer, (als die, waarvan men zich by de *veelvoetige Uitwaſſen* bediend,) en waaröp men de *ſtrik* ſteekt, te hulp nemen; die men, langs de *Hand* en de *Vingeren*, waarmeê men den *Voet* houd, binnenbrengt. Als men den *ſtrik*, op zulk eene wyze, over de *Vingeren*, en om den *Enkel* gebragt heeft, moet men, by het einde des *Bands*, dat, door den aan het boven einde des *Wegwyzers* te vindenen *Ring* geſtooken is, trekken; en, als de *ſtrik* digt is toegehaald, trekt men het *Werktuig* weder terug.

§. 389.

Eenigen gebruiken een kleine dunne *Tang*, om, daarmede, de *Enkelen* te vat-

ten, en den *ſtrik* over dezelven te ſchuiven; ánderen bedienen zich van een' *Band*, die aan deszelfs eene einde een *lus* heeft, en aan een *holle buis* is geveſtigt, waardoor men denzelven ópwaards brengt, en over de *Enkelen* ſchuift: als dit geſchied is, word hy vaſt aangehaald, met aan het ánder einde des *Bands*, dat door de *holte* der *Buis* loopt, naar beneden te trekken. Maar wy hebben, zelden, één dezer Werktuigen nodig; wyl wy de *Voeten*, meeſtentyds, in de *Schede* kunnen brengen.

§. 390.

Wanneer de *Slinger*, of den *Band* te ſmal, of te dun is, neemt men dien dubbel tezamen, en men maakt den *ſtrik* dóór de twee einden, die men dóór de verdubbeling ſteekt.

No. 2.

WAT MEN VERRICHTEN MOET ALS DE BUIK, DE RUG, EN DE ZYDE ZYN VOORGEKOMEN.

§. 391.

Zo! de *Buik* vóórkomt, en het *Hoofd*, de *Schouderen*, de *Billen*, de *Dyën* en *Beenen*, langs den *Rug*, naar den *Bodem* gekeerd zyn; zo de *Rug* voorkomt, en alle deze deelen naar boven zyn gekeerd. (*Zie* Pl. xxxii.); zo de zyde vóórkomt, en het *Hoofd*, de *Schouderen*, de *Billen*, de *Deyën* en *Voeten* ter zyde, naar de áchter, of vóórdeelen der *Baarmoeder* gekeerd zyn: kan men, in alle deze gevallen, het *Kind*, als het in eene ronde, of, (dat beter is,) in eene *Eyronde* gedaante gedrukt word, meeſtentyds, *keeren*, indien men de ééne *Hand* in de *Baarmoeder* brengt, het *Hoofd* en de *Schouderen* naar den *Bodem*, de *Voeten* en de *Billen* naar den *Moedermond* wend; na dit uitgevoerd is, kan men de *Beenen*, ligtelyk, naar beneden brengen. Maar deze gevallen zyn meêr, of min moeijelyk, naar maten de *Voeten* verder ópwaards, of laager nederwaards leggen, wyl, alles wat men doen kan, beſtaat in dezelven naar beneden te brengen.

No. 3.

WAT MEN VERRICHTEN MOET ALS DE BORST, DE SCHOUDEREN, DE HALS, DE OOREN, OF HET AANGEZICHT ZICH VOORDOEN.

§. 392.

Als de *Borſt*, de *Schouderen*, de *Hals*, de *Ooren*, of het *Aangezicht* zich aan den *Moedermond* vóórdoen, en de *Billen*, de *Deyën* en *Beenen* naar den *Bodem* gekeerd zyn; alsmede, zo de vóórdeelen der *Vrugt*, naar de *zyde*, naar den *Rug*, of naar de *vóórdeelen* des *Buiks* der *Vrouw* gekeerd zyn; zo, vérder, het geheele *Kind* in de *lengte* legt, en de *Baarmoeder* zich *naauw* om het *Lighaam* des *Kinds*, gelyk eene *Schede*, heeft tezamen getrokken, (*Zie* PL. XXXIV.) moet de *Meeſter* zyne *Hand* in de *Schede* brengen, en den *Moedermond* openen, dóór zyne *Vingeren* ópwaards, en de *vlakke Hand*, tuſschen de deelen die zich aan de inwendige zyde der *Vliezen* vertoonen, binnen te ſchuiven; hy moet, met zyn *Hand*, in deze geſtalte blyven tot hy onderſcheiden kan hoe het Kind legt, en in ſtaat is *recht* te kunnen *oordeelen* hoe hy hetzelve wenden en verloſen moet: want, wanneer deze omſtandigheden niet *rypelyk overwogen* worden, zal hy, met *onzekerheid*, te werk gaan, zich-*zelf*, en de *Baarende afmatten*, ja, by de *keering* en *uithaaling* des Kinds, *groote zwaarigheid* ontmoeten.

§. 393.

Als de *Voeten* en *Beenen* der *Vrugt*, naar de *achterdeelen* der *zyden*, of naar den *Bodem* der *Baarmoeder* leggen, moet de *Vrouw* op haaren *Rug*, met de *Billen hoog*, en een weinig over het *Bedde* gelegt worden, gelyk hier voor gezegt is; wyl de *Meeſter*, in deze legging, ligter dan in eene andere, de *Voeten* kan bereiken.

§. 394.

Zo zy naar de vóórdeelen der *Baarmoeder* gekeerd zyn, moet de *Vrouw*, hoofdzakelyk als zy een' *overhangenden Buik* heeft, op haare *zyde* leggen; wyl het, by eene andere legging, dikwils moeijelyk is de *Hand* naar de vóórdeelen der *Baarmoeder*, óp en vóórwaards te buigen: daartegen kan, zo zy op haare *linker zyde* legt, de *rechter hand* aan het bovendeel, en aan de *linker zyde* des *Bekkenrands*, alwaar hetzelve op zyn wydſt is, aan de vóórdeelen der *Baarmoeder* gebragt worden, wáárdoor de *Voeten* ligter naar beneden

zyn te brengen. Als het den *Meeſter* bekwaamer valt, de *linker hand* te gebruiken, kan zich de *Baarende* op de *rechter zyde* leggen. Het eenigſte ongemak by deze legging, is, dat de *Vrouw* niet zo vaſt en ſteevig kan gehouden worden; want de *Meeſter* zal haar heen en weder trekken; en, om die reden, kan het gebeuren dat zy, na het Lighaam des Kinds verloſt is, op haaren *Rug* moet gekeerd worden, eêr hy het *Hoofd* kan uithaalen: voornamelyk, als hetzelven *groot*, of het *Bekken eng* is.

§. 395.

De *legging* des *Kinds* bekend, en die der Vrouw in behoorlyken ſtaat gebragt zynde, moet de *Meeſter* de *Hand* die hem het bekwaamſt is, binnenbrengen, en zyn eerſte zorg altoos wezen, dat hy het vóórgekomen Deel, aan de *zyde*, aan de *achter*, of aan de *vóórdeelen* der *Baarmoeder*, daar zulks bekwaamſt is, naar den *Bodem*, ópwaards brengt. Als deze onderneming gelukt; en de *Billen*, de *Deyën*, of de *Beenen* naar beneden komen, kan het Lighaam met ligter *Arbeid* verloſt worden. Maar zo het Hoofd, de *Schouder*, de *Borſt*, of den *Hals* vóórkomt, en de andere deelen des *Lighaams* naar de lengte zyn uitgeſtrekt; als ook, indien de *Baarmoeder* zich *ſterk* om het *Kind* heeft te*zaamgetrokken*, zodanig dat de vóórgekomene deelen, of niet in de hoogte gebragt, of niet wel ópwaards kunnen gedreven worden: maar zich, aanſtonds, weder omwenden, eêr de *Beenen* behoorlyk gevat, of naar beneden kunnen gebragt worden, moet de *Meeſter*, in deze gevallen, zyne *Hand*, langzamelyk, en, by graaden, tuſſchen de *Baarmoeder* en het *Kind* dringen. Wanneer de *tegenſtand* groot is, moet hy, als boven geleerd word, zomwylen, een weinig *ruſten*, wáárdoor hy de *kragten* in zyn *Hand* en *Arm* behoud; en dán moet hy weder met den *Arbeid* voortvaaren, tot hy, met zyn *Hand*, aan de *Voeten* is gekomen: hoe *hooger* hy zyn *Hand* brengt, hoe meêr de *Baarmoeder* zal uitgezet worden, en hoe meêr *plaats* dezelve zal bekomen om de *Beenen* naar beneden te brengen; zo, door dien hy zyne *Hand* opwaards brengt, de *Vingeren* in de *Navelſtreng verward* raaken, of tuſſchen den éénen *Arm* mogten komen, moet hy de *Hand* wederóm een weinig nederwaards haalen, en dezelve, daar na, weder, aan de uitwendige zyde dezer hinderende deelen, ópwaardsbrengen.

§. 396.

Als de *Meeſter* met de *Hand* tot aan den *Bodem* der *Baarmoeder* ópwaards is gekomen, moet hy, na hy een weinig geruſt heeft, voelen waar de *Billen* leggen, zyne *Vingeren*, langs de *Deyën*, ópwaards voeren, en de *Beenen* en *Voeten* zoeken; als hy dezelven, met zyn geheele *Hand*, indien het mogelyk is, gevat heeft, moet hy haar in een *rechte lyn*, of met een *halve ronde*

ronde draaijing naar beneden brengen: maar, indien de tezamenkrimping der *Baarmoeder* zó *ſterk* is dat hy de *Beenen*, op deze wyze, niet kan aanvatten, moet hy den éénen, of beiden de *Enkelen*, tuſschen zyne *Vingeren* vatten, en hen nederwaards haalen. Maar kan hy hen niet tot het onderdeel der *Baarmoeder*, om den *ſtrik* aan te leggen, naar beneden brengen, dan moet hy het *Lighaam* weder zoeken ópwaards te brengen, wáárdoor de *Baarmoeder* noch meêr word uitgezet, en de Meeſter, dáárna, meêr plaats verkrygt, om dezelven dieper naar beneden te brengen. Alsdan kan hy den *ſtrik* aanleggen, en het *Kind*, op de voorſchreevene wyze, *keeren*, tot het *Hooofd* en de *Schouderen*, naar den *Bodem*, opwaards gebragt, en de *Voeten* en *Billen* verloſt zyn.

§. 397.

Als 'er maar één *Been* naar beneden gehaald kan worden, moet men, als het *Kind* gekeerd, en het *Been* door den *Schedenmond* is uitgehaald, de *Hand* ópwaards brengen, en het ándere naar beneden haalen. Maar kan dit niet geſchieden, dan moet men éénen *Vinger* aan de uitwendige zyde der *Lieſch* des éénen *Deys*, welke, langs den *Buik*, opwaards legt, veſtigen, en, deze *Bil*, als of, den *Anus* voorgekomen was, naar beneden brengen; waar by men, ten gelyken tyde, met de andere *Hand*, by het andere *Been* moet trekken; en, als het Lighaam, in die geſtalte, is voortgerukt, kan men, als hier voor geleerd word, verlosſen.

§. 398.

Zo de *Schouder* is vóórgekomen, en de *Arm* dubbel in de *Schede* legt, moet men die, beiden, ópwaards brengen; maar kan dit niet geſchieden, en kan men 'er met de *Hand* niet binnen komen, dan moet men den *Arm* naar beneden brengen, denzelven, met de ééne *Hand*, vaſthouden, en de ándere inbrengen; dus dryft men den *Schouder* ópwaards: als het *Kind* gekeerd word, en de *Voeten* naar beneden gebragt zyn, word den *Arm*, meeſtentyds, in de *Baarmoeder* terug gebragt. Maar zo de benedengekomen *Arm* zodanig *gezwollen* is dat men *onmogelyk* de *Hand* kan inbrengen om het *Kind* te *keeren* en te *Verloſſen*, moet men denzelven indien hy laag genoeg naar beneden is, in het *Lid* des *Schouders*, of zo men den *Schouder* niet kan bereiken in den *Elleboog* áfzetten. Als dit *Lit* heel *verſturven* is, kan het *Afgedraaid* worden: maar ánders kan men 't met de *Schaar* afknippen. *Zie* PL. XXXII. *Een* KIND *met den* ARM *voorkomende.*

§. 399.

Als de *Schouder*, door *onvoorzigtigheid* van *onërvarenen*, in de *Schede*, naar beneden getrokken is, om de *Verloſſing*, op deze wyze, te hoopen; en zich een

deel

deel van denzelven buiten den *Moedermond* vertoond, zal het een *verſchrikkelyke magt verëiſchen* hem weder in de *Baarmoeder* terug te brengen. Wyl, in dit *geval*, de *Schouder*, een gedeelte der *Ribben*, de *Borſt*, en de *zyde* reeds uit de *Baarmoeder* gehaald zyn; en, deze laatſte, zodanig moet uitgezet worden, dat ze niet ſlechts deze deelen weder in-zich neemt: maar ook des *Meeſters Hand* en *Arm* binnen laat. Als deze uitzetting *onmogelyk* kan uitgevoerd worden, moet men een' *Haak* boven de *Borſt* vaſthechten, en het *Kind* keeren, door de *Schouderen* opwaards te dryven, en, met den Haak, naar beneden te haalen; of zyne *Vingeren* aan den *Hals* des Kinds brengen, en het Hoofd, met een *Schaar*, van 't *Lighaam* ſcheiden; dán moet men, éérſt, het *afgeſcheiden Hoofd* verloſſen, of het Lighaam by den *Arm* uithaalen, en, als het de nood verëiſcht, zich, daarby, van den *Haak* bedienen. Ná het *Lighaam* verloſt is, moet het *Hoofd*, naar de *Regelen* die men, vérder, in de *vyfde* AFDEELING zal vinden, verloſt worden (*).

§. 400.

Als het *Vóórhoofd*, het *Aangezicht*, of één *Oor* voorkomt, en deezen niet met de *Hand* in de *natuurlyke legging* kunnen gebragt worden; of indien zy niet zo verre aan den *Schedenmond* zyn gekomen dat wy hen met de *Tang* te hulp kunnen komen, moet het *Hoofd* ópwaards gebragt, het Kind *gekeerd*, en by de *Voeten* gehaald worden. Maar kan dit niet geſchieden, en is de *Vrouw* in het *uiterſt gevaar*, dan moet men zyn *toevlugt* tot den *Haak* nemen.

No. 4.

WAT MEN VERRICHTEN MOET ALS DE NAVELSTRENG VOOR HET HOOFD DES KINDS UITKOMT.

§. 401.

Als de *Navelſtreng* vóór het Hoofd des Kinds naar beneden komt, en men de *klopping* in de *Slagäderen* gewaar word, verëiſcht de noodzaakelykheid, *zonder tyd verlies*, de *keering* te ondernemen; want, als het Hoofd niet *ſpoedig* genoeg *voortrukt*, en de *Verloſſing* niet *ſchielyk geſchied*, zal de *Omloop* in de *Vaten geheel ophouden*, en, gevolglyk, het Kind moeten ſterven. Als het *Hoofd* laag in 't *Bekken* is, kan de *Tang*, met *goede gevolgen*, gebruikt worden.

§. 402.

(*) Deze § verſchild, merkelyk, met de *Franſche* en *Hoogduitſche* Vertaalingen.

§. 402.

Het is ontwyfelbaar, als het *Bekken* heel *eng*, of het *Hoofd* te *groot* is, dat het *Kind* moeijelyk zal zyn te keeren. In deze gevallen moeten wy, in dien het mogelyk is, het *Hoofd* in de hoogte zoeken te voeren, tot wy de *Navelſtreng* weder over hetzelve kunnen heen brengen; na dit bezorgt te hebben, laat men de *Baaring* verder voortgaan. Maar indien alle de *Wateren* ontvloden zyn, en een *groot* gedeelte der *Navelſtreng* naar beneden is gekomen, laat zich dit gedeelte, onmogelyk, weder zó verre opwaards brengen dat het boven, blyft; zelfs niet als het *Hoofd*, gemaklyk, is in de hoogte te voeren; wyl, indien men het ééne gedeelte der *Navelſtreng* met de *Vingeren* opwaards brengt, het ándere weder benedewaarts daald, en, dus, de inbrenging onnut maakt: dezelve aan de zyde, en niet boven het Hoofd opwaards te brengen, zal vergeefs zyn: maar indien 'er ſlechts een klein gedeelte aan de zyde des Hoofds is uitgezakt, zal onze onderneming, meeſtentyds, gelukken.

No. 5.

OVERWEGING

OF MEN, IN ALLE GEVALLEN WAARIN DE BOVENDEELEN DES KIND VOORKOMEN, DEN STAND DES HOOFDS, ALS IN EENE NATUURLYKE BAARING, BEHOORDE TE BRENGEN.

§. 403.

De *Ouden*, als ook eenigen der *Nieuwen*, raden ons, in alle gevallen waarin de *Bovendeelen*, de *Schouderen*, de *Borſt*, de *Hals*, het *Aangezicht*, of het *Oor* des *Kinds* zyn voorgekomen, dezelven opwaards te dryven, en het Hoofd, als in eene *natuurlyke Baaring*, binnen te brengen; hier by merken zy áán dat de *Vrugt nooit* by de *Voeten* behoorde verloſt te worden: uitgezonderd, als de *Onderdeelen*, de *Lenden*, de *Buik*, de *zyde*, de *Billen*, of de *Beenen* zyn voorgekomen. Indien het *Hoofd*, altoos, in de *natuurlyke legging* konde gebragt worden, zoude de *Meeſter* zich veel *moeiten* ſpaaren, en de *Vrouw* minder *ſmerten* lyden, ja, het *Kind* een *groot gevaar* te boven komen. Men moet, om die rede, deze *handelwyze* beproeven, en dezelve zal, *miſſchien*, ook *gelukken*, zo men *geroepen* word *eêr* de *Vliezen* gebroken zyn, en, door de *onderſtaaning* bevind dat het *Aangezicht*, het *Oor*, of

een der *Bovendeelen* is vóórgekomen. In deze gevallen moet men den *Schedenmond*, ſtaande ieder *Wede*, langzamelyk, openen, en, als de *Moedermond*, door de nederzakking der *Wateren* en *Vliezen*, genoegzaam is geöpend, moet men zyn *Hand*, als in de 3de AFDEELING geleerd word, tusſchen deze en de *Vliezen*, die dán moeten verbroken worden, in de *Baarmoeder* brengen. Zo dra men nu ontdekt dat het *Hoofd* zó *groot*, of het *Bekken* zó *eng* is, dat de *Redding* des Kinds moeijelyk zoude kunnen aflopen, kan men, indien de Vrouw ſlechts kragten en ſterke *Weden* heeft, met weinig zwaarigheid de *Kruin* des Hoofds vóórbrengen, de *Hand* weder uithaalen, en, als de *Weden* wederkomen en aanhouden, het Kind, op eene *gelukkige* wyze, *levendig verloſen*. (*Zie* HOOFDDEEL 2. AFDEELING 3. No. 3.) Indien de *Vliezen* verbroken zyn, en ſlechts het vóórgekomene deel den *Moedermond* zodanig heeft verſtopt dat 'er noch een gedeelte *Waters* terug word gehouden, (een omſtandigheid, die ligt is te ontdekken, indien men het vóórgekomen Deel *ópwaards* brengt,) kan men zyne Hand, ſpoedig, ópwaards ſteeken, waardoor de *Wateren* terug worden gehouden, en dán, op gelyke wyze, voortvaaren: indien het *Kind* niet *groot*, en ook het *Bekken* niet *eng* is, zoude het *jammer* zyn dat men het Kind, wanneer de *Hand* in de *Baarmoeder* is, niet zoude *keeren* en by de *Voeten Verloſen*, wyl men hetzelve, in dit geval, tamelyk zeeker zoude kunnen redden; om dat men, als het Hoofd in de rechte legging wierd gebragt, en de *Weden* geheel ophielden, (gelyk dikwils gebeurd,) en 'er eene geweldige *Bloedſtorting*, als het *gevolg* des gedaanen gewelds ontſtond, groote *zwaarigheid* by de *keering*, na de ontlaſting der *Wateren* zoude vinden: want het is zwaarder te *keeren*, wanneer de *Kruin* is voorgekomen, dan wanneer het Kind eene andere legging heeft. Daar tegen kan het Kind, by een *groot Hoofd*, of een *eng Bekken*, als het *Hoofd* door de *Weden* naar beneden word gedreeven, en niet verder wil voortgaan, met behulp der *Tange* gered worden. Maar zo de *Weden* niet werkzaam genoeg zyn, en het Kind met de *Tang*, of door den *natuurlyken weg* verloſt kan worden, zal het *Hoofd* geöpend, en met *Haken* moeten uitgehaald worden, die de laatſte hulp middelen zyn.

§. 404.

Maar deze *noodwendigheid* komt zelden vóór; wyl, in de gevallen, waarby wy meeſtentyds geroepen worden, de *Vliezen* láng te vooren gebroken, en de Wateren *ontlopen* zyn; ja, de *Baarmoeder* ſtérk om het *Lighaam* des *Kinds* is tezamengetrokken, en hetzelve zodanig inſluit dat het, daarmede, als *omgooten* ſchynt: en ik heb, dikwils, vergeefs getracht het *Hoofd* in de *natuurlyke legging* te brengen; want dit kan niet uitgevoerd worden, zonder, éérſt, het vóórkomende deel ópwaards te brengen; ten welken einde groote kragt word vereiſcht; en, om dat 'er maar één' *Hand* kan ingebragt worden, heeft de *nederdrukkende* magt, des *Meeſters* Hand, terwyl hy het Hoofd tracht ópwaards te voeren, zodanig vermoeit, dat hy hetzelve niet tot zich kan haalen; en dán

wor-

worden de deelen welken het Hoofd verhinderen vóór te komen, weder naar beneden gedrukt, behalven dat het *Hoofd* zó *groot* en *ſlibberig* is dat men hetzelve niet kan vatten. Men kon, het is waar, als men één *Vinger* in den *Mond* des *Kinds* bragt, het *Hoofd*, indien de *Schouder* was voorgekomen, by de *Onderkaak* vatten, en het *Aangezicht* vóórbrengen: doch men zoude, hier door, het *geval* niet *verbeeteren:* maar wel *verſlimmeren;* ten zy het Kind *heel klein* waare. *Vooronderſtel* dat het *Hoofd* in de *natuurlyke legging* konde gebragt worden, dan zoude het hiertoe verëiſchte geweld eene *Bloedvloeijing* veróorzaaken wáárdoor, gemeenlyk, de *Vrouw verzwakt*, en de *Weden ophouden.* Na dit álles zou men de *keering* met *minder voordeel* moeten ondernemen. Als dit, na men het *Hoofd* heeft vóórgebragt, niet kan geſchieden moet men zyn *toevlucht* tot het *laatſte* en *verdrietelyk Middel* nemen: daar tegen kan men, als 'er een ander deel is vóórgekomen, altyd het Kind *keeren*, en by de *Voeten* verloſſen. Dit kunnen wy niet *beloven* indien het *Hoofd* is vóórgebragt. Wanneer de Hand ééns in de *Baarmoeder* gevoert is, behoeft men iets diergelyks niet te waagen.

§. 405.

Toen ik éérſt begon te werken, zogt ik, dikwils, het *Hoofd* in deze legging te brengen: maar toen ik de onöverwinnelyke zwaarigheid, welke ik genoemt heb, ontdekt had, hield ik my aan de *handelwyze* die ik altoos zeekerder en veiliger bevond. Ik heb my ook van ALBUCASIS *Impellens* bediend, om de *Schouderen*, of het *Lighaam*, tot ik het Hoofd konde vóórbrengen, naar boven te houden; maar de *tezamenkrimping* was altyd zó groot, dat het *Werktuig* afglipte, en men, dáárby, in *gevaar* was van de *Baarmoeder* te *beſchadigen.* Ik heb, als het *Oor*, het *Voorhoofd*, of de *Fontanella* was vóórgekomen, en als ik die ópwaards bragt, inderdaad bevonden, dat het *Hoofd* in de *rechte legging* was gekomen: ik heb, van gelyken, als het *Vóórhoofd* naar de *Lieſch*, of naar de *zyde* des *Bekkens* lag, hetzelve meêr áchterwaards gebragt; wáárdoor ik de *Tang* ligter konde veſtigen: maar dán heb ik noch veel meêr *gemiſt;* wyl zich het *Hoofd* weder in deszelfs voorige legging keerde.

§. 406.

Het *Kind* is, dikwils, in *gevaar*, en raakt, zomtyds, *om het leeven* als de *Billen* vóórkomen en láág in 't *Bekken* gezakt zyn, doordien de *Dyën* zó ſterk tegen de *Navelſtreng* en den *Buik* worden gedrukt, dat zy daarin den *Omloop* des *Bloeds ſtremmen;* als ook, wanneer het *Kind*, door het Hoofd word tegengehouden, om dat het *Lighaam* verloſt is. In beiden deze gevallen, moet het *gevaar*, door *ſpoedige Verloſſing*, verhoed worden; en, als het *Lighaam* in de

Navelſtreng verward zit, moet hetzelve, zo goed als mogelyk is, te recht gebragt worden: voornamelyk, als de *Streng* tuſſchen de *Dyën* is gekomen. Veelen van deze *kleinigheden*, die, by *moeijelyke* en *tegennatuurlyke Baringen*, in acht zyn te neemen, zullen, als ik boven gezegt heb, van zulke *Meeſters* voor onnut en beuzelachtig worden aangezien, die, zonder zich naar eenige *vaſtgeſtelde Regelen* te richten, de *Tang* binnenbrengen, het *Hoofd*, op *goed geluk*, aanvatten, en de Verloſſing met alle *Magt* en geweld uitvoeren; ja, zelfs by *tegennatuurlyke Verloſſingen*, hunne *Hand* in de *Baarmoeder* voeren, en, zonder de *legging* te *overwegen*, de *Voeten* zoeken, dezelven naar beneden haalen, en het *Kind*, op eene *onbezonne* en *overylende wyze* verloſſen. Zulk eene *handelwyze* kan, *zomwylen*, gelukken; maar, *dikwils*, zal het *Kind* dáárdoor verlooren gaan, en de *Deelen* der *Moeder* gekwetſt, of beſchaadigt, ja, de *Vrouw* in *leevensgevaar* gebragt worden. *Zie* VERZAM. 34.

VYFDE AFDEELING.

OVER DE VOORNAAMSTE HINDERPAALEN DIE MEN, BY DE UITHAALING EENS GEKEERDEN KINDS, ONTMOET.

No. 1.

WAT MEN VERRICHTEN MOET ALS DE GEZWOLLE BUIK EENS GEKEERDEN KINDS, DESZELFS BILLEN GEBOOREN ZYNDE, DE VERDERE UITHAALING BELET.

§. 407.

Als de *Beenen* en *Billen* des *Kinds* naar beneden gebragt, en het *Lighaam* met de vóórdeelen naar den *Rug* der *Moeder* behoorlyk gekeerd zyn, moet men het *Kind* verder zoeken uit te haalen: maar, word hetzelve, door de grootte van des *Kinds Buik*, als dezelve met *Lugt*, of *Water* is uitgezet, terug gehouden, (een geval dat zich dikwils openbaard, indien het *Kind* verſcheiden dagen is *dood* geweeſt,) dan kan de *Buik*, door de *punten* der *Schaar* in denzelven te ſteken, geöpend, of met den *ſcherpen Haak*, opengeſcheurt worden, en dán verder verloſt worden.

No. 2.

No. 2.

WAT MEN VERRICHTEN MOET ALS HET KIND TOT AAN DE SCHOUDEREN GEBOOREN IS, EN, DOOR EEN TE GROOT HOOFD, OF DOOR EEN ENG BEKKEN WORD OPGEHOUDEN.

§. 408.

Als het *Lighaam* des *Kinds* verloft is, de *Armen* zelfs naar beneden gebragt en alle de tot hiertoe geleerde *handelwyzen* om het *Hoofd*, dat terug word gehouden, nederwaards te haalen, *vruchteloos* beproeft zyn, doordien het, van *Natuure*, te *groot*, of de *Beenderen* te veel *verbeend* zyn, of doordien het een Waterhoofd heeft, het *Bekken* te *eng* is, of *verdraaid* ftaat, dan moet men, (als de *Buik* niet geöpend is, zo men uit de *Beweging* des *Harts*, of uit de *klopping* der *Slagäderen* in de *Navelftreng* bevind, dat het *Kind* noch leevend is,) een proeve met de *Tang* nemen. (*Zie* Pl. xxxv.) Maar vind men, dat zich het *Hoofd* onmogelyk laat Verlosfen, en het *leven* des *Kinds* niet behouden kan worden, dan moet men, naar eenigen willen, de *punten* der *Schaar*, dóór de ónderdeelen des *Achterhoofdbeens*, of door het *groote gat* fteeken, en deszelfs *Bladen* zodanig van malkander haalen dat de opening vergroot word, en een *ftompe*, of *fcherpe Haak* in dezelve kan gebragt worden. Deze bewerking gelukt zelden, indien het Hoofd *verbeend* is; maar zy kan gelukken als de *Beenderen week* en *buigzaam* zyn, of als het *Kind* een *Waterhoofd* heeft: wyl, in 't *éérfte geval*, de opening vergroot word, in 't *ánder*, het *Water* ontlaft, en, daardoor, de *grootte* des *Hoofds* kan verminderd worden; gevolglyk kan, om die rede, het laatfte ligter uitgaan.

§. 409.

Eenigen *pryzen*, tot *doorbooring* der *Herfenpan*, een *Werktuig* met *twee gebogen* en *tezaamgevouwen punten* áán: deze *punten* worden, wanneer zy in het *groote gat* zyn gebragt, van malkander gehaald, en komen tegen deszelfs binnen zyde te ftaan. Maar dat is even zó goed als of de *opening* met de *Schaar* wierd gemaakt, en de *ftompe Haak*, als hier voor, wierd ingebragt; dus is het *nutteloos* het *getal* der *Werktuigen* te *vermeerderen* (*) *voornamelyk*, om dat deze *handelwyze* niet zó zeeker als de volgende is.

§. 410.

(*) Op dezen grond beruft myne overweging der Werktuigen, die ik in dit Werk gelaft heb.

§. 410.

Indien, niet *tegenſtaande* alle deze aangewende moeiten, het Hoofd niet kan uitgehaald worden, moet de *Meeſter* zyne *Hand*, langs het *Hoofd*, en de *Vingeren*, *door* den *Moedermond* brengen; dán één der *kromme Haken*, langs de *Ooren*, ópwaards, tuſſchen zyne *Hand* en des Kinds *Hoofd* brengen, aan welks bovendeel hy geveſtigt word: als dit gedaan is, moet hy zyne *Hand* uithaalen, het *Werktuig* met de éene *Hand* vatten, deszelfs *kromte* over het *Voorhoofd* draaijen, met de ándere den *Hals* en de *Schouderen* vatten, en, hierópp, de uithaaling in 't werk ſtellen. Om dat de *Haak*, als dezelve op deze wyze in het bovendeel, alwaar de *Beenderen dún* en *medegevend* zyn, word vaſtgehaakt, een groote *opening* maakt, waardoor de in de *Herſenpan* bevatte deelen ontlaſt worden, zal het *Hoofd*, dat tezamenvalt, te zeekerder uitgehaald worden: want het *Werktuig* heeft, aan het *Voorhoofd*, aan het *Steenbeen*, en aan den grond der *Herſenpan* eene hechte vaſthouding. *Zie* PL. XXXVI.

§. 411.

By de inbrenging des *Haaks* moet zich de *Meeſter*, de in 't 3de HOOFDDEEL, 5de AFDEELING opgegevene voorzichtigheid erinneren; hy móet niet eerder beginnen te trekken, voor hy zeeker weet dat de *punten* des *Werktuigs*, behoorlyk, by de *Kruin* geveſtigt zyn; en hy moet de *Handvatzels*, achter, naar den *Bilnaad* houden.

§. 412.

De *voortreffelykheid* der MESNARDSCHE *uitvinding* openbaard zich hier meêr dan wanneer het *Hoofd* is vóórgekomen: wyl de *kromming* des *Haaks* toelaat dat de *punt*, op de bovengenoemde deelen der *Herſenpan*, *die opengeſcheurt* moet worden, kan geveſtigt worden; want, als men trekt, zullen de daarín bevatte deelen ontlaſt, en het *Hoofd* kleiner worden; hierdoor word de grootſte zwaarigheid uit den weg geruimt. De *rechte Haaken* vatten, daar tegen, zó *bezwaarlyk*, en *glyden* zó dikwils *áf*, dat ik my, dikwils, heel afgemat hebbe, eêr ik de *Verloſſing* konde uitvoeren; maar toen ik tot de ándere ben overgegaan, is het my, áltoos, wel gelukt. *Zie VERZAM.* 35. en PL. XXXIX.

§. 413.

Als men beſpeurt dat één *Haak* niet genoeg is, moet men de ándere, op gelyke wyze, aan de tegenöverſtaande zyde binnen brengen, dezelve tezaamen

zaamen ſluiten, en in malkanderen voegen, dán trekken, en het Hoofd zodanig beweegen en draaijen, als beſt, naar de *geſtalte* des *Bekkens*, voegt. Deze Handelwyze zal zelden misſchen: maar zy verëiſcht, zomtyds, *groote kragt*: in welk geval men langzamelyk en voorzichtig moet trekken.

No. 3.

WAT MEN VERRICHTEN MOET, INDIEN ALLE DE MIDDELEN VAN No. TWEE KWAAMEN TE MISSEN; ALS OOK, HOE MEN MOET HANDELEN ALS HET HOOFD, VAN DEN ROMP, IN DE BAARMOEDER NABLYFT.

§. 414.

Maar indien ons alle deze *Middelen* misſen, om dat het *Hoofd* ongewoon *verbeent*, of buitengewoon *groot*, of het *Bekken eng* en *mismaakt* is, moet de *Meeſter*, na hy de *Haaken*, vergeefs, heeft gebruikt, het *Lighaam*, met een *Snymes*, of met een *Schaar* van 't *Hoofd* ſcheiden; het *Hoofd*, in de *Baarmoeder*, opwaards brengen, het *Aangezicht* naar den *Bodem*, en de *Kruin* nederwaards naar den *Moedermond* en naar den *Rand* des *Bekkens* keeren; vérder moet hy een' *Byſtander* met beiden de *Handen* op den *Buik* der *Vrouw* laten drukken, waardoor de *Baarmoeder* en het Hoofd in deze legging word vaſtgehouden, de *Herſenpan* met een *Schaar* openen, de *Herſenen* verſtrooijen, en het Hoofd, als in 't 3de HOOFDDEEL, 5de AFDEELING geleerd word, met den *Haak* uithaalen.

§. 415.

Het Hoofd word, dikwils, van zulke *Meeſters* in de *Baarmoeder* gelaten, die niet weten hoe de *vóórdeelen*, en het *Aangezicht* des *Kinds* naar de *achterdeelen* der *Baarmoeder* zyn te wenden; of hoe dezelven daar uit zyn te brengen, ſchoon één derzelven zich in dezen ſtand vóórdoet; zy trekken, met alle hunne kragt, zodanig, op goed geluk, dat de *Hals* word uitgerekt, *afſcheurt*, en, daarna, het *Hoofd* achter blyft. Dit kan zelfs een *geöeffend Meeſter* wedervaaren, indien het Kind eenige *dagen dood* geweeſt, en het *Lighaam* zeer *ontäart* is. Ja, zelfs, als hy alle noodige *voorzichtigheid* gebruikt heeft.

§. 416.

§. 416.

Als, in diergelyk geval, het *Hoofd* niet heel *groot*, noch het *Bekken* niet *eng*, en het *Vóórhoofd* naar het *Heiligbeen* gekeerd is, moet hy zyn *Hand*, langs de áchterdeelen des *Bekkens*, ópwaards, twéé *Vingeren* in den *Mond*, den *Duim*, onder den *Kin*, en het *Vóórhoofd* in de *holte* des *Heiligbeens* trachten te brengen. Als het tegen den *inwaardſtaanden bogt* des *Heiligbeens*, blyft zitten, moet hy hetzelve éérſt naar de ééne, en dán naar de ándere zyde zoeken te beweegen. Als het *Hoofd* klein is, zal het naar beneden gaan; en als 'er een afgeſcheurd *ſtuk* des *Hals*, of een *deel* des losgemaakten *Huids* terug blyft, kan hy dat met zyne andere Hand vatten en uithaalen. Als het *Hoofd* laag naar beneden is, kan hy hetzelve met de *Tang*, verlosſen.

§. 417.

Zo het, door alle deze *handelwyzen*, niet wilde gelukken, moet men zyn *Hand*, langs de *zyde* des *Hoofds*, ópwaards ſchuiven, tot men binnen den *Moedermond* is gekomen; met de andere Hand moet men één der *kromme Haaken* binnenbrengen, en denzelven op het bovendeel des *Hoofds* veſtigen; dán, trekt men de Hand, die ingebragt is, weder uit, men vat het *Werktuig*, en ſteekt de *Vingeren* der andere *Hand* in des *Kinds Mond*, men trekt, op de voorgeleerde wyze, (of als PL. XXXVI. word aangewezen,) met beiden de Handen. Als het *Hoofd* niet verbeent is, kan men de *Herſenpan* met den *Haak openſcheuren*, en, om dat, dáárdoor, het Hoofd verkleind word, het geheele Hoofd, zelfs in een *eng Bekken* uithaalen. Maar kan het ook door dit *hulpmiddel* niet bewogen worden, dan moet men den ánderen *Haak*, langs de tegenöverſtaande *zyde* des Hoofds, binnen brengen, denzelven in de *Herſenpan* veſtigen, en, met den anderen, tezamen ſluiten; dán moet men, onder de trekking, het *Vóórhoofd* in de *holte* des *Heiligbeens*, naar beneden keeren, en, met een *halve ronde draaijing*, buitenwaards uithaalen, als of men met de *Tang* verloſte.

§. 418.

Als het *Vóórhoofd* naar de *Schaambeenderen* gekeerd is, en niet in de rechte legging gebragt kan worden, moet men het Hoofd met de Hand in de *Baarmoeder* ópwaards brengen, het *Vóórhoofd* van de *Schaambeenderen* naar derzelver *zyde*, of naar de áchterdeelen keeren, en de uithaaling, als hier vóór, zoeken te verrichten. Als het Kind eenigen tyd *dood* geweeſt, en heel *verrot* is, moet, men, met vóórzichtigheid, aan den *Onderkaak* trekken: want indien ons die begaf, zou men geene andere houding ter trekking hebben, of het hoofd niet

niet *ſteevig* genoeg kunnen vatten, wanneer men onderneemt hetzelve met den Haak uit te haalen.

§. 419.

Indien het *Hoofd* zó *groot*, of het *Bekken* zó *eng* is dat geene van deze *handelwyzen* gelukten, moet men hetzelve ópwaards brengen, en de bovendeelen ónderwaards keeren; als ook, door een' *byſtander*, den *Buik* der *Vrouw* met beiden de *Handen* laten drukken; deze moet de *Handen* van de ééne *zyde* tot de ándere bewegen, en naar zulk eene *richting* drukken dat het Hoofd tegen den *Moedermond* gedreven, en, ſtevig, in deze legging, gehouden word: hierna moet hetzelve, naar de in 't 3de HOOFDDEEL, 7de AFDEELING, No. 2. gegevene Regelen, geöpend en uitgehaald worden.

§. 420.

Schoon my dit middel, in gevallen van dezen Aart, my, geduurende myne *Konſtöefening*, voorgekomen, weinig gelukt is, zal het echter, om dat 'er uit de *Ontſteeking* der *uitwendige Teeldeelen*, de *tezaamenkrimping* der *Baarmoeder*, de *ſlubberigheid*, of de *grootte* des *Hoofds*, en uit de *engheid* des *Bekkens*, groote zwaarigheid kan ontſtaan, niet *ondienſtig* zyn, den *Lezer* van ánderen, my nuttig ſchynende *handelwyzen* te onderhouden: voornamelyk als de *Deelen* heel *tezamen getrokken* en *gezwollen* zyn. Men brengt de Hánd in de *Schede*, en als men dezelve niet in de *Baarmoeder* kan voeren, beweegt men, met de *Vingeren*, na zy zyn ingebragt, het *Hoofd* op zulk eene wyze dat het *Aangezicht* ópwaards, de *Kin* naar den *Bodem:* maar de *Kruin* naar den *Moedermond*, en het *Vóórhoofd* naar de zyde des *Heiligbeens* komen te ſtaan. Dit verricht zynde, ſteekt men het ééne Blad der lange *Tang*, dat naar de *zyde* gebogen is, langs het ééne *Oor*, ópwaards; (*Zie* PL. XVII. XXXV.) vervolgens verwisſeld men van Hand, en men brengt het andere Blad, langs het andere *Oor*, ópwaards: als de Bladen tezaamgeſloten, en de *handvatzelen* met een' Band zyn tezaamgebonden, moet men het Hoofd, zo verre als het gaan wil, nederwaards haalen; en dán, geeft men dezelven eenen *Byſtander* in de Hand, die haar, in dezen ſtand, vaſt houd: hierop moet men een *wyde opening* met de *Schaar* in 't Hoofd maaken, hetzelve met grooter geweld tezamen drukken, en, eindelyk, de uithaaling, langzamelyk, en by graaden verrichten.

§. 421.

Daar was *Oudtyds* een Werktuig, voorzien met twee *Bladen*, die zich om éénen *Spil* draaiden; hetzelve wierd, in dit geval, aangeprezen, en is, in vervolg van tyd, met noch één *Blad*, door den *Heer* LEVRET verbeterd, die het den *Hoofd-*

trekker noemt. Maar om dat ik deze uitvinding, al te zamengeſteld, en de *Bladen* aan eene al te ronddraaijende beweeging onderworpen vond, heb ik derzelven gedaante op zulk eene wyze veränderd, dat het eenvoudiger, min koſtbaar en bekwaamer is geworden (*). Als men de *Kruin*, op de voornoemde wyze, naar beneden heeft gebragt, brengt men dit *Werktuig*, met deszelfs *drie Blaaden* op elkander gevoegt, langs de Hand, naar het bovendeel des Hoofds: dán opend men de *Bladen* zodanig met de andere Hand, dat, door dezelven, het Hoofd word omvangen: te weten, men draait de *Bladen*, op eene zagte en gemaklyke wyze, naar de rondte en lengte der *Baarmoeder* van malkanderen áf, op dat zy, lángs, en óver de ongelykheden der *Herſenpan* en des *Aangezichts* heen ſchuiven, tot zy, als een driehoekig rond, ván en óver malkanderen ſtaan; waardoor de tegenſtand des *Hoofds* in de *Baarmoeder* word overwonnen. Wanneer zy nu, digt, en in een' gelyken Afſtand van malkanderen om het Hoofd zyn gebragt, haald men de *Hand* uit, men voegt de *handvatzels* tezamen, en men *bind* dezelven met een' *Band* aan malkander; hierná vaart men met het neederwaards haalen, openen, en uithalen, als voorheen geleerd is, voort, en men vergeet niet, dat, hoe verder de *Hand* in de *Baarmoeder* gebragt kan worden, hoe lichter zich ook de zaak, door dit *Werktuig*, laat behandelen.

§. 422.

Als het *Bekken wyd*, of het *Hoofd klein* is, (in welke gevallen deze ongemakken zelden vóórkomen,) kon het ons, zonder twyfel, ook met MAURICEAUS *Slinger* gelukken, indien dezelve behoorlyk kon aangelegt worden: maar toen ik een proef daarvan nam, wierd ik, wegens de *tezamenkrimping* der *Baarmoeder*, de *verdoving* in myne handen, en de *ſlibberigheid* des *Hoofds*, hetwelk ik niet genoegzaam met de *Hand* konde vatten noch houden, zodanig verhinderd, dat ik, naar veelen *vruchteloozen Arbeid*, myne toevlugt, als hier voor, tot de *Schaar* en *Haaken* moeſt nemen.

§. 423.

Het *Net* van AMAND is aan diergelyke zwarigheid verbonden; ja, zelfs, overtreft dezelve de anderen, doordien het al te *zaamgeſteld* is: want als men dit op zyne Hand heeft, is het byna onmogelyk den *ſmallen ſtrik*, waar by men het naar beneden moet trekken, over het Hoofd te brengen; wyl het, gemeenlyk, naar de ééne, of naar de ándere zyde áfglipt.

§. 424.

Als de *Moederkoek* aan de *Baarmoeder* vaſtzit, moet men het *Hoofd* éérſt uit-

(*) Hierüit ontdek ik, klaarlyk, dat myne mening, aangaande dit Werktuig, op pag. 29 bewaarheid word.

uithalen: maar als de eerſte afgeſcheiden, en op weg is, moet dezelve éérſt, en eêr men het Hoofd begint uit te haalen, verloſt worden.

§. 425.

Als het *Hoofd klein*, of het *Bekken wyd* is, moet men het *groote gat*, met de *Schaar* verwyden, en den *ſtompen Haak* inbrengen, om met denzelven het Hoofd neder te trekken, of zó lang naar beneden houden dat men de *Tang*, den *krommen Haak*, of LEVRETS *Hoofdtrekker* veſtigen kan. *Zie VERZAM.* 36.

VYFDE HOOFDDEEL.

OVER DE TWEELINGEN, DE WANSCHEPZELEN EN DE KEIZERLYKE SNEDE.

EERSTE AFDEELING.

No. 1.

OVER DE TWEELINGEN.

§. 426.

Men is van gedachten, dat de *Tweelingen* uitwerkzelen ééner *dubbele ontvangenis* onder één' en den zelfden *Byſlaap* zouden zyn; dat twéé, of meêr *Eyeren*, met even zó veel *Zaaddiertjes*, *bezwangerd* worden; dat deze *Eyeren* zich, dáárna, van den *Eyerſtok*, door de FALLOPIAANSCHE *Trompetten*, tot de *holte* der *Baarmoeder*, naar beneden begeven; waarin zy groot worden, tegen de wanden der *Baarmoeder*, en tegen *malkanderen* drukken, ja, zodanig zelven gedrukt worden, dat zy tezamen eene enkele *kogelvormige* geſtalte aanneemen, en de *Baarmoeder*, zich, van gelyken, in zulk een geſtalte uitzet, als of zy door één enkel *Ey* bevrugt was. Het is ook, geduurende den geheelen tyd der *Bezwangering*, onmogelyk, *Tweelingen*, uit de *geſtalte* en *grootte* der *Baarmoeder*, of uit de *beweging* van meêrder *Vrugten* te kunnen onderkennen: want één enkel *Kind* kan, indien het groot, en met een menigte *Waters* omvangen is, zomwylen, zulk een groote, of wél noch grooter uitzetting aan den *Buik* der *Vrouw* veröorzaaken, als men gemeenlyk waarneemt, wanneer zy van *Tweelingen* zwan-

ger gaat. Een *enkel Kind* kan ook, als het zyn *Voeten*, *Armen* en andere deelen des *Lighaams*, tegen verſcheidene deelen der *Baarmoeder*, of, ten gelyken tyde, of beurtelings beweegt, by de *Moeder* eeven diergelyke gewaarwordingen voortbrengen, als, anders, by *twéé*, of *meér Kinderen* beſpeurd worden; wyl, by *Tweelingen*, een deel hunner *Beweging*, zo wél tegen *malkander*, als tegen de *Baarmoeder* kan aangewend worden.

§. 427.

Om die rede zyn 'er, in deze gevallen, geen vaſte *onderſcheidstekenen*, vóór het éérſte *Kind* verloſt is, en de *Meeſter* onderzogt heeft of de *Moederkoek* benedenwaards komt. Komt deze van zich-zelf, en ontdekt men, dat, na derzelver uithaaling, de *Baarmoeder* is tezamengekrompen, en blyft de *Meeſter* van voornemen de Vrouw, door zyn *Hand* in de *Baarmoeder* te brengen, geene onnodige ſmerten aan te doen, dan kan hy dezelve op den *Buik* der Vrouw leggen, en, indien 'er niets in de *Baarmoeder* is nagebleven, zal hy, gemeenelyk, ontdekken dat dezelve, even boven de *Schaambeenderen*, als een' *vaſte* ronde *Bal*, ter grootte eens Kinderen Hoofds, of kleiner, is tezaamgetrokken; daar tegen, zal men haar, indien 'er nóch een Kind is, veel grooter bevinden. Zo de *Moederkoek* niet, vóór het tweede Kind, naar beneden komt, hetwelk zich, dikwils, openbaard, zal men, by de onderzoeking, gemeenlyk voelen dat de *Vliezen*, met de *Wateren*, door den *Moedermond*, naar beneden zyn gedreven; of men zal, zo zy gebroken zyn, het Hoofd, of, anders, een deel des Lighaams gewaarworden. Zo, daarom, de Vrouw ſterke *Weeden* heeft, en in geen *gevaar*, wegens eene *Bloedſtorting*, of *verzwakking* is, zal zy, als het Hoofd naar beneden ſchynt te komen, van dit *Kind* ook, volgens den *Natuurlyken* weg, verloſt worden.

§. 428.

Zo de *Vliezen* niet gebroken zyn, en het *Hoofd* niet ándſtonds volgt, of het *Kind* verkeerd is voorgekomen, moet men hetzelve *keeren*, en, onmiddelyk, by de *Voeten* trachten uit te haalen; waardoor men de Vrouw de *ſmerte* eens tweeden *Arbeids*, die, zo zy te veel verzwakt word, *langwylig* en, zelfs, *gevaarlyk* kan worden, doet ontgaan. Bovendien kan men, om dat de deelen, door de éérſte Verlosſing, volkomen geöpend worden, zyne *Hand*, met ligter moeiten, binnen brengen; en, om dat de *Vliezen*, meeſtentyds, geheel zyn, kunnen de *Wateren* opgehouden, en de *Vrugt*, ligtelyk, gekeerd worden; gelyk in 't 4de HOOFDDEEL, 2de AFDEELING, geleerd word: maar is het *Bekken eng*, de Vrouw ſterk, en het Hoofd vóórgekomen, dan moet men den *Arbeid* aan de Natuur overlaaten.

§. 429.

§. 429.

Als het éérſte Kind *verkeerd* is voorgekomen, en als men voeld, wanneer men 't keerd, dat 'er noch één is, moet men in acht nemen dat men de *Vliezen* van 't ándere, terwyl men met het éérſte beezig is, niet verbreekt. Maar zo 't gebeurde dat ze geſcheurd wierden, en de *Voeten* van beiden de Kinderen in malkander geſlingerd waaren, (doch dit openbaard zich zelden, wyl zy, gemeenelyk, door twee eigene *Vliezen* van malkander zyn geſcheiden,) dan moet de *Meeſter*, zo hy twee *Beenen* gevat heeft, met zyne *Vingeren*, langs de *Deyën*, ópwaards gaan, en voelen of zy tot eenerlei *Lighaam* behooren; wanneer het ééne Kind verloſt is, moet het ándere gekeerd, en, op gelyke wyze, uitgehaald worden. Indien 'er meêr dan *twee Kinderen* voorhanden zyn, vind dezelfde *handelwyze* plaats, en men haald het ééne, na het ándere, uit.

§. 430.

By *Tweelingen* komt de *Moederkoek* des éérſten *Kinds*, zelden, naar beneden, voor het *ándere* verloſt is: maar om dat dit niet altoos gebeurd, moet men zich, als de *Koek* van zich-zelf komt, op de *vóórgeleerde wyze*, verzekeren dat 'er niets in de *Baarmoeder* terug is gebleven. Na beiden de *kinderen* verloſt zyn, moet men beiden de *Moederkoeken*, indien zy niet van zich-zelven komen, uithaalen: maar zyn zy aan malkanderen verbonden, en maken zy maar eenen klomp uit, dan kunnen zy, op éénmaal, als in 't 2de HOOFDDEEL, 7de AFDEELING geleerd word, uitgehaald worden.

§. 431.

Als 'er *drie*, of *vier Kinderen* tezamen zyn, (een geval dat zelden gebeurt,) dan zyn de *Moederkoeken*, zomwylen, van malkanderen onderſcheiden, en, menigmalen, vormen zy alle tezamen, ſlechts éénen enkelen *Koek*: maar deze tezaamgevoegde *Koeken*, éénige dagen in *Water* geweekt wordende, kan ieder derzelven, met deszelfs verſcheidene *Vliezen*, ligtelyk van malkander geſcheiden worden; want zy kleven enkel, wegens de lange tezamenperſſing in de *Baarmoeder*, tezamen, en hebben, ten aanzien hunner *Vaten*, zelden gemeenſchap met malkander; hoewel ik, niet lang geleeden, zulk een gemeenſchap ontdekt heb. Men zie hier over het 1ſte BOEK, 3de HOOFDDEEL, 7de AFDEELING.

§. 432.

De *Tweeling*-Kinderen leggen, meeſtentyds, overdwars, het ééne ónder, en 't ánder bóven in de *Baarmoeder*; zodanig, dat, zelden, het ééne het ándere den doortogt tot den *Moedermond* betwiſt. *Zie VERZAM.* 37. PL. X.

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE WANSCHEPZELEN.

§. 433.

Twee *Kinderen* die, met hunne *Buiken*, (dat men by *Wanſchepzelen* het meeſt ontdekt,) of met hunne *zyden* aan malkander gegroeid zyn: of, waarvan de *Buik* des éénen, tegen den *Rug* des ánderen hangt, en die, gemeenlyk, maar ééne *Navelſtreng* hebben, worden onder de *Verdeeling* van *Wanſchepzelen* geteld. Men vooronderſteld dat dezelven ontſtaan doordien *twéé Zaaddiertjes* één enkel *Ey* bezwangeren, daarin tezamengroeijen, en, door ééne enkele *Navelſtreng*, die oorſpronkelyk tot de *Nageboorte* behoord, gevoed worden; wyl zy tot de *Ader* en *Slagáder Rokken* der *Navelſtreng* behoorende, niet met de *Vaten* der Vrugt *inmonden*.

§. 434.

Men heeft, in diergelyke gevallen, waarin de *Kinderen* klein waren, bevonden dat zich de tezamengroeijing laat uittrekken, wanneer men aan de Voeten des eenen *Kinds*, zodanig dat het verloſt wierd, trok; en 't andere is, dikmaals, op gelyke wyze, uitgehaald, zonder dat men hen beiden behoefden van malkander te ſcheiden.

§. 435.

Als een *Meeſter* by zulk een geval word geroepen, de *Kinderen* groot zyn, en de *Vrouw* haar' *vollen tyd* bereikt heeft, dan moet hy, éérſt, volgens deze wyze trachten te verloſen: maar wanneer, de *Voeten*, en een deel des *Lighaams* naar beneden zyn gebragt, en het overig niet wil volgen, dan moet hy, met zyne Hand, ópwaards gaan, en, met zyne *Vingeren*, de *tezamengroeijing* onderzoeken; dáárna moet hy de *Schaar*, tuſſchen zyne *Hand*, en de *Lighaamen* der *Vrugten*, binnen brengen, en dezelven dáár mede trachten van malkander te ſcheiden. Maar, konde dit niet gelukken, dan moet hy derzelver grootte zo goed trachten te verminderen als hy beſtaanbaar meent te zyn, en het Lighaam, door trekken, of door vanëenſcheiding, in verſcheiden ſtukken, die hy met behulp des *Haaks* uithaald, buiten brengen.

§. 436.

Men kan, in deze gevallen, geene *zeekere Regelen* ópgeven; zy komen, zelden, vóór:

vóór: maar het komt, meestentyds, op het *goed oordeel* des *Meester* aan, die zynen *Arbeid*, naar de voorkomende omstandigheden, en naar de *Regelen* moet richten, wegens het Verlossen, wanneer het *Bekken* te *eng*, en het *Kind* buitengewoon *groot* is, hier vóór opgegeven.

§. 437.

Vóórdezen bedienden zich de *Meesters* van *rechte* en *kromme Messen* met *lange Handvatzelen*, die, langs de *Hand*, in de *Baarmoeder*, opwaards gebragt wierden, om de *Lighaamen* der *Kinderen dóór* te *snyden* en te *verdeelen*, op dat dezelven *stuksgewyze* konde worden uitgehaald: deze *Afschuwelyke* bewerking vond ook, zomwylen, plaats, in gevallen waarin wy, tegenwoordig, ligt, en zeeker het *Kind*, zo wy het *keeren* en by de *Voeten* Verlossen, kunnen behouden. Maar het is *ontwyfelbaar*, dat 'er gevallen kunnen vóórkomen, waarin het *onmogelyk* is de *Kinderen* te kunnen *behouden*, of, zonder *Werktuigen* te Verlossen; by zulke omstandigheden zyn de *Schaaren* veel zeckerder dan de *Messen*; met welke laatsten de *Meester* gevaar loopt de *Baarmoeder*, of zich-zelf te beschaadigen: daar tegen is, by de éérsten, die slechts tusschen de Punten snyden, diergelyk gevaar niet te vreezen. *Zie VERZAM.* 38.

DERDE AFDEELING.

OVER DE KEIZERLYKE SNEDE.

§. 438.

Indien een Vrouw, volgens eene der tot hier toe beschreevene in *moeijelyke* en *tegennatuurlyke Baringen* aangepreezene *Handelwyze*, niet kan verlost worden; indien het *Bekken* te *eng*, of *mismaakt* is, waardoor zich, zomwylen, de *Hand* onmogelyk laat binnenbrengen; indien *groote Uitwassen* en *Kliergezwellen*, de *Schede* opvullen, en niet kunnen uit den weg genomen worden; of indien zich groote *Lidtekenen* en *tezamengroeijingen* in deze deelen, en aan den *Moedermond* bevinden, waardoor dezelve niet kan verwyderd worden, is het raadzaam, zo de Vrouw genoeg *krachten* heeft, en van een *gezonde Lighaamsgesteldheid* is, de *Keizerlyke Snede*, voor álle dingen, uit te voeren: wyl de *Moeder* en het *Kind*, op geene andere wyze kunnen gered worden, en het beter is toevlugt tot dat geene te nemen hetwelk, zomwylen, gelukt is, dan, beiden, aan eene onvermydelyke ondergang op te offeren. Zo, midlerwyl, de Vrouw zwak, en, door vruchtelozen Arbeid, van krachten berooft is; zo zy geweldige *Bloedstortingen* uit de *Baarmoeder*, of, slechts, eene andere ontlasting geleden heeft, waardoor men

men aan haare opkomst twyffelt, ja, zelfs, als zy, door den natuurlyken weg, Verloft zoude worden: in deze omstandigheden; zeg ik, zou men zich in verdenking brengen, en 't een roekelooze onderneeming zyn, indien men eene *Handelwyze* van deze natuur wilde ondernemen, die men, in zulke gevallen, tot de *Vrouw* dood is, behoorde uit te stellen, en dáárna, met inzicht om het Kind te redden, verrichten moet.

§. 439.

Deze *Konstbewerking* is, zo wel in deze, als in de vóórgaande *Eeuw*, zomwylen, met zulke gevolgen verricht, dat beiden, *Moeder* en *Kind* behouden bleven. De *vóórbereidingen* die men by de *Vrouw* maken moet, bestaan dáárin, dat men haar, zo zy zwak is, *voedende Vleessappen* en *Hartsterkingen* vóórschryft; den *verharden Afgang*, door herhaalde *Inspuitzeken* ontlast, en de *Pis*, als de *Blaas* door dezelve is uitgezet, met een *Catheter* áftapt: wanneer deze voorzorge gebruikt is, moet zy op haaren *Rug*, op een' *Rustbank*, of *Bedde* gelegt worden, en haare *zyde*, waarin de *Snede* gemaakt zal worden, moet, door *Kussens*, die men onder de tegenöverstaande zyde ligt, naar de *hoogte* gericht worden. De *Sneede* kan, in ieder zyde, gemaakt worden: maar de *linker* word, gemeenelyk, vóór de *rechter* verkooren; wyl zich, by de laatste, de *Lever* verder onderwaards uitstrekt. De Werktuigen bestaan in een *Snymes*, een *Stilet Schaar*, *groote Naalden* met *draaden*, *Sponsen*, *Warmwater*, *Plukzel*, een *groote Wiek*, *Drukdocken* en eenen tot den *Buik* behoorenden *Band*.

§. 440.

Als het koud weder is, moet de *Lydersse* warm gehouden, en geen deel des *Buiks*, buiten dát waarin de *Sneede* zal gemaakt worden, ontblood blyven. Als de *Meester* een' eerst beginnenden is, kan hy de plaats, door eenen *Lyn*, die hy op de midden ruimte, tusschen den *Navel* en de *Darmbeenderen*, omtrent zes, of zeeven duimen in de lengte, schuin vóórwaards, naar den *linker Liesch*, áfteekenen, beginnende van de hoogte des *Navels*.

§. 441.

Volgens deze onderrichting moet hy den *Huid* des *Buiks*, tusschen den *Vinger* en den *Duim* der éene hand, gespannen houden, en, met het in de ándere Hand hebbend *Mes*, eene *Sneede*, naar de *lengte*, door het *Vel* en den *Vetrok* maken, die, nevens de *Spieren*, langzamelyk, doorsneeden, en van malkander moeten gescheiden worden, tot hy op het *Buikvlies* komt, dat heel voorzichtig moet doorsneeden worden, op dat hy de *Darmen* niet doorwond, die, dikwils, aan de zyde, ópwaards

ópwaards dringen: hoofdzaakelyk als de *Vliezen* gebroken, de *Wateren* ontlaft zyn, en de *Baarmoeder* zich heeft tezaamen getrokken.

§. 442.

Zo het *Buikvlies* ontbloot is, kan hetzelve met de *Vingeren* opgevat, of, langzamelyk, met het *Mes* opengefneeden worden, tot 'er eene opening gemaakt is, waardoor men den voorften *Vinger* kan binnenbrengen, die, als een *wegwyzer*, voor het *Mes*, of voor de *Schaar*, om eene genoegzaame verwyding te maaken, moet gebruikt worden. Als 'er de *Darmen* uitkomen, moeten zy nederwaards gedrukt worden, zodanig, dat de *Baarmoeder*, blóót, voor de gemaakte opening komt. Als de *Baarmoeder* noch door de *Wateren* is uitgezet, en niet heel digt aan 't Kind legt, kan de *Meefter* dezelve, in ééne *Snede*, doorfnyden: maar, is zy náauw om het Kind tezaamengetrokken, dan moet hy haar ópwaards vatten, en de verwyding, met dezelfde vóórzichtigheid als by het openen van 't *Buikvlies*, verrichten, ook moet hy in acht neemen, de *Falloppiäanfche Trompet*, de Banden, noch de *Blaas* niet te befchaadigen; daarna brengt hy zyne Hand binnen, en neemt het *Kind*, met de *Nageboorte*, uit de *Baarmoeder*. Als de Vrouw krachtig is, trekt zich de *Baarmoeder*, aanftonds, tezamen, en de opening, die, in den beginne, omtrent *zes*, of *zeven Duimen* was, word; tot op *twee Duimen*, of *weiniger*, verminderd; door deze tezamenkrimping worden de *Vaten* vernaauwt, en een groote uitftorting van *Bloed* verhoed.

§. 443.

Als het *geronnen Bloed* weggenomen, en het noch *Vloeibaare*, door de *Spons* opgedoopt is, moet de *Wonde* des *Buiks* met een *afgebroken Naad* gehecht, en, tusfchen den laatften *fteek* en het ónderëinde der *opening*, genoegzame ruimte gelaten worden, om de *vochtigheid* en het uitgeftorte *Bloed* te kunnen ontlaften. De *wonde* kan men, met *droog Plukzel*, of *Wieken*, in den éénen, of den ánderen *vloeibaaren warmen Balzem* gedoopt, verbinden, met *Drukdoeken*, die met *Wyn* doordrongen zyn, bedekken, en het gehcele *verband*, als ook den *Buik*, met een *Windzel* beveftigen. Eenige SCHRYVERS merken áán, dat men, alleenlyk den *Huid* en de *Spieren* tezamen moet *hechten*, om de kwaade gevolgen, welken door het *hechten* des *Buikvlies* kunnen ontftaan, te vermyden.

§. 444.

De *Vrouw* moet, zo ftil als 't mogelyk is, in 't *Bedde* gehouden worden,

en, alles wat *Kraamzuivering*, *uitwaaseming*, en *Slaap* bevorderd, vóórgeschreven worden; waardoor men de *Koorts*, en andere *gevaarlyke toevallen* verhoed. Als de *Vrouw*, door de Wonde, in de *Baarmoeder* en in den *Buik*, eene groote menigte *Bloeds* verloren heeft, en, weegens eene *ontleediging* der *Vaten*, in gevaar is, moet men haar *krachtig Vleesnat*, *Kandeel* en *Wyn*: maar weinig te gelyk, en dikwils herhaald, laten gebruiken: verder zal ook de *Cort. Peruvian.*, in poeijer, als een *Afkookzel*, of als een *uittrekzel*, in dit geval, groote dienst doen. Wie hiervan meerder onderrichting begeert, kan by ROUSET, in de *Verhandeling* der *Parysſche heelkunſtige Akademie*, en in de *Heelkonſt* van HEISTER *onderrichting vinden*. *Zie VERZAM.* 39.

EINDE DES DERDEN BOEKS.

VIER-

VIERDE BOEK.

EERSTE HOOFDDEEL.

Over de BEZORGING *der* VROUWEN, *van den tyd haarer* VERLOSSING, *tot zy een Maand* OUD KRAAMS *zyn: van gelyken over de verſcheiden* GEBREEKEN *aan welken zy, geduurende dien tyd,* ONDERWORPEN *blyven.*

EERSTE AFDEELING.

OVER DE UITWENDIGE BEZORGING DER KRAAMVROUWEN.

§. 445.

Als de *Vrouw* van het Kind, en van den *Moederkoek* verloſt is, moet men een' *gewarmden zagten linnen doek*, op haare *uitwendige deelen* leggen; en wanneer zy klaagd dat haar deze deelen *ſmerten*, kan men dezelven met wat *Pomade* beſmeeren. De *linnen Doek*, die onder haar is gelegt, om de uitvlietende *Vochtigheden* op te vangen, moet weggenomen, en een andere, drooge, ſchoone en warme in deszelfs plaats gelegt worden. Zy moet ook op haaren *Rug* leggen, met de *Beenen uitgeſtrekt*, en aan malkander gevoegt; zy kan ook op haare *zyde* leggen, indien zy geloofd dat haar deze legging, tot zy weder van haare *Afmatting* bekomen is, bekwamer zal vallen. Zo zy *afgemat* is, en haare *krachten uitgeput* zyn, laat men haar een weinig *Wyn*, of *Candeel*, of, naar het gewoonlyk gebruik, wat geraſpte *Notemuscade* en *Suiker*, te zamen in een lepel gedaan, innemen. Het voornaamſte oogmerk waaröm men de Lyderesſe deze *Poeijer*, (die de *lieve Vrouwtjes* zelden vergeten,) laat gebruiken, geſchied om het *gebrek* eens *Hartſterkenden Dranks* te vergoeden. Zo de *Lyderesſe zwak* is, en zich niet in de *hoogte* kan richten, of zo men gelooft dat zy *gevaar* loopt van, wegens *overlaading* der *Maage*, te zullen moeten *Braaken*; zo zy eenigermaten haare *Kragten* en *Geeſten* heeft weder gekregen, moet men de *Doeken* van de gewonde *deelen* wegnemen, en ánderen in hunne plaats leggen; als 'er veel *vogtigheid* uit de *Baarmoeder* vliet, moet de onder haar leggende natte *Doek*, dikwils, veränderd worden, op dat hy niet aankleeve.

§. 446.

Als de *Lydereſſe* zwak is, of in *Onmagt* vervalt, moet zy niet eerder van het *Bedde* genomen, zelfs niet eens in de hoogte gericht worden, om, dáárdoor, de legging haars *Hoofds*, of haars *Lighaams* te veränderen, voor zy een weinig by zich zelve is gekomen; anders zal zy in gevaar zyn van weder, dikwils, in *Onmagt* te vallen, en, daarby, *Stuipen* te krygen, die, zomwylen, met de *Dood* eindigen. Om nu deze droeve gevolgen te verhoeden, moet haar *Rok*, (op §. 186. bepaald) losgemaakt, langs de *Voeten* uitgehaald, en een andere welgewarmde, mede met een' *breeden bovenband* voorzien, langs de *Beenen*, *Deyën* en *Heupen*, in deszelfs plaats, ópwaards gebragt worden: op haaren *Buik* een *dubbele gewarmde Doek* gelegt, en met den *breeden Rokband*, die *middelmatig vaſt* om den *Doek* geſpeld word, omvangen worden, om, dus, de *Ingewanden*, en de *ſlappe wanden* des *Buiks*, meêr, of min, naar de *Vrouw* zulks verdraagen kan, tezamen te drukken; wáárdoor de *Baarmoeder* in den *Onderbuik* word vaſtgehouden, en, dus, verhoed word dat zy niet van de ééne naar de ánderen zyde kan vallen, indien zich de Lydereſſe keerd, of wendt. Maar het voornaamſte oogmerk dezer tezamendrukking ſtrekt om te verhoeden dat niet een al te groote menigte *Bloeds* in de nu losſer leggende *Ingewanden* des *Buiks* vliet: hoofdzakelyk als de *Baarmoeder*, door eene ſpoedige Verlosſing, in éénmaal ontleedigt is. Want om dat de drukking, op zulk eene wyze, plotzelyk ophoud, word ook het Hoofd, op éénmaal, van deszelfs *Bloed* berooft; en deze plotzelyke afleiding, ſtort de Lydereſſe in een gevaarlyke *Lypothymia*.

§. 447.

Om deze rede moet een *Byſtander* den *Buik* met de *Handen* ſterk tezamen drukken, tot de *Band* des *Onderroks* is omgelegt; of, in deszelfs plaats, door eenen langen *Handdoek*, een *Bedlaaken*, of een *Windzel*, bekwaame drukking gemaakt word: Maar, tot dit oogmerk, worden verſcheidene wyzen, in verſcheiden Landen, of naar de verſcheidene omſtandighede des *Lydereſſen*, in 't werk geſteld. Zy moet ook van *Kapzel* en *Hembd* veränderen; wyl dezen, door het *zweeten*, ten tyde der *Baring*, *nat* en *ondienſtig* worden. Men heeft ook noch verſcheidene andere uitwendige dingen noodig, indien de uit en inwendige Deelen geſcheurd, of ontſtoken zyn; een ongeluk dat zich, zomwylen, by *moeijelyke* en *Tegennatuurlyke Baringen* openbaard.

§. 448.

Een jong *Meeſter* moet *volſtrekt* weten hoe het *Bedde*, ten tyde der *Baring*, opgemaakt is, en wat, uitwendig, aan de Vrouw toegediend zal worden; wyl alle deze vóórzorgen, tot *gemak* en *zekerheid* der *Lydereſſe* kunnen dienen, zo zy van een onbekwaame *Kraambewaardſter* voorzien is.

No. 1.

No. 1.

WAT MEN VERRICHTEN MOET, ALS 'ER EENE ONTSTEEKING AAN DE SCHAAMLIPPEN, AAN DEN RECHTENDARM, AAN DE PISBUIS, EN AAN DE BAARMOEDER IS.

§. 449.

Ontſteeking aan de *Schaamlippen*, aan den *Rechtendarm*, aan de *Pisbuis* en aan de *Baarmoeder*, ontſtaat, voornamelyk, als het *Hoofd*, de *Schouderen*, de *Anus*, of een ander deel der *Vrugt* in het *Bekken* geprangt word, en, lang, in deze legging, word opgehouden; zo de Verlosſing, door veele en geweldige Weden verricht, of daarby, groote kragt en geweld geöeffend is, om het Kind te kunnen keeren en uithaalen. Deze *Ontſteeking* word, indien dezelve ligt is, gemenelyk, door eene genoegzaame *Kraamzuivering*, *Ruſt* en *ſterk Zweeten* uit den weg geruimt, of volkomen *verdeeld*: maar, is dezelve geweldig, dan zullen *Aderlatingen*, *warme Stovingen*, *Pappen* en *ontbindende Inſpuitzelen* nodig zyn; hoewel de *éérſten*, en de *laatſten* met *omzichtigheid* gebruikt moeten worden.

§. 450.

Byäldien de *Drukking* zó groot is geweeſt dat zy de *omlopende Sappen* in deze Deelen geheel verſtopt heeft, volgt 'er wel een volkomene, of gedeeltelyke *Verſterving*, waardoor de *Vrouw* heel ſpoedig *omkomt*. Zo de verſtorven Deelen *ſcheiden*, en in dikke *verrotte ſtukken* afvallen, worden dezelven, indien ſlechts de Lyderesſe van een *gezond Ligbaamsgeſtel* is, als *gewoone Zweeren* geheeld. Maar zo de tegenöverleggende Deelen, op gelyke wyze, zyn aangegrepen, en beiden de *zyden* tegen malkander gedrukt worden; *by voorbeeld*, zo de *Baarmoeder*, de *Moedermond*, de *Schede*, de *Schedenmond*, of, indien de inwendige *Rok* der geheele binnenöppervlakte zich afſcheid, is 'er een tezamengroeijing te vreezen, waarüit eene *eeldächtigheid* ontſtaat. Zo dit nu in den *Moedermond*, in de *Schede*, of in den *Schedenmond* ontſtaat, zal zulks de daar op volgende *Baaring* moeijelyk en gevaarlyk maken; en gebeurd dit in de *Baarmoeder*, dan zal de *Ontvangenis* geheel verhinderd worden: hoewel zich, deswegen, de uit de *Baarmoeder* beſtendig ontlaſtende vogtigheid, zelden zal openbaaren. Om dit ongemak te verhoeden, moeten, dikwils, *inſpuitingen* binnen de *Baarmoeder* geſchieden, en *groote Wieken*, die men in *Wondballzems* doopt, binnen de *Schede* en binnen den *Schedenmond* gebragt worden.

No. 2.

WAT VERRICHT MOET WORDEN, ALS DE VROUW LEK IS.

§. 451.

Na eene lange drukking van des Kind Hoofds op deze Deelen der *Schede*, alwaar derzelver uitwendige oppervlakte met de áchter en ónderdeelen der *Blaas* verëenigt is, *verſterven* de *Rokken* der *Blaas* zo wél als die der *Schede*. Als nu het verſtorven afvalt zal de *Pis* dezen weg nemen, en verhinderen dat zich de *opening*, zo zy groot is, weder ſluit: dit ſtrekt voor de *arme Vrouw*, zo wél wegens de aanhoudende natheid, die door haare Klederen dringt, als door den *Reuk*, een hinderpaal, of Noodlot, dat men naauwlyks uit kan ſpreeken. De *Schede* en *Blaas* kunnen ook door de *Tang* en *Haaken*, of door een ander *Werktuig*, dat men onvoorzichtig indringt, verſcheurd worden: maar, in dit geval, loopt de *Pis*, kort daar na, uit de *Wonde;* daartegen gaat de *Pis* by een *Verſterving*, zo lang, den *natuurlyken weg* uit, tot het verſtorven zich afſcheid, en begind af te vallen.

§. 452.

Zo ſpoedig als dit ongeluk bekend is, moet deszelfs *Heeling* ondernomen worden: deze beſtaat, (naar eenigen willen,) in een *buigzame Catheter*, by aanhoudendheid, binnen de *Blaas* te houden, om de *Pis* te noodzaaken meêrder door de *Pisbuis*, dan door de *Schede* te lopen: maar is deze *voorzorge* verwaarlooſt, en de *Rand* der *Zweer Eeldächtig* geworden, dan leerd men ons dezelve, met een *Krom-mes* dat een *Knop* aan deszelfs *Punt* heeft, uit te ſnyden, of haar met *bytend Zilver* (*Lunar Cauſtiek*) weg te byten. Als de opening groot is, zal men dezelve door eene *Naade* met een' *dubbelden ſteek* toehalen, en de *buigzame Catheter* in de *Blaas* houden, tot dezelve volkomen geſloten is: ik hoop niet dat deze *Bewerking* onuitvoerbaar zal bevonden worden.

No. 3.

WAT MEN VERRICHTEN MOET, ALS DE BILNAAD, VOOR EEN GEDEELTE, OF GEHEEL GESCHEURD IS.

§. 453.

De *Schedenmond* is, dikwils, geſcheurd: inzonderheid aan de *Bilnaad*, en, zomwylen, bereikt de ſcheuring zelfs den *Anus*. Op andere tyden, (doch zeldzamer,) gebeurd het dat, beiden, de *Schede* en den *Rechtendarm*, *twéé*, of *drie Duimen* lang, worden opengeſcheurd, en, beiden aan het ónderdeel, ſlechts ééne opening vormen. Deze verſcheuring word, dikwils, door de bovematige grootte van des *Kinds Hoofd* veröorzaakt; van gelyken door de *onbuigzaamheid* der *Vezelen*, by *Vrouwen* die naar de *veertig jaaren* lopen, en, voor de éérſtemaal, *Baaren;* ook door den *Meeſter*, als hy verzuimt de *Bilnaad* over het *Hoofd* te *ſchuiven* wanneer hetzelve, met geweld, door de *Weden*, word uitgedreven; of als hy vergeten heeft het *Hoofd*, met de *vlakke Hand*, ópwaards te houden, op dat het niet te ſpoedig uitkome: verder, door het oeffenen eener al te *groote magt*, in *moeijelyke* en *tegennatuurlyke Baaringen*, en door de onvoorzichtige wyze van des *Meeſters* Hand in te brengen. Als de *verſcheuring* klein is, heeld dezelve ſpoedig, en het eenig ongemak, by deze wonde, is dat de Vrouw ſmerte lyd wanneer zy gewaterd heeft; indien de *verſcheuring* zo groot is, dat zy zich, tot aan de *ſluitſpier* des *Anus*, of nóch verder uitſtrekt, is de *ſmert* noch zwaarder, en word, door de geringſte beweeging, of wryving der Wondlippen vermeêrderd. Deeze ſmertelyke wryving word, (volgens eenige SCHRYVERS,) verhoed, door, met twee *diepe ſteeken*, de Wanden der Wonde aan malkander te hechten. Maar, in dit geval, kunnen wy, in 't eerſt, zelden aan de herſtelling geraken; wyl 'er een geſtadige *vogtigheid*, door dezen weg, heenvliet; namelyk de *Kraamzuivering* en de *Pis*, welken in de Wonde dringen. Bovendien zyn de *kanten* der *lippen* zodanig geſcheurd en *verſlenſt*, dat wy geen hechting kunnen doen.

§. 454.

In het derde geval is men van mening dat het volſtrekt nodig is, zo ſpoedig als men kan, twéé, drie, of, zomwylen, vier diepe *Hechtingen* door de verſcheurde *Schede* en den *Rechtendarm* te doen, waar van de *knoopen* in de *Schede* gelegt worden, en nóch twee *Hechtingen* in de *Bilnaad* te maken, om, daardoor, de veréeniging der deelen te bevorderen: want als de *Sluitſpier* des *Anus* geheel is door-

doorgeſcheurd, en in die geſteldheid blyft, kan de *Lydereſſe*, zelden, haaren *Stoelgang* lang ophouden. Als dit ongemak onbekent is gebleven, of zo men, wegens de zwakheid der Vrouw, met de voornoemde werking niet heeft kunnen voortvaaren eêr de *Lippen* der *Wonde Eeldächtig* waaren geworden, moet men deze *Eeldächtige randen* met een *Schaar uitſnyden*, of zo men bevinden mogt dat dit niet konde gelukken, moet men, met den *punt* eens *Lancets*, of *Snymes*, kervingen doen, en, daarna, eene hechting leggen, gelyk, hierboven, geleerd word. De *Hechting* moet heel *diep* gevat worden, anders zal dezelve niet houden, wyl 'er maar heel weinig *Spierdeelen* in de *Schede* en in den *Rechtendarm* zyn. Maar de *Kronkeldarm* moet, vooräf, door *Inſpuitzelen* ontledigt worden, en de *Lydereſſe* in 't geheel geene, of heel weinig *vaſte ſpyſe* gebruiken, op dat de *Hechting*, wanneer zy ter *ſtoel* gaat niet uitſcheure. Indien de *ſcheuring* zo hoog is dat de Vrouw in gevaar geraakt van 't vermogen om den *Stoelgang* op te houden daardoor te verliezen, dan moet deze *handelwyze*, voor alle dingen, beproeft worden: maar anders niet, wyl deze Bewerking zelden gelukt. (*)

§. 455.

Zo de *Moedermond*, door diergelyke oorzaak, geſcheurd is, blyft, alles wat men kan verrichten, dat men de *Lydereſſe* de regelen die wy de Vrouwen, na de Verlosſing, voorſchryven, *ſtrengelyk* doet nakomen, en zorge draagt dat zy zich, geduurende de eerſte *drie weeken*, zo min als mogelyk is beweegt.

§. 456.

De *Scheuringen* die aan de *Baarmoeder* ontſtaan zyn van gevaarlyker gevolgen, en worden ook, gemeenlyk, voor inderdaad *doodelyk* gehouden; zy vereiſchen, daaröm, in alle verſchillende gevallen, de *grooiſte zorgvuldigheid* en *oplettendheid*. Als de Lydereſſe *volbloedig* is, moet men haar *Aderlaten*, om de Koorts te verhoeden; zy moet een aanmerkelyke ontlaſting uit de *Baarmoeder* ondergaan hebben; zy moet ook zeer *geruſt* en *ſtil* gehouden worden, en niets, dan zulke *Spyzen* die men *lepelsgewyze* kan geven, en dan noch heel *weinig*, op éénmaal, gebruiken; zy moet *verdunnende Dranken*, als *Garſtewater*, en heel *ſlap Vleesnat* drinken.

(*) De SCHEURINGEN der *Bilnaad*, volgens het zeggen der ROONHUYSIAANEN ontſtaan niet onder maar eenige dagen ná de Verlosſing, door een vooräfgaande *Ontſteeking*, *verzweering*, eene geduurige *onderſlaaning*, en door de drukking van des *Kinds Hoofd*, (van zulke eene ROONHUYSIAANSCHE opgeving, als oorzaak eener verſcheuring der *Bilnaad* zynde, is, in onzen SCHRYVER, geen ſpoor te vinden.) Indien zulk een ongemak voorvalt, zeggen die *Heeren*, is 't wel weder door het dikwils reinigen, en dikwils met een vergulders penſeel te ſmeeren, of met het *unguent. Alth.* of het *unguent. Ceruſſ.* met *Balſ. Arcæc.* vermengt, te heelen; zy nemen ook, indien zy wat *weelige uitwaſſen* van *vleeſch*, ter vulling der opening nodig hebben, in plaats van dit laatſte, wat rykelyk *Baſilicum*. *Zie het* GEKLEMDE HOOFD GERED p. 17.

TWEEDE

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE SCHIKKING VAN LUGT, LEVENSREGEL, SLAAPEN EN WAKEN, BEWEGING EN RUST, OPSTOPPING EN AFSCHEIDING; ALS OOK OVER DE SCHIKKING DER GEMOEDSBEWEGINGEN.

§. 457.

Schoon wy de *Lydereſe*, aanſtonds na de Verloſſing, niet in eene andere *Luchtſtreek* kunnen verplaatſen, moeten wy, echter, de *Lugt* zodanig veranderen dat dezelve in eene *bedaarde* en *heilzame matiging* word gehouden, [door dezelve, naar eiſch van zaken, *warm*, of *koud*, *vogtig*, of *droog*, temaken. Wat den *levensregel* aanbelangt, wy moeten de Vrouw, van den tyd des *Arbeids*, tot den *negende Dag* na de Verloſſing, weinig, en de *vyf éérſte* dagen in 't geheel geen vaſte ſpyze laten gebruiken; zy moet veele *warme verdunnende vogten*, als *Garſtewater*, *Haver Gruwel*, *jong Hoendernat* en *Thee* gebruiken: ook ſchryft men haar, gemeenlyk, *Kandeelen* vóór, die, door dunne *Haver Gruwel*, waarin men, *Foely*, of *Kaneel* heeft laten afkoken, en wáártoe men, na dezelve doorzeegen is, een *derden*, of *vierden* deel *witten Wyn* voegt, of ook minder, na de *Lydereſe* veel *drinkt*, en, die men, volgens haaren ſmaak, verzoet: dit tezamemengzel word, de *witte Kandeel* genaamt: maar neemt men, in de plaats van *Wyn*, *Ale*, (een ſoort van *Engels bier*,) dan word dit de *bruine Kandeel* genaamt. In zommige Landen worden ook, tot beiden deze ſoorten, *Eyeren* gedaan; doch, in dit geval, mag de Vrouw geen *vlees*, noch *vleesnat*, tot na den *vyfden*, of *zevenden* dag genieten. Maar, in onze *Landen*, daar men geen *Eyeren* in dezelven doet, worden de *Lydereſen*, éérder, *ſlap vleesnat* toegeſtaan, en, zomtyds, vergunt men haar een weinig van een jong *gekookt Hoen* te mogen nuttigen. Maar alle deze verſchillende toebereidingen worden, ten aanzien der *Specerÿen*, en des *Wyns*, of *Ale*, naar verëiſch der verſchillende *Lighaamsgeſtellen* en *omſtandigheden* der *onderſcheidene Lydereſen*, ſterker, of zwakker vóórgeſchreven; *byvoorbeeld*; als de Vrouw, door eene *buitengewoone ontlaſting*, van déze, of géne ſoorte, die zy vóór, of ná de Verloſſing heeft ondergaan, is *uitgeteerd*, of *verzwakt*, en zo het *koud weder* is, kunnen de *Kandeelen* en *Vleesſappen ſterker* gemaakt worden: maar heeft zy haare volkomen kragten, heeft zy het geringſte *ſpoor* van *Koorts*, is het *jaargety uitnemend heet*, dan moeten deze *Dranken* heel *ſlap* zyn; of de *Lydereſe* moet, by de *Haver Gruwel*, *Thee*, *Garſtewater*, of *jong Hoendernat* blyven: doch deze moet, naar de omſtandigheden, veränderd worden.

§. 458.

Haar *Voedzel* moet *ligt* om te *verteeren* zyn; *by voorbeeld*, *Broodſap*, *Tweevat*, en *Sago*. Omtrent den *vyfden*, of *zevenden dag* kan zy een weinig van een *gekookt jong Hoen*, of van het *ligſte ſoort* van *jong Vlees* eeten: maar dit laatſte kan haar, naar de omſtandigheden haares *Eetluſt*, vroeger, of later gegeven worden. Wy zullen, in onze *Voorſchriften*, wat het *Eeten* en *Drinken* belangt, liever zó verre dwaalen dat wy de Vrouw wat te naauw bepaalen, dan dat wy haar *Vleeſch* en *ſterk giſtende Dranken* laten genieten, al waare het zelfs dat deze laatſten haare *Tong* op het aangenaamſt aandeden: want wy ontdekken, door de ondervinding, dat zy eene *Koorts* doen vermeerderen, of in ſtaat zyn dezelve te verwekken, en dat de hier voor beſchreven *Levensregel* de voedzaamſte en heilzaamſte is. Alle zaaken die zwaar te verteeren zyn, en den *Omloop* der *Sappen* verwekken, moeten, noodwendig, een *Koorts* te wege brengen, waardoor de nodige ontlaſtingen verſtopt worden, en het leven der *Kraamvrouw* in gevaar geraakt.

§. 459.

Wat het *Slaapen* en *Waaken* betreft, daarin moet de *Kraamvrouw*, zo veel mogelyk is, voor alle geraas bevryd worden. *Bedek*, ten dien einde, de *Vloer* en *Trappen* met *Carpetten* en *Laken*, *ſmeer* de *Hengſelen* der *Deuren*, *neem* den *Klepel* uit de *Schel*, *bind* de *Klopper* vaſt, en *beſtrooi* de *Straaten*, waarop veel *geraas* is, met *Zant*. Als de *Kraamvrouw*, niet tegenſtaande alle deze voorzorgen, noch ontruſt word, *ſtopt* men haar de *Ooren* met *Boomwol*, en men ſchryft haar *Opiaten* vóór, om *Slaap* te verwekken: wyl, door het *waaken*, en door den daaraan verbonden *onruſt*, de *uitdamping* verhinderd, en de *Koorts* verwekt word.

§. 460.

De *Beweging* en *Raſt* zyn, mede, een gedeelte der *Nietnatuurlyke dingen*, en, dus, onze byzondere *opmerkingen* waardig. Door te veel *beweging*, uit het *Bedde* óp te ſtaan, te *lang* óp te zitten, word de *Uitwaaſeming* verminderd, of afgebroken; en by het te *lang* zitten hangt de *Baarmoeder*, zo zy noch niet volkomen is tezaamgetrokken, onderwaards; haare *Banden* zetten uit, zy veroorzaakt *Pyn*, *Huivering* en *Koorts*. Om deze *kwaade toevallen* te verhoeden, moet de *Lydereſſe*, tot na den *vierden*, of *vyfden dag*, ſtil, in het *Bedde* gehouden, en, in een *Bedlaaken* leggende, opgenomen worden, op dat men het *Bedde* maake, waarin men haar, aanſtonds, weder moet nederleggen, en, genoegzaam tot den *negenden dag*, laten verblyven, na welken tyd de *Kraamvrouwen*,

vrouwen, niet zo ligt als kort na de Verlosſing, de *Koortſe* krygen. Veele Vrouwen worden, wegens de *natuurlyke geſteldheid* haars *Lighaams*, of om andere *toevallen*, langzaam herſteld, en dézen moeten, ná den *negenden dag*, even als vóór denzelven, naar de omſtandigheden, bezorgt worden. Anderen, wederóm, *ſtaan óp*, *gaan* en *ſtaan*, en *herſtellen* in veel korter tyd: maar dézen kunnen, zomwylen, zo zich, daardoor, gevaarlyke *Koortſen* openbaaren, haare *roekelooſe ſtoutheid* duur betaalen: derhalven is het beter aan de zeekerſte zyde te dwaalen, dan, in 't één, of 't ánder gevaar te lopen.

§. 461.

Het naadſtvolgend, dat in overweging genomen moet worden, is de *opſtopping* en *ontlaſting*. Wy hebben, hiervóór, aangemerkt dat, zo de *Vrouwen* tyde der *Baaring*, eêr het *Hoofd* in 't *Bekken* vaſtzit, op dien dag geen *openlyf* heeft gehad, de *Rechte* en *Kronkeldarm*, door eene *Inſpuiting*, geledigt moeten worden; hier door zal het *Baaren* bevorderd, de verdrietelyke ontlaſting des *Afgangs* verhoed, en de *Lydereſſe* in ſtaat geſteld worden van, binnen twee, of drie dagen niet weder te behoeven áf te gaan. Zo deze *voorzorge*, intuſſchen, verzuimt is, en de *Kraamvrouw*, na de Verlosſing, verſtopt blyft, moeten wy ons wachten haar *Prikkelende Inſpuitzelen* toe te dienen, of ſterke *Afgangverwekkende middelen* voor te ſchryven, op dat zy geen' al te hevigen *Afgang* verkryge, die, zo dezelve niet kan geſtopt worden, zomwylen, *doodelyke* gevolgen na zich ſleept, doordien, daardoor, de *Uitwaaſeming* en de *Kraamzuivering* verſtopt, ja, de Vrouw zodanig verzwakt word dat zy, plotzelyk, ſterft; een *droevig lot*, dat, door deze wyze van behandelen, dikwils, veröorzaakt word. Daaröm moet men, is het nodig dat de *Darmen* ontledigt worden, ſlechts *ontbindende Inſpuitzelen*, of heel zagte Afgangverwekkende middelen, gelyk de *Manna*, of *Elect. Lenitivum* voorſchryven. Tegen de Verſtopping der *Pis*, die zich, zomwylen, na de Verlosſing openbaard, hebben wy, bereids, in het 2de Boek, 2de Hoofd., 3de Afdeeling een Middel voorgeſteld. Maar geene *Ontlaſting* is, ter *Herſtelling* der *Kraamvrouwen*, van *meêrder nut* dan de *vryë uitwaaſeming*, die zó *volſtrekt noodzaakelyk* is, dat de Vrouw, zo zy niet, eenige dagen na de Verlosſing, op de oppervlakte des Lighaams beſtendig vogtig blyft, heel zelden weder herſteld: haare *gezondheid hangt*, om die *rede*, voor 't grootſte gedeelte, van eene *beſtendige ruſt* en *matig zweeten* áf, waardoor de *Koorts* verhoed word, om dat, dus, de *ſpanning* verhinderd, en de *Kraamzuivering* gelykvormig gehouden word: want zo dezelve verſtopt is, en een *Koorts*, met *Ruſt* en *Slaaploosheid*, volgt, blyft 'er niets beter voor de *Lydereſſe* over, dan *Ruſt* en *overvloedig Zweeten*, dat, in den beginne der Ziekte; door *Opiaten* en *Zweetverwekkende middelen* veröorzaakt word: maar deze laatſten moeten, by *groote hitte*, voorzichtiger dan by *koud weder* worden voorgeſchreven.

§. 462

Het laatſte der *Nietnatuurlyke Dingen*, dat in overweging komt, is de *gemoedsbeweging*, die, van gelyken, byzondere opmerkzaamheid verdient. De *Inbeeldingskragt* der *Lydereſſe* moet niet, door *nieuwigheden* en *buitengewoone Toevallen*, welken haare Vrienden en goede Bekenden ontmoet zyn, ontruſt worden: want men heeft ondervonden dat, door diergelyke berichten, de *Weden*, na zy reeds begonnen waaren, geheel ophielden, en de Vrouw in *mismoedigheid* gedompeld wierd: ook hebben deze *Berichten*, na de Verlosſing, zulk een' *angſt* te wege gebragt, dat alle *nodige ontlaſtingen* ophielden, en een geweldige *Koorts*, ja, *Stuiptrekkingen* verwekt wierden, die met de *dood* eindigden.

DERDE AFDEELING.

OVER DE GEWELDIGE BLOEDSTORTINGEN, NA HET VERLOSSEN DES MOEDERKOEKS.

§. 463.

Alle Vrouwen ondergaan, als de *Moederkoek* word afgeſcheiden, en, na dezelve verloſt is, meêr, of min *Storting*, waarin zy een *half*, *één heel*, of, ook wél, *twéé Ponden Bloeds* verliezen; maar zo deze menigte grooter word, en haar, by aanhoudendheid, ontvliet, dan is de *Lydereſſe* in *groot gevaar*. Deze gevaarlyke *Storting* word aan de geweldige ontlaſting van *Bloed* ontdekt, waardoor de *ſchoone Doeken*, zo ras men die aanlegt, weder vol worden; alsook, wanneer de *Pols* klein en *zwak*, en het *Aangezicht bleek* word; want dán beginnen de *leden koud* te worden, en de *Vrouw* krygt *Flauwtens*. Zo deze *Bloedſtorting* niet ſpoedig geſtild, of verminderd word, volgen *Stuiptrekkingen*, die, dikwils, met de *dood* een einde nemen.

§. 464.

Deze *gevaarlyke Bloedvloed* word, door álles wat de tezamenkrimping der ledig gewordene *Baarmoeder* verhinderen kan, veröorzaakt; *by voorbeeld*, door groote *zwakte* en *vermoeidheid* die, uit *herhaalde Bloedſtortingen*, vóór de Verlosſing, ontſtaan; door plotzelyke *ontleediging* der *Baarmoeder*; zomwylen, hoewel zelden, om dat een gedeelte des *Moederkoeks* in de *Baarmoeder* is nagebleeven; dezelve kan zich ook openbaaren als 'er nóch één Kind overblyft, of indien 'er noch meerder verloſt moeten worden; als mede, zo de *Baarmoeder*, door een groote menigte *Bloeds* blyft uitgezet, of zo men dezelve, doordien men al te ſterk aan den *Moederkoek* trek, ómkeerd. *Zie* 2de BOEK, 3de HOOFD 3de AFDEELING.

§. 465.

§. 465.

Om dat men, in deze gevallen, geen tyd mag verzuimen, en de *Inwendige Artſenyën* niet zo gezwind, naar ons oogmerk, als nodig is, kunnen werken, moeten wy, aanſtonds, onze toevlucht tot uitwendige Middelen nemen. Zo dit ongemak aan *zwakheid* is toe te ſchryven, waardoor de *Baarmoeder* buiten ſtaat is van zich tezamen te krimpen, en de *Monden* der *Vaten* open blyven; of zo zy zich reeds eenigzins: maar niet genoeg tezamen ſluiten, om de ontlaſting des *Bloeds* te ſtremmen; of zo, by de afſcheiding des *Moederkoeks*, de *Meeſter* de binnenſte óppervlakte, of den *inwendigen Rok* der *Baarmoeder* heeft *geſchaaft*, of *afgeſcheurd*, moeten, in deze gevallen, alle zulke dingen gebruikt worden, die de tezamentrekkende kragt der *Baarmoeder* ópbeuren, en het *Bloed* verhinderen, al te ſnel, in dit *Ingewand*, en in de dáár om ſtreeks leggende *Vaten* te vlieten. Men kan, ten dien einde, *Doeken* met de eene, of de andere *koude* en *tezamentrekkende vogtigheid*, als een *Oxicratum*, (dat is, *Azyn* en *Water*,) of met *rooden wrangen Wyn* doordrongen, op den *Buik* en den *Rug* der Kraamvrouw leggen. Eenigen ſchryven eene *Aderlating*, tot *vyf*, of *zes* Oncen, op den *Arm* vóór, met oogmerk van het *Bloed* af te leiden. Zo de *Pols* ſterk is, kan dit laatſte dienſtig zyn, ánders zal het meêr kwaad dan goed doen. Anderen ſchryven bindingen aan de *Knieën* en *Armen*, en om den *Hals* vóór, om zo veel *Bloeds* als mogelyk is, in 't *Hoofd*, in de *Armen* en in de *Beenen* terug te houden. Benevens deze uitwendige middelen kan men de *Schede* met *Werk*, of met *linnen Lappen* ópvullen, die van de voornoemde Vogten, waarin een weinig *Aluin*, of *Lootſuiker* gedaan word, doordrongen zyn; ja, eenige *Meeſters*, *ſpuiten* 'er *warmen Proefhoudenden Geeſt* (*Proof Spirits*) in, of laten een' *Lap*, of een *ſtuk Zwam* met denzelven vóltrekken, en brengen en drukken deze dingen in de *Baarmoeder*, wáárdoor de *Vaten* tezamenkrimpen.

§. 466.

Als de *Bloedvloed* noch, door een ander *Kind*, door de nablyving des *Moederkoeks*, of door *geronnen Bloed* ontſtaat, moet, dit alles, uitgehaald worden; en, zo 'er een *omkeering* der *Baarmoeder* is, moet dezelve ſpoedig herſteld worden. Zo de *Bloedſtorting*, door deze *Middelen*, wél een weinig bedaard: maar, echter, by aanhoudendheid, voortvliet: doch niet in zulk een menigte dat 'er een *ſpoedige dood* te vreezen is, kan men de *Lydereſſe* een weinig *rooden Wyn* en *Lil* vóórſchryven, waarvan zy, dikwils: maar weinig tegelyk, moet gebruiken. *Voor alle dingen* moeten *Sap* van *jonge Hoenders*, of van *Schaapenvlees*, op gelyke wyze, vóórgeſchreeven worden, op dat de *zwakke Maag* niet overladen, en een *Braaking* verwekt word: als dit de Vrouw, dikwils, en

weinig tegelyk, gebruikt, worden de *geleegde Vaten*, by graaden, gevuld, en de *Omloop* der *Sappen* word onderhouden. Als de *Pols ſterk* en *ſnel* is, zal het dienſtig zyn, dikwils, een *Mondvol Garſtewater* met *Elix. Vitriool* gezuurd, vóór te ſchryven; maar zo de *Omloop* zwak en langzaam is, zal *Extract* van *Kina*, in *ſlap Kaneelwater* opgeloſt, met kleine *ſlokken*, of op eene andere wyze ingegeven, dienſtig zyn; hier by moet men de *Lydereſe*, ten gelyken tyde, met *Opiaten* in den *ſlaap* zoeken te brengen. Deezen zyn, inderdaad, als het éérſte *geweld* der *Bloedvliet* geſteld is, en dezelven *voorzichtig* worden toegediend, in 't gemeen, krachtiger dan eenige andere *Artſeny*.

VIERDE AFDEELING.

OVER DE NAWEDEN.

§. 467.

Naweden openbaaren zich, gemeenlyk, als het *geronnen Bloed*, in de *Baarmoeder*, of in de *Schede* gebleven is, en groote *klompen* in dezelve vormt, die, door de ſpoedige tezamentrekking des *Moedermonds*, na de *Moederkoek* verloſt is, worden terug gehouden: ſchoon dezen uitgehaald zyn, worden, zomwylen, anderen gevormd: hoewel dezelven niet zo groot als de éérſte zyn, wyl de *holte* der *Baarmoeder*, na het *Baaren*, meêr en meêr verminderd. De *Baarmoeder* drukt, by haare tezamenkrimping, deze tezamenronning, naar den *Moedermond*, onderwaards, en, als de *Baarmoeder* weder, by graaden, word uitgezet, ontſtaat 'er een graad van *Weden* die door de *prikkeling* der *Baarmoederzeenuwen* ontſtaan. Door deze *onlydelyke gewaarwording* perſt de Vrouw haare *Baarmoeder*, als by eene *waare Baaring*, neder; de kragt neemt toe, en de *klonten geronnen Bloed* worden uitgedreven: na dezelven verloſt zyn, word de Vrouw gemakkelyker. Hoe grooter nu derzelver menigte is, hoe ſterker de *Weden* zyn, en hoe langer die aanhouden.

§. 468.

De Vrouwen hebben, zelden, *Naweden* van haar *éérſte Kind*, wyl zich, by de eerſte *Baring*, de *Baarmoeder*, na de Verloſsing, met grooter kragt dan by eenen volgenden *Arbeid* tezamenkrimpt, en, dus, de *Bloedklonten* uitdryft. De *Naweden* kunnen ook door *Verſtopping* in de *Vaten*, en *prikkelingen* in den *Moedermond* ontſtaan. Om deze *Weden* te voorhoeden, of te verdryven, kan men de *Baarmoeder*, zo ſpoedig als de *Moederkoek* is afgeſcheiden en verloſt, door de Hand in te brengen, of door de reeds daarin zynde Hand van all'' t *ge-*

ronnen

ronnen Bloed ontlaſten. Als men de *Baarmoeder*, dóór de *Wanden* des *Buiks* heen, grooter dan naar gewoonte bevind, kan men beſluiten dat 'er, of nóch een *Kind*, of een groote menigte *geronnen Bloeds* voorhanden is; en het mag, van beiden, wezen wat het wil, het moet 'er uitgehaald worden. Als de *Moederkoek* van zich-zelven uitkomt, en de *Náweden* geweldig zyn, kunnen zy, door een *Opiaat*, verminderd, of uit den weg geruimd worden: want als de Vrouw *ſlaapt*, en *overvloedig zweet*, houd de *prikkeling* der *zeenuwen* óp, de ontlaſting word ſterker, de *Moedermond* word onbeſpeurbaar ſlap, en het *geronnen Bloed* ontlaſt zich gemakkelyk. Als de *Ontlaſting* der *Kraamzuivering* gering is, moeten de *Náweden*, zo zy matig zyn, niet tegengegaan worden, wyl, door de drukking die zy verwekken, de andere afſcheiding, ter herſtelling der *Lydereſſe* nodig, bevorderd word. Ook kunnen, door *Verſtopping* in eenige *Vaten*, waardoor een kleine *ontſteeking* des *Moedermonds*, en der *Banden* veröorzaakt word, *Náweden* ontſtaan, en, dáárdoor, bewerkt worden dat de veröorzaakte drukking niet ſlechts de verſtopte vogtigheid helpt voortdryven: maar ook de *natuurlyke ontlaſting*, (zo die niet te geweldig is,) doet bevorderen.

VYFDE AFDEELING.

OVER DE KRAAMZUIVERING.

§. 469.

Wy hebben, bereids, gezegt dat, na de *Verloſſing* des *Kinds* en der *Nageboorte* eene ſterke, of geringe vlieting van Bloed uit de *Baarmoeder* volgt; en deze laatſte, word, door de onmiddelyke ontlaſting, in ſtaat geſteld van zich, te vryer, tezamen te trekken; zonder dat 'er, wegens eene ontſteeking, gevaar voorhanden is; dat, by de zamenkrimping, naar allen aanzien, zoude ontſtaan, zo de *groote Vaten* niet, ten gelyken tyde, geledigt wierden. Maar, om dat de *Vleiſtoffe* uit de *kleiner Vaten* niet zo ſpoedig ontlaſt worden, of in de *Holáder* terug kunnen keeren, is het nodig dat 'er, als de groote ontlaſting ophoud, eene geſtadige en zagte ontlediging aanhoud, tot de *Baarmoeder* op byna dezelfde grootte als vóór de Bezwangering, is tezaamgetrokken; hier toe geraakt zy omtrent den achtienden, of den twintigſten dag na de Verloſſing: hoewel deze tyd, by verſcheidene Vrouwen, ook onderſcheiden is.

§. 470.

Als de *groote Vaten*, áánſtonds na de Verloſſing, geledigt worden, houd de *Vloeijing*, dikwils, verſcheiden uuren óp, tot de *Vogten*, uit de *kleiner Vaten*, in

in de *grooter* worden gedreven, en dán beginnen zy, met *bleker verwe*, weder aan te vlieten.

§. 471.

De *roode verwe* der *Kraamzuivering* duurd, gemeenlyk, tot den *vyfden dag*: hoewel zy, van den beginne af áán, by trappen, *wyächtiger* word: omtrent den *zevenden dag* ontlaft zy *klaar* en *helder* vogt: want om dat de *Monden* der *Vaten*, door het tezamenkrimpen der *Baarmoeder*, by graaden, enger worden, laten zy, eindelyk, flechts een *weiächtig* deel dóór. Wat de *groenächtige verwe* belangt, men acht dat dezelve door de oplosfing des *Celächtigen*, of *Zeefächtigen Vlies* ontftaat, of van den *Slym* die de *Oppervlakte* des *Moederkoeks* en het *Chorion* omvangt: indien een deel daarvan, in de *Baarmoeder* blyft, gaat hetzelve tot bederving over, het word misverwig, loft zich óp, vermengt zich met de uitvlietende vogtigheden, en beverwt die.

§. 472.

Schoon de reeds aangemerkte *Kraamzuivering*, gemeenlyk, tot den achtierden, of twintigften dag duurd, neemt dezelve, echter, áf, en houd, by die Vrouwen welken haare Kinderen zogen, of in den beginnen, een *buitegewoone ontlafting* gehad hebben, eerder óp: de *Verwe*, de *menigte* en *aanhouding* is, by verfcheidene *Vrouwen*, ook onderfcheiden. By éénigen verdwynd de *rode verwe* den *éérften*, of *twééden dag*: by ánderen, hoewel zelden, duurd zy meêr, of minder, tot aan het *einde* der *Maand*; maar by éénigen is de ontlafting heel gering: by ánderen bovenmaten veel: by de ééne Vrouw houd zy fchielyk óp: by de ándere duurd zy de geheele *Maand* dóór; en, nochtans, zullen zich alle deze Vrouwen wel bevinden.

§. 473.

Zommigen beweeren dat deze ontlafting uit de *Baarmoeder*, even als die by *Wonden* met eene groote oppervlakte, is: maar men gelooft, met meerder grond, dat de verändering der *verwe*, en de vermindering der menigte, uit de langzame tezamenkrimping der *Vaten* ontftaat; wyl, vóór het verfchynen des *Etters*, *verfcheuringen*, of *Zweeren* zoude moeten geweeft zyn, en ook ziet men, by Vrouwen die, plotzelyk, ná de Verlosfing, zyn gefturven, geene Wonde, of afffchaaving des Huids, aan de binnenfte óppervlakte der *Baarmoeder*: maar dezelve is, zomwylen, glad en effen, en ook, menigmaal, aan die deelen, waaräan de *Moederkoek* heeft vaftgezeten, ruuw en ongelyk bevonden. De ruimte die deze deelen, vóór de Verlosfing, inneemen, en welke *zes Duimen* in de *Middenlyn*, of *achtien* in den *omtrek* bedraagt, word, kort na de Verlosfing, tot op een *derden*, of *vierden deel* dezer afmeting, tezaamgetrokken.

ZES-

ZESDE AFDEELING.

OVER DE ZOG, OF MELKKOORTS.

§. 474.

Omtrent den *vierden dag* beginnen, in 't gemeen, de *Borſten* óp te zwellen en pynlyk te worden. Wy hebben, hiervóór, aangemerkt dat, ſtaande den tyd der *Bezwangering*, de *Borſten* der meeſte Vrouwen, by graaden, tot de Verlosſing, toenemen; en om dat zy, door de *Vaten*, waarin meêr en meêr *vogten* vlieten, in grootte toeneemen, worden zy weeker: maar door deze trapsgewyze uitzetting worden zy bekwamer om de *Melk*, van 't *Bloed*, na de Verlosſing, áf te ſcheiden. Geduurende de *éérſte twéé*, of *drie dagen*, na de Verlosſing, voornamelyk als de Vrouw een ſterke ontlaſting heeft gehad, is, zomwylen, waargenomen dat de *Borſten neederſlaan* en *ſlap* worden; doch omtrent den *derden*, of den *vierden dag*, als de *Kraamzuivering* begint af te nemen, zwellen de *Borſten* weder tot haare voorgaande grootte, en zetten zich meêr en meêr uit, tot de *Melk*, als dezelve word afgeſcheiden, of door het Kind uitgezogen, dikwils, van zich-zelf, uit de *Tepels* vloeit.

§. 475.

De meeſte ongemakken die de Vrouwen, na de Verlosſing, overvallen, ontſtaan door de *verſtopping* der *Kraamzuivering*, of der *Melk* in de *Borſten*, dat, door álles wat *Koorts* voortbrengt, veröorzaakt word: als *verkouding*, *láng* en *moeijelyk Baaren*, het *nuttigen* van *zwaar te verteerene Spyze* en *Drank*, die den *omloop* des *Bloeds* in de *groote Vaten* aanzetten, wáárdoor de *kleiner*, nevens alle *afſcheidende* en *uitwerpende Buizen*, verſtopt worden.

§. 476.

Om dat de ontlaſting der *Kraamzuivering*, by Vrouwen van verſchillende geſteldheid, zo onderſcheiden is, en, bovendien, éénigermaten, van de *handelwyze* der bezorging, en van de eigene *leevenswyze* der *Lydereſſe* afhangt, kunnen wy, uit derzelver verwe, menigte, en aanhouding, van den toeſtand der Vrouw niet oordeelen: maar wy moeten zulks uit ándere *toevallen*, die de ontlaſting betreffen, waarnemen. Als de Vrouw ſterk is, en de zaaken zich wél ſchikken moet 'er niets in 't werk geſteld worden om de ontlaſting te vermeerderen, of te verminderen. Zo de *ontlaſting* grooter is dan de Vrouw kan uitſtaan, zullen zich alle *toevallen* van ledigheid der *Vaten* vertoonen:

maar om dat de *Kraamzuivering* zelden zo geweldig vliet dat dezelve de Vrouw *plotzelyk* van 't *leven berooft*, kan déze, door een' *dienſtig voedenden Levensregel*, wáárby men, te gelyk, *Hartſterkende* en *Kragtvermeêrderende Artſenyën* vóórſchryft, by haare kragten gehouden worden; men laat haar, by vóórbeeld, *kragtig vleesnat*, *Lil* en *Ezelinne Melk* gebruiken. Als de *Pols langzaam* en *diep* is, kan de *Lydereſſe* herhaalde *giften* van *Confect. Cardiac.* gebruiken, benevens *Mengzelen* uit *hartſterkende Wateren* en *vlugge Geeſten* tezaamgeſteld; ook worden *tezametrekkende middelen* en *Opiaten*, benevens *Koortsbaſt*, op verſcheidene wyzen voorgeſchreven: van gelyken zullen ook *wrange Wynen* van grooten dienſt zyn. Daar tegen, als de *Kraamzuivering* te gering is, of geheel óphoud, zyn de toevallen gevaarlyker, en verëiſchen eene tegengeſtelde geneeswyze; want hier moet men eene al te groote volheid der în, en óm de *Baarmoeder* leggende *Vaten* uit den weg ruimen, wyl dezelve ſpanning, ſmert, en een' *moeijelyken Omloop* der *Sappen* veröorzaakt, wáárdoor, dáárna, groote hitte in de Deelen, ongeruſtheid, Koorts, een volle, harde, ſnelle Pols, Pynen in 't Hoofd en in den Rug, Angſt en benaauwden Adem ontſtaan. Deze *Ziektens* moet men, zo dezelven niet in den beginne verhoed, of, door ruſt en overvloedig zweeten, herſteld worden, door *Aderlatingen*, en door *verkoelende hulpmiddelen* herſtellen.

§. 477.

Als de *Verſtopping* niet lang geduurd heeft, laat men de *Lydereſſe* ſtil leggen, en men tracht haar een *overvloedig zweet* te verwekken, door het dikwils drinken van *warme*, *ſlappe* en *verdunnende vogten*, als *Haver Gruwel*, *Garſtewater*, *Thee*, of *ſlap jong Hoendernat*; men kan haar ook *Opiaten* en *Zweetmiddelen* van onderſcheidene ſoorten, die voor haar *Maag* dienſtig zyn, laten gebruiken. *Byvoorbeeld*, *Theriac. Androm.* van ʒß. tot ʒi. *Laud. Liquid.* van *gtt.* x. tot *gtt.* xx. *Pilul. Saponac.* van *gr.* v. tot *gr.* x., of *Syr. de Meconio*, van ʒß. tot ʒi. Dezen kunnen, benevens noch andere voorſchriften van *Opiaten*, naar gelegendheid, herhaald worden; en, als dezen geen *Ruſt* noch *zweet* verwekken, moeten *zweetdryvende Middelen*, zonder *Opium* voorgeſchreven worden.

℞. *Pulv. Contrayerv. Com.* ʒß. *Pulv. Caſtor. Ruſ. Sal. Succin.* ā ā *gr.* v. *Syr. Croci q. ſ. f. Bolus ſtatim ſumendus cum hauſt. ſequent. & repetat. quarta vel ſexta quaque hora ad tres vices vel ut opus fuerit.*

℞. *Aq. Cinnamom. ten.* ʒiß. *cum Spirit. Syrup. Croci āā* ʒij. *adde Sal. vol. c. c. gr.* iv. *m.*

§. 478.

Zo deze Middelen, zonder goeden uitſlag, gebruikt worden, en de *Lydereſſe*, in plaats van door *Ruſt*, *overvloedig zweten*, of genoegzaame ontlaſting

laſting der verſtopte *Kraamzuivering*, van haare ongemakken bevryd te worden, *hitte*, *droogheid* des *Huids*, *Angſt*, een *Snelle*, *harde* en *volle Pols* verkrygt, moeten de *warme Zweetmiddelen* ter zyde gezet worden, wyl dezelven, zo zy de begeerde werking niet verrichten, de *Koorts* en de *Verſtopping* noodwendig vermeerderen: men moet dan toevlugt tot *Aderlaten* op den *Arm*, of op den *Voet* nemen, en, naar de graad der *Koorts* en *Verſtopping*, meêr, of minder *Bloed* áftappen; deze ontlaſting moet, naar de gelegendheid veréiſcht, herhaald worden. Als 'er geene geheele *Verſtopping* voorhanden is, acht men het dienſtiger een Ader op den *Voet*, dan op den *Arm* te openen: en, op dezen laatſten, is zulks nutter, indien de *Kraamzuivering* volkomen verſtopt is. De *gewoone Drank* der Vrouw moet met *Salpeter* vermengt worden, en men moet den volgenden *Drank*, of diergelyken, vóórſchryven.

℞. *Sal. Abſynth.* ℈i. *Succ. Limon.* ℥ß. *Aq. cinnamom. ſimp.* ℥iß. *Pulv. Contrayerv. Comp.* ℈i. *Saccbar. Alb. q. ſ. f. Hauſtus ſtatim ſumendus, & quarta vel ſexta quaque hora repetendus.*

§. 479.

Indien zy *hardlyvig* is moeten haar, naar gelegendheid, *verweekende* en *zagte openende Inſpuitzels* toegedíend worden; haare *Borſten* moeten *geſtoofd*, of met den *Mond*, of met *zuigglaſen* uitgezogen worden. Indien, door deze Middelen, de *Koorts* geſtild word, en de nodige ontlaſtingen weder beginnen, is de Lyderesſe, gemeenlyk, weder herſteld: maar, houden de toevallen áán, dan moeten de *verkoelende middelen*, by aanhoudenheid, voortgezet worden. Word, in weêrwil van het aangewende, de *Koorts* door eene overvloedige ontlaſting der *Kraamzuivering* uit de *Baarmoeder*, of van *Melk* uit de *Borſten*, of door *Zweeten*, *Piſſen*, of *Stoelgang* niet verminderd, of uit den weg geruimt, en word de Vrouw, by aanhoudendheid, nu en dan, met *Huiveringen* overvallen, dan kan men vermoeden dat 'er één, of meêr *verzweeringen* in de *Baarmoeder*, of in de dáár om ſtreeks leggende deelen, of in de *Borſten* zullen ontſtaan: zomwylen word de *ſtof* naar eene andere plaats vervoerd, en de zitplaats derzelve laat zich, uit de geweldige ſmerten waardoor de Deelen worden aangegrepen, vooráf bepaalen. Deze *Ettergezwellen* zyn, naar de plaatſe daar zy ontſtaan, naar de grootte der *verèttering*, en naar de goede, of kwaade lighaamsgeſteldheid der Lyderesſe, meêr, of minder gevaarlyk.

§. 480.

Als de *ſmerten* in het bovendeel des *Buiks* geweldig zyn, de *Koorts* tot eene heel hooge graad gerezen is, en de *Lyderesſe*, op éénmaal, van de *Pynen* bevryd word, zonder dat 'er eene *ontlaſting*, of een beſlisſende *doorbraak* is voor-

afgegaan, mag de *Geneesheer* een beginnende *Verſterving* aankondigen: voornamelyk als, ten gelyken tyde, de *Pols klein*, *ſnel*, *ongelyk*, en *tuſſchenpozende* word; als de Vrouw, na een levende verwe gehad te hebben, *doods* en *bleek* word, waarby zy-zelve, en alle de omſtanderen zich verbeelden dat zy begint te beteren: in dit geval zal zy beginnen te *ylen*, en, in heel korten tyd, ſterven.

§. 481.

Alle het geene wy, wegens dit onderwerp, gezegt hebben, moet van de *Koorts* verſtaan worden, die door eene *verſtopte Kraamzuivering* ontſtaat, en by welke de *Borſten*, van gelyken, kunnen worden aangegrepen: maar de *Melkkoorts* is, eigentlyk, dát gene 't welk, ſlechts, de *Borſten* aangaat, en, ſchoon de *Kraamzuivering* in genoegzame menigte vliet, kan voorvallen: nochtans zetten zy malkanderen beurdtelings áán, en beiden zyn zy, naar de bereids verklaarde wyze, namelyk, door *Opiaten*, *verdunnende* en *zweetmakende Middelen*, in den beginne, te herſtellen: doch zo deze voorſchrevene middelen mogten komen te miſſen, moeten de *Verſtoppingen*, door de voorſchreven verkoelende middelen, uit den weg geruimd worden. De *Melkkoorts*-alleen, daar de *Baarmoeder* niet mede te doen heeft, is dat gevaar niet onderworpen, en laat zich veel lichter herſtellen. Vrouwen van eene gezonde geſteldheid, die haar Kinderen zelven *zogen*, en goede *Tepelen* hebben, wier *Melk* gemakkelyk toevalt, zyn deze ziekte, zelden, of nooit onderworpen: dit is meerendeels een toeval van zulken die niet *zogen*, en verzuimen de affcheiding der Melk tegen te gaan, of, als de Melk is afgeſcheiden, haare *Borſten* niet behoorlyk leedigen. Deze *Koorts* overvalt ook Vrouwen die het *zogen* te vroeg ondernemen, en haare beproevingen, te lang achteréen, voortzetten; wáárdoor de *Tepelen*, en, tegelyk, de *Borſten*, dikmaals, *ontſteeken*, *zwellen* en *verſtopt* worden.

§. 482.

Om te verhoeden dat de *opzwelling* der *Vaten*, in de *Borſten*, en de afſcheiding der *Melk* niet al te ſterk word, zal het, by *Vrouwen* die niet willen *zogen*, dienſtig zyn, uitwendig, zulke dingen öp te leggen, die, door haare *drukkende* en *terugdryvende kragt*, verhinderen dat het *Bloed* niet in al te groote menigte naar de deelen vliet, welken, nu, meêr dan op andere tyden, medegeven. Ten dien einde is het dienſtig dat men de *Borſten* met *Emp. de Menio Diapalm*, of *Emp. Simp.*, die op *Lynwaat* geſtreken word, bedekt; of doeken, met *gecamferden Brandewyn* doordrongen, zo wel op deze *Deelen* als onder den *Oxel*, vlytig áánlegt: hier by moet de *Lydereſſe* de ligtſte *ſpys* en *drank*, en weinig tegelyk gebruiken. Ongeácht deze voorzichtigheid komt 'er, gemeenlyk, den derden dag eene opzwelling: maar door ruſt en matig zweeten, en door het gebruik der uitwendige Middelen zullen de ſpanning en ſmert omtrent den vyfden, of zesden dag, hoofdzaakelyk als de Melk uit den Tepel vliet, bedaaren.

ren. Maar verkoud zich de Vrouw, of is zy van een *volle geſteldheid*, en leeft zy niet heel *gematigt*, dan zullen de *ſpanning* en *ſmerte* toenemen; zy zal *koude huiveringen* bekomen, en, hieröp, zal een *Koorts* volgen waardoor de ontlaſting der *Borſten*, zó wel als de andere *Afſcheidingen*, verſtopt kunnen worden.

§. 483.

In dit geval moeten de hiervóór aangepreezene *Zweetmiddelen* worden vóórgeſchreven, en, als 'er een overvloedig *Zweet* volgt, word de *Lydereſe* van de ziekte bevryd; men moet ook, ten gelyken tyde, de *Melk*, met den *Mond*, of door *Zuigglazen* uit de *Borſten* laten haalen. Zo deze handelwyze niet gelukte, en de *Koorts* ſterker wierd, moet men de Vrouw een *Ader* op den *Arm openen*, en, in plaats der tot hiertoe gebruikte *uitwendige Middelen*, *verzagtende ſmeerſels* en *Pappen*, om de deelen te *verzagten* en te *verſlappen*, gebruikt worden, Als, ongeächt dit álles, de *Koorts* noch eenige dagen aanhoud, zál de *Lydereſe*, dikwils, door *ſterk Zweeten*, of door een *groote ontlaſting* uit de *Baarmoeder*, een' *algemeenen Uitſlag*, een' *doorvlietenden Stoelgang*, die met *Melk* vermengt is welke in de *Darmen* ſtremt, herſteld worden. Maar zo geene dezer ontlaſtingen gebeuren, en de *ontſteeking* der *Borſten* met een aanwasſend geweld aanhoud, is 'er een *Verzweering* te vreezen, die tot *rypheid* gebragt, en, als ándere *ontſtokene Gezwellen*, behandeld moet worden; men moet hier geene *terugdryvende Middelen* gebruiken, op dat 'er geen *Knoeſtgezwellen* in de *Klieren* ontſtaan.

§. 484.

De *ſcheiding* dezer *Koorts*, als ook het laatſt beſchreevene, beſtaat, dikwils, in eenen *uitſlag* over de geheele *oppervlakte* des *Ligbaams*: maar, byzonder, aan den *Hals* en de *Borſten;* waardoor de *Koorts* uit den weg geruimt word: men moet hier niets laten gebruiken 't welk den *Omloop* der *Sappen* ſterk vermeerderen, of verminderen kan: maar enkel zulke dingen, waardoor den *uitſlag* buitenwaards word gehouden. Maar als, ongeächt dezen *uitſlag*, de *Koorts*, in de plaats van áf te nemen, toeneemt, is het nodig derzelver kragt, door de voorbeſchreevene ontlaſtingen, te verminderen, en haren wasdom te verhoeden. Zo, daar tegen, de *Pols* zwak word, de *uitſlag* begint *in te ſlaan*, en te vreezen ſtaat dat de *ſtoffe* der *ziekte* op de *Ingewanden* zoude vallen, moeten wy dezelve, door zulke *Opiaten* en *Zweetdryvende Artſenyën* als wy, by de *verſtopping* der *Kraamzuivering*, bereids hebben voorgeſchreven, naar buiten zoeken te houden: hier kan men ook *Bladdertrekkende Middelen*, met goede gevolgen, aanleggen. Men kan, hieröver, met de Schriften der HEEREN DAVID HAMILTON, en HOFMAN raadpleegen.

ZEVENDE AFDEELING.

OVER DE UITZAKKING DER SCHEDE, DES RECHTEN DARMS EN DER BAARMOEDER.

§. 485.

Als het *Hoofd* des *Kinds* láng in het midden der *Scheede* blyft ſteeken, zwelt, zomtyds, derzelver onderdeel, en, als het Hoofd láger naar beneden komt, word dit gedeelte door den *Schedenmond* heen gedreven, en veröorzaakt eene heel *zwaare Baring*: zomwylen word ook het ónderdeel des *Rechtendarms*, door de *Sluitſpier*, uitwaards gedreven; hoofdzaakelyk als de *Lydereſe* met *inwendige Aambeijen* gekweld is. De herſtelling van beiden deze ongemakken beſtaat in het uitgezakte gedeelte weder binnen te brengen. Zo dit, by de laatſte omſtandigheid, wegens zwelling van 't uitgezakte, niet aanſtonds geſchieden kan, moeten *verweekende ſtovingen*, en *ſmeulige Pappen* (*Pultices*) gebruikt worden, om de *ontſteking* te herſtellen. Als de uitzakking binnen gebragt is, moet zich de Vrouw, meêr dan gewoonlyk, te Bedde houden, en indien het deel weder uitzakt als de Vrouw ter *Stoel gaat*, of haar *Water* ontlaſt, moet hetzelve, naar gelegendheid, weder ingebragt worden; zo de Vrouw weder by kragten komt, zal dit ongemak, naar alle gedachten, herſtellen: ánders moeten 'er *tezamentrekkende Rookingen* en *Stovingen* gebruikt worden. Als dit ongemak lang aanhoud, moeten 'er *Stopzel*, die tot het Deel, 't zy *Schede*, of *Rechtendarm* bekwaam gemaakt zyn, ingebragt worden.

§. 486.

Uit deze zelfde oorzaaken, als ook door álles wat de *Banden* en het *Buikvlies*, waaràan de *Baarmoeder* verbonden zit, al te ſlap maakt, alsmede een veröuderde *Witte-Vloed*, deszelfs láng aanhouden en ſterke ontlaſting, wáárdoor de Vrouw in deze deele verzwakt word, kan mede een *uitzakking* der *Baarmoeder* ontſtaan.

§. 487.

Als dit ongemak door het *Baaren* ontſtaat, openbaard zich hetzelve niet eerder dan ná de *Verloſing*, wanneer zich de *Baarmoeder* weder tot haar natuurlyke grootte heeft tezamengetrokken, ja, zelfs, eerſt éénige *Weeken*, of *Maanden* daarna,

en

en dat niet anders dan door het eigen gewigt der *Baarmoeder*, en de dáárop drukkende *Ingewanden*, die den *Schedenmond* zodanig, by graaden, doen verwyden, dat dezelve kan *uitzakken*: in dit geval begeeft zy zich, met de *Schede* overdekt, die, te gelyk met háár, voorüit komt, naar beneden, en hangt tusſchen de *Deyën*; maar, ongeächt deze bedekking, kan men den *Moedermond* altoos voelen, en, dus, de *geſtalte* en *zelfſtandigheid* der *Baarmoeder* ligtelyk onderſcheiden.

§. 488.

Om dat deze *uitzakking* by graaden ontſtaat, kunnen de *Vrouwen* die, meestentyds, indien zy te *Bedde* blyven, zelve inbrengen en terug houden: maar ſtaan zy óp, om te gaan en te ſtaan, dan zal dezelve weder te voorſchyn komen. Wanneer dit ongemak niet al oud is, en de *Baarmoeder* niet geheel door den *Schedenmond* uitkomt, zal de *Lydereſe*, door *tezamentrekkende Inſpuitzelen*, herſteld worden, en, by de daaröp volgende *Bezwangering*, het bovendeel der *Baarmoeder* zodanig uitgezet worden dat het *Bekken*, daardoor, word opgevuld, dezelve boven den *Rand* ópklimd, en de *Moedermond* in de hoogte ryſt. Als nu de *Vrouw*, na de Verloſsing, *twintig*, of *dertig dagen* in haar *Bedde* gehouden word, trekken zich de *Banden*, gemeenlyk zó tezamen, dat de *Baarmoeder* opwaards gehouden, en eene aanſtaande uitzakking verhoed word. Maar zo dit ongemak van langen duur is, zo de *Baarmoeder* en de *Schede* geheel door den *Schedenmond* uitzakken, en, onder het gaan, door de wryving der *Schede* tegen de *Deyën*, en van den *Moedermond* tegen de *Doeken*, die ter ophouding gebruikt worden, een *ontſteeking*, *ontvelling* en *zweeren* ontſtaan, wyl 'er een groote *toevloed* van *vogten* naar deze deelen gelokt word, vernietigen deze toevallen, (als 'er een *Wittevloed* uit de *Baarmoeder* by is,) alle hoop van aanſtaande *Bevruchting*, of Heeling door *Inſpuitzelen*; en wy kunnen, verder, niets belooven dan dit ongemak door de inbrenging der *Baarmoeder* te beſtryden, en de ingebragte *Baarmoeder*, door een Moederſtopzel, terug te houden; wáárdoor, als dit langen tyd gebruikt word, de Deelen heel ligt haare behoorlyke ſpanning weder verkrygen, en dit ongemak in den grond kan geheeld worden.

§. 489.

Als de *Baarmoeder* zodanig ontſtoken is dat zy niet terug kan gebragt worden, moeten 'er, *in 't gemeen*, *ontlaſtingen* vóórgeſchreeven, van gelyken *Stovingen* en *ſmeulige Pappen* omgeſlagen worden, waar door derzelver *omtrek* zodanig verminderd word dat zy terug gebragt kan worden. Daar zyn, tot dit ongemak, verſcheiden ſoorten van *Moederſtopzelen* uitgedacht, éénigen hebben een *Kogelvormige* geſtalte, ánderen openen zich door een *Veer*, als in de *Edenburgſche Proeven* beſchreeven word. Maar de gebruikelykſte zyn vlak, hebben, in het midden, een kleine opening, en zyn van *Kurk*, met *Waſch* over-

overtrokken, van *Elpenbeen*, *Palmhout*, *Ebbenhout*, *Lignum vitæ*; en van een driehoekkige, vierhoekkige, Eyronde, of kringronde gedaante. De *kringvormige* ſchynen de beſten te zyn, wyl wy grooter van deze, dan van ééne ándere geſtalte kunnen binnenbringen. Zy leggen *bekwamer* in de *Schede*, en, om dat zy zich altoos een weinig óp en néderwaards begeven, *ſtoppen* zy nooit de *Pis*, noch den *Stoelgang* óp: intuſſchen moeten deze *Werktuigen*, naar de *Moedermond ſlap*, of *geſpannen* is, grooter, of kleiner zyn.

§. 490.

Daar is, onlangs, een *Moederſtopzel* te PARYS (*) uitgevonden, dat den vóórrang voor alle ándere heeft, om dat de *Vrouw* hetzelve des *'s morgens* inbrengen, en des *avonds* weder uitneemen kan: het word, door middel eens *kleinen Steels*, wiens onderëinde tot een klein Bolletje gevormt is, dat zich in een Bakje beweegt, in de *Schede* gehouden; dit Bakje is met Banden voorzien, die aan een' *Buikband*, welken de *Lyderesſe* om haar lyf heeft, verbonden is. Dit *Moederſtopzel* is, voor de genen die aan eene ſtille levenswyze gewoon zyn, boven maten wél verzonnen: maar de andere ſoort ſchikt zich beter voor zulke *Vrouwen* die *zwaaren Arbeid* verrichten, en geen gelegendheid of tyd hebben om deze binding te veſtigen, of weder te recht te brengen, wanneer dezelve onklaar is. (†)

(*) Naar ik meen, door den vermaarden SURET.

(†) Onze Schryver ſtelt hier het *Moederſtopzel* van SURET boven alle anderen vóór: maar getuigt ook, daar by, dat hetzelve alleen goed is voor *Vrouwen* die zich weinig behoeven te beweegen: en dat de platten, van verſchillende gedaante, de gebruikelykſten: maar, onder dezen, de ronden de beſten zyn. Aanmerkelyk is het dat hy hier niets van het gebrek meld, hetwelk aan SURETS werktuig verbonden is: namelyk, dat de *Baarmoeder* binnen in den *Ring* kan *zakken*, dat hetzelve te dikwils *onklaar* en *vervuild* is: als ook niets van de *Beſchaaving* des *Moederſtopzels* van ROONHUYZEN, waarüit, en uit dát van SURET, Hy en den *Hoogleeraar* P. CAMPER, een *Nieuw Moederſtopzel* hebben voortgebragt, (*Zie Verband. van den* Hoogl. P. CAMPER p. 66. 67.) dat beeter is dan deze twee voorgaande, en, het welk hy, op de achtendertigſte Plaat B B. heeft afgebeeld, welks bovenëinde genoegzaam de gedaante van 't ROONHUYZENS heeft, en welks onderëinde met dát van het *Moederſtopzel*, hetwelk op de 2de PLAAT, van den Heer CAMPER, *Fig.* III. V. in de *Verband*, te vinden is, volkomen overëenkomt.

ACHT-

ACHTSTE AFDEELING.

OVER DE NODIGE ONTLASTINGEN OP HET EINDE DER MAAND, NA DE VERLOSSING.

§. 491.

De *Vrouwen* die genoegzame *Kraamzuivering* en rykelyk *Melk* hebben, als mede haare Kinderen zelve zogen, herſtellen zich ligt weder; en om dat de *overvloedige Sappen* des *Ligbaams* zich door de *Tepelen* ontlaſten, worden 'er, zelden, ontlaſtingen op het einde der *Maand* verëiſcht: maar, wanneer zich, na den *twintigſten dag*, toevallen van *volbloedigheid* openbaaren, te weten *ſmerten* en *ſteeken* in de zyde, dan moet 'er eenig *Bloed* uit den *Arm* getapt, en de *Buik*, door herhaalde *Inſpuitzelen*, of herhaalde *giften* van *afgang verwekkende Middelen*, langzamelyk, geöpend worden.

§. 492.

Zo zich de *Lydereſſe* tamelyk wél herſteld bevind; zo de *Melk*, in den beginne, uitgezogen, of door de *Tepelen* ontlaſt is, en, daarna, weder terug word gedreven, is 'er, voor de *derde*, of *vierde weeke*, geene ontlaſting nodig, en, zomwylen, niet éérder dan na de *maandelykſche Reiniging* weder gevloeit heeft, dat, gemeenlyk, omtrent de *vyfde weeke* geſchied. Zo zich de *Stonden* binnen dezen tyd niet openbaaren, moeten haar *zagte ontlaſtingen* bezorgt worden, die de *volbloedigheid* verminderen, en de *Stonden* verwekken.

TWEEDE HOOFDDEEL.

OVER DE BEZORGING DER EERSTGEBOOREN KINDEREN, ALS OOK OVER DE ZIEKTENS WAARAAN DEZELVEN ONDERWORPEN ZYN.

EERSTE AFDEELING.

OVER HET WASSEN EN KLEEDEN DES KINDS, EN 'T GEEN VERDER NODIG IS.

§. 493.

Als het *Kind* verloft, de *Navelſtreng* afgebonden en afgeſneden, als ook een *warme Doek*, of *Flenelle Kapzel* op deszelfs *Hoofd* gezet, en het *Lighaam* in een' *warmen doek* gewonden is, kan men 't aan de *Kraambewaarſter*, of aan eene byzynde *Vrouw* overgeven, op dat het *gewaſen* en van de *onreinigheid* die, zomwylen, deszelfs geheele uitwendige oppervlakte bedekt, en men, voornamelyk, op het *Hairige gedeelte* des *Hoofds*, onder de *Oxelen*, en in de *Lieſchen* vind, gezuiverd word. Deze *afwaſing*, of *Bading* geſchied, gemeenlyk, door *warm Water*, met een weinig *Ongariſch water*, met *Wyn*, of met *Bier* vermengt, waarin men een weinig *Pomade*, of *verſche Boter* laat ſmelten. Dit *Mengzel* reinigt de geheele *óppervlakte*; en de zich dáárónder bevindende *olie deelen* verdunnen den *ſlym*, zo dat men alles, daarna, met eenen *linnen Doek* volkomen kan afdroogen en afwiſchen: intuſſchen is *Melk* en *Water*, of *Zeep* en *Water*, vóór dit *Mengſel*, te verkiezen.

§. 494.

Zo men, in 't haalen des *Kinds*, by *moeijelyke*, of *tegennatuurlyke Baringen*, veel *kragt* heeft gebruikt, moet het geheele *Lighaam* onderzogt worden; en indien 'er eene *blaauwe vlek*, of *kneuzing* aan het *Hoofd* is, zal dezelve verdwynen, zo men de plaats met *Pomade* beſmeert, en, zagtelyk, met de *Hand wryft*, of *verwarmd*. Indien 'er een *Lid ontleed*, of *gebroken* is, moet zulks, aanſtonds, herſteld worden: maar ſchoon de *ontleding* zelden voorvald, zyn, nochtans, de *Schouderen*, meêrder dan de ándere *Leden*, aan dit *Toeval* onderhevig: doch *ontleeden* de *Schouderen* gemakkelyk, zy worden ook weder gemakkelyk herſteld.

ſteld. De *Beenderen* der *Armen* en *Deyën* zyn meêrder aan *Breuken* onderhevig dan éénig ander *Lid*; de éérſten, worden ligt *herſteld*, wyl het *Lid* zonder beweeging kan gehouden worden. Maar een *Breuk* aan de *Deybeenderen* is veel *bezwaarlyker*, wyl, buiten de *zwaarigheid* van de *Beenderen* in behoorlyke *legging* te houden, dit deel, by de *retniging* des *Kinds*, dikwils, en onvermydelyk bewogen moet worden. In dit geval is het beſte middel, dat men het *Kind*, na de *Deybeenbreuk* door een behoorlyk *Verband* bezorgt is, op deszelfs zyde legt: zodanig dat de *Kraambewaarſter* de ondergelegde *Doeken*, zonder het *Been* te bewegen, kan veränderen, en dat men hetzelve op een *Peul*, of *Kuſſen* legt, op dat de *Min*, of *Moeder*, het *Kind* gemakkelyk de *Borſt* kan geven: als het een, of ander *Been* gebroken is, kan het, door een zagte en gelyke uitrekking, in zyn behoorlyke plaats gebragt en gehouden worden.

§. 495.

De *Navelſtreng* moet in een zagt *linne doekje* gewonden, en op den *Buik* gelegt worden, waaröp men een dik *drukdoekje* plaatſt dat met een' *Band*, dien men, gemeenlyk, een *Navelband* noemt, middelmatig vaſt aangedrukt word. Deze drukking moet eenigen tyd worden aangehouden om een *Navelbreuk* te verhoeden; zy moet, by Kinderen die veel *weenen*, digter aangehaald, en langer gebruikt worden dan by Kinderen die *ſtil* en *geruſt* zyn: maar deze Band moet, evenwel, niet te vaſt geſloten worden, op dat dezelve voor het Kind niet onlydelyk zy; de Band moet ook, om den *anderen dag*, losgemaakt, en het Deel beſchouwd worden. De *Navelſtreng* krimpt tezamen, verſterft, en valt, gemeenlyk, den *zesden*, of *zevenden Dag*, van den *Buik* áf: maar niet ter plaatſe der afbinding, gelyk eenigen gelooft hebben. Zo dra de *Navelſtreng* is afgevallen, moet men een *Wiek* van *droog Plukſel* op den *Navel*, en, óver dezen, een *drukdoekje*, en, óver beiden, een' *Navelband* leggen, waarmeê men, om de voornoemde rede, eenige weeken aanhoud.

§. 496.

Geduurende den tyd waarin het Kind gewaſſen en opgebakerd word, moet men, voornamelyk, het *Hoofd* en de *Borſt* middelmatig warm houden, op dat de *koude* de uitwaaſeming niet belette; het *Hoofd* en het *Lighaam* moeten tamelyk vaſt geſloten worden, op dat men gemakkelyker met het Kind omgaan, en hetzelve voor de *koude* bewaaren kan; voornamelyk als het *zwak* is: maar is het *ſterk*, en heeft het zyn' vollen *wasdom*, dan kan het niet te los gekleed worden, wyl, door een al te groote tezamenperſing, de *Herſenen*, de *Borſt*, en den *Buik* moeten lyden. Men moet zich, met het *Baakeren* van éérſtgebooren Kinderen, naar het Jaargety, en naar de geſteldheid des weders richten; de bovenmatige *koude*, en bovenmatige *Hitte*, die beiden ſchadelyk en gevaarlyk zyn, moe-

ten vermyd worden. Maar in plaats van veele overvloedige *uitvindingen* der *Kraambewaarſters*, en der geenen die *Kinderengoed maaken*, (dat 'er gemeenlyk, koſtelyk en prachtig diend uit te zien,) moet men, integendeel, de *kleeding* der Kinderen zo *eenvoudig* en gemakkelyk maken, als immer mogelyk was.

§. 497.

Na het *Kind* gewaſſen, de *Navelſtreng* bezorgt, en het *Hoofd* met een' *linne*, of *wolle Muts*, (gelyk wy hier voor gezegt hebben,) gedekt is, kan men hetzelve een *Hembd* en *Borſtrokje*, en, dáárover, een *flenelle Schort*, of *Rokje*, van vooren open, met een' breeden bovenband voorzien, gelyk gemeenlyk geſchied, aantrekken; of, liever, aan het *Rokje*, een *Borſtrokje* vaſthechten, om dezen, beiden tegelyk, te kunnen aantrekken: het is beter dit *Rokje* van vooren met lintjes, dan met ſpelden toe te maaken; in de plaats van *één*, of *twéé Luuren* kan men hetzelve met een *flenelle* of *Bomezyne Japonnetje* kleeden; en dán, op het Hoofd, noch een andere *Muts*, zo *fraai* en *koſtelyk* als de *palleerſter* goedvind, bezorgen (*).

§. 498.

In 't kort, het voornaamſte oogmerk is, dat des Kinds *Hoofd* en *Lighaam* niet te *vaſt*, te *los*, te *koud* noch te *warm* gehouden word, dat het *warm*, maar niet *heet*, *gemakkelyk* maar niet al te *los gekleed*, noch *bedekt* legt, dat de *Herſenen* geen tezamendrukking lyden, en dat als het Kind wakker word, de *Voetjes* vry mag hebben; op dat de *Ademhaling* volkomen en ruim geſchieden kan; om die rede zyn alle overtollige *zwagtels*, *Luuren*, *Halsdoekjes*, *Dekens*, en álles wat het Kind ongemak aandoet, te verwerpen; men moet zo weinig *ſpelden* als mogelyk is, en die welken volſtrekt nodig zyn, met de grootſte omzichtigheid gebruiken.

TWEEDE AFDEELING.

WAT MEN VERRICHTEN MOET ALS EEN DER GEWOONE UITGANGEN VERSTOPT IS, EN DE TONG VASTZIT.

§. 499.

Als het Kind deszelfs *Pis* niet kan ontlaſten, om dat de *Pisbuis* vol ſlym zit, moet men, na, vruchteloos, volgens de gemeene wyze, den *Buik* voor 't vuur gehouden, en de Deelen met *Ol. Ruta* enz. beſtreken te hebben, eene *Sonde*, of een

(*) Deze § is in de *Hoogduitſche* en *Franſche* Vertaalingen niet te vinden.

een heel kleine *Katheter*, door de *Pisbuis*, in de *Blaas* brengen, die, by 't Vrouwelyk geslacht, veel ligter dan by 't Mannelyk geslacht is te gebruiken.

§. 500.

By *Jongens* is, menigmalen, alleen de *voorhuid* gesloten, in welk geval gemakkelyk eene opening is te maken: maar indien 'er geen doorgang in de *Pisbuis*, ja, zelfs, niet eens in de *Glans* is, blyft, álles wat men doen kan, met een *Lancet*, of *Mes*, by den *Mond*, of de *Sluitspier* der *Blaas* in het onderdeel der *Pisbuis*, alwaar de *Pis*, zo dezelve word opgestopt, de Deelen in de gedaante eens *Gezwels* uitzet, een opening te maaken; of, indien 'er zulk eene opzwelling niet is, de *Blaas*, boven het *Schaambeen*, met een *Troisquart* door te booren. Echter is dit laatste een *ongelukkig* en *kragteloos Hulpmiddel*, en het éérste, kan, op zyn hoogst, een *elendig* leeven verlengen.

§. 501.

Zo de *Anus* geen opening heeft, en de onreinigheid de deelen uitzet, of zo dezelve, door een dun *Vlies* is overtrokken, en zich een *blaauwächtige*, of *misverwige Vlek* vertoont, zyn de *steek* en de *doorsnyding* van goede gevolgen: maar zo de *Rechtedarm* geheel en al ontbreekt; of op eene aanmerkelyke lengte geene opening heeft, dan is de uitkomst der *Bewerking* heel onzeker. Echter moeten wy, door konst, een uitgang met het *Mes* maaken, en, daarby, in beider Geslagt de legging des *Rechtendarms*, en den ingang van onderen, in overweeging nemen. Tot verdere onderrichting in deze zaake, dienen MAURICEAUs en SAVIARD's waarnemingen, insgelyks de *Verhandelingen der Heelkonstige Hooge Schoole*.

§. 502.

Een dun, *halve Maansgelykend Vlies*, hetwelk het *Maagdenvlies* word genaamt, overdekt, by *Meisjes*, het onderste deel des *Schedenmonds*: dit word, onder den *byslaap*, verbroken: deszelfs midden, is, zomwylen, aan het onderste deel der *Pisbuis* vast, en aan ieder zyde van deze vasthechting blyft eene kleine opening, die slechts eene *Sonde* kan dóórlaten: hoewel zy groot genoeg voor de ontlasting der *Maandstonden* is. Deze Verstopping blyft, in 't gemeen, tot dien tyd verhoolen, en is, dikwils, voor de ongelukkige Vrouwen, van droeve gevolgen geweest, die zy, uit eene bovenmaate *Schaamächtigheid*, hebben verzwegen, waardoor zy, daarná, in eene diepe *zwaarmoedigheid* gedompeld wierden, zo dat zy liever haar leeven wilden verliezen, dan eenige onderzoeking toe te laten. De gemakkelykste herstelling bestaat hierin, dat men de vasthechting doorsnyd. SAVIARD raad in zyne Waarnemingen, ons, om die rede, alle *Vroedmeesters* áán, dit deel, by ieder Vrouwelyk Kind dat zy verlossen, te onderzoeken; en, indien 'er zulk een gebrek

is, hetzelve, ſtraks, te herſtellen: of indien de *Schedemond* geheel door een *Vlieſje* geſloten is, eene genoegzaame opening te maken, waardoor groote ſmert en ſpanning in haare ryper jaaren verhoed worden; daar, anders, in 't vervolg, de *Maandelykſche* reiniging niet kan doorbreken: maar, alle Maanden, óphoopt, en, eindelyk, deze en de daar om ſtreeks leggende deelen, als een groot *Gezwel* uitzet, welks oorzaak, gemeenlyk, zo lang onbekend blyft tot hetzelve geöpend word.

§. 503.

Zomtyds ryſt een dun *Vlieſje* van het onderſte gedeelte des *Monds* ópwaards, en ſtrekt zich tot aan den *Punt* der *Tong* uit, trekt dezelve, onderwaards, zodanig neder, dat het Kind de *Tepel* niet vatten noch zuigen kan. Dit gebrek, dat, in 't gemeen, den *Tongriem* genaamt word, laat zich ligt herſtellen, als men den *vóórſten Vinger* in des Kinds *Mond* brengt, de *Tong* in de hoogte heft, en dit *Vlieſje* met een *Schaar* dóórſnyd.

§. 504.

Als, in de plaats van een dun *Vlieſje*, de *Tong* door een dikke *Vlieſige zelfſtandigheid* in deszelfs beweeging belet word, is de zeekerſte wyze dat men de *Baaker* beveeld, de *Tong*, met haaren *Vinger*, dikwils, en langzamelyk óp te ligten: of zo zich hetzelve als een uitwas vertoont, beſtrykt men 't, dikwils, en voorzichtig met *bytend Zilver*, of met *Roomſche Vitriool*. Maar wy moeten in acht nemen, ons door geene ontſteking te laten bedriegen, die zich, zomwylen, by de geboorte openbaard, doordien de *Meeſter* zynen *Vinger* in den *Mond* des *Kinds* heeft moeten ſteken, om het *Hoofd* naar beneden te haalen.

DERDE AFDEELING.

NOPENS DE OVER ELKANDERSCHUIVING DER HERSENPANBEENDEREN, MITSGADERS DE BESCHADIGING EN AFSCHAAVING DES HUIDS.

§. 505.

By moeijelyke en langwylige *Baaringen* blyft het Hoofd des Kinds, dikwils, láng in 't *Bekken* geprangt, en word in hetzelve zodanig geperſt, dat het bovendeel der *Herſenpanbeenderen* tezamen en, naar het Hoofd vóórkomt, op verſcheidene wyzen over malkander ſchuiven. Zo de *Wandbeenderen* over de *Voorhoofds-*

hoofdsbeenderen geſchoven zyn, noemt men zulks in 't Engelſch, (*the Mould-Shot*), wanneer zy over het *Achterhoofsbeen* zyn geſchoven (*the Horſe-Shoe-Mould.*) Zo de *Fontanella* zich vóórdoet, en naar beneden geperſt word, (hoewel dit zelden gebeurd,) word het *Hoofd* in de gedaante eens *Varkensrug* naar de hoogte gedreven; daar tegen zal, als de *Kruin* vóórkomt, het geheele *Hoofd*, van eene *ronde*, in eene heel langächtige gedaante veränderd worden. Als het *Hoofd* lang in 't *Bekken* blyft, en het *Kind* niet vóór, of kort ná de Verlosſing, door de geledene tezamenperſsing der *Herſenen*, te gronde word gebragt, behoud hetzelve gemenelyk, meêr, of min van de gedaante die het in dezen ſtand verkregen heeft, na dat het Kind ſterk, of zwak is. Zo zich de *Beenderen*, op deze wyze, beginnen over malkander te ſchuiven, voeld men dat het *Hairige deel* ſlap en *rimpelig* word: maar door de lange drukking en opſtopping der rondloopende *Sappen*, zet het óp, en maakt een groot *Gezwel.*

§. 506.

In deze gevallen moet men, als het Kind verloſt en de *Navelſtreng* afgeſneden is, één, twéé, of drie *Lepelen Bloeds* uit dezelve laten vlieten: voornamelyk, als het ſterk en voldragen is: men kan het ook heen en weder ſchudden, en prikkelen; want hoe meer het weend, hoe eer en beter de *Beenderen* der *Herſenpan* uit malkanderen, en in hunne natuurlyke legging gedreven worden; of wy kunnen ook het Hoofd, als het niet te lang is tezamengeperſt geweeſt, en niet ſterk *ontſloken* is, zomwylen, met onze *Handen* in behoorlyke geſtalte brengen. De *Opium gelykende onreinigheid* der *dikke Darmen* moet ook, zo ſpoedig als mogelyk is, uitgedreven worden; waardoor de *Sappen* in den *Buik* rondloopen, en van de overladen en tezaamgedrukte *Herſenen* te rug kunnen komen. Dit kan door een *Zetpillen*, *Inſpuitingen*, herhaalde *giften* van *verſche zoete amandel Oly*, die met *Rhabarber*, *Althæ Poeijer*, of *Syr. de Cichorco cum Rheo* vermengt is, uitgevoerd worden.

§. 507.

Als het Kind, wegens dezer te zamendrukking, kort na de Verlosſing, *Stuiptrekkingen* krygt, en wy geen *Bloed* uit den *Navelſtreng* ontlaſt hebben, dan moet, aanſtonds, de *Keeläder* geöpend en *één*, of *twee oncen Bloeds* ontlaſt worden: dat zich by *éérſtgeboorene Kinderen* ligt laat doen. De *Pis*, de *Opium gelykende Afgang* moet uitgedreven, en een *kleine Bladdertrekkende Pleiſter* tuſſchen de *Schouderbladen* gelegt worden. Als de *Huid* des *Hoofds beſchadigt*, *ontſloken*, of *gezwollen* is, kan men dien, met een *mengzel* van *Kamille Olie*, *Azyn* en *Kamfer Geeſt* beſtryken, of inwryven, en ook *Pleiſters* en *Pappen* op die deelen leggen.

§. 508.

§. 508.

Als het *Gezwel* groot is, en een aanmerkelyke *golving* van buitenvatig *Bloed*, gevoeld word, dat, door de *terugvoerende Vaten*, niet opgenomen kan worden, dan moet men, benevens deze uitwendige Middelen, het *Gezwel* openen: echter behoeft men, in 't gemeen, hier geene groote inſnyding te maken, wyl, als de *Stof* ééns ontlaſt is, de *holle Huid* des *Hoofds* door eene ligte drukking, ligter by Kinderen dan by volwaſſenen, aanplakt.

§. 509.

Als het *Hoofd misvormd* is, moet hetzelve niet *gebonden*, of *gedrukt*: maar *los* en *vry* gelaten worden, om dat 'er, als de *Herſenen* gedrukt worden, ligtelyk, *Stuiptrekkingen* volgen.

§. 510.

Het Lighaam der Kinderen is, zomtyds, overäl, met *kleine roode Vlekken* bedekt, die men *Roodhond* noemt, en, gemeenlyk, door de *Verſtopping* des Kinds ontſtaat, als deszelfs onreinigheid, in den beginne, niet genoegzaam is uitgedreven. Hier by ſtaat aan te merken, dat het Kind, als de geheele *Kronkeldarm* met *taaije onreinigheid* vervuld is, die zich in eenen aanmerkelyken tyd by graaden opgehoopt heeft, en dat, als de *dunne Darmen*, de *Maag* en den *Slokdarm*, met een *kleeverige Stof*, of *Slym* overtrokken zyn, het Kind geene andere voeding dan *Pap*, die zo dun als *Melk* is, genieten moet, op dat de *Vogten*, geduurende de twee éérſte dagen, genoegzaam verdund worden: maar, inderdaad, ſtrekt de *Melk* der *Moeder*, die omtrent den *derden dag* begind af te ſcheiden, in den beginne, voor het Kind, een genoegzaam *Afgangverwekkend middel*, ter uitroeijing der ſchadelyke Stoffe, en is hier toe bekwaamer dan een door konſt gemaakt *Afgangverwekkend middel*.

§. 511.

Indien men van de *Moeder* geen *Melk* te wachten heeft, moet men een *Min* die eerſt kort gebaard heeft zoeken; en zo de *Afgangverwekkende eigenſchap* haarer *Melk* voorby is, moet men haar herhaalde kleine *giften* van *Manna*, of eene *Afgangverwekkende Concerf* laaten gebruiken, wáárdoor zy haar voorige eigenſchap weder verkrygt, en aan het Kind *Stoelgang* verwekt.

§. 512.

§. 512.

Als het Kind met den *Pappot* word opgebragt moet deszelfs voedzel, zo veel als mogelyk is, de *Moedermelk* gelyk zyn; hetzelve kan uit *Brood*, of *Tweebak* en *Water* beſtaan, met malkander opgekookt tot het als een *Pap* word, en met gelyke menigte *Koeijenmelk* vermengt worden: zomtyds mag het *Sap* van *Hoenderen*, of *Schaapenvlees* wezen. Als het Kind geen *openlyf* heeft kan men hetzelve twee *dragmen Manna*, of *twee*, of *drie grynen Rhabarber* ingeven; indien de *Afgang groen* en *gekarteld* is, zal het dienſtig zyn dit *heerſchend Zuur* door *Zuurtemperende Poeijers*, als *Kreefiſchaal*, en *Oeſterſchelp Poeijers*, die, van *tien Gryn*, tot een *Scrupel* worden voorgeſchreven, te verdryven. Men raad ook, ten dien einde, de *witte Magneſia*, van één tot twee *dragmen* 's daags te gebruiken, wyl dezelve zo wel *opend* als het *zuur tempert*. De *Roodhond* kan ook uit de bereidwilligheid der *Voedſter* ontſtaan, die den *Huid*, door het *wryven*, of *ſchuuren* beſchaadigt heeft; in welk geval men het Kind, in *warme Melk* moet *Baden*, en de Deelen met *Pomade ſmeerig* maaken: dit *Bad* kan men ook, in 't ander geval, dagelyks gebruiken, en het *Lighaam* met de voornoemde *Artſenyën* openhouden; men kan, onder deze *Artſenyën*, wat *ſtroop*, *Aftrekzel*, of *Poeijer* van *Rhabarber* mengen, of deze dingen op zich-zelf geven als de *Afgang* van een *groenächtige verwe* is.

§. 513.

Ontvellingen achter de *Ooren*, aan den *Hals*, in de *Lieſchen* en in de *Vouwen* der *dikke* en *vette Kinderen* zyn, inderdaad, onvermydelyk: maar, gemeenlyk, ontſtaan deze ongemakken door de nalatigheid der *Voedſters*, die de deelen verzuimen te *waſen* en te *reinigen:* zy kunnen, echter, gemakkelyk, door *Ung. Alb. e Ceruſſa* opgedroogt en geheeld worden. Nochtans moeten wy, by het gebruik der *opdroogende Artſenyën*, *achter* de *Ooren*, voorzichtig zyn, wyl, door eene ontlaſting achter de *Ooren*, dikwils, *erger Ziektens* verhoed worden.

VIERDE AFDEELING.

OVER DE SPRU.

§. 514.

De *Spru* is een ongemak dat *eerſtgebooren Kinderen*, dikwils, overkomt, en, dikwils, gevaarlyk word, als dezelve, in den beginne, verwaarlooſt word. Deze Ziekte ontſtaat door eene *zwakheid* in de *tezametrekkende kragt* der *Maage* en

der *Darmen*, en door de *ſlapheid* dezer *Ingewanden*; by welke omſtandigheden, de *zuurwordende Spyze* niet verteerd: insgelyks ontſtaat dezelve door gebrek van nodige afſcheiding der *Gal*, waarmede de *Spyze* vermengt moet worden. Dit al te ſcherp *zuur* in de *eerſte wegen*, veröorzaakt *Buikpynen* en *groenen Loop*, waardoor de Kinderen, by aanhoudenheid, zwakker en zwakker, en van haare behoorlyke voeding beroofd worden, ja, wegens *ledigheid* en *pynen*, eene *Koorts* krygen; de *kleinſte afſcheivaten* worden, wegens de zwakte, de *zuure opriſping*, *Braaking*, en *afgangen* des *Kinds*, in den *Mond*, den *ſlokdarm*, de *Maag* en de *Darmen* verſtopt, met kleine *puistjes* bezet, en gaan, eindelyk, tot *vuile zweeren* over.

§. 515.

Dezen vertoonen zich, in den beginne, als kleine *witte vlekken* aan de *Lippen*, den *Mond*, de *Tong* en den *Anus*; zy worden, by graaden, dikker en breeder, nemen eene *geele verwe* áán, die, by den *voortgang* der *Ziekte*, *bruiner* word, en den *waterigen Afgang*, dien men *Spysloop* noemt, word meenigvuldiger. Als nu de geheele *binnen oppervlakte* der *Darmen*, op zulk eene wyze, *verzworen* en *verſtopt* is, komt 'er geen *voedſel* in de *Melkvaten*, de *zwakheid* en *Ziekte* nemen toe, de *Melk* en de *Pap*, die in des *Kinds Mond* gebragt worden, gaan, *overteerd*, en *groen*, weder áf; het Kind word, by aanhoudenheid, *zwakker*, en de *bruine verwe* der *Spru*, verkondigt eene *verſterving*, en een aanſtaande *Dood* aan. Echter is 'er, zomwylen, by de *Spru*, geen *Spysloop*; en, zomwylen, word deze laatſte zonder *Spru* gevonden.

§. 516.

Om dezen *doodelyken uitgang*, by de eerſte ontdekking der *Ziekte*, voor te komen, moet men *herhaalde giften* van *Schaalpoeijer* voorſchryven, wáárdoor de *heerſchende Zuuren*, in de *Maag* geſtompt en verzoet worden; men geeft de Kinderen twee, of driemaal daags, van *tien* tot *twintig grynen* dezer *Poeijer*, met de *Pap* in, en, altoos, op den *derden Avond*, van *drie* tot *vyf grynen Pulv. Rhei*, *julap. e Creta*; men kan hen ook *olieächtige* en *Pynſtillende Aarſpuitzelen*, nevens *Stoovingen* op de *Maag* vóórſchryven: wanneer deze en andere *voorſchriften* misſen, word het Kind, zomwylen, als het niet heel *zwak* is, door een *zagt Braakmiddel* herſteld, dat uit één *gryn Pulv. Ipecacuan.* beſtaat, hetwelk men onder een *Lepel* vol *Garſtewater* mengt, en *twee*, of *drie maalen*, om 't *half uur*, herhaald. Als het Kind heel zwak is, word het *Oleo-Saccharum Cinnamomi*, of *Aniſi* met *Pap* vermengt, zomwylen, dienſtig. Als de *Melk* al te ſterk doet *Afgaan*, of te veel *verſtopt*, zal men van *Zoogſter* veränderen, of dezelve *dienſtige Artſenyën*, die de eigenſchap der *Melk* veränderen, doen inneemen; of als een

een *Kind* niet *gezoogt:* maar met den *Pappot* gevoed word, kan men hetzelve, by deze gelegendheid, *Moedermelk*, en *ſlap Vleesnat* geven: maar kan het Kind niet *zuigen*, dan kan men, in de plaats van dezen, *Merry*, *Koeije*, of *Ezelinne Melk* nemen, die met *Garſtewater* verdund is.

VYFDE AFDEELING.

OVER HET KRYGEN DER TANDEN.

§. 517.

De Kinderen beginnen, gemeenlyk, omtrent de zevende, en, zomwylen, niet éérder dan met de negende Maand, ja, zommigen, noch laater, *Tanden* te krygen. Zulken die gezond en ſlap van Lighaam zyn, krygen dezelven ligter dan zulken die een tegengeſtelde *Lighaamsgeſteldheid* bezitten. Als de Tanden uit de kaſſen doorbreken, en hunne *ſcherpe punten* door het *Beenvlies* en *Tandvlees* beginnen te booren, verwekken zy, dikwils, groote ſmert en ontſteeking, waaruit, zo zulks met hevigheid aanhoud, *Koortsachtige Toevallen* en *Stuiptrekkingen* volgen, die dikwils doodelyk worden. Om deze ongelukkige omſtandigheden te ontwyken, kan het *gezwollen Tandvlees*, in den beginne, met een *Mes*, of *Lancet*, tot op de *Tanden*, doorſneden worden, waardoor het Kind, onmiddellyk, verzagting verkrygt. Maar indien het Kind ſterk, deszelfs Pols ſnel, de Huid heet en droog is, moet men de *Keeläder* openen, en het Lighaam moet, met herhaalde *Inſpuitingen*, opengehouden worden. Is, daar tegen, het Kind *zwak* en *uitgeteerd*, dan kunnen herhaalde *giften* van *Sp. C. C. Tinct. Fuligin.* en diergelyken, als ook *Bladdertrekkende middelen*, op den *Rug*, of achter de *Ooren* gelegt worden.

DERDE HOOFDDEEL.

OVER DE VEREISCHTE BEKWAAMHEDEN DER VROEDMEESTERS, VROEDVROUWEN, KRAAMBEWAARSTERS, NATTE EN DROOGE MINNEN.

EERSTE AFDEELING.

OVER DE VROEDMEESTERS.

§. 518.

Die van voornemen is de *Vroedkunde* te oeffenen, moet, voor alle andere *Wetenſchappen*, in de *Ontleedkunde* ervaaren, en geen *Vreemdeling* in de *Genees* en *Heelkunde* zyn, wyl deze *Wetenſchappen*, zo niet altoos, ten minſte in veele gevallen tot de *Vroedkunde* verëiſcht worden; hy moet zich van de beſte gelegendheden die hy kan vinden bedienen, om bekwaam, en in alles onderricht te worden: maar éérſt de Kunſt onder eenen *Meeſter* oeffenen, eer hy voor zyn eigen rekening eene *Verloſſing* onderneemt.

§. 519.

Om nu *vaardig* in de *Konſt* te worden, moet hy zich in de dáártoe bereide *Werktuigen* oeffenen; welke oeffening zodanig moet ingericht wezen, dat men een recht begrip van alle *zwaarigheden* verkrygt die, by ieder ſoort van *Baaring*, kan vóórvallen (*). Hier door zal hy leeren, hoe de *Tangen* en *Haa-*

(*) De *werktuigen*, daartoe, zyn een *Vrouwen Bekken*, waaräán de *Wervelen*, *Ribben* en het *Borſtbeen* verbonden zyn; waarin een *Zeemleere Baarmoeder* is; een *Kinderhoofd*, waaräán een *Ligbaam*, *Armen* en *Beenen*, een *Navelſtreng*, *Moederkoek* en *Vliezen* zyn, álles zó ná aan de *Natuur* gebragt als de Konſt vermag: of, dat beter is, de Ingewanden des *Buiks* en *Bekkens* uit eene *doode Vrouw* weg te nemen, en, met een *dood Kind*, de natuurlyke, moeijelyke en tegennatuurlyke Verloſſing, zo verre als de Konſt vermag, na te gaan, gelyk den *Hoogl.* P. CAMPER zyne Leerlingen loffelyk onderwyſt.

Haaken met meerder zekerheid te gebruiken zyn; hy zal zich leeren gewennen het Kind te keeren, en, gevolglyk, vaardiger worden om zich, in duiſtere gevallen, die hem voor kunnen komen, wanneer hy de waare Verlosſing onderneemt, te redden; hy zal ook begrypen dat hy, by ieder gelegendheid van werkelyke *Baaringen*, tegenwoordig moet zyn, en, inderdaad, álles wat hem, in 't toekomende, by de uitvoering zyner Konſt noodig, of dienſtig is, moet zoeken te verwerven. Maar boven en behalven de voordeelen eener goede opvoeding, moet hy de zaak *verſtandig weten vóór te ſtellen*, te *beöordeelen*, en te *beſluiten*; ja, zyne *beſluiten* wel weten uit te voeren; hier by moet hy *vriendelyk* en *zagtmoedig* zyn, een *Cieraad* voor den geenen die dat bezitten, en hetwelk nooit nalaat aan de *bedroefde Lydereſſen* ter vertroosting te ſtrekken (*). Bezit hy deze *Deugden*, dan zal hy den *Armen* zo wel als den *Ryken* byſtaan, wyl hy het, altoos, uit *Menſchlievenheid* en *Medelyden* doet. Het moet hem van aangelegenheid wezen, by zyne *Handelingen* en *Rede*, den *Welſtand* op het *tederſt*, *ordentelykſt* en *betamelykſt* in acht te nemen, en nooit het vertrouwen hetwelk in hem geſteld word *te misbruiken*: hy moet, dáárom, nooit het geringſte ſpoor van *onzedige gedachten* in zynen *Boezem* voeden: maar zich, in allen opzichte, naar de *waardigheid* zyner *Konſt* gedragen.

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE VROEDVROUWEN.

§ 520.

Een *Vroedvrouw* moet, (ſchoon 't niet te denken is dat zy alle deze hoedanigheden zal bezitten,) eene *Eerbaare Vrouwe* zyn, van *gezond verſtand*, middelmatigen ouderdom, en die veel kan uitſtaan, zy moet, wat de *Bekkenbeenderen*, nevens alle de daarin bevatte deelen belangt, waarónder die welken tot de *Voortteeling* dienen begreepen zyn, heel grondig kennen, zy moet in de *handelwyze* van *Vrouwen* te *onderſtaan* wel ervaaren wezen, en weten op wat wyze de *Baarmoeder* zich *uitzet*, en wat legging alle de *Ingewanden* des *Buik* hebben. Zy behoord ook de *Konſt* van *Vrouwen*, ten tyde des *Arbeids*, te onderzoeken, in den *grond te verſtaan*, als ook *grondige kennis* van alle *verſchillende ſoorten* van *Verlosſingen*, zó *natuurlyke* als *tegennatuurlyke*, hebben, en de *handelwyze* van den *Moederkoek* te verlosſen *valkomen* ken-

(*) Dus moet men, om *gewin*, wanneer de *Lydereſſen* geen Geld voor de hulpbieding kunnen geven, haar niet weigeren uit den nood te helpen, eer men den geloofden Prys in handen heeft, waardoor de bedroefde *Mannen*, zomtyds, hun Goed moeten verpanden, de *Penningen* gaan leenen, of, om dezelven, hunne goede Bekenden gaan ſmeeken.

kennen en bezitten. Zy moet, met ándere Vrouwen haarer Konſt, in Vriendſchap leeven, en zich niet dan door *kundigheid*, *matigheid*, *vlyt* en *geduld*, zoeken *pryſelyk* te maken; zy zal, verder, alle *onrechtvaardige Oordeelen* van *Vroedmeeſters* vermyden (*), en, in oprechtheid, om eenen *Meeſter* zenden, als zy geen hulp weet. Aan de andere zyde behoort een *Vroedmeeſter* dit *vertrouwen* aan te kweeken, en, als hy geroepen word, in de plaats van haare behandeling, (zelfs indien zy al eenen misſlag mogt hebben begaan,) opentlyk te mispryzen, voor de zwakheid der *Kunne* inſchikkelykheid te gebruiken, en 't geen kwalyk gedaan is te recht te brengen, zonder haaren *misſlag* ten *toon* te ſtellen. Dit gedrag zal, werkelyk, ten beſte der *Lydereſſe* verſtrekken, en de *Vroedvrouw*, ſtilzwygend, overtuigen: want zo zy bevind dat men, dus, beſcheiden met haar omgaat, zal zy, in 't vervolg, te eerder den noodigen byſtand vorderen, en den *Meeſter*, als een' *pryſenswaardig' Man*, en voor een' waaren *Vriend* achten. Deeze *zagzinnige behandelingen* zullen de wederzydſche *eerroveryën*, wa arvan men, al te dikwils, onder de *Vroedmeeſters* en *Vroedvrouwen* hoord, verhoeden, en, zulks beiden, ten voordeele ſtrekken; want geen *Vroedmeeſter* is zo volmaakt dat hy niet, zomwylen, *dwaalen* zoude; en, by zulke gelegenheden, moet hy, van zulke *Vroedvrouwen*, die hy te *hard* heeft behandeld, het *recht* van *vergelding* verwachten.

(*) Dus mag geen *Vroedvrouw* eenig *Jong Vroedmeeſter*, die door eene in nood zynde *Baarende Vrouw*, om haar byſtand te bieden verkoren word, zelfs zonder hem eenigzins te kennen verächten, en eenen, met welken zy in verbond is om den buit tezamen te deelen, in deszelfs plaats verkiezen, om, dus, haare Beurs te maaken en een' *jong' Vroedmeeſter* in den voortgang zyner leering hinderlyk te zyn; ja, hem te beletten, in bekwaamheid op te wasſen, om, ten tyden, wanneer de reeds bekwaam zynde het Menſchdom komen te ontvallen in ſtaat te zyn van derzelver plaats te vervullen; voornamelyk in deze Stad, waarïn geen *Leerling*, onder het opzigt eens *Meeſters*, de Bewerking der *Vroedkunde* rechtmatig kan oeffenen, gelyk in Parys, Londen en andere Plaatſen, loffelyk verricht word. Zo dat onze Stedelingen welken de *Vroedkunde* in den grond willen leeren, zich naar Londen, Parys, of elders moeten begeven, dat niet nodig zoude zyn indien 'er in ons Gasthuis, waarïn ook *noodruftige Zwangere Vrouwen* verloſt worden, gelyk in 't Hotel Dieu, een *Onderwyzer* geſteld wierd, die niet alleen de *Vroedkunde* in den grond verſtond: maar de bekwaamheid bezat om *Leerlingen*, niet alleen in haar Beſpiegelend: maar ook in haar Bewerkend deel te onderwyzen, gelyk onze Schryver gedaan heeft; want deze zegt, in zyn Voorrede van dit Deel, meêr dan *twee honderd en tachtentig* maalen de *Vroedkunde* voor meêr dan *negenhonderd* Leerlingen, buiten de Vroedvrouwen, voorgelezen, en, onder deze Voorleezingen, meêr dan *elfhonderd* en *vyftig* Arme Vrouwen, in de tegenwoordigheid zyner Leerlingen, verloſt te hebben.

DER.

DERDE AFDEELING.

OVER DE BAAKERS, NATTE EN DROOGE MINNEN, IN 'T ALGEMEEN.

§. 521.

Baakers en *Minnen* moeten, zo wel a's de *Vroedvrouwen*, van *middelbaaren ouderdom*, *matig*, *geduldig*, *kundig* en *Menſchlievende* zyn; ook veel kunnen *uitſtaan* en wel kunnen *waaken*; zy moeten van alle uitwendige *mismaaktheid*, van alle *uitwerpzelen* des *Huids*, en innerlyke *Ziektens*, die *ſchadelyk*, of *beſmettelyk* kunnen wezen, bevryd zyn.

No. 1.

OVER DE BAAKERS, IN 'T BYZONDER.

§. 522.

De *Baakers* moeten, by de *Kraamvrouwen*, alles wat voor de *Vrouw*, den *Meester*, de *Vroedvrouw* en het *Kind* nodig is, by de hand en in order hebben; byvoorbeeld, *Linnen* en andere *doeken*, die recht *droog* en *warm* zyn, en voor de *Vrouw* in 't Bed verëiſcht worden: welke laatſten zy, als het de gelegendheid vergt, behoorlyk moet weten óp te maken; hier by moet zy ook *Nootemuſcade*, *Suiker*, *geeſt* van *Hartshoorn*, *Ongers water*, *witte* en *bruine Kandeel*, ook een *Aarſſpuit* by de Hand hebben; voor de *Meeſter* moet zy een *dubbel Bedlaaken* over de *zyde* des *Beds* hangen; *warme Doeken*, *Pomade*, *Draaden*, *warm* en *koud Water*, als ook *twéé Handbekkens* hebben; en voor het *Kind* het *Luijermandsgoed* in order houden; na de Verlosſing is 't haar plight dat zy de *Vrouw* en het *Kind* met de *grootſte zorge* oppaſt, en den *gegevenen Regel*, die voor beiden geſchikt is, volgt.

No. 2.

OVER DE NATTE MINNEN, IN 'T ALGEMEEN.

§. 523.

Als de *Moeder* het *Kind* zelve zoogt, is dit, zekerlyk, voor haar eigen *genezing*, zo wél als voor des *Kinds gezondheid*, het beſt: Maar zo haar zulks, wegens *zwakheid*, of *ligbaamsömſtandigheden*, niet goed, of niet mogelyk is, moet 'er eene *Minne* gehuurd worden, die de voornoemde eigenſchappen, zo wél als de volgende, moet bezitten.

§. 524.

Hoe nieuwer haar *Melk* is, hoe beter dezelve met den ouderdom des Kinds overëenkomt. Een *Min* die haar twééde Kind heeft is beter dan eene die haar éérſte heeft; wyl zy beter weet, en meerder ondervonden heeft hoe men met *Kinderen* omgaat Zy moet goede *Tepelen*, en eene genoegzame meenigte *Melk* hebben; de *overvloed* en het *gebrek* van *Melk*, kunnen, beiden, beſt aan haar eigen *Kind* ontdekt worden; en van derzelver hoedaanigheid kan men zich verzekeren, als men die onderzoekt, en dezelve omtrent *één*, *twee*, of *drie uuren* na zy gegeten, gedronken, en haar eigen *Kind gezoogt* heeft, in een *Wyn Glas* laat druppen. Indien men een' enkelen *drup* op den *Nagel* laat vallen, en denzelven, aanſtonds, daar weder van áfloopt, is de *Melk* te dun; blyft dezelve, als een *rond bolletje*, op den *Nagel* ſtaan, dan is de *Melk* te *dik*: maar blyft de *druppel vlak* leggen, dan oordeelt men de *Melk* van bekwaame *dikte* te zyn. Dezelve kan ook uit de dóór-en ondóórzichtigheid, wanneer men haar tegen de *Wanden* der *Glazen* ſpuit, even goed gekent worden: bovendien moet de *Melk* van een' *zoeten ſmaak* zyn, en, ten aanzien der *Verwe*, eerder naar het *blaauw*, dan naar het *geel* hellen. *Roodhairige Minnen*, of zulken die heel *ſchoon* en *teder* opgebragt zyn, heeft men, in 't gemeen, veel tegen (*): maar deze

(*) Den tegenzin dien men, in 't algemeen, tegen de *roodhairigen* heeft opgevat, ruſt op den Haat, tegen den voor de *roodhaairigen ongelukkigen* JUDAS, opgevat; dus vooronderſtellen veelen, heel dwaaslyk, dat alle *roodhaairigen* niet moeten deugen; ook om dat dezelven eenen gantſch *onaangenamen reuk* van zich geven; dus achten veelen het Zog der *roodhaairige Minnen* onbekwaam: den tegenzin voor *ſchoone* en *tederöpgebragte Minnen*, is niet ongegrond, alzo deze laatſten den Laſt, aan eenen *Minnedienſt* verbonden, zelden volbrengen kunnen; en om dat 'er, dikwils, by *ſchoone* *Minnen*

deze Regel is niet zonder uitzondering, en men kan, hieröver, met BOERHAAVENS *Inleiding* en HALLERS opheldering raadpleegen.

No. 3.

OVER DE DROOGE MINNEN, IN 'T BYZONDER.

§. 525.

Schoon 't, inderdaad, *Natuurlykſt* is dat *Kinderen gezoogt* worden, kan het, echter, zomwylen, noodzaakelyk zyn dat men hen met den *Pappot* moet voeden: wyl men niet altoos dierlyke *Minnen* kan bekomen, en ondervonden heeft dat veele *Kinderen*, door het *zuigen* aan *ongezonde Minnen*, ongemakken hebben gekregen. Zommigen kunnen nooit aan 't *zuigen* gebragt worden, ſchoon men zelfs geene ſchynbaare hindernisſen aan de Kinderen beſpeurt; en ánderen worden door *Gezwellen*, of andere hinderpaalen in den *Mond*, of in de *Keel*, daarin belet.

§. 526.

By zulke gelegenheden moeten wy eene *bedaarde Vrouw*, die tot deze zaaken bekwaamheid heeft, en de plichten eener *drooge Minne* wel weet waar te neemen, verkiezen. De *voeding* moet, als hier voor gezegt is, ligt en eenvoudig zyn, en, ten aanzien van derzelver *eigenſchappen*, zó veel als mogelyk is, met die der *Moedermelk* overëenkomen; gelyk de dunne *Broodpap* doet, die met *Koeije Melk* vermengt, en met *Suiker* zoet gemaakt is: maar indien het *Kind* geen' *Afgang* heeft, kan men, in de plaats van *Suiker*, *Hoonig*, of *Manna* gebruiken. Indien men rede heeft te gelooven dat het *Tarwe Brood*, of de *Twebak* van *Meel* is bereid, waaronder men, om de witheids wille, *Aluin* vermengt heeft, moet men de *Broodpap*, in dit geval, verwerpen, en, voor dezelve, een dikke *Havere Gruwel*, met *Melk* vermengt, en, als boven, gezoet, gebruiken.

§. 527.

Minnen een *Venus Angel* in 't gras kan leggen verborgen, alzoo de *ſchoonheid*, door de *Venus Jonkeren*, van alle zyden beſtormt word, en dezelve, zelden, vermogend is deze *ſtormen* te kunnen wederſtaan: maar overwonnen en, veeltyds, beſmet word, dat niet dan tot nadeel der *Zuigelingen* kan verſtrekken.

§. 527.

Veele *Kinderen* groeijen, onder dezen *Levensregel*, heel wél: maar zo hen dezelve tegenſtaat, en hen geen *voedzel* verleent, moet 'er, eêr het Kind te veel uitgeteerd en verzwakt is, eene *Natte Minne* verſchaft worden; en, indien het *Kind zuigen* kan, zal zich de goede uitwerking der *Melk* ſpoedig openbaaren. Wie meêr onderrichting hieröver begeerd, kan den *Brief* van D. CADAGAN, over de *Voeding* der *Kinderen* nazien.

EINDE DES EERSTEN DEELS.

VERZAMELING

VAN

ONTLEEDKUNDIGE AFBEELDINGEN,

MET

DERZELVER UITLEGGINGEN;

BENEVENS EEN KORT BEGRIP

DER

VROEDKUNDE.

VERZAMELING

VAN

ONTLEEDKUNDIGE AFBEELDINGEN,

MET

BEKNOPTE UITLEGGINGEN;

BENEVENS EEN KORT BEGRIP

DER

VROEDKUNDE.

VERZAMELING
VAN
ONTLEEDKUNDIGE AFBEELDINGEN,
MET
DERZELVER UITLEGGINGEN;
BENEVENS EEN KORT BEGRIP
DER
VROEDKUNDE;
DIENENDE
Tot opheldering eener Verhandeling over derzelver Beſpiegelend en Bewerkend Deel; als ook van eenige Gevallen en Waarneemingen, deze Konſt betreffende.

DOOR

WILLIAM SMELLIE,
MEDICINÆ DOCTOR,

IN 'T ENGELS GESCHREVEN:
In 't Hollands gebragt, en met Plaaten vermeerderd

DOOR

MATTHYS VAN DER HAAGE,
HEEL EN VROEDMEESTER TE AMSTERDAM.

TE AMSTERDAM,
By JAN MORTERRE, Boekhandelaar.
MDCCLXV.

VERZAMELING

VAN

ONTLEEDKUNDIGE AFBEELDINGEN,

MET

DIENENDE UITLEGGINGEN;

BEHOUDENS EEN KORT BEGRIP

DER

VROEDKUNDE;

DOOR

WILLIAM SMELLIE,

Leeraar der Vroedkunde,

in 't Hollandsch gebragt, en met Platen vermeerderd

DOOR

MATTHYS VAN DER HAAGE,

Heel- en Vroedmeester te Amsterdam.

TE AMSTERDAM,

By JAN MORTIER, Boekhandelaar.

M DCC LXX.

VOORREDE.

Om dat de Vroedkunde zo lang door my geleerd en geöeffend is, hoop ik, zonder ydelen roem, te mogen zeggen dat ik iets tot dezelve hebbe toegebragt waardoor deze Konſt eenvoudiger en meer Werktuiglyker is geworden dan dezelve, tot hier toe, geweeſt is: en, dus, heb ik ondernomen, haar, door myne *Beſpiegelende* en *Bewerkende Verhandelingen*, en door myne *Verzamelingen* van verſcheidene *Vroedkundige Gevallen* en *Waarnemingen* op te helderen. Maar om dat ik vond dat de meeſte *Afbeeldingen* van de tot hiertoe in 't Licht gekomene *Deelen*, tot de *Bezwangering* en *Voortteeling* dienende, om verſcheidene reden, gebrekkelyk waren, ben ik te rade geworden, de volgende *Plaaten* in 't licht te brengen: met voornemen om, zo wel het gebrek, door anderen begaan, te vergoeden, als om myne eigene, deze zaaken betreffende gedachten en Schriften, op te helderen. In hoe verre ik, hierïn, myn Oogmerk bereikt hebbe laat ik anderen beöordeelen: maar ik verzoek, alleenlyk, verlof om, by wyze van *Voorrede*, te mogen zeggen dat het grootſte gedeelte der *Afbeeldingen* naar zulke Lighaamen vervaardigt zyn die men, met voordacht, dáártoe bereid heeft, om álles wat tot onderrichting eens jongen Meeſters dienſtig mogt zyn, aan te toonen: echter met vermyding der overvloedige kleinigheden, en zulke dingen die tot dit oogmerk niet behooren: hebbende meer acht geſlagen op de legging en Maate der Deelen, dan op eene naauwkeurige Ontleedkundige naſpooring hunner tezameſtelling.

Alzo deze *Plaaten* ook, waarſchynelyk, zulken in handen zullen komen die myn bereids uitgegeven Werk nimmer zagen, heb ik, by dezelven, een' korten Inhoud der Bewerking gevoegt, die, verre van volſtandig te zyn, echter, dienen kan om verſcheidene dingen welken, op het enkel gezicht, onverſtaanbaar zouden zyn, op te helderen.

Als ik den Lezer naar het *éérſte*, *tweede*, en *derde Deel* wyze,

begryp ik, door het *eerſte Deel*, dat *Deel* hetwelk over het *Beſpiegelend* en *Bewerkend Deel* der *Vroedkunde* handeld, door my in den Jaare 1752 uitgegeven; door het *tweéde Deel*, eene *Verzameling* van *Vroedkundige Gevallen* en *Waarneemingen*, nu eerſt in 't licht gekomen; en, door het *derde Deel*, een vervolg derzelven, dat reeds verre gevorderd is. (*)

In den beginne was ik van voorneemen ſlechts twee en twintig *Plaaten*, welken den *Heer* RYMSDYKE bereids twee Jaaren had afgearbeid, in 't licht te geven: maar ik ontdekte, wel haaſt, dat 'er eene meerdere opheldering, gevolglyk, meerder *Plaaten* benodigt waaren. Tot elf der hier achter volgende *Plaaten* heeft my den *Heer Doctor* CAMPER, Profeſſor in de *Medicynen* te FRANEKER, in VRIESLAND, de behulpzame hand geboden, en dezen zyn de XII. XVI. XVII. XVIII. XIX. XXIV. XXVI. XXVII. XXVIII. XXXIV. en XXXVI. De overigen heeft de *Heer* RYMSDYKE geteekend, uitgezonderd de zeven en negen en dertigſte welken van eene andere Hand zyn. Alle de Teekeningen zyn door den *Heer* GRINGION, naauwkeurig, in 't koper gebragt: doch men heeft zo veel niet op de fyn en fraaiheid gezien als wel om dezelven ſterk en duidelyk te doen uitkomen, met inzigt van het Werk, dáárdoor, goedkoper, en tot meerder gebruik te maaken.

(*) Het *derde Deel* is in 't jaar 1764. in 't licht gekomen.

EERSTE PLAAT.

VERBEELD EEN VROUWEN BEKKEN, VAN BOVEN IN TE ZIEN.

A. De vyf *Lendenwervelen.*

B. Het *Heiligbeen.*

C. Het *Staartbeen.*

DD. De *Darmbeenderen.*

EE. De *Zitbeenderen.*

F. De *Schaambeenderen.*

GG. De *groote Gaten.*

HH. De *Pannen* der *Dybeenderen.*

MLOKIN. De *Rand* des *Bekkens*, of de omtrek van deszelfs holte, welke, aan de zyde, door de onderdeelen der *Darmbeenderen* IM; áchter, door het bovendeel des *Heiligbeens* L O K: vóór door de bovendeelen der *Schaambeenderen* c c, gevormd word.

a a. De veréeniging der *Schaambeenderen* aan de *Darm* en *Heupbeenderen*, NF. de veréeniging der *Schaambeenderen* aan malkanderen.

b. De Vier Beenderen des *Staartbeens.*

Ml. De *Lyn* die de wydte der opening des *Bekkens*, van zyde tot zyde, en

NO. Die de wydte, van vooren tot achteren, aantoond.

P. Het middenpunt der opening.

In deze Plaat is, buiten het byzonder gebouw en de geſtalte der verſchiden Beenderen, op de Maate des *Bekkenrands*, en op den Afſtand van beiden de onderdeelen der *Zitbeenderen*, voornamelyk, acht te geven; waaruit blykt dat de omtrek der Holte, aan den Rand, gemeenlyk, van zyde tot zyde, wyder is dan van vóóren tot áchteren: maar dat deze Maate, onder aan de Holte, omgekeerd moet worden.

De Lezer moet, hieruit, niet beſluiten dat alle Bekkens in Gedaante en Maate met malkanderen overéénkomen; nademaal, zelfs, welgeſchapen Bekkens in 't één, of 't ánder, onderſcheiden zyn. In 't algemeen genomen, is de Maate des *Bekkenrands*, van zyde tot zyde, omtrent vyf en één vierde, en,

van vooren tot áchteren, ſlechts vier en een' vierde Duim; zynde deze afſtand gelyk aan den afſtand van het onderſte gedeelte der Zitbeenderen: doch alles wat hier van de Maate verſtaan word, moet van een *Geraamte begrepen* worden; want by een' levendig' Menſch zal de Holte des *Bekkens* door de bekleedzelen en inhoudende deelen merkelyk minder zyn. Met deze verminderde Holte, komt nu de Maate des Hoofds eener voldraagene *Vrugt* overëen; want den afſtand, van Oor tot Oor, is, gemeenelyk, drie en een' half, en, van het Vóór tot Achterhoofd, vier en een' vierde Duim.

Zie Plaat I.* III.* XVI. XVII. XVIII. als ook het *eerſte Deel*, *éérſte Hoofdſtuk*, 1ſte 2de en 3de *Afdeeling*. Alwaar over de gedaante en de Maate des *Bekkens*, zo wel als over het Hoofd des *Kinds*, wanneer hetzelve, in de Verlosſing, door de Holte des *Bekkens* word heengeperſt, omſtandig gehandeld word. Zie ook het *Tweede Deel*, de 1ſte *Verzam.* No. 1. 2. waarin gevallen van gebreken aan het *Bekken* voorkomen die door zwaare Verlosſingen ontſtaan zyn.

EER-

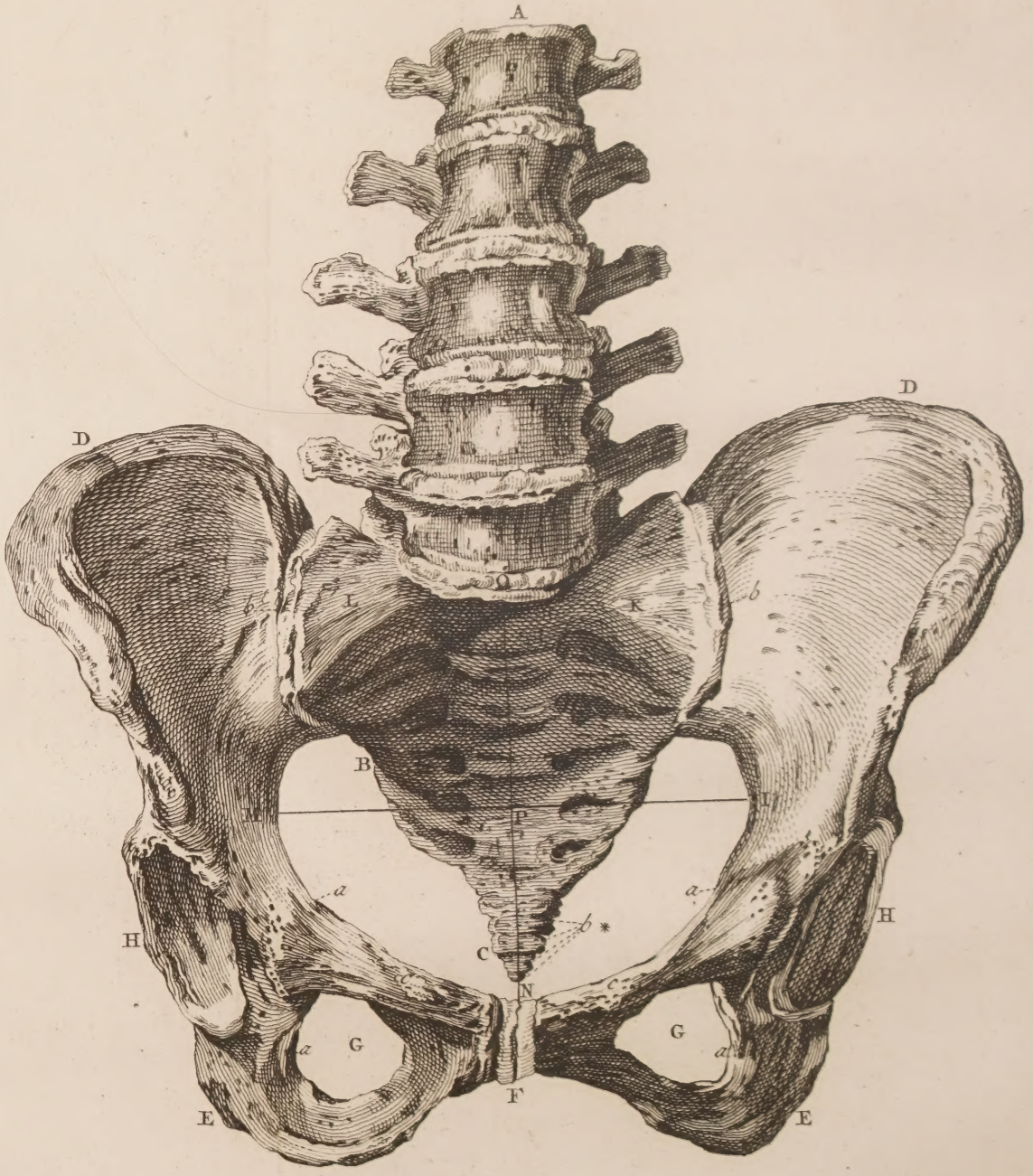

F. de Bakker fecit.

EERSTE PLAAT.*

VERBEELD EEN BEKKEN, VAN ONDEREN IN TE ZIEN.

A A. De *Darmbeenderen.*

B. Het *Heiligbeen.*

e. Het *Staartbeen.*

C C. De *Schaambeenderen.*

D D. De onderſte, of knobbelächtige gedeeltens der *Zitbeenderen.*

H H. De *Pannen* der *Dybeenderen.*

G G. De *groote Gaten.*

h. De verëeniging der *Schaambeenderen* aan malkanderen.

b b. De verëeniging der *Zitbeenderen* met de *Schaambeenderen.*

D d D. De Hoek welke de *Schaam* en *Zitbeenderen* uitmaken.

g. De voorüitſchietende Bogt des *Heiligbeens.*

d f a e a f. De onderſte omtrek der opening van des *Bekkens* holte.

d e. De Lyn die den Afſtand des onderrands der *Schaambeenderen* tot aan het *Staartbeen* aantoond.

f f. De Lyn die den afſtand der *Zitbeenderen*, als ook de ſcherpe uitſteekzelen der *Zitbeenderen* aantoond.

Deze Plaat is tot het Werk toegevoegt, met oogmerk, om den Leerling een recht denkbeeld van den onderſten omtrek des *Bekkens* te geven, en hem de onregelmatige opening van het onderſte gedeelte des Doorgangs aan te toonen: als ook van deszelfs wydte, van vooren tot achteren, en van zyde tot zyde, die, in den natuurlyken ſtaat, gelyk is: maar, van vóóren tot áchteren, door het achterüitwyken des *Staartbeens*, onder de Verlosſing, wyder word dan zy van zyde tot zyde is: ook om hen te doen begrypen dat men, wanneer men den Doorgang verwyden wil, geene andere plaats moet verkiezen dan aan 't *Staartbeen*, dat zich eenigzins achterüit laat zetten; want op andere plaatſen zal onze pooging, om de onüitzetbaarheid der deelen, vergeefs zyn, en aan

de

de Lyderesse smerte verwekken; verder om hem te doen begrypen dat, zo de zagte deelen moeten uitgezet worden, onze pooging aan de onderhelft dezer opening besteed moet worden: alsmede om den rechten weg te leeren kennen, hoe men een Hoofd, of een geheel Kind, op het gemakkelyst Verlossen zal: mitsgaders, dat, aan de zyde, (als het vóór-, of áchterhoofd naar het *Schaambeen* gekeerd is,) de meeste ruimte tot doorlating der Hand, of der Werktuigen is; en, eindelyk, om een beter denkbeeld van 't geen, in den Text, aangaande deze Stoffe, word opgegeven, te verkrygen.

Zie, voornamelyk, het *eerste Deel*, 1ste *Hoofddeel*, derde en vyfde Afdeeling.

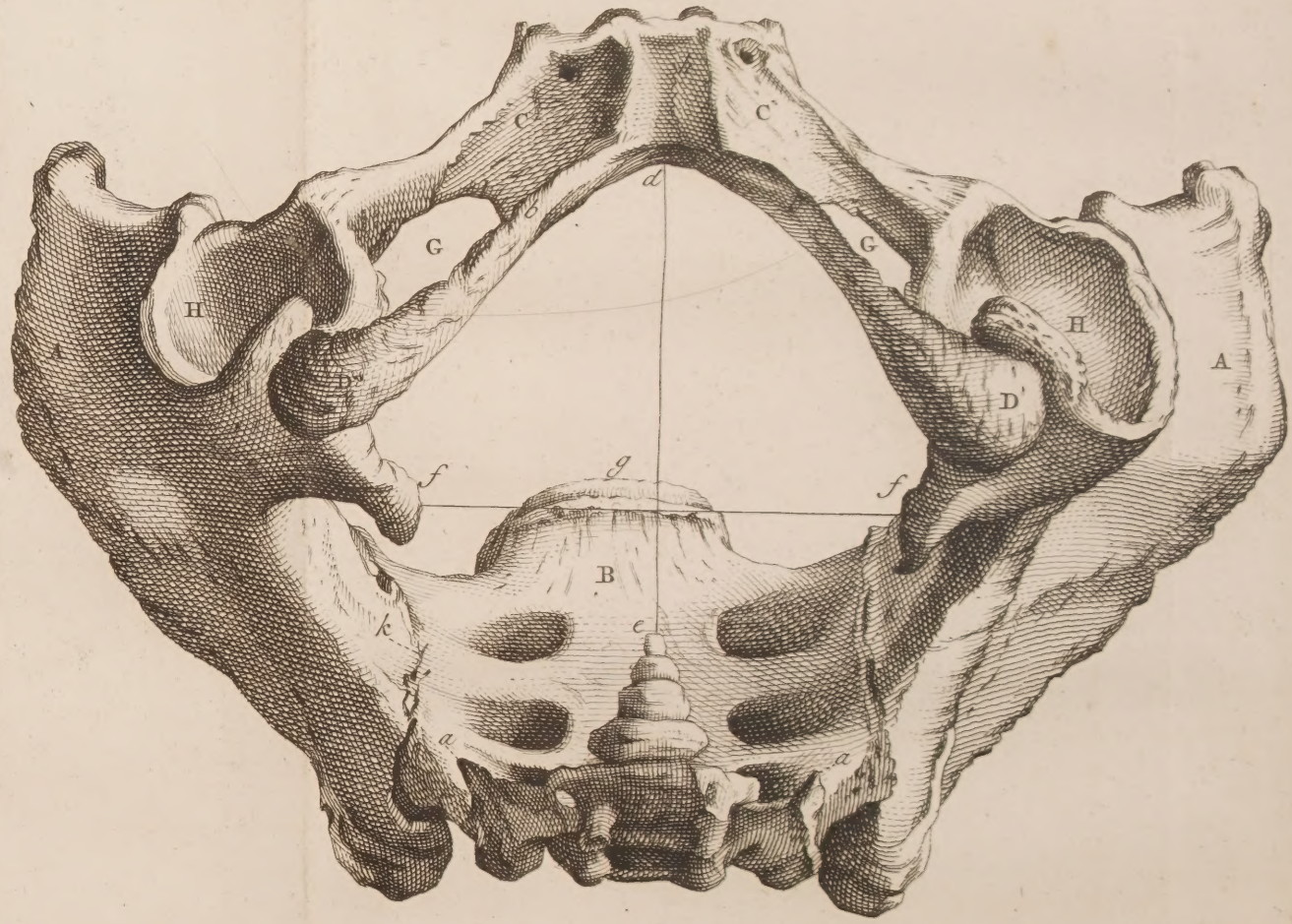

F. de Bakker fecit.

TWEEDE PLAAT.

VERBEELD EEN IN DE LENGTE DOORSNEDEN BEKKEN, AAN DE BINNEN ZYDE TE ZIEN.

A. De drie onderſte *Wervelbeenderen* der *Lenden.*

B. Het *Heiligbeen.*

C. Het *Staartbeen.*

D. Het linker *Darmbeen.*

E. Het linker *Zitbeen.*

F. Het linker *Schaambeen.*

G. Het puntig uitſteekſel des *Zitbeens.*

H. Het groote *Gat.*

I K L. De halve Rand des *Bekkens.*

A a. De *Lyn* van *zwaarte.*

g d. De *As* des *Bekkens.*

i. Het *Punt* van zwaarte.

K h. De kromme lyn welke den weg beſchryft dien het Hoofd, onder de Verloſſing, moet volgen.

c b. De *Lyn* welke den afſtand, van het *Schaambeen* tot aan het bovenſte deel des *Heiligbeens*, aantoont,

b d. Die welke den afſtand, van 't bovenſte deel des *Heiligbeens* tot aan het onderſte deel des *Staartbeens*, in den natuurlyken ſtaat, aantoond.

b e. Die, als het *Staartbeen* door des *Kinds* Hoofd achteruitgezet is,

d f. De *Lyn* welke, in den natuurlyken ſtaat, den Afſtand des *Staartbeens*, van het onderſte deel des *Schaambeens*, aantoond.

e f. Die, als het *Staartbeen*, gelyk boven, achteruitgezet is,

c f. De *Lyn* welke de diepte van 't voorſte deel des *Bekkens* aantoond,

l E. De diepte der zyde, en

n o. De Lyn welke de holte des *Heiligbeens* aantoond.

E G i k d. De opening, tuſſchen het *Heilig*, *Staart* en *Zitbeen.*

l. Des *Heilig* en *Zitbeens* binneſte Band,

k k. Des *Heilig* en *Zitbeens* buitenſte Band.

CM. Een vlakke Lyn, om de vlakte des Rands na te kunnen gaan, wanneer de Vrouw in een' half zittenden en half leggenden ſtand is.

Deze Plaat vertoond den Afſtand van 't bovenſte deel des *Heilgbeens* tot het *Schaambeen*: als ook den Afſtand van dit laatſte *Been* tot het *Staartbeen*, welke, in beiden gevallen, omtrent vier en een vierde Duim bedraagt. De diepte van het áchterſte, voórſte en zydelingſche gedeelte des *Bekkens*, vertoond zich hier niet in de *Lyn* van *zwaarte:* maar in de *As* des *Bekkens*, volgens deszelfs omtrek naar beneden, die, gemeenlyk, van áchteren, driemaal: doch, aan de zyde, twéémaal de diepte van het vóórſte gedeelte beſlaat.

Ook ziet men, in dit gezigt, hoe de Hoek door het laatſte *Wervelbeen* met het bovenſte gedeelte des *Heiligbeens* gemaakt word: als ook hoe de hólte, achter aan de binnenzyde des *Bekkens*, uit de kromte des *Heilig* en *Staartbeens* ontſtaat, en, eindelyk, hoe verre deze deelen van het áchtergedeelte des *Heupbeens* afſtaan. *Zie* de XVI. XVII. XVIII. XIX. Plaat. Als ook het *éérſte* en *twééde Deel*, gelyk in de voorige *Plaat* is aangewezen.

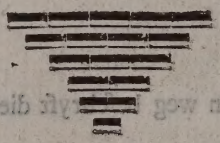

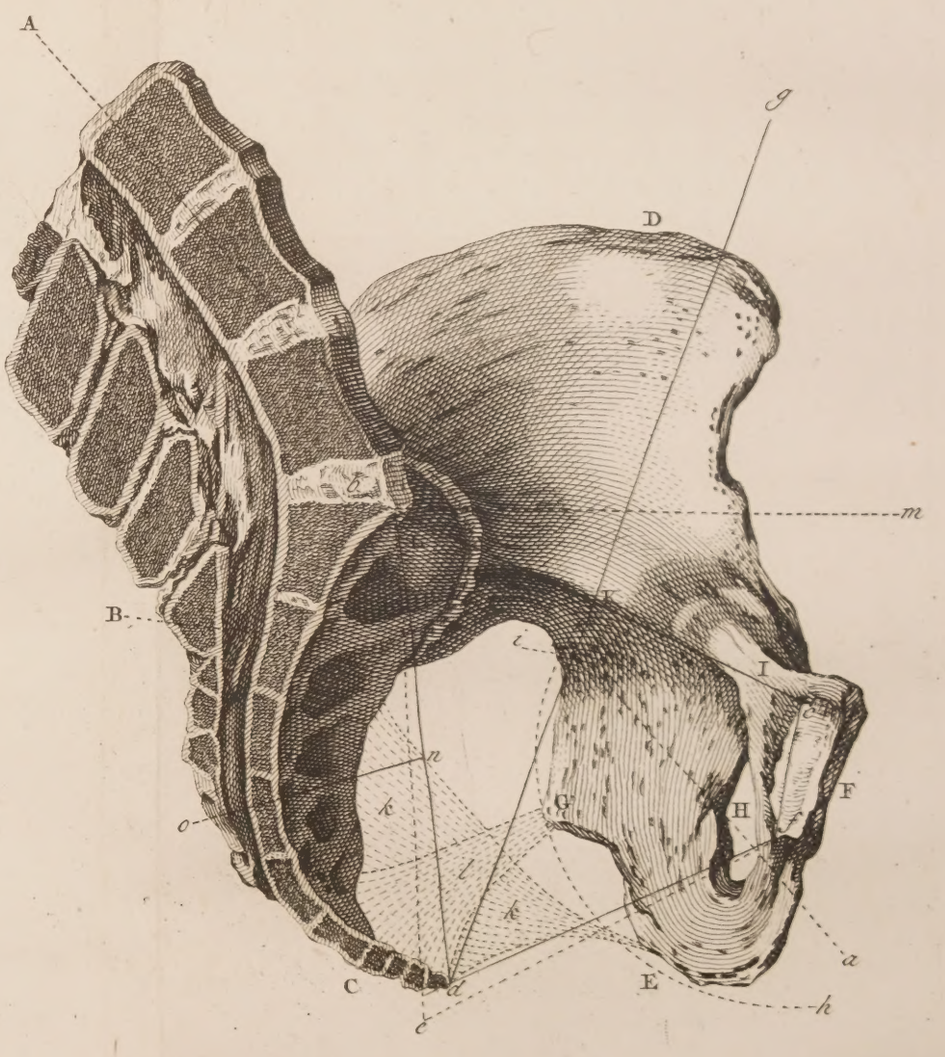

F. de Bakker fecit.

DERDE PLAAT.

VERBEELD EEN MISMAAKT BEKKEN, VAN VOOREN TE ZIEN.

A. De vyf *Lendenwervelen.*

B. Het *Heiligbeen.*

C. Het *Staartbeen.*

DD. De *Darmbeenderen.*

EE. De *Zitbeenderen.*

F. De *Schaambeenderen.*

GG. De *groote Zitbeensgaten.*

HH. De *Pannen* der *Dybeenderen.*

NO. De Lyn welke de wydte des *Bekkens*, van vóóren tot áchteren, en

MI. De Lyn welke de wydte, van zyde tot zyde, aantoond.

Uit deze Plaat is op te maken wat groot gevaar de Moeder, zo wel als het Kind, beſtryd, indien het *Bekken* zulk eene misforming heeft, om dat hetzelve, aan den Rand, van vooren tot achteren, ſlechts twee en een' halven duim wyd is, en de Afſtand der onderſte deelen des *Heupbeens* mede niet wyder van malkanderen ſtaan. Zie de XXVII. *Plaat*; alwaar men een *Bekken* vind hetwelk een vierde Duims naauwer dan dit, en, echter, van onderen, wydgenoeg is. De gedaantens van Mismaakte *Bekkens* zyn heel verſchillende: doch het éérſt voorgeſtelde valt gemeenlykſt vóór. Intuſſchen is 't, in de Bewerking, een groot geluk dat zulke mismaakte *Bekkens* zelden zo eng zyn, ſchoon men 'er eenigen voorbeelden van vind. In alle deze Gevallen moet het gevaar grooter, of kleiner wezen, naar de meerder, of minder mismaaktheid, en de grootte van des Kinds Hoofd.

Zie het *eerſte Deel*, *eerſte Boek*, *eerſte Hoofddeel*, in de 4de en 5de *Afdeeling*. Als ook het *tweede Deel*, 1ſte *Verzam.* No. 3, 4, 5. Verder de 21, 27 en 29 *Verzameling.*

DERDE PLAAT.*

DE EERSTE AFBEELDING VERTOOND EEN EERST GEBOOREN KINDEREN HOOFD, VAN BOVEN TE ZIEN.

GG. De *Vóórhoofdsbeenderen.*
B. Het *Achterhoofdsbeen.*
kk. De *Wandbeenderen.*
O. De *Fontanella.*
LL. De *Kroonnaad.*
M. De *Pylnaad.*
NN. De *Winkelnaad.*
H. De *Kruin.*
ab. De Hoeken der *Voorhoofdsbeenderen.*
de. De Hoeken der *Wandbeenderen.*
AB. De Afstand van het *Vóór* tot het *Achterhoofd.*
EF. Van *Oor tot Oor.*
DC. Van *Wandbeen* tot *Wandbeen.*

DE TWEEDE AFBEELDING VERTOOND EEN KINDEREN HOOFD, OP ZYDE TE ZIEN.

G. Het *Voorhoofdsbeen.*
B. Het *Achterhoofdsbeen.*
k. Het *Wandbeen.*
O. De *Fontanella.*
R. De *Kruin.*
AB. De Afstand, van 't *Vóór* tot het *Achterhoofd.*
ON. De Afstand, van de *Fontanella* tot aan het onderdeel des *Achterhoofdsbeen.*

DE

DE DERDE AFBEELDING VERTOOND EEN GEKLEMT HOOFD, MET DE WERKING DES ROONHUYSIAANSCHEN HEFBOOMS.

A. De *Lendenwervelen.*

B. Het *Heiligbeen.*

C. Het *Staartbeen.*

DN. Het *Schaambeen.*

F. Het tusschenschot van den *Anus* en het onderëinde des *Staartbeens.*

G. De *Anus.*

H. De *Bilnaad.*

I. De *Schedemond.*

K. De *Pisblaas.*

x. De *Mond* der *Pisbuis.*

aa. De *Baarmoeder.*

b. Het uitëinde der *Baarmoeder*, daar dezelve zich met de *Schede* verëenigt.

d. De *Schede.*

M. De *Kruin.*

L. De *Kin.*

gd. De *As* des *Bekkens* en der *Baarmoeder.*

Kh. De *Kromme lyn*, welke den weg aantoond dien het hoofd volgt om, verder, gebooren te worden.

OKL. De ROONHUYSIAANSCHE *Hefboom* van den Heer ALB. TITSINGH, geplaatst om een Hoofd, met denzelven, in dezen stand, te verlossen.

LP. De weg dien de Punt des *Hefbooms* moet gaan, als het Hoofd verlost word.

OPx. Het zelfde Werktuig, na deze Konstgreep.

O*L*. Een gedeelte des *Hefbooms*, geplaatst volgens der *Ontdekkeren* opgave, om de onmogelykheid der Verlossing eens Kinderen Hoofds, volgens deze wyze, aan te toonen.

L*o. De weg dien hetzelfde punt zoude nemen indien, volgens de opgave der ontdekkers des ROONHUYSIAANSCHEN geheims, gewerkt wierd.

Deze Plaat is by dit Werk gevoegt, voor éérst, om de zaaken, aangaande het Hoofd, in den Text vermeld, klaarder te kunnen bevatten; ten ánderen, om een recht denkbeeld van het ROONHUYSIAANSCH Geheim te verkrygen.

Zie het *eerste Deel*, 1ste *Hoofddeel*, 5de *Afdeeling*, en de *overweeging* der *Werktuigen*, Pag. 173. als ook PLAAT XIV.

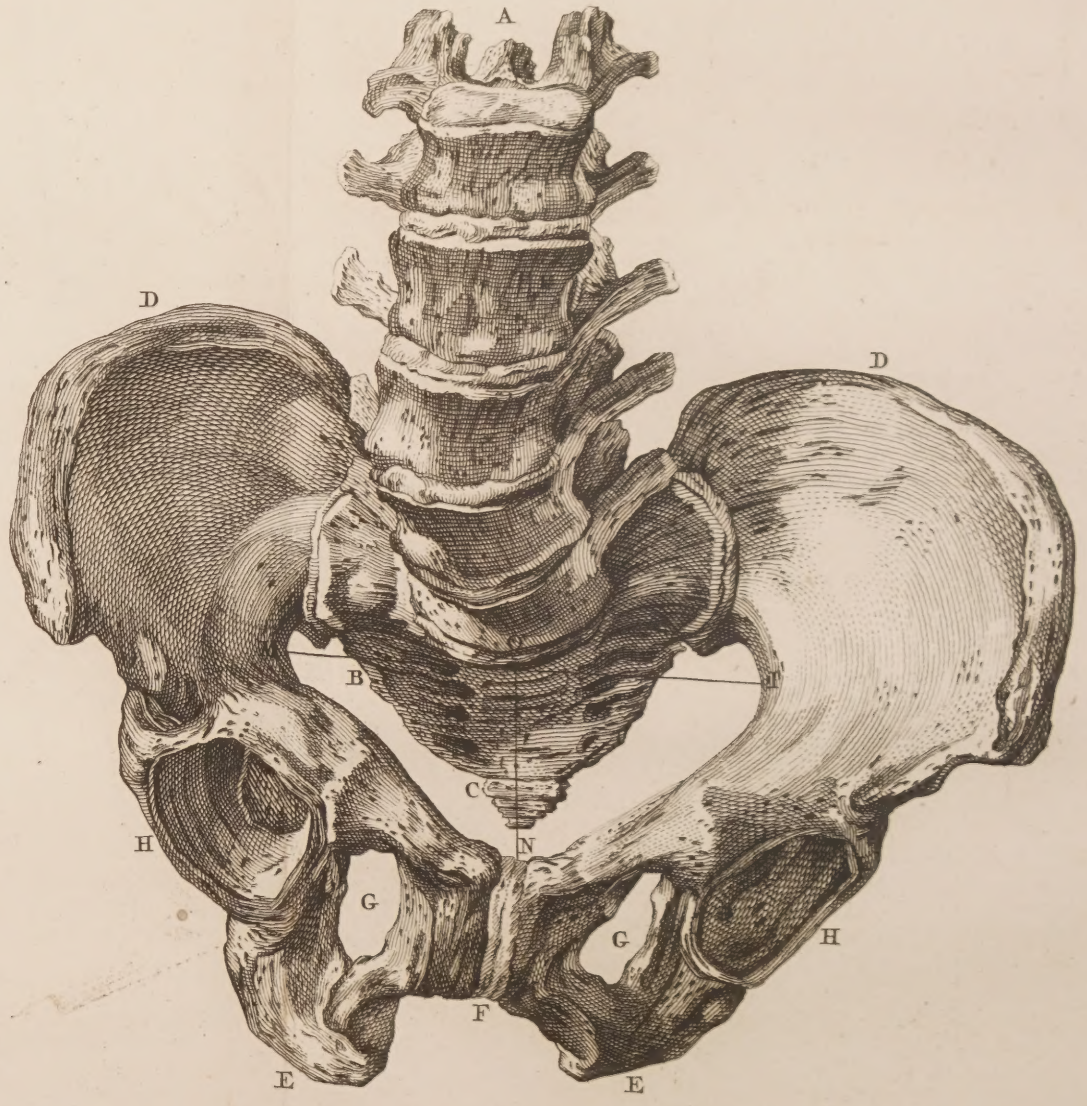

F. de Bakker fecit.

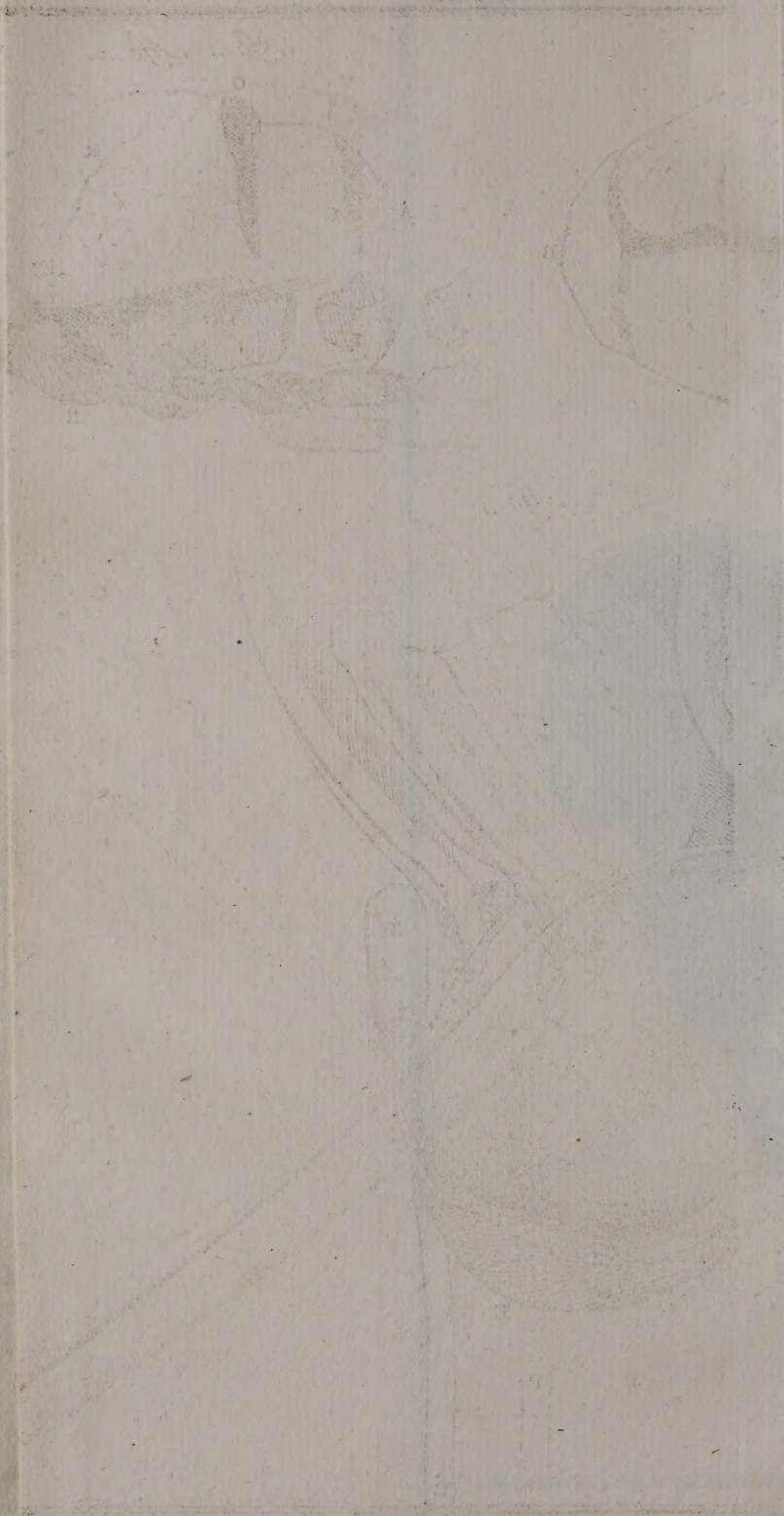

Afb. 1.

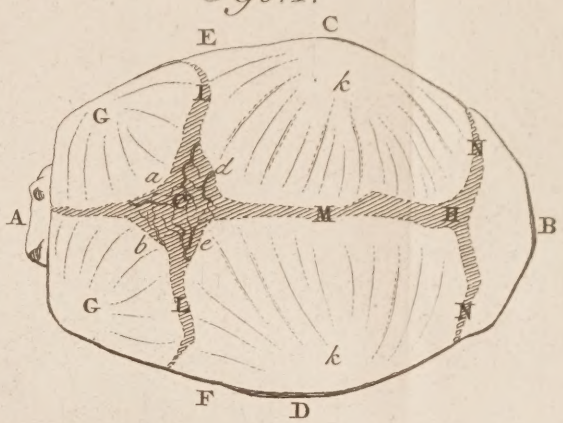

Afb. 2.

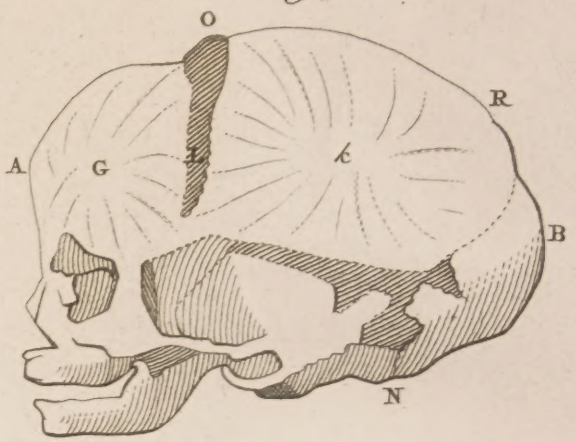

Afb. 3.

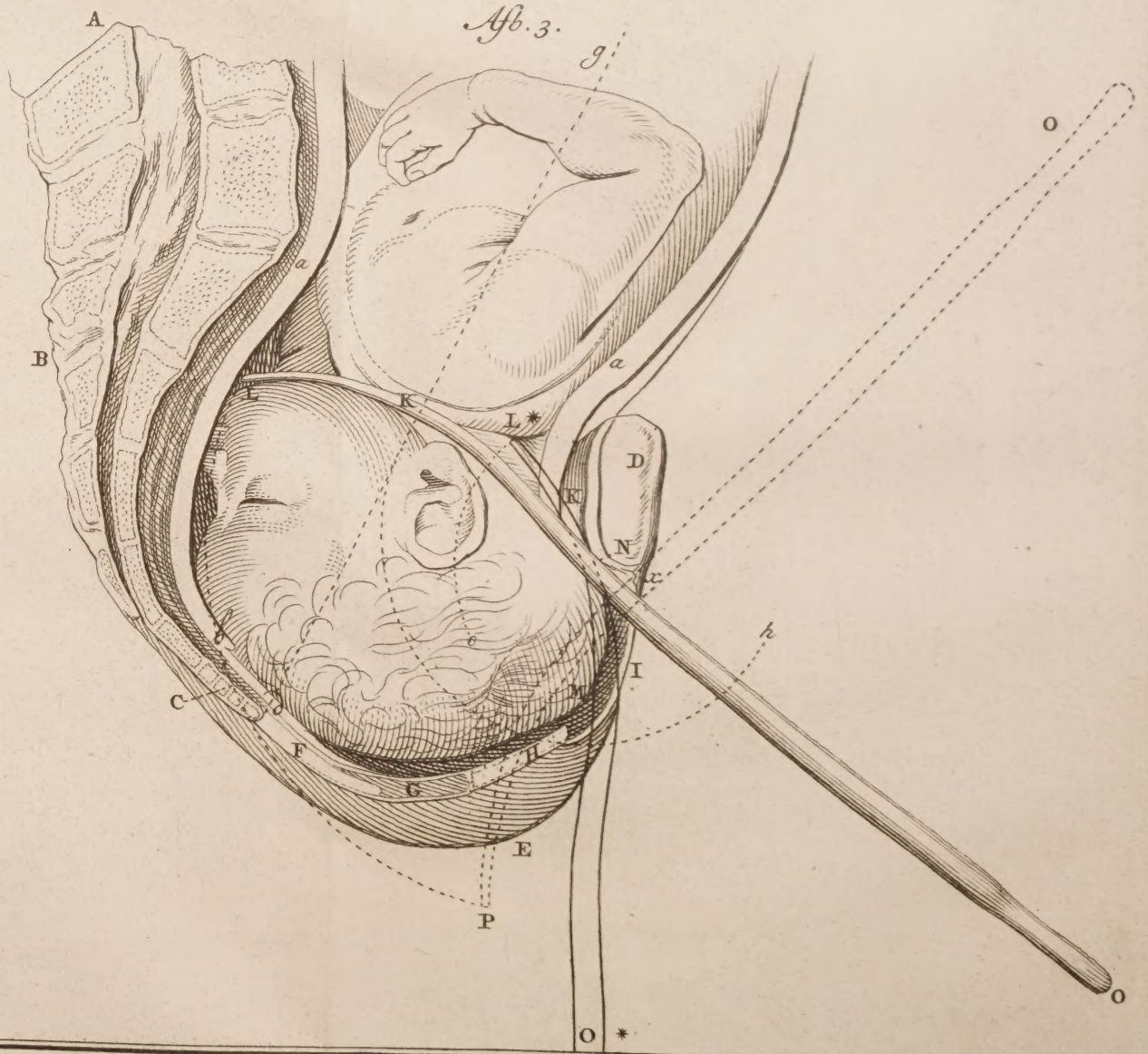

P. de Bakker fecit.

VIERDE PLAAT.

VERTOOND DE UITWENDIGE VROUWELYKE TEELDEELEN.

A. Het onderdeel des *Buiks.*
BB. De *Schaamlippen.*
C. De *Clitoris* en *Vóórhuid.*
DD. De *Nymphæ.*
E. De *Foſſa Magna*, of *Schedemond.*
F. De *Mond* der *Pisbuis.*
G. De *Band* der *Schaamlippen.*
H. De *Bilnaad.*
I. De *Anus.*
K. De ruimte, tuſschen den *Anus* en het *Staartbeen.*
LL. De Deelen welken het Knobbelächtige der *Zitbeenderen* bedekken.

Vermits het, voor een iegelyk die de *Vroedkunde* wil oeffenen, ten hoogſten noodzaakelyk is dat hy de legging der *Teeldeelen*, welken, ten dezen opzichte, door de voorige Ontleeders, met recht, beſchreven zyn, op het naauwkeurigſt kend, heb ik derzelver Afbeeldingen willen mededeelen: welken Afbeeldingen naar eene myner wel bewaarde voorwerpen, om dezelven, in den loop myner voorleezingen, te vertoonen, gemaakt zyn. Beſchoud men nu de legging der Deelen, zo zal men bevinden dat de *Schedemond*, niet in het midden van des *Bekkens* ónderdeel te zoeken zy: maar aan het vóór en ónderdeel der *Schaambeenderen*: als mede dat de *lippen*, van gelyken, het voorſte deel dezer *Beenderen* bedekken.

Ten tweeden, is aan te merken dat de *Band* der *Lippen*, welke digt aan het onderdeel der *Schaambeenderen* zit, ſlechts een' duim van den *Anus*, en déze drie Duimen van het *Staartbeen* afſtaat; zo dat, gevolglyk, de *Anus* nader by de *Schaambeenderen* dan by het *Staartbeen* is.

Ten derden, blykt, uit de beſchouwing dezer deelen, en die der volgende Plaat, hoe men, ten aanzien der *onderſlaaning* en onderzoeking des *Moedermonds*, te handelen hebbe, op dat de deelen niet beſchaadigt noch ontſtoken worden; vermits men ziet dat de *Schedenmond*, vóórwaards, naar de *Schaambeenderen*,

deren, en de *Moedermond*, áchterwaards, naar den *Rechtendarm* en het *Staartbeen* gekeert zyn. Door deze wyze ſchikking der Natuur worden, dikwils, veele ongemakken voorgekomen, welken ontſtaan zouden indien deeze deelen tegen elkanderenöver ſtonden, en in het midden van des *Bekkens* onderdeel, haare legging hadden. Byzonder zou, daardoor, eene *uitzakking* der *Schede*, of der *Baarmoeder* voortkomen, die, by eene niet zwangere Vrouw, of ook by eene zwangere in de vier éérſte Maanden ontſtaan kunnen; als ook eene te vroegtydige Verlosſing, in de laatſte Maanden.

Ten vierden, toond de beſchouwing der legging dezer Deelen dat, geduurende den Arbeid, de *Moedermond*, als dezelve, om des Kinds Hoofd door te laaten, genoeg geöpend is, naar het onderdeel der *Schede* gedreven word; waardoor dan de uitwendige Deelen, gelyk een Gezwel uitzetten, als in de XV. *Plaat* te zien is.

Eindelyk is noch aan te merken, als het nodig is den *Schedenmond* te verwyden, dat men, byzonderlyk, naar beneden, en tegen den *Rechtendarm* geweld gebruiken kan, op dat de *Pisbuis* en *Blaas* geene ſchaade lyden, of zich niet ontſteken.

Zie het *eerſte Deel*, 1ſte *Hoofddeel*, 2de *Afdeeling*, en het *tweede Deel*, *Verzamel.* 2.

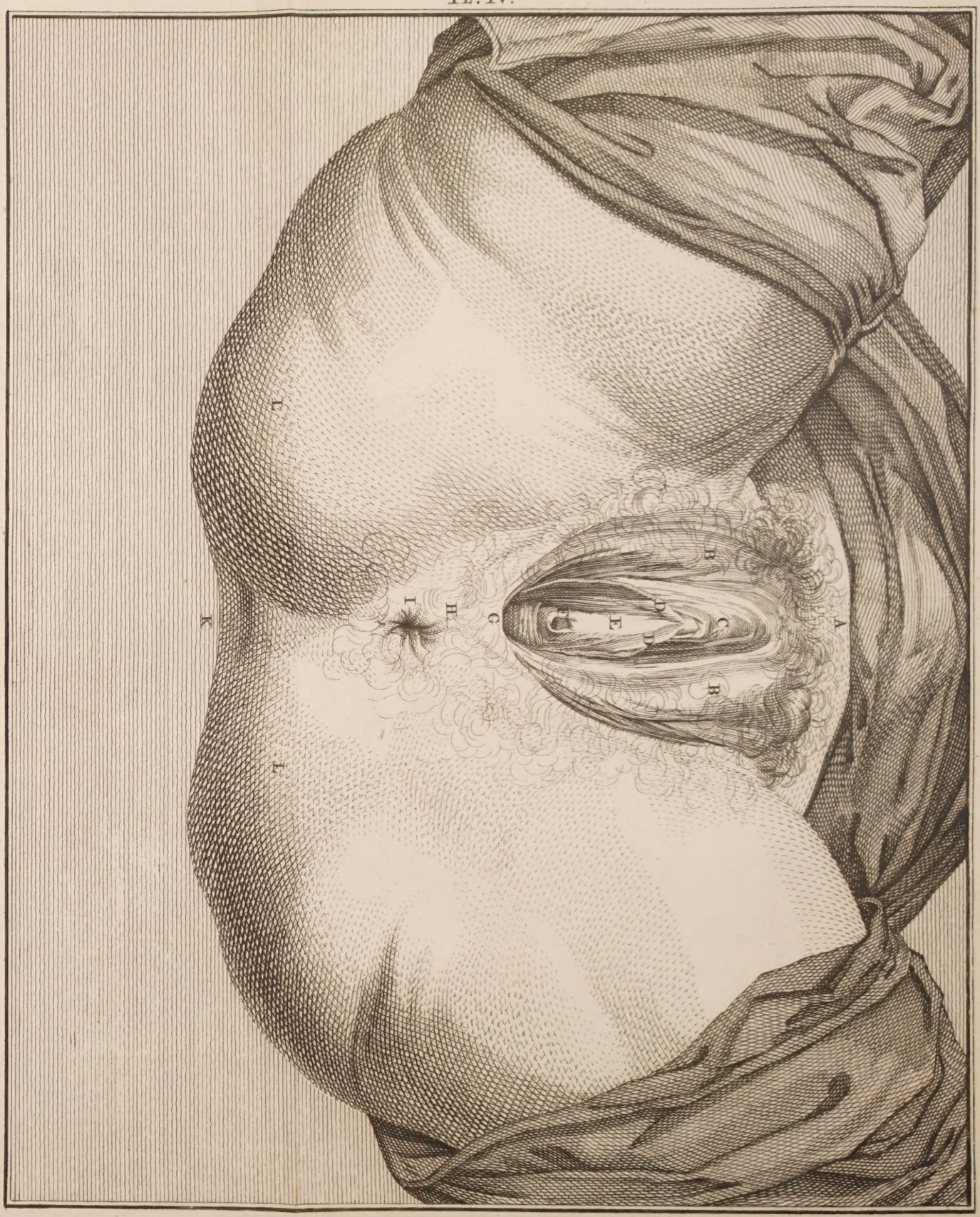
A
B
B
C
C
D
D
E
E
F
G
H
I
K
L
L

VYFDE PLAAT.

DE EERSTE AFBEELDING, VERTOOND DE BAARMOEDER, NAAR HAARE LEGGING, GELYK DEZELVE IN DE SCHEDE HANGT, VAN VOOREN TE ZIEN; ZYNDE DE VOORSTE DEELEN DER ZITBEENDEREN, BENEVENS DE SCHAAMBEENDEREN, DE SCHAMELHEID, DE BILNAAD EN DE ANUS WEGGENOMEN.

A. Het laatſte *Lendenwervelbeen.*

BB. De *Darmbeenderen.*

CC. De *Dybeens Pannen.*

DD. De ónderſte en áchterſte deelen der *Zitbeenderen.* *Zie* de XXIX. *Plaat*, alwaar de *Schaambeenderen*, en vóórſte deelen der *Zitbeenderen* met ſtiplynen zyn aangetoond.

E. Dát gedeelte 't welk het einde des *Staartbeens* bedekt.

F. Het ónderſte Deel des *Rechtendarms.*

GG. De *Schede* die naar de lengte geöpend, en aan de zyde des *Baarmoeder Hals* is gebragt, om te toonen hoe de *Baarmoeder* in dezelve hangt.

HH. Een gedeelte der *Pisblaas* dat naar de zyde der *Schede*, en naar het ónderſte deel des *Bodems* der *Baarmoeder* geſchooven is.

a. De *Moedermond.*

I. De *Hals* der *Baarmoeder.*

K. De *Bodem* der *Baarmoeder.*

b. Het ópperſte gedeelte der *Baarmoeder.*

LL. De *Trompetten* van FALLOPIUS, met haare *getande vingeren.*

MM. De *Eyerſtokken.*

NN. De *breede Banden.*

dd. De *ronde Banden.*

OO. Het bovendeel des *Rechtendarms.*

P. De opening der *Trompet.*

DE TWEEDE AFBEELDING, VERTOOND DE INWENDIGE DEELEN, GELYK DEZELVEN VAN DE RECHTER LIESCH, IN HET NA DE LENGTE DOORSNEDEN BEKKEN, TE ZIEN ZYN.

A. Het ónderſte *Lendenwervelbeen.*
B C. Het *Heilig* en *Staartbeen.*
D. Het Linker *Darmbeen.*
E. Het ónderſte deel des linker *Zitbeens.*
F. Het *Schaambeen* van dezelfde zyde.
G. Het *groote Gat.*
H. De *Dybeenspan.*
I I. Het ónderſte deel des *Rechtendarms*, en de *Anus.*
K. De *Schedemond* en *Schede*, benevens a de *Moedermond* vry leggende in de *Schede.*
L. De *Pisblaas.*
M N b. De *Hals* en de *Bodem* der *Baarmoeder*, met een gezigt van beider hollígheid; ook ziet men hier hoe, by a a, de *Schede* aan de buiten zyde der *Lippen* des *Moedermonds* vaſt zit, en de legging der *Baarmoeder*, wanneer dezelve door de *Darmen* en de *Blaas*, in het Holle en onder gedeelte des *Heiligbeens*, onder en achterwaarts gedrukt word.
O. De *breede* en *ronde Band* der linker zyde.
P P. De *Trompet* van FALLOPIUS met haar getande *vingeren*, en
Q. De *Eyerſtok* van dezelfde zyde.
R R. Het bovenſte gedeelte des *Rechten*, en onderſte gedeelte des *Kronkeldarms.*

DE DERDE AFBEEELDING, VERTOOND HOE DE BAARMOEDER, IN HET BEGIN DER EERSTE MAAND VAN BEZWANGERING ZICH VERTOOND, VAN VOOREN TE ZIEN; HET VOORSTE GEDEELTE IS WEGGENOMEN, OP DAT MEN DOOR HET AMNION HEEN, WAARVAN HET CHORION IS WEGGENOMEN, HET EY, OF DE VRUGT KAN ZIEN.

A. De *Grond* der *Baarmoeder.*
b. De *Hals* der *Baarmoeder*, benevens den gerimpelden doorgang.
c. De *Moedermond.*
a. Het *Vruchtje.*
o. De *Moederkoek.*
c d. De lengte,
A e. De breedte der *Baarmoeder.*

Zie het *eerſte Deel*, *eerſte Boek*, 2de *Hoofddeel*, 2 en 3de *Afdeeling*, en het *tweede Deel*, derde *Verzameling.*

ZES.

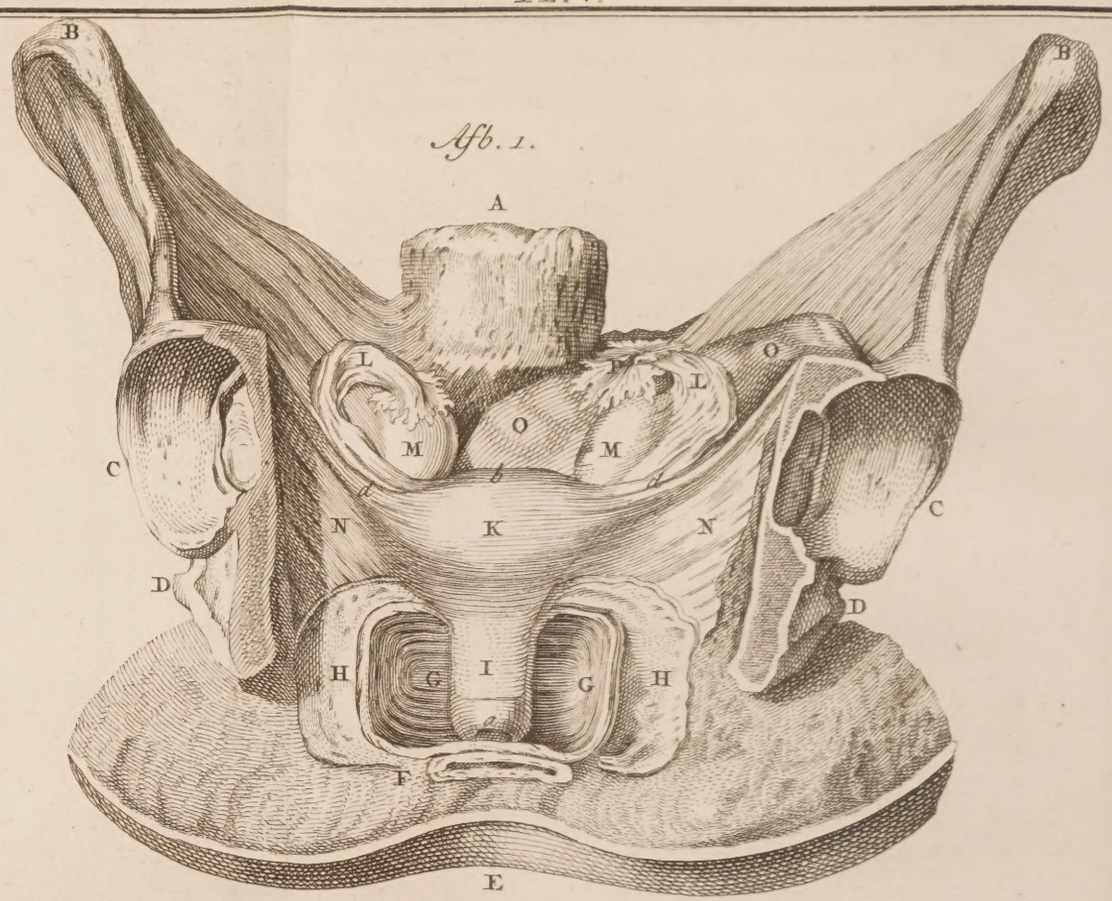

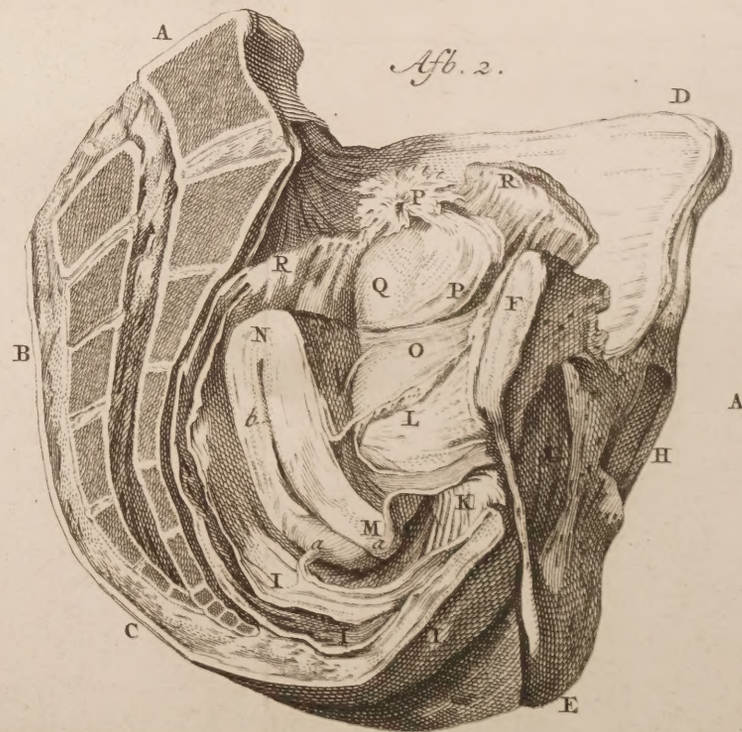

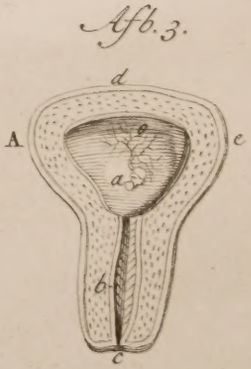

F. de Bakker fecit

ZESDE PLAAT.

DE EERSTE AFBEELDING, VERTOOND HETZELFDE GEZICHT EN DEZELFDE DOORSNYDING DER DEELEN, GELYK IN DE EERSTE AFBEELDING DER EERSTE PLAAT, WAARIN DE BAARMOEDER VERTOOND WORD, ZODANIG ALS DEZELVE IN DE TWEEDE OF DERDE MAAND GESTELD IS, MAAR DE VOORSTE DEELEN ZYN HIER WEGGENOMEN.

F. De *Anus.*

G. De *Scheede*, met haare rimpels.

HH. De áchter en ónderdeelen der *Pisblaas*, naar de zyde uitgeſtrekt: het vóórſte en bovenſte deel derzelven is weggenomen.

II. De *Mond* en *Hals* der *Baarmoeder*, gelyk dezelve door den in de *Scheede* gebragten *vinger*, opwaards ryſt.

KK. De in de tweede, of derde Maand uitgezette *Baarmoeder*, in welke de de *Vrugt*, met den aan den *Bodem* vaſtzittenden *Moederkoek* bevat word.

Uit deze en de voorige Plaat blykt, dat men te dezer tyde, ten aanzien der bezwangering door Middel der *onderſlaaning*, in de *Schede*, niet met zekerheid weten kan, of de *Baarmoeder* bevrugt zy; wyl dezelve, op dien tyd, zo weinig tegenſtand bied dat zy, aanſtonds, voor den *vinger* opryſt; en zo zy al niet oprees, zoude de lengte haars Hals, haare uitzetting beletten te ontdekken. En dewyl de *Baarmoeder* zich ook, op dien tyd noch niet boven het *Bekken* heeft uitgezet, word men ook geene andere verändering in de gedaante des *Buiks* gewaar, dan dat de *Darmen* een weinig in de hoogte zyn gereezen; waarüit mogelyk de oude waarneemingen geſproten zyn; namelyk dat de Buik, omtrent dezen tyd, wat vlakker dan naar gewoonte is, doordien de *Darmen* meêrder naar de zyden gedreven worden. Op dezen tyd vallen, gemeenlyk, de *Miskraamen* meêr dan op ándere tyden vóór; het is, echter, in de Bewerking, een groot geluk dat, ſchoon de Vrouwen, door zwaare *Bloedſtortingen*, dikwils, heel verzwakt worden, zy evenwel zelden daárdoor omkomen, want zy worden door de daarby komende *Weden*, vroeger, of laater daarvan bevryd; wanneer zy door de nederperſſing der met water vervulde

Vliezen, den *Hals* en *Mond* der *Baarmoeder*, by graaden, uitzetten, en openen, en als de *Moederkoek* van de inwendige oppervlakte afgeſcheiden is word alles, wat in dezelve is, uitgedreven. Maar zo de *Moederkoek* blyft vaſt zitten, breeken de *Vliezen*, de *Wateren* worden, benevens de *Vrugt*, buitenwaards gedreven, en de *Bloedſtorting* houd óp, wyl zich de *Baarmoeder*, om de *nageboorte*, tezamenkrimpt, waar na deze zich vroeger, of laater ontlaſt.

Eindelyk ontdekt men ook, uit het zameſtel, der in deze en in de voorige afgebeelde deelen, dat het veel zeekerder zy, den Bloedvliet te ſtuiten, de Lyderesſe te verſterken, en de Werking der Natuur met gedult af te wachten, dan den *Moedermond* te openen, en de Verlosſing, of met de Hand, of door middel van Werktuigen te bevorderen, wyl, daardoor, de deelen verſcheurd of ontſtooken kunnen worden.

Zie C, op *Plaat* XXXVII. als ook het *éérſte Deel*, 3de *Boek*, 2de *Hoofddeel*, 2, 3, 4de *Afdeeling*, en het *twééde Deel*, 12de *Verzam.* No. 2.

DE TWEEDE AFBEELDING, VERTOOND EEN BAARMOEDER IN DE VIERDE, OF VYFDE MAAND VAN BEZWANGERING, IN 'T ZELFDE GEZICHT EN DEZELFDE DOORSNYDING VAN DEELEN ALS DE VOORGAANDE AFBEELDING; DOCH HIER IS HET VOORSTE GEDEELTE DES HALS DER BAARMOEDER NIET WEGGENOMEN.

In een' natuurlyken ſtand, is de *Mond* en de *Lippen* der *Baarmoeder* door de *Schede* bedekt, en deze deelen zyn aan elkander verbonden: maar hier is de *Schede* G iets van den *Hals* en van de *Lippen* afgetrokken, op dat men de deelen des te duidelyker zien mogte. I is de *Hals* der *Baarmoeder*, die in deze Afbeelding zich dikker, korter en weeker dan in de vóórige vertoond. K. het onderſte gedeelte des gronds der *Baarmoeder*, wiens uitzetting, dikwils, door de *Schede* heen, kan gevoeld worden, wanneer men een' vinger vóór en aan deszelfs zyde ópwaarts brengt.

Nu is de *Baarmoeder* zo verre uitgezet, dat dezelve het geheele óppergedeelte des *Bekkens* vervuld, vervolgens begint zy zodanig aan te groeijen, dat zy längs den Rand deszelven, ópwaarts klimt, en door denzelven gedragen word, zó dat zich haarer *Bodem*, merkelyk boven den Rand verheft. Doordien de Buik nu meêrder

der uitgezet word, zo bemerkt de Vrouw ook dat zy dikker word, en de *Baarmoeder* word door de in den Buik bevatte deelen, en door deszelfs Wanden vaſt gehouden en verhinderd, dat zich de *Moedermond* als hy door den vinger bevoeld word, niet, als hier vóór, in de hoogte begeven kan. By Maagere Vrouwen kan men de uitzetting der *Baarmoeder*, dikwils, ten deezen tyde, zo wel in de *Schede* als boven de *Schamelheid* ontdekken; maar door middel des tegenſtands, of der bevoeling des *Moedermonds*, of deszelfs *Lippen*, laat zich niets zeekers ontdekken; wyl zy gemeenlyk in de éérſte Maanden des Dragts, even als voor denzelven geſchapen zyn.

Eindelyk is hier noch de grootte der *Vrucht* te beſchouwen, die met haaren *Moederkoek*, aan 't áchterdeel der *Baarmoeder* vaſtzit.

Zie de vóórige *Plaat*, en de uit het *éérſte* en *twééde Deel* aangehaalde plaatſen.

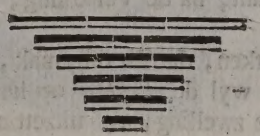

ZEEVENDE PLAAT.

VERBEELD EEN' GEOPENDEN BUIK EENER VROUW, DIE IN DE ZESDE, OF ZEEVENDE MAAND BEZWANGERD IS.

AAAA. De geöpende en omgeslaagen *Wanden* des *Buiks.*

B. De *Baarmoeder.*

CCC. De in de hoogte gedreven *Darmen.*

DD. De *Schaamlippen*, welken, meenigmaal, onder de Bezwangering, door een *Waterzugt* opzwellen, en door de drukking der *Baarmoeder* op de terugvoerende *Bloed* en *Watervaten* ontstaat. Als de *Lippen* zo sterk gezwollen zyn, dat zy de Lyderesse, in 't gaan, hinderen, kan men dit ongemak wegnemen, indien men de Lydende deelen door kleine inschervingen opend. Hierdoor word de waterächtige vochtigheid een uitgang verleent; maar dezelve komt schielyk weder; deze voornoemde handelwyze moet, eer de Vrouw verlost is, verscheiden maalen herhaald worden; want, na de Verlossing, houd deze zwelling geheel op.

Hierby staat aan te merken, dat dit ongemak, de Verlossing zelden of nooit hinderlyk kan zyn; wyl de *Lippen* op het vóórste deel der *Schaambeenderen* leggen, en de zwelling, de uitzetting des *Bands* der *Lippen*, de ruimte tusschen de *Schamelheid* en den *Anus*, de *Schede* en des *Rechtendarms* niet vermogend zyn te hinderen. Uit deze Afbeelding blykt ook verder, dat men de uitzetting der *Baarmoeder* ten dezen tyde, by Maagere Vrouwen, door de *Wanden* des *Buiks* heen ligtelyk kan voelen; byzonder als de *Darmen* niet vóór dezelve leggen. In 't algemeen ryst de *Baarmoeder*, naar mate dezelve zich uitzet, benevens de *Darmen* ópwaards, en dáárdoor worden de laatsten in de hoogte en naar de zyde gedreven: hoe nader de Vrouw aan haaren vollen tyd komt; hoe ligter deze uitzetting ontdekt word.

Zie het *eerste Deel*, 1ste *Boek*, 3de *Hoofddeel*, 3de *Afdeeling*, 3de *Boek*, 1ste *Hoofddeel*, 2de *Afdeeling*, en het *tweede Deel*, de 12de en 13de *Verzam.*

Afb. 1.

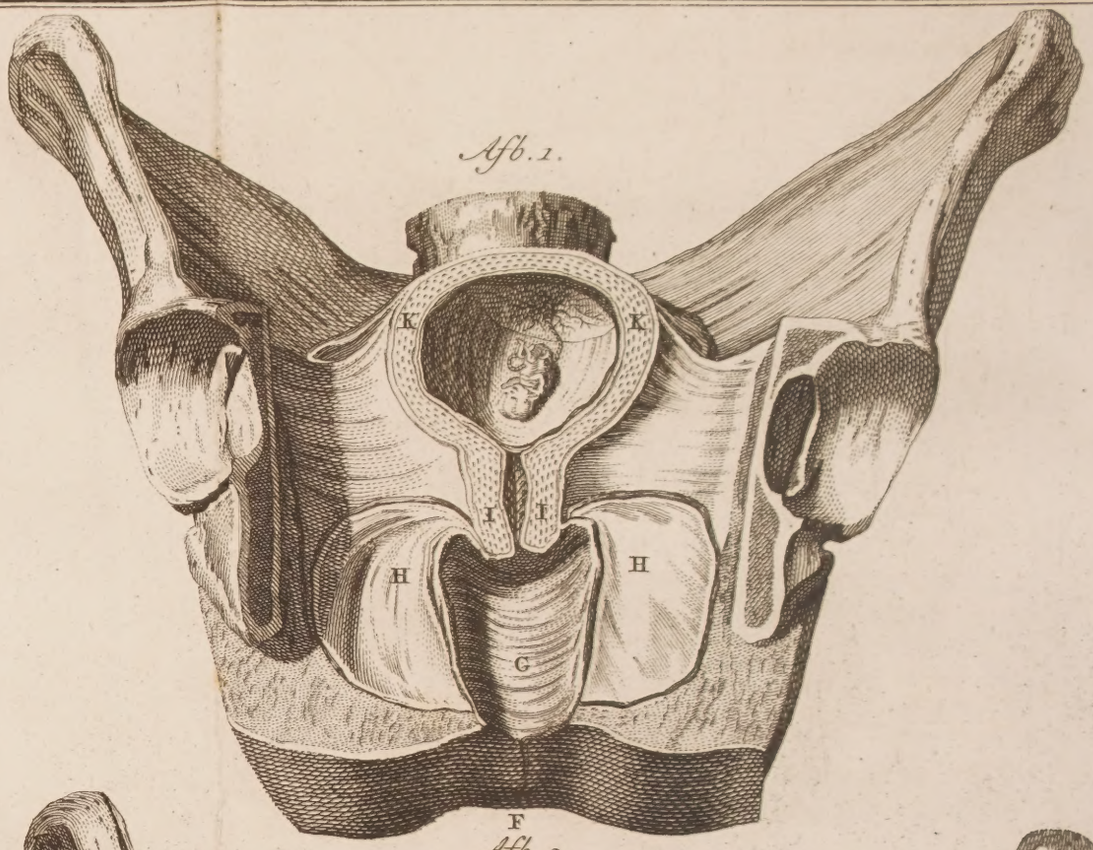

Afb. 2.

T. de Bakker fecit.

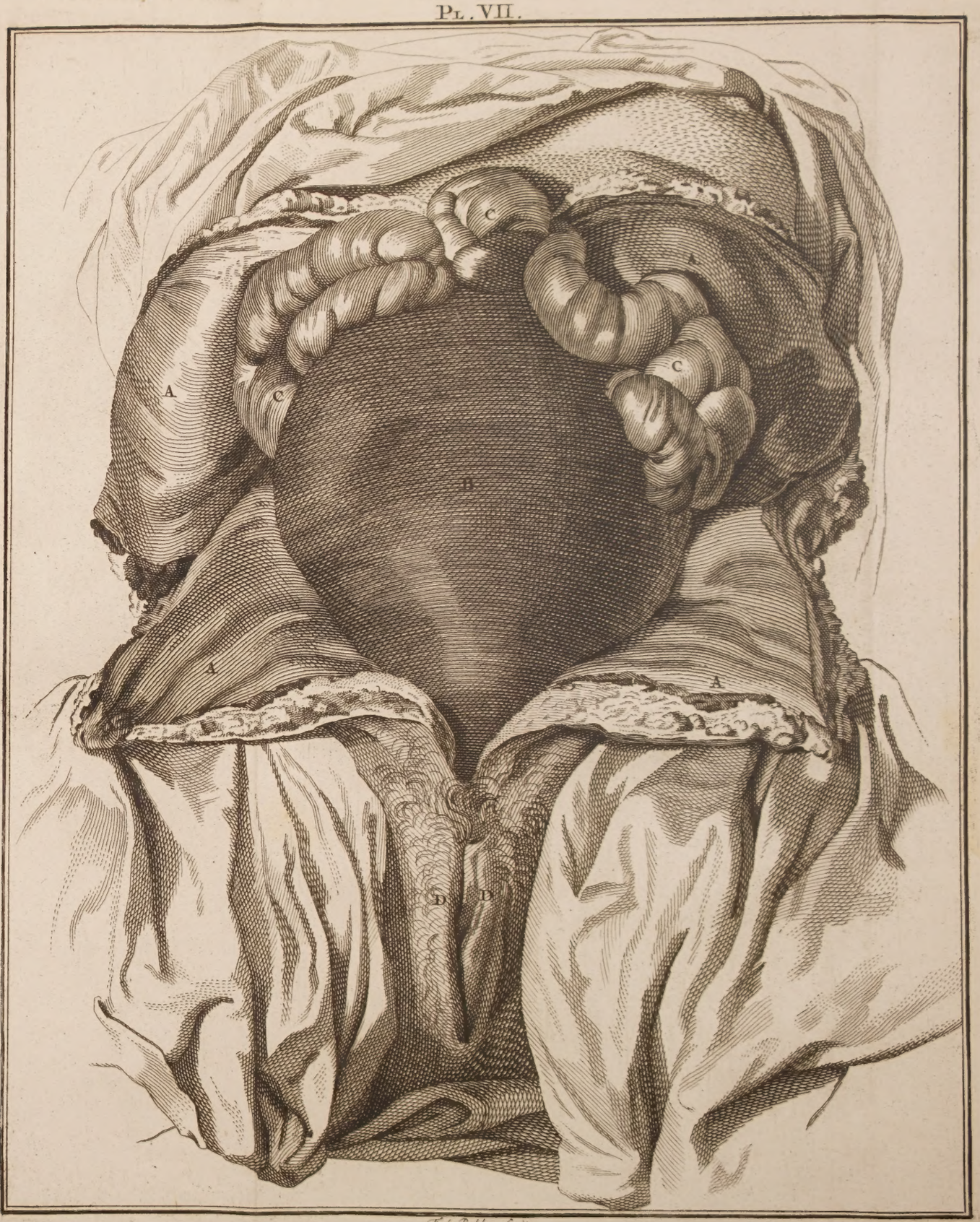

F. de Bakker fecit.

ACHSTE PLAAT.

VERBEELD DEZELFDE DOORSNEEDING DER DEELEN, ALS IN DE ZESDE PLAAT, EN DE BAARMOEDER GELYK DEZELVE IN DE VOORGAANDE PLAAT VERBEELD WORD, OP DAT MEN ALLES WAT DEZELVE IN ZICH BEVAT, BENEVENS HAARE INWENDIGE DEELEN, EN HOE DEZELVE IN DE ZESDE, OF ZEEVENDE MAAND DER BEZWANGERING GESTELD ZYN, ZOUDE KUNNEN ZIEN.

A. De tot aan den *Navel* opgerezene *Baarmoeder.*

BB. De bovendeelen der *Darmbeenderen.*

CC. De *Dybeens Pannen.*

DD. De overige áchterdeelen der *Zitbeenderen.*

E. De *Anus.*

F. De *Schede.*

G. De *Ptsblaas.*

H. De *Hals* der *Baarmoeder*, die korter, dan in de zesde *Plaat* is, en zich hooger bevind, wyl zich de *Baarmoeder* boven den *Rand* des *Bekkens* verheeven heeft.

I. De Vaten der *Baarmoeder*, die wyder dan buiten de Bezwangering zyn.

KK. De aan het ónder en áchtergedeelte der *Baarmoeder* vaſtzittende *Moederkoek.*

LL. Des *Kinds* omvangende *Vliezen*, welks hoofd hier, als in de zesde *Plaat*, zodanig is voorgeſteld, dat hetzelve ónderwaards, en aan het óndergedeelte der *Baarmoeder* legt, welk, naar ik denk, de gewoone legging des Kinds is, wanneer hetzelve ruſt, en door een groote meenigte *Waters* omvangen word, om dat het Hoofd zwaarder dan de overige deelen is. Wat de legging van het Lighaam des Kinds betreft, deszelfs vóórdeelen zyn heel dikwils naar de zyde en naar de ónderdeelen der *Baarmoeder* gekeerd; maar hier vertoonen zy zich mede, als in de voorgaande *Plaat*, naar vóóren leggende, om zulks duidelyker en ſchilderáchtiger aan te toonen.

Zie het *eerſte Deel* 1ſte *Boek*, 3de *Hoofddeel*, 3de en 4de *Afdeeling*, *tweede Deel*, 13de *Verzameling*. No. 1.

Uit

Uit deze *Plaat* blykt, hoe moeijelyk het zy, op dezen tyd, by eene *Bloedſtorting*, den *Moedermond*, wegens de lengte en dikte des *Baarmoeder Hals*, inzonderheid by die genen welken voor 't éérſt bevrugt zyn, te openen: intuſſchen kan men even zó handelen als in de zesde *Plaat* word aangeweezen, tot 'er *Weden* komen die den *Moedermond* openen. Zo de *Bloedſtorting* geweldig is, moeten de *Vliezen* gebroken worden, op dat zich de de *Baarmoeder* tezamen kan krimpen, en de *Baaring* bevorderd word. Als het nodig is, kan zulks ook door verwyding des *Moedermonds*, geduurende de *Weden*, bevorderd worden. En indien de Lyderesſe in gevaar is, en de *Wede* ophouden, kan men dezelven op deeze wyze verwekken. Is het gevaar zó groot dat de Dood der Vrouw ſchynt te naderen, dan is, als onze *Plaat* verbeeld, de *Baarmoeder* ten dezen tyde, wyd genoeg uitgezet, opdat de Meeſter zyne Hand inbrengen, en het Kind keeren kan, indien ſlechts de *Moedermond*, zonder gevaar, geöpend kan worden.

Eindelyk ſtaat noch aan te merken dat de Vrouwen, om dezen tyd en ook wat, laater in grooter gevaar zyn als in de voorige Maanden.

Zie het eerſte Deel, 3de *Boek*, 4de *Hoofddeel*, 3de *Afdeeling*, No. 1, 2, 3. *en het derde Deel*, 33 *Verzamel.* No. 2. Zie, verder, in de *Edenb. Proeven* enz. het XVII. Art. de *ontleeding* eener *Zwangere Vrouw*, door DONALD MONRO, M. D. tot LONDEN.

NEE-

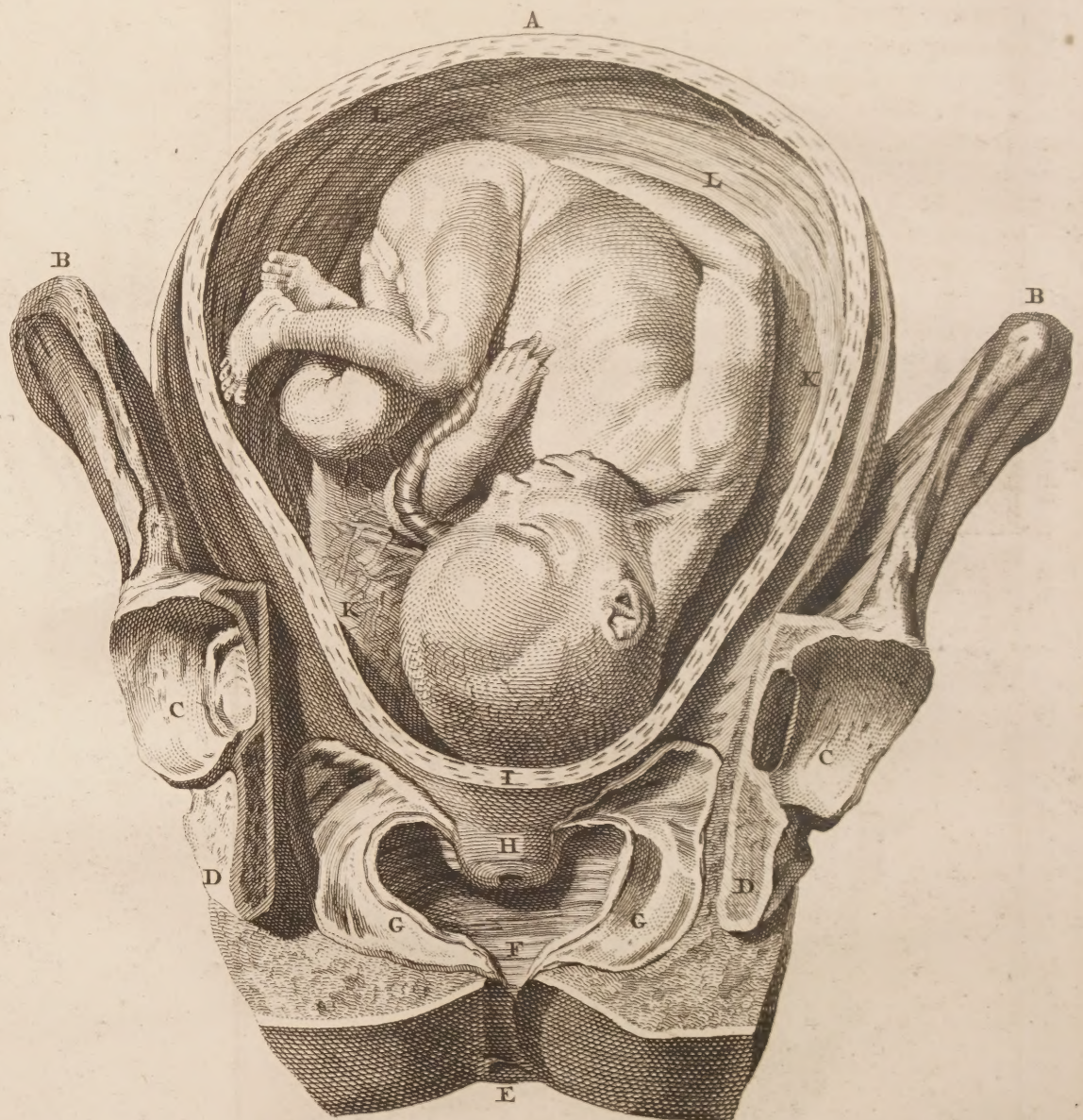

F. de Bakker fecit.

NEEGENDE PLAAT.

VERTOOND WEDER VAN VOOREN, EN IN DEZELFDE DOORSNEDE VAN DEELEN, ALS IN DE VOORGAANDE PLAAT, EEN BAARMOEDER, IN DE ACHSTE OF NEEGENDE MAAND DER BEZWANGERING.

A. De *Baarmoeder* in haar volle uitzetting, met de Wateren, en met een in den *Navelſtreng* verwarde Kind, wiens Hoofd aan 't bovendeel des *Bekkens* ſtaat.

BB. Het bovendeel der *Darmbeenderen*.

CC. De *Dybeens Pannen*.

DD. De noch overige áchterdeelen der *Zitbeenderen*.

E. Het *Staartbeen*.

F. Het ónderdeel des *Rechtendarms*.

GGG. De *Schede* aan beide de zyde uitgeſtrekt.

H. De *Moedermond*, wiens Lippen grooter en weeker, als in de voorgaande Plaatſen zyn, ook is den *Hals* der *Baarmoeder* nu volkomen uitgezet, zodaanig, dat hy zich geheel ſchynt verdweenen te hebben.

II. Een gedeelte des *Pisblaas*.

KK. De *Moederkoek* vaſtzittende, aan het bóvenſte en áchterſte gedeelte der *Baarmoeder*.

LL. De *Vliezen*.

M. De *Navelſtreng*.

Dézen en de voorgaande *Plaat* toonen, hoe zich de *Baarmoeder* uitzet, en hoe haar *Hals*, ten tyden der Bezwangering, by graaden korter word: ook is de grootte des Kinds hier aan te merken, tot beter opheldering van 't geen in 't *éérſte Deel*, 1ſte *Boek*, 3de *Hoofddeel*, de *vierde* en *vyfde Afdeeling*, als ook in 't *derde Boek*, 1ſte *Hoofddeel*, de *tweede* en *derde Afdeeling*, en in 't *twééde Deel*, de 13de *Verzameling*, No. 1. voorkomt.

Niet tegenſtaande het van den beginnen dezer konſt, tot op onzen tyden toe, als een' zeekere waarheid geleerd word, dat, als het Kind met het Hoofd vóórkomt, het Aangezicht deszelven naar het achterdeel des *Bekkens* gekeerd is; zo zullen my doch, zo wél de *Waarnemingen* van den *Heer* OULD, als ook de in 't kort aangeſtelde onderzoekingen by bevruchte *Baarmoederen* van Vrouwen, benevens het geene ik in myn Bewerking waargenomen heb, op die gedachten brengen, dat het Hoofd den meeſten tyd zó voorkomt, zo als het hier afgebeeld word, dat is, met het ééne Oor naar het *Schaambeen*, maar met het ánder naar het *Heiligbeen* gekeert; echter kan, zo wél de vorm des Hoofds, als des *Bekkens*, hierin, veelmaalen een verandering te weege brengen.

Hier over kunnen ook de ſchoone *Plaaten* van den Heer HUNTER, waarin de Bezwangerde *Baarmoeder* vertoond word, in overweging genomen worden.

TIEN-

P. de Bakker fecit.

TIENDE PLAAT.

VERTOONT EEN BAARMOEDER BY DEN AANVANG DER WEDEN, WAARIN TWEELINGEN ZYN. DE VOORSTE DEELEN ZYN, ALS IN DE VOORGAANDE PLAAT, WEGGENOMEN.

A. De uitgezette *Baarmoeder* met de *Vliezen* en de *Wateren*.
BB. Het bóvendeel der *Darmbeenderen*.
CC. De *Dybeens Pannen*.
DD. De *Zitbeenderen*.
E. Het *Staartbeen*.
F. Het ónderſte gedeelte des *Rechtendarms*.
GG. De *Schede*.
H. Den *Moedermond* door de Wateren een' vinger breed geöpend, welken vóór het Hoofd, waarmede het Kind komt, te vinden zyn.
II. Het ondergedeelte der *Baarmoeder*, door de Wateren uitgezet, welken vóór het Hoofd, waarmede het komt, te vinden zyn.
KK. De twee *Moederkoeken*, welken aan het áchterdeel der *Baarmoeder* vaſt zitten, en vóór welken de beide Kinderen leggen. Een' deszelven heeft de natuurlyke legging, en ſtaat met het Hoofd aan het ónderdeel der *Baarmoeder*, het ándere in een tegennatuurlyken ſtand, en heeft het Hoofd naar den *Bodem* der *Baarmoeder* gekeerd. Eens ieder Lighaam is met zyn eigen *Navelſtreng* omwonden of verward, welk dikwils, zo wel in natuurlyke als tegennatuurlyke leggingen voorvald.
LLL. De tot ieder *Moederkoek* behoorende *Vliezen*.

Na de orde, die ik in myn verhandeling der Vroedkunde waargenomen heb, zoude deze verbeelding van Tweelingen, tot de laatſte Plaaten beter behooren. Maar zo hier aan niets verbeurd word, heb ik die hier geplaatſt, om den *Moedermond* te toonen, die nu veel dunner, als op de voorige *Plaat*, iets geöpend, en door de *Wateren* en *Vliezen* uitgezet is, welken, ten tyden der *Weden*, door het Hoofd van één der Kinderen, uitwaards gedreeven worden. Wat de legging der Tweelingen aanbelangt, zo is zulks in verſcheide gevallen ook dikwils verſcheiden; maar zo als ze hier voorgeſteld worden: waaren zy geleegen, toen onlangs den Heer MACKENZIE de *Baarmoeder* eener Zwangere Vrouw opende.

Zie het *eerſte Deel*, 3de *Boek*, 1ſte *Hoofddeel*, 4de *Afdeeling*, en het 5de *Hoofddeel*, 1ſte *Afdeeling*. Als ook het *tweede Deel*, de 14de *Verzameling* en het *derde Deel* de 37ſte *Verzameling*.

ELFDE PLAAT.

VERTOOND DE BAARMOEDER EENER ZWANGERE VROUW, VAN VOOREN TE ZIEN, ALS ZY DEN ARBEID BEGINT TE KRYGEN; DE VOORSTE DEELEN ZYN, ALS IN DE VOORGAANDE PLAAT, WEGGENOMEN; MAAR WYL DE VLIEZEN NOCH GEHEEL ZYN, STELLEN DEZELVE EEN GROOTE ZAK VOOR, WAARIN HET KIND MET DE WATEREN BEVAT WORDEN.

A. De Zelfſtandigheid der *Baarmoeder.*

BB CC DD. De *Beenderen* des *Bekkens.*

E. Het *Staartbeen.*

F. Het ónderdeel des *Rechtendarms.*

GGGG. De *Schede.*

HH. De door de *Weden* ſterk uitgezetten *Moedermond* met de *Vliezen* I en de *Wateren.* Deze omſtandigheid geeft in 't gemeen met zeekerheid te kennen, dat den Arbeid zyn begin genomen heeft, daar men, daar tegen, uit de Afbeelding der voorgaande afgebeelde verwyding, niets met zeekerheid beſluiten kan, tot zich de *Weden* ordentelyk en ſterk openbaaren; om dat men den *Moedermond* dikwils eenige dagen, ja wel eenige weeken, eêr het *Baaren* begint, noch meêrder geöpend vind.

K. Het bóvenſte des Kinds omvangende *Vlies* (*Chorion*).

L. Het zelfde *Vlies* aan het ónderdeel der *Baarmoeder* weggenomen, om het Hoofd des Kinds, door het onderſte *Vlies* (*Amnios*) te zien. NB. Deze Afbeelding is uit een der *Ontleedkundige Plaaten*, van den *Heer* ALBINUS, over een *bevrugte Baarmoeder*, ontleend.

M. Den *Moederkoek*, wiens buitenſte oppervlakte in veele kwabgedeelde vlaktens hier vertoond is; maar het binnenſte, bedekt het bovenſte des Kinds omvangende *Vliezen.*

Men heeft den *Moederkoek*, aan alle verſcheidenen Deelen der inwendige oppervlakte der *Baarmoeder*, ja menigmalen over de inwendige zyde des *Moedermonds* vaſt gevonden, daardoor dan, in 't laatſte geval, zo ſchielyk denzelven zich begint te openen, een *Bloedſtorting* ontſtaat.

De

De VI. VIII. IX. en X. *Plaat*, toonen de inwendige, naar het Kind gekeerde vlakte des *Moederkoeks*, met de Vaten die zynen zelfſtandigheid uimaken, en van den *Navelſtreng* ontſtaan, welken, in verſcheidene kleinere *Moederkoekjes*, en in alle de verſcheidene deelen deszelven, zo wél, als in de Midden, ingeplant worden.

In de dertigſte en driëendertigſte *Plaat*, is te zien hoe den *Navelſtreng* in den Buik des Kinds ingaat.

Wat de uitdryving des *Moederkoeks* aanbelangt, zo trekt zich de *Baarmoeder*, als de *Vliezen* breeken en de *Wateren* ontvlooden zyn, in zo verre tezamen, dat dezelve het Lighaam des Kinds onmiddelyk aanraakt; is hetzelven ook ter Waereld gebragt, dan word de *Baarmoeder* veel dikker, en trekt zich digt om den *Moederkoek* en de *Vliezen* tezamen, waardoor hy dan, by graaden loslaat, en in de *Schede* gedreven word. Hierin nu zullen wy den weg volgen, die ons de Natuur aanwyſt, en met gedult afwachten, tot denzelven by graaden los laat hetwelk by een zwakke Kraamvrouw, het zekerſte is, nadenmaal, als dan, geene zo ſterke en ſnelle ontlediging op eenmaal voorvald, als gebeurd, wanneer men, naar de al te gewoonlyke wyze met de uithaaling der *Nageboorte*, te ſpoedig voortvaart. Doch wy moeten ook in tegendeel, niet te lang vertoeven, maar de natuur, als zy niet in vermogen is, om dezelven uit te dryven, te hulp komen.

Zie het *eerſte Deel*, 3de *Boek*, 1ſte *Hoofddeel*, 4de *Afdeeling*, en het 2de *Hoofdeel*, de 2de en 5de *Afdeeling*, als ook het *tweede Deel*, de 14de en 23ſte *Verzameling*.

TWAALFDE PLAAT.

VERTOOND EEN BEZWANGERDE BAARMOEDER, NAAR DE LENGTE DOORSNEDE VAN TER ZYDE TE ZIEN, TEN TYDE ALS DEN ARBEID AL VRY WAT GEVORDERD IS.

A. Het onderſte *Werveelbeen* des *Rugs*.

B. Het *Maagkuiltje*, wiens afſtand van het laatſt genoemde *Wervelbeen*, hier met een geſtipte Lyn aangetoont word, als ook een gedeelte van de ruimte beneden het *Middelrif*.

CC. De gewoonlyke dikte en gedaante der *Baarmoeder*, zo als zy, tegen het einde der Dragt, door de *Wateren* uitgezet is.

D. Dezelfde, hoe zy tezaamgetrokken, en na de ontlaſting der *Wateren*, dikker geworden is.

EE. De gedaante eener overhangende *Baarmoeder*. Als in dit geval de *Vliezen* breeken, de *Wateren* ontlaſten, en de *Baarende* recht overënd ſtaat, dan loopt het Kinds Hoofd gevaar, over de *Schaambeenderen* heen te glyden, waardoor de *Schouderen* in 't *Bekken* zullen geperſt worden.

FF. De gedaante der *Baarmoeder*, als zy by haare uitzetting, meêr als gewoonlyk in de hoogte geheeven is, waar door in 't gemeen Braakingen en benaauwde Ademhaaling ontſtaan. Hier over kan men nazien het Werk van de Heer LEVRET *ſur le Mechanisme differentes Groſeſſes*.

G. Het *Schaambeen* der linker zyde.

HH. Den *Moedermond*.

I. De *Schede*.

K. De linker *Nymphæ*.

L. De *Schaamlip* derzelve zyde.

M. De helft der *Blaas*.

N. De *Anus*.

OP. De linker *Bil* benevens de *Dey*.

Als het zó ver met den Arbeid gevorderd is, dan word den *Moedermond*, door de in zich dringende *Vliezen*, by graaden geöpend. Om dat nu ook de *Schede* zich begint te verwyden, zo word, van gelyke, eene tamelyke menigte

te Water toegevoerd, 't welk, als de *Vliezen* barſten, wegvliet. Waar na zich de *Baarmoeder*, meêrder om het Lighaam des Kinds tezamenkrimpt, welken hier in een natuurlyke legging verbeeld is, ruſtende, met den *Kruin*, op het bovendeel des *Schaambeens*, en met het *Vóórhoofd* naar het rechter *Heupbeen*, gekeert. Zo ſpoedig de *Baarmoeder*, het Lighaam des Kinds aanraakt, dan word het Hoofd deszelven ónderwaard naar het *Heiligbeen* toe, van de Lyn des *Buiks* B G, in de As des *Bekkens* g d gedreeven, namelyk van het bóvenſte deel g tot het einde des *Staartbeens* d, en zodanig dringt het by aanhoudendheid laager nederwaarts, gelyk in de volgende *Plaat* te zien is.

Indien de *Vliezen* niet aanſtonds berſten, na dat dezelve in de *Scheden* gedreven zyn, dan moet men ze altoos voort laaten gaan, op dat zy ook den *Schedenmond* verwyden.

Zie het *éérſte Deel*, 1ſte *Boek*, 2de *Hoofddeel*, 2de *Afdeeling*; het 3de *Hoofddeel*, 3de *Afdeeling*; het 5de *Boek*, 1ſte *Hoofddeel*, 1, 2, 4de *Afdeeling*; het 2de *Hoofddeel*, 3de *Afdeeling*; het 3de *Hoofddeel*, 4de *Afdeeling*, No. 5: het *twééde Deel*, de 10de *Verzameling*, No. 4. de 3de en 4de *Waarneming*; en de 14de *Verzameling*. 24ſte *Verzameling*. No. 2. de *vierde Waarneming*.

DERTIENDE PLAAT.

VERTOOND IN DEZELVE BESCHOUWING EN DOORSNYDING VAN DEELEN, ALS IN DE ZESDE PLAAT, DE NATUURLYKEN STAND EENS KINDS HOOFD, ALS HET, NA EEN VOLKOMEN VERWYDING DES MOEDERMONDS, IN DE MIDDEN DES BEKKENS GEDREEVEN IS; ZYNDE EEN GROOT GEDEELTE DER WATEREN MET DE VLIEZEN, BUITEN DEN MOEDERMOND GEPERST, MAAR WELKE DOCH, WYL HET KINDS HOOFD DE SCHEDE VULD, NIET ALLE UITVLIETEN KAN.

A. De iets tezaamgetrokkene en dikker gewordene *Baarmoeder*; wyl een gedeelte der Wateren vóór het Kinds Hoofd, of bereids weggevloeid zyn.

B. De bóvendeelen der *Darmbeenderen*.

C. Het ónderdeel des *Rechtendarms*.

DD. De van het Hoofd des Kinds ver uitgezette *Schede*.

EE. Den volkomen geöpende *Moedermond*.

F. Een gedeelte des *Moederkoeks*.

GG. De *Vliezen*.

HH. De *breede Banden*.

II. De *ronde Banden*, welken met de *Baarmoeder* naár boven toe uitgerekt zyn.

Om dat nu in dezen Stand, den *Kruin* des Kinds, benedenwaards, aan het ónderdeel des rechten *Heupbeens*, en het breede deel des Hoofds, in het ſmalſte deel des *Bekkens*, ſtaat: zo word het *Vóórhoofd*, door het geweld der *Weden*, by graaden áchterwaards gedreeven, en als het verder naar beneden zakt, dan komt den *Kruin*, benevens het *Achterhoofd*, ónder de *Schaambeenderen* vóórwaards, als in de volgende *Plaat*. Hier uit kunnen wy leeren, hoe veel 'er aan gelegen legt, dat men weeten, dat den *Rand* des *Bekkens*, van zyde tot zyde wyder, als van vóóren tot áchteren is, en dat het *Vóórhoofd* verder, van het *Achterhoofd* af ſtaat, als het ééne Oor van 't ándere.

Zie het *éérſte Deel*, 1ſte *Bock*, 1ſte *Hoofddeel*, 3de en 4de *Afdeeling*. Als ook het 3de *Boek*, 3de *Hoofddeel*, 3de en 4de *Afdeeling*, No. 3: en het *tweéde Deel*, de 14de *Verzameling*.

VEER-

P. de Bakker fecit.

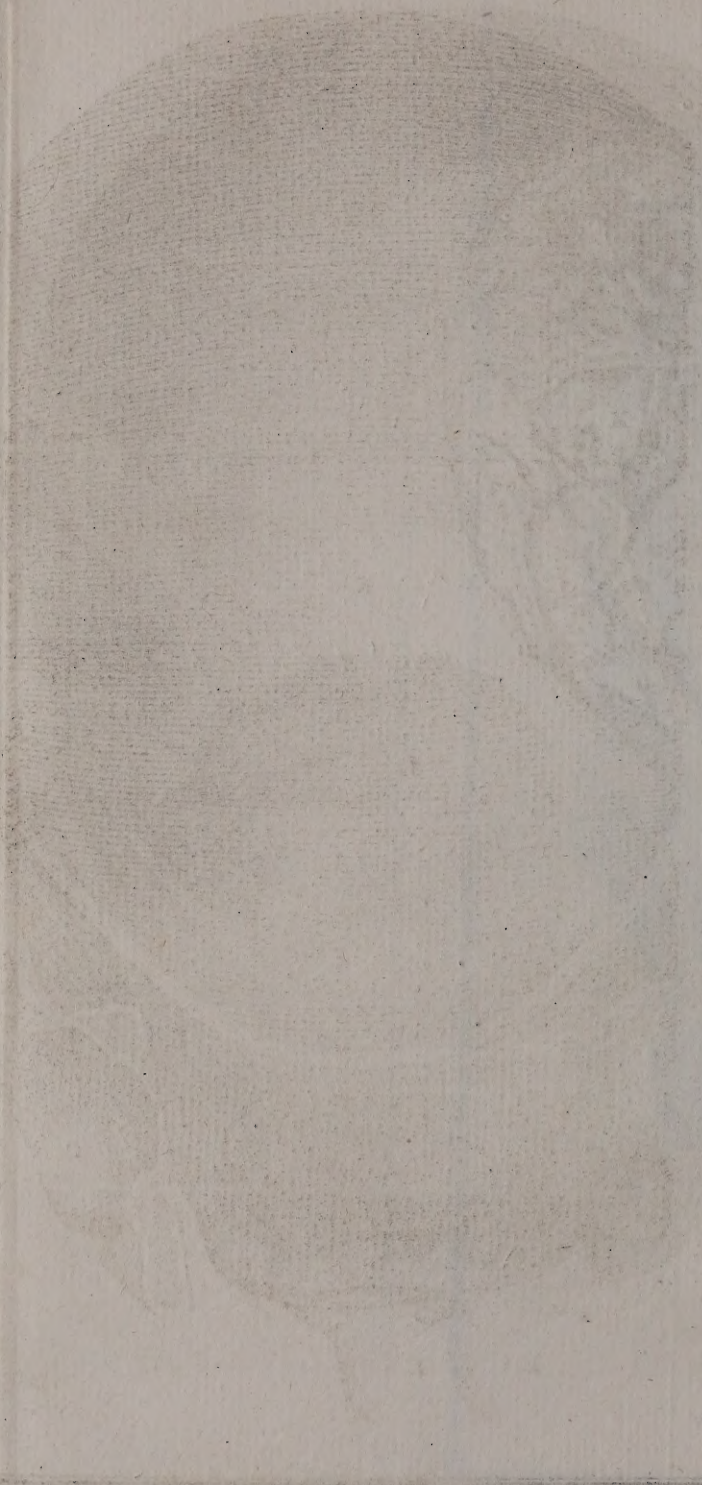

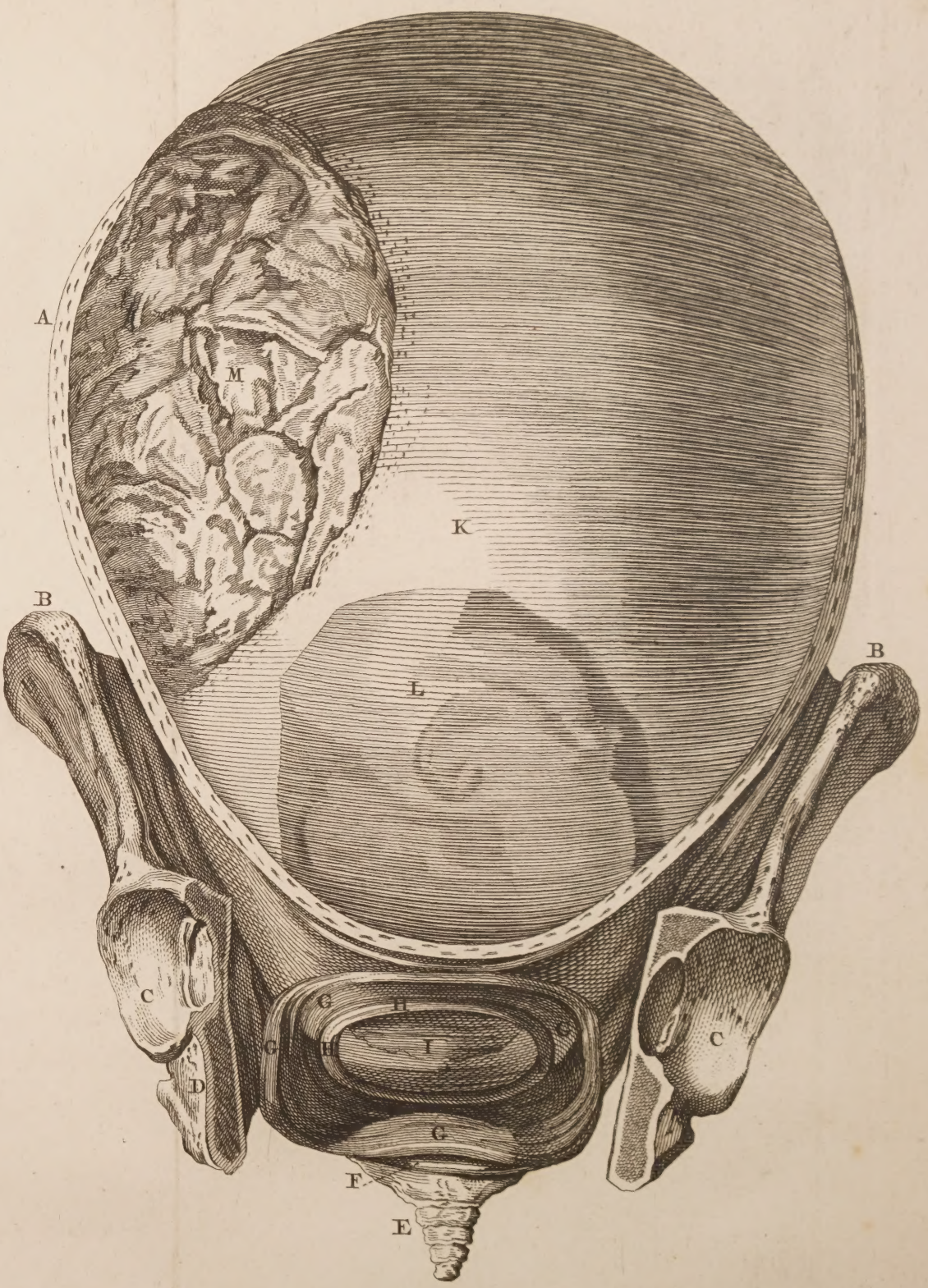

F. de Bakker fecit.

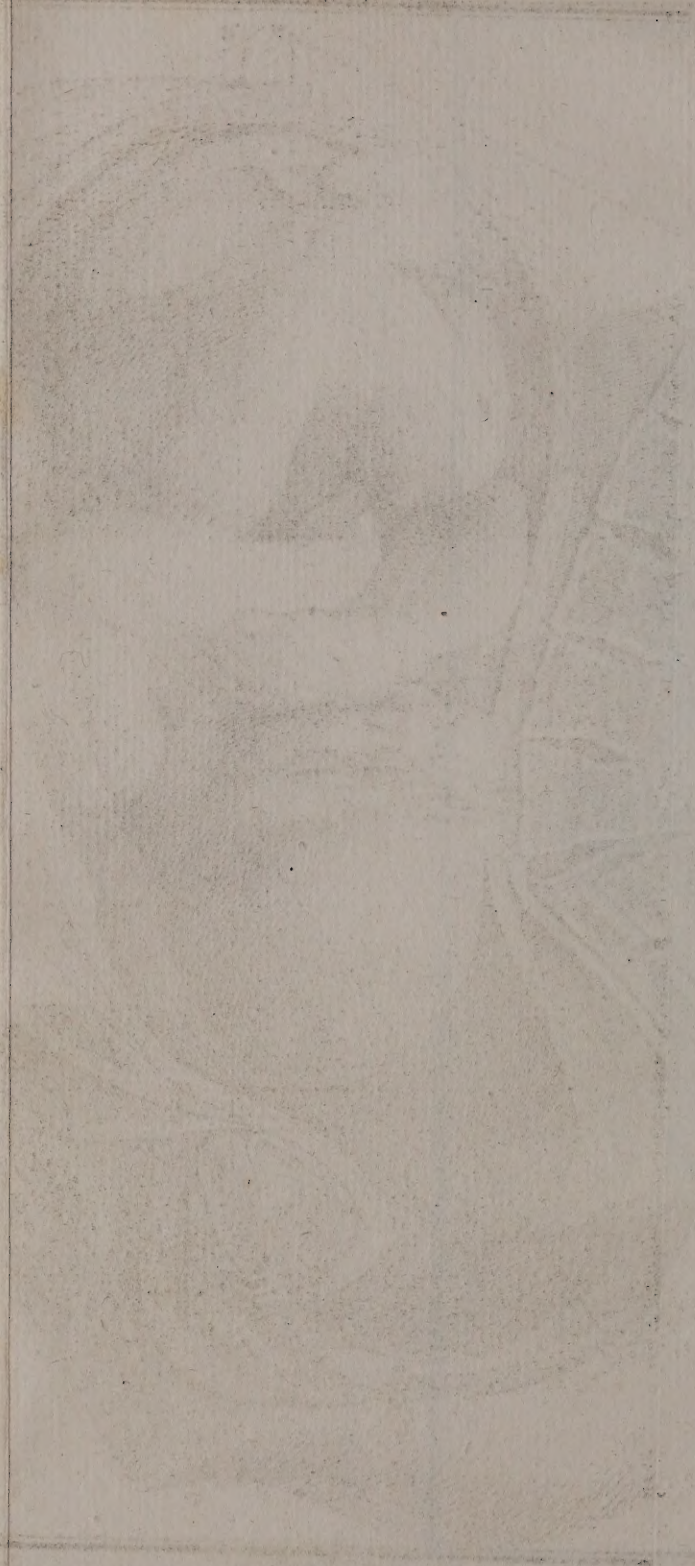

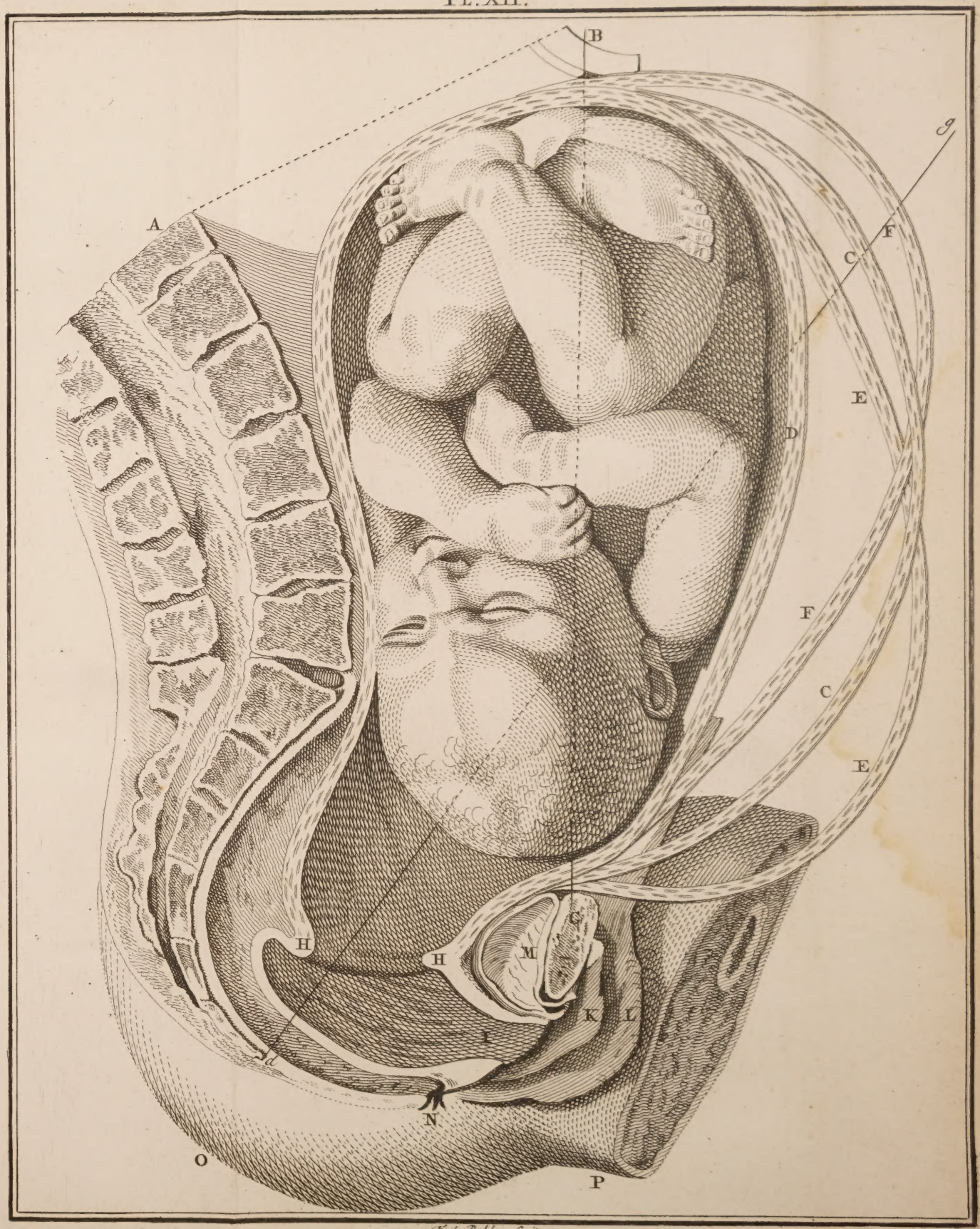

F. de Bakker fecit.

T. de Bakker fecit.

VEERTIENDE PLAAT.

VERTOOND IN DEZELVE BESCHOUWING EN DOORSNYDING VAN DEELEN, GELYK IN DE TWAALFDE PLAAT, dat het Vóórhoofd des Kinds, als het naar beneden zakt, van ſtand, zó als het dien in de voorige *Plaat* gehad heeft, veränderd, en zich naar áchteren tegen het *Heiligbeen* keerd, en het Achterhoofd onder de *Schaambeenderen* te ſtaan komt, zodanig, dat zich het ſmalle deel des Hoofds, in het enge deel des *Bekkens*, dat is, tuſſchen de ónderdeelen der *Heupbeenderen* bevind. Daarby ſtaat noch aan te merken, dat of ſchoon de afſtand van de éérſtgemelde *Beenderen* van malkanderen, en die van het *Staart*, tot het *Schaambeen*, gelyk oëzaam dezelfde is, het *Achterhoofd* des Kinds, als het aan de onderſte Deelen der *Heupbeenderen* komt, om dat de holte des *Bekkens* zich vóórwaards veel ondieper dan aan de zyde bevind, zich ónder de *Schaambeenderen* buitenwaarts begeeft; naardien dan hetzelfde geſchied, dat geſchieden zoude, wanneer het *Bekken* van áchteren tot vóóren wyder, dan van de ééne tot de ándere zyde was, om dat het Hoofd, als hy het *Staartbeen* áchteruit, en de uitwendige Deelen, gelyk een Gezwel, buitenwaarts uitgezet heeft, den afſtand van het *Staartbeen* tot de *Schaambeenderen* grooter maakt, gelyk in de volgende *Plaat* omſtandig getoond word.

Zie het geen by de voorgaande *Plaat* des *éérſten* en *twééden Deels* aangewezen word.

Om dat het Hoofd, in dezen ſtand, of in dien van *Plaat* XV. XVII. en XVIII, zonder verder te vorderen, kan blyven ſtaan; of op de ROONHUYSIÄANSCHE wyze, zodanig geklemt worden, dat alle de poógingen der Natuur, om het Hoofd gebooren te doen worden, te vergeefs zyn, waar door Moeder en Kind, indien zy beide niet worden bygeſtaan, zeeker omkomen moeten, waarom men oudtyds, om de Moeder te behouden, het Kind verbrak, en wyl hier tegen een Middel, by de ROONHUYSIÄANEN in gebruik, door onzen SCHRYVER in 't *jaar* 1754 bekend is geworden, zo verklaard hy zich, over dat ROONHUYSIÄANSCH *Hulpmiddel*, aldus; *dat men met het ééne Blad der Tang, dat geene verrichten kan, wat met het Werktuig, waar van* ROONHUYSEN *zich bedient heeft, gedaan word:* om deze Rede dan, is hier het ééne Blad der kleine Tang, van onzen SCHRYVER, in werking geſteld gelyk de *Hefboom* van den *Heer* ALB. TITSINGH, op *Plaat* III* in werking geſteld is, om overtuigend te kunnen zien wat van zyn verklaaring is.

A. De *Baarmoeder* naauw om 't Kind tezaamgekrompen, na dat de Wateren ontlaat zyn.

BCD. De *Wervelbeenderen* der *Lenden*, het *Heilig* en *Staartbeen*.

E. De *Anus*.

F. Het linker *Zitbeen*.

G. De *Bilnaad*.

H. De *Schedenmond* die zich begind te openen.

I. Het linker *Schaambeen*.

K. Een gedeelte der *Blaas*.

L. Het achterſte gedeelte des *Moedermonds*.

x. De *Pisbuis*.

gd. De *As* van 't *Bekken*.

okL. Het eene *Blad* der *Tang* geplaatſt, om een Kinds Hoofd gebooren te doen worden.

L. Het *Laſtpunt* van 't Werktuig.

N. Het *Steunpunt*.

O. Het *Machtpunt*.

OP. Het Werktuig door *Stiplynen* aangetoond, wanneer het *Machtpunt* tot het uiterſte opgeligt is, om te zien hoe de *Schedenmond* uitgezet word.

Lp. De weg dien het *Laſtpunt* loopt onder de bewerking.

Kh. De krommelyn, die aantoond den weg, dien het Hoofd onder deze bewerking loopen moet.

Zie Plaat III* en de overweeging in 't 1ſte *Deel*, pag. 173.

P. de Bakker fecit.

VYFTIENDE PLAAT.

VERTOOND VOORNAMELYK, HOE DE RUIMTE TUSSCHEN DE SCHEDENMOND EN DEN ANUS, ALS OOK HOE DE BILNAAD BENEVENS DE UITWENDIGE DEELEN, BY EENER VROUW DIE DE EERSTEMAAL BAARD, WANNEER HET MET DE VERLOSSING OP HET EINDE LOOPT, DOOR HET KINDS HOOFD WORDEN UITGEZET.

A. De *Buik.*

B. De *Schaamlippen.*

C. De *Clitoris* benevens haare *Voorhuid.*

D. Het Kinds haairige gedeelte des Hoofds, zo als het by een moeijelyken Arbeid opzweld, en door de *Schedenmond* heen, buitenwaarts gedreven word.

EF. De *Bilnaad* benevens den *Anus*, zodanig uitgezet, dat zy een groot gezwel voorſtellen.

GG. De Deelen die het knobbelächtige der *Zitbeenderen* bedekken.

H. De Deelen die het *Staartbeen* bedekt.

De *Bilnaad* is tot twee duimen, of noch ééns zo veel, als in de Natuurlyken ſtaat, in deze Afbeelding uitgezet; maar wanneer de *Schedemond* door het Kinds Hoofd zo veel uitgezet is, dat hetzelven geboren kan worden, dan zal de Middeldam gemeenlyk drie, ja zomwylen wél vier duimen, uitgezet zyn. Van gelyken is de *Anus* omtrent een' Duim verlengd, en zo zyn ook de deelen, die zich tuſſchen denzelven en het *Staartbeen* bevinden, ſterk uitgezet. Al het vóórnoemde zal een jong Vroedmeeſter voorzichtig doen zyn, dat hy zich, te dezer tyd, in de bevordering der Verloſſing niet overëild, maar wacht, en de Deelen by graaden laat uitzetten; om dat, door het ſterk geweld, als men het Hoofd van het Kind bevorderen wil, de Dee-

 len

len verſcheurd kunnen worden. Daaröm zal de Meeſter, de *Bilnaad* met zyn vlakke Hand terug houden, op dat het Hoofd niet verder voortrukt, vóór en al eêr de *Moedermond* genoegzaam geöpend is, en hetzelve, zonder verſcheuring des *Lippenbands*, en de tusſchen denzelven en den *Anus* bevindelyke Deelen, welke te dezer tyd heel dun zyn, gebooren worden.

Zie het *éérſte Deel*, 3de *Boek*, 2de *Hoofddeel*, 2de *Afdeeling*; het 3de *Hoofddeel*, 4de *Afdeeling*, No. 1.; en het 4de *Boek*, 1ſte *Hoofddeel*, de 1ſte *Afdeeling*; als ook het *twééde Deel*, de 14de en 24ſte *Verzameling*; en het *derde Deel* de 40ſte *Verzameling*.

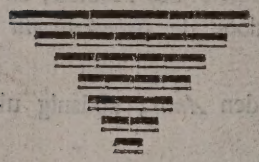

ZES-

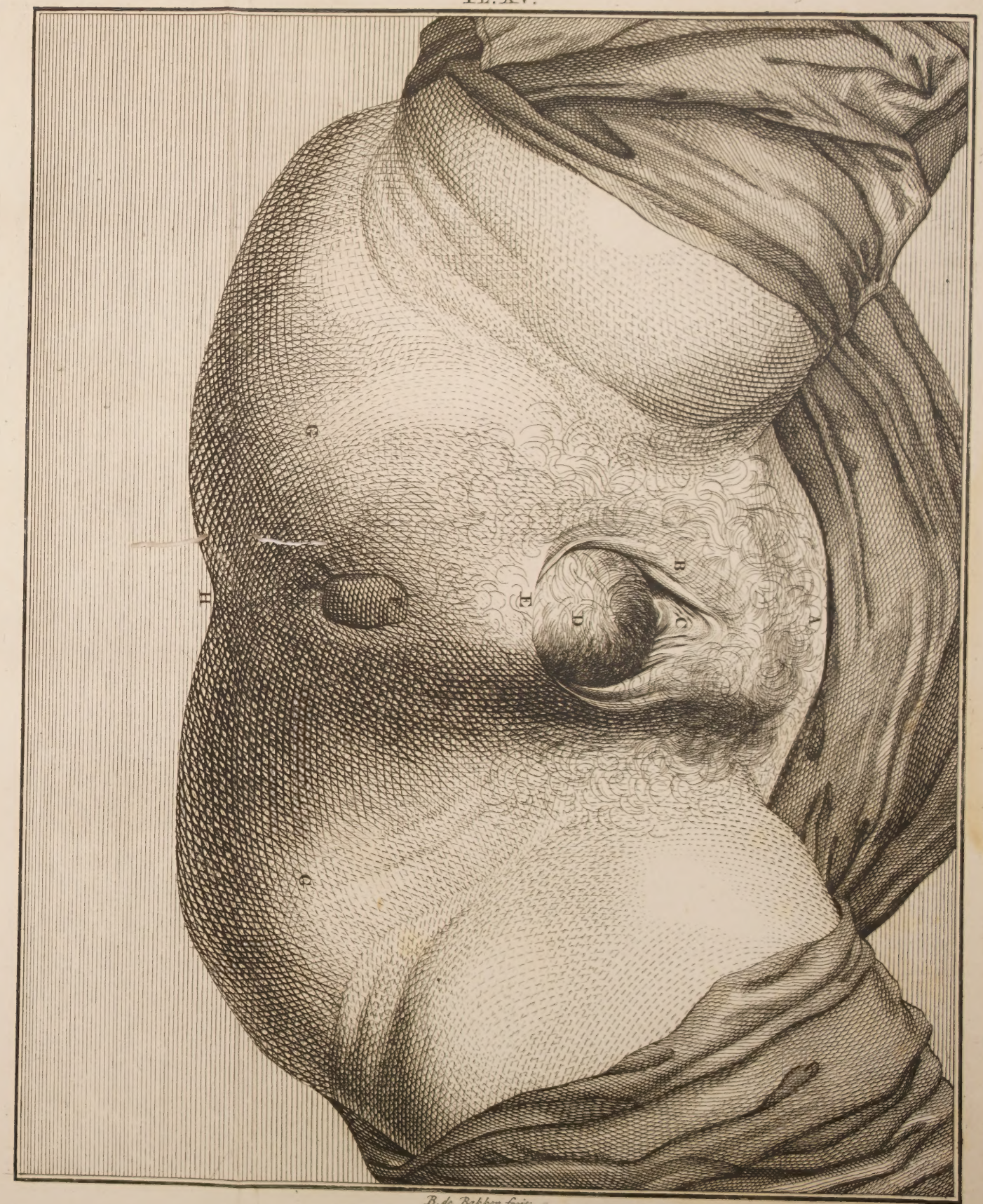

B. de Bakker fecit.

ZESTIENDE PLAAT.

VERTOOND, BENEVENS DE DRIE VOLGENDE, HOE MEN HET HOOFD DES KINDS MET DE TANGEN, GELYK MET KONST HANDEN, TE HULP KOMEN ZAL, ALS HET ZO WEL TOT BEHOUD DER MOEDER ALS DES KINDS NODIG IS, ZICH VAN DEZELVE TE BEDIENEN.

In deze *Plaat* is het Hoofd zodanig afgebeeld, als of het de in de voorige 12de *Plaat* gehad hebbende ligging veranderd hadde, en in het *Bekken* door de *Weden* gedreeven was.

AABC. De *Wervelbeenderen* der *Lenden*, het *Heilig* en *Staartbeen*.
D. Het *Schaambeen* aan de linker zyde.
E. Een gedeelte der *Blaas*.
FF. De *Rechtendarm*.
GGG. De *Baarmoeder*.
H. De *Venusberg*.
I. De *Clitoris* met de linker *Nymphæ*.
X. Het ſponsächtig Lighaam der *Clitoris*.
V. De *Pisbuis*.
K. De linker *Schaamlip*.
L. De *Anus*.
N. De *Middeldam* of de *Bilnaad*.
PQ. De linker *Bil* en *Deij*.
R. De *Huid* benevens het ſpierächtige deel der *Lenden*.

De Baarende kan, in dit geval, gelyk de *Plaat* vertoond, op de zyde liggen, zodanig, dat haar *Stuit* over de zyde of Voetenëinde van het Bed komt te liggen, en haare *Knieën* moeten naar den *Buik* toe opgeheeven, en een Bedkusſen tusſchen dezelve geplaatſt worden, maar men moet tegelyk

ook zorg draagen, dat de Deelen, door behoorlyke dekking, voor de buiten Lugt bewaard worden. Wanneer de Haairigen Huid des Hoofds van 't Kind, zó gezwollen is, dat de legging des Hoofds, door behulp der *Naaden*, niet kan ontdekt worden, gelyk in de *XXI Plaat* te zien is, of als men door één *Vinger* onder de *Schaambeenderen* of *Liesſchen* in te brengen, het *Oor* of het áchterdeel des *Hals* niet kan ontdekken; dan moet de *Schedemond*, geduurende één *Wede*, door de met *Verkensreuzel* beſmeerde *Vingeren* des Meeſters, verwyd worden, tot dat de geheele Hand in de *Schede* gebragt, en vlak ópwaards, tusſchen het áchterdeel des *Bekkens*, en het *Hoofd* van 't *Kind* geſchooven kan worden. Eindelyk, moet men het *Hoofd*, zo veel mogelyk is, in de hoogte brengen, om ruimte te verkrygen, dat men met de *Vingeren*, één *Oor*, of het áchterdeel des *Hals*, bereiken kan. Heeft men nu op deze wyze, de legging des *Hoofds* ontdekt, dan moet de *Meeſter* zyn *Hand* uithaalen, om te zien, of door deze verwyding der Deelen, de *Weden* vernieuwt, of vermeerderd worden, en het *Hoofd*, daardoor, meer ruimte verkrygt, om in 't *Bekken* te daalen. Maar gebeurd dit niet, dan moeten de *vingeren*, als vóórheen, ingebragt worden, en daarna, ſchuift men één van de Blaaden der *Tang*, die met Reuzel beſtreeken is, langs de binnen zyde der *Hand*, of der *vingeren*, aan het linker *Oor* des *Kinds* binnenwaards, als in de *Plaat* vertoond word. Maar is het *Bekken* mismaakt, en ſtaat het bovendeel des *Heiligbeens* te veel vóórwaards, zodanig, dat daardoor het *Vóórhoofd* des *Kinds* niet een weinig terug geſchooven kan worden, om het Oor, van die deelen des *Bekkens* te verplaatſen, welke verhinderd dat het einde der *Tang*, daaröver heen gebragt kan worden, dan moet, in dit geval, het Blad, langs het áchterſte gedeelte des *Oors*, aan de zyde van het vooruitſteekend deel des *Heiligbeens*, geſchooven worden. Hier na moet men de ingebragte *Hand* uithaalen, en het Handvatzel van het ingebragte *Blad*, zó veel áchterwaarts houden, als de *Bilnaad* wil toelaaten; maar intusſchen, brengt men de *vingeren* van de ándere *Hand*, tot aan den *Moedermond*, aan de rechter zyde der *Schaamelheid*, en plaatſt dit *Blad*, recht tegen over het eerſt ingebragte. Als dit geſchied is, en de *Blaaden*, welke men vaſt houd, met malkander vereenigd zyn, moet men het *Hoofd*, onder ieder *Weden*, by aanhoudendheid verder en verder voorthaalen tot de *Kruin*, gelyk de *Plaat* vertoond, aan het ónderſte gedeelte des *Zitbeens* of onder hetzelven gebragt is. Om dat nu alzo, het breede deel van 't *Hoofd* in 't ſmalle deel des *Bekkens*, tusſchen het knobbelachtige gedeelte der *Zitbeenderen* gedaald is, zo moet het breedſte deel des *Hoofds*, van ſtand veränderd worden, zodanig, dat het *Vóórhoofd* áchterwaards tegen de holle zyde van het *Heilig-* en *Staartbeen*, en het *Achterhoofd* onder de *Schaambeenderen*

als

als in de zeeventiende *Plaat* te ſtaan komen, daarna haald, men het *Hoofd* gelyk in de achttiende en negentiende *Plaat* vertoond word uit. Maar ontdekt men, dat hiertoe, te veel geweld verëiſcht word, wyl het *Hoofd* te groot of het *Bekken* te eng is, dan moeten de *Handvatzelen* der *Tang*, met een' *Band*, als de *Plaat* vertoond, tezaam gebonden worden, om niet van plaats te kunnen veränderen; maar de Vrouw laat men op haar Rug, gelyk in de vier en twintigſte *Plaat* gemeld word, leggen, om dat het *Hoofd* bekwaamer uitgehaald zal kunnen worden, dan dat zy op haar Rug ligt.

Deze *Plaat* vertoond ook, dat de *Handvatzelen* der *Tang*, zo ver áchterwaarts gehouden moeten worden, als de *Schedenmond* toelaaten wil, om dat de Blaaden in eene Lyn te ſtaan komen, die gelyk is, aan de Lyn g d van *Plaat* twaalf. Als men de *Tang* langs de *Ooren*, en aan de zyde des *Hoofds* aanlegt, dan zyn de *Blaaden* derzelven, nader by malkander; ook houden zy beeter vaſt, en maken gene zo ſterke *indrukzelen*, als wanneer zy op het *Achter-* en *Vóórhoofd* aangelegt worden.

Zie het *éérſte Deel*, 3de *Boek*, 3de *Hoofddeel*, van de 1ſte *Afdeeling*, tot de 6de; en het *twééde Deel*, de 25ſte 26ſte, 27ſté en 29ſte *Verzameling*.

ZEEVENTIENDE PLAAT.

VERTOOND DOOR OMTREK-LYNEN HET GEEN WY OP DE VOORGAANDE PLAAT ZIEN; MAAR HET HOOFD DES KINDS, IS DOOR MIDDEL DER TANG, VERDER NEDERWAARTS GEHAALD, EN UIT DE LEGGING, WELKE HET IN DE VOORIGE PLAAT HADDE, IN DEZE GEBRAGT, IN WELKE HET DIKWILS, OP EEN NATUURLYKE WYZE, DOOR DE WEDEN UITGEDREEVEN WORD: DAT MEN VERONDERSTELLEN KAN, DAT GESCHIED ZOUDE ZYN, INDIEN HET NIET NOODZAAKELYK WAS GEWEEST, OM VERSCHEIDEN REDENEN IN HET EERSTE DEEL VERMELD, DE TANG TE GEBRUIKEN.

In deze Afbeelding is de vatting der *Tang*, langs de *Ooren*, en het ſmaltſte deel des *Hoofds* veel duidelyker vóórgeſteld. Men ziet ook, dat als de *Kruin* van 't linker *Zitbeen*, waartegen dezelve digt aanſtaat, afgewend is, dan vryer zy, en onder de *Schaambeenderen* uitkomt; maar het *Vóórhoofd*, dat aan het midden des rechter *Heupbeens* aangedrukt zat, is nu naar de *holte* des *Heilig*-en *Staartbeens* gekeerd. Op deze wyze ſtaat nu het ſmaltſte deel des *Hoofds*, tuſſchen de *Zitbeenderen*, of in het ſmaltſte deel van het *Bekken*; om dat nu, in dit geval, het *Achterhoofd* onder de *Schaambeenderen* uitkomt, zo ſchiet het *Hoofd* altyd ligter vóórwaards. Maar is het *Hoofd* zó laag in 't *Bekken* gezakt, dat men de legging van hetzelven, door behulp der *Naden*, niet erkennen kan; dan laat zich zulks, in 't gemeen, daardoor ontdekken, als men, tuſſchen het *Achterhoofd* en de *Schaambeenderen*, of naar één der *Lieſchen* toe, één *Vinger* inbrengt, en naar de ónderdeelen des *Hals* van 't *Kind* voeld. Is het *Hoofd* zodanig tezaamgedrukt, dat hetzelve, een langächtige gedaante heeft, gelyk in de *een en twintigſte Plaat*; en is het ook eenige uuren in deze ligging gebleeven, zonder dat de *Weden* vermogend genoeg geweeſt zyn, om de geboorte ten einde te brengen; dan moet men, om het *Kind* te behouden, tot de *Tang* zyn toe-

vlugt

vlugt nemen, om de *Vrouw* niet in gevaar te brengen. Maar ſtaat het *Hoofd* noch hoog in 't *Bekken*, als in de vóórige *Plaat*, moet de *Tang* niet, als in de hoogſte noodzaakelykheid gebruikt worden.

Deze *Plaat* vertoond noch verder, dat de *Handvatzelen* der *Tang*, beſtendig áchterwaards, naar den *Bilnaad*, gehouden moeten worden, zodanig, dat zy in deze legging met het bovendeel des *Heiligbeens*, in eener rechten Lyn ſtaat, en als men dezelve, wyl het *Hoofd* noch hoog daarboven is, noch meer áchterwaarts houd, zal de *Tang*, met het *Maagkuiltje*, in eene rechte Lyn zyn. Wil men de *Tang* gebruiken, als het *Hoofd* deze legging heeft, dan kan men dezelve ligter binnen brengen, wanneer de *Baarende*, gelyk in de *vierentwintigſte Plaat*, op haar *Rug* ligt. Ook is het niet noodig, de *Handvatzelen* te binden, om dat zulks maar ten dien einde geſchied, dat dezelve zich niet verplaatſe kunnen, wanneer men de *Vrouw*, van de *zyde* op de *Rug* draaid.

Om dat ik in verſcheiden gevallen, een langer ſoort van *Tang*, die uitwaards gebogen is, om het *Hoofd* uit te haalen, en heel dienſtig gevonden heb, wanneer het Lighaam, gelyk in de *vyfendertigſte Plaat*, het éérſt vóórkomt, daaröm is dezelve hier met Stiplynen afgebeeld. Men kan zich van dezelve by moeijelyke Baaringen, zo wel, als van de ánderen bedienen, maar dezelve is zo gemakkelyk niet te regeeren.

Om dat de meeſte Deelen van deze *Plaat*, met dezelfde Letteren als op de voorige *Plaat* aangeweezen zyn, zo kan de beſchryving ook hier dienen, doch het volgende noch hierby te voegen is:

L M. De *Anus*.
M N. De *Bilnaad*.
O. De algemeene bekleedzelen des *Buiks*.
R. De *korte Tang*.
S. De *lange kromme Tang*. De éérſte is elf, maar de laatſte twaalf en één half duim lang; deze heb ik, na veele veränderingen, voldoenende bevonden, doch hierna heeft zich niemand te richten, want een ieder kan deeze lengte naar zyn believen veränderen. *Zie* PLAAT XXXVII.

ACHTTIENDE PLAAT.

VERTOOND IN EEN GELYK GEZIGT, EN DOORSNYDING VAN DEELEN, HET HOOFD EENS KINDS IN DE VOORGAANDE LEGGING, maar welke door behulp der *Tang*, meêrder neederwaarts gehaald is, dan in de voorgaande *Plaat:* want hier is de *Schedemond* meêrder geöpend, het *Achterhoofd* is verder onder het *Schaambeen* voortgerukt, en het *Vóórhoofd* ſtaat onder het *Staartbeen*, waardoor dan de *Anus* zó wél als de *Bilnaad*, zodanig uitgezet worden, dat zy beide, als in de *vyftiende Plaat*, een groot *Gezwel* voorſtellen.

Als het *Hoofd* zó ver voortgerukt is, dan moet de *Meeſter*, met veel voorzichtigheid, te werk gaan, uit vrees van de Deelen niet te ſcheuren: zyn de *Weden* ſterk genoeg, dan kan men het *Vóórhoofd* met den *vinger* helpen, indien men, tegen de uitwendige deelen, onder het *Staartbeen*, zagtelyk drukt; ten gelyke tyd, neemt men de *Tang* weg, en men laat den *Schedemond*, by graaden meêr en meêr door het *Hoofd* uitzetten, waartoe, zo wel de kragt der *Weden*, als ook de *vinger*, het nodige by moeten brengen. Maar zyn de *Weden* te zwak, dan moet men voortvaaren, om zich van de *Tang* te bedienen. De beſchryving der Deelen kan in de beſchryvinge der *zeeventiende Plaat* gevonden worden. Maar in deze *Plaat* word door S T de linker zyde des *Moedermonds* aangeweezen. De Stiplynen toonen de legging der *Beenderen*, van de rechte zyde des *Bekkens* aan, en kunnen tot alle zydelingſche *afbeeldingen*, tot een voorbeeld dienen.

Zie het *éérſte Deel*, 3de *Boek*, het 3de *Hoofddeel*.

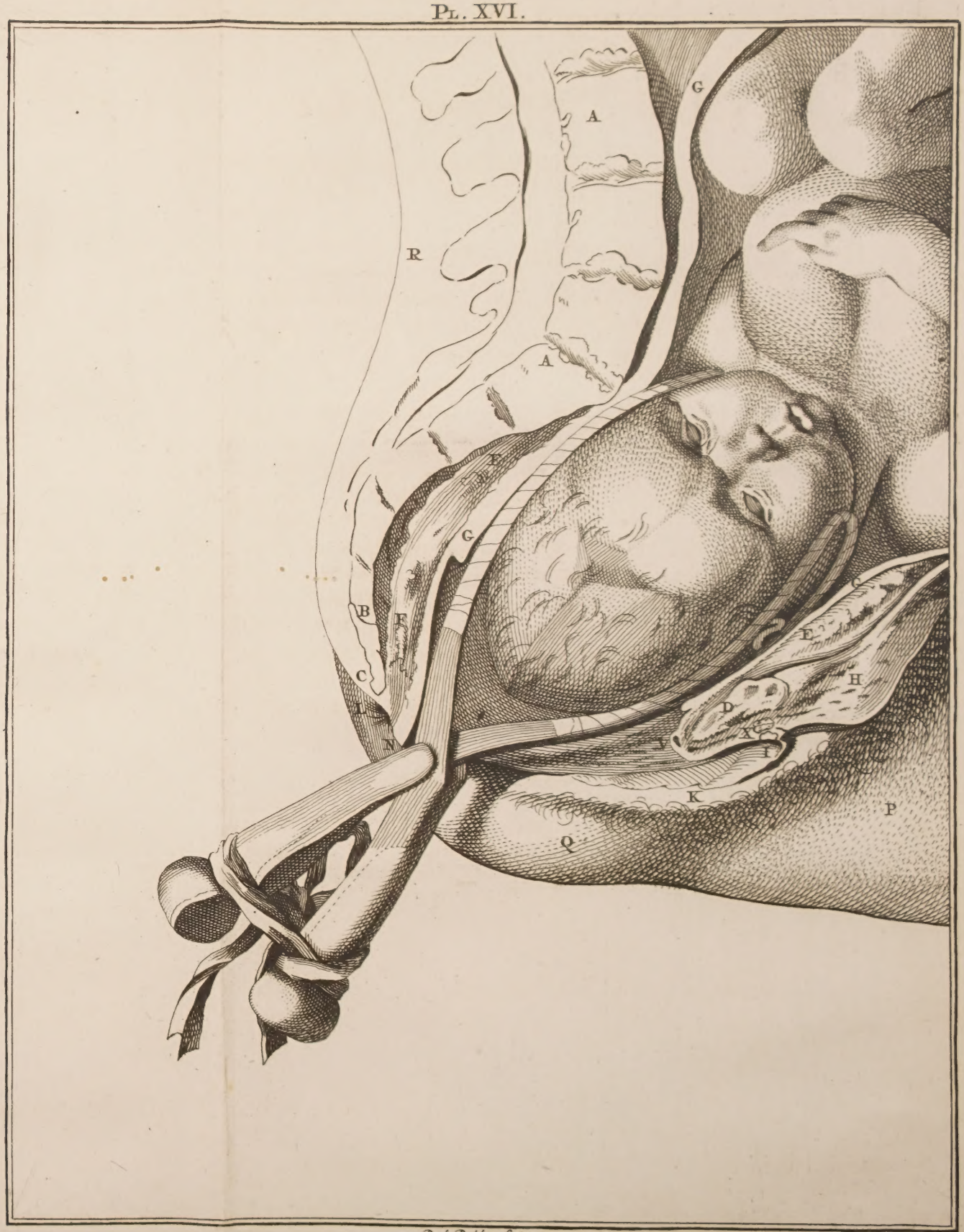

B. de Bakker fecit.

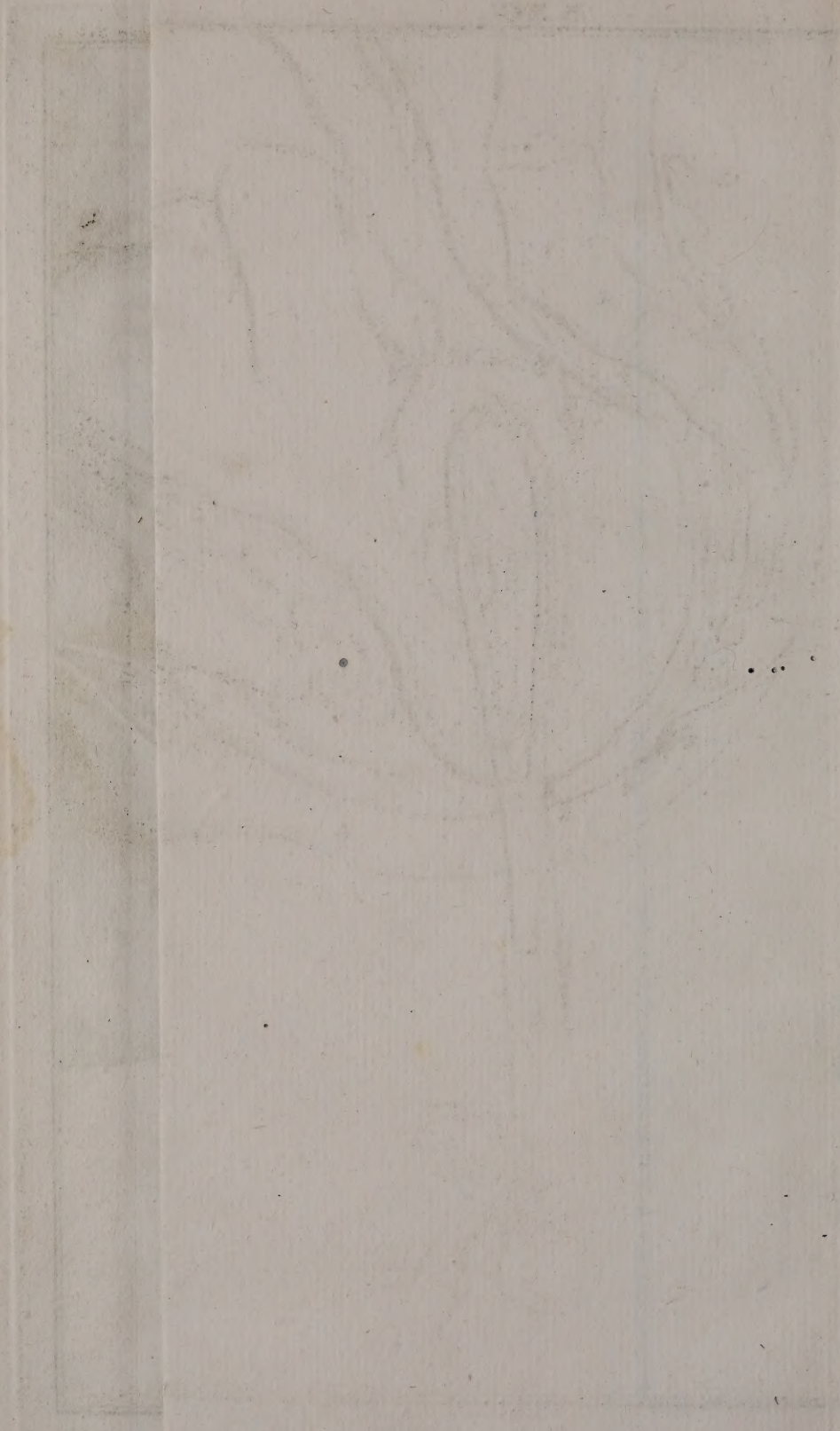

B. de Bakker fecit.

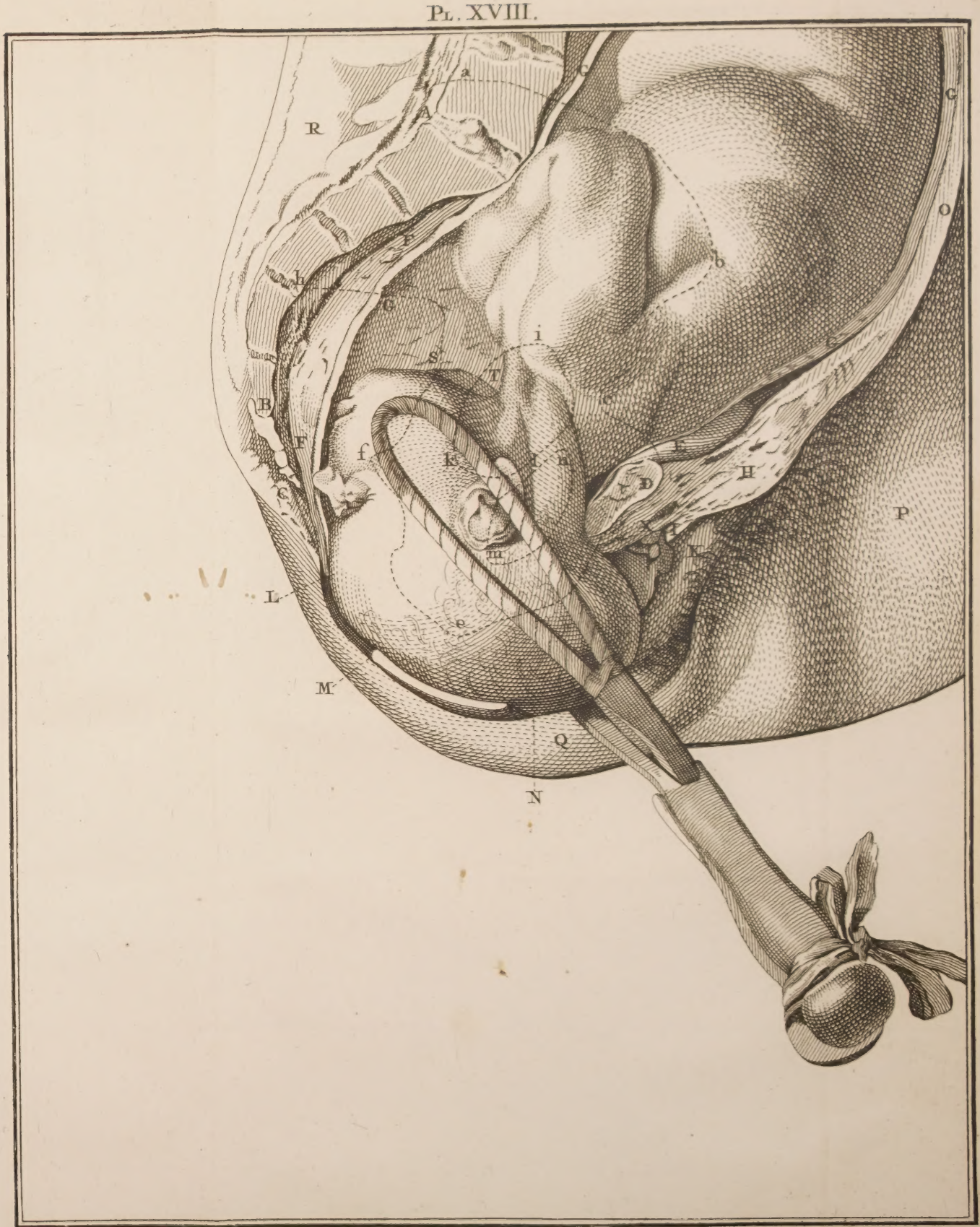

B. de Bakker fecit.

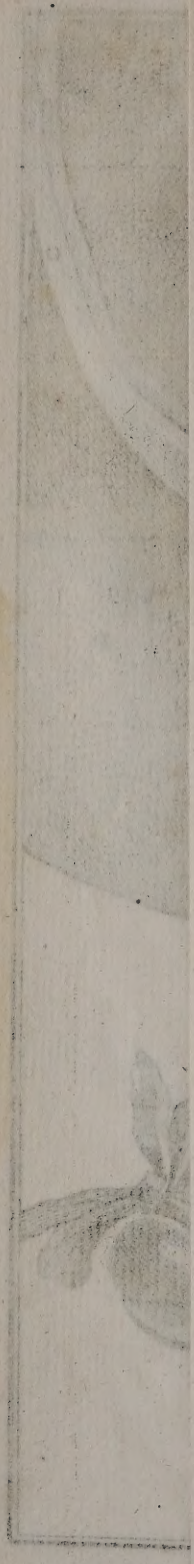

ONDERRICHTING

AAN DEN

BOEKBINDER.

DE PLAATEN MOETEN OP DE VOLGENDE WYZE GEPLAATST WORDEN:

PLAAT	1	tegenover Pag. 6.
——	1*	—— —— 8.
——	2	—— —— 10.
——	3 }	—— —— 14.
——	3* }	
——	4	—— —— 16.
——	5	—— —— 18.
——	6 }	—— —— 22.
——	7 }	
——	8	—— —— 24.
——	9	—— —— 26.
——	10 }	—— —— 32.
——	11 }	
——	12 }	
——	13 }	
——	14	—— —— 34.
——	15	—— —— 36.
——	16 }	—— —— 42.
——	17 }	
——	18 }	

NB. De Plaaten noch het eerſte Deel moeten niet Ingebonden worden, voor dat geheele Werk af is.

ONDERRICHTING

AAN DEN

BOEKBINDER.

DE PLAATEN MOETEN OP DE VOLGENDE WIJZE GEPLAATST WORDEN:

PLAAT		
1		6.
2		8.
3		10.
4		12.
5		14.
6		16.
7		18.
8		20.
9		22.
10		24.
11		26.
12		28.
13		30.
14		32.
15		34.
16		36.
17		38.
18		40.

NB. De Platen moeten niet eerder Deel worden, voor dat geheele Werk af is.